

שבוע פרשת חיי-שרה

(09 – 15 November 14)

ט"ז – כ"ב מרחשון תשע"ה

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ. י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנְיֶךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אַרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֹּשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְגָךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבַהֲמֹתְךָ, וְאֶכְלָתוּ וְשִׁבְעֹתָ. הַשְּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בְּכֶם וְעֵצָר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְדַּתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִיכֶם וַיְמִיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לְתַת לָהֶם, בְּיְמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ, אֱלֹהִים וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי כִגְדֵיהֶם לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַפְּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת פֶּל מְצֻוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זְנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת פֶּל מְצֻוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיִית לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיָנִי מְקַבֵּל עָלַי מְצֻוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאֶהְבֶּת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילות שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ. אֲדָךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו: **מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיְתוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אַמּוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהִעֲרַב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרַתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִפֵּי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ, וְצִאֲצָאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלַגְנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלוֹמְרֵי תוֹרַתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְזַלְמֵד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֶהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיַּחַנְךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מגיח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ עַל מְצֻוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שָׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

כדאי לשכלל יד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חֲמוּשׁ - המשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "לה"י) בציווי שמים - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קין

בו יסופר נפלאות מוציאת מצרים:

א הַלְלוּ־יָהּ | הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמְזֹרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאוֹ מְהַלֵּל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־פְּלִגְיוֹם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי כִּיְהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגִבִּיהַי לַשָּׁבֹת: ו הַמְשַׁפִּילֵי לְרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעֲרַף
 דָּל מְאַשְׁפֹּת יָרִים אַבְיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֶקְרֵת הַפִּיֹת
 אִם־הַפְּנִים שְׁמָחָה הַלְלוּ־יָהּ:

קיד

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בְּצִאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעוֹז: ב הֵייתָ יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו:
 ג הַיָּם רָאָה וַיָּגַם הַיַּרְדֵּן יֹסֵב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבְעוֹת כְּבִנְיָצָאן: ה מִהֲלִלְךָ
 הַיָּם כִּי תִגּוֹם הַיַּרְדֵּן תִּסָּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבְעוֹת כְּבִנְיָצָאן: ז מִלְפָּנַי אֲדוֹן
 חוֹלֵי אָרֶץ מְלֹפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֶפְכִי הַצּוּר אָגַם־מַיִם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיֹנוּמַיִם:

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שני עמ' ב

33 שמתחילה היו ארבעת השדות שמסביב שייכות לארבעה בני
 34 אדם ומכר כל אחד מהם את שדהו ללוקח אחר, וכן בארבעה
 35 בעלים דָּאָתוּ מִכֶּחָ חָד - שמתחילה היו שייכות השדות לאדם אחד
 36 ומכר כל אחת מהן ללוקח אחר, אכן כולו עֲלָמָא לֹא פְּלִיגֵי דְמַצּוֹ
 37 מְדַחֵי לֵיה - שכל אחד מהשכנים יכול לדחותו ולומר לו, שמא
 38 הדרך אינה מצויה בתוך שדי. כִּי פְּלִיגֵי אֲדַמּוֹן וְחַכְמַיִם, כְּחַד דְּאָתֵי
 39 מִכֶּחָ אַרְבַּעָה, שמתחילה היו ארבעת השדות שייכות לארבעה בני
 40 אדם, ומכרו ארבעתם את שדותיהם לאדם אחד. אֲדַמּוֹן כְּבַר, מְצַי
 41 אָמַר לֵיה זֶה שֶׁאֲבִידָה לוֹ הַדֶּרֶךְ לְלוֹקַח, אָף שֶׁאֲתָה בֹא מִכָּח אֲרַבְעָה
 42 מוֹכְרִים מִכָּל מְקוֹם עֵתָה לֵאחֹר שְׁקִינֵת אֵת כָּל הַשְּׂדוֹת דְּרָבֵי נַגְף
 43 הוּא - הדרך שלי נמצאת בתוך שדותיך, ותן לי לפחות את הקצרה
 44 ביותר. וְרַבֵּן כְּבַרִי, אינו יכול לתבוע כלום, משום דְּאָמַר לֵיה
 45 הַלוֹקַח, אִי שְׁתַּקַּת שְׁתַּקַּת - אם תשתוק ולא תתבעני אמכור לך
 46 דרך שלא ביוקר. וְאִי לֹא תִשְׁתַּקֵּן אֵלָא תִתְבַּעֵנִי, מִתְדַרְנָא שְׁמַרְנָא
 47 לְמַרְיָהוּ - אחזיר את שטרות מכירת השדה לבעליהן הקודמים,
 48 וְלֹא מְצַי לְאֶשְׁתַּעֲוֵי דִינָא כְּהַרְיָהוּ - ושוב לא תוכל לתובעם בדין
 49 משום שכל אחד מהם ידחה אותך אצל חבירו, ותצטרך לקנות
 50 מהם דרך בדמים מרובים.
 51 מְסִיקָה הַגְמָרָא אֵת דְּבַרְיָה: לִימָא רַבֵּי אָמַר בְּסַפְקָ וּבְנֵי יַבֵּם
 52 'קָם דִּינָא' סוֹבַר כְּרַבְנֵי, שאינו יכול לתבוע דרך מהלוקח משום
 53 שכבר נקבע דין 'המוציא מחבירו עליו הראיה' בשעה שהיו
 54 שייכות השדות לארבעה בני אדם שונים, וכל אחד מהם יכול
 55 לדחותו אצל חבירו, ואף עתה לאחר שכל השדות נמכרו לאדם
 56 אחד אין מתבטל דין זה. וְרַבֵּי יְרֵמְיָה דְּאָמַר 'הַדֵּר דִּינָא' סַבַּר
 57 כְּאֲדַמּוֹן, שבכוחו לתבוע לו דרך לאחר שכל השדות נמכרו לאדם
 58 אחד, ומתבטל דין 'המוציא מחבירו עליו הראיה' שנפסק בשעה
 59 שהיו שייכות השדות לארבעה בני אדם.
 60 דוּחָה הַגְמָרָא: אֵין שְׁתֵי הַמַּחְלוֹקוֹת תְּלוּיוֹת זוּ בְּזוּ, שכן אָמַר לֶךְ רַבֵּי
 61 אָבָא, אָבָא דְּאָמְרֵי 'קָם דִּינָא', אָפִילוּ כְּאֲדַמּוֹן -[בשיטת אֲדַמּוֹן]
 62 אמרתי זאת. משום שְׁעַד כָּאֵין לֹא קָאָמַר אֲדַמּוֹן הָתָם שִׁיכּוּל לְתוֹבַע
 63 דרך מהלוקח, אָלָא מְשׁוּם דְּאָמַר לֵיה לְלוֹקַח, מִכֶּחָ אַרְבַּעָה,

1 כדין, מכל מקום אחזיר מחצית זו ונחלוק אותה בינינו בשוה יחד
 2 עם כל ירושת אבינו. וְאִי כִּרְ מִיְתַנָּא אָנָּא בֵּן הַמֵּת הַרְאִשׁוֹן אֵינִי וְלֹא
 3 אחיכם, אם כן הָבֵי לִי פְּלַגָּא דְּפִלְגָּא אֲבִיכוֹן כְּהַרְיָא - החזירו לי את
 4 המחצית מירושת אבי שחלק אותה אביכם עמי ונטל אותה שלא
 5 כדין. רַבֵּי אָבָא אָמַר בְּשֵׁם רַבֵּי, קָם דִּינָא - הדין שנפסק בנכסי
 6 הראשון קיים ושוב אינו מתבטל, ואפילו שעתה דוחים בני היבם
 7 את הספק מירושת אביהם בטענה שאיננו בנו אלא הוא בן
 8 הראשון, ולדבריהם אכן נטל אביהם מחצית זו שלא כדין, מכל
 9 מקום הדין שכבר התקיים בשעתו אינו בטל. וְרַבֵּי יְרֵמְיָה אָמַר הַדֵּר
 10 דִּינָא - הדין הראשון חוזר ומתבטל, ואם ידחו בני היבם את הספק
 11 מירושת אביהם בטענה שאיננו בנו, נמצא שלדבריהם נטל אביהם
 12 מחצית מנכסי הראשון שלא כדין, ועליהם להחזיר לו מחצית זו.
 13 מְבַרְרַת הַגְמָרָא: לִימָא -[שמא נאמר] שְׂרַבֵּי אָבָא וְרַבֵּי יְרֵמְיָה
 14 כְּפִלְזוּתָא דְּאֲדַמּוֹן וְרַבֵּן קְטִיפְלִיגֵי. דִּתְנֵן בְּמִשְׁנָה בְּכַתּוּבוֹת (טז), מִי
 15 שְׁהִלְךְ לְמַדִּינַת הַיָּם וְאָבְרָה לֹו דְּרָף עָרְהוּ, שהיתה שדהו מוקפת
 16 בשדות אדם אחר, והייתה לו דרך לשדהו בתוך אחת מהן, ומכיון
 17 שהלך למדינת הים נשכח היכן עברה דרך זו, נחלקו תנאים בדינו.
 18 אֲדַמּוֹן אָמַר, יִלְךְ פְּקָצְרָה - כופה הוא את בעל השדות שמסביב
 19 להעמיד לו לכל הפחות את הדרך הקצרה ביותר לשדהו. וְהַכְּמַיִם
 20 אוֹמְרִים, אינו יכול לתבוע שום דרך, אלא יִקַּח לֹו דְּרָף כְּמֵאָה מְנָה
 21 - יקנה לו דרך בקרקע בכל מחיר שישיתנו עליו, אוֹ שִׁפְרָחָ כְּאֲוִיר
 22 כדי להגיע לשדהו.
 23 וְהַיּוֹנִן -[ותמנהנו] כֶּה בְּמִשְׁנָה זוּ, מדוע לְרַבֵּן אֵין לוֹ דֶּרֶךְ, הֲרֵי שְׂפִיר
 24 קָאָמַר אֲדַמּוֹן, שמאחר שבדאי יש לו דרך בשדות אלו, על בעליהן
 25 לתת לו לכל הפחות את הדרך הקצרה ביותר. וְאָמַר רַבֵּי הַיַּרְדֵּי
 26 אָמַר רַבֵּי, הָבָא כְּמֵאָה עֶשְׂרִינָה, כְּגוֹן שְׁתַּקְפִּיחֵיהּ אַרְבַּעָה כְּנֵי אֲדָם מְאֻרְבָּע
 27 רְחוּתֵי, וכל אחת מהשדות שמסביב שייכת לאדם אחר. לְפִיכָךְ
 28 אינו יכול לתבוע אף אחד מהם, שכן כל אחד דוחהו ואומר לו
 29 שהדרך אינה נמצאת בשדהו אלא בשדה אחרת, והמוציא
 30 מחבירו עליו הראיה. ושוב הקשינו: אִי הָכִי, מֵאִי מְעָמָא דְּאֲדַמּוֹן
 31 שהם צריכים לתת לו דרך, הרי כל אחד מהם יכול לדחותו בטענה
 32 האמורה. וְאָמַר רַבָּא לְתַרְגֵּי, כְּאֲרַבְעָה בַעֲלִים דְּאָתוּ מִכֶּחָ אַרְבַּעָה -

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ..... ב
- (ב) מזמורי תהלים קיג, קיד ..... ג
- (ג) מאמר ד"ה ויהיו חיי שרה
שבת פרשת חיי-שרה, כ"ב מרחשון ה'תנשא"א ..... ה
- (ד) משיחות שבת פרשת חיי-שרה,
כ"ב מרחשון, ה'תנשא"א ..... יד
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת חיי-שרה
(בלה"ק) כרך ה ..... כד
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל ..... לב
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת חיי-שרה ..... לד
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת חיי-שרה ..... לה
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת חיי-שרה ..... ע
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת חיי-שרה ..... עא
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת חיי-שרה ..... פב
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... פה
- שיעורי רמב"ם** – מהדורת חזק :
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת חיי-שרה ..... פח
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת חיי-שרה ..... קח
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת חיי-שרה ..... קיד
- (טז) נביאים וכתובים
מלכים ב פרק כג, תהלים פרק קמה ..... קטו
- (יז) משניות – מסכת קינים/כלים
ביאור קהתי ..... קיז
- (יח) עין יעקב מסכת יומא ..... קלא
- (יט) מסכת יבמות עם ביאורים
מדף לו עד דף מב ..... קלד
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן ..... קסד
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן ..... קסד
- (כב) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן ..... קסה
- (כג) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי ..... קסח
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" ..... קסט
- (כה) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש ..... קסט
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש"ב ..... קע
- (כז) ספר המאמרים – ספר המאמרים ה'תרפ"ט
אדמו"ר מוהר"יי"צ ..... קעא
- (כח) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהר"יי"צ ..... קעב
- (כט) אגרות קודש
אדמו"ר מוהר"יי"צ ..... קעג
- (ל) חומש לקריאה בציבור ..... קעד
- (לא) לוח זמנים לשבוע פרשת חיי-שרה ..... קפב
- (לב) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש ..... קפג
- דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

1 וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מְאֹה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים שְׁנֵי
2 חַיֵּי שָׂרָה¹, וַיְדוּעִים הַדְּיוּקִים הַשְּׂאֵלוֹת הַמְּבֹסְסוֹת עַל דְּיוּקִים בְּלִשׁוֹן
3 הַפְּסוּק בְּדְרוּשֵׁי מַאֲמֵי הַחֲסִידוֹת שֶׁל רַבְתֵּינוּ נְשִׂיאֵינוּ אֲדוּמוֹרִי חֲבִ"ד
4 [הַחֵל מְדְרוּשֵׁי רַבְנֵנוּ הַזֶּקֶן², וּבְתוֹסֶפֶת הַגְּהוֹת וּבִיאֹרִים

5 בְּדְרוּשֵׁי רַבְתֵּינוּ נְשִׂיאֵינוּ
6 שְׁלֹא־חֲרִי-זָה³, בְּדוּרוֹת הַבָּאִים
7 אַחֲרָיו וְגַם בְּדְרוּשֵׁי אֲדוּמוֹרִי
8 (מְהוֹרֶשׁ"ב) נְשִׂמְתוּ-עֲדוֹן⁴,
9 בְּעַל יוֹם הַהוֹלָדֶת דְּכ"ף

בס"ד. ש"פ חיי שרה, כ"ב מרחשון ה'תנשא"

10 מְרַחֲשׁוֹן⁵], וְהַדְּיוּקִים הֵם, מֵהוּ
11 הַטַּעַם לִכְךָ שֶׁבְּמִסְפָּר מְאֹה
12 וּבְמִסְפָּר עֶשְׂרִים נֶקֶט הַכְּתוּב
13 שָׁנָה (מְאֹה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים
14 שָׁנָה) לְשׁוֹן יְחִיד, וּבְמִסְפָּר
15 שִׁבְעַת נֶקֶט שְׁנַיִם (שִׁבְעַת שָׁנִים)
16 לְשׁוֹן רַבִּים, וְלֹא נֹאמַר "שִׁבְעַת
17 שָׁנָה"? גַּם, מֵהוּ אֲוִמְרוּ מְדוּעַ
18 נֹאמַר בְּסִיּוּם הַפְּסוּק שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה,
19 הֲרִי כָּבֵר נֹאמַר בְּתַחֲלִית הַפְּסוּק
20 וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה (וּמְפָרֵט הַפְּסוּק
21 אֵת הַמִּסְפָּר דְּקַכ"ז שָׁנָה שֶׁל חַיֵּי
22 שְׂרָה), וְלָמָּה כּוֹפֵל שְׁנֵי חַיֵּי
23 שָׂרָה וְהָרִי לְכַאוּרָה זֶה כְּפִילוֹת
24 מִיּוֹתֶרָת?
25 גַּם צָרִיף לְהַבִּינֵן מֵהוּ הַלִּימוּד
26 וְהַהוֹרָאָה מִ"שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה"
27 בְּעִבּוּדֵת כָּל אֶחָד וְאֶחָד
28 מִיִּשְׂרָאֵל, בְּיָדוּעַ שֶׁכָּל עֲנִינֵי
29 הַתּוֹרָה (גַּם סִיפּוּרֵי הַתּוֹרָה⁶
30 וְלֹא רַק הַצִּיּוּיִים וְהַאֲזָהָרוֹת וְהַמִּצְוּוֹת
31 הַמְּפּוֹרָשׁוֹת) הֵם הוֹרָאוֹת וְהַדְּרוּכּוֹת
32 לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כִּי־צַד
33 לְהַתְּנַהֵג בְּחַיֵּי, וּבְפָרֵט מְעַשֶּׂה
34 אָבוֹת (וְאִמָּהוֹת) שֶׁהֵם כְּמֹאמֵר
35 חֲכָמֵינוּ ז"ל סִימָן (וְנִתְּיַנֵּת כַּח)
36 לְבָנִים⁷ לְהַתְּנַהֵג בְּדוּמָה לְהַתְּנַהֵג
37 הַאֲבוֹת.

1 וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מְאֹה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת
2 שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה¹, וַיְדוּעִים הַדְּיוּקִים
3 בְּדְרוּשֵׁי רַבְתֵּינוּ נְשִׂיאֵינוּ [הַחֵל מְדְרוּשֵׁי רַבְנֵנוּ
4 הַזֶּקֶן², וּבְתוֹסֶפֶת הַגְּהוֹת וּבִיאֹרִים בְּדְרוּשֵׁי
5 רַבְתֵּינוּ נְשִׂיאֵינוּ שְׁלֹא־חֲרִי-זָה³, וְגַם בְּדְרוּשֵׁי
6 אֲדוּמוֹרִי (מְהוֹרֶשׁ"ב) נְשִׂמְתוּ-עֲדוֹן⁴, בְּעַל יוֹם
7 הַהוֹלָדֶת דְּכ"ף מְרַחֲשׁוֹן⁵], שֶׁבְּמִסְפָּר מְאֹה
8 וּבְמִסְפָּר עֶשְׂרִים נֶקֶט שָׁנָה (מְאֹה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים
9 שָׁנָה) לְשׁוֹן יְחִיד, וּבְמִסְפָּר שִׁבְעַת נֶקֶט שְׁנַיִם
10 (שִׁבְעַת שָׁנִים) לְשׁוֹן רַבִּים. גַּם, מֵהוּ אֲוִמְרוּ שְׁנֵי
11 חַיֵּי שָׂרָה, הֲרִי כָּבֵר נֹאמַר וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה
12 (וּמְפָרֵט הַמִּסְפָּר דְּקַכ"ז שָׁנָה), וְלָמָּה כּוֹפֵל שְׁנֵי
13 חַיֵּי שָׂרָה. גַּם צָרִיף לְהַבִּינֵן הַלִּימוּד וְהַהוֹרָאָה
14 מִ"שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה" בְּעִבּוּדֵת כָּל אֶחָד וְאֶחָד
15 מִיִּשְׂרָאֵל, בְּיָדוּעַ שֶׁכָּל עֲנִינֵי הַתּוֹרָה (גַּם סִיפּוּרֵי
16 הַתּוֹרָה⁶) הֵם הוֹרָאוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,
17 וּבְפָרֵט מְעַשֶּׂה אָבוֹת (וְאִמָּהוֹת) שֶׁהֵם סִימָן
18 (וְנִתְּיַנֵּת כַּח) לְבָנִים⁷.

19 (ב) וּמְבַאֵר בַּהֲדְרוּשִׁים, שֶׁבְּפְסוּק זֶה נִכְלָל כָּל
20 סֵדֵר הַהֲשִׁתְּלָשְׁלוֹת (לְמַעַלָּה וְגַם)

21 בְּנִפְשׁ הָאָדָם, בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁעִבּוּדְתוֹ צָרִיכָה לְהִיּוֹת בְּכָל פְּרָטֵי
22 הָעֲנִינִים דְּמֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים, כְּמוֹ בְּשָׂרָה⁸. וּבִיאֹר הָעֲנִינֵן,
23 דְּאִיתָא בְּזֵהר⁹ וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה כּו' מְאֹה שָׁנָה כְּלָלָה דְּכוּלָּהּ קוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא
24 דְּאִתְּכַלִּיל מְאֵתָר עֵילָאָה סְתִימָא דְּכָל סְתִימִין בְּמֵאָה בְּרָזָא דְּמֵאָה בְּרָכָאן בְּכָל

(1) ריש פרשתנו. (2) לקו"ת ר"פ ברכה. ד"ה זה במאמרי אדמו"ר הזקן על פרשיות התורה (ע' קלא ואילך). תקס"ו (סה"מ תקס"ו ע' מח ואילך). (3) ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי ריש פרשתנו. שם בהוספות (קלא, סע"ב ואילך). תורת חיים ריש פרשתנו. ביאורי הזהר ואוה"ת להצ"צ ריש פרשתנו. ד"ה ויהיו חיי שרה תר"ל. תרל"א (נדפס בהוספות לסה"מ תרמ"ג ע' רפג ואילך). תשמ"א (תו"מ סה"מ חשון ע' רעז ואילך). תשמ"ה (לעיל ע' 295 ואילך). (4) ד"ה זה תרמ"ג. תרע"ה (בהמשך תער"ב ח"ב). עטר"ת. פר"ת. (5) דמיני' אזלינן, ובתוך ג' ימים, שנחשבים בכמה ענינים למציאות אחת (ראה לדוגמא – פסחים קן, סע"א). (6) ראה זח"ג קנב, א. מכתבי תורה (להרגציובי') מכתב צ.ט. (7) ראה רמב"ן עה"פ לך לך יב, ו. וראה ד"ה הנ"ל ה'תשמ"א ס"ב (תו"מ שם ע' רעח), ובהערות שם. (8) ראה זהר פרשתנו (קכב, סע"ב): שרה זכתה לחיין עלאין לה ולבעלה ולבנאה בתראה, הה"ד הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם, ועל דא ויהיו חיי שרה כו'. (9) ח"א

ש"פ חיי שרה, כ"ב מרחשון, ה'תנשא

ביאור בדרך אפשר

1 עֲשָׂרִים שָׁנָה, וּבִגִּין כֶּף כְּתִיב שָׁנָה רָזָא דִּיחֻדָּא דְּלֵא
 2 אַתְּפָרֵשׁ מַחְשְׁבָה וְיֻבְלָא לְעֻלְמִין, ומשום כך כתוב שנה [בלשון
 3 יחיד ולא שנים בלשון רבים] סוד הייחוד שלא התפרש מחשבה ויובל
 4 לעולמות [אלא נשאר 'סתום' ונעלם] שְׁבַע שָׁנִים אֲלֵין אַתְּפָרְשָׁן
 5 וּנְפָקָאן מִכְּלָלָא כּו' בְּדִינָא
 6 וּרְחֵמֵי בְּכַמְה סְטָרִין וְאוּרְחִין 1
 7 כּו' וּבִגִּין כֶּף כְּתִיב בְּהוּ שְׁנִים וְלֵא שָׁנָה, וְכוּלְהוּ
 8 שְׁנִים וְלֵא שָׁנָה, וְכוּלְהוּ שְׁבַע שָׁנִים אֵלֵין אַקְרוּן חַיִּים כּו' שְׁבַע שָׁנִים, אֵלוֹ
 9 הַתְּפָרְשׁוּ וַיִּצְאוּ מֵהַכֵּל כּו' בְּדִין
 10 וּבְרַחֲמִים וַיִּצְאוּ מֵהַכֵּל וַיִּצְאוּ מֵהַכֵּל וַיִּצְאוּ מֵהַכֵּל כּו' בְּדִין
 11 וּמִשּׁוּם כִּי כּו' כְּתוּב בְּהֵם שָׁנִים [הַלְשׁוֹן רַבִּים] וְלֵא שָׁנָה [בַּלְשׁוֹן יַחֲדִיד], וְכוּלָם
 12 נִקְרְאוּ חַיִּים כּו'.
 13 וְהֵעֲנִין בְּזָה, שְׁמָאָה שָׁנָה קָאֵי
 14 מִכּוּן עַל הַכְּתָר בְּחֵינַת כְּתָר עֲלִין
 15 שְׁלֹמֹעַלָה מִהַסְּפִירוֹת, כִּשְׁם שַׁכְתָּר
 16 הַמַּלְכוּת הוּא מַעַל רֹאשׁ הַמֶּלֶךְ (כִּי
 17 כְּתָר כּוּלָל כָּל הַיּוֹד סְפִירוֹת, וְכָל
 18 אֶחָד מֵהֶם כְּלוּל מִיּוֹד, וְיּוֹד פְּעָמִים יּוֹד הֵם
 19 מְבּוֹאֵר שְׁגָם מֵאָה שָׁנָה הוּא בְּחֵינַת הַמּוֹחִין
 20 (כִּי דְּוַע שְׁיַחֲדוֹת בְּמַלְכוּת, עֲשִׂירוֹת בְּזִיעִיר-
 21 אַנְפִּין, וּמֵאוֹת בְּאֶבָּא-וְאֵמָא' (חֲקָמָה וּבִינָה),
 22 וְאַלְפִים בְּכְתָר), וְעַל-פִּיזָה יֵשׁ לּוֹמֵר, שְׁמָאָה
 23 שָׁנָה הוּא מוֹחִין בְּעֶצֶם, וְעֲשָׂרִים שָׁנָה הוּא מוֹחִין
 24 הַשְּׂכִימִים לְהַמְדוֹת (עֲשִׂירוֹת בְּזִיעִיר-אַנְפִּין)].
 25 וּבִשְׁנֵינָהּ נֶאֱמַר שָׁנָה (מֵאָה שָׁנָה וְעֲשָׂרִים שָׁנָה)
 26 לְשׁוֹן יַחֲדִיד, כִּי בְּכְתָר' (מֵאָה) כְּלוּלִים כָּל
 27 הַסְּפִירוֹת יַחַד, וְגַם חֲקָמָה-וּבִינָה (עֲשָׂרִים) הֵם
 28 תְּרִין רַעֲיָן דְּלֵא מִתְּפָרְשִׁין¹¹, וְלִכְּן נִכְלָלִים יַחַד.
 29 וְשְׁבַע שָׁנִים קָאֵי עַל שְׁבַע הַמְדוֹת, וְלֵהֲיוֹתָם
 30 בְּאוּפֹן שֶׁל הַתְּחַלְקוֹת עַד לְקוּיִן הַכְּכִימִים דְּחֻסָּד
 31 וּגְבוּרָה (דִּינָא וְרַחֲמִי), נֶאֱמַר בְּהֵם שְׁבַע שָׁנִים,
 32 לְשׁוֹן רַבִּים. וּמוֹסִיף וּמְסַיֵּם שְׁנֵי חַיִּי שָׁרָה,
 33 שְׁעַל-יְדֵי שְׁלֹמֹעַלָה הַעֲבוּדָה דְּמָאָה שָׁנָה וְעֲשָׂרִים
 34 שָׁנָה וְשְׁבַע שָׁנִים, בְּאִים לְדַרְגָּא נְעֻלִית יוֹתֵר
 35 שְׁלֹמֹעַלָה מֵהַתְּחַלְקוֹת, שְׁלִכְנָן לֵא נִזְכָּר בְּזָה
 36 מִסְּפָר (עַל-דֶּרֶךְ' לְפָנֵי אֶחָד מֵהָ אַתָּה סוֹפֵר¹²).

ביאור בדרך אפשר

44 כאמור לעיל), וְעַל-פִּיזָה לפי הביאור ש"מאה שנה" הוא עניין המוחין
 45 (ולא הכתר) יֵשׁ לּוֹמֵר, שההבדל בין "מאה שנה" ו"עשרים שנה" הוא
 46 ששניהם הם בבחינת המוחין אלא שְׁמָאָה שָׁנָה הוּא מוֹחִין בְּעֶצֶם,
 47 כפי שהמוחין הם מצד עצמם, בטהרתם, שאין להם שייכות למידות
 48 וְעֲשָׂרִים שָׁנָה הוּא מוֹחִין
 49 הַשְּׂכִימִים לְהַמְדוֹת הַשִּׁכּוּל כפי
 50 שהוא נוטה אל הרגש (עֲשִׂירוֹת
 51 בְּזִיעִיר-אַנְפִּין' הם המידות)].
 52 וּבִשְׁנֵינָהּ הֵן בְּמֵאוֹת וְהֵן בְּעֲשִׂירוֹת
 53 נֶאֱמַר שָׁנָה (מֵאָה שָׁנָה
 54 וְעֲשָׂרִים שָׁנָה) לְשׁוֹן יַחֲדִיד, כִּי
 55 בְּכְתָר' (מֵאָה) שְׁלֹמֹעַלָה מִסְּפִירוֹת
 56 כפי שהן מחולקות ומגודרות כל אחת
 57 בעניינה המיוחד כְּלוּלִים כָּל
 58 הַסְּפִירוֹת יַחַד, כְּמִצִּיאוֹת אַחַת,
 59 ולכן נאמר בהן לשון יחיד וְגַם
 60 חֲקָמָה-וּבִינָה (עֲשָׂרִים) הֵם
 61 כְּלוּלִים הַזֹּהָר תְּרִין רַעֲיָן דְּלֵא
 62 מִתְּפָרְשִׁין¹¹, כלומר, השייכות של
 63 חכמה ובינה נמשלה לשני חברים שלא
 64 נפרדים ונמצאים תמיד באחדות וְלִכְּן
 65 נִכְלָלִים יַחַד ומטעם בזה גם בהם
 66 נאמר לשון יחיד. וְשְׁבַע שָׁנִים
 67 קָאֵי עַל שְׁבַע הַמְדוֹת,
 68 וְלֵהֲיוֹתָם בְּאוּפֹן שֶׁל
 69 הַתְּחַלְקוֹת זו מזו כי המידות שונות
 70 אחת מהשניה עַד לְקוּיִן הַכְּכִימִים
 71 דְּחֻסָּד וּגְבוּרָה (דִּינָא וְרַחֲמִי
 72 דִּינִים מִצַּד אֶחָד וְרַחֲמִים מִצַּד שֵׁנִי),
 73 נֶאֱמַר בְּהֵם שְׁבַע שָׁנִים, לְשׁוֹן
 74 רַבִּים כִּי כָל מִידָה הִיא עֲנִיין אַחַר
 75 וּשְׁנֵיהֶן. וּמוֹסִיף הַכְּתוּב וּמְסַיֵּם
 76 שְׁנֵי חַיִּי שָׁרָה, שְׁעַל-יְדֵי
 77 שְׁלֹמֹעַלָה הַעֲבוּדָה דְּמָאָה שָׁנָה
 78 וְעֲשָׂרִים שָׁנָה וְשְׁבַע שָׁנִים,
 79 הַכּוּלָּל, כְּאִמּוֹר, אַתְּ כָּל סוֹד
 80 הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת (כְּתָר, מוֹחִין וּמִידוֹת) כפי
 81 שהוא למעלה וכפי שהוא בעבודת
 82 האדם, בְּאִים לְדַרְגָּא נְעֻלִית
 83 יוֹתֵר שְׁלֹמֹעַלָה מֵהַתְּחַלְקוֹת
 84 לַפְּרִטִים וְעֲנִינִים שׁוֹנִים, דְּרָגָה שְׁהִיא
 85 מִצִּיאוֹת אַחַת מוֹשְׁלֵמַת, שְׁלִכְנָן לֵא נִזְכָּר בְּזָה ב"שני חיי שרה" האמור
 86 בסיים הכתוב מִסְּפָר (עַל-דֶּרֶךְ' לְפָנֵי אֶחָד מֵהָ אַתָּה סוֹפֵר¹²

פרשתנו כגב, א. 10) ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי ריש פרשתנו. וראה גם תורת חיים שם קכו, ד. 11) זהר ח"ב נו, א. ח"ג ד, א. פרדס שער ח (שער מהות והנהגה) פ"ד. 12) ספר יצירה פ"א מ"ז. ובפרטיות יותר: לפני א' מה אתה סופר

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כנאמר ב'ספר יצירה': "עשר ספירות בלי מה מרתן עשר שאין להם סוף, נעוץ
2 סופן בתחילתן ותחילתן בסופן כשלהבת קשורה בגחלת. שארון יחיד הוא
3 ואין שני לו ולפני אחד מה אתה סופר", כלומר שלפני המספר הראשון אין
4 מקום למספר, וכך גם בענייננו שסיום הכתוב "שני חיי שרה" מבלי לפרט
5 את המספר מתייחס לדרגה שלמעלה
6 מהתחלקות למספרים).
7 (ג) וְצָרִיד לְהִבִּין, דְּלִפְיֵרוּשׁ
8 זָה, ש"שני חיי שרה" האמור בסיום
9 הפסוק הוא מדרגה גבוהה יותר מאשר
10 "חיי שרה" שעליהם מדובר בתחילת
11 הפסוק (ועל ידי שלימות העבודה
12 במדרגה של "חיי שרה" המורכבת
13 ממאות, עשרות ויחידות מגיעים אחר
14 כך לדרגה היותר גבוהה שלמעלה
15 מהמספר) ואם כן שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה
16 הוּא עֲנֵן בְּפָנָי עֲצָמוֹ ודרגה
17 אחרת, גבוהה ונעלית יותר,
18 שְׁלֹמֶעֱלָה מַג' הַחֲלוּקוֹת
19 האמורות בפסוק קודם לכן דְּמֵאָה
20 שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעֵ
21 שָׁנִים, וּפְשֻׁטוֹת הַכְּתוּב הִיא לֹא
22 כִּי אֵלָּא שְׁשָׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה שְׁעִלִּיהֶם
23 מדבר סיום הפסוק הֵם הַקִּכ"ז
24 שָׁנִים עֲצָמָם, וְלֹא עֲנֵן בְּפָנָי-
25 עֲצָמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה מִהֶם.
26 וְכַמוֹדֵגֶשׁ עוֹד יוֹתֵר בְּפִירוּשׁ
27 רַש"י¹³ עַל הַמִּילִים שְׁנֵי חַיֵּי
28 שָׂרָה כּוֹלֵן שְׁוִין לְטוֹבָה,
29 שְׁהַעֲנֵן דְּשׁוִין לְטוֹבָה (שוים
30 וזהים לְמַעְלָה מִהַתְחַלְקוֹת)
31 הוּא בְּכוֹלֵן, הִינּוּ, בְּג'
32 הַחֲלוּקוֹת דְּמֵאָה שָׁנָה
33 וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעֵ שָׁנִים
34 האמורים לעיל בפסוק (וְלֹא
35 בְּדִרְגָּא שְׁלֹמֶעֱלָה מִהֶם) ואם כן
36 איך מתיישב ביאור הפסוק על-פי
37 חסידות ש"שני חיי שרה" מדבר על דרגה אחרת, נעלית יותר, עם ביאור
38 הפסוק לפי פשוטו ש"שני חיי שרה" מתייחס לאותו ענין שבו כן מפורטת
39 חלוקה ל"מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים"?
40 גַּם צָרִיד לְהִבִּין מַה שְׁכַתוּב בְּפִירוּשׁ רַש"י בַּת ק' כְּבַת כ'
41 וְבַת כ' כְּבַת ז' (וזה לשונו: "לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל, לומר לך
- שכל אחד נדרש לעצמו. בת ק' כבת כ' לחטא, מה בת כ' לא חטאה שהרי
אינה בת עונשין, אף בת ק' בלא חטא, ובת כ' כבת ז' ליופי"), שְׁמֵזָה
מְשַׁמַּע שֵׁישׁ עֵילוּי מעלה ויתרון בְּז' לְגַבִּי כ' (והחידוש הוא
שבהיותה בַּת כ' היתה כְּבַת ז'), וְכַכ' לְגַבִּי ק' (וגם כאן החידוש
הוא שבהיותה בַּת ק' היתה כְּבַת
כ'), וגם כאן הפירוש הפשוט לא
עולה בקנה אחד עם הפירוש על פי
חסידות וצריך לבאר מה המעלה של
בת ז' על בת כ' ושל בת כ' על בת ק'
לפי חסידות אַף-עַל-פִּי
שְׁפִתְר' (ק') הוּא לְמַעְלָה
מִהַמוֹחִין (כ'), וּמוֹחִין הֵם
לְמַעְלָה מִמִּדּוֹת (ז') ואם כן
לכאורה אין כל חידוש ויתרון בכך
שבת כ' כבת ז' ובת ק' כבת כ' שהרי
ק' (כתר) נעלה מכ' (מוחין) וכ' מוחין
נעלה מז' (מידות) ולא להיפך?
ד) וַיּוֹכֵן בְּהַקְדָּם תְּחִילָה
הַמְּבֹאָר בְּכַמָּה דְּרוּשִׁים¹⁴
מאמרי חסידות הַמְּשֻׁף הַהַמְשֻׁכּוֹת,
קשר העניינים של דְּבַרֵּי הַזֹּהַר
שהובאו לעיל בתחילת המאמר מֵאָה
שָׁנָה כְּלָלָא דְּכוּלָּא, הכלל של
הכול שְׁמֵאָה שָׁנָה הוּא רְזָא
דְּמֵאָה בְּרַכָּאן בְּכָל יוֹמָא, הסוד
של מאה ברכות בכל יום שְׁחִיב
אָדָם לְבַרְךָ מֵאָה בְּרֻכּוֹת בְּכָל
יוֹם, כְּפִי שְׁלֵמְדוֹ חֲכָמִינוּ
ז"ל¹⁵ מִהַפְּסוּק¹⁶ וְעַתָּה
יִשְׂרָאֵל מַה ה' אֱלֹקֶיךָ שְׂאֵל
מֵעַמְּךָ, ודרשו אל תִּקְרִי מַה
אֱלֹא מֵאָה¹⁷. וּנְקוּדַת הַבְּאוּר, הוּא
במאמרי חסידות אלו על הקשר בין
"מאה שנה" ו"מאה ברכות" הוא
שְׁמֵאָה שָׁנָה הוּא גַּם הַכְּלָל
הכולל דְּעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעֵ
שָׁנִים כְּמִצִּיאוֹת אַחַת, כְּלִשׁוֹן הַזֹּהַר
דְּנוֹסָף לְזָה שְׁכָל מֵאָה הַדְּרָגוֹת (עֶשֶׂר סְפִירוֹת שְׁכָל אֶחָד
מִהֶם כְּלוּלָה מֵעֶשֶׂר וּבִסָּךְ הַכּוֹל מֵאָה) שְׁבִכְתָּר' הֵם כְּלָל אֶחָד
שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַתְחַלְקוֹת כִּי כְּפִי שֶׁהוּא בְּכַתֵּר אֵין לְכָל אַחַת מִהַסְפִּירוֹת
צִיּוּר' וְהַגְּדֵרָה שׁוֹנָה וּמִיּוֹחֵדַת כְּפִי שֵׁישׁ לְסְפִירוֹת הַחֵל מְעוֹלָם הַאֲצִילוֹת וְלִכֵּן

הוא בחי' עתיק, וכשנמשך ומאיר בבחי' אריך נקרא "מאה שנה", ובהיותו במקומו ה"ה למעלה מגדר מספר, "שני חיי שרה" (ראה ד"ה ויהיו חיי שרה ה'תשמ"א – תו"מ שם ע' רפג הערה 68). 13) שנוסף על היותו פשוטו של מקרא, ה"ה גם יינה של תורה ("היום יום" כט שבט), ששייך לחלק הסוד שבתורה. 14) ד"ה ויהיו חיי שרה תרל"א. תרמ"ג. 15) מנחות מג, סע"ב. 16) עקב יו"ד, יב. 17) תוספות שם (מפרש"י. וראה חדא"ג מהרש"א שם). וכ"ה בתניא רבתי בתחלתו. ערוך

ש"פ חיי שרה, כ"ב מרחשון, ה'תנשא"א

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כל עשר הספירות (כפי שכל אחת מהן כלולה מעשר) נחשבות "כלל אחד" 1
2 [והאחדות של כל הבחינות ביחד כפי שהן בכתר היא למעלה גם 2
3 מהפּלל דעשרים שנה, שיש בו שתי דרגות (חכמה-בינה) 3
4 אלא שהם תרין רעין דלא מתפרשין שני חברים שלא נפרדים, 4
5 וגם התאחדות של שתי הבחינות הללו 5
6 יחד היא אחדות, אבל התאחדות עשר 6
7 הספירות בכתר היא אחדות נעלית 7
8 [יותר], הרי בנוסף לענין זה של 8
9 האחדות בכתר, יש בו ענין נוסף של 9
10 אחדות, כי הכתר (בחינת "מאה") 10
11 הוא גם הפּלל האחד דכל ג' 11
12 החלוקות, לא רק של "מאה" שבה 12
13 בוודאי יש בכתר התאחדות של בחינות 13
14 רבות, אלא הכתר מאחד בתוכו גם 14
15 את החלוקות דעשרים שנה ענין 15
16 המוחין העליונים ושבע שנים 16
17 ענין המידות העליונות, ועושה את 17
18 הבחינות השונות ומחלוקת זו מזו 18
19 לענין אחד. וכמבואר 19
20 בהדרושים¹⁸ שמאז שנה 20
21 (פּלל דכולא הכלל של הכול, 21
22 המאחד את כל הבחינות) מאיר גם 22
23 מחוץ לבחינת הכתר עצמה והוא 23
24 נמשך יורד ומתגלה ומתלבש 24
25 בהפרטים דעשרים שנה 25
26 (מוחין) ושבע שנים (מידות). 26
27 ויש לומר, שזה שמאז הוא 27
28 (גם) הפּלל דעשרים ושבע, 28
29 וכולל ומאחד גם אותם, הוא לא 29
30 רק להבאור שמאז הוא כתר, 30
31 כמובא לעיל שיש שני פירושים בדבר, 31
32 לפי פירוש אחד, מאה הוא כתר ולפי 32
33 פירוש שני גם מאה הוא ענין המוחין, 33
34 ועל כך מבאר ש"מאה" (ככלל 34
35 דכולא) כולל גם את "עשרים" וגם את "שבע" לא רק לפי הפירוש ש"מאה" 35
36 הוא "כתר", דכּינן שפּתּר הוא מקיף אור נעלה שמאיר מבלי להתלבש 36
37 בדרגות התחתונות לפי ערכן אלא מקיף מלמעלה הרי הוא הפּלל דכל 37
38 העשור ספירות כי בהיותו מקיף ולא מתחלק לפרטים, הרי הוא כולל 38
39 את הכול, ולא רק פרט כזה או אחר, אלא גם להבאור המבואר לעיל 39
40 שמאז הוא עצם המוחין (ואילו "עשרים" הם המוחין השייכים 40

למידות), בכל זאת "מאה" כולל הכול דאף שמוחין הם כחות 41
פנימיים, ולא "מקיף" ואם כן הם מוגדרים בהגדרה מסוימת המיוחדת להם 42
ואיך אפשר לומר שזהו כלל הכולל הכול (והרי "חכמה" היא לא "חסד"), 43
מכל-מקום יש בכך כלל שמאחד הכול, כי יש לומר, שעצם המוחין 44
הוא גם הפּלל דהדרגות 45
שלמטה ממנו, כולל גם המוחין 46
השייכים למידות ("עשרים) וכן 47
המידות עצמן ("שבע") שלכן עצם 48
המוחין נמשך ומתלבש 49
(אחר-כך כאשר יורד ומתגלה 50
מחוץ למוחין עצמם) בהמוחין 51
השייכים אל המידות, דרגה יותר 52
נמוכה במוחין שבה כבר יש נטייה 53
ונתינת מקום לרגש שנוחלקים 54
המוחין השייכים אל המידות 55
מהם כלול מעשר וביחד הם עשרים 56
(בכללות) לב' קוין (שכל אחד 56
מהם כלול מעשר וביחד הם עשרים 57
שנה), חיוב ושלילה (עשה 58
שהוא חיוב ולא-תעשה שהיא 59
שלילה)¹⁹, ועד שנמשך יורד 60
למטה יותר ומאיר ופועל בהמידות 61
עצמם (שבע שנים) שבהם 62
היא עיקר העבודה כמבואר 63
בחסידות שהמידות הן האדם עצמו 64
(בעוד שהמוחין הם יותר אמצעי 65
להתקשר עם מה שלמעלה ממנו), וכיין 66
שעיקר העבודה היא שהאדם יזכר את 67
עצמו, הרי עיקר העבודה היא במידות, 68
ובכל אופן נמצא ש"מאה" כולל 69
ומאחד גם את "עשרים" וגם את 70
"שבע". 71

ה) ובאור הענין דמאז שנה 72
פּלל דכולא המשמעות הפנימית 73
של ענין "מאה שנה" הכולל הכול 74
שהוא רזא הסוד דמאז ברכות שפּכל יום, יוכן על פי 75
המבואר בכמה דרושים²⁰ מאמרי חסידות נוספים שענין הברכות 76
הוא פּללות העבודה התוכן הכללי של עבודת ה', כפי שהולך ומבאר. 77
דהנה, ברכה היא מלשון המשכה וירידה של אור אלוקי מלמעלה 78
למטה, והפירוש דברוך אתה הוי' הוא להמשיך להוריד ולגלות 79
את שם הוי' ברוך ונמשך בגילוי למטה. וסדר 80

ערך מאה. שו"ע אדה"ז או"ח הל' ברכות השחר רסמ"ז. ובכ"מ. 18) שבהערה 14. וראה גם ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי ריש פרשתנו. תורת חיים שם כקו, ג. 19) ויש לקשר זה עם הפירוש שעשרים שנה קאי על חכמה ובינה (מוחין עצמם) – כי חכמה היא בקו הימין, גילוי (חיוב), ובינה היא בקו השמאל, העלם (שלילה). 20) ד"ה להבין ענין הברכות בתו"א בראשית ו, א ואילך. ועם הגהות – באוה"ת בראשית כרך ג תקנא, א ואילך. המשך חייב אדם לברך תרל"ח [סה"מ תרל"ח ע' פז ואילך]. וראה גם ד"ה ויהיו חיי שרה תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב פשנ"ט ואילך). 21) ויתירה מזה – להמשיך בחי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַמִּשְׁכָּה וְהַגִּילוי שֶׁל שֵׁם הוֹי הוּא, שֶׁתְּחִלָּה בִּשְׁלֹב רֵאשׁוֹן נִמְשָׁף
 2 שֵׁם הוֹי בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, הַיְוִי אֶלְקִינוּ, הוֹי שְׁהִי עַד עַתָּה לִמְעַלָּה
 3 נִעֲשֶׂה "אלוקינו" אלוהה שלנו המאיר בנו, היינו להיות גילוי אור
 4 אֵין-סוֹף אור הוֹי" (שהוא השם הקשור בבחינת אור אין סוף) בְּנֶפֶשׁ כָּל
 5 יִשְׂרָאֵל שֶׁתְּחִזֵּק אֲמוּנַת ה' **וְנִמְשָׁף בְּגִילוי עַד שֶׁנֶּעֱשֶׂה**
 6 **אֶלְקָה שְׁלֵנוּ, כִּחְנוּ וְחִייתָנוּ,** 7
 8 כִּי "אלוקים" הוא גם לשון כוח, 9
 9 וְהַמִּשְׁכָּה הוֹי לְחִיית "אלוקינו", אלוהה 10
 11 שֶׁלָנוּ, היינו שהאדם יכיר וירגיש בגלוי
 12 כִּיצַד שֵׁם הוֹי" (שקודם לכן הוֹי אצלו
 13 רַק בְּבַחֲנֵת אֲמוּנָה) הוּא מְקוּר הַכּוֹחַ
 14 וְהַחִיּוּת שֶׁלּוֹ וְלֹאֲחֵרֵי שֶׁנִּמְשָׁף
 15 וְנִתְגַּלָּה בִּישְׂרָאֵל, בְּנִפְשׁוֹ שֶׁל כָּל
 16 אַחַד וְאַחַד, נִמְשָׁף עַל-יָדָם עַל יַד
 17 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַגִּילוי גַּם לְמִטָּה
 18 לְהִיּוֹת מְלָךְ הָעוֹלָם עַד שִׁיְהִי
 19 גִילוי אלוהה בעולם כולו.
 20 וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁהַמִּשְׁכָּה
 21 וְהַגִּילוי שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוֹקִי לְמִטָּה
 22 עַד לְגִילוי אלוהה בעולם כולו
 23 מוֹדְגָשִׁים גַּם בְּתוֹךְ הַבְּרִכוֹת,
 24 כִּי נוֹסֵף לְכֹף (רוב ה) בְּרִכוֹת
 25 קְשׁוּרִים עִם עֲנִינֵי הָעוֹלָם
 26 וְאִינֶם בְּרִכוֹת עַל גְּדוּלַת ה' וְעַל עֲנִינֵים
 27 רַחוּמֵים (שְׁהִי אֶפְיִלוֹ בְּרִכוֹת
 28 הַמִּצְוֹת שֶׁהֵם בְּרַכָּה עַל עֲשִׂית רִצּוֹן
 29 ה' קְשׁוּרִים עִם עֲנִינֵי הָעוֹלָם
 30 שְׁבָהֵם מְקַיְמִים הַמִּצְוֹת,
 31 צִיצִית בְּצִמְרָא גְשָׁמִי וְתַפִּילִין
 32 בְּקֶלֶף גְּשָׁמִי כו"ו וְאִם כֵּן גַּם
 33 בְּרִכוֹת אֵלוֹ קְשׁוּרוֹת בְּדַבְרֵים גְּשָׁמִים),
 34 הִי הַבְּרִכוֹת עֲצָמָם גַּם בְּרִכוֹת
 35 אֵלוֹ שֶׁהֵם שֶׁבַח וְהוֹדָא לְקוֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-
 36 הוּא הֵם בְּרִכוֹת עַל עֲנִינֵי
 37 הָעוֹלָם, וְכִמוֹ בְּרִכוֹת
 38 הַשְּׁמֵרָה 22 שֶׁתְּקַנּוּם חֲכָמִים
 39 לְאוֹמְרָם בְּכָל יוֹם עַל סֵדֶר הָעוֹלָם
 40 הַזֶּה הַגְּשָׁמִי וְהַנְּהַגְתּוֹ, מֵה
 41 שֶׁהַבְּרִיּוֹת נִהְיִין בְּכָל יוֹם,
 42 שֶׁיִּבְרְכוּ לְהַקְבִּי עַל זֶה
 43 כִּפְעַם רֵאשׁוֹנָה שֶׁנִּהְיִין הַנְּאָה זו בְּכָל יוֹם 23, וְהַכּוֹנֵנָה לְהַנְּאֹת
 44 הַגְּשָׁמִים שִׁיְהִיו כְּלִים רֵאוּיִים לְהִיּוֹת נִמְשָׁף בָּהֶם הַגִּילוי דְ(הוֹי)

- 43 גְּשָׁמִיּוֹת כִּמוֹ "פּוֹקֵחַ עוֹרִים", "וּזְקָף כְּפוּפִים" וְכֵן הִלָּא, וְעַל-דֵּרֶךְ-זֶה
 44 הַבְּרִכוֹת בְּתַפִּילַת שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה עַל בְּקִשְׁת צְרָכֵינוּ הַגְּשָׁמִים שֶׁל
 45 הָאָדָם כִּמוֹ רּוֹפֵא חוֹלִים שֶׁהִיא בְּרַכָּה וּבְקִשָּׁה עַל רְפוּאָה בְּגִשְׁמִיּוֹת
 46 וּמְבַרֵךְ הַשָּׁנִים שֶׁהִיא בְּרַכָּה וּבְקִשָּׁה עַל פְּרִנְסָה גְּשָׁמִית וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה,
 47 בְּשָׂאֵר בְּרִכוֹת הַשְּׁחֵר וְהַבְּרִכוֹת בְּתַפִּילַת
 48 שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, וְמוֹזָה מוּבָן שֶׁתּוֹכֵן וְעִנֵּין
 49 הַבְּרִכוֹת הוּא לְהַמְשִׁיךְ וּלְגַלּוֹת אֲלוֹקוֹת
 50 בְּגִשְׁמִיּוֹת, וְעַל-אַחַת-פְּמָה-וְכִמְה
 51 בְּרִכוֹת הַנְּהַיִן שֶׁמְבָרְכִים
 52 לְפָנָי אֲכִילָה וְשִׁתְיָה, שֶׁהֵם
 53 בּוֹדָאֵי קְשׁוּרוֹת בְּהַמִּשְׁכָּה וְגִילוי
 54 אֲלוֹקוֹת בְּעוֹלָם, כִּיּוֹן שֶׁעַל-יָדֵי
 55 הַבְּרַכָּה נִעֲשֶׂה הַדְּבָר שְׁאוֹכִלִים
 56 אוֹ שׁוֹתִים מוֹתָר בְּאֲכִילָה
 57 וְשִׁתְיָה, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ
 58 וְ"לֵ"ל 24 כָּל הַנְּהַיִנָּה מֵעוֹלָם הַזֶּה
 59 בְּלֹא בְּרַכָּה כְּאִילוֹ נִהְיָה
 60 מְקַדְשֵׁי שְׁמַיִם, שְׁאוֹרִים בְּהַנָּה
 61 כִּיּוֹן שֶׁנֶּאֱמַר 25 לְה' הָאֲרֶץ
 62 וּמְלוֹאָהּ וְאִסּוּר לִיהִנוֹת מִמֶּה שִׁיּוֹן
 63 לְה', אֲבָל אֲמִירַת הַבְּרַכָּה מִתִּירָה אֵת
 64 הַהַנָּה מֵהַאוֹכֵל וְהַשְּׁתִיָּה. וְכַהֲמִשְׁךְ
 65 מֵאֲמַר חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁהַכְּתוּב "לֵ"ל
 66 הָאֲרֶץ וּמְלוֹאָהּ" מְדַבֵּר לְפָנָי הַבְּרַכָּה
 67 אֲבָל לְאַחַר בְּרַכָּה הִי הִיא
 68 לְבָנֵי אָדָם, כְּכַתוּב "הַשָּׁמַיִם שְׁמִים
 69 לְה' וְהָאֲרֶץ נְתַן לְבָנֵי אָדָם" הִינּוּ,
 70 שֶׁפְּעוּלַת הַבְּרַכָּה הִיא (לֹא
 71 לְבַטֵּל חֶסֶד-וְשְׁלוֹם הָעִילוי
 72 דְקָדְשֵׁי שְׁמַיִם שֶׁבְּדָבָר זֶה,
 73 כְּמוֹבֵן שֶׁהַבְּרַכָּה בּוֹדָאֵי לֹא מְפַחֲתָהּ
 74 מְקוֹדֶשֶׁת הַדְּבָר אֶלָּא הַבְּרַכָּה פּוֹעֵלָה)
 75 שֶׁקָדְשֵׁי שְׁמַיִם נִעֲשֶׂים שְׁלוֹ,
 76 שֶׁל הָאָדָם, בְּמוֹבָן זֶה שֶׁאֲכִילָתוֹ
 77 וְשִׁתְיָתוֹ שֶׁל הָאָדָם, אֵף שֶׁהִיא אֲכִילָה
 78 וְשִׁתְיָה גְּשָׁמִית כְּפִשׁוּטָה, הִיא
 79 בְּבַחֲנֵת קְדָשֵׁי שְׁמַיִם, כִּיּוֹן
 80 שֶׁעַל-יָדֵי הַבְּרַכָּה נִעֲשֶׂה
 81 הַבְּרִיּוֹר הַהַפְרָדָה בֵּין הַטוֹב וְהָרָע
 82 שְׁבָהֵם, וְהַעֲלָתָה הַטוֹב לְקוֹדֶשׁ
 83 וְהַזִּיכּוּף הָעִידוּן דְהַדְּבָרִים
 84 הַגְּשָׁמִים שִׁיְהִיו כְּלִים רֵאוּיִים לְהִיּוֹת נִמְשָׁף בָּהֶם הַגִּילוי דְ(הוֹי)

אתה שלמעלה משם הוֹי שִׁיּוּמֶשֶׁךְ וְיִתְגַּלָּה בְּשֵׁם הוֹי, וְעַד שִׁיּוּמֶשֶׁךְ וְיִתְגַּלָּה גַּם בְּשֵׁם אֲלִקִים. (22) רֵאָה גַּם הַמִּשְׁךְ תַּעֲרַב־ב־ שֵׁם פִּשׁוּט. (23) לְשׁוֹן אֲדָה"ו בְּשׁוּרֵע שֵׁם. (24) בְּרִכוֹת לְה', סַע"א וּבְפִרְשֵׁי שֵׁם. שׁוּרֵע אֲדָה"ו או"ח ר"ס קסז. סֵדֶר בְּרַכַּת הַנְּהַיִן בְּתַחֲלִילָתוֹ. (25) תְּהִלִּים כַּד, א.

ש"פ חיי שרה, כ"ב מרחשון, ה'תנש"א

ביאור בדרך אפשר

1 אֱלֹקִינוּ מְלַךְ הָעוֹלָם, כלומר שהאלוקות תומשך ותתגלה בעולם.
 2 וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ בְּדַבְרֵי הַזֶּהָר מֵאָה שָׁנָה כְּלָלָא דְכוּלָא בְרַזָּא
 3 דְּמֵאָה בְּרַכָּאן בְּכָל יוֹמָא²⁶, "מאה שנה" הוא כלל הכול בסוד מאה
 4 ברכות בכל יום, ולפי זה מובן הקשר בין "מאה שנה" האמורים בחיי שרה
 5 ו"מאה ברכות" שחייב אדם לברך בכל
 6 יום פִּי הָעֲנִינְךָ דְּמֵאָה בְּרָכוֹת
 7 הוּא כְּלָלוֹת כֹּל הָעֲבוּדָה
 8 לְהַמְשִׁיךְ אֱלֹקוֹת לְמִטָּה, כפי
 9 שנתבאר לעיל הן לגבי ברכות השחר,
 10 הן לגבי ברכות שמונה-עשרה והן לגבי
 11 ברכות הנהנין, וְזֶהוּ הַתּוֹכֵן עֲנִינְךָ
 12 דְּמֵאָה שָׁנָה כְּלָלָא דְכוּלָא,
 13 כְּלָלוֹת הָעֲבוּדָה לְהַמְשִׁיךְ
 14 אֱלֹקוֹת לְמִטָּה, על-ידי
 15 הַהֲמַשְׁכָּה וְהַתְּלַבְּשׁוֹת שֶׁל
 16 אֲלוּקוֹת שֶׁלְמַעֲלָה מֵהַסְּפִירוֹת, תחילה
 17 בְּהַמוֹחִין הַשְּׂיֻכִּים אֶל הַמְּדוֹת
 18 (עֲשָׂרִים שָׁנָה), וְעַד לְבַחֲיַנְתָּ
 19 הַמְּדוֹת (שְׁבַע שָׁנִים), שְׁבַעַת
 20 יְמֵי הַבְּנִינָן, שְׁעַל-יָדָם נִבְרָא
 21 הָעוֹלָם²⁷, כמבואר בקבלה וחסידות
 22 שהעולם נברא ו'נבנה' באמצעות שבע
 23 המידות העליונות (ביום הראשון
 24 למעשה בראשית האירה ופעלה מידת
 25 החסד, ביום השני מידת הגבורה וכן
 26 הלאה) וּבָהֶם (בְּבַחֲיַנְתָּ הַמְּדוֹת)
 27 הַיָּא עֵיִקֵר הָעֲבוּדָה בְּזִמְנָן
 28 הַזֶּה²⁸ כאשר נמצאים בגלות ואין
 29 אור אלוקי גלוי, כך שקשה לעבוד את
 30 ה' באמצעות המוחין שהיא עבודה
 31 נעלית יותר מעבודת המידות (ותהיה
 32 בעיקר לעתיד לבוא).
 33 וְהִגָּה, על-ידי הַהֲמַשְׁכָּה
 34 וְהַתְּלַבְּשׁוֹת דְּמֵאָה שָׁנָה
 35 כְּלָלָא דְכוּלָא, שהיא לפי הפירוש
 36 הראשון בחינת הכתר, ולפי הפירוש
 37 השני בחינת מוחין בעצם (כמבואר
 38 לעיל) בְּהַמוֹחִין הַשְּׂיֻכִּים אֶל
 39 הַמְּדוֹת (עֲשָׂרִים שָׁנָה) וּבַהֲמְדוֹת (שְׁבַע שָׁנִים) עַד לְעֲבוּדָה
 40 בְּמַעֲשֵׂה בְּפוֹעֵל כְּדִי שִׁיְהִיָּה גִילּוֹי אֱלֹקוֹת בְּעוֹלָם, אַזִּי
 41 נַעֲשֶׂה (נוֹסֵף עַל בִּירוּר וְזִיכּוּף הַמִּטָּה שֶׁנִּפְעַל כְּתוּצָא גִילּוֹי
 42 אֲלוּקוֹת בְּעוֹלָם) גַּם עִילּוֹי גְּדוּל יוֹתֵר בְּבַחֲיַנְתָּ מֵאָה שָׁנָה כְּלָלָא

ביאור בדרך אפשר

43 דְּכוּלָּא, שהיא מתעלית למדרגה נעלית יותר מהמדרגה שלה מצד עצמה,
 44 ללא היירידה וההשפעה למטה, כִּידוּע²⁹ שְׁעַל-יְדֵי הַיְרִידָה דְּהָעֲלִיּוֹן
 45 לְהַשְׁפִּיעַ לְהַתְּחַתּוֹן, מְקַבֵּל גַּם הָעֲלִיּוֹן מַעֲלַת הַתְּחַתּוֹן כי
 46 אמנם לפי סדר המדרגות של 'סדר השתלשלות' התחתון הוא למטה במדרגה,
 47 אבל יש בו פרטים מסוימים שאינם
 48 נמצאים בעליון, וכאשר העליון משפיע
 49 לתחתון, ומתקשר ומתחבר עמו, הרי
 50 הוא גם מקבל ממנו וכתוצאה מזה
 51 נוסף בעליון עצמו עליו ויתרון,
 52 (שְׁלֵכְן כֹּל סֵדֵר הַהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת
 53 שיש בו ריבוי מדרגות מלמעלה מעלה
 54 עד למטה מטה הוא בְּאוֹפֵן
 55 דְּנַעֲוִין תְּחַלְתָּן בְּסוּפָן³⁰, היינו
 56 שיש קשר מיוחד בין ההתחלה -
 57 העליון והסוף - התחתון, באופן כזה
 58 שְׁהָעֲלִיּוֹן לא רק משפיע ומאיר אל
 59 התחתון אלא העליון צָרִיף גַּם
 60 לְקַבֵּל מֵהַתְּחַתּוֹן).
 61 וַיִּתְּרָה מְזָה, לא זו בלבד
 62 שההמשכה מהעליון לתחתון פועלת
 63 עליו ויתרון בתחתון אלא היא פועלת
 64 דבר נעלה עוד יותר, כי כִּינָן
 65 שְׁהַהֲמַשְׁכָּה של האור האלוקי
 66 מלמעלה לְמִטָּה הַיָּא מְפַנֵּי
 67 שְׁנַתְּאוּהָ הַקְּב"ה לְהִיּוֹת לוֹ
 68 תְּבַרְךָ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים³¹,
 69 שדווקא העולמות התחתונים (ובמיוחד
 70 העולם הזה הגשמי שהוא תחתון שאין
 71 תחתון למטה הימנו, כמבואר בספר
 72 התיניא), יהיה מקום ראוי להיות
 73 "דירה" להשראת השכינה, הֲרִי על-
 74 יְדֵי הַהֲמַשְׁכָּה לְמִטָּה נִשְׁלַמַת
 75 מתקיימת ומתגשמת בפועל כְּנַת
 76 הַעֲצָמוֹת שְׁלִמְעֵלָה מְכַל תּוֹאֵר
 77 וְגִדְרָ שְׁכַן ה"תארה" של הקדוש ברוך
 78 הוא שתהיה לו "דירה בתחתונים"
 79 מושרשת בעצם עצמותו ומותו, והיא
 80 למעלה מכל תואר ולמעלה מכל
 81 הגדרה וציור. שְׁלֵכְן, כיון שמדובר על עצמותו ומותו מַעֲלָה וּמִטָּה,
 82 כְּלִי גָבוּל וּגְבוּל, שׁוֹיִן מִמֶּשׁ כי לגבי עצמותו אין שום גדרים ואין
 83 שום חילוקי דרגות, ולגביו הכלי-גבול והעליון לא תופס מקום בדיוק כמו
 84 הגבול והתחתון.

(26 ראה גם ביאורי הזהר ותורת חיים שבהערה 18. 27 זהר ח"א רמז, א. ח"ג חצר, ב. ועוד. 28 ראה בארוכה ד"ה אל תצר את מואב לאדמו"ר האמצעי (מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"א ע' ד ואילך). 29 ראה סידור (עם דא"ח) צו, ג ואילך. ובכ"מ. 30 ספר יצירה פ"א מ"ז. 31 ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 אֵלָא מָאָה, כַּמְבָאָר בְּדִירוּשִׁים³² מאמרי חסידות העוסקים בנושא זה
 45 שְׂמָאָה הוּא אוֹתוּת 'מָה' בְּתוֹסַפַּת הָאוֹת אֶל"ף, 'מָה' הוּא
 46 עֲנֵן הַבֵּיטוּל (כפי שמשא ואהרן אמרו על עצמם וְנַחְנוּ מָה³³),
 47 וְעַל-יְדֵי הַבֵּיטוּל ד'מָה' שהוא ביטול עמוק ופנימי מִמְשִׁיכִים
 48 ומביאים לידי גילוי את הָאֶל"ף,
 49 בְּחִינַת הַפְתָּר (מָאָה),
 50 שְׂוִימָשֶׁף בְּגִילוּי לְמִטָּה עַל-
 51 יְדֵי הַבְּרֻכּוֹת. וטעם הדבר
 52 שהביטול גורם התגלות אלוקות בעולם
 53 הוּא דְכִיּוֹן שְׁעֵבֹדָתוֹ של מי
 54 שבטל לחלוטין היא ללא פניות
 55 ונגיעות אישיות אלא כל כוונתו היא
 56 לעשות את רצון ה', והעבודה היא
 57 מִצַּד הַבֵּיטוּל וְהַקְבֵּלַת עוֹלָם
 58 שְׂבָה מִתְגַּלָּה עֲצָם הַנְּשָׂמָה,
 59 שכן כיוון שמדובר על עצם הנשמה
 60 שבעצם מהותו הוא למעלה מגילוי,
 61 אין הוא מתגלה באחד הכוחות
 62 הפרטיים, כי גם כוח נעלה מאד ואבר
 63 נעלה מאד בגוף הם לא 'כלים'
 64 שביכולתם ובכוחם 'לקלוט' את עצם
 65 הנשמה, והעצם 'נתפס' דווקא על ידי
 66 ביטול המציאות האישית והיישות
 67 העצמית ועל ידי עבודה מתוך קבלת
 68 עול ולא מתוך עניין ופנייה והנאה שיש
 69 לאדם, ואם כל העבודה היא מצד
 70 הביטול הרי אין לאדם שום רצונות
 71 ומטרות וכוונות אישיות משלו אלא
 72 כָּל עֲנֵנּוּ אֵינוֹ אֵלָא לְמִלָּא
 73 רְצוֹנוֹ וְחִפְצוֹ שֶׁל הַקְּב"ה,
 74 שְׂוִהֵי הַנְּקוּדָה הַקְּבֵלַת
 75 ה"כללא דכולא", דְּכָל עֲנֵנּוּ
 76 הָעֵבֹדָה, פְּנֹת הָעֲצָמוֹת.
 77 ז) וְעַל-פִּי־זָה יֵשׁ לְבָאָר מַה
 78 שְׂכָתוּב וְיִהְיֶה חַיִּי שְׂרָה מָאָה
 79 שְׁנָה וְעֶשְׂרִים שְׁנָה וְשִׁבְעָה
 80 שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שְׂרָה, שְׂשָׁנֵי
 81 חַיֵּי שְׂרָה" (אֵינוֹ עֲנֵן בְּפִי־
 82 עֲצָמוֹ שְׁלִמְעֵלָה מִג',
 83 הַחֲלוּקוֹת דְּמָאָה שְׁנָה וְעֶשְׂרִים שְׁנָה וְשִׁבְעָה שָׁנִים, שֶׁאֵי-כֵן
 84 הַפִּירוּשׁ עַל-פִּי חַסִּידוֹת לֹא מֵתַאִים לַפִּירוּשׁ לִפִּי פִּשְׁטוֹ שֶׁל מִקְרָא, כֹּאמֹר
 85 לְעֵיל אֵלָא) הֵם הַקְּכ"ז שְׁנָה עֲצָמָם, הַאֲמֹרִים בְּחִילַת הַפְּסוּק, וְכֵן
 86 בְּאִמְרָה "שְׁנֵי חַיֵּי שְׂרָה" הַכְּתוּב מִלְּמַד שְׂכּוּלָן שְׂוִין לְטוֹבָה. כִּי,

1 וְהַחֲלוּקֵי דְב' אוֹפְנִים אֵלוֹ הֵיוּ שְׁנֵי הַעֲנִינִים הַאֲמֹרִים לְגַבֵּי
 2 הַהִמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה. הַאֲחָד, הַשְּׁפָעָה שְׂבָאָה כְּדִי לְבַרֵּר וּלְזַכֵּךְ וְלִהְיוֹת
 3 אֵת הַמְּטָה. וְהַשְּׁנִי, שֶׁהָאֲרָהּ הִיא כְּדִי לְהַשְׁלִים אֵת הַכוֹנֵה הָעֲלִינָה לְעֵשׂוֹת
 4 דִּירָה לֵה' בְּעוֹלְמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים פְּעֻבּוּדָה, כְּפִי שֶׁהֵם בָּאִים לְיַדֵּי בִּיטוּי
 5 בְּעִבּוּדַת ה' שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד
 6 שְׂבָאוּפֵן הָא' שְׁעִינּוּ הַמְּשַׁכֵּת אֹר
 7 אֲלוּקֵי מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, מִמְּדֹרְגָה
 8 לְמִדְרַגָּה יֵשׁ חֲלוּקֵי הַבְּרַל בֵּין
 9 עֲלִיּוֹן (עֵבֹדָה בְּעֲנֵנּוּ קְדוּשָׁה
 10 מְקַבֵּל לְבַחֲנֵת כְּתָר (אוּ מוֹחֵן בְּעֲצָם)
 11 שֶׁלְּמַעְלָה מִהָעוֹלָם) לְתַתּוֹן
 12 (עֵבֹדָה בְּעֲנֵנּוּ הָעוֹלָם מְקַבֵּל
 13 לְבַחֲנֵת מוֹחֵן וּמִדּוּת), וְהָעֵבֹדָה
 14 לְמִטָּה הוּא עֲנֵן שֶׁל יְרִידָה,
 15 לְגַבֵּי הָעֵבֹדָה בְּעִינֵי שֶׁלְּמַעְלָה
 16 מִהָעוֹלָם אֵלָא שְׂוִיִּדָה זֶה הִיא
 17 צוּרְף עֲלֶיהָ וְכִסּוּפּוֹ שֶׁל דְּבַר הִיא
 18 מְבִיאָה עֲלֶיהָ גְדוּלָה וְהַתְּגַלּוֹת אֲלוּקוֹת
 19 בְּכָל הָעוֹלָם כּוּלוֹ. וְכַאֲפֹן הַב',
 20 פִּיּוֹן שְׂפָל עֲנֵנּוּ שֶׁל הָאֲדָם הָעוֹבֵד
 21 אֵת ה' אֵינוֹ אֵלָא לְמִלָּא חִפְצוֹ
 22 וְרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּב"ה שְׂנֵתְאוּהָ
 23 לְהִיּוֹת לוֹ יְתִבְרָף דִּירָה
 24 בְּתַתּוֹנִים, וְכָל כּוֹנֵתוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ
 25 הִיא לְמִלָּא אֵת רְצוֹן ה' הֲרִי מִצַּד
 26 פְּנֹת הָעֲצָמוֹת אֵין חֲלוּקֵי
 27 הַבְּרַל בֵּין עֲלִיּוֹן (עֵבֹדָה
 28 בְּעֲנֵנּוּ קְדוּשָׁה) לְתַתּוֹן
 29 (עֵבֹדָה בְּעֲנֵנּוּ הָעוֹלָם).
 30 וְכַאֲפֹן, הֲרִי מִלְּכַתְּחִילָהּ, גַּם
 31 כִּשְׂהָאֲדָם בֹּא בְּמַגַּע עִם דְּבוּרִים גַּשְׁמִיִּים,
 32 הָעֵבֹדָה לְמִטָּה אֵינָה עֲנֵן
 33 שֶׁל יְרִידָה מִמַּצֵּב נְעִלָה לְמַצֵּב נַחוּת,
 34 פִּיּוֹן שְׂנֵרְגָשׁ בְּהַ הַנְּקוּדָה
 35 הַקְּבֵלַת שְׂבָה חֲדוּרִים כָּל הַעֲנִינִים
 36 וְכָל הַפְּרִטִים שֶׁל עֵבֹדַת ה' (כְּלָלָא
 37 דְּכּוּלָּא כַּמְבּוּאָר לְעֵיל) שְׂכָל
 38 עֲנֵנּוּ הָעֵבֹדָה בְּשׂוּהָ מִמְּשׁ,
 39 פְּנֹת הָעֲצָמוֹת וְכַאֲמֹר שְׂמַאֲחֹר
 40 וְעֲצָמוֹת וּמַהוֹת הָאֲלוּקוֹת הִיא לְמַעְלָה מִכָּל גְּדֵר, לְגַבֵּי אֵין הַבְּדֵל בֵּין "עֲלִיּוֹן"
 41 ל"תַּתּוֹן". וְזָה הַתְּעַלּוֹת מַעַל כָּל חֲלוּקֵי הַדְּרָגוֹת גַּם רְצָא הַסֵּדֵר וְהַתּוֹכֵן
 42 הַפְּנִימִי דְּמָאָה בְּרֻכּוֹת בְּכָל יוֹם, כְּפִי שְׂלְמִדְּרוֹ חֲכָמֵינוּ וְז' ל
 43 מִמָּה שְׂנֵאָמֵר מָה ה' אֶלְקֵיךָ שׂוֹאֵל מִעֲמֶךָ, אֵל תִּקְרֵי מָה

(32) שבהערה 14. וראה גם ביאורי הזהר להצ"צ פרשתנו ע' עט ואילך. אוה"ת פרשתנו שם קיא. ב. המשך תעו"ב שבהערה (33) בשלח טז, ז.

ביאור בדרך אפשר

1 בתחילת הפתוב בו מפורטים השנים לפי החלוקה שלהם ל"מאה שנה",
 2 "עשרים שנה" ו"שבע שנים" מבואר העילוי שנעשה במאה שנה
 3 שהם הדרגה הנעלית ביותר (בחינת ה"כתר" או בחינת "מוחין בעצם")
 4 על-ידי ההמשכה משם, מלמעלה למטה, שזהו ענין דבת ק'
 5 כבת כ' ובת כ' כבת ז',
 6 שבמאה נוסף גם העילוי
 7 דעשרים, ובדעשרים נוסף גם
 8 העילוי דשבע שהם מעלות שלא
 9 קיימות בהם מצד עצמם (ומעתה גם
 10 בפרט זה הביאור על פי חסידות
 11 מתאים לביאור לפי פשוטו של מקרא,
 12 כי אמנם לפי 'סדר השתלשלות' ק'
 13 (כתר) נעלה מ'כ' (מוחין) וכ' נעלה מ'ז'
 14 (מידות) ואין חידוש ומעלה בבת ק'
 15 כבת כ' ובת כ' כבת ז', אבל מצד שני
 16 כתוצאה מההשפעה מלמעלה למטה
 17 הכ' התחתון מוסיף יתרון בק' העליון,
 18 וכך גם ה' מוסיף יתרון בכ').
 19 ולאחר-יזה מוסיף בפתוב
 20 שני חיי שרה, והמשמעות
 21 הפנימית היא שכל סוגי העבודה
 22 דמאה שנה (פתר) עשרים
 23 שנה (מוחין) ושבע שנים
 24 (מידות) הם שוין לטובה, כי
 25 רק ב'סדר השתלשלות' יש ביניהם
 26 חילוקי מדרגות אבל כאן מדובר באופן
 27 שניכר בהם שכל ענינם הוא
 28 להשלים פונת העצמות,
 29 שהיא רצון ה' בבריאה כדי שתהיה
 30 "דירה בתחתונים" הוא ככל עניני
 31 העבודה בשוה.³⁴
 32 ויש להוסיף עוד ענין בהבאור
 33 דכולן שוין לטובה, שטובה
 34 רומז על עצם ומקור הטוב
 35 וטבע הטוב להטיב³⁵ שזהו
 36 ענינו של הקדוש-ברוך-הוא ואחת
 37 הסיבות והכוונות לבריאת העולם, כפי
 38 שנמשך ומתגלה בנשמתו של

ביאור בדרך אפשר

39 כל אחד ואחד מישראל שהיא "חלק אלקה ממעל
 40 ממש"³⁶, חלק מן העצם שעל-ידו תופסים בהעצם³⁷, כחומר
 41 הבעל-שם-טוב, כי כיוון שהעצם לא מתחלק לחלקים ואין בו הבדלי דרגות, לכן
 42 "העצם כשאתה תופס במקצתו", הרי אתה תופס בכלולו", וכיוון שהנשמה היא
 43 חלק מעצמות האלוקות, הרי התגלות
 44 מעצם הנשמה היא התגלות מעצם
 45 האלוקות, וכאשר העבודה היא
 46 מצד עצם הנשמה, שזהו ענין
 47 הפיטול וה'קבלת עול', אזי
 48 כל עניני העבודה הם בשוה,
 49 ואין הבדל בין עבודה בעניני קדושה
 50 לעבודה עם עניני העולם
 51 ונהשתוות היא לטובה, שכל
 52 עניני העבודה חדורים
 53 בהנקודה הכללית דהמשכת
 54 וגילוי עצם הטוב למטה,
 55 וכאשר עצם הטוב האלוקי מתגלה
 56 בעולם מתקיימת ובאה לידי פועל
 57 הכוונה האלוקית והתכלית של כל
 58 הבריאה להיות לו יתברך דירה
 59 בתחתונים.
 60 (ח) ויהי-רצון, שפיון
 61 שבמינו אלה אחרי כל עבודת בני
 62 ישראל במשך שנים רבות נשלמו
 63 וכבר נפעלו כל מעשינו
 64 ועבודתנו בעבודת ה' בעולם בכל
 65 פרטי הענינים דמאה שנה
 66 ועשרים שנה ושבע שנים,
 67 המפורטים לעיל באריכות, ובאופן
 68 ד"שני חיי שרה" שפולן
 69 שוין לטובה, דבררי כבוד
 70 קדושת מורי-ותמי אדמו"ר
 71 הרבי הרי"צ נשיא דורנו שפבר
 72 צחצחו את הכפתורים³⁸, היינו
 73 שגם הפרט האחרון והחיצוני לכאורה
 74 כבר נשלם, ובודאי שכל שאר הפרטים
 75 היותר פנימיים כבר נשלמו ועומדים
 76 מוכנים³⁹ לקבל פני משיח

(34) להעיר, שהענין ד"כולן שוין" שייך גם בהעילוי שנעשה בהעליון (מאה) ע"י ההמשכה למטה (בת ק' כבת כ' ובת כ' כבת ז'), כי העילוי שנעשה בעליון ע"י ירידתו למטה הוא (לא רק שנוסף אצלו מעלת המטה, אלא) גם שע"ז מתגלה הבל-גבול שלו, שאינו מוגדר בהגדר דמעלה וביכלתו לירד גם למטה. אבל, אין זה אמיתת הענין ד"כולן שוין", כי מזה עצמו שגילוי הבל-ג שלו הוא ע"י ירידתו למטה (וככל שיוורד למטה יותר מתגלה יותר הבל-ג שלו), מוכח, שישנו הענין ד"מעלה" ו"מטה" (שלכן שייך לומר עליו העילוי וההפלאה שאינו מוגדר בזוה), משא-כ לגבי העצמות אין מלכתחילה הגדר דמעלה ומטה, ולכן כשהעבודה היא להשלים כוונת העצמות, "כולן שוין" ממש. (35) עמה"מ שער שעשועי המלך רפ"א. שעהיה"א פ"ד (עט, א). (36) תניא רפ"ב. (37) כתר שם טוב (הוצאת קה"ת, תשנ"ט) הוספות סי' רכו. וש"נ. (38) שיחת שמח"ת תרפ"ט (סה"ש תרפ"ט ע' 42). (39) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ריש ע' רעט.

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 צְדָקְנוּ, וּבִפְרָט שְׁלֹאֲחֲרֵי־זֶה, לאחר ההודעה האמורה של הרבי הרי"צ
 2 עָבְרוּ עוֹד עֲשִׂירִיּוֹת שָׁנִים שֶׁבָּהֶם צָעְקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד מָתִי
 3 וַתַּחַנְנוּ שֶׁהַגְּלוּת תִּסְתִּיֵּם כְּבוֹר וַתְּבוֹא הַגְּאוּלָּה (וּוְאָס דָּאָס דָּאָרְף דָּאָךְ
 4 אוֹיֵף הָאָבֵן אֶ שִׁיעוֹר וְהָרִי גַם לֹזֶה – הַזְּעָקָה 'עַד מָתִי' – צְרִיךְ לִהְיוֹת
 5 שִׁיעוֹר וּמִידָה, וְלֹא יִתְכַן שׁוֹה יִמְשַׁךְ
 6 עַד אֵין שִׁיעוֹר), תְּבוֹא תִיכְף 1
 7 וּמִיַּד הַגְּאוּלָּה הָאֲמִתִּית 2
 8 וְהַשְּׁלֵמָה עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ 3
 9 צְדָקְנוּ, וְאִזּוֹ יִתְגַּלֶּה הָעֲנָן 4
 10 דִּתְלוּדוֹת יִצְחָק (כְּפִי 5
 11 שְׁמַתְחִילִין לְקָרוֹא בַּתּוֹרָה 6
 12 בְּמַנְהָג), כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ 7
 13 וְ"לֹא 40 שְׁלֹעֲתֵי־לְבָא יֹאמְרוּ 8
 14 לְיִצְחָק דְּוָקָא כִּי אִתָּה 9
 15 אָבִינוּ 41, וַתִּתְגַּלֶּה מַעֲלֵתוֹ הַמְּיוֹחֶדֶת 10
 16 שֶׁל יִצְחָק אֶפְלוֹ לַגְּבִי אֲבֵרָה וְיַעֲקֹב 11
 17 כִּינֵן שֶׁהִתְעַנּוּג וְהִצְחָק לַמַּעֲלָה 12
 18 (הַקְּשׁוּרִים בְּשִׁמּוֹ שֶׁל יִצְחָק 42
 19 כַּמְּפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה) שְׁנַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי 13
 20 מַעֲשֵׂינוּ וְעַבְדֵּנוּ כֹּל מִשְׁפָּה 14
 21 זְמַן הַגְּלוּת 43 יִתְגַּלֶּה לְעֵתֵי־ 15
 22 לְבָא, שְׂאִזּוֹ 44 יִמְלֹא שְׁחֹק 16
 23 פִּינוּ 45, וְתִהְיֶה שְׂמֵחָה וְעוֹנֵג וְאִזּוֹ 17
 24 יִהְיֶה הָעֲנָן דְּמַאָּה שְׁנָה 18
 25 וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים 19
 26 בְּאוֹפֵן נַעֲלָה יוֹתֵר 46, הֵן 20
 27 הָעֲנָן דְּמַאָּה שְׁנָה, מַאָּה 21
 28 בְּרִכּוֹת, יִהְיֶה נַעֲלָה יוֹתֵר מֵאִשֶׁר בּוֹמֵן 22
 29 הַגְּלוּת וְהֵן הָעֲנָן דְּכ"ז שְׁנָה, 23
 30 שְׂרוּמֵז (גַּם) לְכ"ז אוֹתִיּוֹת 24
 31 הַתּוֹרָה 48, כ"ב הַאוֹתִיּוֹת מֵא' וְעַד 25
 32 ת' בַּתּוֹסֶפֶת ה' הַאוֹתִיּוֹת הַסּוֹפִיּוֹת כִּינֵן 26
 33 שְׁכָל עֲנִינֵי הַתּוֹרָה וּמַצּוֹת 27
 34 יִהְיוּ בַּתְּכִלִּית הַשְּׁלֵמוֹת, 28
 35 כְּמַצּוֹת רְצוּנָה 49, כְּפִי שְׂאוּמְרִים 29
 36 בַּתְּפִילוֹת מוֹסֵף כַּאֲשֶׁר מִבְּקָשִׁים עַל 30
 37 חִידוּשׁ עֲבוֹדַת הַקְּרִבְנוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ 31

38 שאו הדבר יהיה "כמצות רצונך", היינו בשלמות, בדיקו לפי רצון ה' ותורה
 39 חדשה מאתי תצא⁵⁰, יחד עם החידוש באופן קיום המצוות שיהיה
 40 בשלמות יהיה חידוש גם בתורה על ידי טעמי תורה שיתגלו
 41 לעתיד-לבא בתורתו של משיח⁵¹, כפירוש רש"י בתחילת 'שיר
 42 השירים' (על הכתוב "כי טובים דודיך"
 43 מידן") "... שנתן להם תורתו ודיבר
 44 עמהם פנים אל פנים ואותם דודים
 45 עודם ערבים עליהם מכל שעשוע
 46 ומוכבטחים מאתו להופיע עוד עליהם
 47 לבאר להם סוד טעמיה ומסתר
 48 צפונותיה ומחלים פניו לקיים דברו",
 49 כולל גם ה'תורה חדשה'
 50 דרבותינו נשיאינו עד לבעל
 51 יום ההולדת דכ"ף מרחשון,
 52 הרבי הרש"ב ויבנו יחידו ממלא-
 53 מקומו כבוד קדושת מורי-
 54 וקמי אדמו"ר נשיא דורנו,
 55 הרבי הרי"צ שהקיצו ורננו
 56 שוכני עפר⁵², והם בראשם,
 57 ויאמרו תורה חדשה, חידוש
 58 גם לגבי הקב"ה, כבכול,
 59 על-דרך מאמר רבותינו
 60 ו"ל⁵³ שהקדוש ברוך הוא עצמו
 61 אומר (על דברים מסויימים) נצחוני
 62 בני נצחוני, עד לתורה חדשה
 63 מאתי תצא, מאתי⁵⁴ דיקא,
 64 מהקדוש ברוך הוא בעצמו, שבה
 65 בוודאי יש עליו מיוחד ובאופן
 66 שלא ילמדו עוד איש את
 67 רעהו גו' פי כולם ידעו
 68 אותי⁵⁵, אותי⁵⁴ דיקא, היינו
 69 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו ועוד
 70 והוא העיקר, שכל זה יהיה
 71 תיכף ומיד ממש, ממש
 72 ממש.

דיקא, ועוד והוא העיקר, שכל זה יהיה תיכף ומיד ממש, ממש, ממש.

40 שבת פט, ב. וראה תו"א תולדות יז, ג. ויצא כא, ג. תורת חיים תולדות ד, ד ואילך. ויצא כד, סע"ד ואילך. ועוד.
 41 ישע"י סג, טז. 42 שנקרא בשם יצחק ע"ש צחוק עשה לי אלקים – וירא כא, ו. וראה בפרש"י עה"פ לך לך טז, יט.
 43 ראה תניא רפ"ז. 44 תהלים ככו, ב. 45 ראה תו"א תולדות יז, ד. ואילך. תו"א ותורת חיים ויצא שבהערה 40. 46 ראה
 תורת חיים פרשתנו קכו, ד ואילך: מ"ש עוד שני חיי שרה קאי לע"ל בעוה"ב לאחר תשלום כל הביטורים כו', עיי"ש.
 47 בצירוף האותיות הכפולות מנצפ"ך (שרומזים על הגאולה – פרקי דר"א פמ"ח. יל"ש ר"פ לך לך. ועוד). 48 סד"ה
 ויהיו חיי שרה תר"ל. 49 ראה תו"א ויחי מו, סע"א ואילך. תורת חיים ר"פ ויחי (צה, א. צו, ג"ד). אוה"ת ויחי כרך ו
 תתשכח, ב ואילך. שם כרך ז תתתסת, סע"ב ואילך. המשך וככה תרל"ז פי"ז ואילך. ובכ"מ. 50 ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג,
 ג. 51 ראה גם ד"ה אנכי מגן לך תרע"ח* (קה"ת כ"ף מרחשון תנש"א. נדפס לאח"ז בסה"מ ליקוט ח"ב ע' רלט ואילך)
 שגילוי טעמי תורה לעתיד לבוא "זהו עיקר הגילוי דמשיח והוא עיקר הקבלת שכר האמיתי כו'". 52 ישע"י כו, יט. 53 ב"מ
 נט, ב. 54 אותיות א' ת' – כל (כ"ז) אותיות התורה. 55 ירמ"י לא, לג.

בס"ד. משיחות ש"פ חיי שרה, כ"ב מרחשון ה'תנש"א.

37 ובנוגע להשוואת שנים הראשונות לשנים
38 האחרונות – כיון שבמשך שנות חייה היתה
39 עבודתה באופן ד"מעלין בקודש"⁴, "צדיקים..
40 ילכו"⁵ מחיל אל חיל"⁶, ועד לעילוי שבאיך-ערוך
41 לדרגא הקודמת [ולדוגמא: העילוי כשהיתה עם
42 אברם (שאז התחילה (עיקר) עבודתה ב"הנפש
43 אשר עשו בחרן"⁷, "אברם מגייר את האנשים
44 ושרה מגיירת את הנשים"⁸) לגבי שנות חייה
45 שלפני זה; העילוי בהליכתה עם אברם מחרן,
46 "ויקח אברם את שרי אשתו וגו'"⁷; ועד להעילוי
47 דקריאת השם "שרה", "שרה על כל"⁹, ו(בהמשך
48 לזה) לידת יצחק¹⁰] – איך יתכן לומר שהשנים
49 הראשונות בהתחלת עבודתה שוין ממש לשנים
50 האחרונות בגמר ושליומות עבודתה?

51 ג) על פי הידוע¹¹ שכל עניני התורה
52 (גם הסיפורים שבתורה) הם הוראות (תורה
53 מלשון הוראה¹²), ובפרט הסיפורים ע"ד דברי
54 ימי חיי ה"אבות" וה"אמהות" (ועל-אחת-כמה-
55 וכמה ראשון שבאבות וראשונה שבאמהות)
56 דכל אחד ואחת מבני ישראל¹³, שהם הוראות
57 בנוגע לימי חייו של כל אחד ואחת
58 מישראל, "מעשה אבות סימן (הוראה ונתינת-
59 כח) לבנים"¹⁴ – צריך להבין מהו הלימוד
60 וההוראה בעבודת כל אחד ואחת מישראל

(4) ברכות כח, א. וש"נ.

(5) תהלים פד, ח.

(6) ברכות בסופה וש"נ.

(7) לך לך יב, ה.

(8) פרש"י עה"פ (מב"ר פל"ט, יד).

(9) לך לך יז, טו ובפרש"י.

(10) ראה לקוטי לוי"צ על פסוקי תנ"ך (פרשתנו ע' יג): "ויהיו
חיי שרה, שעיקר חיי שרה היו ל"ז שנים מספר ויהיו משעה שנוולד
יצחק שהיתה בת צ' שנה, כמ"ש בזה"ק פ' חיי שרה דק"ג ע"א
ע"ש, כי אשה כשאין לה בנים נחשבת כמתה, כמו שאמרה רחל
(אחת מהאמהות (ברכות טז, ב)) הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי,
חיי שרה ה"ה משנוולד לה* בן יצחק, והוא ל"ז שנה".

(11) ראה זח"ג קנב, א. מכתבי תורה (להרגוצ'ובי) מכתב צט.
(12) ראה רד"ק לתהלים יט, ת. זח"ג נג, ב.

(13) ולכן אמרו חז"ל (ברכות שבהערה 10) "אין קורין אבות
אלא לשלשה, ואין קורין אמהות אלא לארבע" – ראה תו"א ר"פ
ארא. ובכ"מ.

(14) ראה נתחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו.
לקו"ש חט"ו ע' 76. וש"נ.

(* להעיר ממדר"ל (ברכות ט, א. וש"נ) אשה מזרעת תחלה יולדת זכר.

1 א. על הפסוק "ויהיו חיי שרה מאה שנה
2 ועשרים שנה ושבע שנים" (שבהתחלת פרשתנו)
3 – מפרש רש"י: "לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל,
4 לומר לך שכל א' נדרש לעצמו, בת ק' כבת כ'
5 לחטא.. ובת כ' כבת ז' ליופי".
6 ולאחרי שהכתוב מפרט מספר השנים דחיי
7 שרה – מוסיף ומסיים "שני חיי שרה", ומפרש
8 רש"י: "כולן שוין לטובה".

9 וצריך להבין¹:

10 א) ב' חלקי הכתוב (ופירוש רש"י בפשוטו
11 של מקרא) הם לכאורה בסתירה זה לזה – כי,
12 בחציו הראשון של הפסוק נאמר ש"כל אחד נדרש
13 לעצמו" (אלא שדומין זה לזה, "בת ק' כבת כ'..
14 ובת כ' כבת ז'", בכ"ף הדמיון), ואילו בחציו השני
15 של הפסוק נאמר "כולן שוין לטובה", שוין ממש?

16 ב) ועיקר: ההוספה ד"כולן שוין לטובה" לגבי
17 "בת ק' כבת כ'.. ובת כ' כבת ז'", היא – בשתיים:
18 א) לא רק "בת ק' כבת כ'.. ובת כ' כבת ז'"
19 בכ"ף הדמיון בלבד, אלא "כולן שוין לטובה",
20 שוין ממש. (ב) לא רק שהשנים האחרונות שוין
21 לשנים הראשונות (במעלת היופי דבת ז' והעדר
22 החטא דבת כ'), אלא גם לאורך גיסא – שהשנים
23 הראשונות שוין לשנים האחרונות (שבהם הוסיפה
24 בעבודתה בעילוי אחר עילוי).

25 ולכאורה תמוה – איך אפשר לומר ש"כולן
26 שוין לטובה", שכל שנותיה היו שוין ממש:

27 בנוגע להשוואת שנים האחרונות לשנים
28 הראשונות (שלא נגרע במעלת היופי והעדר
29 החטא) – הרי (נוסף על השינוי שנעשה מצד
30 השייכות לגדר של חטא (בת עונשין) ומיעוט
31 היופי, שלכן צריכים לשלול זה) מצינו ש(גם) בפועל
32 לא היו כל שנותי שוין בענין היופי והחטא,
33 כמפורש בכתוב² שהי' אצלה מצב ד"בלותי"
34 (ירידה בשלימות היופי), ועל-דרך-זה המצב
35 ד"ותצחק שרה"², "ותכחש שרה"³ (ירידה בהעדר
36 החטא לגמרי)?

(1) בהבא לקמן – ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 92 ואילך. 336
ואילך. ח"כ ע' 325 ואילך.

(2) וירא יח, כב.

(3) שם, טו. וראה בארוכה לקו"ש ח"ה שם.

26 ושלימות גם בהפעולה בעולם – כמודגש בפרטי
 27 הענינים שבפרשה (לאחרי ההקדמה הכללית
 28 ד"מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים"), ומהם:
 29 (א) בהתחלת הפרשה – קניית מערת המכפלה,
 30 כמו שכתוב²³ "ויקם שדה עפרון גו' והמערה אשר
 31 בו גו' לאברהם למקנה לעיני בני חת גו'", דיש
 32 לומר, שבזה התחיל כיבוש ארץ ישראל (בירור
 33 העולם) בפועל²⁴, ובתכלית השלימות, באופן ש"אין
 34 אומות העולם יכולים.. לומר גזולים הן בידכם"²⁵
 35 – שענין זה היה בקשר ובשייכות לקבורת שרה.
 36 (ב) בסיום הפרשה – "ויוסף אברהם (לאחרי
 37 ש"ותמת שרה") ויקח אשה ושמה קטורה ותלד לו
 38 וגו'²⁶", "ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם אשר
 39 ילדה הגר המצרית שפחת שרה לאברהם גו' וישכנו
 40 גו' על פני כל אחיו נפל"²⁷ – שבזה מודגשת
 41 הפעולה באומות העולם, תולדותיו של אברהם מהגר
 42 (הן "בני קטורה", "זו הגר"²⁸, והן "תולדות
 43 ישמעאל גו' אשר ילדה הגר") ששייכותה לאברהם
 44 אינה אלא מפני היותה שפחת שרה²⁹.

הקדושה (שבעיני העולם) שבאה לו ע"י שרה, כמ"ש "ולאברם
 הטיב (פרעה) בעבורה ויהי לו צאן ובקר וגו'" (לך לך יב, טז),
 עד שבעלותו ממצרים הי' "כבוד מאד במקנה בכסף ובהב" (שם
 יג, ב), היינו, שברכתו של הקב"ה במנון [לך לך מארצך גו'
 ואברכך גו'", "שלשה ברכות כו' על המנון כו'" (ר"פ לך לך
 ובפרש"י)] נתקיימה בפועל ע"י שרה (ראה בארוכה לקו"ש ח"כ
 ע' 38 ואילך).

ובפרטיות יותר (בשייכות לפסוק "ויהיו חיי שרה גו' ושבע
 שנים") – ע"י יפ' של שרה ("בת ז' ליופיו"), כמ"ש "ויהי כאשר
 הקריב לבוא מצרימה ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה
 יפת מראה את גו' אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך",
 "יתנו לי מתנות" (שם יב, יא-יג), וכך הי' בפועל, "ויהי כבוא
 אברם* מצרימה ויראו המצרים את האשה כי יפה היא מאד גו'
 ותוקח האשה בית פרעה ולאברם היטיב בעבורה גו'" (שם,
 יד-טז).

(23) כג, יז-יח.

(24) נוסף על ההבטחה "לזרעך נתתי את הארץ הזאת",
 "אמירתו של הקב"ה כאילו היא עשויה" (לך לך טו, יח ובפרש"י),
 ופועלת אברהם "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה" (שם יג, יז)
 כדי לקנותה (ראה ב"ב ק, א).

(25) ב"ר פ"ט, ז. ויש"נ.

(26) כה, א"ב.

(27) שם יב, ואילך.

(28) פרש"י שם, א.

(29) ובפרטיות יותר: נוסף לכך ששילוחם של "בני הפלגשים"
 מעל יצחק ("וישלחם מעל יצחק בנו" כה, ו) הוא תוצאה

1 מ"שני חיי שרה" ש"כולן שוין לטובה", דלכאורה,
 2 כיון שזוהי מעלה מיוחדת שנתפרשה בכתוב בנוגע
 3 לשרה דוקא¹⁵, איך יתכן לומר על זה "סימן לבנים",
 4 ששנות חייו של כל אחד ואחת מישראל צריכים
 5 להיות באופן ש"כולן שוין לטובה"?

6 ב. ויש לומר הביאור בזה¹⁶:

7 בפסוק "ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה
 8 ושבע שנים" – שבו נכללים כל מעשיה ועבודתה
 9 של שרה במשך כל שנות חייה – נרמזת גם כללות
 10 עבודת האדם, כי הכחות שבנפש האדם¹⁷ נחלקים
 11 (בכללות) לג' חלקים: (א) מדות, (ב) מוחין (שכל),
 12 (ג) רצון ותענוג (למעלה מהשכל), המרומזים
 13 במספר שנות חיי שרה – "מאה שנה עשרים שנה
 14 ושבע שנים", כמבואר בדרושי חסידות¹⁸ ש"מאה
 15 שנה" קאי על כתר (רצון ותענוג), "עשרים שנה"
 16 קאי על חכמה בינה (מוחין), ו"שבע שנים" קאי
 17 על שבע המדות.

18 ונוסף על העבודה בנפש האדם ("מאה שנה
 19 ועשרים שנה ושבע שנים"), מודגשת ב"חיי שרה"
 20 גם הפעולה בעולם¹⁹.

21 ובהקדים המבואר במקום אחר²⁰ החילוק שבין
 22 האבות לאמהות, שהפעולה דהמשכת הקדושה
 23 בעולם נעשית בעיקר על ידי האמהות, החל
 24 משרה²¹ (הראשונה שבאמהות), ולכן, בסיום שני
 25 חיי שרה²² (גמר ושלימות עבודתה) נעשה עילוי

(15) ועד שאפילו באברהם שנאמר בו (בסוף הפרשה כה, ז)
 "ואלה ימי שני חיי אברהם מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים",
 "בן ק' כבן ע' ובן ע' כבן ה' בלא חטא" (פרש"י עה"פ) – לא
 נתפרש עה"פ "שני חיי אברהם" (כמו בשרה), ש"כולן שוין
 לטובה".

(16) הבבא לקמן – ראה בארוכה ד"ה ויהיו חיי שרה שנאמר
 בהתוועדות.

(17) האדם האמיתי – "אתם קרויין אדם" (יבמות סא, רע"א),
 ע"ש אדמה לעליון (ראה של"ה ג, רע"א. ועוד). – ויש לומר,
 שבשביל ענין הבחירה נעשה כן גם באוה"ע (ראה עד"ז סה"מ
 תרנ"ו ס"ע שיט).

(18) לקו"ת ר"פ ברכה. ביאו"ז ותו"ח ואוה"ת ריש פרשתנו.
 ועוד (ראה הנסמן בסה"מ מלוקט ח"ב ע' קנא). ד"ה ויהיו חיי
 שרה הנ"ל.

(19) נוסף לכך ששבע המדות ("שבע שנים") הם המקור
 שמהם ועל ידם נמשכת העבודה במעשה בפועל, גם בחלקו
 בעולם, ועי"ז בכל העולם.

(20) ראה לקו"ש ח"ה ע' 339 ואילך. ויש"נ.

(21) להעיר, שאברהם ושרה הם דוגמת נשמה וגוף (זהר
 פרשתנו קכב, ב. ועוד).

(22) נוסף על פעולתה במשך שנות חייה, החל מהעשירות
 דאברהם בכסף וזהב (שבזה מודגשת הפעולה בבירור ניצוצות

(* והחידוש שבדבר – שגם "כבוא אברם" (ולא "כבואם") לבדו,
 "שהטמין אותה בתיבה" כדי שלא יראה המצרים, מ"מ, "פתחו וראו
 אותה" (פרש"י שם) – דיש לומר (ע"ד הרמז) ש"מולייירו חזו" את יפ'
 שבקע את (מן) התיבה.

הידוע³⁴ למעלה מעלה עד אין קץ ולמטה מטה עד
 30 אין תכלית)³⁵, שכולם חדורים בה"טוב" דעצם
 31 הנשמה, ולכן "כולן שוין לטובה", שמשותוין
 32 ב"טובה" שמצד גילוי ה"טוב" דעצם הנשמה.
 33 ועל פי זה מתורצות ב' השאלות האמורות
 34 (הסתירה בין "כל אחד נדרש לעצמו" ל"כולן שוין
 35 לטובה", והתמיהה שלמרות חילוקי הדרגות במשך
 36 שנות חיי "כולן שוין לטובה") – כי, חילוקי
 37 הדרגות במשך שנות חיייה הם מצד פרטי העבודה
 38 שהם באופן של התחלקות, אבל מצד גילוי עצם
 39 הנשמה³⁶ שלמעלה מהתחלקות נעשים גם כל פרטי
 40 העבודה באופן ש"כולן שוין לטובה", ובשני
 41 הקצוות: שהמעלות דשנים הראשונות (בת כ' בלא
 42 חטא ובת ז' ליופי) נמשכות גם בשנים
 43 האחרונות³⁷, והמעלות שנוספו בשנים האחרונות
 44 עד לגמר ושלמות עבודתה פועלות גם על העבר
 45 עד להתחלת ימי חיי³⁸.

34 ראה תקו"ז סוף תיקון נו (וראה שם תיקון יט – מ, ב).
 ז"ח יתרו לד, סע"ג.

35 ע"ד ב' הפירושים ב"חלק אלקה ממעל ממש" – אלקות
 ממש (שמורה על אמיתת הענין), וממש מלשון ממשות (ראה
 אג"ק אדמו"ר מהור"צ ח"ד ע' תד"ז).

36 ויש לומר, שענין זה (גילוי עצם הנשמה) מודגש בשרה
 יותר מאשר באברהם (שלא נאמר בו "כולן שוין לטובה", וראה
 לקמן הערה 38) – דכיון שאצלה מודגשת יותר הירידה למטה
 לפעול בעולם (כנ"ל ס"ב), לכן מודגשת יותר גם העלי' (שנעשית
 ע"י ירידה זו) דהתגלות עצם הנשמה.

37 ומש"נ "בת ק' נכת כ' ובת ז' נכת ז'", בכ"ף הדמיון
 (מצד השייכות לגדר של חטא ומיעוט היופי, כנ"ל ס"א) – יש
 לומר שהכוונה בזה היא למעליותא, שבשנים שלאח"ז ניתוסף
 חידוש גדול יותר, הן בנוגע לשלילת החטא – ע"י עבודתה, והן
 בנוגע לשלמות היופי – חידוש ושינוי טבע הגוף (ראה לקו"ש
 ח"כ ע' 326). ויתירה מזה – שגם זמני הירידה ("בלותי", "ותצחק
 שרה", כנ"ל ס"א) הם "לטובה", כיון שירידה זו היא בשביל עלי'
 גדולה יותר לגבי המצב שלפני הירידה (ראה לקו"ש ח"ה ע'
 353).

38 ועוד יותר מאשר באברהם (ראה לעיל הערה 36), שאף
 שימי חיייו היו קנע"ה שנה ("בן ק' כו' כבן ה' לחטא"), נאמר
 עליו "עקב אשר שמע אברהם בקולי (כמנין עק"ב שנים שמע
 אברהם בקולי), חושבני מאה ושבעין ותריין" (קע"ה חסר שלש
 שנים), כיון ש"בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו" * [משא"כ
 בג' שנים הראשונות שבהם "התחיל" לשוטט בדעתו וכו'***].

* נדרים לב, סע"א. – ולהעיר מהדעה שכן מ"ח שנים הכיר אברהם
 את בוראו (ב"ר פ"ל, ח. ו"ט), "גמור הדיכרא" (כס"מ לרמב"ם הל' ע"ז
 פ"א ה"ג), שנפ"ו היו מספר השנים שעבד את בוראו לאחורי גמו
 ושלמות ההכרה – קכ"ז שנה, כמספר שני חיי שרה.

** רמב"ם שם – שיעור יומי דערב ש"ק זה.
 *** יש לומר, ש"התחיל" לשוטט בדעתו" מיד בצאתו לאויר
 העולם – ע"ד שמצינו שלפני המובל "כשרייתה אחת מהם יולדת ..

1]ועל פי זה מתורצת התמיהה בנוגע לשם
 2 הפרשה, "חיי שרה", אף שרק בפסוק הראשון נזכר
 3 אודות "שני חיי שרה", מה שאין כן הפסוק
 4 שלאחרי זה, "ותמת שרה גו'", וכן הפסוקים
 5 שלאחרי זה אודות קבורתה במערת המכפלה,
 6 והמשך המאורעות שהיו לאחרי וכתוצאה ממיתת
 7 שרה – כיון שבמאורעות אלה שהיו בגמר עבודתה
 8 מודגשת השלימות דעבודת שרה לפעול בעולם³⁰.

9 ג. ולאחרי שהכתוב מונה פרטי הענינים
 10 שבעבודת שרה (ובכללות העבודה), "מאה שנה
 11 ועשרים שנה ושבע שנים", שמחולקים זה מזה
 12 [שהרי בודאי אינה דומה העבודה שמצד המדות
 13 (שבע שנים) לעבודה שמצד המוחין (עשרים שנה),
 14 ועד לשלמות העבודה מצד הרצון והתענוג (מאה
 15 שנה)] – מוסיף ומסיים "שני חיי שרה", "כולן שוין
 16 לטובה":

17 ויובן בהקדים דיוק הלשון "כולן שוין לטובה"
 18 – דלכאורה, פשיטא שההשתוות ד"שני חיי שרה"
 19 היא למעליותא (שכל מעלה שמצינו באחד ממספר
 20 שנותיה היתה בכל שנות חיייה), ומאי קא משמע
 21 לן ההוספה ד"כולן שוין לטובה"?

22 ויש לומר הביאור בזה – שההשתוות ("כולן
 23 שוין") היא מצד ה"טוב" שבנשמתו של כל אחד
 24 ואחת מישראל שהיא "חלק אלקה ממעל ממש"³¹,
 25 חלק מן העצם (שעל ידו תופסים בהעצם כולו³²)
 26 שהוא עצם ומקור הטוב וטבע הטוב להיטיב³³, ומזה
 27 נמשך בכל אופני העבודה כפי שבאים בהתחלקות
 28 לפרטים, מן הקצה אל הקצה, מרצון ותענוג, עד
 29 (למדות ו)מעשה בפועל בחלקו בעולם (ובלשון

והשפעה מדברי שרה "גרש את האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש
 גו' עם בני עם יצחק" (וירא כא, יו"ד), יש לומר, שגם המצב
 ד"תולדות ישמעאל" כשלעצמם ("וישכנו גו'") קשור עם שרה*,
 שלכן מרגיש הכתוב "ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם אשר
 ילדה הגר המצרית שפחת שרה לאברהם", שילדי הגר השפחה הם
 נכסי שרה.

30 ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 145 ואילך. ועוד.

31 תניא רפ"ב.

32 ראה כש"ט הוספות סקט"ד. וש"נ.

33 ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334 בהערה.

* ויתירה מזה: גם בנוגע לישמעאל עצמו, הלימוד שנעשה תשובה
 הוא ממ"ש "יצחק וישמעאל", שישמעאל "הוליך את יצחק לפניו"
 (כה, ט ובפרש"י) – מתאים לדרישת (והשפעת) שרה.

30 משמע.. כאילו אמר בת מאה שנה וכת עשרים שנה
31 וכת שבע שנים, דהשתא הוה שבע שנים דקרא
32 אותן שבע שמשנולדה עד שהיתה בת ז', וכ' שנה
33 דקרא אותן כ' שמשנולדה עד שהיתה בת כ', וק'
34 שנה דקרא אותן מאה שמשנולדה עד שהיתה בת
35 ק' 41 – שעל פי זה נמצא שעיקר שלימות השנים
36 היא "מאה שנה", "כללא דכולא", ומאה שנה אלה
37 קשורים גם עם ה"עשרים שנה ושבע שנים" (בת
38 ק' כבת כ' וכת כ' כבת ז'), היינו, שהכלל נמשך
39 וחודר בהפרטים.

40 ועל פי זה מובן ש"שני חיי שרה" ("כולן שוין
41 לטובה") הוא פירוש וביאור (סיכום) ד"מאה שנה
42 ועשרים שנה ושבע שנים" (ולא ענין נוסף) – כי,
43 גם ב"מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים" מודגש
44 התוכן ד"כולן שוין לטובה", כיון שה"כלל"
45 ד"מאה שנה" נמשך וחודר בהפרטים ד"עשרים
46 שנה ושבע שנים".

47 ו. וביאור הענין ד"מאה שנה כללא דכולא"
48 בעבודת האדם – על פי המבואר בהמשך דברי
49 הזהר שזהו ענין "רזא דמאה ברכאן דכל יומא":
50 איתא בגמרא 42 "חייב אדם לברך מאה ברכות
51 בכל יום, שנאמר 43 ועתה ישראל מה ה' אלקיך
52 שואל מעמך", "קרי ביה מאה" 44. והובא להלכה
53 בשולחן ערוך 45, ובארוכה ובפרטיות בשולחן ערוך
54 של רבינו הזקן 46, שמבאר טעמי הדבר 47 (הלכות
55 בטעמיהן 48), ומוסיף גם לפרט כל המאה ברכות
56 שבכל יום (גם ביום התענית, ושבת (ויום טוב)
57 ויום הכפורים) 49.

58 ותוכן הענין דמאה ברכות בכל יום – מובן
59 מדברי רבינו הזקן בשולחן 46 "וסמן לדבר מן
60 התורה, ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך
61 כי אם ליראה את ה', אל תקרי מה אלא מאה, והן

(42) מנחות מג, סע"ב.

(43) עקב יו"ד, יב.

(44) פרש"י מנחות שם. ובתורה שואל מעמך – "בקונטרס
פירש אל תקרי מה אלא מאה" (וראה חדא"ג מהרש"א שם).

(45) או"ח סמ"ו ס"ג.

(46) שם ס"א.

(47) "שתיקן דוד המלך עה"ש ע"י מעשה כו' וסמן לדבר מן
התורה וכו'".

(48) לשון הקדמת הרבנים בני הגאון המחבר לשו"ע אדה"ז.

(49) ועד"ז ברמב"ם (הל' תפלה פ"ז הי"ד), משא"כ בשו"ע
דהב"י. – ולהעיר מהשינויים במנין המאה ברכות בין הרמב"ם
לרבינו הזקן (המג"א ועוד). ואכ"מ.

1 ד. והנה, על פי האמור לעיל, "שני חיי שרה"
2 ("כולן שוין לטובה") הוא ענין נוסף (דרגא נעלית
3 יותר) לגבי "מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים",
4 ולכאורה, מפשטות הלשון משמע ש"שני חיי
5 שרה" ("כולן שוין לטובה") הוא פירוש וביאור
6 (סיכום) ד"מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים",
7 ולא ענין נוסף.

8 ולכן, יש לומר הפירוש ד"מאה שנה ועשרים
9 שנה ושבע שנים" באופן אחר קצת (כדלקמן),
10 שעל פי זה יובן ש"שני חיי שרה" ("כולן שוין
11 לטובה") הוא פירוש וביאור (סיכום) ד"מאה שנה
12 ועשרים שנה ושבע שנים".

13 ועל פי זה יובן גם הלימוד וההוראה מכללות
14 הענין ד"מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני
15 חיי שרה", "כולן שוין לטובה" – באופן השייך
16 לכל אחד ואחת מישראל, בני אברהם (יצחק
17 ויעקב) ושרה (רבקה רחל ולאה) 39, כדלקמן.

18 ה. והביאור בזה – על פי מאמר הזהר 40 "מאה
19 שנה כללא דכולא":

20 "מאה שנה" רומז (לא רק לאחד מאופני
21 העבודה הפרטיים, עבודה שמצד רצון ותענוג, אלא
22 גם) לכללות העבודה, "כללא דכולא", הנקודה
23 הכללית שבכל עניני העבודה, ש"כלל" זה נמשך
24 וחודר בכל פרטי העבודה ד"עשרים שנה ושבע
25 שנים", מוחין ומדות.

26 ויומתק יותר על פי פירוש רש"י ש"כל אחד
27 נדרש לעצמו", "פירוש כל כלל מתפרש לעצמו
28 ואינו מתחבר עם הכללים האחרים עד שיהיו
29 שלשתן יחד סך אחד.. משום דשנה שנה לחלק

אף שהתעסק בהכשר והכנה להכרת בוראו (שדורשת משך זמן),
ולכן היו כל ימיו בשלימות, "בא בימים", "יומין שלימין", מ"מ,
אין זה בכלל דרגת העבודה ד"שמע אברהם בקולי", דלא כבשרה
שכל ק"ז שנותי (מהרגע הראשון שיצאה לאויר העולם) "שוין
לטובה".

(39) ולהעיר ממ"ש בזהר דפרשתנו (קכב, סע"ב) "שרה זכתה
לחיין עלאין לה ולבעלה ולבנהא בתוראה, הה"ד הביטו אל צור
חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם, ועל דא ויהיו חיי שרה כו'".

(40) שם סכ"ר ע"א. הובא ונת' בדורשים שבעה ע"א 18.

(41) פירוש הרא"ם.

היתה אומרת לבנה צא והבא לי צור לחתוך טבורא כו' (ב"ר פל"ו,
א. ויק"ד פ"ה, א). וראה שבט מוסר פנ"ב: "אמר המגיד .. עד שר'י
אברהם בן עשרה ימים התחיל ללכת בארץ .. וכשבא השמש ויצאו
הנוכבים אמר אלו הם האלקים, אח"כ כשעלה עמוד השחר .. אמר
אינם אלקים וכו'".

15 כללא דכולא" שנמשך וחודר בפרטי הענינים
16 ד"עשרים שנה ושבע שנים"⁵⁴.
17 ז. ובפרטיות יותר:
18 ב"מאה ברכות" ("כללא דכולא") נכללת הן
19 העבודה בנפש האדם – "ליראה את ה' ולאהבה
20 אותו ולזכרו תמיד", והן העבודה דפעולה בעולם⁵⁵
21 – כמודגש בתוכנם של מאה הברכות (ש(דובס)
22 קשורים עם עניני העולם ("סדר העולם והנהגתו")⁵⁶,
23 הן "ברכות הני"⁵⁷, והן "ברכות הודאה שהן דרך
24 שבח והודיה ובקשה" בנוגע לדברים הגשמיים
25 שבעולם (על-דרך הדגשת הפעולה בעולם בגמר
26 ושלימות "שני חיי שרה"⁵⁸ כמבואר בהמשך
27 הפרשה⁵⁹, כנזכר לעיל סעיף ב).

(54) ויש לקשר זה עם האמור לעיל ש"שני חיי שרה" ("כולן שוין לטובה") רומז על העבודה שמצד עצם הנפש שלמעלה מהתחלקות – כי, ההמשכה ד"מאה ברכות" ("מה" בתוספת אל"ף שרומז על הכתר) נעשית ע"י הביטול ד"מה" ("א"ת מה אלא מאה), ענין ה'קבלת עול' שבו מתגלה עצם הנפש שלמעלה מהתחלקות. – וראה חדא"ג מהרש"א שם: "ע"פ דעת חכמי האמת .. דלכך היו ק' ברכות שמעשר מן המעשר מהם יבוא לחלק הנשמה ברכה אחת שהיא חלק אלקה ממעל, ורמז על זה חסר הא' ממאה שהיא הברכה האחת ממאה הברכות היא בסוד הנשמה ממעל ליראה את ה' וגו'".

(55) ויש לומר, שנרמז בחלוקה לשני הפסוקים: הפסוק הראשון, "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' השני, "לשמור את מצות ה' ואת חוקותיו גו'" – מצות וחוקים שעיקרם בנוגע להנהגת האדם בעניני העולם*.

(56) ועד שביום השבת שאין בו שאלת צרכיו (בי"ב ברכות), וביהכ"פ (ויום התענית) שאין בו אכילה ושתי', יש צורך בהשתדלות מיוחדת להשלים המנין דמאה ברכות.

(57) ולהעיר, ש"כל הנהנה מעוה"ו בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים, שנאמר לה' הארץ ומולואה", "לאחר ברכה הרי היא לבני אדם" (ברכות לה, סע"א ובפרש"י) – דיש לומר, שע"י הברכה (לא נתבטל ח"ו העילוי ד"קדשי שמים", אלא) נעשים "קדשי שמים" שלו, היינו, שהדברים הגשמיים שנהנה מהם חדורים בקדושה ד"קדשי שמים".

(58) ולהעיר, שגם עבודת אברהם (ושרה) לפרסם אלקות בעולם היתה ע"י ענין הברכות – "לאחר שאוכלים ושותים אמר להם ברו למי שאכלתם משלו, כסבורים משלי אכלתם, משל מי שאמר והי' העולם אכלתם", ועי"ז "נקרא שמו של הקב"ה אלקה לכל העולם"* (פרש"י וירא כא, לג), ועד שנעשה "אלקי הארץ", "שהרגלתיו בפי הבריות" (פרש"י פרשתנו כד, ז).
(59) וענינו בעבודת כו"א מ"שיראל "לכוף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח" (רמב"ם הל' מלכים ספ"ח).

(* ומסיים "לטוב לך", "ואף היא .. לטוב לך שתקבלו שכר" (פרש"י שם), היינו, שגם ע"י העבודה בעולם ניתוסף עילוי בעבודה בנפש האדם.

** (ויתירה מזה – "אל עולם", (ולא "אל העולם"), שאין העולם מציאות בפ"ע, אלא המציאות דאלקות, כולא חד (לקו"ת תבוא מב, ד. מג. ג. ובכ"מ).

1 מאה ברכות שהן ליראה את ה' ולאהבה אותו ולזכרו
2 תמיד⁵⁰ על ידי הברכות שמברך תמיד ערב ובוקר
3 וצהריים בג' תפלות וברכות השחר ושאר ברכות
4 הקבועות בכל יום ובכל עת והן ק' ברכות":
5 בפסוק שממנו למדים החיוב דמאה ברכות
6 נתבאר ה"כלל" דעבודת האדם – "ועתה ישראל
7 מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה'
8 וגו'". ומזה מובן שהענין ד"מאה ברכות" ("א"ת מה
9 אלא מאה ה' אלקיך שואל מעמך) הוא "כללא
10 דכולא", היינו, שאין זה (רק) ריבוי ענינים פרטיים,
11 ברכה על כל פרט ופרט, אלא (גם בעיקר) שבזה
12 מתבטאת נללות העבודה⁵¹ ("ליראה את ה' וגו'⁵²)
13 כפי שנמשכת בכל פרטי הברכות, "הברכות
14 שמברך תמיד.. ק' ברכות"⁵³ – על-דרך "מאה שנה

(50) ועד"ז ברמב"ם (הל' ברכות פ"א ה"ד) "לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו".

אבל, הרמב"ם כתב זה רק בנוגע ל"ברכות הודאה" (מבין ג' מיני הברכות: "ברכות הני" וברכות מצוות וברכות הודאה"), ואילו רבינו הזקן (א) כתב זה בנוגע לכל המאה ברכות, (ב) ושינה מלשון הרמב"ם "לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו" והקדים "ליראה את ה'" ("ואח"כ "לזכרו תמיד"), והוסיף "ולאהבה אותו". ויש לומר שהא בהא תליא – כי, בהמשך הפסוק שממנו למדים החיוב דמאה ברכות ("ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך") נאמר "כי אם ליראה את ה' .. ולאהבה אותו".

(51) ויומתק יותר ע"פ השינוי בשו"ע של רבינו הזקן לגבי הרמב"ם ושו"ע הבי" – שברמב"ם ובשו"ע דהבי" נתבארו תחילה פרטי ברכות השחר (אלקי נשמה, הנותן לשכוי בינה וכו'), ואח"כ מובא החיוב דמאה ברכות בהלכה (וענין) בפ"ע, משא"כ בשו"ע של רבינו הזקן, אף שמתחיל בהחיוב הכללי דברכות השחר, ש"תקנום חכמים על סדר העולם והנהגתו מה שהבריות נהנין בכל יום שיברכו להקב"ה כו"ו ממשיך מיד שתקנה זו היא כדי "להשלים מנין המאה ברכות שחייב אדם לברך בכל יום ויום" (ורק לאחר שפרט המאה ברכות מבאר תוכן ברכות השחר, אלקי נשמה, הנותן לשכוי וכו') – שבזה מודגש שברכות השחר הם פרטים שמסתעפים מהחיוב הכללי דמאה ברכות, שתוכנו "ליראה את ה' ולאהבה אותו ולזכרו תמיד".

(52) ראה חדא"ג מהרש"א (מנחות שם): "אל תקרי מה כו', דלפי פשוטו (מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה) .. קשה וכי יראה מילתא זוטרתיה היא .. וע"כ דרשו א"ת מה אלא מאה, וה"פ דקרא, מה ה' אלקיך שואל וגו', מאה ברכות ששואל הקב"ה מעמך אין כונתו כי אם ליראה וגו', שהיא ודאי מילתא רברבי", היינו, ש"מאה ברכות זהו בנקל לאדם לקיים, ועי"ז יבוא ליראה את ה'" ("אוה"ת ויחי שצ, א).

(53) נוסף לכך שיש ביניהם ברכות שמברכים רק "בפעם ראשונה שנהנין הנאה זו בכל יום יום", שהיא באופן של "כלל" על פרטי הנאה זו במשך כל היום.

(* ועד"ז בטור: "תקנו חכמים ז"ל אלו הברכות על סדר העולם והנהגתו להשלים ק' ברכות בכל יום", אבל בטור כותב זה לאחר ששמאר פרטי ברכות השחר (אלקי נשמה, הנותן לשכוי וכו'), וגם אינו כותב שהמאה ברכות הן ליראה את ה' וכו' (כבשו"ע אדה"ו).

25 עד לתינוקות שמתחילים לדבר – מחנכים אותם
26 באמירת ברכות⁶⁷ (ועניית אמן⁶⁸) עד שאמירת
27 הברכות נעשית אצלם דבר הרגיל ובדרך ממילא
28 (ע"ד "מנפשי" כרע"69), ולא רק אמירת הברכות
29 בפה, אלא גם (ובעיקר) באופן שחודר בכל
30 מציאותו, חפצו ורצונו שכלו ומדותיו – על ידי
31 החינוך בתוך הברכות, "ליראה את ה' ולאהבה
32 אותו ולזכרו תמיד על ידי הברכות שמברך תמיד".

33 ומזה מובן שעל ידי ההשתדלות בקיום החיוב
34 דמאה ברכות בכל יום נדבנו נעשים כל ימיו
35 ושנותיו באופן ש"כולן שוין לטובה" – כיון ש"על
36 ידי הברכות שמברך תמיד ערב ובוקר וצהריים.. בכל
37 יום ובכל עת.. ק' ברכות" (שבהם כלולים כל עניניו
38 במשך כל היום), נעשים כל ימיו ושנותיו (וכל
39 מציאותו) "שוין לטובה", להיותם חדורים בהנְקוּדָה
40 הנכלית שהיא תכלית כל העבודה – "ליראה את ה'
41 ולאהבה אותו ולזכרו תמיד".

42 ועוד ועיקר – שגם אם בעבר היה איזה חסרון
43 (על-כל-פנים בהשלימות ש) בענין זה, הרי, יהודי
44 הוא 'בעל הבית' גם על העבר, ובכחו וביכולתו
45 לתקן גם את העבר שיהי' בתכלית השלימות, "כולן
46 שוין לטובה".

47 וההדגשה בזה היא ש"כולן שוין לטובה", גם
48 השנים הראשונות דהתחלת העבודה, התחלת
49 החינוך, ועד להרגע הראשון⁷⁰ שיצא לאויר
50 העולם⁷¹ – כיון שהחינוך "ליראה את ה' ולאהבה
51 אותו ולזכרו תמיד" מתחיל מהרגע שיוצא לאויר

1 ושני ענינים אלה (העבודה בנפש האדם
2 והעבודה דפעולה בעולם) מודגשים גם בתוכן ענין
3 הברכה – כידוע⁶⁰ ש"על ידי הברכה ממשיך ברכה
4 והמשכה להיות גילוי אור אין-סוף בנפש כלל
5 ישראל שתתחזק אמונת ה' בלבם בבחינת גילוי
6 כאילו רואה כו", לכל לראש – להמברך עצמו,
7 כולל גם להעומדים מסביבו⁶¹ ששומעים הברכה
8 ועונים⁶² "אמן"⁶³, שמורה על קיום הדבר
9 ואמיתותו⁶⁴, ועל ידי זה נמשך גם למטה בעולם.

10 וכמודגש גם בנוסח הברכה "ברוך אתה ה'
11 אלקינו מלך העולם" – שלכל לראש נעשית
12 ההמשכה (ברוך מלשון ברכה והמשכה) לישראל
13 להיות "הוי' אלקינו", אלקה שלנו, כוחינו וחיותנו,
14 ועל ידי זה נעשית גם ההמשכה להיות "מלך
15 העולם"⁶⁰.

16 ח. על פי זה יש לבאר הענין ד"מאה שנה
17 ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה", "כולן
18 שוין לטובה" – בשייכות לעבודת כל אחד ואחת
19 מישראל:

20 הענין ד"מאה ברכות בכל יום" הוא דבר השייך
21 ובנְקוּדָה⁶⁵ לכל אחד ואחת מישראל, הן אנשים והן
22 נשים, וגם טף, שהרי גם לפני בר-מצוה (ובת-
23 מצוה) מחנכים אותם באמירת מאה ברכות בכל
24 יום, וגם הקטנים יותר שלא הגיעו לגיל חינוך⁶⁶,

(60) ד"ה להבין ענין הברכות בתו"א בראשית ו, א ואילך. ועם הגהות באוה"ת שם (כרך ג) תקנא, א ואילך. ד"ה חייב אדם לברך תר"ח.

(61) ויש לומר, שמצד הענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל – כל בני" בכלל "העומדים מסביבו".

(62) ויתירה מזה – גדול העונה אמן יותר מן המברך" (ברכות נג, ב. וש"נ).

(63) להעיר, ש"אמן" הוא גם מלשון אמונה (ראה אוה"ת עקב ע' תקיח. וש"נ). וראה גם ד"ה ויהיה חיי שרה תרל"א ותרמ"ג: "וענין הברכה הוא להמשיך כח וחיות באמונה, כמ"ש וצדיק באמונתו יחי', דהיינו, ש"ע"י צדיק, שהוא בחי' ק' ברכות וצ' אמנים* יו"ד קדישים וד' קדושות, ע"י ממשכים חיות באמונה .. שיהי' נתאמת בעיניו כאילו הוא ראה ממש".

(64) חדא"ג מהרש"א לסנהדרין קי, סע"ב.

(65) ראה אוה"ת (בפירוש דברי המרש"א) שבהערה 52.

(66) ובכללות – "בר שית" (ראה כתובות נ, א. ועוד), אף שבפרטיות יותר, "שיעור החינוך במ"ע הוא בכל תינוק לפי חריפותו וידיעתו בכל דבר לפי עניונו" (שו"ע אדה"ז או"ח סש"ג ס"ג).

(* ובתרמ"ג שם: "דאמן מתחיל באל"ף, והיינו, שאפילו מבחי' אל"ף בחי' פלא עליון יומשך ג"כ והוא ענין א' עם ענין הברכה" – כמודגש ב"מאה ברכות" ש"ע"י הביטול ד"מה" ממשכים מבחי' האל"ף (מאה).

(67) לא רק שמקפידים עליהם ומזהירים אותם שלא יאכלו בלא ברכה ח"ו, אלא גם ע"י שנותנים להם מיני מתקה כדי להרגילם בריבוי ברכות.

(68) להעיר ממארו"ל (סנהדרין שם) "קטן מאימתי בא (זוכה) לעוה"ב .. משעה שיאמר אמן, שנאמר (ישעי' כו, ב) פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים, א"ת שומר אמונים אלא שאומר אמן" (וראה חדא"ג מהרש"א שם).

(69) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ד. הובא בתוס' שבת קיח, סע"ב. ועוד.

(70) ואדרבה – הרגע הראשון שיצא לאויר העולם יש לו מעלה יתירה, להיותו בסמיכות ממש לזמן ש"נר דלוק לו על ראשו .. ומלמדין אותו כל התורה כולה" (נדה ל, ב), שמהוה נתינת-כח לעבודתו לאחר שיוצא לאויר העולם (אף ש"כיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרו .. ומשכחו כו") – ראה לקו"ת שלח מד, א. ובכ"מ.

(71) ומ"ש רבינו הזקן בשו"ע (או"ח (מהדו"ת) סוף ס"ד) ש"תחלת כניסת נפש זו הקדושה היא בחינוך התורה ומצוות שחיבו חכמים לחנך, גם במצות מילה" – ה"ז פרטי דרגות

23 ומזה למדים הוראה בענין החינוך – שצריך
 24 להיות באופן ש"העידו הכל אברהם הוליד את
 25 יצחק", שכאשר מסתכלים על ילד יהודי וואים
 26 ומכירים ("כל רואיהם יכירום" 77) שהוא בנו 78 של
 27 אברהם ("אחד 79 היה אברהם" 80), ו"קלסתר פניו..
 28 דומה לאברהם", שרואים ומכירים שהוא בנו של
 29 חסיד ותמים כו', עד כדי כך, שההבדל בינו לבין
 30 אביו אינו אלא בענין הזקנה, שלאביו יש כבר זקן
 31 שיבה, ואצלו לא התחיל לצמוח זקן להיותו ילד
 32 קטן... שענין זה נעשה על ידי זה שהתחלת החינוך
 33 (משעה שיוצא לאויר העולם) היא באופן
 34 שמחדירים בו הנקודה הכללית שבכללות העבודה
 35 ("ליראה את ה' ולאהבה אותו ולזכרו תמיד"),
 36 שמצד נקודה זו "כזן" (מגדול ועד קטן) שוין
 37 לטובה".

38 ועל פי זה יש לבאר סדר הפרשיות – שבפרשת
 39 חיי שרה מדובר אודות השלימות ד"כולן שוין
 40 לטובה" בנוגע לעצמו, ובפרשת תולדות מדובר
 41 אודות השלימות ד"כולן שוין לטובה" גם ביחס
 42 ל"תולדות" שלו, "יצחק בן אברהם הוליד
 43 את יצחק".

44 ועוד ועיקר – שעל ידי שלימות העבודה באופן
 45 ד"כולן שוין לטובה" (לא רק בנוגע לעצמו, אלא)
 46 גם בנוגע לה"תולדות", החל מהולדת ריבוי בנים
 47 ובנות ("תולדות" כפשוטם), ממהרים ומזרזים עוד
 48 יותר את הגאולה האמיתית והשלימה, דכיון ש"אין
 49 בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף" ("אוצר
 50 ששמו גוף" 81), הרי לידת כל ילד יהודי נוסף
 51 ממהרת הזמן שיכלו כל הנשמות באוצר ששמו
 52 גוף, ויבוא בן דוד, ואז יתגלה שכל בני ישראל הם
 53 "תולדות יצחק", כיון שיאמרו ליצחק דוקא "כי אתה
 54 אבינו" 82.

55 י. בהאמור לעיל ניתוסף הדגשה יתירה בקשר
 56 ובשייכות ליום ההולדת דכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב)

1 העולם 72, על ידי המזוזה שבפתח חדרו, "שיר
 2 המעלות" וכיוצא בזה, וכן על ידי זה שאביו ואמו
 3 וכל העומדים סביבו ורואים אותו (תנועות ידיו
 4 ורגליו והתפתחותו כו') מתפארים בו 73 ונותנים
 5 ברכה ושבח והודי' להקב"ה (תוכן ענין הברכות),
 6 ועל ידי זה ניתוסף עוד יותר בברכתו של הקב"ה
 7 שיזכו לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים,
 8 ביחד עם כל בניהם ובנותיהם, כולל גם אלה
 9 שיוולדו לאחרי זה, משפחה גדולה מרובה בבנים
 10 ובנות עוסקים בתורה ובמצוות.

11 ט. ויש להוסיף ולקשר זה עם הפרשה שלאחרי
 12 זה (שמתחילין לקרוא במנחה) – פרשת תולדות:
 13 בפירוש כפל הלשון שבהתחלת הפרשה, "ואלה
 14 תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק"
 15 – מפרש רש"י: "קלסתר פניו של יצחק דומה
 16 לאברהם והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק".
 17 ועד כדי כך היה קלסתר פניו של יצחק דומה
 18 לאברהם, שלא היו יכולים להבחין ביניהם,
 19 כדאיתא בגמרא 74 "מאן דהוה בעי למשתעי בהדי
 20 אברהם משתעי בהדי יצחק, בהדי יצחק משתעי
 21 בהדי אברהם", עד ש"אתא אברהם בעא רחמי
 22 והוה זקנה, שנאמר 75 ואברהם זקן בא בימים" 76.

בכניסת נפש הקדושה לגוף עד שיעשה הגוף כפ"ע קדוש*, אבל
 בודאי שנפש זו הקדושה נמצאת ונכנסת בו ברגע שיוצא לאויר
 העולם**. – ולהעיר שעבודתו של אברהם אבינו במשך רוב
 שנותיו (תשעים ותשע שנים) היתה לפני המילה.

(72) ועוד לפניו – בזמן העיבור ("משעה שנורע" – ראה
 בשוה"ג להערה הקודמת).

(73) ובאופן שאין נתינת מקום כלל לענין דעינא בישא כו'. –
 ולהעיר ממנהגי נשים זקנות בישראל (ראה שו"ת הרשב"א ח"א
 ס"ט) בענין זה.

(74) ב"מ פז, א.

(75) פרשתנו כד, א.

(76) וראה גם ב"ר פס"ה, ט: "אברהם תבע זקנה, אמר לפניו,
 רבון העולמים אדם ובנו נכנסין למקום ואין אדם יודע למי מכבד
 (ובפרט כפי שאירע אצלו בגלל הדמיון בינו לבנו), מתוך שאתה
 מעטרו בזקנה אדם יודע למי מכבד.. נתן לו זקנה כו'".

* גם בעת השינה, כמובן מתוכן ההלכה ע"ד הזהירות מנגיעת קטן
 קודם נט"י, כי בחזרת הנשמה לגוף בכל בוקר מסתלקת רוח הטומאה
 מכל הגוף ונשארת על הידים, עד לאחז נט"י.

** ולהעיר מחילוקי הדעות בסנהדרין שבהערה 68: "קטן מאימתי
 בא לעה"ב.. משעה שנולד.. משעה שטיפר.. משעה שנורע.. משנה
 שנימול.. משעה שיאמר אמן" – דכיון ש"אלו ואלו דברי אלקים
 חיים", יש לומר שהם חילוקי דרגות בהשייכות לעה"ב.

(77) ישע"י סא, ט.

(78) שירש הכל, ועד שעומד במקום המוריש ממש (ראה
 שו"ת צפע"נ דווינסק ח"א סק"ח. ועוד), ויתירה מזה – "יפה כח
 הבן מכח האב" (שבועות מח, סע"א. וש"נ).

(79) ודוגמתו בכאו"א מישראל – שהוא כמו בן יחיד שנולד
 להורים זקנים לעת זקנתם (כש"ט הוספות סקל"ג).

(80) יחזקאל לג, כד.

(81) יבמות סב, סע"א (ובפרש"י). וש"נ.

(82) ישע"י סג, טז. שבת פט, ב.

31 "שלום דובער", שענין ה"שלום" (שרומז על התורה
32 שניתנה לעשות שלום בעולם⁹¹) נמשך וחודר גם
33 ב"דוב" (וגם כפי שנקרא בלע"ז – "בער"⁹²)
34 ש"מסורבל בבשר"⁹³, שנעשה "מסורבל בבשר"
35 למעליותא.

36 ובסגנון האמור לעיל – שהנקודה הכללית
37 דעבודת האדם ("מה ה' אלקיך שואל מעמך כי
38 אם) ליראה את ה' גו' ולאהבה אותו גו'", צריכה
39 לחדור בכל ימיו ושנותיו של כל אחד ואחת
40 מישראל (גם בצעירותו ובקטנותו, "חנוך לנער גו'
41 גם כי יזקין גו"⁹⁴) באופן שנעשים "כולן שוין
42 לטובה".

43 יא. וזהו גם אחד הטעמים להדפסת 'קונטרס עץ
44 החיים' בהוצאה מיוחדת וחלוקתו לכל אחד ואחת
45 מאנשים נשים וטף בסיום וחזרתם יום ההולדת כ"ף
46 מרחשון (התחלת ערב שבת זה),
47 – אשר, למותר לפרש שהכוונה היא שילמדו
48 בקונטרס זה, ובאופן דלימוד המביא לידי מעשה⁹⁵,
49 וכמו שכתוב בסיום וחזרתם הקונטרס⁹⁶: "ואחר כל
50 הדברים האלה הנני מבקש אתכם שימו לבבכם אל
51 כל הדברים הנאמרים בקונטרס הזה, והיו הדברים
52 האלה על לבבכם תמיד, כי כבד עלי הדבר מאד
53 להגיד ולחזור ולהגיד, ולזאת יהיו הדברים האלה
54 תמיד נגד עיניכם ולא ישכחו מאתכם, והיא חייכם
55 ואורך ימיכם ובוזה תחיו חיי עולם כו'" –

56 כדי להדגיש שכל הדברים האלה נמשכים
57 בתקפם ובשלימותם (וביתר שאת) על ידי כ"ק
58 מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ה"מנהל-פועל" דשיבת
59 תומכי תמימים, ובפרט לאחר מלאות ארבעים שנה
60 להסתלקותו, ש"קאי איניש אדעתא דרבי"⁹⁷,
61 ובמילא נשלמה כבר העבודה דדור השלישי

1 נשמתו-עדן בכ"ף מרחשון – דמיניה אזלינן, בתוך
2 ג' ימים (יום חמישי כ"ף מרחשון, ערב שבת קודש
3 א"ך (טוב) מרחשון, ויום השבת-קודש כ"ב
4 מרחשון) שנחשבים (בכמה ענינים בהלכה⁸³)
5 למציאות אחת:

6 מהחידושים העיקריים של בעל יום ההולדת
7 דכ"ף מרחשון – התייחסות ישיבת תומכי תמימים,
8 שתכליתה ומטרתה (כפי שמבאר ב'קונטרס עץ
9 החיים'⁸⁴ "תכלית יסוד אגודתינו"⁸⁵) "אשר
10 הבחורים העוסקים בתורה הנגלית יהיו יהודים
11 (אידען) יראים ושלמים עם ה' ותורתו.. לנטוע בהם
12 איזה הרגש פנימי ביראת ה' ואהבת ה'.. עיקר
13 ויסוד הדבר הוא הלימוד בדברי אלקים חיים
14 שידעו את ה' ומתוך כך יבואו אל יראת ה' ואהבת
15 ה'.. ובוזה דוקא יחיו בלימוד התורה הנגלית כו"
16 (ועל-דרך-זה בשאר הקונטרסים הידועים שלו⁸⁶),
17 היינו, שההתעסקות בלימוד החסידות, "דע את
18 אלקי אביך ועבדהו בלב שלם"⁸⁷, תהיה יסוד
19 ועמוד גם בחינוך הצעירים⁸⁸, תלמידי הישיבות.

20 ועוד ועיקר – שהחינוך ברוח זו ("לנטוע..
21 הרגש פנימי ביראת ה' ואהבת ה'") צריך להיות גם
22 בנוגע לילדים קטנים, כפי שלמדים מהסיפור הידוע⁸⁹
23 שסיפר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר נשיא
24 דורנו אודות בעל יום ההולדת, שבקטנותו (בהיותו
25 בן ד' או ה' שנים) השתוקק לגילוי אלקות עד כדי
26 כך שבכה על זה שה' אינו נראה אליו כמו שנראה
27 לאברהם!...

28 וענין זה חודר ופועל גם בכל עניני הגשמיים
29 ובחלקו בעולם, כמודגש גם בשמו של בעל יום
30 ההולדת, שחתם שמו (בגכ"ק) בסוף הקונטרס⁹⁰ –

(83 ראה לדוגמא – פסחים קו, סע"א. ועוד.

(84 פרקים כב-כג.

(85 ויש לומר, שבהתחלת הקונטרס, "כי נר מצוה ותורה אור", מרומז תפקידם העיקרי של תלמידי התמימים – להיות "נרות להאיר" (ראה לקו"ש ח"ב ע' 484. וש"נ).

(86 ראה גם המכתב שבהתחלת הקונטרס (ע' 5) ע"ד ארבעת הקונטרסים.

(87 דה"א כח, ט. וראה תניא קו"א קנו, ב. ובכ"מ.

(88 כפי שמקדים ש"הדבר אשר הביאנו לייסד אגודתינו אשר ראה ראינו אשר .. הרבה מהצעירים הלומדים תורה אין בהם יראת שמים כו".

(89 "היום יום" ט' חשוון. ובכ"מ. הובא ונת' בלקו"ש ח"א ע' 23 ואילך. ח"ה ע' 86 ואילך. חט"ו ע' 129 ואילך. ח"כ ע' 161 ואילך. ועוד.

(90 חידוש שלא מצינו דוגמתו בשאר הקונטרסים שלא חתם שמו בסיום הקונטרס (כמו באגרת).

(91 רמב"ם הל' חנוכה בסופו.

(92 ובוזה גופא ב' אופנים: (א) "דוב בער", ב' שמות, (ב) "דובער", שם אחד, ועד שהאות ב' משמשת הן לסיום ד"דוב" והן להתחלה ד"בער" (כפי שרואים בחתימת יד קדשו).

(93 מגילה יא, רע"א. וש"נ.

(94 משלי כב, ו.

(95 ראה גם קונטרס הנ"ל פ"ג.

(96 ונדפס גם בראש הקונטרס – צילום העתקה הראשונה בגכת"ק של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, בנו יחידו וממלא מקומו של בעל הקונטרס.

(97 ע"ז ה, רע"ב.

21 ובהדגשה יתירה מצד השייכות לכבוד קדושת
22 מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו – ששמו השני
23 (סיום וחותם שמו) יצחק, אשר עוד בזמנו העיד
24 שנשלמו כל עניני העבודה, גם "צחצוח
25 הכפתורים"¹⁰⁴, ולכן ציווה (ונתן כח) "עמדו הכן
26 כולכם"¹⁰⁵ לקבל פני משיח צדקנו, ועל-אחת-כמה-
27 וכמה בימינו אלה.

28 ובפרט כשרואים המאורעות שבתקופה
29 האחרונה בנוגע ל"תולדות ישמעאל" (שבסיום
30 פרשתנו) – אשר, נוסף לכך שכללות הענין
31 ד"מלכיות מתגרות זו בזו" הוא מסימני הגאולה,
32 כמאמר רז"ל¹⁰⁶ "אם ראית מלכיות מתגרות זו בזו
33 צפה לרגליו של משיח", הרי זה בהדגשה יתירה
34 בנוגע ל"תולדות ישמעאל", כדאיתא בילקוט
35 שמעוני¹⁰⁷ "שנה שמלך המשיח נגלה בו.. מלך
36 פרס מתגרה במלך ערבי.. כל אומות העולם
37 מתרעשים ומתבהלים" (כפי שרואים במוחש
38 הבלבול דאומות העולם שלא יודעים מה לעשות,
39 ומחפשים עצות שונות כו'), והקב"ה אומר
40 לישראל "בני אל תתיירו כל מה שעשיתי לא
41 עשיתי אלא בשבילכם.. הגיע זמן גאולתכם",
42 וממשיך, ש"מלך המשיח.. עומד על גג בית
43 המקדש"¹⁰⁸ והוא משמיע להם לישראל ואומר ענוים
44 הגיע זמן גאולתכם" – כפי שהכריזו ומכריזים
45 במיוחד לאחרונה.

46 וכן תהיה לנו – שכל בני ישראל יוצאים
47 מהגלות, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו
48 ובבנותינו"¹⁰⁹, כולל גם התינוקות שנולדו (או
49 יוולדו) ביום השבת-קודש הזה (ובסמיכות לו),
50 וכולם יחדיו (כולל גם בני ישראל שבכל הדורות
51 שלפני זה, ו"הקיצור"¹¹⁰ ורננו שוכני עפר"¹¹¹) באים

1 (לאדנ"ע)⁹⁸, דור הגאולה, "ביום השלישי יקימנו
2 ונחיה לפניו"⁹⁹.

3 וכדי להוסיף בזה עוד יותר – הרי, כיון
4 שבהשגחה פרטית נתגלה בסמיכות לכ"ף מרחשון
5 מאמר חדש של בעל יום ההולדת¹⁰⁰ (שאמרו בשנת
6 תרע"ח, ואף-על-פי-כן, נתעלם במשך עשיריות
7 שנים, ונתגלה בימים אלה דוקא¹⁰¹), ידפיסו ויחלקו
8 לכל אחד ואחת (בלי נדר) גם מאמר זה¹⁰², שעל
9 ידי זה יתוסף עוד יותר בלימוד החסידות (ובלימוד
10 התורה בכלל), ובאופן דלימוד המביא לידי מעשה.

11 יב. ויהי רצון שההוספה בלימוד והפצת תורת
12 החסידות, ביחד עם ההוספה בלימוד נגלה דתורה,
13 שכמה עניני נגלה דתורה נמצאו במאמר זה,
14 והפצת התורה והיהדות, כולל ובמיוחד על ידי
15 הקמת מוסדות חדשים, וביסוס וחזוק והרחבת
16 המוסדות הקיימים¹⁰³, בתי תורה, בתי תפלה
17 (עבודה) ובתי גמילות-חסדים – ימהרו ויזרו
18 ויביאו תיכף את הגאולה האמיתית והשלימה על
19 ידי משיח צדקנו, שאז יאמרו ליצחק דוקא "כי
20 אתה אבינו" – "תולדות יצחק" (כנ"ל סעיף ט').

98 ראה גם קונטרס משיחות ש"פ וירא שנה זו ס"ז.

99 הושע ו, ב. וראה מצו"ד עה"פ.

100 להעיר, שתוכן המאמר הוא שבעבודת האדם שהיא
בהגבלה ובהתחלקות נמשך בחי' בלי גבול האמיתי ("שכרך
הרבה מאד", שנמשך מבחי' "אנכי מגן לך") – שזהו התוכן
ד"כולן שוין לטובה", שפרטי העבודה שהם באופן של התחלקות
חדורים בנקודה הכללית שמצד עצם הנפש שלמעלה מהתחלקות,
כנ"ל בארוכה.

101 וההסברה בזה נדלכאורה, כיון שמאיוזו סיבה לא הי'
מאמר זה בכל המשך הזמן דלאחרי כתיבתו בגלוי, מהי הסיבה
שנתגלה עכשיו – כיון שעומדים בסמיכות ממש להגאולה
האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ניתוסף גם בהפצת
המעיינות חוצה (שעי"ז אתי מר דא מלכא משיחא – כמ"ש
באגה"ק דהבעש"ט הידועה), עד להתגלות חדשה, מאמר חדש
(כולל גם תוספת ביאור וחיידוש במאמר שנתגלה עתה) בפנימיות
התורה*.

102 באור ליום ג' (שהוכפל בו כי טוב) כ"ה מרחשון נתן
כ"ק אדמו"ר שליט"א לכאו"א מהאנשים והנשים והטף, מאמר
ד"ה אנכי מגן לך תרע"ח, בצירוף שטר של דולר לצדקה
(המו"ל).

103 ובאופן ש"כולן שוין טובה" – שהמוסדות החדשים
מוסיפים חיות ומרץ מחודשים בפעולות דהמוסדות הקיימים,
והמוסדות הקיימים מוסיפים ידע ונסיון בפעולות דהמוסדות
החדשים.

(* להעיר שבסיום המאמר מבאר ש"לעתידי יהי גילוי טעמי תורה,
שזהו עיקר הגילוי דמשיח והוא עיקר הקבלת שכר האמתי כו').

104 שיחת שמח"ת תרפ"ט.

105 אג"ק שלו ח"ד ריש ע' רעט.

106 ב"ר פמ"ב, ד. מדרש לקח טוב לך לך יד, א.

107 ישעי' רמז תצט.

108 להעיר מדיוק לשון המדרש "עומד על גג בית המקדש"
– שגגין לא נתקדשו (פסחים פה, סע"ב. רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ו
ה"ז), דיש לומר, שבוה מרומז שההכרזה "ענוים הגיע זמן
גאולתכם" באה מחוץ לארץ שלא נתקדשה בקדושת ארץ ישראל,
בדוגמת החילוק שבין גג המקדש להתוך דהמקדש עצמו.

109 בא יו"ד, ט.

110 ישעי' כו, יט.

111 להעיר מפתגם כ"ק אדנ"ע ("היום יום" י"א סיון)
בביאור הענין דתחיית המתים בעבודה הרוחנית – שכאשר המוח

3 וזוכים לשמוע "תורה חדשה" 113 מאתי תצא" 114, 3
4 תיכף מיד ממש.

1 ("עם ענני שמיא" 112) לארצנו הקדושה, לירושלים
2 עיר הקודש ולהר הקודש ולבית המקדש השלישי,

(113) כולל גם תורה חדשה (מאמר חדש) מבעל יום ההולדת
דכ"ף מרחשון*, ובתוספת ביאור ע"י בנו יחידו ממלא מקומו כ"ק
מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.
(114) ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

הקר (כמו מת) מבין ומרגיש ומתפעל מהשגה אלקית, ה"ז "דער
אמת'ער תחיית המתים"*. ועפ"ז יש לבאר גם הענין ד"הקיצו
ורננו שוכני עפר" בעבודה הרוחנית – שהענין דתחיה"מ נעשה ע"י
הקדמת הביטול באופן ש"נעשה שכן לעפר" (ראה סוטה ה, א).
(112) דניאל ז, יג.

(* נוסף על לימוד המאמר הנ"ל כאילו שומעים ממנו בעצמו ("כאילו
בעל השמועה עומד כנגדו" – ירושלמי שבת פ"א ה"ב ועוד), ובפרט
ע"פ פתגמו הידוע (אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' קיג) "איך גיי
אין הימל און די כתבים לאז איך אייך", שנ"י לימוד הכתבים
(שבהם "נפשי כתבית יהבית" (שבת קה, א) הכניס עצמותו) נמצא
בעצמו (בהיותו "אין הימל") גם למטה.

(* ויש לומר, שהחידוש שבדבר מודגש ביותר אצל כ"ק אדנ"ע, כי
במאמרי החסידות שלו (הרמב"ם דתורת החסידות) מודגשת ביותר
ההבנה וההשגה בחב"ד דשכל אנושי (שכל הקר), ובמילא, מודגש
יותר החידוש וההרגש וההתפעלות מההשכלה, תחיית הומינים.

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שני עמ' א

4 דהלכתא, ומפרש בדבריו שאין דין ספק ממזר כודאי ממזר ואסור
5 בממזרת, כי היכי דלא תקשי

1 בדינו שהלכה כרבי אליעזר בן יעקב בכל מקום. ור"א קבר לה
2 כרבי, דאמר הלכה כרבי אליעזר האוסר ספק ממזר בספק ממזר
3 ובודאי ממזר, ועל כן מוכיח לה לדבריו דרבי אליעזר בן יעקב אליפא

המשך ביאור למסכת יבמות ליום חמישי עמ' א

11 תמחנה, כיון שאת הלכה אתנייד (-שנו לך) שהלכה כרבי יהודה,
12 (ומוקשה) [ומקשה] הוא דאקשי לך - והוקשה לך הלא הלכה
13 כרבים, ולכן אפקת - הפכת את הגירסא ושנית 'אין הלכה כרבי
14 יהודה, ולמאי דאפקת שפיר אפקת - ומא שהפכת יפה הפכת,
15 שהרי אין הלכה כמותו.

1 מצות יבום בנחלת המת, ויבומי מנכמי - הלא יש לו לייבם בכל
2 אופן, ואי אפ"א נחלה ליבם, כגון שאין אב שקולי (-יטלנה), ואי לא,
3 לא שקולי.
4 התיב רבי חנינא קרא קמיה דרבי ינאי, ותיב וקאמר, הלכה כרבי
5 יהודה. אמר ליה רבי ינאי, פוק קרי קרייך לברא - צא ואמור דברין
6 אלו בחוץ, שכן אינם נכונים, אלא אין הלכה כרבי יהודה, תני תנא
7 (-שנה השונה) קמיה דרב נחמן, אין הלכה כרבי יהודה. אמר ליה
8 רב נחמן, אלא כמאן היא ההלכה, הלא ברבנן, ואם כן פשיטא
9 שאין הלכה כרבי יהודה, שהרי תידי ורבים הלכה כרבים. אמר ליה,
10 אם כן אכפיה (-אמחקן מימרא זו ממשנתו. אמר ליה רב נחמן, לא

משנה

16 המשנה דנה באיסור קרובות חלוצה: החולץ ליבמתו, הוא אסור
17 בקרובותיה של החלוצה, והיא - החלוצה אסורה בקרובותיו,
18

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שישי עמ' א

14 להינשא. והארוסות שהתאלמנו או שנתגרשו ינשא - מותרות אף
15 להינשא מיד, ורק גרושות ואלמנות מן הנישואין אסורות להינשא
16 עד לאחר שלשה חדשים. חוץ מן הארוסות שפארץ יהודה
17 שנתגרשו ונתאלמנו, שדינן כנשואות וצריכות להמתין שלשה
18 חדשים כדי להינשא, כיון שביהודה היו מייחדים את החתן והכלה
19 לפני בניסתן לחופה, כדי שיהא רגיל ומצחק עמה, ולא יתביישו זה
20 מזה בבעילת מצוה, ומפני שלבו של החתן גם כה בארוסתו, יש
21 לחוש שמא כשהתייחד עמה בא עליה. ובגמרא תבואר מחלוקת
22 זו.
23 רבי יוסי אומר, אכן כל הנשים הנשואות ותארוסו מיד ללא המתנת
24 שלשה חדשים, וכדברי רבי יהודה, שלא גזרו אירוסין משום
25 נישואין, וכדברי רבי יהודה, חוץ מן האלמנה מן הנישואין,
26 שאסורה להתארס עד לאחר שלשים יום ממינת בעלה,

1 אחי בעלה, אלא רק קודם לכן בחייו. אבל הכא במקדש את אחות
2 יבמתו ומתה אשתו, דאי תסר - שנאסרה) היבמה לאחר שנפלה
3 ליבום משום אחות אשתו, אפילו רבנן מודו לרבי אלעזר, שכל
4 שנאסרה שעה אחת אסורה עולמית.

משנה

6 היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם, עד שיש לה המתנת שלשה חדשים
7 ממינת הבעל. וכן כל שאר הנשים שמתו בעליהן או נתגרשו, לא
8 ותארוסו ולא ינשאו לאחר עד שיהיו להן המתנת שלשה חדשים. אחד
9 בתולות ואחד בעולות, אחד גרושות ואחד אלמנות, אחד נשואות או
10 ואחד ארוסות, צריכות להמתין שלשה חדשים ממינת הבעל או
11 מהגירושין עד שיששאו לאחרים. ובגמרא יבואר טעם הדברים. רבי
12 יהודה אומר, הנשואות שנתאלמנו או נתגרשו ותארוסו - מותרות
13 להתארסן מיד, ואינן צריכות להמתין שלשה חדשים אלא בכדי

לקוטי שיחות חיי שרה כרך ה'

מתורגם ללשון הקודש

א.

"ויהיו חיי שרה מאה שנה..."

15 שהמלה "שנה" מופיעה בפסוק שלוש פעמים, שכל
16 שנותיה של שרה היו שלימות ומושלמות, ומשווים את
17 ה"שנה" של ה"מאה" ל"שנה" של ה"עשרים", וכן
18 הלאה⁶: בהיותה "בת כ"ו" היא היתה באותה "שלימות"
19 כבהיותה "בת ז'", ובגיל "מאה שנה" היתה לה אותה
20 שלימות כבהיותה⁷ בת "עשרים שנה"⁸.

יש להבין:

22 (א) מלשון המדרש "כשם שהן תמימים, כך שנותם
23 תמימים" מובן, ש"הן תמימים" ו"שנותם תמימים" הם
24 שני ענינים שונים, אלא שהמדרש לומד מן הפסוק
25 "יודע ה' ימי תמימים", שאצל מי שהוא תמים בעצמו,
26 גם שנותיו "תמימים".

אך לפי זה קשה כאן:

27 לגבי התואר של "תמימות" בענינים רוחניים, כפי
28 שמוזכר בענינונו בפרט של "בת ק' כבת כ' לחטא", אי

1 על הפסוק שבתחילת הפרשה, "ויהיו חיי שרה
2 מאה שנה", נאמר במדרש¹: "יודע ה' ימי תמימים
3 ונחלתם לעולם תהיה², כשם שהן תמימים כך שנותם
4 תמימים. בת כ' כבת ז' לנוי, בת ק' כבת כ' שנה
5 לחטא". ובגירסא אחרת³: "בת מאה כבת עשרים לנוי,
6 בת עשרים כבת ז' לחטא".

7 לדברי המפרשים⁴, כוונת המדרש היא לבאר: מדוע
8 מזכירה התורה שלש פעמים את המלה "שנה" – "מאה
9 שנה ועשרים שנה ושבע שנים", כאשר היה מספיק
10 לומר "מאה ועשרים ושבע שנים"⁵?

11 וכדי ליישב זאת, מובא במדרש הפסוק "יודע ה'
12 ימי תמימים", ומבואר בו שהמלה "תמימים" מתייחסת
13 גם למלה "ימי" – שהימים עצמם, של התמימים, אף
14 הם "תמימים". דבר זה, מבאר המדרש, נרמז בכך

(1) רבה ריש פרשתנו.

(2) תהלים לו, יח. ולהעיר מלקו"ד ח"א לה, ב.

(3) פרש"י לב"ר שם. וכ"ה בילקו"ש תהלים רמז תשל. אבל בילקו"ש
ריש פרשתנו ובפרש"י עה"ת - כגירסא הראשונה.

(4) פרש"י לב"ר שם. וכ"ה גם בפירושו עה"ת. וברמב"ן עה"ת ש"ל
דרשו כן אלא מיתור הלשון שחזר ואמר שני חיי שרה". עיי"ש ובמפרשי
רש"י. ואכ"מ.

(5) ברא"ם ריש פרשתנו, שהדיוק הוא ממה שאינו מונה "האחדים עם
העשרות לחוד והמאות לחוד". אבל בפרש"י לב"ר: "הי' לו לומר מאה
ועשרים ושבע שנה". וראה גו"א (ד"ה שכל א' כו' - קרוב לסופו), שגם
כוונת רש"י בפירושו עה"ת כן היא. כי מכיון שהכתוב מקדים "ויהיו חיי
שרה", לא הי' לו לכתוב שנה בכל כלל בפ"ע - כי "דוקא השנים הם
מחולקים אבל אין החיים מחולקים, והו"ל למכתב הכל ביחד לומר מאה
ועשרים ושבע שנים". וע"פ פירוש הגו"א, יומתק מה שרש"י מעתיק לפני
פירושו גם התיבות "ויהיו חיי שרה".

(6) כ"ה ברא"ם שם. אבל בגו"א שם מפרש, שלימוד זה הוא (לא בדרך
היקש, כ"א) שמכיון "שכל אחד נדרש לעצמו", היינו שכל ה"מאה שנה"
(וכן ה"עשרים שנה") הם "כלל אחד שאינו מחולק" - הרי א"א לחלק בין
שנים הראשונות שבכלל זה (עשרים ושבע שנים הראשונות) להשנים
שניתוספו על כ' זו, ובמילא שמענין שבת ק' כבת כ' וכת כ' כבת ז'.
וי"ל שיש נפק"מ בין כ' פ"י אלו לא רק באופן הלימוד, אלא גם

בהענין תנלמד: להפ"י שהלימוד הוא בדרך היקש, י"ל שההיקש דמאה
שנה לעשרים שנה הוא (א) רק לחטא אבל לא ליופי. (ב) שרק בהיותה
בת מאה היתה כבת כ' (ולא שבכל משך המאה שנה היתה בהמצב כמו
שהיתה בהיותה בת כ'). משא"כ להפ"י שכל המאה שנה הם כלל אחד
שאינו מחולק, עכצ"ל שבכל משך המאה שנה היתה כבת כ' וכבת ז'
(וצע"ק ממ"ש בגו"א שם לפניו). וראה הערה הבאה.

(7) ומכיון שכשהייתה בת כ' היתה כבת ז', הרי מובן שהכוונה ב"בת
ק' כבת כ"ו" היא שהיתה אז גם כבת ז'. ועפ"ז יומתק לשון המדרש "בת
ק' כבת כ' שנה" - דלכאורה תיבת שנה מיותרת. ובפרט שלפנ"ז כותב
"בת כ' כבת ז'" (ולא "כבת ז' שנה") - כי בזה בא לרמז, שהכוונה ב"בת
ק' כבת כ"ו" היא לא רק כבת כ' סתם, אלא כ"עשרים שנה" שבפסוק
(דשרה) שהוקשו ל"שבע שנים"**.

(8) ביפ"ת, שכוונת המדרש ב"שנותם תמימים" הוא מה שהקב"ה
יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום. ולפ"ז צ"ל (ראה בעץ
יוסף) שגורס "בת כ' כבת ז' כו" בפירוש השני שבמדרש "שהיתה תמימה
כו". אבל במדרש שלפנינו (וכ"מ בפרש"י שם. וכ"ה גם בילקו"ש ריש
פרשתנו ובתהלים שם), "בת כ' כבת ז' כו" הוא הפירוש ד"שנותם
תמימים", וכמפורש בגו"א (סד"ה הנ"ל). ולהעיר, שבילקוט לתהלים שם
מוסיף (לאחרי "כשם כו' שנותיהן תמימים בת ק' כו") "בר חטיא אמר
כל מי שנאמר בו תמים השלים שניו אפילו למדת שבוע", ומזה מוכח
שהוא פ"י אחד. וראה לקמן הערה 42.

* וגם להפ"י שהלימוד הוא בדרך היקש. הרי כתב הרא"ם עצמו (בהס"ד שלו) ש"אין היקש למחצה". ומה שמסיק "כיון הדכתוב גילה בפירושו שבהיותה כבת צ' היתה
נוקנה... על כרחנו לומר דבת ק' כבת כ' אינו אלא לחטא אבל לא ליופי" – אי"ו מוכרח כ"כ, שהרי אפ"ל שאחרי "שהייתה לי עדנה" חזרה ליופי" כבת ז' והרי להפ"י
שהלימוד הוא בדרך היקש מספיק שנאמר שרק בהיותה בת מאה היתה כבת כ' אבל לא באמצע המאה (ולפי הגו"א שכל המאה שנה הם כלל אחד שאינו מחולק –
ראה להלן הערה 29). וכן מוכרח לכאורה להגירסא "בת מאה כבת עשרים לנוי".

(**) וי"ל, שזוהו גם הסעם למה שהמדרש מקדים "בת כ' כבת ז'" ל"בת ק' כבת כ'" (אף שההיקש דמאה שנה לעשרים שנה נזכר בכתוב לפני ההיקש דכ' לז') – כי (נוסף
למה שז"ל שמונה לפי סדר השנים) בההיקש "בת ק' כבת כ'" נוגע לדעת איך שזוהתה בת כ'.

36 בפסוקנו, אך כיון שכל המסקנה "כשם..." נלמדת מן
 37 הפסוק "ימי תמימים", כמוסבר לעיל בתחילת הסעיף,
 38 שלפי המדרש מתייחסת המלה "תמימים" גם למלה
 39 "ימי", היה מתאים יותר להשתמש בלשון הפסוק
 40 שממנו נלמד ענין זה, מאשר בלשון הפסוק שרק
 41 מתבאר על ידי דרש זה?

ב.

42 פירוש שני: "זו שרה שהיתה תמימה במעשיה"
 43 לאחר מכן נאמר במדרש פירוש נוסף: "דבר אחר,
 44 יודע ה' ימי תמימים – זו שרה שהיתה תמימה
 45 במעשיה. אמר רבי יוחנן כהדא עגלתא תמימתא"
 46 (=כעגלה תמימה זו).

47 במבט ראשון נראה, שההבדל בין הפירוש הראשון
 48 לבין הפירוש השני הוא בשני פרטים: א) לפי הפירוש
 49 הראשון מתייחסת המלה "תמימים" גם למלה "ימי",
 50 כדלעיל בתחילת סעיף א', ואילו לפי הפירוש השני "זו
 51 שרה..." משמעות המלה "תמימים" היא כפשוטה:
 52 הכוונה היא לתמימות האנשים. ומשמעות הצירוף "ימי
 53 תמימים" היא: הימים של התמימים. ב) לפי הפירוש
 54 הראשון יוצא, שהתואר "תמים" מבטא שלימות בכל
 55 המעלות, עד למעלת הנוי שאיננה, לכאורה¹⁴, ענין
 56 רוחני, ואילו לפי הפירוש השני, "זו שרה שהיתה
 57 תמימה במעשיה", מתייחס התואר "תמים" רק למעשים
 58 הטובים.

59 אך לפי זה קשה להבין:

60 א) מובן בפשטות, שגם בפירוש השני מחדש
 61 המדרש משהו בהסברת הפסוק "יודע ה' ימי תמימים".
 62 ולכאורה: מהו החידוש בפירוש השני, שבתואר
 63 "תמימים" הכוונה היא רק לאלו המושלמים
 64 במעשיהם? והרי דבר זה מובן אף ללא דברי המדרש.
 65

66 ב) מה אינו מובן במלים "תמימה במעשיה", אשר
 67 משום כך צריך רבי יוחנן להביא דוגמא – "כהדא
 68 עגלתא..." , ואף אם חסר משהו בהבנת התואר "תמימה
 69 במעשיה" – כיצד מתבאר הדבר על ידי דוגמא זו?

70 ג) מובן, שעל ידי הפירוש "זו שרה..." מתכוון

1 אפשר כלל, לכאורה, להפריד בין "הן תמימים" לבין
 2 "שנותם תמימים", כי אם עובר אצל משהו יום, ואף
 3 חלק של יום, לבטלה, הרי אין זה פגם רק בשלימות
 4 שנותיו וימיו, אלא אף בתמימות שלו עצמו¹⁰, וכיצד
 5 מציין זאת המדרש כשנו ענינים¹⁰?

6 ואילו, כאשר מזכירים את התואר "תמים" בקשר
 7 לענינים גשמיים, אין מובן, מצד שני: כיצד קושר
 8 המדרש בין "הן תמימים" לבין "שנותם תמימים",
 9 והרי ייתכן בכל זאת שהאדם עצמו "תמים" במעלה
 10 גשמית, כגון "נוי", למרות ששנותיו לא היו "שלימות"
 11 בכך, כי בתקופה קודמת חסרה בו מעלה זו באופן
 12 זמני, כפי שאנו מוצאים אצל שרה עצמה, שבהיתה
 13 "בת מאה" היא היתה מושלמת ב"נוי" כבת כ', וכבת
 14 ז', למרות שלפני כן, בתקופת ביניים, היה אצלה זמן
 15 של "בלות"¹¹?

16 ואף אם המדרש יכול בכל זאת לקשור בין הדברים,
 17 באופן כלשהו, עדיין קשה: כיון שהכרחי לומר,
 18 שבהשוואה שבין "מאה שנה" לבין "עשרים שנה" אין
 19 הכוונה לתמימות של השנים עצמן, שבמשך כל
 20 התקופה של "מאה שנה" היא היתה מושלמת בנוי,
 21 שהרי היה באמצע מצב הפוך¹² – כיצד ייתכן בכלל
 22 להביא כאן את הפסוק "יודע ה' ימי תמימים", שממנו
 23 נלמד ש"שנותם" אף הן "תמימים"?

24 ב) מדוע מתבטא המדרש במלים "שנותם
 25 תמימים", שעוסקות, כלשון המשנה¹³ על "שנה
 26 תמימה" – "להביא את חודש העיבור", בתמימות של
 27 השנים כשלעצמן, בתור תקופה וזמן, כאשר כוונת
 28 המדרש היא לתמימות של האנשים, במעלה גשמית או
 29 רוחנית, כפי שהיא נמשכת במשך כל תקופת
 30 שנותיהם?

31 ג) כיון שבפסוק נאמר "ימי תמימים", צריך היה
 32 המדרש לומר, בהתאם לכך: "כך ימיהם תמימים".
 33 מדוע הוא משנה ואומר: "כך שנותם תמימים"?

34 אמנם, על ידי הלימוד "כך שנותם תמימים" מתכוון
 35 המדרש לבאר מדוע נאמרת המלה שנה שלש פעמים

9) ראה זח"א רכד, א. תו"א טז, א. עט, ב.

10) אין לומר שבאם חטא מקורם ואח"כ עשה תשובה, אזי האדם הוא תמים אף שאין שנותיו תמימים - כי ממה־נפשך: אם תשובתו היא מיראה - הרי גם האדם אינו תמים, מכיון ש"מקצת שמו עליו" (רש"י יומא פו, א); ואם התשובה היא מאהבה, שלכן האדם הוא "תמים" כי לא נשאר בו שום רושם מהחטא, ובלשון רש"י שם "נעקר עונו מתחלתו" - הרי אז גם שנותיו הם תמימים, שהרי התשובה פועלת גם אלמפרע ועד שגם הודונות נעשים כזכיות (יומא פו, ב. וראה לקמן סו"ס ז). - וראה

לקמן בשוה"ג להערה 29, החידוש ב"שנותם תמימים" על "הן תמימים" להביאור שבהשיחה.

11) וירא יח, יב.

12) ומ"ש "בת ק' כבת כ' לניו", בהכרח לפרש לכאורה שזה הי' רק בהיותה בת ק' (ראה לעיל הערה הא' להערה 7).

13) ערכין לא, א.

14) אבל ראה לקמן הערה 19.

36 "שני חיי שרה" הכוונה היא לחיי העולם הבא?

37 ד.

38 שלוש סיבות לאי-השפעת הסביבה

39 ההסבר לכל האמור לעיל הוא:

40 כאשר אדם נמצא, למשל, בסביבה מסויימת שונה

41 או שלילית, ובכל זאת אין הוא מושפע ואין הוא

42 משתנה בגלל הסביבה, הרי הדבר אפשרי מפני שלוש

43 סיבות שונות:

44 (א) על ידי כך שהוא מתגבר על עצמו, שלא יושפע

45 מסביבתו. במקרה זה, אי-השינוי בהתנהגותו אינו

46 מצביע על שלימות, כי הרי הימצאותו בסביבה זו היא

47 באופן העלול להשפיע עליו, לולא התגברותו, וזה

48 מצביע על ירידה¹⁷ ושינוי לעומת מצבו הקודם, לפני

49 הגיעו לסביבה זו, כאשר לא היתה קיימת אצלו

50 אפשרות להשפעה שלילית.

51 (ב) על ידי כך שהוא מנותק ונעלה מסביבתו. גם

52 דרך זו אינה מצביעה על שלימות: כיון שאי-השתנותו

53 נובעת רק מהיותו מנותק מן הסביבה, הרי ייתכן,

54 שאילו היה לו קשר עם הסביבה, הוא היה מושפע

55 ממנה. כלומר, בעצם קיימת בו אפשרות של השתנות.

56 (ג) על ידי כך שככל שתהא סביבתו ירודה, הוא

57 משפיע עליה¹⁸ ומעלה אותה לדרגתו שלו – וזהו

58 האופן המושלם ביותר של העדר השינוי. כי כאשר

59 בכוחו לרומם את סביבתו אליו, בכל מקום שבו הוא

60 נמצא, לא ייתכן שמשוהו עלול להשפיע עליו לרדת

61 מדרגתו.

62 ה.

63 שלושה אופנים של אי-השתנות הגוף

64 כך גם לגבי אי-השינוי ב"חטא" וב"יופי" לפי

65 שאינם "מושפעים" על ידי השנים והזקנה, זאת מפני

66 שרוחניות הנשמה מגינה על האדם בכל, ואף על

67 גשמיות הגוף¹⁹, מפני שינויים, כבעניינינו – שרה –

68 אשר היתה "בת ק' כבת כ' ובת כ' כבת ז'", הרי דבר

69 זה אפשרי בשלושת האופנים שהוזכרו לעיל:

70 (א) אדם שלפי מצבו הרוחני אין מופרך אצלו קשר

1 המדרש לבאר גם את הפסוק "ויהיו חיי שרה מאה

2 שנה..." שעליו הוא מופיע, ולא רק את הפסוק "יודע

3 ה' ימי תמימים". ואם כך, מהו ההסבר הנוסף לפי

4 פירוש זה לפסוק "ויהיו חיי שרה"?

5 ג.

6 "שני חיי שרה" - "ונחלתם לעולם תהיה"

7 לאחר שמבאר המדרש מדוע מופיעה המלה "שנה"

8 שלש פעמים, באמצעות פירושו על הפסוק "יודע ה'

9 ימי תמימים", הוא ממשיך ומבאר את סיום פסוקנו –

10 "שני חיי שרה", על ידי ביאור סופו של הפסוק שצוטט

11 לפני כן ("יודע ה'...") – "ונחלתם לעולם תהיה".

12 ואלה דבריו: "ונחלתם לעולם תהיה, שנאמר ויהיו חיי

13 שרה, מה צורך לומר שני חיי שרה באחרונה, לומר לך

14 שחביב חייהם של צדיקים לפני המקום בעולם הזה

15 ולעולם הבא".

16 גם על כך מתעוררים קשיים:

17 (א) ידוע, שיש לצדיקים עולם הבא. מדוע יש להסיק

18 זאת מ"ונחלתם לעולם תהיה"? הכרחי אם כן לומר,

19 שהחידוש של המדרש מפסוק זה הוא בענין של

20 "חביב¹⁵ חייהם... ולעולם הבא". אך גם על כך נדרש

21 הסבר: באותו אופן מובן, שהקדוש-ברוך-הוא נותן את

22 השכר לצדיקים ברצון ובסבר פנים יפות, ומהו אפוא

23 החידוש ב"חביב חייהם... ולעולם הבא"?

24 (ב) אמנם, בכך שהתורה חוזרת שוב על המלים

25 "שני חיי שרה", לאחר שכבר נאמר לפני כן "ויהיו חיי

26 שרה", נרמזים שני סוגי ה"חיים" של שרה – חיי עולם

27 הזה וחיי עולם הבא. אך מנין נלמדת כאן המשמעות

28 של "חביב חייהם...". ובמיוחד כאשר, כאמור לעיל,

29 חידושו של המדרש הוא דוקא בענין של "חביב"?

30 (ג) כבר הוסבר פעמים רבות¹⁶, שכל הפירושים

31 המופיעים על אותו פסוק בתורה קשורים זה לזה. ולפי

32 זה יש להבין: מהו הקשר בין הפירוש הפשוט של

33 "שני חיי שרה", שהכוונה היא לשנותיה של שרה

34 בעולם הזה – כפי שמבאר רש"י לפי פשוטו של מקרא,

35 ש"כולן שווין לטובה", לבין פירוש המדרש שבמלים

15 וי"ל, שהמדרש כאן ס"ל שפירוש "יודע ה' ימי תמימים" הוא

[לא כפשוטו - דהרי הקב"ה יודע ימי כל אדם, ולא רק "ימי תמימים" -

כי אם] לשון חיבה (ראה רש"י וירא יח, יט), וקאי גם על סיום הכתוב

"ונחלתם לעולם תהי'".

16 ראה בארוכה לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 35.

17 להעיר, ממה שאין מסכנין בדבר שראוי לקבל טומאה, אפילו

כשלא הוכשר לטומאה (סוכה יא, א. שו"ע או"ח ר"ס תרכ"ט). וראה ג"כ

פרה פי"א מ"ח: לקטו לאוכלין.

18 כי האדם וסביבתו להיותם מושפעים זמ"ז (ראה רמב"ם הל'

דעות רפ"ו. ובכ"מ) א"א אשר סו"ס לא תהי' השפעה מאחד על השני.

19 שלכן משבח הכתוב את שרה שהיתה כבת ז' ליופי - אף ש"שקך

החן והבל היופי" - כי יופי זה בא מצד הנשמה, ככפנים. וכמבואר בגו"א

כאן.

17 כשם שכך הוא אצל כל יהודי בכלל, שמשום
 18 שעצם הנשמה נעלית מהתלבשות בגוף, לכן היא אצלו
 19 ללא שינויים מרגע שנולד ועד לרגע האחרון²⁰, כך
 20 ייתכן שאצל יהודים שעצם הנשמה מאירה אצלם
 21 בגלוי היא מגינה עליהם מפני שינויים גם בכוחות
 22 הגלויים ובגוף²¹, ואף ביופי, מפני היותם קשורים
 23 לעצם הנשמה, שלמעלה מהתלבשות²².
 24 אך כאמור לעיל, גם אופן זה אינו מצביע על
 25 שלימות: כיון שהעדר השינוי נובע מעצם הנשמה
 26 שלמעלה מהתלבשות בגוף, הרי יוצא, שמצד הגוף
 27 עצמו קיימת בכל זאת²³ אפשרות לשינויים²⁴.
 28 (ג) על ידי כך שהעדר השינוי אינו רק מצד הנשמה,
 29 אלא גם מצד הגוף עצמו, כאשר הגוף חש בכל פרטיו,
 30 שכל מטרתו היא לבטא את מעלת הנשמה, כפי שהיא
 31 בלתי מוגבלת ויכולה להתחבר אפילו לגוף גשמי²⁵,
 32 שהוא מטבעו משתנה ונפסד.

1 לחטא, ומצד גשמיות הגוף אף יותר: הוא נתון
 2 להשפעות הגיל, ולפי הטבע הוא צריך לאבד את יופי
 3 נעוריו, ולמרות זאת הוא מתגבר בעבודתו הרוחנית,
 4 ואף עד כדי השפעה אף על גשמיות הגוף, כך שהגוף
 5 נשאר ביופיו, כפי שהיה בצעירותו.
 6 לפי אופן זה של העדר השינוי, הרי "בת ק' כבת
 7 כ' ובת כ' כבת ז'" הוא רק בכ"ף הדמיון. כי עצם
 8 האפשרות להיכשל בחטא, לולא ההתגברות בעבודתו,
 9 בשנותיו המאוחרות, שלא כבהיותו "בת ז'", קיימת.
 10 ובמיוחד כאשר לפי מצב גופו "צריכה" הזקנה לגרום
 11 להעדר היופי. וזוהי כבר ירידה ושינוי¹⁶ לעומת
 12 צעירותו ("בת ז'"), כאשר לא היה קשור כלל
 13 לאפשרות של חטא ולסיבה של העדר היופי.
 14 (ב) על ידי כך ש"מאיר" אצלו חלק הנשמה הנעלה
 15 מ"התלבשות" בגוף, ולכן הוא איננו נתון לשינויים של
 16 גיל, הנובעים מצד הגוף.

ויבא עמלק תרפ"ח בתחלתו), לכן גם בגופו "לא כהתה עינו ולא נס
 לחה". וראה הערה 24.
 23 ועד"ז הוא גם בנוגע להנצחיות דבא השמים כו' (ראה לעיל
 הערה 21), שמכיון שהנצחיות שבהם הוא מצד כח הא"ס שבהם
 (כבהערה הנ"ל) - הרי מה שבפועל הם "חזקים כיום הבראם" אי"ז
 מתייחס להנבראים עצמם, ומצד ענינם הם - הם נפסדים.
 ובוה יובן מ"ש בד"ה אתה הוא ה' לדרך תש"א בתחלתו "ההפסדות
 שבהם בלתי ניכרת כלל והם נראים חזקים כיום הבראם... וכשעלה רצון
 הבורא ב"ה שיתבטלו... אז תוכר ההפסדות שהי' בהם כל משך קיומם"
 - דלכאורה, זה סותר להמבואר בכ"מ (ראה בהנסמן בהערה 21) שקיומם
 עכשיו הוא חזקים דבר הנצחי ומה שיופסדו לע"ל הוא רק מצד רצון
 הבורא ב"ה - כי מכיון שהנצחיות שבהם הוא מצד כח הא"ס שאינו
 מלוכב בפנימיותם, נמצא שמצד ענינם הם, הם נפסדים.
 24 ובדוגמת הידוע (ד"ה החדש הזה תרס"ו. והר סיני תש"ח פ"ו.
 ועוד), שביטול גופו דמשה הי' מצד נשמתו ולא מצד הגוף עצמו. ובוה
 - מעלה באליהו (נשמה דב"ן), שהביטול שלו הי' מצד הגוף עצמו,
 עיי"ש בארוכה.
 וי"ל שעד"ז הוא גם בנוגע לשרה (ראה לקמן בפנים), כי גם שרה
 היא נשמה דב"ן.
 25 ראה תו"א ד, ב. ד"ה זה היום תש"י פ"ב. ועוד.

20 ראה ד"ה זה היום תש"ח פ"ז - לענין בחי' "חי בעצם" (אף
 שהיא רק בחי' העצמיות דנ"ז, שהיא בכלל הארת הנשמה שנמשכת
 למטה בהגוף - שהרי משכנה והשראתה היא במוחין שבראש). ומכ"ש
 שכ"ה בנוגע לבחי' עצם הנשמה (ח") שנסארת למעלה.
 21 ובדוגמת ענין הנצחיות נבראים - מה שצבא השמים קיימים
 באיש וצבא הארץ קיימים במין, ועד שצבא השמים הם חזקים כיום
 הבראם (ירוש' ריש ברכות עה"פ בראשית ב, ד) אלה תולדות השמים
 והארץ (בהבראם*) - דאף שזהו מצד כח הא"ס הבלתי בעל גבול שאינו
 מתלבש בהם [וכידוע, שבגוף מוגבל א"א שיהי' מלוכב חיות בלתי
 מוגבל (ס' האמונות ודיעות מ"א פ"א. מו"נ ח"ב הקדמה יב). וראה ד"ה
 אמר רבא כל המעביר תש"י פי"ז, שמאונן הקיום דצבא השמים אנו
 יודעים בחי' אור הסובב], בכ"ז, הרי כח זה פועל על הנבראים שהם עצמם
 קיימים באופן נצחי, ועד - שמה שלע"ל יופסדו הוא רק מצד רצון הבורא
 (ראה בארוכה ס' החקירה להצ"צ בתחלתו. שם ע' קא ואילך. ד"ה אין
 ערוך (הב') תרצ"ד. תקעו תש"ז בתחלתו. ועוד). וראה לקמן הערה 23.
 22 וי"ל, שמטעם זה נאמר במשה "לא כהתה עינו ולא נס לחה"
 (ברכה לד, ז), כי האיר בו בחי' ח"י שלמעלה מהתלבשות (סד"ה עשר
 תעשר תש"א), ומכיון שבחי' עצם נשמתו האירה גם בגוף [שזהו"ע ותרא
 אותו כי טוב הוא, שכשנולד נתמלא הבית כולו אורה (שמות ב, ב. פרש"י
 שם משמור"ר פ"א, כ), שגם "בית" הוא הגוף, נתמלא מאור הנשמה (ד"ה

* מטיס פסוק זה למדים (חגיגה יב, א) שהארץ נבראת תחלה. ויש לקשר דרשת הירוש' עם הדרשה שבחגיגה שם (ראה לעיל סוס"ג ובהנמנן שם):
 מבואר בכ"מ (ראה תו"א ותו"ח ר"פ ויגש. ד"ה כי המצוה האת תרס"ו. ועוד) שדעת ב"ש שמים נבראו תחלה, הוא מצד בחי' הגילויים ודעת ב"ה
 ארץ נבראת תחלה הוא - מצד כח העצמות, שכח העצמות מתגלה בארץ דוקא (ראה אגה"ק סי' כ' קלב, רנ"א) - והרי גם ענין הנצחיות שבנבראים הוא מצד
 כח הא"ס שבהם (כבפנים ההערה). ואמיתית ענין הא"ס בנ"ז הוא בעצמות דוקא.
 ואין מזה סתירה למה שצבא השמים קיימים באיש וצבא הארץ קיימים (רק) במין - אף שכח העצמות מתגלה בארץ דוקא כנ"ל - כי ב' ענינים בגילוי כח העצמות:
 ענין ה"אין סוף" שבו (שבעצמותו ית' גופא הוא כביכול ענין ה"גילוי" שבו) - וענין זה מתגלה בעיקר בבחי' האור. שמה שהוא א"ס הוא להיותו ענין המאור (ראה
 ד"ה ויולך ה' תרס"ו. תקעו תש"ו. ועוד) ולכן, גם בנבראים הוא בעיקר בצבא השמים ומה ש"אין לו תחלה" - שזה מתבטא בהכח להוות יש מאין (ראה אגה"ק שם
 קל). ריש ע"ב) שהכח להוות יש מאין הוא מצד הענין ד"מציאותו מעצמותו" - "אין לו תחלה" - וענין זה הוא בעיקר בבחי' המלכות ובארץ. וענין ד"ה מזה זו
 תש"ז פ"ב.

21 להיפך מהיופי, הרי יופיה היה בכל זאת נתון לשינויי
22 הזמן. ואם כך הנוי ששב אליה לא היה מאותו סוג
23 ובאותה רעננות, כבשנות נערותה, כאשר לא היה עדיין
24 כלל מקום להיפך מהיופי אצלה²⁷, ואם כך, כיצד
25 משווה התורה בין "בת ק" לבין "בת ז"?

26 על כך מקדים המדרש ומצטט "יודע ה' ימי
27 תמימים... כשם שהן תמימים כך שנותם תמימים",
28 שלמרות שגם התמימים נתונים למגבלות ולשינויי
29 הזמן, בכל זאת אין זה שינוי בפנימיותם – כי גם
30 "שנותם" (אשר אחד הטעמים לשם "שנה" הוא מלשון
31 שינוי²⁸), שינויים אלו עצמם הם "תמימים". כלומר,
32 הירידות והשינויים המתרחשים מדי פעם מגלים
33 ומביאים לידי העדר השינוי הבלתי רגיל: שלמרות, ועל
34 ידי, השינויים שהתרחשו בפועל בגוף²⁹, מתגלית באותו
35 גוף עצם הנשמה שמעל לשינויים³⁰.

ז.

תשובה משנה את העבר

36 כבר הוסבר פעמים רבות, שכאשר נאמר על
37 צדיקים "ילכו מחיל אל חיל"³¹ הכוונה היא לעליות
38 שבהן כל דרגה אינה בערך יחסי כלל לאחרת³². ואם

1 אז העדר השינוי הוא מושלם ביותר, כי הגוף עצמו
2 מבטא שרצונו הפנימי הוא דוקא ליישם את ה"כלי
3 גבול" של העדר השינוי של הנשמה – שאי־השתנות
4 של הנשמה תשפיע גם עליו.

ו.

5
6 "כשם שהן תמימים כך שנותם תמימים"
7 זוהי הסיבה לכך שהמדרש אומר "בת ק' כבת כ'
8 ובת כ' כבת ז'" רק לאחר צטטו את הפסוק "יודע ה'
9 ימי תמימים", ולא מיד, והוא מפרש "כשם שהן
10 תמימים, כך שנותם תמימים" – כי רק לאחר לימוד זה
11 מובן הפירוש של "בת ק' כבת כ' ובת כ' כבת ז'":

12 בהוספת המלה "שנה" באופן נפרד לגבי כל כמות
13 משנותיה של שרה, מתכוונת התורה להשוות כמות
14 אחת לאחרת – שבהיותה בת ק' היא היתה באותו מצב
15 ממש כבהיותה בת כ' ובת ז', כפי שאומר רש"י "כולן
16 שווין לטובה"²⁶. ואם כך, מובן שאף בהיותה בת ק'
17 ובת כ' לא היה לה שום קשר לחטא ולהעדר יופי, כי
18 אם לא כן, הרי ההשוואה ל"בת ז'" אינה מושלמת.

19 אך נשאלת השאלה: כיון שלפני היותה "בת מאה"
20 היתה אצלה תקופה של "בלותי", כדלעיל בסעיף א',

הפנימי הוא לגלות הבלג³ האמיתי שמצד עצם הנשמה, הרי בפנימיותו
אינו שינוי***.

ומה שאמרו "בת ק' כבת כ' כו" (ולא "מאה שנה כעשרים שנה"
וכיו"ב) – כי זה מה שגם "בלותי" אינו שינוי, נתגלה רק לאח"י.
30 ויש לקשר זה עם "שנה תמימה - להביא את חדש העיבור"
(ערכין לא, א - ראה קושיא ה' בסעיף א') - כי גם ענין העיבור, עם
היות שהוא בכדי להשוות שנת הלבנה עם שנת החמה, מ"מ ע"י שנת
העיבור יתירה היא גם משנת החמה.

ולעיר (א) מזה שימי הלבנה הם שנה, כי ענינה הוא מה שהיא
משנה את אור החמה (אוה"ת שם שלט, רע"א) - דוגמת ענין "שנותם"
(שינויים) שמצד הגוף. (ב) ממיעוט הירח (שהוא הסיבה להחסרון דשנת
הלבנה), דעם היות שצריך "כפרה" (ראה חולין ס, ב. הובא בפרש"י
עה"ת פנחס כח, טו), הרי מכיון שזהו מה שהקב"ה מיעט את הירח, מובן
(ראה לעיל ע' 64) שזהו בשביל העלי' (כמו צמצום הראשון שהוא
בשביל הגילוי) - בדוגמת ה"חטא" ד"ותצחק שרה" (ראה שוה"ג להערה
29).

31 תהלים פד, ח. סוף מס' ברכות. סוף מס' מו"ק [ושם הלשון ת"ח.
אבל בת"י תהלים שם (שממש למדים בברכות ומו"ק ש"אין להם מנוחה
כו"י): "אולין צדיקא"***].
32 כמובן מהלשון "ילכו", שהליכה מורה על עלי' שבאין־ערוך (ד"ה
ציאנה וראינה תר"ס. ובכ"מ).

26 אלא שרש"י מפרש ענין זה ב"שני חיי שרה", ו"ל (ע"פ "יינה
של תורה" שבפרש"י) שזהו מה שהכתוב מוסיף ב"שני חיי שרה" על
"מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים" - כי הכוונה ב"בת ק' כבת כ' ובת
כ' כבת ז'" (בכ"ף הדמיון) בפרש"י הוא רק מה שבפועל היתה כבת כ' וז'
(וג"ז - רק בהיותה בת ק' ולא לפני"ז - ראה הערה הא' להערה 7). ולכן
מפרש שההוספה ד"שני חיי שרה" היא - "כולן שווין לטובה" (שהיו שוין
ממש, ו"נוק"י - כדלקמן הערה 29). משא"כ במדרש שמקדים לפני"ז "כך
שנותם תמימים". ולכן מפרש שם שב"שני חיי שרה" מרמז הכתוב להיביב
חיים כו' ולעוה"ב", כדלקמן סעיף ט.

27 ושני ענינים בזה: א) אפילו באם בפועל לא הי' "בלותי", מכיון
שמצד טבע הגוף ישנה נעוליות לזה, הרי היופי דבת ק' אינו כהיופי דבת
ז' (ככפנים, וראה בארוכה לעיל ס"ה). וירידה (ושינוי) זה הוא גם בנוגע
לחטא*. ב) ע"י שלפני"ז הי' אצלה הענין ד"בלותי"*** בפועל, הרי זה
ירידה ושינוי גם בנוגע להזמן שלאח"י - בדוגמת דבר שהי' ראוי לקבל
טומאה שעה אחת, שגזרו חכמים שלא לסכך בו, גם כשנטהר אח"כ
מלקבל טומאה (או"ח ר"ס תרכ"ט).

28 אוה"ת מקץ שלה, סע"ב.

29 ועפ"י מובן "בת מאה כבת עשרים כו"י" גם להפירוש שכל המאה
שנה הם "כלל אחד שאינו מחולק", שבכל משך המאה שנה היתה כבת
כ' ובת ז' (ראה לעיל הערה 6. ולהעיר גם מלשון רש"י "כולן שווין
לטובה", וראה לעיל הערה 26) - כי מכיון שגם השינוי ד"בלותי" ענינו

* אפילו באם נפרש ש"ותצחק שרה" אינו ענין של חטא כלל (ראה רמב"ן וירא יח, יט. כלי יקר שם, יב. ועוד) - מכיון שלאחרי כ' שנה ישנה עלולית לחטא עכ"פ
אבל לפי פרש"י (לך יו, יח) "ושרה לא האמינה ולגלגה" - גם בנוגע לחטא הוא שינוי בפועל וראה שוה"ג להערה 29.

** גם הרוחכה לענין הראשון הוא מ"בלותי", דאלו זאת הי' אפ"ל שמצד אור הנשמה לא הי' שייך בה שינויים, ע"י אופן הב' דלעיל סעיף ה'. וכמובן לעיל הערה
22. אלא שבענין הראשון נוגע הענין ד"בלותי" בכדי להוכיח ששייך בה שינוי, משא"כ בענין השני.

*** ועד"ו הוא גם בנוגע ל"ותצחק שרה" - כי [נוסף לזה, שמכיון שעי' תשובה מהפכים גם את העבר - נמצא שבכל משך שנותיו גם האדם הוא תמים (כנ"ל הערה
110) מכיון שבצדיקים ה"חטאים" (חסרון האור, במדרגות דקדושה גופא - ראה לקו"ש ח"ה ע' 63-4 הם בשביל העלי' שלאח"י (ראה שם הערה 56). הרי ה"שנים"
(שינויים) עצמם הם "תמימים".

**** נת' בלקו"ש חסי"ו ע' 137 ואילך.

30 שרה, ככל שאר ה"תמימים" (כאשר מובא כאן "יודע
31 ה' ימי תמימים"), שהיא נשאה שלימה ולא מושפעת
32 מהשינויים שהזמן עצמו, השנים, גורם לאדם, לגבי
33 העדר הנוי והאפשרות לחטוא. וממילא יוצא,
34 שהחידוש הוא בכך, שלמרות השינויים המתרחשים
35 מצד "שנותם", הן בכל זאת נשארו "תמימים".

36 לעומת זאת, בפירוש השני מחדש המדרש, שאצל
37 שרה היה סוג מיוחד ונעלה יותר של "תמימות" (אשר
38 משום כך מדגיש כאן המדרש "ו שרה..."),
39 שה"תמימות" הנעלית ביותר של זמן הסתלקותה
40 השפיעה גם על שנות צעירותה, וכיון שהמעלה
41 שנגרמה בשנים המאוחרות אינה מצד השנים עצמן,
42 אלא מצד העבודה והמעשים הטובים, לכן נאמר
43 במדרש "תמימה במעשיה", שהיא הביאה לידי תמימות
44 בכל מעשיה, ואף במעשים הקודמים.

45 משום כך מבחיר רבי יוחנן את הענין של "תמימה
46 במעשיה" על ידי הדוגמא של עגלה ערופה, "עגלתא
47 תמימתא"³⁹, אשר לגביה נאמר⁴⁰ שהיא מכפרת על כל
48 העבר, עד יוצאי מצרים, אשר לא היתה להם כפרה
49 בכל אלפי השנים הללו, והלכה קובעת, שכיון שהיא
50 מכפרת על החיים, בהווה, היא מכפרת גם על המתים,
51 על העבר.

ט.

52
53 **עולם הבא - השלמת "שני חיי שרה"**
54 אך עדיין אין מובן מדוע נקראת שרה בתואר
55 "תמימה": כאשר יורדת הנשמה למטה קובעים
56 מלמעלה את המספר המדוייק של השנים ושל הימים,
57 ואפילו של הרגעים, שהיא תמצא בגוף - בהתאם
58 לעבודה שהנשמה צריכה לבצע בעולם⁴¹.

1 כך יוצא, שהעבודה הרוחנית שלהם בנערוּתם אינה
2 יחסית כלל לדרגה שאליה הגיעו בכגרותם.

3 ולפיכך מתעוררת השאלה מצד שני: כיצד אפשר
4 להשוות בין "מאה שנה", "עשרים שנה" ו"שבע
5 שנים", ולומר שהן "כולן שווים" - והרי העבודה
6 בשנים הראשונות אינה ניתנת כלל להשוואה לעבודה
7 בשנים המאוחרות?

8 על כך נאמר במדרש בפירוש השני (ובכך הוא
9 החידוש והתוספת בפירוש השני לעומת הראשון): "זו
10 שרה שהיתה תמימה במעשיה", שבזמן הסתלקותה,
11 אשר על כך מדובר בפסוק זה "ויהיו חיי שרה...",
12 כאשר הגיעה לשיא המעלה בעבודתה הרוחנית, היא
13 היתה "תמימה במעשיה" - כלומר, היתה אצלה
14 "תמימות" כזו שחדרה והשפיעה על כל מעשיה
15 ועבודתה בכל שנותיה³³,

16 שהרי בשעת ההסתלקות של צדיקים ותמימים,
17 הנשמה עולה לשרשה ולמקורה עד לדרגה הגבוהה
18 ביותר, והדבר משפיע על כל עמל האדם שעמלה נפשו
19 בחייו³⁴. במלים אחרות, אז מתקיים הענין של "הרוח
20 תשוב אל האלקים אשר נתנה" - עיקר התשובה³⁵.
21 ובכוחה של התשובה לשנות גם את העבר, בדומה
22 לתשובה על חטאים³⁶, המשנה גם את העבר³⁷, עד
23 אשר "זדונות נעשים לו כזכיות"³⁸.

ח.

24
25 **השנים תמימות או המעשים תמימים**
26 זהו ההסבר לכך שבפירוש הראשון נאמר במדרש
27 "שנותם תמימים", ואילו בפירוש השני נאמר
28 "...תמימה במעשיה":
29 לפי הפירוש הראשון, משמעות ה"תמימות" של

וראה ירוש' סוטה פ"ט ה"ה).
אבל קשה דהו"ל לר"י לפרש (עכ"פ - לרמז) דמדובר כאן בעגלה
ערופה (ובפרט ד"תמימתא" מורה להיפך, כדלעיל).

ואולי יל"פ דברי ר"י (ודלא ככפנים) דעגלה חביבה על בעלה (סנה'
כא, א. וראה יפ"ת כאן) ומצינו שם עגלה (בנשים) במיכל אשת דוד (ש"ב
ג, ה. סנה' שם) והייתה תמימה אף שניתנה לפלטי בן ליש (ש"א כה, מד)
וכן שרה אף שנלקחה לבית פרעה ולאבימלך בטח בה לב בעלה שלא
תגע בה כל ברי' (מדרש הגדול לך יב, יג). ועפ"ז סרה קושיית האחרונים
איך אמר אברהם אמרי נא אחותי את גו' והרי בג"ע יורג ואל יעבור.
ואף שקרקע עולם היא וכו'.

(40 הוריות ו, א. כריתות כו, א.
41 תו"א עט, ב. הצ"צ לתהלים קלט, טז. ובארוכה - ד"ה לא תהי'
משכלה תשי"ב.

(33 ועפ"ז יש לומר ש"עשרים שנה ושבע שנים" הם השנים שלאחר
המאה שנים (כפשוטו הכתוב), מכיון שהעליות הם תמיד.

(34 ראה סידור שער הל"ג בעומר (דף דש, סע"ב. שו, סע"ב). אגה"ק
ס"י כה.

(35 לקו"ת ר"פ האזינו.

(36 ואף שהמדובר בנדו"ד (בנוגע לשרה) הוא בנוגע להעדר
(שלימות) העבודה, שהוא בדוגמת העדר האור שע"י ביטול מ"ע - הרי
מבואר בכ"מ (ראה לקו"ת אחרי כו, ג. נצבים נד, א. ועוד) שגם על זה
מועיל תשובה (ואין סתירה לזה מהמבואר באגה"ת בתחלתו - כי כמה
מדריגות בתשובה).

(37 יומא פו, א. וברש"י שם נעקר עונו מנתחלתו. ונתבאר בלקו"ש
ח"ו ע' 54.

(38 יומא פו, ב.

(39 ראה מתנות כהונה בכ"ר כאן. (ועצ"ק דהא אין מום פוסל בה.

28 קביעת משך הזמן של שהות הנשמה למטה אינה
 29 רק מפני שזמן זה דרוש לה לבצע את העבודה
 30 המוטלת עליה, אלא אף כדי שהנשמה תשפיע על
 31 ה"זמן" עצמו.
 32 ולכן אומר הבעל-שם-טוב⁴⁷ "לא יניח שום יום
 33 מעשיית מצוה", למרות שלגבי הסיכום הכללי של
 34 המצוות אין הבדל אם האדם מקיים מספר רב של
 35 מצוות במשך יום אחד, או שהוא מחלק זאת לימים
 36 רבים, כך שבכל יום הוא מקיים לפחות מצוה אחת –
 37 כי מלבד עצם המצוות שקיימו, חשוב גם שהימים יהיו
 38 שלמים, "יומין שלימין"⁴⁸ – ולכן צריך כל יום להיות
 39 מלא במצוה⁴⁸.
 40 לפיכך אפשר לשאול: לאחר צאת הנשמה מהגוף,
 41 אין, לכאורה, אצל הנשמה אותו סוג של זמן, כבהיותה
 42 למטה⁴⁹, כך שתוכל להשלים אז את הימים שהפסידה
 43 למטה בעולם הזה?
 44 ענין זה קשור לרשימה⁵⁰ של כ"ק מורי וחמי
 45 אדמו"ר מיום כ' מרחשון, יום ההולדת של אביו הרבי
 46 (הרשב"ב) נ"ע (אשר חל בשנת כת"א בפרשת חיי
 47 שרה⁵¹ (כבשנה זו⁵²), אשר שם הוא כותב, שביום זה
 48 (כ' מרחשון תש"ה – עשרים וחמש שנים לאחר
 49 ההסתלקות), סיפר לו אביו, ש"במעט לעת זה
 50 שנתמלאו שמונים וארבע שנים לירידת נשמתי בעולם
 51 התחתון הנה יהיו אצלי אורחים טובים, וכפי הסדר
 52 הנה כל אחד מכ"ק רבותינו ואבותינו הקדושים יאמר
 53 דרוש על פסוק דקאפיטל (=פרק תהלים) פד"⁵³.
 54 מכך רואים, שאף לאחר ההסתלקות, לא זו בלבד

1 מתעוררת כאן השאלה: כיון ששרה נפטרה לפני
 2 הזמן⁴², כפי שמספרים חז"ל ש"פרחה נשמתה" עקב
 3 הבשורה על "עקידת יצחק"⁴³, הרי היא לא היתה
 4 יכולה לבצע במשך מאה ועשרים ושבע השנים אותה
 5 העבודה שנקבע עבורה זמן ארוך יותר. ואם כך, כיצד
 6 היא יכולה להיקרא "תמימה" ?
 7 על כך משיבה התורה על ידי הוספת המלים "שני
 8 חיי שרה", כדי להבהיר לנו, ש"חביב חייהם של
 9 צדיקים לפני המקום בעולם הזה ולעולם הבא", שלא
 10 זו בלבד שהקדוש-ברוך-הוא נותן לצדיקים את העולם
 11 הבא, אלא אף "חייהם לעולם הבא" הם "חביב לפני
 12 המקום" כמו "חייהם בעולם הזה". כלומר, הצדיקים
 13 המסתלקים לפני הזמן יכולים להשלים "לעולם הבא"
 14 את מה שלא עשו בעולם הזה.
 15 ונדגמא: אם זיכה את הרבים – זכות הרבים תלוי
 16 בו⁴⁴, אפילו לאחר זמן רב. וכן, בן מזכה את אביו⁴⁵
 17 וכדומה⁴⁶.
 18 זהו הקשר שבין פירוש המדרש על "שני חיי
 19 שרה", שהכוונה היא לחיי העולם הבא, לבין הפירוש
 20 הפשוט של הפסוק, שב"שני חיי שרה" הכוונה היא
 21 לשנים שחיתה שרה בעולם הזה, כי חיי העולם הבא
 22 של שרה, ככל הצדיקים שנפטרו לפני זמנם, אינם רק
 23 שכר על העבודה בעולם הזה, אלא גם המשך ותשלום
 24 של שנותיה בעולם הזה, כדלעיל.
 25 י.
 26 גם לאחר ההסתלקות ממשיכים סדרי הזמן
 27 אך יש להבין:

(42) ראה ר"ה טז, ב. ב"ק צג, א. ובחדא"ג מהרש"א (לב"ק שם): שהיתה שרה ראוי להגיע לשני אברהם.
 לפי (גירסת ו) פירוש היפ"ת כאן (נעתק לעיל הערה 8), צריך לומר שמדרשות הלוקות הן (או כמ"ש במלבי"ם ריש פרשתנו). אבל לפי הגירסא שלפנינו, כו"ע מודו שנפטרה קודם זמנה.
 (43) מבשורה המצערת שנעקד (ב"ר פנ"ח, ה. וראה פד"א פל"ב). או מרוב שמחה (כפירוש ריב"א עה"ת - ומביא דוגמא מכתובות סב, ב - או כמסופר בס' הישר).
 (44) אבות פ"ה מ"ח.
 (45) סנה"ד קד, א (ראה חדא"ג שם: שאביו הי' מוכיחו).
 (46) די"ל בכ"ז דפעולת המזכה וכו' - היא פעולה נמשכת.
 (47) צוואת הריב"ש בתחלתה. וראה אגה"ק רסכ"ה ש"המכוון הוא אמת לאמיתו".
 (48) כמבואר בארוכה בלקו"ש ח"ד (המתורגם) ע' 173. ח"כ ע' 315 ואילך.
 (49) בצפ"ע"נ על הרמב"ם הל' תשובה פ"ח ה"ד, שלדעת הרמב"ם לא שייך בכלל הוספה בזמן להנשמה למעלה. ולכאורה, גם לדעת הראב"ב, יש לומר, שעכ"פ לא שייך אז ענין הזמן דעוה"ז (אבל ראה

לקמן בפנים).

והנה מענין היאצ"ט [שאחד הטעמים (ראה פע"ח שער הקדישים בסופו) שאז עליית נשמת הנפטר מדרגא לדרגא (ולכן דנין אותה מחדש - ראה פע"ח שער התפילין פ"י)] מוכח שישנו המשך הזמן גם לאחר מיתה. וכ"מ גם מזה דקדוב"ה אתי לאשתעשעא בצדיקייא בג"ע בחצות לילה (זח"א עב, א. ח"ב מו, א. ועוד).
 וי"ל בהצפ"ע"נ דבניקור שולל פעולת המשך הזמן בעניני הגוף - וע"ד ענין הבגרות עיי"ש. ואכ"מ. - ועפ"ז מוכן שאין בזה סתירה למ"ש לקמן בפנים רשימת כ"ק מו"ח אדמו"ר.
 (50) נעתקה בלקו"ש ח"ב (המתורגם) ע' 191.
 (51) וראה לקו"ש ח"ה ע' 346 ואילך איך שבפרשת ח"ש מרומזים כמה ענינים עיקרים של כ"ק אדנ"ע. עיי"ש בארוכה.
 (52) תשכ"ו, תשל"א (שנות אמירת והדפסת השיחה).
 (53) כידוע המנהג שקיבל אדה"ז... לאמר הקאפיטל תהלים המתאים למספר שנותיו (פירושו כשנמלא לו, לדוגמא, יג שנה מתחיל קאפיטל יד) אחר תפלת שחרית קודם אמירת השיעור תהלים דכל יום כנהוג (קובץ מכתבים לתהלים ע' 214 ובהערה שם. אג"ק אדמו"ר מהורו"צ ח"י ע' נג).

8 כאן למטה. ויותר מכך: הדבר נאמר בהמשך ל"מאה
9 שנה ועשרים שנה ושבע שנים", המוזכרות לפני כן,
10 כי בנוסף לכך שגם בחיי העולם הבא יש מושג של
11 זמן, הרי יותר מכך: "שני חיי שרה" שבעולם הבא,
12 כפירוש המדרש, נימנים בהמשך ולפי המספר של
13 "מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים", אשר חיתה
14 שרה בעולם הזה, כדלעיל.

(משיחת ש"פ חיי שרה תשכ"ו)

1 שקיים מושג הזמן בכללותו, אלא יותר מכך, זמן זה
2 מהווה המשך לזמן של חייו בעולם הזה. גם לאחר
3 פטירת האדם נימנות שנותיו בהתאם לסדרי הזמן כאן
4 למטה, ומהוות המשך לשנותיו מהולדתו.
5 זהו ההסבר לכך שגם בסוף הפסוק, כאשר מדובר,
6 לפי פירוש המדרש, על חיי העולם הבא של שרה,
7 נאמר "שני חיי שרה", בדומה לביטוי "שנה" לגבי חייה

המשך ביאור למסכת יבמות ליום ראשון עמ' א

8 ואת לשון הירושא בסוף, כגון שכתב 'נתן שדה פלונית לבני
9 פלוני וירשנה', בין אם כתב לשון מתנה בסוף ולשון ירושה
10 בתחילה, כגון 'ירש בני פלוני שדה פלונית ונתן לו', בין שכתב
11 ב'אמצע שנותן משום מתנה ובתחילה ובסוף לשון ירושה, כגון
12 'ירש בני פלוני שדה זו ונתן לו וירשנה', דבריו קנייני, מכיון
13 שהזכיר בתוך דבריו לשון מתנה.

1 משאר הבנים, וכן אם השנה להם את הכבוד ונתן חלק שוה לכולם
2 מבלי לתת לבכור פי שנים, דבריו קנייני. שכן בעודו בחיים בידו
3 לתת את ממונו למי שירצה. ואולם אם אמר שהוא מחלק את
4 נכסיו משום ירושה וריבה לאחד או שמייעט לו או שהשוה את
5 הבכור, לא אמר כלום, ואין בידו לשנות את דיני הירושא, שכן
6 המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל. ואם כתב גם בלשון
7 ירושה וגם בלשון מתנה, בין אם כתב את לשון המתנה בתחלה

המשך ביאור למסכת יבמות ליום רביעי עמ' א

33 גדול ביאת קמן לאו כלום היא, שכן עיקר המצוה היא בגדול
34 האחים.
35 הגמרא מבקשת להוכיח ממשנתנו שביאת קטן עדיפה: תנן, לא
36 רצה גדול האחים לייבם מחזירין על כל האחין. מאי לאו ו-האם
37 אין הכוונה שלא רצה הגדול לייבם אלא רק לחלוץ, ומכל מקום
38 קתני 'מהלכין אצל האחין' ומבקשים מהם לייבם. שמע מינה, ביאת
39 קטן עדיפה על חליצת הגדול. דוחה הגמרא: לא ראייה היא זו, שכן
40 יש לפרש בכונת המשנה, שהגדול לא רצה לחלוץ ולא רצה
41 לייבם, ודווקא באופן זה מבקשים משאר האחים לייבם.
42 מקשה הגמרא על דחיה זו: אם משמעות 'לא רצה' היא גם על
43 יבום וגם על חליצה, אם כן דבנותה גבי האחין - גם במה ששינוי
44 בדומה לזה בהמשך דברי המשנה לא רצו חזירין אצל גדול, יש
45 לפרש שלא רצו שאר האחים לא לחלוץ ולא לייבם. וקשה, אמאי
46 באופן זה חזירין בית דין אצל האח הגדול למיכשירה - לכפותו
47 לייבם או לחלוץ. לכפיה לדחיה - הלא יש לכופו אותם על הדבר.
48 מתרצת הגמרא: בין דמצוה עליה דיריה רמא - מכיון שעיקר
49 המצוה מוטלת על האח הגדול, לדחיה כייפין (וכופים אותו)
50 לקיימה במקום שהאחרים מסרבים לקיימה.
51 הגמרא מבקשת להוכיח מהמשך משנתנו שחליצת הגדול קודמת
52 ליבום הצעיר: תנן, אם תלה גדול האחים את סירובו ב'אח קטן
53 ואומר שימתינו עד שיגדיל וייבם, אין שומעין לו. מוכיחה הגמרא:
54 ואי ביאת הקטן שבאחין עדיפה מחליצת גדול האחים, אמאי אין
55 שומעין לו, נימא דלמא גדיל ומייבם - הלא מן הראוי להמתין עד
56 שיגדיל הקטן, שמא ירצה לייבם. אלא בהכרח שחליצת הגדול
57 עדיפה על יבום הצעיר.

58 דוחה הגמרא הוכחה זו: ולימעיניה - הלא גם לדבריה שחליצת
59 גדול עדיפה, יקשה על מה ששינוי בהמשך המשנה, 'ואם תלה
60 בגדול האחים ואמר שימתינו לו עד שיבא ממדינת תים, אין שומעין
61 לו'. ולדבריה אמאי אין שומעין לו, נימא (נמתין) דלמא אתי
62 הגדול ויחליץ - שמא יבוא גדול האחים ויחלוץ, שהרי עיקר
63 המצוה בגדול. אלא בהכרח יש לומר, שכל שהיה מצוה לא משהינן
64 - אין משהים את המצוה אלא יש לקיימה עתה, ואפילו אם לאחר
65 זמן תוכל יותר להתקיים באופן עדיף יותר. ואם כן גם אם יבום
66 הקטן עדיף על חליצת הגדול אין להמתין לו עד שיגדיל.

1 נכסי היבם משתעבדים לכתובתה, משום שאשה הקנו לו מן
2 נכסיה, ולא נשא אותה מדעת עצמו, ועל כן אינו משעבד את
3 נכסיו לכתובתה. אלא שדין זה הוא רק במקום שהשאר הראשון
4 נכסים, ויכולה היבמה לגבות את כתובתה מהם. ואולם אי לית לה
5 ליבמה כתובה מן נכסי העל הראשון, וכגון שלא השאיר נכסים,
6 תקינו לה חכמים כתובה משני - מהיבם שייבמה, כדי שלא תהא
7 היבמה קלה בעיניו של היבם להוציאה לאחר שייבמה. שמאחר
8 שהוא יודע שאם יגרשנה תוכל לגבות מנכסיו, לא ימרה לגרשה.

משנה

9 מצוה בגדול האחים לייבם את אשת אחיו המת, ואם לא רצה
10 הגדול, מהלכין בית דין על כל האחין לפי סדר גדלותם, ומבקשים
11 מהם לייבם. ואם אף הם לא רצו, חזירין בית דין אצל גדול האחים
12 לשפנינו, ואומרים לו, עליך מוטלת המצוה, או לחלוץ לה או ייבם
13 אותה. ואם לא רצה לייבם או לחלוץ ותלה את טעם סירובו ב'אחיו
14 שהוא קטן ועדיין אינו בן י"ג שנים ויום אחד, ואומר שימתינו לו
15 עד שיגדיל וייבם, או שהיה זה אח אחר שתלה את סירובו בגדול
16 האחים שאינו לפנינו, ואמר שימתינו עד שיבא האח הגדול
17 ממדינת תים וייבמה, או שתלה את טעם סירובו באח אחר שהוא
18 חרש או שוקה, ואמר שימתינו עד שיתרפא וייבמה, אין שומעין לו
19 בכל טענות אלו, אלא אומרים לו, מאחר שאתה הגדול מבין
20 האחים הנמצאים כאן עליך מוטלת המצוה, או לחלוץ או ייבם, ואין
21 להשהותה ולהמתין לאח אחר.

גמרא

22 שנינו במשנתנו: מצוה בגדול לייבם. הגמרא דנה בסדר העדיפות
23 שבמצות יבום וחליצה: איתמר, ביאת קטן - האח הצעיר, וחליצת
24 גדול האחים, פליגי בה רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי, איזו מהן
25 עדיפה. תר אמר, ביאת הקטן עדיפה מחליצת הגדול, ואם רצה
26 הקטן לייבם והגדול רוצה לחלוץ שומעים לקטן. ותר אמר, חליצת
27 אח גדול עדיפה מיבום הקטן, ואם רצה הגדול לחלוץ יחלוץ הוא
28 ולא ייבם הקטן. מפרשת הגמרא את מחלוקתם: מאן דאמר ביאת
29 קטן עדיפה, דהא עיקר המצוה היא בייבום, והוא קודם למצות
30 חליצה. ומאן דאמר חליצת גדול עדיפה, טעמו הוא משום שבמקום

מאברהם ושרה, הוא ע"י בחי' יעקב דוקא. והוא מ"ש⁸ כי ביצחק יקרא לך זרע, ביצחק⁹ ולא כל יצחק, הוא רק יעקב הבא מיצחק, לכן נתוסף באסתר ומרדכי מספר ז' פעמים הוי' מספר יעקב, להורות שהם מרדכי ואסתר הבאים מזרע יעקב, ינצחו את המן.

ובדוגמא כמו שיעקב ע"י הז' השתחיות שהשתחוה להקב"ה כמ"ש¹⁰ והוא עבר לפנייהם וישתחו ארצה שבע פעמים¹¹, ועיין בזה"ק פ' וישלח דף קע"א ע"ב¹², נצח את

בראשית כא, יב - ויאמר אלֵקים אֵל אברהם אֵל ירע בעיניך עַל הנער ועַל אמתך כֹּל אשר תאמר אֵלֶיך שרה שמוע בקלה כי ביצחק יקרא לך זרע

קלא

רמזים ד"מרדכי ואסתר" הם ע"ד "אברהם ושרה", וגימטריא בשמם - "מרדכי" אסתר יעקב"ב" בגי' "אברהם" שר"ה" - דינצחו לְהִמָּן הבא מעשו וכו'

מרדכי¹ ואסתר הם ע"ד אברהם ושרה וכמ"ש במדרש רבה במגילת אסתר² ע"פ איש יהודי שמרדכי בדורו כמו אברהם בדורו³ ע"ש.

והִמָּן שהוא הלעומת והמנגד דמרדכי, הוא הלעומת דאברהם, והראי' ממאמר רו"ל⁴ אימא דאברהם שמה אמתלאי כו' ואימא דהמן שמה אמתלאי כו'.

ואסתר מלכה על קכ"ז⁵ מדינות כמספר שני חיי שרה קכ"ז⁶, הרי שמרדכי ואסתר שייכים לאברהם ושרה.

והנתיסוף במרדכי" על אברה"ם הוא פעם אחת הוי', והנתוסף באסתר"ר⁷ על שר"ה הוא ו' פעמים הוי', ביחד ז' פעמים הוי', הוא מספר יעקב"ב.

כי כדי לנצח את המן הרשע הבא מעשו, שהוא ג"כ

(8) בראשית כא, יב.

(9) ראה ירושלמי נדרים פרק ג' הלכה ח' וז"ל: הנודר שאיני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר באומות. גמ'. ואין ישמעאל בכלל זרעו של אברהם (בראשית כא, יב), כי ביצחק יקרא לך זרע, ואין עשו בכלל זרע יצחק. א"ר יודן בר שלום ביצחק במקצת יצחק. ר' הונא אמר ב"ת תרי בן שהוא עתיד לנחול שני עולמות העולם הזה והעולם הבא.

[קרבן העדה: ופריך ואין ישמעאל בכלל זרעו של אברהם, בתמי', ולמה יהא מותר בכל האומות. ומשני כתיב כי ביצחק יקרא לך זרע, דוקא יצחק ואין השאר זרעו. ופריך עשו וכו', ולמה יהא מותר בזרעו של עשו. ביצחק, ולא כל יצחק למעט עשו שאין בכלל זרעו של אברהם. ב"ת תרי, ב' של ביצחק אתי לרמוזי על הבן שהוא עתיד לירש שני עולמות הוא הנקרא זרעו והיינו זרעו של יעקב שנחלתו שני עולמות בימי דוד ושלמה וכן לעתיד].

ועיין בראשית רבה פ' נג, ב.

(10) שם לג, ג.

(11) הענין מבואר יותר בתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד ריד, וז"ל: יצחק מספרו ח' פעמים הוי', ונמשך ממנו יעקב ועשו. ביעקב נמשך ז' פעמים הוי' ממנו, כי יעקב מספרו ז' פעמים הוי', והוי' אחת נמשך* בעשו, שמצד זה הוא אח ומחובר ליעקב. והמותר בעשו על הוי' הוא ז' פעמים טמא, מצד זה פעמים טמא שבו הוא הלעומת דיעקב שהוא ז' פעמים הוי', ולכן הי' עשו שונא ליעקב מאד, מצד זה פעמים טמא שבו.

וע"י מה נתחבר עשו לקראת יעקב שנעשה לו כאח, ורץ לקראתו וחבקו ונשקו (שרשב"י - ספרי בהעלותך פסקא סט - ס"ל שבכל לבו נשקו אז) הוא ע"י שהשתחוה יעקב ז' פעמים ארצה, שע"ז הסיר ממנו הוי' פעמים טמא שבו, ונשאר בו רק הוי', שמצד זה הוא אחיו, זהו עד גשתו עד אחיו. (ועיין בקדושין בפ"ק (כט). בענין ר' אחא בר יעקב, שע"י הז' השתחיות הוסרו הז' רישין דהנחש, וכמ"ש במגלה** עמוקות מזה). הנה אז נתחבר לו ונשקו בכל לבו.

[ראה אור התורה בראשית - פרשת וישלח - סוף עמוד רלא. ספר המקנה קידושין כט. פניני לוי יצחק עה"ת פרשת וישלח לג, פסוקים ג. יב].

(* פירושו: "עשו" בגי' 376, וכן ז' פעמים "טמא" (7 × 50 = 350) + פעם א' הוי' (26) = 376, וע"י שהשתחוה יעקב ז' פעמים, ונ"ל יעקב הוא ז' פעמים הוי', הנה כל פעם השתחוואה בירד יעקב פעם אחת "טמא" של עשו, ואז ז' פעמים השתחוואה של יעקב, בירור כל הוי' פעמים "טמא" בעשו, ואז נתגלה הפעם א' הוי' שר'י טמון בעשו (שר'י נבלע בתוך הוי' פעמים טמא), ואז נתעורר הצד הטוב של עשו ולכן "ויחבקהו וישקוהו". (** פרשת וישלח. וכן פרשת ואתחזן אופן קצב.

(12) וז"ל: מש"כ (בראשית לג, ג) והוא עבר לפנייהם, מאי והוא (על מי נאמר "והוא") דא שכינתא עלאה דהוה אזלא קמיה (אלא "והוא"

(1) עיין בפנים בתורת לוי יצחק ביאור מאחז"ל (חולין קלט). מרדכי ואסתר מה"ת מנין וכו'.

(2) פרשה ו, ב וז"ל: איש יהודי שהי' שקול כאברהם בדורו, מה אברהם אבינו מסר את עצמו לתוך כבשן האש והחזיר והכיר לבריות גדולתו של הקב"ה הה"ד (בראשית יב) ואת הנפש אשר עשו בחרן, אף מרדכי בימיו הכירו הבריות גדולתו של הקב"ה הה"ד ורבים מעמי הארץ מתייהדים ויחד שמו של הקב"ה וקדשו, לפיכך נקרא יהודי, דכתיב איש יהודי, אל תקרי יהודי אלא יחיד.

(3) ראה גם לקוטי לוי יצחק על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל עמוד פב, ד"אברהם" הוא בחי' "רב חסד", כי אברהם עשה הרבה חסד, "רב חסד" בגי' מרדכי ע"ש.

(4) בבא בתרא צא. "ואמר רב חנן בר רבא אמר רב, אמי דאברהם אמתלאי בת כרנבו, אמי דהמן אמתלאי בת עורבתי". ראה לעיל סימן פ. פג*. קלח.

(5) (בראשית רבה פרשה נח, ג) וז"ל: רבי עקיבא הי' יושב ודורש והצבור מתנמנם בקש לעוררין, אמר, מה ראתה אסתר שתמלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה, אלא תבא אסתר שהיתה בת בתה של שרה שחיתה ק' וכי וז' ותמלוך על ק' וכי וז' מדינות.

(6) ראה לקמן פרשת חיי שרה סימן קמח.

(7) פירושו: מרדכי" (בגי' 274), אברה"ם (248), החילוק ביניהם (248 - 274) = 26, שהוא פעם אחת הוי'. אסתר"ר (בגי' 661), שר"ה (505), החילוק ביניהם (661 - 505) = 156.

וכן ו' פעמים הוי' (26 × 6) = 156.

ביחד 26 + 156 = 182, שהוא ז' פעמים הוי' (7 × 26) = 182, כמנין יעקב"ב.

ילקוט לוי יצחק על התורה

לג

זה ע"ש. ושרה היא עטרת בעלה דאברהם, שהיא מרתא דבעלה כמ"ש במד"ר פרשת לך רפמ"ז¹⁶ כמדומה ע"ש. כמור"כ ועד"ז הוא במרדכי ואסתר, כתיב¹⁷ ויעבור מרדכי ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר, שאסתר היא המצווה אותו, והוא המקיים ועושה את ציווי, וכתיב עליו ולא אותו, שהיא עליו דהיינו למעלה ממנו במדריגה. וכן קיום דברי הפורים, לא הספיק מה שכתב מרדכי, והי' הקיום ע"י אסתר¹⁸ דוקא כמ"ש¹⁹ ומאמר אסתר קים דברי הפורים האלה כו'.

תורת לוי יצחק, חיידושים וביאורים בש"ס עמוד צז

את שרי אשתו עשה עצמו טפילה אמרי נא אחתי את, ונעשה טפילה לו, ולאברם הטיב בעבורה. (בראשית רבה מו, א) וז"ל: ויאמר אלקים שרי אשתך וגו' כתיב (משלי יב) אשת חיל עטרת בעלה, רבנן אמרי מרתא לבעלה, בכל מקום האיש גזור, ברם הכא (בראשית כא) כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה.

[ומרתא, גבירתא (מתנות כהונה). ומרתא לבעלה, ועטרת בעלה תאמר לממשלה ומביא ע"ז כל אשר תאמר שרה וגו' כי שמה שרה הוא מלשון שררה (יפ"ת)].

(17) אסתר ד, יז.

(18) ראה לקוטי שיחות חלק טז משיחות פורים (א) עמוד 352 ואילך.

(19) שם, לב.

עשו וד"ל.

וכשם שבאברהם ושרה, שרה היתה גדולה בנביאות מאברהם כמ"ש¹³ כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה, וכתיב¹⁴ למען ייטיב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך, שההטבה והחיות לאברהם הוא בעבור ובגלל שרה, שאברהם הוא טפל לה, וכמ"ש במד"ר¹⁵ פ' לך בפסוק

הכונה על השכינה העליונה שהלכה לפני יעקב), ודא הוא נטירו עלאה (וזה היא השמירה העליונה שהלכה לשמור אותו), כיון דחמא יעקב (וכשראה אותה יעקב) אמר, הא עידן לסגדא גביה דקודשא בריך הוא דהוה אזיל קמיה (אמר הרי עתה השעה להשתחות להקב"ה שהי' הולך לפניו), כרע וסגיד שבע זמנין (וכנגדו כרע והשתחוה שבע פעמים) עד גשתו עד אחיו, ולא כתיב וישתחו לעשו (כי לא לעשו השתחוה), אלא כיון דחמא דהא קודשא בריך הוא אזיל קמיה כדין סגיד לקבליה (אלא כיון שראה שהקב"ה הולך לפניו אז השתחוה לנגדו), בגין דלא למיהב יקר למסגד לאחרא בר מניה (כדי שלא לתת כבוד להשתחוות לאחר חוץ ממנו, ועשו חשב שכנגדו השתחוה יעקב), וכלא איהו כדקא יאות (והכל הי' כראוי), זכאין אינון צדיקיא דכל עובדיהון דקא עבדי בגין יקרא דמאריהון איהו (אשריהם הצדיקים שכל מעשיהם שעושים הם כדי לתת כבוד לקונם), ובגין דלא יסטון לימינא ולשמאלא (וכדי שלא יטו עצמם לימין ולשמאל מדרך הישר של הקב"ה). [רמ"ק וכ"פ ומפרשים].

(13) בראשית כא, יב.

(14) שם יב, יג.

(15) (בראשית רבה פרשה מ, ד) וז"ל: אברם הי' עיקר, ויקח אברהם

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שבת קודש עמ' א

27 את עֵינֵיכֶם הֲרֵאוּ שֶׁאֵין לָךְ צוּרַת פְּנִים, שֶׁכֵּן הָעוֹבֵר
28 הַשְּׁנִי דוֹחֵק אֶת הָרֵאוּשׁוֹן וּמְקַלְקֵל אֶת צוּרְתוֹ.
29 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי הָיִי מְדוּעַ חֲשֵׁשׁוֹ דְּדוּקָא בַּמְעוּבְרַת חֲבִירוֹ, הָרִי
30 גַם בְּאִשָּׁה מְעוּבְרַת דִּי יִדְיָה נְמִי יֵשׁ לְחֲשׂוֹשׁ לְכָךְ שֶׁתִּתְעַבֵּר שׁוֹב
31 וַיַּעֲשֶׂה הָעוֹבֵר הָרֵאוּשׁוֹן סַנְדַּל. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: נִחְלַקוּ רִבֵּי מְאִיר
32 וְחַכְמַיִם (לַעֲלֵי יב) הָאֵם מוֹתֵר לְמַעֲוֵבְרַת לְשִׁמְשׁוֹ עַל יְדֵי מוֹךְ כְּדִי
33 שְׁלֵא תִּשׁוּב וְתִתְעַבֵּר. וְאֵם כֵּן אִי לְמֵאֵן דְּאֵמְרָא שְׁמִשְׁמֵשֶׁת בְּמוֹךְ,
34 מוֹתֵר לְאָדָם לְשִׁמְשׁוֹ עִם אֲשֶׁתוֹ הַמְּעוּבְרַת בְּמוֹךְ וְאִין לְחֲשׂוֹשׁ
35 שֶׁתִּתְעַבֵּר, וְאִי לְמֵאֵן דְּאֵמְרָא שְׁמִסוּרָה לְשִׁמְשׁוֹ בְּמוֹךְ, אֲלֵא מִשְׁמֵשֶׁת
36 כְּדַרְכָּהּ, וּמִן הַשְּׁמַיִם יִרְחֲמוּ שְׁלֵא יִגְיַע הָעוֹבֵר לִידֵי סַכְנָה, מוֹתֵר לְכָל
37 אָדָם לְבוֹא עַל אֲשֶׁתוֹ מְעוּבְרַת וּלְסַמוּךְ עַל כָּךְ שְׁמִן הַשְּׁמַיִם יִרְחֲמוּ.
38 שׁוֹב מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵם כֵּן הַכֹּא בַּמְעוּבְרַת חֲבִירוֹ נְמִי יִהְיֶה מוֹתֵר,
39 אִי לְמֵאֵן דְּאֵמְרָא שְׁמִשְׁמֵשֶׁת בְּמוֹךְ אִף כֵּאֵן יִשְׁאֲנָה וְתִשְׁמֵשׁ בְּמוֹךְ. וְאִי
40 לְמֵאֵן דְּאֵמְרָא שְׁמִן הַשְּׁמַיִם יִרְחֲמוּ, אִף כֵּאֵן יִשְׁאֲנָה וּמִן הַשְּׁמַיִם יִרְחֲמוּ
41 שְׁלֵא יַעֲשֶׂה עוֹבְרָה סַנְדַּל.
42 הַגְּמָרָא חוֹזֵרַת בַּהּ מְטַעַם זֶה וּמְבִיאָה טַעַם אַחֵר: אֲלֵא אֲסִרוּ לְשֵׁאת
43 אֶת מְעוּבְרַת חֲבִירוֹ מִשְׁוִם דְּהֶקְחָהּ – [הַדְּחַק] – שְׁחֲשֵׁשׁוּ שְׁמָא יִמְעַךְ
44 אֶת הוֹלֵד בְּשַׁעַת תְּשֻׁמְתֵי וַיִּהְרַגְנוּ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי הָכֵי בְּאִשָּׁה
45 מְעוּבְרַת דִּי יִדְיָה נְמִי יֵשׁ לְאֲסוּרַת עֲלִיהָ לְבוֹא עֲלֶיהָ שְׁמָא יִמְעַךְ אֶת
46 הוֹלֵד בְּבִיאתָהּ. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: עוֹבֵר דִּי יִדְיָה חַיִּים עֵילְוִיָּה – אָדָם חַס
47 עַל בְּנוֹ הָעוֹבֵר וַיִּזְהַר שְׁלֵא לְמַעַכּוֹ בְּבִיאתוֹ. שׁוֹב מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵם
48 כֵּן הַכֹּא בַּמְעוּבְרַת חֲבִירוֹ נְמִי חַיִּים עֵילְוִיָּה שְׁלֵא לְמַעַכּוֹ, שְׁהָרִי
49 בּוֹדָאֵי יִזְהַר שְׁלֵא לְהַרוֹג נֶפֶשׁ וְאִפִּילוּ שְׁאִינוּ בְּנוֹ.
50 הַגְּמָרָא חוֹזֵרַת מְטַעַם זֶה וּמְבִיאָה טַעַם אַחֵר: אֲלֵא אֲסִרוּ לִישָׂא אֶת
51 מְעוּבְרַת חֲבִירוֹ מִשְׁוִם שְׁקָתָם אִשָּׁה מְעוּבְרַת לְמִינְקָה קְרִימָא –
52 עוֹמֵדָת הִיא לְהַנִּיק אֶת בְּנָה לְכַשְׁיוֹלֵד,

1 ללדת ולד חי לאחר שעברו יומים מתחילת החודש השביעי
2 לעיבורה.
3 עוד מקשה הגמרא: וְתַמְתִּין מַשְׁהוּ – שבוע או שבועים בלבד,
4 וְתַנְשָׂא, וְכִי מָלוּ – וכשימלאו שלשה חדשים למיתת בעלה לְבַדְקָה
5 – [יבדקו] בדדיה אם היא מעוברת. ואם תמצא מעוברת ודאי בן
6 הראשון הוא, שכן אם הוא בן השני הרי עדיין לא מלאו שלשה
7 חדשים מנישואיה, ואין העובר ניכר אלא לאחר שלשה חדשים
8 לעיבורו. ואם ימצא שאינה מעוברת באותה שעה, ולאחר מכן
9 ניכר עיבורה, ודאי בן השני הוא, שכן אם היה בן הראשון היה
10 עיבורו ניכר לאחר שלשה חדשים ממיתת אביו. מתרצת הגמרא:
11 אֵמְרָא רַב סַפְרָא, אִין בּוֹדְקִין אֶת הַנִּשְׂוֹאוֹת בְּדִידְהוֹן אֵם הֵן מְעוּבְרוֹת,
12 כְּדִי שְׁלֵא יִתְגַּנְּנוּ בְּבוֹדְקָה זֶה עַל פְּעֻלָּתָהּ, וְאֵם תִּנְשָׂא לְשֵׁנִי שׁוֹב לֵא
13 נוכל לבודקה.
14 שוב מקשה הגמרא: וְגַבְדְקָה אֵם מְעוּבְרַת הִיא בְּהַלּוּכָה – על ידי
15 שתלך על עפר תיחוח, שכן פסיעות המעוברת ניכרות ומעמיקות
16 יותר משאר נשים משום כובד הולד. מתרצת הגמרא: אֵמְרָא רַבִּי פִּר
17 הָמָא, אִשָּׁה זֶה אֵם תִּנְשָׂא בְּתוּךְ שְׁלֵשָׁה חֲדָשִׁים מִמֵּיתַת בַּעֲלָהּ
18 נִזְהַרַת בְּפִסְיעוֹתֶיהָ וּמְחַפְּסָה – [ומסתירה] עֲצָמָה שְׁלֵא יִרְאֶה עֵיבוּרָה,
19 כְּדִי שְׁלֵא יִדְעוּ שְׁהוֹלֵד הוּא בֶן הָרֵאוּשׁוֹן, מִשְׁוִם שְׁרוּצָה שְׁרִירֵשׁ בְּנָה
20 בְּנִכְסֵי בְּעָלָהּ הַשְּׁנִי.
21 מקשה הגמרא: אֵם טַעַם הַהִמְנַחָה הוּא מִשְׁוִם הַבְּחִנָּה, הֵיכָא דְּכַבֵּר
22 קִים לָן – [שידוע לנו] דְּמַעוּבְרַת הִיא מִהָרֵאוּשׁוֹן תִּנְשָׂא מִיד, אֲלֵמָה
23 – [ומדוע] תִּנְשָׂא, לֵא יִשָּׂא אָדָם אֶת מְעוּבְרַת חֲבִירוֹ וּמִינְקָתָהּ בֶּן חֲבִירוֹ
24 שְׁהַתְּגַרְשָׁה אוּ הַתְּאַלְמָנָה, וְאֵם נְשָׂא אוֹתָהּ יוֹצִיא – [יגרשנה], וְלֵא
25 יִחְזִיר אוֹתָהּ עוֹלָמִית. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אִיסוּר נִישׂוּאֵי מְעוּבְרַת
26 חֲבִירוֹ הוּא מִשְׁוִם נִזְוָה, שְׁמָא תִּתְעַבֵּר שׁוֹב מִבַּעֲלָהּ הַשְּׁנִי וְתַעֲשֶׂה

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת חיי שרה

כג, א – ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה שבע שנים שני חיי שרה

א. בזוהר¹ הקשה מפני מה בשרה נאמרו שני ימי חיי' שלא נאמר זה בשאר האמהות רק בשרה בלבד. ומבואר שם, דאתת חוה לעלמא ואתדבכת בחוויא, אתא נח לעלמא מה כתיב ב"ז² וישת מן היין וישכר, אתת שרה ונחתת וסלקת כד"א³ ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו ובגין כך זכתה לחיין עילאין. דנת רצה לתקן את הקלקול דחוה ולבסוף לא תיקן אלא יצא מזה קלקול, ודוקא שרה ירדה ועלתה ופעלה תיקון הקלקול. וזהו ענין שני חיי שרה, דדוקא החיים דשרה הם חיים עילאין.

וביאור הענין הוא, דהנה זה שכשעלו אברם ושרה ממצרים הי' בזה ענין של תיקון הוא משום שלא זו בלבד שהירידה למצרים לא פעלה בהם ירידה ממדרגתם ויצאו משם בשלימות, אלא עוד זאת, שביירו את הניצוצות שבמצרים. וכמ"ש ויעל אברם ממצרים גו' ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובהב⁴.

והנה ידוע שמעשה אבות סימן לבנים⁵, ומזה מובן, דזה שאברהם ושרה עלו ממצרים באופן שלא זו בלבד שארץ מצרים לא פעלה בהם ירידה אלא עוד זאת שביירו את הניצוצות שבמצרים, יש בזה נתינת כח לעבודת בני ישראל בהיותם בגלות מצרים, שלא זו בלבד שהגלות לא יגרום להם ירידה, אלא אדרבה, שיבררו את הניצוצות שבגלות, כמ"ש ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. ומזה מובן גם לענין הגלות הזה האחרון, שגם הירידה דגלות זה לא תפעל בישראל מאומה, ויתר על כן, שיבררו את הניצוצות שבגלות.

דהנה⁷ אמרו רז"ל⁸ לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים. ולפי פשוטו אינו מובן, שהרי מספר הגרים שנתוספו בישראל בגלות הוא מתי מעט, ומספר בני ישראל שהוגלו לגלות הוא בריבוי, ועד שמספר הגרים הוא באין ערוך לגבי מספר בני ישראל, ואם כן אינו מובן איך אפשר שכדאי שיגלו רבים מישראל בשביל מתי מעט הגוים.

אך הענין הוא, דפירוש גרים במאמר רז"ל זה הוא כל

ניצוצות הקדושה שבגלות. דהנה ענין הגר הוא, שבתחילה הי' מאומות העולם, שהם מרוחקים לגמרי מאלקות, דקרו ל' אלקא דאלקיא⁹, ויתר על כן, דבהשתלשלות יוצא מזה שאומרים אני ואפסי עוד¹⁰, ונמצא, שכאשר הוא מתגיייר נעשה בירור הניצוצות מתוך נפילתם, שלא זו בלבד שמתהפך לקדושה אלא הוא מוסיף חיות בקדושה.

וכן הוא גם בעבודת הבירורים בכלל, דענין הבירורים הוא להפך את הדברים המתבררים לקדושה, ועד שמהם תהי' תוספת חיות בקדושה. דהנה ענין עבודת הבירורים בכלל הוא בדברים הגשמיים שבעולם. דע"י ירידת הנשמה בגוף יש לנשמה שייכות לדברים גשמיים, ובפרט בזמן הגלות, אשר הדברים הגשמיים יש בהם ריבוי מניעות ועיכובים והעלמות והסתרים על אלקות, ועל ידי בירורם הנה לא זו בלבד שהדברים הגשמיים אינם מנגדים יותר לקדושה, ואפילו לא באופן דקרו ל' אלקא דאלקיא, אלא יתר על כן שמתהפכים לקדושה ומוסיפים בכללות ענין הקדושה.

ובזה יובן מה שאמרו רז"ל שלא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים, דקאי על התוספת שע"י בירור הדברים הגשמיים והעלאת הניצוצות¹¹ וכו'.

ועל זה היא נתינת כח ממעשה אבות, שאין להתפעל גם מחושך גדול זה. דכשם ששרה נחתת וסלקת, דאף שירידתה היתה ירידה גדולה ביותר, עד אשר ותוקח האשה בית פרעה¹², שנטלו את פנימיות השכינה לתוך בית פרעה כו', ובזה הי' העלם כו', מ"מ וסלקת, דלא זו בלבד שיצאו משם בשלימות, אלא שביירו את הניצוצות דמצרים כמ"ש¹³ בכסף ובהב וכו', הנה כן הוא גם בזמן הגלות, שלא זו בלבד שיצאו בשלימות אלא שביירו גם את הניצוצות שבגלות. דכן הי' בגלות מצרים שהוא שורש כל הגלויות¹⁴ דכתיב ב' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול שהוא בירור הניצוצות שבמצרים. וכן הוא בגלות האחרון, שלא זו בלבד שיצאו ממנו בשלימות אלא שיבררו גם את הניצוצות שבגלות, דכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות¹⁵, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו במהרה בימינו.

ספר המאמרים תשי"ג ד"ה ויהיו חיי שרה וגו'

(1) קכב, ב ואילך. הובא בתורת חיים שם קכו, ב.

(2) נח ט, כא.

(3) לך לך יג, א.

(4) שם, ב.

(5) ראה תנחומא לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך יב, ו. אור התורה ריש פרשת לך. ובכמה מקומות.

(6) לך לך טו, יד.

(7) בהבא לקמן – ראה תורת חיים שם קכא, סוף עמוד ב ואילך.

(8) פסחים פז, ב.

(9) מנחות בסופה.

(10) על פי ישעי' מז, ח. צפני" ב, טו. וראה תניא סוף פרק כב.

(11) ראה תורת חיים שם קכא, ג.

(12) לך לך יב, טו.

(13) לך לך יג, ב.

(14) ראה לקוטי תורה להאריז"ל פרשת תצא. ספר המאמרים תשי"ט עמוד 107.

ובכמה מקומות.

(15) מיכה ז, טו.

♦ יום ראשון ט"ז מרחשון ♦

כג (א) וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה א וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְשִׁבְעַת שָׁנִים וְשִׁבְעַת שָׁנִים חַיֵּי שָׂרָה:
וְשִׁבְעַת שָׁנִים חַיֵּי שָׂרָה:

כ"ג וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים • לְכָף, נִכְתָּב "שָׁנָה" בְּכָל כָּלָל וּכְלָל, לֹאמַר לָךְ שֶׁכָּל אֶחָד נִדְרָשׁ לְעֲצָמוֹ, בַּת ק' כֶּבֶת כ' לְחֻטָּא, מֵה בַת כ' לֹא חֻטָּאָה, שֶׁהִרִי אֵינָה בַת עֲנָשִׁין, אַף בַּת ק' בְּלֹא חֻטָּא, וּבַת כ' כֶּבֶת ז' לִיפִי. שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה • פְּלֵן שְׁוִין לְטוֹבָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ שיחת פורים תש"ל - מתוך 'לקראת שבת')

צד השווה דשרה ואסתר

בתחילת פְּרָשְׁתֵנוּ כְּתוּב "וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים, שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה". וְאֵיִתָּא בְּמִדְרָשׁ "מֵה רֵאֲתָה אֶסְתֵּר שֶׁתִּמְלוֹךְ עַל 'שִׁבְעַת וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה? אֲלֵא: תְּבוּאָה אֶסְתֵּר, שֶׁהִיִּתָּה בַת בִּתְּהָ שֶׁל שָׂרָה, שֶׁחִיִּתָּה קכ"ז - וְתִמְלוֹךְ עַל קכ"ז מְדִינוֹת" (ב"ר פנ"ח, ג).

וְיֵשׁ לְבָאָר בְּתוֹכָן רְמֵז זֶה:

הִיִּתְרוֹן הַמִּיּוֹחֵד ("אויפטוי") בְּקכ"ז שְׁנוֹת חַיֵּיהָ שֶׁל שָׂרָה הוּא, כְּדַבְּרֵי רַש"י, שֶׁ"פּוֹלֵן שְׁוִין לְטוֹבָה" - דָּאָף שֶׁמִּצַּד הַטֵּבַע יִשְׁנֵם תְּמוּרוֹת וְשִׁינוּיִים בְּחַיֵּי הָאָדָם, עֲלִיּוֹת וִירִידוֹת, הִרִי אֶצֶל שָׂרָה כָּל שְׁנוֹת חַיֵּיהָ הֵיוּ "שְׁוִין לְטוֹבָה", לְלֹא הִבְדֵּל בֵּין זְמַן לְזְמַן.

וְהַשְׁתַּוּוֹת זֶה, לְמַעֲלָה מֵהַטֵּבַע, הִיא שֶׁהִיִּתָּה גַם בְּקכ"ז מְדִינוֹת שֶׁעֲלִיָּהּ מְלָכָה אֶסְתֵּר: בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הֵיוּ אֶז בְּמִקּוֹם אֶחָד, אֲלֵא בְּאִפְסוֹר ד' מְפּוֹזָר וּמְפּוֹרֵד בֵּין הָעַמִּים" - מְפּוֹזָרִים ב' שִׁבְעַת וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה".

אשל אברהם

ובת "עֶשְׂרִים" כֶּבֶת "שִׁבְעַת" לִיפִי - יֵשׁ יפִי כֶּבֶת שִׁבְעַת שָׁאִין בְּכַת עֶשְׂרִים, וְהוּא מִצַּד יפִי בְּשָׂרָה וְעֲדִינּוֹתָה (רא"ם). וְמֵה שֶׁמְדַגֵּיִשִׁים אֶת הַיִּפִּי הַחִיצוֹנִי הוּא מִשׁוּם שֶׁיֵּשׁ מַעֲלָה בִּיפִי חִיצוֹנִי הַמּוֹרָה עַל שְׁלִימוֹת גּוֹפְנִית (גרא"א). וּמִזֶּה מוֹבֵן שֶׁבְּהִיּוֹתָה בַת עֶשְׂרִים כִּשְׁהִגִּיעָה לְשְׁלִימוֹת הַיִּפִּי מִצַּד "שְׁדִים נְכוֹנִים וְשִׁעְרָךְ צִמְח" - הִיִּתָּה לָהּ שְׁלִימוֹת הַיִּפִּי גַם מִצַּד הַיִּפִּי וְהַעֲדִינּוֹת שֶׁל בַּת שִׁבְעַת. וְלִהְיֶיר שֶׁפִּירוּשׁ הַמִּיּוֹחֵס לְרַש"י בְּבִרְאֵשִׁית רַבָּה נח, א גוֹרֵס: "בַּת ק' כֶּבֶת כ' לְנוֹי, וּבַת כ' כֶּבֶת ז' לְחֻטָּא".

שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה - פְּלֵן שְׁוִין לְטוֹבָה - שְׁלִמּוֹת שֶׁהֵיוּ חִילּוּקֵי שָׁנִים וְתִקּוּפוֹת בְּחַיֵּיהָ, הִרִי הַצַּד הַשְּׁוֹה שֶׁבָּהֶם שְׁכּוֹלֵם הֵיוּ שְׁוִים לְטוֹבָה, וְלֹא רַק בִּיפִי וּבְחֻטָּא, אֲלֵא בְּכָל, וְזֶה כּוֹלָל גַּם אֶת עֶשְׂרִים וְשִׁבְעַת הַשָּׁנִים הָאֲחֵרוֹנוֹת, שֶׁלֹּא נִכְלְלוּ בְּדִרְשׁ הַקּוֹדֵם, כְּמוֹכָא לְעִיל בְּשֵׁם הַרְא"ם. תוהוב

בְּפִנֵי עֲצָמָה, מוֹרָה שֶׁהוּא "נִדְרָשׁ לְעֲצָמוֹ", אֲבָל הַדְּרָשָׁה הִיא מְסַמֵּיכּוֹת כְּלָל אֶחָד לְמַשְׁנֵהוּ, לְכֵן ה"מֵאָה שָׁנָה" נִדְרָשׁ מ"עֶשְׂרִים שָׁנָה" הַסְמוּךְ לוֹ, וְה"עֶשְׂרִים שָׁנָה" נִדְרָשׁ מ"שִׁבְעַת שָׁנִים" הַסְמוּךְ לוֹ. מֵה בַת עֶשְׂרִים לֹא חֻטָּאָה, שֶׁהִרִי אֵינָה בַת עוֹנֶשֶׁין - שֶׁגַם אִם חֻטָּאָה אֵין בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה מַעֲנִישִׁין אוֹתָה (אָף לְאַחַר מַתַּן תּוֹרָה) אֲלֵא מַעֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה, כְּמוֹכָא בְּרַש"י בְּמִדְרָב טו, כו (רא"ם). או שְׁכִינּוֹן שֶׁהִיא בַת עֶשְׂרִים הִרִי הִיא פְּחוּתָה מִבַּת מֵאָה, וְלִפְנֵי מַתַּן תּוֹרָה לֹא הִעֲנִישׁוּ בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה לְפִנֵי מֵאָה שָׁנָה, כְּדִלְעִיל בְּרַש"י ה, לב (משכיל לדח).

אָף בַּת מֵאָה - שֶׁהִיא כְּבָר בַּת עוֹנֶשֶׁין. בְּלֹא חֻטָּא - זוֹו מַעֲלָה כֶּבֶת מֵאָה שְׁאֵינָה כֶּבֶת עֶשְׂרִים, שֶׁכֵּן בְּהִיּוֹתָה בַת מֵאָה הִיִּתָּה לְלֹא חֻטָּא לֹא מִפְּנֵי שְׁאֵינָה בַת עוֹנֶשֶׁין, אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא חֻטָּאָה בְּפוּעֵל, וּמִזֶּה נִלְמַד שֶׁגַם בְּהִיּוֹתָה בַת עֶשְׂרִים לֹא חֻטָּאָה בְּפוּעֵל.

כג (א) וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים - לְכָף נִכְתָּב "שָׁנָה" בְּכָל כָּלָל וּכְלָל - שֶׁהִרִי לֹא לֹאמַר: מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְשִׁבְעַת שָׁנָה (רש"י ב"ר נח, א). וְעַל-דִּרְךָ הָאִמּוֹר בְּשִׁמּוֹת ג, יד. וּבִפְרָט כָּאֵן שְׁכּוֹתֵב "מֵאָה שָׁנָה" וְלֹא "מֵאָת שָׁנָה", שָׁאִין שׁוּם הַכְּרַח לְכַתּוּב שָׁנָה אַחַר "מֵאָה" (לבט).

לֹאמַר לָךְ שֶׁכָּל אֶחָד נִדְרָשׁ לְעֲצָמוֹ - כְּלוּמַר, כָּל כְּלָל נִדְרָשׁ לְעֲצָמוֹ וְאֵינּוּ נִכְלָל עִם הָאֲחֵרִים לְהִיּוֹת יַחַד סָף אֶחָד, וּכְאִילוֹ אָמַר: בַּת מֵאָה שָׁנָה, וּבַת עֶשְׂרִים שָׁנָה, וּבַת שִׁבְעַת שָׁנִים. וְלִפִּי דִרְשׁ זֶה, בַּת שִׁבְעַת וּבַת עֶשְׂרִים אֵינָם הַנוֹסְפִים עַל הַמֵּאָה, אֲלֵא הֵרֵאשׁוּנִים שֶׁבְּתוֹךְ הַמֵּאָה (רא"ם). וְצִרִיף לֹאמַר שֶׁאֵין דִּרְשׁ זֶה מוֹצִיא אֶת הַכְּתוּב מִפְּשׁוּטוֹ שֶׁ"עֶשְׂרִים .. וְשִׁבְעַת שָׁנִים" הֵם גְּנוּסָף לְמֵאָה שָׁנָה, אֲלֵא הַדְּרָשׁ בָּא לֹאמַר שֶׁמְתוּךְ שֶׁנִּכְתָּב "שָׁנָה" בְּכָל כָּלָל וּכְלָל, הִרִי שְׁוִיתָן לְדְרוּשׁ כָּל מִסְפָּר גַם בְּפִנֵי עֲצָמוֹ.

בַּת "מֵאָה" כֶּבֶת "עֶשְׂרִים" לְחֻטָּא - כְּלוּמַר, זֶה שֶׁכָּל כָּלָל נִכְתָּב "שָׁנָה"

ולכן גזירת המן "לאבד את כל היהודים מנער ועד זקן", ונשלחה אל כל מדינות המלך, "מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשונו" (מיגלת אסתר ג, יב"ג).

וזהו גודל הפלא והחידוש, שאף שהיו ישראל מפוררים במקומות שונים ומשונים, הרי שהיו "פולן שוין לטובה" בענין המסירות-נפש - וכדברי אדמו"ר הזקן נשמתו-עדן (תורה אור בהוספות קכ, ד) "שכל הימים שהיו ישראל בסכנה מפני גזירת המן, שנמשך הזמן כמעט משה שנה, היו כולם בבחינת מסירות-נפש ממש, בכל יום ובכל עת ובכל שעה, כי בכל שעה ושעה היו מוכנים למסור נפשם להריגה ולא לעבור דת חסו־שלו, ולא עלה על שום אחד מהם מחשבת חוץ חסו־שלום!"

וזהו שמשנה המדרש בין קכ"ז שנותיה של שרה לקכ"ז המדינות דאסתר, כי בשניהם היא אותה המעלה - "פולן שוין לטובה".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ב עמ' 264 - מתוך 'לקראת שבת')

בת כ' קבת ז' - בעבודה

על הפסוק "ויהי חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים" (כג, א) פירש רש"י "בת ק' קבת כ' . . . ובת כ' קבת ז'". ויש לבאר הרמז בעבודת האדם:

שבע שנים - הוא הזמן שבו התחלת החינוך (ראה הל' ת"ת לאדה"ו בתחלתו. טושו"ע או"ח סמ"ג); עשרים שנה - הוא הזמן שבו נעשה האדם "גדול" בשלימות, אז נכנסים בו "מוחין דגדלות" (ראה ב"ב קנו, א. לקו"ת במדבר ב, רע"א), ומתחיל לצאת בעולם ולרדוף אחרי פרנסתו (אבות ספ"ה); מאה שנה - הוא הזמן דגמור ושלמות העבודה (ראה אבות שם).

והנה, המצב הרצוי הוא שיהיה "בת ק' קבת כ'" - שגם בגמור העבודה בעולם (גיל מאה) יהיה "בלא חטא" כמו שהיה בתחילת העבודה בעולם (גיל עשרים);

אמנם כדי להגיע לזה, צריך להיות תחילה "בת כ' קבת ז'" - שגם כשנעשה גדול ויש לו ה"מוחין דגדלות" (גיל עשרים), אינו ממציא דעות והשקפות משלו ("אייגענע דרכים"), אלא מתנהג כמו ילד שזה-עתה הגיע לחינוך (גיל שבע), שעושה מה שמצוים עליו בפשטות ובתמימות.

(ב) ותמת שרה בקרית ארבע הוא חרזון בארץ פנעו ויבא אברהם לספר לשרה ולביתה:

בומיתת שרה בקרית ארבע היא חרזון בארעא דכנען ואתא אברהם למספדה לשרה ולמבטה:

י"א בקרית ארבע • על שם ארבע ענקים שהיו שם: אחימן, ששי ותלמי ואביהן. דבר אחר: על שם ד' זוגות שנקברו שם איש ואשתו: אדם ותוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה. ויבא אברהם • מבאר שבע. לספר לשרה ולביתה • ונסמכה מיתת שרה לעקדת יצחק, לפי שעל-ידי בשורת העקדה, שנודמן בנה לשחיטה, וכמעט שלא נשחט, פרחה נשמתה ממנה ומתה.

אשל אברהם

לאחר העקדה ברור שצריכה להכתב בסמוך לה, אלא למה אכן שרה נפטרה סמוך לעקדת יצחק, כי מתוך סמיכות הזמנים מסתבר לומר שיש קשר בין שני האירועים, ולא שבמקרה נפטרה אז (ובפרט שנסיון העקדה והצלת יצחק היו צריכים להוסיף חיות בשרה, ולא היה לה אז למות מנת טבעי). והרא"ם כתב שבנראה קבלה היתה בידי חכמים שיש קשר בין הדברים, ולא מתוך סמיכות הזמנים בלבד למדו כן. לפי שעל ידי בשורת העקדה שנודמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט - פירוש: כמעט ונשחט, שרק דבר מועט היה שלא נשחט (מ"א).

המכפלה. איש ואשתו - ולכן נקרא "ארבע" בלשון נקבה. מה שאין-כן לפירוש הראשון קשה למה נקרא שמה "ארבע" ולא "ארבעה". אדם ותוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה. ויבא אברהם - מבאר שבע - שישב שם מיד לאחר העקדה, ראה לעיל כב, יט וברש"י שם. ומתוך כך למדנו, שמיתת שרה היתה בסמיכות לעקדת יצחק. לספר לשרה ולביתה - ונסמכה מיתת שרה לעקדת יצחק - כלומר, אין הפונה למה נסמכה פרשת העקדה לפרשת מות שרה, שהרי אם מתה

(ב) בקרית ארבע - על שם ארבע ענקים שהיו שם - כי אם לא כן, למה נקרא שמה גם קרית ארבע וגם חרזון. ותחילה היא נקראה "קרית ארבע" ורק אחר-כך חרזון, כמפורש ביהושע יח, טו. אחימן ששי ותלמי - נזכרו בספר במדבר יג, כב. ואביהם - ברש"י יהושע יד, טו הביא תחילה שנקרא כן על שם אביהם בלבד, ששמו היה "ארבע". ואחר-כך הביא פירוש נוסף כפפנים: "על שם האב ושלשת בניו". דבר אחר: על שם ארבע זוגות שנקברו שם - בקרית ארבע במערת

ג וַיִּקַּם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ וַיִּדְבֵר אֶל־בְּנֵי־חַתָּהּ
וַיֹּאמֶר: **וַיִּקַּם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ וַיִּדְבֵר אֶל־בְּנֵי־חַתָּהּ לֵאמֹר:**
חַתָּאָה לְמִימָר:

ד וַיִּדֹּר וְתוֹכַח אֲנִי עִמְכוֹן הַבּוֹ לִי אַחֲסַנַּת
קְבוּרָא עִמְכוֹן וְאֶקְבֵר מִיְתִי מִן קְדָמִי:
ד **וַיִּדֹּר וְתוֹכַח אֲנִי עִמְכוֹן הַבּוֹ לִי אַחֲסַנַּת קְבוּרָא עִמְכוֹן וְאֶקְבֵר מִיְתִי מִן קְדָמִי:**
וְאֶקְבֵרָה מִיְתִי מִלְפָּנָי:

הָאֵלֹהִים וְתוֹשֵׁב אֲנִי עִמְכֶם • גַּר מֵאֶרֶץ אַחֲרַת, וְנִתְיַשְׁבְּתִי עִמְכֶם. וּמְדַרְשׁ אֲגִידָה: אִם תִּרְצוּ, הֲרִינִי גַר, וְאִם לֹא, אֶהְיֶה תוֹשֵׁב וְאֶטְלָנָה מִן הַדִּין, שְׁאָמַר לִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא: "לְזוֹרְעַךְ אֶתֵּן אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת."
אֲחִזַּת־קֶבֶר • אֲחִזַּת קֶרֶע לְבַיִת הַקְּבֻרוֹת.

ו וַיַּעֲנוּ בְנֵי־חַתָּהּ אֶת־אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ:
ו **וַיַּעֲנוּ בְנֵי־חַתָּהּ אֶת־אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ:**

ז שְׁמַעְנוּ וְאֵדְנִי נְשִׂיאֵי אֱלֹהִים אֶתָּה בְּתוֹכְנוּ בְּמִבְחָר
קְבוּרָנוּ קֶבֶר אֶת־מִתְּךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת־קְבוּרוֹ
לֹא־יִכְלָה מִמֶּךָ מִקְבֵר מִתְּךָ:
ז **שְׁמַעְנוּ וְאֵדְנִי נְשִׂיאֵי אֱלֹהִים אֶתָּה בְּתוֹכְנוּ בְּמִבְחָר קְבוּרָנוּ קֶבֶר אֶת־מִתְּךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת־קְבוּרוֹ לֹא־יִכְלָה מִמֶּךָ מִקְבֵר מִתְּךָ:**

הָאֵלֹהִים וְתוֹשֵׁב אֲנִי עִמְכֶם • לֹא יִמְנַע, כְּמוֹ: (תהלים מ) "לֹא תִכְלָא רַחֲמֶיךָ", וְכְמוֹ: (לעיל ח) "וַיִּכְלָא הַגֶּשֶׁם".

ח וַיִּקַּם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ לְעַם־הָאָרֶץ לְבְנֵי־חַתָּהּ:
ח **וַיִּקַּם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ לְעַם־הָאָרֶץ לְבְנֵי־חַתָּהּ:**

ט וַיִּדְבֵר אִתָּם לֵאמֹר אִם־יֵשׁ אֶת־נַפְשְׁכֶם לְקֶבֶר
אֶת־מִתִּי מִלְפָּנָי שְׁמַעוּנִי וּפְגַעוּנִי לִי בְּעַפְרוֹן בֶּן־צֹחַר:
ט **וַיִּדְבֵר אִתָּם לֵאמֹר אִם־יֵשׁ אֶת־נַפְשְׁכֶם לְקֶבֶר אֶת־מִתִּי מִלְפָּנָי שְׁמַעוּנִי וּפְגַעוּנִי לִי בְּעַפְרוֹן בֶּן־צֹחַר:**

הָאֵלֹהִים וְתוֹשֵׁב אֲנִי עִמְכֶם • רְצוּנְכֶם. וּפְגַעוּנִי לִי • לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה, כְּמוֹ: (רות א) "אֶל־תִּפְגַּעֵנִי־בִי".

אשל אברהם

אֲחִזַּת קֶבֶר - אֲחִזַּת קֶרֶע לְבַיִת הַקְּבֻרוֹת - שָׁפָן לֹא שִׁיף לומר לְשׁוֹן אֲחִזָּה אֵלָא עַל קֶרֶע, וּמִפְרַשׁ "קֶבֶר" עֵבֹר בֵּית הַקְּבֻרוֹת, מִפְּנֵי שְׁעָדִין לֹא קְבֵרוּ בוֹ, וְאָמַר "בֵּית הַקְּבֻרוֹת" לְשׁוֹן רַבִּים, מִשּׁוּם שֶׁבִקֵּשׁ אֲחִזַּת קֶרֶע לְעִשׂוֹתָהּ בֵּית קְבֻרוֹת (עֵבֹר כָּל בְּנֵי מִשְׁפּוּחָתוֹ), וְלֹא רַק עֵבֹר אֲדָם אֶחָד (רא"ם). תורה ה

(ו) **לֹא יִכְלָה - לֹא יִמְנַע -** רָאָה גַם רַשִׁי שְׁמוּאֵל א כה, לג. עֲבוּדָה וְרָה כד, ב.

כְּמוֹ "לֹא תִכְלָא רַחֲמֶיךָ" - תְּהִלִּים מ, יב. לֹא תִמְנַע (רש"י שם פסוק י). וְאִין הַבְּדֵל בֵּין "יִכְלָה" בְּהִ"א לְבִין "תִּכְלָא" בְּאֵלֶּף, כִּי בֵּין שְׁתֵּם מִתְחַלְּפִים (נרא).

וְכִמוֹ "וַיִּכְלָא הַגֶּשֶׁם" - לְעִיל ח, ב. וְיִמְנַע (רש"י שם). תורה ז

(ח) **רְצוּנְכֶם - רְצוּנְכֶם** - רָאָה גַם רַשִׁי

וְכִינּוּן שֵׁשׁ לוֹ פֶּן, הֲרִי וְכָה בְּאֶרֶץ. וְאִף שֶׁכְּתֹב רַשִׁי לְעִיל יג, ז: "וְהַכְּנִיעֵנִי וְהַפְרוּזִי אֹז בְּאֶרֶץ, וְלֹא וְכָה בְּה אַבְרָהָם עָדוּן", זֶהוּ לְפָנָי שְׁנוּלֵד יִצְחָק, אֲבָל אַחַר שְׁנוּלֵד יִצְחָק יֵשׁ לוֹ כְּבָר זְכוּת עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְיִכּוֹל לְמַמַּשׁ אוֹתָהּ (לְבַשׁ). בִּיאֹר נוֹסֵף: בְּבַעֲלוֹת עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יֵשׁ שְׁנֵי סוּגִים, בְּעַלּוֹת פְּלִלִית וּבְעַלּוֹת פְּרֻטִית, בְּתַחֲיִלָּה בִּיקֵּשׁ אַבְרָהָם לְקָנוֹת מֵהֶם אֲחִזַּת קֶבֶר בְּאוֹפֶן פְּרֻטִי, בְּאוֹפֶן שֶׁלֹּא יִפְגַּע בְּבַעֲלוֹת הַפְּלִלִית שֶׁל בְּנֵי חַתָּהּ עַל הָאֶרֶץ, וְאֲחֵר־כֵּן אָמַר שְׂאֵם לֹא תִרְצוּ לְעִשׂוֹת פֶּן, אֹז וְהוּ סִימָן בְּשִׁבְלִי שֶׁהַגִּיעָה כְּבָר הַעֲת לְקִיּוּם הַהִבְטָחָה שֶׁל "לְזוֹרְעַךְ אֶתֵּן אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת", הַבְּטָחָה הַמְּדַבֵּרֶת עַל הַבְּעַלּוֹת הַפְּלִלִית שֶׁלִּי וְשֶׁל יוֹרְעֵי עַל הָאֶרֶץ, וּמִכַּח אוֹתָהּ בְּעַלּוֹת אֶטְלָנָה מִן הַדִּין (הרב).

פְּרַחָה נִשְׁמַתָּה מִמֶּנָּה וּמָתָה - מְרוֹב פְּהִלָּה, שָׁפָן דְרָף אֲדָם לְהִיּוֹת נִבְהַל כְּאֶשֶׁר יִשְׁמַע שֶׁכְּמַעֲט נִגְשָׁה לוֹ דְבַר זֶה (נרא). תורה ג

(ד) **גַּר וְתוֹשֵׁב אֲנִי עִמְכֶם - "גַּר מֵאֶרֶץ אַחֲרַת -** רָאָה גַם רַשִׁי שְׁמוֹת כב, כ: "כָּל לְשׁוֹן גַּר, אֲדָם שֶׁלֹּא נוֹלַד בְּאוֹתָהּ מְדִינָה אֵלָא בָּא מִמְּדִינָה אַחֲרַת לְגוּר שָׁם".

וְנִתְיַשְׁבְּתִי "עִמְכֶם" - וְהוּ "גַּר וְתוֹשֵׁב", גַּר שְׂבָא לְהִתְיַשֵּׁב.

וּמְדַרְשׁ אֲגִידָה - בְּרֵאשִׁית רַבָּה נח, ו.

אִם תִּרְצוּ - מַעֲצָמְכֶם לְתַת לִי קֶבֶר. **הֲרִינִי "גַּר" -** אֲשָׁאֵר גַּר, וְלֹא אֲבַקֵּשׁ לְמַמַּשׁ אֶת זְכוּתִי עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְאִם לֹא - אֶהְיֶה "תוֹשֵׁב" וְאֶטְלָנָה מִן הַדִּין, שְׁאָמַר לִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - לְעִיל יב, ז.

"לְזוֹרְעַךְ אֶתֵּן אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת" -

(ט) וַיִּתֵּן לִי אֶת־מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר־לוֹ אֲשֶׁר בְּקִצֵּה שָׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מְלֵא יִתְּנָה לִי בְּתוֹכְכֶם לְאַחֲזַת־קָבֵר:

טז"א המכפלה • בית ועליה על גביו. דבר אחר: שכפולה בזוגות (עירובין נג) • בכסף מלא • אשלם כל שויה. וכן דוד אמר לארונה: (דברי הימים א כא) "בכסף מלא".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק י, עמ' 62 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

למה לא בחינם?

בפרשתנו כתוב שאמר אברהם אבינו לבני חת ויתן לי את מערת המכפלה גו' בכסף מלא יתנה לי" (כג, ט), ופירש רש"י "אשלם כל שויה".

והנה, לפנינו כתב רש"י שאמר אברהם "אם תרצו... אטלנה מן הדין, שאמר לי הקב"ה לזרעך אתן את הארץ הזאת" (רש"י כג, ד ד"ה גר ותושב). והיינו, שבאמת היה יכול לקחת את המערה בחינם, אלא שרצה אברהם לשלם "כל שויה" דוקא. ויש לבאר זה על-פי מה דאיתא בזהר הקדוש (ח"ב כח, א) שרק אצל הקליפות הסדר הוא "אשר נאכל במצרים חינם", אף בקדושה צריך "לאשתדל ביה פדקא יאות פפום חיליה", ו"באגר שלים". ורק על-ידי עבודה ויגיעה והשתדלות אפשר להמשיך "רוחא דקודשא".

ולכן שילם אברהם "אגר שלים" - "כסף מלא", כי עבודה בלי יגיעה - "חינם" - אינו ממשיך את רוח הקדושה. ומזה הוראה בעבודה הרוחנית של כל אחד ואחד, שאדם שיש בו פשרונות טובים בטבעם, אינו יכול לומר בלבבו, הרי התורה ניתנה לי במתנה, וקל לי לקיים את המצוות, ואם-כן כל ענין היגיעה והעבודה הוא ממני והלאה! אלא, כמו שאברהם לא רצה לקנות בחינם את החלק המגיע לו, ושהיה יכול ליטול בנקל, אלא נתן עבורו את כל שויה, פן גם אדם כזה, כדי שימשיך בעבודתו את רוח הקדושה, הרי עבודתו צריכה להיות על-ידי השתדלות ויגיעה, ולא "חינם".

אשל אברהם

אשר לך לה, והעלות עולה חנם". ויש לומר שמשום כך גם דיק רש"י לכתוב "לארונה", ולא "לארנון" כפי שמופיע בדברי הימים שם, שרצה לרמוז בזה גם לדברי דוד לארונה כפי שמופיע בשמואל ב כד, כד: "ויאמר המלך אל ארונה, לא, כי קנו אקנה מאותך במחיר". ויש להוסיף, שהוכח רש"י מדוד וארונה אינה רק לענין פירוש המלים "בכסף מלא", אלא גם לטעם שרצה אברהם לקנותו בכסף מלא אף שכול היה לקחתו בחנם ("אטלנה מן הדין") מזה שהוכתה לו הארץ, שכן מצינו גם בדרך, שאף שכבש את ירושלים, וממילא קנה את מקום המזבח מדין פיבוש, התעקש דוד לקנותו בכסף מלא, כדי שלא תהיה שום זכות ושום שיוכות לארונה על מקום המזבח (הרב). תורה י

רוצה מקום גם עבורו, וכן עוד קברים זוגיים עבור בני משפחתו (הרב). **בכסף מלא** - **אשלם כל שויה** - בא לשלול שאין פנתו כאן ל"כסף מלא" במשמעות "כסף שלם", כלומר, במטבעות שלמים ומלאים במשקלם (כפי שעשה בפועל "שקל כסף עובר לסוחר"), אלא שישלם כל שויה של המערה, על אף שהם אמרו לו: "איש ממנו לא יכלה ממך מקבר מתך", כלומר, שיוכל לקבור ללא תשלום, אבל אברהם התעקש לשלם כל שויה של השדה והמערה, כדי להפקיע מעפרון את זכותו בהם מכל וכל (הרב). **וכן דוד אמר לארונה** - דברי הימים א כא, כד. **"בכסף מלא"** - מביא הוכחה ש"כסף מלא" הכונה לשויה המלא, ולא לכסף שלם, כי שם מפורש "כי לא אשא

משלי יג, ב: "חפצכם". וברש"י עבודה ורה כו, א: "בדעתכם". וראה רש"י איוב ו, יא: "נפשי, הוא יצר תאות אדם בכמה מקומות, כמו אם יש את נפשכם". וברש"י חולין כב, א: "כמו אם יש את נפשכם, שהיא לשון תאה וקורת רוח שהנפש נהנה ממנו". **ופגעו לי** - **לשון בקשה** - תבקשו בשבילי. **כמו אל תפגעו בי** - רות א, טו. וברש"י שם: "אל תפצרי בי". וראה רש"י חולין צא, ב שהוא לשון תפילה. תורה ט **(ט) המכפלה** - **בית ועליה על גביו** - כפולה בשתי תקרות רש"י עירובין נג, א. **דבר אחר, שכפולה בזוגות** - שנקברו כולן איש ואשתו, דהיינו זוג זוג (רש"י שם). שכל קבר במערה היה זוגי, ובה בא לומר להם למה הוא רוצה דוקא במערה זו, מפני שהוא

קניית המערה בכסף מלא

ויתן לי את מערת המכפלה . . בכסף מלא יתננה לי

אשלים כל שויה, וכן דוד אמר לארונה בכסף מלא (כג, ט. ובפירוש רש"י)

לכאורה תמונה מה שמוסיף רש"י "וכן דוד אמר לארונה בכסף מלא", הרי הלשון "בכסף מלא" נאמר גם כאן, ומה מוסיף לנו בהבנת הפתויים שגם דוד אמר לארונה "בכסף מלא"?

ויש לומר, דבזה באר לנו רש"י מה שהדגיש אברהם שמוכן לשלם כל שויה:

דכמו שפצינו אצל דוד, שאף שפשכבש את ירושלים מארונה, זכה בה כבר מדין כבוש, מפל-מקום לא רצה לבנות בה מזבח עד ששלם עבורה כסף מלא, וכמו שפכתוב (דברי הימים א כא, כד) "כי לא אשא אשר לך לה' והעלות עולה חנם", שרצה דוד שלא תהיה לארונה שום שיכות למקום המזבח, ולכן שלם לו בכסף מלא, שבזה סלק את זכותו של ארונה מהמקום מפל וכל.

על-דרך-זה היתה פונת אברהם בקניית מערת המכפלה "בכסף מלא", דאף-על-פי שהיה בידו לטלה מן הדין, שהרי אמר לו הקב"ה "לזרעך אתן את הארץ הזאת" (וכדפירוש רש"י לעיל כג, ד), מפל-מקום שלם לעפרון כסף מלא כדי לסלק את זכותו מן המערה לגמרי.

(י) ועפרון ישב בתוך בניחת ויען עפרון החתי את-אברהם באזני בניחת לכל באי שער-עירו לאמר:

ט"א ועפרון ישב • כתיב חסר, אותו היום מנווהו שוטר עליהם, מפני חשיבותו של אברהם שהיה צריך לו, עלה לגדלה. לכל באי שער-עירו • שפלו בטלו ממלאכתן וכאו לגמל חסד לשרה.

(יא) לא-אדני שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר-בו לך נתתיה לעיני בני-עמי נתתיה לך קבר מתך:

ט"ב לא-אדני • לא תקנה אותה בדמים. נתתי לך • הרי היא כמו שנתתיה לך.

אשל אברהם

לעיר, ומפנין שלא יתכן שפולס באו מעצמם באותו היום, לכן פירש שבאו לגמול חסד לשרה (רא"ם וגי'א). תורה יא
(יא) לא אדני – לא תקנה אותה בדמים – כלומר, תיבת "לא" מוסבת רק על "בכסף מלא יתננה לי", ולא על "ויתן לי את מערת המכפלה" (רא"ם).
נתתי לך – הרי הוא כמו שנתתיה לך – ולא שפירוש "נתתיה" שגכתב בלשון עבר הוא במקום עתיד (רא"ם).
אלא פירושו בלשון עבר, וכונתו שפיון שהשדה אינה עוברת בעלות על-ידי משיכה אלא בדמים, וכיון שאני מותר על הדמים, אם פן בעצם ההסכמה שלי לתת לך אותה, הרי זה כאילו כבר נתתיה לך (ע"פ מהרש"ל). וראה גם משכיל לדוד. תורה יב

ששם נאמר 'ולוט ישב בשער סדום', שזהו מקום מושב השופטים, ואילו כאן נאמר "בתוך בני חת", שזהו מקום מושב השוטרים, שהרי תפקידם לפקח על הנעשה בתוך בני עמם.
מפני חשיבותו של אברהם שהיה צריך לו עלה לגדלה – כדי שאברהם יתעסק עם אדם נכבד ולא עם הדיוט (מתיב ב"ר נח, ז). כלומר, הפתוב בא להשמיענו שבזכות אברהם עלה עפרון לגדולה (כאר בשדה).
ולוא שאברהם היה נוקד לו לא היה ראוי לגדולה זו, ונדה עיקר המשמעות שפתוב "ישב" בכתיב חסר.
לכל באי שער עירו – שפלו בטלו ממלאכתן וכאו לגמל חסד לשרה – מפנין ש"לכל באי שער עירו" משמעו כל אלו אשר דרךם לבוא

(י) ועפרון ישב – כתיב חסר – ומשמעו שרק עתה "ישב", ולא שהיה "יושב" באופן הנה תמיד. או מזה שפתוב "ישב" בכתיב חסר משמעו שיש חסרון בישיבה שלו, והחסרון הוא שרק באותו יום התחיל לשבת. ולפי זה מוכן דיוק לשון רש"י: "כתיב חסר", ולא "ישב פתיב" (בלשונו לעיל יח, א, יט, א). וראה לקמן הערה לט ד"ה מפני **אותו היום מנווהו שוטר עליהם** – כלומר, מזה שהזקק הפתוב לומר לנו 'ועפרון ישב בתוך בני חת', אנו למדים שאין זה סתם ישיבה בעיר, אלא ישיבה מלשון שלטון, ומזה שאומר "ישב" חסר וא"ו אנו למדים שרק באותו יום מינהו לכה. וראה גם רש"י לעיל יט, א גבי לוט, אלא ששם פירש שמינהו "שופט עליהם", מפני

(יב) וישתחו אברהם לפני עסהארץ:

יב ויסקיד אברהם קדם עמא דארעא:

(יג) וידבר אל-עפרון באוני עסהארץ לאמר אך אם-אתה לו שמעני נתתי כסף השדה קח ממני ואקברה את-מתי שמה:

יג ומליל עם עפרון קדם עמא דארעא למימר ברם אם את עבד לי טיבו קבל מני אתן כסף דמי חקלא סב מני ואקבר ית מייתי תמן:

טז אף אם-אתה לו שמעני. אתה אומר לי לשמע לך וליקח בתנם, אני אי אפשרי בכך "אף אם אתה לו שמעני", הלואי ותשמעני. נתתי • דוני"ש בלע"ז, מוכן הוא אצלי, והלואי נתתי לך כבר.

(יד) ויען עפרון את-אברהם לאמר לו:

יד ואתיב עפרון ית אברהם למימר לה:

(טו) אדני שמעני ארץ ארבע מאת שקל-כסף ביני ובינך מה-הוא ואת-מתך קבר:

טו רבוני קבל מני ארעא שויה ארבע מאה סלעין דכסף בינא ובינך מה היא וית מייתך קבר:

טז ביני ובינך • בין שני אוהבים כמונו מה היא חשוכה, לכולם, אלא הנח את המכר, (כ"ד) ואת-מתך קבר.

(טז) וישמע אברהם אל-עפרון וישקל אברהם לעפרון את-הכסף אשר דבר באוני בני-חת ארבע מאות שקל כסף עבר לפחר:

טז וקבל אברהם מן עפרון ותקל אברהם לעפרון ית כסף דמליל קדם בני חתאה ארבע מאה סלעין דכסף מתקבל סחורא (נ"י דמתקבל סחורתא) בכל מדינתא:

טז וישקל אברהם לעפרון • (בכורות ג) חסר וי"ו, לפי שאמר הרבה ואפלו מעט לא עשה, (כ"מ טז) שנטל

אשל אברהם

(יג) אף אם אתה לו שמעני - אתה אומר לי לשמע לך ולקח בתנם - כדי לעיל פסוק יא: "שמעני השדה נתתי לך".
אני אי אפשרי בכך - אין רצוני בכך. מפרש בן בגלל תיבת "אף", שבא למעט ולשלו את האמור למעלה (רא"ם).
אף אם אתה לו שמעני - הלואי ותשמעני - ראה גם רש"י לקמן ג, טו: "לשון בקשה ולשון הלואי".
נתתי - דונאי - donai. בלע"ז באוצר לעני רש"י מתרגם: נתתי ולבאורה אינו מוסיף כלום בזה על לשון המקרא. אבל ראה ב' "מעניי אגם" שבותב, שמצא במלון הסטורי של השפה הצרפתית (מזמנו של רש"י), שתיבה זו נאמרת גם במשמעות של: "להעמיד לרשותו", או "להודיע על הבטחה". כלומר, פונת רש"י לומר ש"נתתי" האמור כאן בלשון עבר אינו לשון נתינה בפועל, שבקר נתן, אלא כאומר לו: כבר

הבטחתי, וכבר העמדתי לרשותך את התשלום. וזהו מה שאומר רש"י "מוכן הוא אצלי". אף לפי זה מה שאומר אחר-כך: "והלואי נתתי לך כבר", והו פירוש נוסף ב"נתתי".
מוכן הוא - "כסף השדה".
אצלי, והלואי "נתתי" - נראה שלדעת רש"י תיבת "לו" שפירושו הלואי, מוסכת גם על "נתתי", וכאילו כתוב: לו שמעני ולו נתתי (לכש). ולכן אמר "נתתי" בלשון עבר.
לך כבר - כאן אינו מפרש: הרי זה כמי שנתתי לך כמו שפירש לעיל גבי שדה, כיון שהכסף עובר מיד ליד (מדרש"ל), וגם הרי אומר לו: "קח ממני", שעדין חסרה הנתינה בפועל (שפ"ח). ואמר לו פן להראותו עד כמה הוא נחוש בדעתו לשלם לו על השדה. אבל ראה רש"י לעיל יד, כב שמפרש באופן אחר: "נותן אני לך כסף השדה וקחהו ממני". תורה יד
(טו) ביני ובינך - בין שני אוהבים

כמונו - כי אם לא כן, לאיזה ענין אמר לו: "ביני ובינך".
"מה היא" חשוכה לכולם - כיון שלפעמים תיבת "מה" באה להגדיל, לכן הוסיף שבאן בא למעט ולומר שאינה חשוכה לכולם (רא"ם).
אלא הנח את המכר ואת מתך קבר" - מפיון ש"ואת מתך קבור" (בנא"ו החיבור) אינו מתחבר ל"ביני ובינך מה היא", לכן הוסיף רש"י שזה מוסב על המשך דברי עפרון (שנשמט מהפסוק): "הנח את המכר, ואת מתך קבור" (רא"ם). תורה טו
(טו) וישקל אברהם לעפרון - חסר וי"ו - אף שבכל הפרשה הוא מלא וי"ו (רא"ם). וראה בפירוש המיוחס לרש"י בדברי הימים א טז, יא ש"עפרון" בגימטריא ארבע מאות. לפי שאמר הרבה - שיתן לו בחנם. ואפלו מעט לא עשה, שנטל ממנו שקלים גדולים שהן קנטרין - שקל שקל שזה מאה סלעים (רש"י בכורות ג, א).

ממנו שקלים גדולים, קנטרין, שגאמר: "עובר לסוחר", שמתקבלים בשקל בכל מקום, ויש מקום ששקליהם גדולים, שהן קנטרין, צנטיאר"ש בלע"ז.

◆ יום שני י"ז מרחשון ◆

(ז) וַיָּקָם שְׂדֵה עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בְּמִכְפֵּלָה אֲשֶׁר לְפָנֵי מִמְרָא הַשְּׂדֵה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר-בּוֹ וְכָל-הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשְּׂדֵה אֲשֶׁר בְּכַל-גְּבֻלוֹ סָבִיב:

ז"י וַיָּקָם שְׂדֵה עֶפְרוֹן • תְּקוּמָה הֵיטָה לוֹ, שִׁינְאָ מִדֵּי הַדְּיוּט לֵיד מְלָךְ. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: "וַיָּקָם הַשְּׂדֵה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ וְכָל הָעֵץ לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה וְגו'".

(יח) לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה לְעֵינֵי בְנֵי-חַת בְּכָל בְּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ:

יח וַיָּקָם לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה לְעֵינֵי בְנֵי חַתָּא בְּכָל עָלֵי תַרְעָה קַרְתָּא: שַׁעַר עִירוֹ • כָּל בְּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ • בְּקָרֵב בְּלָם וּבְמַעֲמַד בְּלָם הִקְנִהוּ לוֹ.

(יט) וְאַחֲרֵי-כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת-שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל-מַעְרַת שְׂדֵה הַמִּכְפֵּלָה עַל-פְּנֵי מִמְרָא הוּא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

(כ) וַיָּקָם הַשְּׂדֵה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֵת-קָבֶר מֵאֵת בְּנֵי-חַת:

כ וַיָּקָם חֶקֶל אֶת-מִמְרָא דֵי בֵּה לְאַבְרָהָם לְאַחֲסִנַּת קַבְרָא מִן בְּנֵי חַתָּא: אֶשֶׁל אַבְרָהָם

לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה וְגו' - שְׁלֹפֵי פְשׁוּטוֹ תִיבַת "וַיָּקָם" מוֹסַבֶּת גַּם עַל הַמִּשְׁפָּה הַפְּסוּקִי: "הַשְּׂדֵה וְהַמְעָרָה וְגו'", וְכֵן לְפָסוּק שֶׁלְאַחֲרָיו: "לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה". אֵלָּא שֶׁבְּתַחֲלִילָה אוֹמֵר הַפְּתוּב בְּאוֹפֶן כְּלָלִי: "וַיָּקָם שְׂדֵה עֶפְרוֹן", וְאַחֲרֵי-כֵן מְפָרֵט שָׂדֵה כּוֹלֵל "הַשְּׂדֵה וְהַמְעָרָה וְגו'". וּפִירוּשׁוֹ: שִׁינְאָ מִכְחוֹ שֶׁל מוֹכֵר וְעַמֵּד בְּכַחוֹ שֶׁל קוֹנֵה, כְּפִירוּשׁ הַפְּתוּב בְּוַיִּקְרָא שֵׁם. תוֹרַה יח

(יח) בְּכָל בְּאֵי שַׁעַר עִירוֹ - בְּקָרֵב בְּלָם וּבְמַעֲמַד בְּלָם - בִּינּוֹן שֶׁכְּתוּב "בְּכָל בְּאֵי שַׁעַר עִירוֹ" בְּבִי"ת (שֶׁלֹּא כְּדִלְעִיל פְּסוּק י שֶׁכְּתוּב "לְכָל"), לְכֵן פִּירַשׁ "בְּקָרֵב בּוֹלָם", וְכִינּוֹן שֶׁלֹּא מֵתָאִים כֵּאֵן כָּל כֶּף לְשׁוֹן "בְּקָרֵב", לְכֵן הוֹסִיף "וּבְמַעֲמַד בּוֹלָם" (רא"ע).

הִקְנִהוּ לוֹ - וְהוּוּ הַפִּירוּשׁ "לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה". תוֹרַה יח

בְּכַחוֹ שֶׁל קוֹנֵה? כְּתוּב הַרְצָ"ם: מִשׁוּם שֶׁשֵׁם הַקּוֹנֵה כְּתוּב אַחֵר הַקְּיּוּמָה, אֵבֶל כֵּאֵן אֵין הַקּוֹנֵה כְּתוּב אַחֵר הַקְּיּוּמָה, כִּי "לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה" אֵינוֹ מְחוּבָּר לְפָסוּק הַקּוֹדֵם לוֹ, מִפְּנֵי פִיּוּסוֹק הַטְּעָמִים, לְכֵן פִּירַשׁ "וַיָּקָם" מִלְּשׁוֹן "תְּקוּמָה". וְיוֹתֵר נִרְאֶה לְפָרֵשׁ שֶׁמֵּהַפְּתוּב מִשְׁמַע שִׁישׁ כֵּאֵן שְׁנֵי עֵינָיִם: (א) "וַיָּקָם שְׂדֵה עֶפְרוֹן", (ב): "הַשְּׂדֵה וְהַמְעָרָה .. לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה". וְלְכֵן פִּירַשׁ שִׁי"וַיָּקָם שְׂדֵה עֶפְרוֹן" פִּירוּשׁוֹ מִלְּשׁוֹן "תְּקוּמָה". וְכֵן מוֹכֵן גַּם מֵהַפְּתוּב מִדְּגִישׁ כֵּאֵן "שְׂדֵה עֶפְרוֹן", לוֹמֵר שֶׁהֵיטָה תְּקוּמָה לְשְׂדֵה שֶׁהֵיטָה עַד עֵתָה בְּרִשׁוֹת הַדְּיוּט. וּבְהַמִּשְׁפָּה אוֹמֵר הַפְּתוּב: "הַשְּׂדֵה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ .. לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה", שֶׁהֵם עָבְרוּ לְרִשׁוֹת הַקּוֹנֵה.

וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: "וַיָּקָם .. הַשְּׂדֵה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ וְכָל הָעֵץ ..

שִׁנְאָמַר: "עֹבֵר לְסוֹחֵר", שֶׁמִּתְקַבְּלִים בְּשֶׁקֶל בְּכָל מְקוֹם - בְּרִש"י בְּכוֹרוֹת ג, א: "שֶׁבְּכָל מְקוֹם שִׁישׁ סוֹחֲרִים מִקְבָּלִין אוֹתוֹ בְּתוֹרַת שְׁקָלִים". וַיֵּשׁ מְקוֹם שֶׁשִּׁמְקָלִיתוֹן גְּדוּלִים שֶׁהוּן קְנָטְרִין - וְגַם שֶׁם הָיָה מִתְקַבֵּל בְּשֶׁקֶל. נִמְצָא שֶׁנֶּתַן לוֹ שְׁקָלִים גְּדוּלִים. צִנְטִינִיר"ש בְּלַעַז. - centeniers, מְטַבְּעוֹת שֶׁל מֵאָה מִדּוֹת (אוֹצֵר לַעֲדֵי רִש"י). מְשַׁקְלוֹת שֶׁל מֵאָה יְחִידוֹת (לַעֲדֵי רִש"י). תוֹרַה יז

(יז) וַיָּקָם שְׂדֵה עֶפְרוֹן - תְּקוּמָה הֵיטָה לוֹ - שִׁנְעָשָׂה חֲשׁוּב. שִׁינְאָ מִדֵּי הַדְּיוּט לֵיד מְלָךְ - שֶׁכֵּן עֶפְרוֹן, אֵף שֶׁבְּאֹתוֹ יוֹם עָלָה לְגְדוּלָה, נִחְשָׁב לְהַדְּיוּט בִּיחַס לְאַבְרָהָם שֶׁהָיָה "נִשְׂאֵי אֱלֻקִּים". וְמָה שֶׁלֹּא פִירַשׁ כֵּאֵן מִלְּשׁוֹן קְנָטְרִין, כִּמוֹ "וַיָּקָם הַבֵּית אֲשֶׁר בְּעִיר .. לְקוֹנֵה" (ויקרא בה, ט), שֶׁפִּירַשׁ רִש"י: "יִצְאָ מִכְחוֹ שֶׁל מוֹכֵר וְעַמֵּד

כד (א) וְאֶבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְהוֹה בְּרָךְ אֶת־אֲבְרָהָם כִּיב עַל בְּיוֹמָיו וַיִּבְרָךְ אֶת־אֲבְרָהָם בְּכָל־אֶת־אֲבְרָהָם בְּכָל־

ישי"א בְּרָךְ אֶת־אֲבְרָהָם בְּכָל־ • "בכל" עולה בגימטריא 'בן', ומאחר שהיה לו בן, היה צריך להשיאו אשה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות עמ' ה עמ' 346)

בכל, עולה בגימטריא בן (רש"י כד, א)

לרש"י הקשה: מדוע הקדים הכתוב 'וה' ברוך את אברהם בכל' לפני שליחותו של אליעזר, והרי בחיוב האב לבנו להשיאו אשה אין הבדל אם האב הוא עשיר ומברך בכל או לא. לכן מפרש ש"בכל" בגימטריא "בן", ולכן הצריך להשיאו אשה.

(ב) וַיֹּאמֶר אֲבְרָהָם אֶל־עֲבָדָיו זָקֵן בֵּיתוֹ הַמִּשְׁלַב בְּכָל־אֲשֶׁר־לוֹ שְׂיִם־נָא יִדְּךָ תַּחַת יָרְכִי:

ישי"א זָקֵן בֵּיתוֹ • לפי שהוא דבוק, נקוד זקן. תחת ירכי • (שבועות לח) לפי שהנשבע צריך שיטל בידו חפץ של מצוה, כגון: ספר תורה, או תפלין, והמילה היתה מצוה ראשונה לו, ובאה לו על-ידי צער והיתה חביבה עליו ונטלה. (ורוצה לומר: מה שלא אמר 'תחת ירכי', והיה לו להשביע העבד במלתו, לפי ששאל אברהם היתה ראשונה לו קדם מילת העבד, וקל להבין) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק א, עמוד 38 – מתוך 'לקראת שבת')

נקיטת חפץ בשביעה

שְׂיִם־נָא יִדְּךָ תַּחַת יָרְכִי:

לפי שהנשבע צריך שיטל בידו חפץ של מצוה (כד, ב. ובפירוש רש"י) והנה, אברהם אבינו קיים כל התורה עד שלא נתנה (יומא כח, ב), ואם-כן צריך עיון מפני מה לא השביעו במצוה אחרת? ויבן זה, בהקדים מה שהקשה רבנו הזקן (תורה אור פרשת לך לך 'דיבור המתחיל' בעצם היום), דלכאורה מפנין שקיים אברהם אבינו כל התורה כלה, מפני מה המתין במצות מילה עד שצוהו ה' ? אלא שיש חלוק בין המצות של האבות להמצות שלאחרי מתן תורה, דקדם מתן-תורה לא היתה אפשרות להחזיר קדשה בגשמיות העולם, כי היתה גזרה ש"בני רומי לא ירדו לסוריא, ובני סוריא לא יעלו לרומי" היינו שאין קשר בין הגשמיות להרוחניות, ולכן בקיום המצות והאבות לא היה כח להחזיר הקדשה בחפץ הגשמי (והקדשה שהיתה בחפץ היתה רק בשעת עשיית המצוה); מה שאין-כן לאחר מתן-תורה נתבטלה גזרה הנ"ל, ועל-ידי קיום המצוה אפשר להחזיר קדשה בחפץ הגשמי שבו נעשית המצוה, ולכן הקדשה נשארת בו בתמידות.

אשל אברהם

השביע את אליעזר במילתו שלו, כי מילתו שלו היתה על ידי צער וחביבה עליו, יותר ממילתו של אליעזר. וה' גור אריה" כתב שמה שלא השביע את אליעזר במילתו, משום שזה חלק מגופו ואינו נקרא חפץ, ורק מילתו של אחר נקראת חפץ.

(וּנְטִלָה) - בהרבה פתיביד ודפוסים ראשונים לא גורסים תיבה זו. והיא גם אינה מובנת, שהרי אליעזר הוא שנטל את מילתו של אברהם. אלא אם בן נפרש "וּנְטִלָה" לענין שהשביע עליו, ולא שהוא עצמו נטלה. תורה ג

שיטל בידו חפץ של מצוה, כגון ספר תורה או תפלין - ראה שבועות לח, ב: "לאתפוסי חפצא", וברש"י שם: "או ספר תורה או תפלין, באברהם דאתפסיה לאליעזר ברית מילה".

והמילה היתה מצוה ראשונה לו - ואחריה היתה מצות העקרה, ובה מביאר למה לא אחז ביצחק שהעלהו עולה במצות הקדוש-ברוך-הוא (באר בשדה).

ובאה לו על-ידי צער והיתה חביבה עליו - כלומר, ולכן היתה חביבה עליו. ויש לומר שבזה מביאר למה לא

(א) ברוך את אברהם בכל - "בכל" עולה בגימטריא "בן" - ובזה בא לומר לנו, שעד שלא היה לו בן, כל מה שה' ברכו לא היה נחשב אצלו לכלום, ורק לאחר שהיה לו בן נחשב אצלו שה' ברכו "בכל" (י"א).

ומאחר שהיה לו בן היה צריך להשיאו אשה - ועל פי זה מובן הקשר בין האמור בפסוק זה להמשך הפרשה. תורה ב

(ב) זקן ביתו - לפי שהוא דבוק - "ל'ביתו".

נקוד 'זקן' - ולא זקן. תחת ירכי - לפי שהנשבע צריך

בשונה מקף היא מצות מילה שנצטוו עליה האבות קדם מתן תורה, ולכן היה בכתם להחזיר הקדשה בבשר הגשמי, ונהפך להיות חפץ של קדשה. וזהו הטעם שהמתין אברהם בקיום מצוה זו עד שיצטווה, בכדי שקדשת המצוה תחזר בגשמייות ובאפן תמידי, ומשום-הכי השביעו אברהם על-ידי שימת ידו תחת ירכו דוקא - הדבר החדיד שהיה חפצא דקדשה.

ג וַאֲנִי עָלָה בְּמִקְרָא דַּי אֱלֹהִים דְּשָׂמִיא וְאֱלֹהִים דְּאַרְעָא דְּלֹא תִּסְבּ אֲתָתָא לְבָרִי מִבְּנֵי כְּנַעַנָא דִּי אֲנָא יָתִב בִּינֵיהוֹן:

(ג) וְאֲשַׁבְּעֶנְךָ בַּיהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ:

ד אֲלֵהִין לְאַרְעֵי וּלְגִלְדוּתֵי תִיזִיל וְתִסְבּ אֲתָתָא לְבָרִי לְיִצְחָק:

(ד) כִּי אֶל-אַרְצֵי וְאֶל-מוֹלְדוֹתַי תִּלְךָ וְלִקְחַתְּ אִשָּׁה לְבְנִי לְיִצְחָק:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ 190 השיחות תשמ"ח חלק א, עמוד 84 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

הוסיף בנים לאבינו שבשמים

כִּי אֶל-אַרְצֵי וְאֶל-מוֹלְדוֹתַי תִּלְךָ וְלִקְחַתְּ אִשָּׁה לְבְנִי לְיִצְחָק: (כד, ד)

השליחות הראשונה שמצינו בתורה היא שליחת אברהם את אליעזר עבדו לחרו, לקחת אשה לבנו. ויש ללמד מזה הוראה בעבודת האדם לקונו:

השליחות הראשונה במעלה המטלת על האדם היא לעשות את כל התלוי בו, לפעל הענין ד"פרו ורבו", לקרב עוד יהודים לתורה ומצות, שיתוספו עוד "בנים" לאבינו שבשמים, וכמאמר חכמינו ז"ל (סנהדרין יט, ב) "כל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו".

ויקמו שאברהם שלח את אליעזר עבדו עד לחרו, "חרון אף של מקום בעולם" (פרוש רש"י סוף פרשת נח), כמו כן על האדם ללכת גם למקומות שהם "ריקים" מתורה ומצות כדי למצוא שם עוד יהודי ולקרבו לעבודת השי"ת, עד שגם אותו יהודי יפעל גם הוא לקרב עוד יהודים לאביהם שבשמים.

ה וַיֹּאמֶר לָהּ עֲבָדָא מְאִים לֹא תִיבִי אֲתָתָא לְמִיתִי בְּתַרֵּי לְאַרְעָא הָדָא הָאֲתָבָא אֲתִיב יָת בְּרַךְ לְאַרְעָא דִּי נִפְקִתָּא מִתַּמָּן:

(ה) וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד אוֹלֵי לֹא-תֵאבְּהָ הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרַי אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת הַהֵשֵׁב אִשִּׁיב אֶת-בְּנִי אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִצְאָתָּ מִשָּׁם:

ו וַיֹּאמֶר לָהּ אַבְרָהָם אִסְתַּמַּר לָךְ דִּילְמָא תִּתִּיב יָת בְּרִי לְתַמָּן:

(ו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם הַשְּׁמַר לְךָ פֶּן-תִּשְׁיב אֶת-בְּנִי שָׂמָה:

ז וַיִּי אֱלֹהִים דְּשָׂמִיא דִּי דְבַרְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאַרְעַע וְלְדוּתֵי וְדִי מִלַּל לִי וְדִי קָיָם לִי לְמִימַר לְבָרַךְ אֲתָן יָת אַרְעָא הָדָא הוּא יִשְׁלַח מִלְאַכָּה לְדַמְרָה וְתִסְבּ אֲתָתָא לְבָרִי מִתַּמָּן:

(ז) יְהוָה וְ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לִקְחַנִּי מִבֵּית אָבִי וּמֵאַרְצֵי מוֹלְדוֹתַי וְאֲשֶׁר דִּבַּר-לִי וְאֲשֶׁר נִשְׁפַּע-לִי לֵאמֹר לִזְרַעְךָ אֲתָן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת יִשְׁלַח מִלְאָכֹו לְפָנֶיךָ וְלִקְחַתְּ אִשָּׁה לְבְנִי מִשָּׁם:

ח ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לִקְחַנִּי מִבֵּית אָבִי - וְלֹא אָמַר: 'וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ', וְלִמְעַלָּה אָמַר 'וְאֲשַׁבְּעֶנְךָ

אשל אברהם

(ז) ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לִקְחַנִּי מִבֵּית אָבִי - וְלִמְעַלָּה - פסוק ג. אָמַר: "וְאֲשַׁבְּעֶנְךָ [בח] אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ", - פן הוא בדפוס ראשון ושני. אָמַר לוֹ: עֲבָדוּ הוּא "אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ", שֶׁהַרְגַּלְתִּי בְּפִי הַכְּרִיזוֹת - כַּדְלֵעִיל כֹּא, לִג וּבְרִשִׁי שָׁם. אָכַל בִּשְׁ"לִקְחַנִּי מִבֵּית אָבִי" הוּא "אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם" וְלֹא "אֱלֹהֵי הָאָרֶץ", שֶׁלֹּא הָיוּ בְּאֵי עוֹלָם

וגו". אמר לו: עכשו הוא "אלהי השמים ואלהי הארץ", שהרגלתיו כפי הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי, היה "אלהי השמים" ולא אלהי הארץ, שלא היו באי עולם מפירים בו, ושמו לא היה רגיל בארץ. מבית אבי. מתרן. ומארץ מולדתי. מאור פשדים. ואשר דבר-לי. לצרפי. כמו: "אשר דבר עלי", וכן כל לי, ולו ולקום הסמוכים אצל דבור, מפרשים בלשון 'על', ותרגום שלהם (רצונו, שדרך התרגום להשפמש למ"ד במקום בעבור, וקל להבין) 'עלי, עלוהי, עליוהו', שאין נופל אצל דבור לשון 'לי ולו ולקום', אלא: אלי, אליו, אליהם, ותרגום שלהם: 'עמי, עמיה, עמהו', אבל אצל אמירה נופל לשון 'לי, ולו ולקום'. ואשר נשבע-לי. בין הבתרים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 565)

עכשו הוא אלקי השמים ואלקי הארץ . . כשלקחני מבית אבי היה אלקי השמים (רש"י כד, ז)

עד אברהם היה הקב"ה אלקי השמים, היינו שאלקות היה נחשב לדבר שמימי, שאינו שיף לעולם ולעניני העולם. בא אברהם אבינו, האב הראשון והיהודי הראשון, ועם עבודה של מסירות נפש הוריד והכניס אלקות בעולם ובכל עניני העולם, בכל פרטי תני היום יום, כך שכלם הפירו שה' הוא גם אלקי הארץ. ואכן, הפנה הפנימית של תני היום יום היא, לפרסם אלקות באופן פזה, שכל הסביבה תראה שה' הוא "אלקי השמים ואלקי הארץ".

(ח) ואם-לא תאבה האשה ללכת אחריך ונקית משבעתי זאת רק את-בני לא תשב שמה:

ח ואם לא תיבי אתתא למיתי בתריך יתחי ופאה ממומתי דא לחוד ית ברי לא תתב לתמן:

יט"ו ונקית משבעתי וגו'. וקח לו אשה מבנות ענר, אשכל וממרא (קידושין סא). רק את-בני וגו'. 'רק', מעוט הוא: בני אינו חוזר, אבל יעקב בן בני, סופו לחזר.

אשל אברהם

"עמהו" - ראה דברים יח, יח. אבל אצל אמירה נופל לשון "לי" - ראה לעיל כ, ד. ו"לו" - ראה לעיל ג, ט. ורבים פיוצא בו. ו"להם" - ראה לעיל א, כח. ורבים פיוצא בו. ואשר נשבע לי - בין הבתרים - פדלעיל טו, יח: "ביום ההוא פרת ה' את אברהם ברית וגו". אבל ראה רש"י שמות ו, ד שהשבעה היתה בפרכת מילה, לעיל ז, זח. תורה ח (ח) ונקית משבעתי וגו' - וקח לו אשה מבנות ענר אשכל וממרא - פי השבעה היתה: "אשר לא תקח אשה לבני מבנות הפנעני, אשר אנכי יושב בקרב", ומיתור התיבות "אנכי יושב בקרב", מוכן שבא לרבות שהשבעה היתה גם לבני ענר אשכול וממרא שאברהם ישב בקרבם, ולכן גם כשהתיר אותו משבעתו לא התיר לו ליקח אלא מבנות ענר אשכול וממרא (ע"פ רא"ם ורא"א). וראה גם רש"י לעיל כב, כ. אבל ראה רש"י לקמן פסוק מט. רק את בני וגו' - "רק" מעוט הוא - ואף שתיבת "רק" נכתבה כאן לצורך הענין, הרי לשם כך ניתן היה לכתוב

"ואשר דבר לי", ולא "ואשר דבר אלי", כיון שהדבור שלפני ברית המילה לא היה באופן ישיר לאברהם, אלא הקדוש-ברוך-הוא מדבר ואברהם נופל על פניו ושומע. כמו "אשר דבר עלי" - מלכים א ב, ד. וכן כל "לי" ו"לו" - ראה גם רש"י מלכים א ב, יט: "לדבר לו - לדבר בשבילו". ו"להם" הסמוכים אצל דבור, מפרשים בלשון על - וכן כתב רש"י לקמן כח, טו, ושם מוסיף גם "לך". ויש יוצאים מן הכלל הנה - ראה רש"י שמות לב, לד. ותרגום שלהם: "עלי", "עלוהי" - עליו. "עליוהו" - עליהם. אבל בתרגום אונקלוס שלפנינו אינו בן: ראה כאן: "לי". דברים יח, ב: "ליה". לקמן מט, ח: "להו". ושםא פננתו, שמן הראוי לתרגם בן (רא"ס). שאין נופל אצל דבור לשון "לי" ו"לו" ו"להם", אלא "אלי", "אליו", "אליהם", ותרגום שלהם: "עמי" - ראה לקמן פסוק ל. "עמה" - ראה לקמן יב, ד.

מפירים בו, ושמו לא היה רגיל בארץ. מבית אבי - מתרן - ראה גם רש"י לעיל יב, א. ומארץ מולדתי - מאור פשדים - ראה לעיל טו, ז. וצריך לומר שהו רק כשהכתוב מפרט: "מבית אבי ומארץ מולדתי", אבל לעיל בפסוק ד שאמר: "אל ארצי ואל מולדתי", אין הפנה ל"אור פשדים" ודקא אלא אל עבר הנהר בכלל (ולכן לא פירש שם רש"י שהפנה לאור פשדים), וכמו שנאמר בפסוק י: "וילך אל ארם נהרים אל עיר נחור". ואפשר שאברהם פירט לו שילך אל משפחתו שבחרן, אלא שאינו מפורש שם בפתוב, אבל הוא מפורש בדברי אליעזר לקמן פסוק לח (ע"פ רא"ס). וראה גם רש"י לקמן פסוק יד: "אם תהיה ממשפחתו". ואשר דבר לי - לצרפי - ברש"י שמות יד, יד: "בשבילי". צריך לומר שאין זה בא לשלול שה' לא דבר אליו אלא עליו, שהרי מפורש אמר לו ה' (לעיל יב, ז): "לוצרע אתן את הארץ הזאת", אלא הפנה ש"דבר לי" אינו יכול להתפרש אלא עלי ולצרפי, והינו שהדבור היה לצרפו. וב"משביל לדוד" פתב, שבכונה אמר אברהם:

ט וְשׂוּי עֲבָדָא יְתָהּ יְדָהּ תְּחִילָה יִרְכָא דְאַבְרָהָם רְבוּנָה וְקָנִים לָהּ עַל פְּתִיגָמָא דְרִין :
(ט) וַיִּשָּׂם הָעֶבֶד אֶת־יָדוֹ תַּחַת יַרְךָ אַבְרָהָם אֲדֹנָיו וַיִּשָּׁבַע לוֹ עַל־הַדָּבָר הַזֶּה:

♦ יום שלישי י"ח מרחשון ♦

י וַיִּדְבֹר עֲבָדָא עֲשָׂא גְמִלִין מִגְמְלֵי רְבוּנָה וְאֶזְל וְכָל שְׁפֵר רְבוּנָה בִּידָה וְקָם וְאֶזְל לְאַרְם דִּי עַל פֶּרַת לְקַרְתָּא דְנַחֲוֹר :
(י) וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גְמִלִים מִגְמְלֵי אֲדֹנָיו וַיִּלְךָ וְכָל־טוֹב אֲדֹנָיו בִּידוֹ וַיִּקָּם וַיִּלְךָ אֶל־אַרְם נְהָרִים אֶל־עִיר נַחֲוֹר:

כ"י - מִגְמְלֵי אֲדֹנָיו • נִכְרִין הָיוּ מִשָּׂאָר גְּמִלִים, שֶׁהָיוּ יוֹצְאִין זְמוּמִין מִפְּנֵי הַגּוֹל, שֶׁלֹּא יִרְעוּ בַּשְּׂדוֹת אַחֲרֵים. וְכָל־טוֹב אֲדֹנָיו בִּידוֹ • (כ"י) שֶׁטֶר מִתְּנָה כְּתֹב לִיצְחָק עַל כָּל אֲשֶׁר לוֹ, כְּדֵי שִׁיקְפָצוּ לְשִׁלַּח לוֹ בְּתָם. אַרְם־נְהָרִים • בֵּין שְׁתֵּי נְהָרוֹת יוֹשְׁבֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחת כ"ף מרחשון התשמ"ב

על פי האמור לעיל יובן מדוע הוצרך אליעזר לרדת לחוץ־לארץ כדי להביא משם את רבקה, שהיא היתה "כשושנה בין החוחים", ומשם יזקא הובאה ליצחק, שהוא הנה "עולה תמימה" (ולא הורשה לצאת לחוץ־לארץ), ואחרי־כן היה החיבור והיחוד ביניהם.

והביאור בזה:
השידוך בין יצחק ורבקה נפעל לאחר שיצחק היה כבר בדרגא נעלית ביותר. דהנה, השידוך בין אברהם ושרה היה קודם שאברהם הגיע לדרגתו הנעלית, כי אברהם הגיע לדרגתו הנעלית בהיותו בן ארבעים שנה, או בן מ"ח שנה, כמבואר במדרשי רבותינו ז"ל, וזה היה כבר לאחר השידוך שלו עם שרה. וכמוכן מפשטות הפתובים שמעלתו של אברהם, "ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם", היתה לאחר שאברהם ושרה היו נשואים משך זמן רב. מה־שאינו השידוך בין יצחק ורבקה נפעל לאחר שיצחק היה כבר בדרגתו הנעלית.

דהנה, השידוך בין יצחק לרבקה היה לאחר עקדת יצחק. דנוסף על העילוי שהיה אצל יצחק על ידי מצות המילה, "בריתי בבשרכם לברית עולם" [דלא כאברהם, שבעת השידוך עם שרה לא היתה אצלו מעלת המילה], היה אצלו גם גודל העילוי דענין העקידה.

דהנה, גם קודם העקידה היה יצחק בדרגא נעלית ביותר, כמבואר בפירוש רש"י שגם כאשר "הבין יצחק שהוא הולך

אשל אברהם

גְּמִלִים", וְאִם כֵּן הָיָה לוֹ לומר: "וְכָל טוֹב אֲדֹנָיו עֲלֵיהֶם", וְכָל־שׂוּי רִש"י לְקַמֵּן כֵּט, יג, שֶׁאֵלִיעֶזֶר לָקַח עִמּוֹ "עֲשָׂרָה גְּמִלִים טְעוּנִים", וּמֵהוּ שְׂאוּמֵר: "וְכָל טוֹב אֲדֹנָיו בִּידוֹ"? אֵלָּא וְדַאי זֶהוּ דְבַר נוֹסֵף לְעֲשָׂרָה גְּמִלִים טְעוּנִים, שֶׁמִּצַּד אַחַד הוּא "בִּידוֹ" מִמֶּשׁ, וּמִצַּד שֵׁנִי זֶהוּ "כָּל טוֹב אֲדֹנָיו", וּבְהִכָּרַח שֶׁזֶהוּ "שֶׁטֶר מִתְּנָה".
כְּדֵי שִׁיקְפָצוּ לְשִׁלַּח לוֹ בְּתָם. אַרְם נְהָרִים - בֵּין שְׁתֵּי נְהָרוֹת יוֹשְׁבֹת - נְהָרִים" לְשׁוֹן רַבִּים. וְעַל שֵׁם כֶּף נִקְרָאת "אַרְם נְהָרִים", "אַרְם" שִׁישׁוּשְׁבֹת בֵּין שְׁנֵי נְהָרוֹת. תורה יא

שֶׁהָיוּ יוֹצְאִין זְמוּמִין - פִּיּוּתֵיהֶם חֲסוּמִים.
מִפְּנֵי הַגּוֹל, שֶׁלֹּא יִרְעוּ בַּשְּׂדוֹת אַחֲרֵים - רָאָה גַם רִש"י לְעֵיל יג, ז. לְקַמֵּן פְּסוּק לב.
וְכָל טוֹב אֲדֹנָיו בִּידוֹ - שֶׁטֶר מִתְּנָה כְּתֹב לִיצְחָק עַל כָּל אֲשֶׁר לוֹ - וְאֵת זֶה נִטַּל בִּידוֹ, כְּדֵי לְהִרְאוֹת לָהֶם (רֵאָה רִש"י לְקַמֵּן פְּסוּק לו), כִּי אִם לֹא כֵּן, אֵיךְ יוֹכַל לְהַחְזִיק "כָּל טוֹב אֲדֹנָיו בִּידוֹ" (רֵאָה וּגְרָא). וְהִטַּעַם שֶׁלֹּא פִּירַשׁ רִש"י כֵּאֵן "בִּידוֹ" בְּמִשְׁמַעוֹת "בְּרִשׁוֹתוֹ" (כְּדִלְקַמֵּן לב, ד), וְשֶׁ לומר מִשׁוּם שֶׁבְּתַחֲלִילָה כְּתוּב "וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה

"אֶבֶל" (יפה תואר ב"ר נט, ט).
"בְּנֵי אֵינוֹ חוֹזֵר - שֶׁהוּא עוֹלָה תְּמִימָה וְאֵין חוֹצֵה לְאַרְץ כְּדַאי לוֹ (רִש"י לְקַמֵּן כו, ט).
אֶבֶל יַעֲקֹב בֶּן בְּנֵי סוּפוֹ לְחוֹר - לְחָרָן. וּמִבְּהִיר בְּזֶה לְעַבְד, שֶׁאֵצֶל יִצְחָק יֵשׁ סִיבָה מִיּוֹחֶדֶת לָמָּה אֵינוֹ רוֹצֵה לְהִשְׁאִירוֹ שָׁם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹלָה תְּמִימָה, מֵה־שְׁאִינֵן־כֵּן יַעֲקֹב (באר בשה). תורה ט
(י) מִגְמְלֵי אֲדֹנָיו - נִכְרִין הָיוּ מִשָּׂאָר גְּמִלִים - מִזֶּה שְׁכֵתוֹב "מִגְמְלֵי אֲדֹנָיו", מִשְׁמַע שֶׁהָיוּ נִיכְרִים שֶׁהֵם שֶׁל אַבְרָהָם (רֵאָה).

להישחט, וילכו שניהם יחדיו, בלב שנה", "ברצון ושמחה כו" - שפך זה היה קודם העקידה, ומזה מובן גודל מעלתו של יצחק לאחרי העקידה.

וכמוכן בפשטות - אפילו לפשוטי עם - גודל העילוי ששפיע אצל יצחק לאחרי העקידה, שהרי על כל צעד ושעל מזכירים בגני' ישראל את הזכות דעקידת יצחק, כמו שאומרים בתפילת ראש השנה "ועקידת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור", ולא רק בתפילת ראש השנה, אלא בכל יום ויום אומרים בתחילת התפילה פרשת העקידה, ובימי החול (בנימים שאומרים תחנון) מוסיפים לפניה ולאחרי זה בקשת תחנונים כו' שהקדוש ברוך הוא יזכור לבני ישראל את הזכות דעקידת יצחק כו'.

ולאחרי שיצחק הגיע לדרגה נעלית ביותר - שלח אברהם את אליעזר לחוץ לארץ, שאז היה ירידה גדולה ביותר, שהרי גם בזמן שהוא היתה בארץ ישראל קדושה יתירה, שלכן נאמר ליצחק "אל תרד מצרימה", "שאתה עולה תמימה, ואין חוצה לארץ כדאי לך".

ודוקא מחוץ לארץ היה צריך אליעזר לקחת אשה ליצחק. היינו, שהיו צריכים לקחת את רבקה ממקום תחתון ביותר, ממקום שהיתה בו "כשושנה בין החוחים", ומשם דוקא הביאה ליצחק.

זאת אומרת: אף על פי שיצחק היה בדרגה נעלית ביותר, עד שנאסר עליו לצאת לחוץ לארץ, אף על פי כן הלך אליעזר - בשליחותו של אברהם, "אחד היה אברהם" - לקחת אשה ליצחק מחוץ לארץ דוקא.

וכל זה - למרות שעניינו של אברהם אבינו הוא מדת החסד, כמו שנאמר "אברהם אהבי", אפילו כאשר מדובר אודות ערביים, ועל אחת כמה וכמה כאשר מדובר אודות "ימשק אליעזר", "דולה ומשקה מתורת רבו לאחריים", ועל אחת כמה וכמה כאשר מדובר אודות שליחות הקשורה עם השידוך דיצחק ורבקה, שזה היה היסוד לבנין עם ישראל פולו, כמו שנאמר "כי ביצחק יקרא לך זרע" - אף על פי כן שלח אברהם את אליעזר לקחת אשה ליצחק מחוץ לארץ דוקא.

וענין זה מובן על פי האמור לעיל שפוללות ענין השידוך והנישואין דיצחק ורבקה הוא הענין דייחוד מ"ה וב"ן. היינו, יחוד וחיבור עליון (מ"ה) ותחתון (ב"ן) - לכן נלקחה רבקה מחוץ לארץ דוקא.

(יא) וַיִּבְרַךְ הַגַּמְלִים מַחוּץ לְעִיר אֶל־פְּאָר הַמַּיִם לְעֵת עָרֵב לְעֵת צֵאת הַשָּׂאֵבֶת:

יא ואשרי גמלא מברא לקראת לבארא דמא לעדן רמשא לעדן דנפקן מלמא :

י"א וַיִּבְרַךְ הַגַּמְלִים • הַרְבִּיצִים.

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבִרְהֵם הַקְּרֹהֲנָא לְפָנַי הַיּוֹם וְעִשְׂהֶחֱסֵד עִם אֲדָנִי אֲבִרְהֵם:

יב ואמר יי אלהה דרבוני אברהם זמין פען קדמי יומא דין ועבד טיבו עם רבוני אברהם :

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחת כ"ף מרחשון התשמ"ב

עוד טרם שמסים את תפילתו מתמלאת כבר התפילה והבקשה ד"הקרה נא לפני היום", וכפירוש התרגום "הקרה - זמין". היינו, שהקדוש ברוך הוא נותן לו את כל הענינים במזמון כו', ונותן לו זאת "היום", וביום זה גופא אינו צריך לחכות כלל, כי הוא נענה "טרם פילה לדבר".

... ויהי רצון שאצל כל אחד ואחת מישראל קונים הענין ד"יהי הוא טרם פילה לדבר גו" - היינו, שעוד קודם שיספיק לסיים את הדיבור והלימוד בשיעור חומש היומי, ועל דרך זה שאר שיעורי "חת"ת", ועל דרך זה כללות העבודה ד"אברהם אהבי" [שכתוצאה מזה הרי הוא מתנהג באופן דאהבת ישראל, ומתעסק בהפצת היהדות והפצת המעונות חוצה] - הנה עוד קודם לכן קונים הענין ד"הקרה נא לפני היום", באופן ד"זמין", ובאופן ד"לפני" - "פנים בפנים", ותיקף ומיד - "היום". ובפשטות - ביאת משיח צדקנו בקרוב ממש, "נאו", ובייחוד עמו הולכים כל בני ישראל לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", "בנערינו ובזקנינו ובבנותינו", "שלימות העם", בייחוד עם

"שלימות התורה", הן לימוד התורה, נגלה דתורה ונסתר דתורה, והן קיום המצוות, והולכים לארץ-הקודש ומוצאים אותה בשלימותה, "שלימות הארץ", ובאופן שזוהי הכנה קרובה לקיום היעוד "כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך". וכל זה נעשה בשמחה וטוב לבב, ובאופן ד"טרם פילה לדבר" - במהרה בימינו ממש, בעגלא דידן.

יג **הא אנא קאם על עינא דמיא וכןת אנשי קרתא נפקן לממלי מיא:**

(יג) **הנה אנכי נצב על-עין המים ובנות אנשי העיר יצאת לשאב מים:**

יד ותהי עולממא דאימר לה ארכיני כען קולתיך ואשתי ותימר אשת ואף גמליך אשקי ותה זמנמא לעבדך ליצחק ובה אידע ארי עבדת טיבו עם רבוני:

(יד) **והיה הנערה אשר אמר אליה הפינא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם-גמליך אשקה אתה הכחת לעבדך ליצחק ובה אדע כי-עשית חסד עם-אדני:**

ט"ז אַתָּה הַכַּחַתְתְּ רֵאוּנָה הִיא לוֹ, שְׁתַּחֲא גּוּמְלַת חֲסָדִים, וְכַדָּא הִיא לִיכְנֵס בְּבֵיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, וְלִשְׁוֹן 'הוֹכַחְתְּ, בְּרִרְתְּ, אֶפְרוֹכִישׁ ט בְּלַע"ז. וְבַה אֲדַע. לְשׁוֹן תַּחֲנֻחַ, 'הוֹדַע לִי בָּהּ. כִּי-עֲשִׂית חֲסֵד. אִם תִּהְיֶה מִמְשַׁפְּחָתוֹ וְהוֹגַנְתָּ לוֹ, אֲדַע כִּי עֲשִׂית חֲסֵד" (כ"ח).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 60)

והיה הנערה אשר אמר אליה (כד, יד)

על הפסוק (שמות ב, ח) "ותלך העלמה" אמרו רז"ל (סוטה יב, ב) "מלמד שהלכה בזריזות פעלמה". וכתב המהרש"א: "לפי שכבר בענין זה קראה הפתוב אחותו. וכאן, גבי הליכה אחר אמה, קראה עלמה". וצריך עיון, שהרי כן דרך המקראות לשנות מפני יפי המליצה. וכנראה בתבת "העלמה" גופא, שמתחלה כתיב "והיה הנערה", ואחר כך נאמר, בענין זה עצמו, "והיה העלמה" (פסוק מג).

טו ויהיה הוא עד לא שיצי למללא והא רבקה נפקת דאתילידת לבתואל בר מלכה אמת נחור אחיהי דאברהם וקולתה על כתפה:

(טו) **ויהיה הוא טרם פלה לדבר והנה רבקה יצאת אשר ילדה לבתואל בן-מלכה אשת נחור אחי אברהם וכדה על-שכמה:**

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחות כ"ף מרחשון, התשמ"ב

אף ייתכן שאצל אליעזר נפעל הענין דחבור עליון ותחתון באופן נעלה יותר מאשר אצל משה ושלמה שהיו לאחרי מתן תורה!?

על הפסוק "ויהי הוא טרם פילה לדבר גז" - מביא "בעל יום-ההולדת" במאמרו את מאמר המדרש: "תני רבי שמעון בן יוחאי: ג' הם שנענו במענה פיהם, אליעזר משה ושלמה. אליעזר, דכתיב ויהי הוא טרם פילה לדבר והנה רבקה יוצאת. משה, דכתיב ויהי ככלותו לדבר את הדברים האלה ותבקע האדמה. שלמה, דכתיב ויהי ככלות שלמה להתפלל אל ה' ואש ירדה מן השמים".

אשל אברהם

שהיא ממשפחתו של אברהם, ושהיא הוגנת לו גם בשאר דברים. ולכן היה זקוק לתפלה שה יעזור לו בדבר (משכיל לדח). **כי עשית חסד - אם תהיה ממשפחתו והוגנת לו, "אדע כי עשית חסד" - נראה ש"אדע" מתפרש לשני הכוונות: "ובה אדע" (בלשון תחינה), ו"אדע כי עשית חסד", שאם יודיע לו ביה, אזי ידע. תורה טו**

בלעז. ובה אדע - לשון תחנה, הודע לי "בה" - ולא שאמר לעצמו שעל-ידי הסימן הוא ידע, שהרי כבר אמר "אותה הוכחת", אלא הוא התחלת דבור, שהתחנן לה' שיודיע לו בה [בנערה], שיזמן לפניו אשה הוגנת לו ממשפחתו (ראם). כלומר, אליעזר לא הסתפק בסימן שעשה, כי אף שהנערה אכן תעשה בן ותוכיח בנה שהיא גומלת חסדים, אין זה אומר

(יד) **אתה הכחת - ראויה היא לו - זהו הפירוש "אותה הוכחת לעבדך ליצחק".** **שתהא גומלת חסדים - ולכן בחר בסימן הזה דוקא (ראם).** **וכדאי לכנס בביתו של אברהם - שהוא גומל חסדים.** **ולשון "הכחת" - בררת - ראה גם רש"י לקמן פסוק מד.** **אפרוכי"ר - aprover, הבהרת.**

וב'נזר הקדש' מדיק דעם היות שפולם נענו במענה פיהם, מפל-מקום יש יתרון באליעזר לגבי משה ושלמה, שהם נענו ככלותם לדבר, היינו כשגמרו תפלתם, ואליעזר נענה טרם שפילה לדבר כו".

ומקשה במאמר: "לכאורה אינו מובן, איך שיך לומר שתפלת אליעזר פעלה יותר מתפילת משה ושלמה, שהוא נענה קודם שגמר תפילתו כו"?

וביאור קושיא זו: כללות ענין התפילה הוא - חיבור עליון ותחתון. היינו, שתהיה ההמשכה ממקום עליון ביותר עד המקום התחתון ביותר. ובפשוטות, הרי קל יותר לפעול את החיבור דעליון ותחתון לאחרי ביטול הגזירה דעליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה. ואם כן, מאחר שביטול הגזירה היה במתן-תורה, ואליעזר היה קודם מתן-תורה - איך ייתכן שאצל אליעזר נפעל הענין דחיבור עליון ותחתון באופן נעלה יותר מאשר אצל משה ושלמה שהיו לאחרי מתן-תורה!?

והביאור בזה:

בהמשכת אלקות ישנם ב' אופנים, וכמו שנגאמר "השולח אמתו ארץ עד מהרה ירוץ דברו": "השולח אמתו ארץ" היינו ההמשכה ההולכת לאט לאט, והיינו מה שנגמשה בבחינת השתלשלות ממדרגה למדרגה, שמתעכבת בכל מדרגה ובכל עולם כו'. ומה שנגאמר "עד מהרה ירוץ דברו", היינו שנגמשה במהירות ואינו מתעכב בעולמות, לפי שזהו המשכת החסד שלמעלה מסדר השתלשלות, ולמעלה ממדידה והגבלה, כולל הגבלה דזמן ומקום. ולכן, כפאשר הענין נפעל למעלה, הרי הוא נמשך למטה תיכף ומיד, בלי שום עיכוב.

וזהו הענין מה שנענו במענה פיהם, הינו לפי שהגיעו בתפילתם בבחינת אור אין-סוף שלמעלה מסדר השתלשלות, ולכן נענו מיד בלי שום עיכוב כו'. כי משה וכן שלמה שייכים לקו האמצעי, שעולה עד הפתח. היינו, בבחינת אור אין-סוף שלמעלה מסדר השתלשלות.

ואף-על-פי-כן, ישנו יתרון בתפילת אליעזר שנענה טרם שפילה לדבר - שזהו בזכותו של יצחק, בחינת הגבורה, כידוע שעיקר מהירות ההמשכה הוא מצד הגבורה דוקא, כמו שנגאמר ישיש כגיבור לרוץ אורח. היינו, שפדי שיהיה "לרוץ אורח", בבחינת מהירות ומרוצה, זהו על-ידי ש"ישיש כגיבור" (בחינת גבורה) דוקא.

וכמבואר בזהר, שמה שנגאמר "ישיש כגיבור" קאי על בחינת גבורה שבחסד, "דאמתיק דינא בחסד", שאז הגבורה היא בבחינת תגבורת החיות (על-דרך המבואר בנוגע ל"גבורות גשמים"), דשרשו מבחינת תגבורת העצמות, ומשם דוקא נמשך בחינת מהירות ההשפעה.

עד כאן תוכן הביאור דמאמר הנ"ל.

(טו) והנערה טבת מראה מאד בתולה ואיש לא

ידעה ותרד העינה ותמלא כדה ותעל:

טו ועולמתא שפירת חיזו (ג') שפירא למחזו) לחדא בתלמא וגבר לא ידעה ונקחת לעינא ומלת קולתה וסלקת:

ג"כ בתולה • במקום בתולים (כ"ד). ואיש לא ידעה • שלא כדרךה, לפי שבנות הנכרים היו משמרות מקום בתוליהן ומפקירות עצמן ממקום אחר, העיד על זו שנקיה מפל.

(יז) וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמיאני נא

מעמימים מברך:

יז ורהט עבדא לקדמותה ואמר אשקיני (ג') אטעמני) כען זעיר מיא מקולתיה:

ג"כ וירץ העבד לקראתה • לפי שראה שעלו המים לקראתה (בראשית רבה). הגמיאני נא • לשון גמיעה, הומייר בלע"ז.

אשל אברהם

שהמים עלו לקראתה, הבין שהיא ממשפחת אברהם (מדרש-ל). ונראה שדבר זה נרמז במה שאמר הכתוב "לקראתה". וברש"י בראשית רבה ס, ה לומד כן מזה שכתוב "ותרד העינה ותמלא", ולא כתוב "ותשאב ותמלא", כמו שכתוב בהמשך (פסוק כד) גבי

(יז) וירץ העבד לקראתה - לפי שראה שעלו המים "לקראתה" - שאם לא כן, למה רץ אחריה דוקא, אלא ודאי משום שראה בה דבר פלא הקשור בשאיבת המים שלה, שהיה רגיל לראות דבר כזה אצל אברהם [כדלעיל ברש"י כא, ל] (גרא). ומזה

(טו) בתולה - במקום בתולים. ואיש לא ידעה - שלא כדרךה. לפי שבנות והגוים משמרות מקום בתוליהן ומפקירות עצמן ממקום אחר, העיד על זו שנקיה מפל - כן הוא בכתב-ידי ודפוסים ראשונים. אף בדפוסים הנופצים: הנכרים. תורה יז

וְהָאָמֵר שְׁתֵּה אֲדֹנָי וְתִמְהַר וְתִרְדּוּ בְּדָה עַל־יָדֶיהָ וְתִשְׁקְהוּ:

יח וְהָאָמֵר אֲשֶׁת רַבּוּנִי וְאוֹחִיאַת וְאַחִימַת קוֹלְתָהּ עַל יָדֶיהָ וְאַשְׁקֶתָהּ:

טז יח וְתִרְדּוּ בְּדָה • מַעַל שְׂכָמָהּ.

וְתִכַּל לְהִשְׁקֹתוֹ וְהָאָמֵר גַּם לְגַמְלִיךָ אֲשָׁאֵב עֵד אִם־כָּלוּ לְשִׁתּוֹ:

יט וְשִׁיבִיאַת לְאַשְׁקִיּוּתָהּ וְהָאָמֵר אֵף לְגַמְלִיךָ אִם־כָּלוּ עַד דֵּי סַפְקוֹן לְמִשְׁתֵּי:

כט יח עַד אִם־כָּלוּ • הָרִי 'אִם' מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֲשֶׁר'. אִם־כָּלוּ • תִּרְגָּם אוֹנְקְלוֹס: 'דֵּי סַפְקוֹן' שְׂזוּ הָיָא גַּמְר שְׁתִּיתָן, כְּשִׁשְׁתוּ דֵּי סַפְקוֹן.

וְתִמְהַר וְתַעַר בְּדָה אֶל־הַשְּׁקֵת וְתַרְץ עוֹד אֶל־הַבָּאָר לְשָׂאֵב וְתִשְׁאֵב לְכָל־גַּמְלָיו:

כ וְאוֹחִיאַת וּנְפַצַּת קוֹלְתָהּ לְבֵית שְׁקִיָּא וְדַהֲטַת עוֹד לְבִידָא לְמַמְלִי וּמַלְת לְכָל גַּמְלוֹהֵי:

כט יח וְתַעַר • לִשׁוֹן נְפִיצָה, וְהַרְבָּה יֵשׁ בְּלִשׁוֹן מְשֻׁנָּה 'הַמְעַרָה מְכַלֵּי אֵל כְּלִי', וּבַמְקַרָא יֵשׁ לוֹ דוּמָה: (תהלים קמא) "אֵל תַּעַר נְפִישִׁי", (ישעיה נג) "אֲשֶׁר הִעֲרָה לְמֹת נְפִישׁוֹ". הַשְּׁקֵת • אֶבֶן חַלּוּלָה שְׁשׂוּתִים בְּהַ גַּמְלִים.

וְהָאִישׁ מִשְׁתַּאֲה לָּהּ מַחְרִישׁ לְדַעַת הַהֲצִלִּיחַ יְהוָה דְּרַבּוּ אִם־לֹא:

כא וּגְבַרָא שְׁהֵי בַּהּ מִסְתַּפַּל שְׁתִּיק לְמִידַע הָאֲצִלַּח יְיָ אַרְחָה אִם־לֹא:

כט יח מִשְׁתַּאֲה • לִשׁוֹן שְׂאִיָּה, כְּמוֹ: "שָׂאוּ עָרִים", (ישעיה ו) "תִּשְׂאָה שְׂמָמָה". מִשְׁתַּאֲה • מִשְׁתוּמָם וּמִתְבַּהֵל עַל שְׂרָאָה דְּרַבּוּ קְרוּב לְהֲצִלִּיחַ, אֲבָל אֵינּוּ יוֹדַע אִם מִמִּשְׁפַּחַת אַבְרָהָם הִיא, אִם לֹא. וְאֵל תִּתְמַה בְּתִיּוֹ

אשל אברהם

הגמלים: "ותשאב".

הַגַּמְלִיָּאֵי נָא - לִשׁוֹן גְּמִיעָה - גְּמִיעָה
היא לִשׁוֹן שְׁתִּיָּה (ראה רש"י חבקוק א, ט), אֲלֵא שְׁנֵה בְּאוּפֵן שְׁלוּגָם רַק מֵלֹא פִּיּוּ מִים. כְּלוֹמֵר, אֲלֵיִעְזָר בִּיקֵשׁ לְשִׁתּוֹת מַעַט מִים כְּמֵלֹא פִּיּוּ, וּכְמוֹ שְׂאִמָּה: "הַגַּמְלִיָּאֵי נָא מַעַט מִים מִבְּדַד", אֲבָל הִיא הַשְּׁקֶתָה אוֹתוֹ הַרְבֵּה יוֹתֵר, וּכְמוֹ שְׂכַתוּב "וְתִשְׁקְהוּ", וְנִרְאָה שְׂגָם בְּזוֹ נִבְחָנָה מִדַּת טוֹב לְפָה שֶׁל רַבְּקָה, שְׂבִיקֵשׁ מַעַט וְהִיא נִתְנָה הַרְבֵּה.

הוּמִיָּר בְּלַעְזוֹ - humer, לְגַמּוּעַ (רש"י ע"ז כט, ג). לְבָלוּעַ מִתּוֹךְ שְׂאִיפָה (אוצר לעד רש"י). לְגָגוּם (לעזר רש"י). תורה יח (יח) וְתִרְדּוּ בְּדָה - מַעַל שְׂכָמָה - בִּין שְׂבַעֲלֵיתָהּ לֹא כְּתוּב שְׂכַדָּה הִיָּה עַל שְׂכָמָה, לְכֵן הוּנְקַק לְפָרֵשׁ שְׁהוֹרִידָה מַעַל שְׂכָמָה. תורה יט

(יט) עַד אִם־כָּלוּ - הָרִי "אִם" מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁר - שְׂאִין זֶה לִשׁוֹן סַפְקָה, אֲלֵא לִשׁוֹן וְדֹאֵי. וְרֵאָה גַּם רִש"י לְקַמְּן פְּסוּק לָג. וְכֵן לְקַמְּן לֹא, נב. מג. ז. שְׂמוֹת כג, לג. בְּמִדְבָּר כ, כט. מְשַׁלֵּי כג, יח.

איוב מב, ח. וְרֵאָה רִש"י יִשְׁעִיָּה ד, ד: "יֵשׁ אִם מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן כִּי .. עַד אִם כָּלוּ לְשִׁתּוֹת".

אִם כָּלוּ - תִּרְגָּם אוֹנְקְלוֹס: "דֵּי סַפְקוֹן", שְׂזוּ הִיא גַּמְר שְׁתִּיתָן כְּשִׁשְׁתוּ דֵּי סַפְקוֹן - שְׁהַגְּמִלִים אֵינָם מְסִימִים לְשִׁתּוֹת אֲלֵא כְּשִׁשְׁתוּתִים דֵּי סִיפּוּקָם, וְלָכֵן תִּרְגָּם בְּלִשׁוֹן "סַפְקוֹן", וְלֹא בְּלִשׁוֹן "שְׂעִי" (נפש הגר). וְרֵאָה גַּם רִש"י לְקַמְּן מג, ב. איוב כ, כב. תורה כ (כ) וְתַעַר - לִשׁוֹן נְפִיצָה - כְּתִרְגוּם אוֹנְקְלוֹס: "וּנְפַצַּת". וּבְרִש"י יִשְׁעִיָּה לב, טו: "לִשׁוֹן שְׂפִיכָה".

וְהַרְבָּה יֵשׁ בְּלִשׁוֹן מְשֻׁנָּה: "הַמְעַרָה מְכַלֵּי אֵל כְּלִי" - עֲבוּדָה זְרָה פִּיָּה מִי. וּכְמַקְרָא יֵשׁ לוֹ דוּמָה: "אֵל תַּעַר נְפִישִׁי" - תְּהִלִּים קמא, ח. בְּרִש"י שָׁם: "אֵל תִּשְׁלַח נְפִישִׁי מִלְּפָנֶיךָ, כְּמוֹ וְתַעַר בְּדָה אֵל הַשְּׁקֵת".

"אֲשֶׁר הִעֲרָה לְמֹת נְפִישׁוֹ" הַשְּׁקֵת - אֶבֶן חַלּוּלָה שְׁשׂוּתִים בְּהַ גַּמְלִים. - יִשְׁעִיָּה נג, יב. וּבְרִש"י סוּטָה יד, א: "הִעֲרָה - דִּרְיִק". תורה כא

(כא) מִשְׁתַּאֲה - לִשׁוֹן שְׂאִיָּה - כְּלוֹמֵר, מִשְׁתוּמָם, כְּדִלְקַמְּן. כְּמוֹ "שָׂאוּ עָרִים .. תִּשְׂאָה שְׂמָמָה" - יִשְׁעִיָּה ו, יא. וּבְרִש"י שָׁם: "לִשׁוֹן גַּלְמוּד מֵאֵין יוֹשֵׁב".

מִשְׁתַּאֲה - מִשְׁתוּמָם וּמִתְבַּהֵל עַל שְׂרָאָה דְּרַבּוּ קְרוּב לְהֲצִלִּיחַ, אֲבָל אֵינּוּ יוֹדַע אִם מִמִּשְׁפַּחַת אַבְרָהָם הִיא אִם לֹא - וְהוּוּ "לְדַעַת הַהֲצִלִּיחַ ה' דְּרַבּוּ אִם לֹא".

וְאֵל תִּתְמַה בְּתִיּוֹ שֶׁל "מִשְׁתַּאֲה", שְׂאִין לָךְ תִּבְּהַ שְׁתַּחֲלַת יְכוּדָה שִׁיין - או סְמ"ך (רש"י לְקַמְּן מֵד, טו. שְׂמוֹת ט, יז. יִשְׁעִיָּה מא, י. מִיכָה א, יח. איוב יב, יד).

וּמִדְבַּרְת בְּלִשׁוֹן מִתְפַּעַל - או תִּתְפַּעַל או תִּתְפַּעַל (רש"י יִשְׁעִיָּה שם), או נִתְפַּעַל (רש"י שם נט, טז), או נִפְעַל (רש"י איוב שם).

שְׂאִין תִּיּוֹ מִפְרִידָה בֵּין שְׁתֵּי אוֹתוֹת שֶׁל עַקְר הַיְסוּד - רֵאָה גַּם רִש"י לְקַמְּן שָׁם. שְׂמוֹת ט, יז. יִשְׁעִיָּה שָׁם וְשָׁם. מִיכָה שָׁם. איוב שָׁם (בוֹתן תִּיּוֹ אַחַר אוֹת רֵאשׁוֹנָה שֶׁל יְסוּד). רִש"י בְּבָא מְצִיעָא סה, א.

שֶׁל מִשְׁתָּאָה, שְׁאִין לָךְ תְּבָה שֶׁתְּחַלֵּת יְסוּדָה שִׁי"ן וּמִדְּבַרְתָּ בְּלִשׁוֹן מִתְּפַעֵל, שְׁאִין תִּי"ו מִפְּרִידָה בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁל עֵקֶר הַיְסוּד, כְּגוֹן: "מִשְׁתָּאָה" מִגְזֵרַת "שָׂאָה", "מִשְׁתּוֹלֵל" (ישעיה נט) מִגְזֵרַת "שׁוֹלֵל", (שם טו) "וַיִּשְׁתּוּמֵם" מִגְזֵרַת שְׁמָמָה, "וַיִּשְׁתַּמֵּר חֲקוֹת עֲמָרִי" (מכה ו) מִגְזֵרַת וַיִּשְׁמֵר. אִף כָּאֵן, מִשְׁתָּאָה, מִגְזֵרַת תְּשָׂאָה. וּכְשֶׁם שְׁאֵתָה מוֹצֵא לִשׁוֹן מְשׁוּמֵם בְּאֶדָם נִבְהַל, וְנִאָּלַם וּבְעַל מַחְשְׁבוֹת, כְּמוֹ: (איוב יח) "עַל יוֹמוֹ נִשְׁמוּ אַחֲרוֹנִים", (ירמיה ב) "שְׁמוֹ שְׁמִים", (דניאל ה) "אֲשֶׁתּוּמֵם כְּשַׁעָה חֲדָא", כִּף תְּפַרֵּשׁ לִשׁוֹן שְׂאִיָּה בְּאֶדָם בְּהוֹל וּבְעַל מַחְשְׁבוֹת. וְאוּנְקָלוּס תְּרַגֵּם לִשׁוֹן שְׁהִיָּה, "וּנְבָרָא שְׁהִי", שׁוּהָה וְעוֹמֵד בְּמָקוֹם אַחֵד, לְרֵאוֹת "הַהֲצִלִּיחַ ה' דְּרַכּוֹ". וְאִין לְתַרְגֵּם שְׁתִּי, שְׁהִרִי אִינוּ לִשׁוֹן שְׁתִּיָּה, שְׁאִין אֶל"ף נּוֹפֵלֶת בְּלִשׁוֹן שְׁתִּיָּה. מִשְׁתָּאָה לָּהּ • מִשְׁתּוּמֵם עָלֶיהָ, כְּמוֹ: (לעיל ב) "אִמְרִי לִי אַחִי הוּא", וְכִמוֹ: (לקמן כו) "וַיִּשְׂאֵלוּ אֲנִשֵּׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ".

כב ונהנה בד ספיקו גמליא למשתי ונסיב
גברא קדשא דדהבא תקלא מתקלה ותרין
שירין על ידהא מתקל עשר סלעין דדהבא
מתקלהון:

(כב) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ הַגַּמְלִים לְשִׁתּוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ
זֶה בְּקַע מִשְׁקָלוֹ וּשְׁנֵי צְמִידִים עַל־יְדֵיהֶ עֵשְׂרָה
זָהָב מִשְׁקָלָם:

ישע' בקע • רמז לשקלי ישראל, "בקע לגלגלת". ושני צמידים • רמז לשני לוחות מצמדות. עשרה
זהב משקלם • רמז לעשרת הדברות שבהן.

אשל אברהם

שיודיענו הכתוב (רא"ם).
"בְּקַע לְגַלְגַּלֶּת" - שמות לח, כו. בקע
הוא שם משקל למחצית השקל (רש"י
שם).
וּשְׁנֵי צְמִידִים - רְמֵז לְשְׁנֵי לוחות
מִצְמָדוֹת - שְׁהִיוּ צְמִידוֹת זו לזו.
וְיִתְרָה נִרְאָה שֶׁהִכְנִיחָה שְׁהִיוּ שְׁתֵּי הַן
שְׁוֹת, וּכְפִירוֹשׁ רִש"י בְּשְׁמוֹת לֹא, יח.
וְרֵאָה רִש"י יְחֻזְקָאֵל טו, יא: "צְמִידִים
- הַכְּרֵתִים דְּבוּר כְּגִיד חֲבָרוֹ, חֲמִשָּׁה
כְּגִיד חֲמִשָּׁה". וְאֶפְשֶׁר שְׁעִיקָר הַדִּיּוּק
שֶׁל רִש"י הוּא מִמֵּה שֶׁנֶּתַן לָהּ שְׁנֵי
צְמִידִים, וְלֹא מִמֵּה שֶׁנֶּתַן לָהּ דִּיּוּקָא
צְמִידִים, כִּי צְמִיד הוּא תְּכַשִּׁיט לְכָל יָד
בְּפָנָי עֲצָמוֹ, וְאִין הִכְרַח לְתַת צְמִיד
לְכָל יָד. וְהֵרָא"ם פֶּתַב שְׁדָרְשׁוּ בֵּן
מִמֵּה שֶׁנֶּאֱמַר "וּשְׁנֵי צְמִידִים", וְהִרִי
סָתַם צְמִידִים שְׁנַיִם, וְיֵמָה תִּלְמוּד
לוֹמַר: "וּשְׁנֵי?"
עֵשְׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם - רְמֵז לְעֵשְׂרַת
הַדְּבָרוֹת שֶׁבֵּהֶן - שְׁהִיוּ בְּנִיָּה עֲתִידִים
לְקַבְּלָם (רש"י ב"ר טו, ט). וְרֵאָה גַם רִש"י
בַּמִּדְבָּר ז, כ. וְנִרְאָה שְׁדָרְשׁוּ בֵּן מִמֵּה
שְׁדִיקָה הַתּוֹרָה לְכַתּוּב אֵת מִשְׁקָלָם
הַמְדוּנִי. וְיִתְרָה מוּז, שְׁדִיקָה הַתּוֹרָה
לְכַתּוּב אֵת מִשְׁקָל שְׁנֵי הַצְּמִידִים יחד,
וְלֹא מִשְׁקָל שֶׁל כָּל צְמִיד בְּנִפְרָד.
וְרֵאָה ב"גוֹר אֲרִיָּה" שְׁהֲאִירָף בְּבִיאֹר
הָעֵנָן עַל פִּי דְרוֹשׁ. וְה"לְבוּשׁ" פֶּתַב,
שְׁהָעֵנָן הוּא שְׁאֵלִיעֵרוֹ דִּיק לִיתֵן

"שְׁמוֹ שְׁמִים" - ירמיה ב, יב. לִשׁוֹן
תְּמַהוּן, הַשְׁתּוּמָמוֹ (רש"י שם).
"אֲשֶׁתּוּמֵם כְּשַׁעָה חֲדָא" - דְּנִיָּאֵל ד,
טו. שְׁתַּק (רש"י שם), וְהִנֵּה מַחְשֵׁב מַה
יַעֲנֶה (רש"י חולין כא, א).
כִּף תְּפַרֵּשׁ לִשׁוֹן שְׂאִיָּה בְּאֶדָם בְּהוֹל
וּבְעַל מַחְשְׁבוֹת - וּלְפִי זֶה הַהֲבָדֵל בֵּין
מִשְׁתּוּמֵם לְמִשְׁתָּאָה, שֶׁמִּשְׁתּוּמֵם הוּא
נִבְהַל וְנִאָּלַם דּוּם, וְאִילוּ מִשְׁתָּאָה הוּא
רַק נִבְהַל.
וְאוּנְקָלוּס תְּרַגֵּם לִשׁוֹן שְׁהִיָּה: "וּנְבָרָא
שְׁהִי", שׁוּהָה וְעוֹמֵד בְּמָקוֹם אַחֵד
לְרֵאוֹת - וְהוּוּ הַפִּירוּשׁ "לְדַעַת".
"הַהֲצִלִּיחַ ה' דְּרַכּוֹ". וְאִין לְתַרְגֵּם
"שְׁתִּי" - כִּפִּי שִׁישׁ שְׂרוּצִים לְגְרוֹס בֵּן
בְּאוּנְקָלוּס. וְהִנֵּנוּ לִשׁוֹן שְׁתִּיָּה, וּבְנָה
מְרִיחִים שֶׁהִתִּי"ו הִיא חֶלֶק מִיְסוּד
הַמֶּלֶךְ (באר רחובות).
שְׁהִרִי אִינוּ לִשׁוֹן שְׁתִּיָּה, שְׁאִין אֶל"ף
נּוֹפֵלֶת בְּלִשׁוֹן שְׁתִּיָּה - אֶבֶל בְּשִׁרְשׁ
"שֵׁהָה", דְּרַף הָאֶל"ף הַחֲלִיף אֵת
הַי"א (באר רחובות).
מִשְׁתָּאָה לָּהּ - מִשְׁתּוּמֵם עָלֶיהָ. כְּמוֹ
"אִמְרִי לִי אַחִי הוּא" - לְעִיל כ, יג.
עֲלִי (רש"י שם).
וְכִמוֹ "וַיִּשְׂאֵלוּ אֲנִשֵּׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ" -
לְקַמֵּן כו, ז. עַל אִשְׁתּוֹ (רש"י שם). תּוֹרָה כב
(כב) בְּקַע - רְמֵז לְשִׁקְלֵי יִשְׂרָאֵל -
כִּי אִם לֹא בֵּן, "בְּקַע מִשְׁקָלוֹ" לְמָה לִּי,
הִרִי לֹא הִיָּה מִשְׁקָלוֹ מוּפְלָג עַד

כְּגוֹן ("מִשְׁתָּאָה" מִגְזֵרַת שָׂאָה). -
בְּאֶחָד מִפְּתָבֵי הַיָּד וּבְדָפוּס שְׁנֵי לֹא
גוֹרָסִים קָטַע זָה. וְגַם אִינוּ מוּבָן, שְׁהִרִי
מִסִּים בְּהַמְשָׁךְ: "אִף כָּאֵן מִשְׁתָּאָה
מִגְזֵרַת תְּשָׂאָה".
"מִשְׁתּוֹלֵל" - יִשְׁעִיָּה נט, טו. וּבְרִש"י
מִיכָה שָׁם: "מִשְׁתַּגַּע כְּשׁוֹטָה בְּתַמְהוּן
לֵב".
מִגְזֵרַת "שׁוֹלֵל" - מִיכָה שָׁם. וּבְרִש"י
שָׁם שֶׁהוּא מִלִּשׁוֹן שׁוֹגֵג.
"וַיִּשְׁתּוּמֵם" - שָׁם נט, טו. וּבְרִש"י שָׁם:
"אֶדָם הַעוֹמֵד וְתוֹהָא וְשׁוֹתֵק
בְּתַמְהוּנוֹ".
מִגְזֵרַת "שְׁמָמָה" - שְׁמוֹת כג, כט.
וּבְרִש"י שָׁם: "רִיקָה".
"וַיִּשְׁתַּמֵּר חֲקוֹת עֲמָרִי" - מִיכָה ו, טו.
יִשְׁתַּמֵּר עַל יְדִיכֶם וּבְנִיכֶם כָּל חֲקוֹת
עֲמָרִי וְאֶחָב (רש"י שם).
מִגְזֵרַת "וַיִּשְׁמֵר" - בְּרִש"י לְקַמֵּן מֵד,
טז: "שְׁמֵר".
אִף כָּאֵן "מִשְׁתָּאָה" מִגְזֵרַת "תְּשָׂאָה" -
יִשְׁעִיָּה ו, יא. הוּבָא בְּדְבוּר הַקּוּדֵם.
וּכְשֶׁם שְׁאֵתָה מוֹצֵא לִשׁוֹן "מְשׁוּמֵם" -
רֵאָה עֲרָא ט, גִּיד.
בְּאֶדָם נִבְהַל וְנִאָּלַם - מִלְּדְבַר. רֵאָה גַם
רִש"י יְחֻזְקָאֵל ג, טו: "מִשְׁתּוּמֵם, אֶדָם
מְשׁוֹתֵק מִלְּדְבַר".
וּבְעַל מַחְשְׁבוֹת, כְּמוֹ "עַל יוֹמוֹ נִשְׁמוּ
אַחֲרוֹנִים" - אִיּוֹב יח, כ. תְּמַהוּ בְּשִׁמְעֵם
עַל אִיד אֲשֶׁר בָּא לוֹ (רש"י שם).

(כג) וַיֹּאמֶר בַּת־מִי אֵת הַגִּידִי נָא לִי הַיֵּשׁ בֵּית־אֲבוֹיָךְ
מָקוֹם לָנוּ לָלֶיֶן:
כג וַיֹּאמֶר בַּת מִן אֵת חַי קָעַן לִי הַאֵיִת בֵּית
אֲבוֹיָךְ אֲתֵר כְּשֶׁר לָנָא לְמַבְתּוּ:

ש"י « וַיֹּאמֶר בַּת־מִי אֵת. לְאַחַר שָׁנַתָּן לָהּ שָׁאַלָהּ, לְפִי שֶׁהִיא בְּטוֹחַ בְּזְכוּתָהּ שֶׁל אֲבִרְהָם, שֶׁהַצְּלִיחַ הַקָּבָ"ה
דָּרְכּוֹ. לָלֶיֶן. לִינָה אַחַת, 'לֵינִי' שֵׁם דָּבָר, וְהִיא אֲמָרָה "לָלוֹן", כִּמְהָ לִינּוֹת.

(כד) וַתֹּאמֶר אֵלָיו בַּת־בְּתוּאֵל אֲנֹכִי בֶן־מִלְכָּה אִשְׁרָי
יָלְדָה לְנַחֲוֹר:
כד וַתֹּאמֶר לָהּ בַת בְּתוּאֵל אֲנָא כִּר מִלְכָּא
דִּילִידָת לְנַחֲוֹר:

ש"י « בַּת־בְּתוּאֵל. הִשְׁבִּיבְתוּ עַל רֵאשׁוֹן - רֵאשׁוֹן, וְעַל אַחֲרוֹן - אַחֲרוֹן.

(כה) וַתֹּאמֶר אֵלָיו גַּם־תִּתְּנֵן גַּם־מִסְפּוֹא רַב עִמָּנוּ
גַּם־מָקוֹם לָלוֹן:
כה וַתֹּאמֶר לָהּ אִף תִּבְנֵא אִף כִּסְתָא סְגִי
עִמָּנָא אִף אֲתֵר כְּשֶׁר לְמַבְתּוּ:

ש"י « מִסְפּוֹא. כָּל מֵאֵכֶל הַגְּמִלִים קָרוּי מִסְפּוֹא, כְּגוֹן תִּבְנֵן וּשְׁעוּרִים.

(כו) וַיִּקְרַד הָאִישׁ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה:
כו וַיִּכְרַע גִּבְרָא וּסְגִיד קָדָם יי':

♦ יום רביעי י"ט מרחשון ♦

(כז) וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבִרְהָם אִשְׁרָי
לֹא־עָזַב חֲסִדּוֹ וְאַמְתּוֹ מֵעַם אֲדָנִי אֲנֹכִי בַּדֶּרֶךְ נַחֲוִי
יְהוָה בֵּית אָחִי אֲדָנִי:
כז וַיֹּאמֶר בְּרִיךְ יי' אֱלֹהָא דְרַבּוּנֵי אֲבִרְהָם דִּי
לֹא מֵנַע טִיבוּתָהּ וְקוּשְׁטָהּ מִן רַבּוּנֵי אֲנָא
כְּאוֹרַח תִּקְנָא דְרַבּוּנֵי יי' בֵּית אַחוּהֵי דְרַבּוּנֵי:

ש"י « בַּדֶּרֶךְ. דֶּרֶךְ הַמְּזֻמָּן, דֶּרֶךְ הַיָּשָׁר, בְּאוֹתוֹ דֶּרֶךְ שֶׁהֵיטִיף צְרִיף. וְכֵן כָּל בֵּי"ת וְלִמ"ד וְה"א הַמְשֻׁמָּשִׁים
בְּרֵאשׁ הַתְּכָה וּנְקוּדִים בַּפֶּתַח, מְדַבְּרִים בַּדָּבָר הַפְּשוּט שֶׁנִּזְכָּר כְּבָר בְּמָקוֹם אַחֵר, אוֹ שֶׁהוּא מְבָרַר וְנִפְרָר
בְּאֵיזָה הוּא מְדַבֵּר.

אשל אברהם

בְּדָפוּס רוּמִי: הַבְּהֻמוֹת.
קָרוּי "מִסְפּוֹא", כְּגוֹן תִּבְנֵן - בְּדָפוּס
רֵאשׁוֹן, וְכֵן הוּא גִירָסַת הַ"גּוּר אַרְיָה":
"עֲצֵדָה". וְהֵינּוּ תִבְנֵן שֶׁל מִינֵי קִטְנִיּוֹת,
כְּאִמּוֹר בְּשֶׁבֶת עו, א, שֶׁהוּא מֵאֵכֶל
גְּמִלִים.

וּשְׁעוּרִים - כְּלוּמַר, בַּדֶּרֶךְ כָּלֵל מִסְפּוֹא
כּוֹלֵל גַּם תִּבְנֵן, וּמָה שֶׁאֲמָרָה: "גַּם תִּבְנֵן
גַּם מִסְפּוֹא"? הַפִּירוּשׁ הוּא: תִּבְנֵן
בְּשִׁבִיל מִסְפּוֹא. תוֹרָה כו

(כז) בַּדֶּרֶךְ - דֶּרֶךְ הַמְּזֻמָּן - בְּכֻמְהָ
דְּפוּסִים: הַמְיוּמָן.
דֶּרֶךְ הַיָּשָׁר, בְּאוֹתוֹ דֶּרֶךְ שֶׁהֵיטִיף צְרִיף -
וְלֹא סָתָם דֶּרֶךְ, וּכְפִי שֶׁמְבָאֵר הַטַּעַם
לְקַמְּוֹן.

וְכֵן כָּל בֵּי"ת וְלִמ"ד וְה"א הַמְשֻׁמָּשִׁים
בְּרֵאשׁ הַתְּכָה וּנְקוּדִים בַּפֶּתַח, ת

וְהִיא אֲמָרָה "לָלוֹן", כִּמְהָ לִינּוֹת אֲתָה
יָכוֹל לָלוֹן אֲצִלְנוּ - שְׁכֵן "לָלוֹן" הִיא
מִלַּת מְקוֹר, וְיֵשׁ בְּמִשְׁמָעָהּ גַּם רַבּוּי
לִינּוֹת (בֹּאֵר רַחוּבִים). וּבְדָפוּס רֵאשׁוֹן
הַגִּירָסָא: "וְהִיא אֲמָרָה גַּם מָקוֹם לָלוֹן,
כִּמְהָ לִילּוֹת אֲתָה יָכוֹל לָלוֹן אֲצִלְנוּ".
וְכַתּוּב בְּסִפְר "יוֹסֵף הִלְל", שֶׁלְּפִי גִירָסָא
זוֹ הַלִּימוּד הוּא מַתִּיבַת "גַּם" שֶׁהִיא
לְשׁוֹן רִיבּוּי. תוֹרָה כד

(כד) בַּת בְּתוּאֵל - הִשְׁבִּיבְתוּ עַל
רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן, וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן -
לוֹמֵר שֶׁחֲכֻמָּה הֵיטָה, כְּמוֹתָהּ הַמְשֻׁנָּה
אֲבוֹת ה, ו שְׁוֹהוּ אֶחָד מֵהַשְּׁבַע
דְּבָרִים שֶׁבְּחֻכְמָם. וְרֵאזָה גַּם רֵש"י לְקַמְּוֹן
לֹא, לֹא. לֹא, לֹא, לֹא, לֹא, לֹא. יט. שְׁמוֹת ג, יב. נְחֻמְיָה
א, ג. תוֹרָה כה
(כה) מִסְפּוֹא - כָּל מֵאֵכֶל הַגְּמִלִים -

דּוֹקָא כֵן (וְלֹא סָתָם מַתְּנָה גְדוּלָה), אִף
שֶׁעֵדִין לֹא יָדַע מִי הִיא, כְּדִי לְחַזֵּק אֵת
הַצְּלִיחַת דְּרַכּוֹ. וּבִ"תוֹרַת מִנְחָם" כַּתּוּב,
שֶׁבְּכַף רְמוֹ לָהּ שֶׁהִקְמַת בֵּית בְּיִשְׂרָאֵל
צְרִיכָה לְהִיּוֹת עַל יוֹסֵדֵי הַתּוֹרָה
וְהַמְצֻוֹת, שְׁכֵן "בְּקַע לְגִלְגָּלַת" רְמוֹ
לְצַדִּיקָה, הַכּוֹלֵלֵת אֵת כָּל הַמְצֻוֹת, וּשְׁנֵי
צְמִידִים וְעֶשְׂרֵה זָהָב רוּמִזִּים לְלוּחוֹת
הַבְּרִית וְעֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת, שֶׁעֲנָנָם
תוֹרָה. תוֹרָה כג

(כג) וַיֹּאמֶר בַּת מִי אֵת - לְאַחַר
שָׁנַתָּן לָהּ שָׁאַלָהּ, לְפִי שֶׁהִיא בְּטוֹחַ
בְּזְכוּתָהּ שֶׁל אֲבִרְהָם שֶׁהַצְּלִיחַ
הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא דְרַכּוֹ. לָלוֹן -
לִינָה אַחַת, "לֵינִי" שֵׁם דָּבָר - וְ"שֵׁם
דְּבָר" לֹא סִימָן רַבּוּי הוּא לְשׁוֹן יְחִיד
(בֹּאֵר רַחוּבִים).

(כח) וְתָרַץ הַנְּעִירָה וַתֵּגֵד לְבֵית אִמּוֹה בְּדַבָּרִים
 הָאֵלֶּה:
 כח וְרַחֲמֵי עוֹלָמְתָא וְחַוִּיצַת לְבֵית אִמּוֹה
 כַּפְתָּגְמִיא הָאֵלִין :

כ"ח לְבֵית אִמּוֹה • דָּרַךְ הַנְּשִׁים הָיָה לִהְיוֹת לָהֶן בֵּית לִישָׁב בּוֹ לְמִלְאכְתָּן, וְאִין הִבַּת מַגְדַּת אֶלָּא לְאִמּוֹה.

(כט) וְלִרְבֵּקָה אָח וּשְׁמוֹ לָבֵן וַיִּרְץ לָבֵן אֶל־הָאִישׁ
 הַחוּצָה אֶל־הָעֵין:
 כט וְלִרְבֵּקָה אָחָא וּשְׁמָהּ לָבֵן וַיִּרְהַט לָבֵן לָבוֹת
 גְּבָרָא לְבָרָא לוֹת עֵינָא :

כ"ט וַיִּרְץ • לָמָּה רָץ, וְעַל מָה רָץ?.

(ל) וַיְהִי כִּי רָאָת אֶת־הַנָּזִים וְאֶת־הַצְּמִדִּים עַל־יְדֵי
 אָחִיתוֹ וּכְשָׁמְעוּ אֶת־דְּבָרֵי רַבֵּקָה אָחִיתוֹ לְאִמּוֹר
 כֹּה־דַבֵּר אֵלַי הָאִישׁ וַיָּבֵא אֶל־הָאִישׁ וְהִנֵּה עֹמֵד
 עַל־הַגְּמָלִים עַל־הָעֵין:
 ל וְהָיָה כִּד חֲזָא יְת קַדְשָׁא וְיֵת שִׁירֵיא עַל
 יְדֵי אָחִיתָהּ וְכַד שְׁמַע יְת פְּתָגְמֵי רַבֵּקָה
 אָחִיתָהּ לְמִימַר כְּדִין מַלְל עַמִּי גְּבָרָא וְאִתָּא
 לוֹת גְּבָרָא וְהָא קָאֵם עַלְוֵי גְּמִלְיָא עַל עֵינָא :

כ"ל וַיְהִי כִּי רָאָת אֶת־הַנָּזִים • אָמַר: 'עֲשִׂיר הוּא זֶה', וְנָתַן עֵינָיו בְּמִמּוֹן. עַל־הַגְּמָלִים • לְשִׁמְרוֹן, כְּמוֹ: (לעיל
 ט) "וְהוּא עֹמֵד עַל־יָהֶם", לְשִׁמְשָׁם.

(לא) וַיֹּאמֶר בּוֹא בְּרוּךְ יְהוָה לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ וְאֵנְכִי
 פְּנִיתִי הַבַּיִת וּמְקוֹם לְגַמְלִים:
 לא וַיֹּאמֶר עוֹל בְּרִיכָא דִּי לָמָּא אִתָּא קָאֵם
 כְּבָרָא וְאֵנָּא פְּנִיתִי בֵּיתָא וְאִתַּר כְּשֵׁר
 לְגַמְלִיָּא :

כ"א פְּנִיתִי הַבַּיִת • מַעְבֻּדַת אֱלִילִים (כ"ה).

אשל אברהם

- וְהוּא "כְּרָאוֹת אֶת הַנָּזִים" - נָתַן עֵינָיו
 בְּמִמּוֹן.
 עַל הַגְּמָלִים - לְשִׁמְרוֹן - וְכַד פִּירוּשׁ
 הַפְּתוּב: "וְהוּא עֹמֵד [וְשׁוֹמֵר] עַל
 הַגְּמָלִים, עַל הָעֵין [לִיד הָעֵין]". וְלֹא
 שֶׁהוּא עֹמֵד עַל הַגְּמָלִים מִמֶּשׁ, כִּי אִין:
 הָיָה צְרִיף לוֹמַר: א) "וְהוּא רוֹכֵב", ב)
 "עַל הַגְּמָל". וְרַחֲמֵי לְקַמְּן כַּח,
 יג: "נִצַּב עָלָיו - לְשִׁמְרוֹן".
 כְּמוֹ "וְהוּא עֹמֵד עַל־יָהֶם" - לְעִיל יח, ח.
 לְשִׁמְשָׁם - שְׁלֹא עֹמֵד עַל־יָהֶם מִמֶּשׁ,
 אֶלָּא עֹמֵד וְהַשְׁגִּיחַ עַל־יָהֶם כְּדִי
 לְשִׁמְשָׁם. תורה לא
(לא) פְּנִיתִי הַבַּיִת - מַעְבֻּדַת
אֱלִילִים - כִּי אִין לוֹמַר שֶׁהַכּוֹנֵן
 לְפִינוּי מְקוֹם, שֶׁהִרִי רַבֵּקָה אָמְרָה לוֹ
 שִׁישׁ מְקוֹם לָלוֹן (ג'א), וְגַם לָמָּה
 צְרִיף לְהַדְּגִישׁ שִׁפְנָה הַבַּיִת
 (ר'א"ס). תורה לב

שֶׁלְכַאוּרָה הָיָה צְרִיף לְכַתוּב תְּחִילָה:
 "וַיְהִי כְּרָאוֹת אֶת הַנָּזִים וְגו'", וְאַחֲרֵי־
 כֵּן: "וַיִּרְץ לָבוֹן", שֶׁהִרִי תְּחִילָה רָאָה
 אֶת הַנָּזִים וְרַק אַחֲרֵי־כֵּן, וּמִכָּאָר
 שֶׁהוּא אָבֵן פִּירוּשׁ הַפְּתוּב: "וַיִּרְץ לָבוֹן",
 לָמָּה "וַיִּרְץ"? בְּגַלֵּל שֶׁוַיְהִי כְּרָאוֹת אֶת
 הַנָּזִים, שֶׁהוּא טַעַם לְ"וַיִּרְץ לָבוֹן".
 וּמוֹסְרֵי רַש"י, שֶׁבְּאִוְפֵן זֶה גַּם מוֹבֵן
 "עַל מָה רָץ", כִּי אִם הָיָה כְּתוּב
 תְּחִילָה: "וַיְהִי כְּרָאוֹת אֶת הַנָּזִים ..
 וּכְשָׁמְעוּ אֶת דְּבָרֵי אָחִיתוֹ וְגו'", וְאַחֲרֵי
 כֵּן "וַיִּרְץ לָבוֹן", הָיָה נִיטָן לוֹמַר שֶׁהוּא
 רָץ עַל־מְנַת לְהַכְּנִיס אוֹרְחִים, וּמִנְהָ
 שֶׁהַתּוֹרָה כְּתוּבָה תְּחִילָה: "וַיִּרְץ לָבוֹן",
 וְאַחֲרֵי־כֵּן מִיַּד בְּסֻמּוֹד לְכֵּן: "וַיְהִי
 כְּרָאוֹת אֶת הַנָּזִים", מוֹבֵן שֶׁהוּא טַעַם
 רִיצַת לָבוֹן, לֹא בְּגַלֵּל מִצְוַת הַכְּנִסַת
 אוֹרְחִים, אֶלָּא בְּגַלֵּל "כְּרָאוֹת אֶת
 הַנָּזִים" (לְכוּשׁ וּשְׁפ"ח).
אָמַר: עֲשִׂיר הוּא זֶה, וְנָתַן עֵינָיו בְּמִמּוֹן

מְדַבְּרִים בְּדַבָּר הַפְּשׁוּט שֶׁנוֹכַח
 כְּבָר בְּמְקוֹם אַחֵר, אוֹ שֶׁהוּא
 מְבָרַר וְנִכְרַר בְּאִיזוֹ הוּא מְדַבֵּר -
 רַחֲמֵי גַם רַש"י שְׁמוֹת כַּב, יט. חֲגִיגָה
 יא, ב דְּבוּרֵי־הַמִּתְחִיל בְּמִים. תורה כח
 (כח) לְבֵית אִמּוֹה - דָּרַךְ הַנְּשִׁים
 הָיָה לִהְיוֹת לָהֶן בֵּית לִישָׁב בּוֹ
 לְמִלְאכְתָּן, וְאִין הִבַּת מַגְדַּת אֶלָּא
 לְאִמּוֹה - וְרַחֲמֵי לְקַמְּן כַּח,
 יב. תורה כט
 (כט) וַיִּרְץ - וְלָמָּה "וַיִּרְץ"? - כִּי
 הִגִּירְסָא בְּדַפּוּס רַאשׁוֹן, וְכֵן הִגִּירְסָא
 בְּמִפְרָשֵׁי רַש"י (אֶבֶל בְּרוּב הַדְּפוּסִים:
 "לָמָּה רָץ").
 וְעַל מָה רָץ - לְשֵׁם מָה הוּא רָץ, לְאִיזוֹ
 מִטְרָה בְּדִיּוֹק הוּא רָץ, וּכְמוֹ שֶׁתְּבָאָר
 לְקַמְּן. תורה ל
 (ל) וַיְהִי כְּרָאוֹת אֶת הַנָּזִים - פְּסוּק ל.
 כְּלוּמַר, "וַיְהִי כְּרָאוֹת הַנָּזִים" הוּא טַעַם
 לְ"וַיִּרְץ". רַש"י מְתַרְץ בְּזֶה קוּשִׁי,

(לב) וַיָּבֵא הָאִישׁ הַכֹּהֵן וַיִּפְתַּח הַגְּמָלִים וַיִּתֵּן תְּבֵן וּמִסְפּוֹא לַגְּמָלִים וּמִים לְרַחֵץ רַגְלָיו וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ:

לב וְעַל גְּבֵרָא לְבִיתָא וְשָׂרָא גְמֻלָא וַיֵּהֵב תְּבָנָא וּכְסָמָא לַגְּמֻלָא וּמִיָּא לְאַסְחָאָה רַגְלֵיהּ וְרַגְלֵי גְבֵרָא דְעִמָּה:

ה"י < וַיִּפְתַּח - הַתִּיר זָמַם שְׁלֵהֶם, שֶׁהָיָה סוּתֵם אֶת פִּיהֶם שְׁלֵא יָרְעוּ בְּדַרְךָ בְּשָׂדוֹת אַחֲרֵיהֶם (כ"ד).

(לג) וַיּוֹשֶׁם לַפָּנָיו לֵאמֹר לֹא אֲכַל עֵד אִם-דִּבַּרְתִּי דְבָרִי וַיֹּאמֶר דְּבַר:

לג וְשׂוּיָאוּ קְדָמוּהֵי לְמִיכָל וַאֲמַר לֹא אֵיכּוֹל עֵד דְאִמְלִל פְּתַגְמִי וַאֲמַר מַלְל:

ה"י < עֵד אִם-דִּבַּרְתִּי - הָרִי 'אִם' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֲשֶׁר' וּבְלִשׁוֹן 'כִּי', כְּמוֹ: (לְקַמֵּן מ"ט) "עֵד כִּי יָבֵא שִׁילָה", וְזֶהוּ שְׂאֲמָרוֹ חֲכָמֵינוּ זְכוֹרֵנָם-לְבִרְכָה: 'כִּי' מִשְׁמַשׁ בְּד' לְשׁוֹנוֹת, וְהֶאֱחָד 'אִי' וְהוּא 'אִם'.

(לד) וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אָנֹכִי:

לה וַיְבִי פְרִיךָ יֵת רְבוּנִי לְחֻדָּא וַרְכָא וַיֵּהֵב לֵה עָאן וְתוֹרִין וַיְכַסֵּף וַיִּדְהֵב וַעֲבָדִין וַאֲמָקָן וַגְּמֻלִין וְחֻמְרִין:

(לה) וַיְהִי־הָ בֵרֶךְ אֶת-אֲדֹנָי מְאֹד וַיִּגְדַּל וַיִּתֵּן-לוֹ צֹאן וּבָקָר וְכֶסֶף וְזָהָב וְעַבְדָּם וּשְׂפָחֹת וּגְמָלִים וְחֻמְרִים:

לו וַיִּלְיֵדֵת שָׂרָה אֶת־תּוֹרֵי רְבוּנִי בֵּר לְרְבוּנִי פְתַר דְּסִיבָת וַיֵּהֵב לֵה יֵת כָּל דִּילָה:

(לו) וַתֵּלֶד שָׂרָה אִשְׁתׁ אֲדֹנָי בֵּן לְאֲדֹנָי אַחֲרַי וְקָנְתָהּ וַיִּתֵּן-לוֹ אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ:

ה"י < וַיִּתֵּן-לוֹ אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ - שֶׁטַר הַמִּתְנָה הִרְאָה לָהֶם.

לז וַיִּשְׁבַּעֵנִי אֲדֹנָי לֵאמֹר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יֹשֵׁב בְּאַרְצוֹ:

(לז) וַיִּשְׁבַּעֵנִי אֲדֹנָי לֵאמֹר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יֹשֵׁב בְּאַרְצוֹ:

ה"י < לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי - אִם לֹא תִלָּךְ תַּחֲלָה אֶל בֵּית אָבִי, וְלֹא תֵאָכֵל לְלֶכֶת אַחֲרָיִךְ.

אשל אברהם

במקום 'בְּאֲשֶׁר' ובמקום 'אֲשֶׁר', כּוֹלֵן לְשׁוֹן 'אִם', הֵם, שְׂמִיְצִינוּ בְּכִמָּה מִקּוּמוֹת 'אִם' מִשְׁמַשׁ לְשׁוֹן בְּאֲשֶׁר וּלְשׁוֹן אֲשֶׁר. וְכֵן בְּרִשׁוֹ גִּישׁוֹן צ, א: "כָּל אֵלּוֹ שְׂאִין אֵתָהּ יְכוּל לְפַתְרָן בְּלִשׁוֹן מִפְּנֵי וּנְפִתְרִין בְּלִשׁוֹן בְּאֲשֶׁר" .. כּוֹלֵן לְשׁוֹן 'אִם' הֵם. וְכֵן בְּשׁוֹת רִשׁוֹ סִימָן רְנָא: "עוֹד יֵשׁ שְׂמוֹשׁ לְלִשׁוֹן 'כִּי', שֶׁהָרִי רוֹבֵן מִשְׁמִשׁוֹן בְּמִקּוֹם 'אֲשֶׁר' .. כָּל אֵלָה בְּכָלֵל לְשׁוֹן שְׂמוֹשׁ שֵׁל 'אִם' הֵם, שְׂיֵשׁ 'אִם' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁר. תּוֹרָה לֹד (לז) וַיִּתֵּן לוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ - שֶׁטַר מִתְנָה הִרְאָה לָהֶם - רְאָה לְעִיל פְּסוּק י וּבְרִשׁוֹ שֵׁם שְׂשֶׁטֶר הַמִּתְנָה הִיָּה בְּיָדוֹ, וְצִרִיךְ לֹמַר שֶׁלְקַח הַשְׂטֵר אִתּוֹ לְהִרְאוֹת לָהֶם כְּדֵי שְׂיִאֲמִינוּ לוֹ (רִא"ט). תּוֹרָה לוֹ (לז) לֹא תִקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת

כְּמוֹ "עֵד כִּי יָבֵא שִׁילָה" - לְקַמֵּן מ"ט, י. שְׂפִירוֹשׁוֹ: עֵד אֲשֶׁר יָבֵא שִׁילָה. וְזֶהוּ שְׂאֲמָרוֹ חֲכָמֵינוּ ז"ל - רֵאשׁ הַשְּׁנָה ג, א. הוּבָא בְּרִשׁוֹ לְעִיל יח, טו. "כִּי" מִשְׁמַשׁ בְּאַרְבַּע לְשׁוֹנוֹת, וְהֶאֱחָת "אִי", וְהוּא "אִם" - מִפְּיִן ש"אִם" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "אֲשֶׁר", ו"אֲשֶׁר" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "כִּי", לְכֵן אָמְרוּ חו"ל ש"כִּי" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "אִם". וְרֵאשׁ לְשׁוֹן רִשׁוֹ לְקַמֵּן מ"ג, ז (שְׂבַתְחֻלָּה מוֹכִיחַ מִהַצַּד הַהַפּוּק, אִךְ בְּהַמְשָׁךְ מִפְּרֵשׁ כְּמוֹ בְּאִין): "כִּי יֹאמֶר - אֲשֶׁר יֹאמֶר, 'כִּי' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'אִם', וְ'אִם' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֲשֶׁר', הָרִי זֶה שִׁימוֹשׁ אֶחָד מֵאַרְבַּע לְשׁוֹנוֹתָיו שְׂמִשְׁמַשׁ 'כִּי', וְהוּא 'אִם', שֶׁהָרִי 'כִּי' זֶה כְּמוֹ 'אִם', כְּמוֹ עֵד אִם דִּבַּרְתִּי דְּבָרִי". וְרֵאשׁ רִשׁוֹ רֵאשׁ הַשְּׁנָה ג, א: "וְכָל הַמְשֻׁמֵּין

(לב) וַיִּפְתַּח - הַתִּיר - רְאָה גַם רִשׁוֹ יִשְׁעִיָהּ ה, כו. יְרַמְיָה מ, ד. וְשֵׁם הַבֵּיא רִשׁוֹ אֶת פִּירוֹשׁ מִנְחָם שְׂמִפְרֵשׁ בְּכָל הַמְקָרָא לְשׁוֹן פְּתִיחָה מִמֶּשׁ. זָמַם - רְסֵן. שְׁלֵהֶם, שֶׁהָיָה סוּתֵם אֶת פִּיהֶם - עַל יְדֵי הַזָּמַם. שְׁלֵא יָרְעוּ בְּדַרְךָ בְּשָׂדוֹת אַחֲרֵיהֶם - כְּדִלְעִיל בְּרִשׁוֹ פְּסוּק י. תּוֹרָה לֹג (לג) עֵד אִם דִּבַּרְתִּי - הָרִי "אִם" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "אֲשֶׁר" - שְׂאִין זֶה סִפְק אֵלָא וְדֵאִי, שְׁלֵא רְצָה לְאַכּוֹל עֵד שְׂוֹדָאִי יְדַבֵּר, וּמִמְלִיא פִירוֹשׁוֹ: עֵד אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי (בִּאר הַחוּבֹת). וְרֵאשׁ גַּם רִשׁוֹ לְעִיל פְּסוּק י. לְקַמֵּן לֹא, נב. וּבְלִשׁוֹן כִּי - וּכְאִילוֹ כְּתוּב: עֵד כִּי דִבַּרְתִּי, שְׂגַם זֶה מִשְׁמַעוֹ עֵד אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי.

(לח) **אם-לא אל-בית-אבי תלך ואל-משפחתך** לח אלהן לבית אבא תזיל ולזרעייתי ותסב אתמא לברי: **ולקחת אשה לבני:**

(לט) **ואמר אל-אדני אלי לא-תלך האשה אחרי:** לט ואמרית לרבוני מאים לא תיתי אתמא בתרי:

השי"א **אלי לא-תלך האשה** • אלי כתיב, פת היתה לו לאליעזר, והנה מחזר למצא עלה שיאמר לו אברהם לפנות אליו ולהשיאו בתו. אמר לו אברהם: 'בני ברוך, ואתה ארוך, ואין ארוך מדבק בברוך'.

(מ) **ויאמר אלי יהוה אשר-התהלכתי לפניו ישלח מלאכו אתך והצליח דרכך ולקחת אשה לבני ממשפחתי ומבית אבי:** מ ואמר לי יי די פלחית קדמוהי ישלח מלאכה עמו ויצלח ארסו ותסב אתמא לברי מזרעייתי ומבית אבא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 99)

ישלח מלאכו אתך (כד, מ)

ואלו בדברי אברהם לאליעזר נאמר (פסוק ז) "ישלח מלאכו לפניך". ויש לומר, דהנה אברהם אמר לאליעזר שהמלאך יבטיח מלכתחלה שהשדוף יתבצע פראוי, ללא קשיים - **לפניך**. אבל כשדבר אליעזר עם בתואל ונסה להשפיע עליו שייסכים לשדוף, לא היה יכול לומר כך, כמובן, והכרח לשנות ולומר "**אתך**", היינו שהמלאך ילך עם אליעזר ויעזר לו לבצע את שליחותו, ותו לא.

(מא) **אז תנקה מאלתי כי תבוא אל-משפחתך ואם-לא יתנו לך והיית נקי מאלתי:** מא כן תהי זכי (ני"א) ממומתי ארי תהי לזרעייתי ואם לא יתנו לך ותהי זכי ממומתי:

אשל אברהם

שנאמר עליו: "ארוך כנען" (רא"ם). ואף דלעיל (פסוק ח) פירש רש"י שאברהם הסכים ליקח אשה לבנו מבנות ענר אשכול וממרא, אף שגם הם היו מבני כנען, יש לומר שאצל אליעזר בהיותו עבד התקיים **בפועל**: "ארוך כנען, עבד עבדים יהיה לאחיו" (שפ"ח).

ואין ארוך מדבק בכרוך - מה שרמז הכתוב ענין זה כאן בדברי אליעזר אליהם, ולא כשנה קרה בשעת מעשה, והו משום שאליעזר רצה להשמיע להם את מעלתו של יצחק שהוא ברוך, כדי שירצו אותו (בר"א). או יש לומר שאליעזר לא אמר להם את מענה אברהם אליו, אלא רק את האפשרות שאברהם יפנה אליו, כדי שידעו שיש לו עוד אפשרויות נוספות, וכמו שאמר להם לקמן בפסוק מט. תורה מ

בית אביו, אלא גם שלא תרצה האשה ללכת אחריו (רא"ם), וכמו שאליעזר מספר בפסוקים הבאים לט"מא. תורה לח **(לט) אלי לא תלך האשה** - **"אלי כתיב** - בלי וא"ו, והוא נקרא כמו "אלי".

בת היתה לו לאליעזר והיה מחזר למצא עלה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו - ורמז דבר זה במה שכתוב "אלי" בלי וא"ו, כלומר אלי תבוא ואתן את בתי ואין הכוונה שאליעזר אמר כן במפורש, אלא מזה שאמר אליעזר "אולי לא תלך האשה אחרי", הבין אברהם שאליעזר מחפש עלה שייפנה אליו.

אמר לו אברהם: בני ברוך - כדלעיל כב, יז: "ברוך אברךך", וברש"י שם: "אחת לאב ואחת לבן" (מהר"ו בר נט, ט). **ואתה ארוך** - ביון שהיה מבני כנען,

הכנעני - **"אם לא תלך תחלה אל בית אבי"** - כמו שממשיך בפסוק לח: "אם לא אל בית אבי תלך", ורש"י תיקן בהעתקת הפסוק שני דברים: א) חיבר את תיבת "תלך" לתיבות "אם לא", כי כן ראוי להיות על פי התחביר הלשוני, ב) הוסיף תיבת "תחילה" שלא כתוב בפסוק, מפני שכן היה התנאי שילך תחילה לבית אביו, ורק אחר-כך יהיה נקי מהשבועה. ומאמר "ולקחת אשה לבני" האמור בפסוק הבא, והו התחלת דבור חדש, וכאילו אמר: אכל תקח אשה לבני ממשפחתי, כי אי אפשר לומר שנה חלק מהתנאי, כי אז יהיה משמעו שאם יקח אשה לבנו ממשפחתו, אזי יוכל ליקח אשה גם מבנות הכנעני, וזה אינו נכון (רא"ם). **ולא תאבה ללכת אחריך** - הוסיף דבר זה, מפני שנהו חלק מהתנאי להיות נקי מהשבועה, שלא מספיק שילך אל

וַאֲבֵא הַיּוֹם אֶל־הַעֵיִן וַאֲמַר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אַבְרָהָם אִם־יִשְׁדָּנָא מִצְלִיחַ דְּרַבִּי אֲשֶׁר אֲנֹכִי הֲלָךְ עִלָּיהּ:

מב וְאֶתִית (נ"י וְאֶתִית) יוֹמָא דִּין לְעֵינָא וְאֶמְרִית יְיָ אֱלֹהָא דְרַבּוּנֵי אַבְרָהָם אִם אֵית פֻּעַן רַעוּא קְדָמָךְ לְאַצְלִחָא אַרְחֵי דֵי אָנָא אָזִיל עֲלֵהּ:

וְאֵבֵא הַיּוֹם • הַיּוֹם יִצְאֲתִי וְהַיּוֹם בָּאתִי, מִכָּאֵן שֶׁקִּפְצָה לוֹ הָאָרֶץ. אָמַר רַבִּי אֶחָא: יָפָה שִׁיחָתָן שֶׁל עַבְדֵי אֲבוֹת לִפְנֵי הַמָּקוֹם מִתּוֹרַתְן שֶׁל בְּנִים, שֶׁהָרִי פָרְשָׁה שֶׁל אֲלִיעֶזֶר כְּפוּלָה בַתּוֹרָה, וְהַרְבֵּה גּוֹפֵי תּוֹרָה לֹא נִתְּנוּ אֶלָּא בְרַמְיָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחת כ"ף מרחשון התשמ"ב

הַעֲנֵן דִּיחֻד מ"ה וּב"ן שֶׁנִּפְעַל עַל־יְדֵי הַשִּׁידוּף דִּיצְחָק וְרַבְקָה

מבואר בדרושי רבותינו ושיאינו, שהטעם דכפל הפרשה של אֲלִיעֶזֶר הוא - לפי שפרשה של אֲלִיעֶזֶר עוסקת בפרטי השידוף שבין יצחק לרבקה, שזהו כללות הענין דחיבור יחוד מ"ה וב"ן (פי יצחק הוא בחינת מ"ה, ורבקה היא בחינת ב"ן), ומאחר שהענין ד'יחוד מ"ה וב"ן הוא ענין כללי ביותר, לכן הוכפלה פרשה זו.

ואף-על-פי שגם בשאר המצוות ישנו הענין דחיבור מ"ה וב"ן - הנה החיבור דמ"ה וב"ן שבכל מצוה הוא ענין פרטי בלבד, אבל בפרשה של אֲלִיעֶזֶר מדובר אודות **כללות** הענין ד'יחוד מ"ה וב"ן שֶׁנִּפְעַל עַל־יְדֵי הַשִּׁידוּף דִּיצְחָק וְרַבְקָה. היינו, שזהו ההתחלה והכלל דכללות הענין ד'יחוד מ"ה וב"ן.

ועל-פי-זה מובן מדוע היתה צריכה להיות המשכת בחינת התגבורת החיות כו' ("עד מהרה ירוץ דברו") בתפילתו של אֲלִיעֶזֶר - מאחר שתפילת אֲלִיעֶזֶר היתה קשורה עם השידוף ד'יצחק ורבקה, שזהו כללות הענין ד'יחוד מ"ה וב"ן, ומצד גודל הענין שבה צריכה להיות ההמשכה באופן ד"עד מהרה ירוץ דברו". ולכן דוקא בתפילת אֲלִיעֶזֶר היה הענין ד'טרם כילה לדבר גו" (ולא בתפילת משה ושלמה).

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטרשיחות חלק א, עמוד 34. 'תורת מנחם - התנועותיות' חלק ו, עמוד 179 - מותך 'לקראת שבת')

הַצָּרָה בְּקַפִּיצַת הַדְּרָךְ

וַאֲבֵא הַיּוֹם אֶל־הַעֵיִן

הַיּוֹם יִצְאֲתִי וְהַיּוֹם בָּאתִי, מִכָּאֵן שֶׁקִּפְצָה לוֹ הָאָרֶץ (כד, מב. ובפירוש רש"י) וַיֵּשׁ לְבָאֵר מִפְּנֵי מַה הַצָּרָה אֲלִיעֶזֶר לְקַפִּיצַת הַדְּרָךְ, עַל־פִּי פְּנִימִיּוֹת הָעֲנִינִים:

אודות רבקה בהיותה בבית בתואל, איתא במדרש: "למה היא דומה לשושנה בין החוחים", היינו פשם שהשושנה גדלה בין הקוצים, ואינם מניחים לקטף אותה, פי על-ידי השקנתה מקבלים גם הם מים. כמו כן רבקה גדלה בין רשעים, וכדי להוציאה משם היה צורך בסבה מיוחדת, וכאשר נהיתה בת שלוש שנים ויום אחד, שאז היתה ראויה להנשא, נוצרה האפשרות להוציאה מבין רשעים אלו ולקשרה עם קדשה על-ידי שדוכה ליצחק. ולכן, שלח מיד אברהם את אֲלִיעֶזֶר להוציאה משם, ומשום הכי קפצה לו הדרך, כדי שלא תשאר אפילו רגע אחד בבית בתואל.

ולכן בבואו לבית בתואל ספר להם "היום יצאתי והיום באתי", להורות להם שהזמן יקר, ואי-אפשר להשאיר אותה שם אפילו רגע אחד, (וכמו שבאמת אמרו "תשב הנערה אתנו ימים או עשור") וההוכחה לכך היא שנעשה לו גם - קפיצת הדרך, כדי שלא תתעכב.

אשל אברהם

ענין זה דוקא פאן, יש לומר משום שרק פאן מתחיל הסיפור של אֲלִיעֶזֶר עצמו, כי עד עתה חזר וסיפר על אברהם ועל שבועתו אליו. וכתב זה בהמשך לתיאור נס קפיצת הדרך, שכן גם בקפיצת הדרך רואים את מעלתן הגדולה של "עבדי אבות", שמשום כך זכה אֲלִיעֶזֶר לנס זה. תורה מג

מעשה, משום שאֲלִיעֶזֶר סיפר להם דבר זה כדי להראות שמה' יצא הדרך (הרבי).
אמר רבי אחא - בראשית רבה ס, ח. **יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אֲלִיעֶזֶר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה - מצות התורה. לא נתנו אלא ברמיוה** - מה שכתב

(מב) וַאֲבֵא הַיּוֹם - "היום" יצאתי ו"היום" באתי - לומר כן מיתור תיבת "היום" (רא"ם וגרא).
מכאן שקפצה לו הארץ - נתקמצה ונתקצרה לו הארץ (רש"י סנהדרין צה, א. חולין צא, ב). כי אם לא כן, לא היה מספיק להגיע ביום אחד מחברון לחרו. ונרמז דבר זה פאן בדברי אֲלִיעֶזֶר אליהם ולא כשהיה קרה בשעת

מעשה אבות סימן לבנים: בני ישראל בגלות הם פשושנה בין החוחים, ועלינו לדעת, שהקב"ה בודאי ימהר את הגאולה, כדי שלא נצטרך להשאיר בגלות אפילו רגע אחד מיתר. צריכים רק להשלים את ה"פפים קטנים" ומיד אחר־יזה תבא הגאולה על-ידי משיח צדקנו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק כה, עמוד 99 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

מעלת שיחתן של עבדי אבות

על פרשת שליחות אליעזר עבד אברהם, אמרו חכמינו ז"ל (בראשית רבה פרשה ס, ח. הובא בפירוש רש"י פרשתנו כד, מב) "יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בני, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה".

יש לפרש מאמר חז"ל זה על-פי דרך החסידות:

אמרו חכמינו ז"ל (ברכות לג, ב) "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", אף כל זה כשמדבר ב'תורתן של בני' - ה'יראת שמים' והתורה ומצוות של בני ישראל במשך הדורות. אבל כשמדבר על "שיחתן של עבדי אבות" הרי הבטח אליעזר כבר לפני־יזה ש"ישלח מלאכו אתך והצליח דרכך", שתהיה לו הצלחה בשליחותו.

והטעם לזה הוא כי מדבר במצב רוחני של "שיחתן של עבדי אבות":

שיחתן - אמרו חכמינו ז"ל (ברכות כו, ב) "אין שיחה אלא תפלה", שאם יש לאדם הכרה ברורה שאי־אפשר לו לסמוך על כחותיו, וצריך להתפלל ולבקש את הכל מאתו יתברך, אז מבטחת לו ההצלחה.

עבדי אבות - הכל הוא "כל מה שקנה עבד קנה רבו" (פסחים פח, ב). שאם מרגיש האדם שאף שפעל גדולות ונצורות - אין לו חשיבות בפני־עצמו, וכאין נחשב לגבי הבורא יתברך, אזי מבטח לו מלמעלה שבכל אשר יפנה יצליח.

מג הא אָנא קאָם על עינא דמיא ויהי עולמתא דתפוק לממלי ואימר לה אשקיני כען זעיר מיא מקולתיך:

(מג) הנה אנכי נצב על-עין המים והיה העלמה היצאת לשאב ואמרתי אליה השקיני־נא מעט־מים מפרך:

מד ותימר לי אף את אשת ואף לגמליך אמלי היא אתמא דזמין יי לבר רבוני:

(מד) ואמרה אלי גם־אתה שתה וגם לגמליך אשאב הוא האשה אשר־הכיה יהיה לבן־אדני:

כ"ג - גם־אתה • גם, לרבות אנשים שעמו. הכיח • ברר והודיע, וכן כל הוכחה שבמקרא, ברור דבר.

אשל אברהם

שזו אכן האשה שאליעזר מחפש. אף כאן מוסיף לפרש שזהו גם מלשון "ברר והודיע", דהינו שזו הוכחה גמורה שהיא אכן האשה המיועדת ליצחק. ולכן הוסיף שכן הוא הפירוש בכל לשון הוכחה שבמקרא, שענינו ברור דבר. וראה גם רש"י לעיל כ, טו: "ולשון תוכחה בכל מקום - ברור דברים". ומה שחזר וכפלו כאן? יש לומר: משום שעיקר ההוכחה הוא מפסוק זה, שבאן בודאי הוא מלשון ברור והוכחה, ומפסוק זה לומדים לכל המקומות שבמקרא, ואילו לעיל שם בא להוכיח מהכלל שכן הוא הפירוש של "והוכיח" האמור שם, כי לולא זה היה מקום לפרשו שהוא מלשון "תוכחה". וראה רש"י לקמן לא, מב. תורה מה

"בירר והודיע", אף דלעיל פסוק יד כתב רש"י ש"הוכחת" פירושו "בררת", משום שבאמרו כאן "הוכיח ה'", כלל בזה גם את "ובה אדע" האמור שם. אלא דלעיל שם כתב רש"י ש"ובה אדע" הוא "לשון תחנה, הודע לי בה", הינו שעדין היה זקוק לתפלה, ולא הסתפק בסימן, אף כאן כיון שמספר להם לאחר מעשה, שתפלתו נענתה, ועל ידי הסימן אכן התברר שברכה ראויה ליצחק, וגם היא ממושפחתו של אברהם, אמר להם: "בירר והודיע".

וכן כל הוכחה שבמקרא ברור דבר - ומה שרש"י לא כתב תוספת זו לעיל פסוק יד? יש לומר: משום ששם מפרש "הוכחת" רק מלשון "בררת", דהינו שהיא רק אשה ראויה ליצחק, ולא שיש כאן הודעה וברור דבר גמור

(מד) גם אתה - גם לרבות אנשים **שעמו** - שנוכרו לעיל פסוק לב, ונכללו בדברי אליעזר לעיל פסוק כג: "היש מקום לנו לליו". ואף שבדברי אליעזר עצמו לעיל פסוק יד לא נרמזו האנשים שעמו, יש לומר ששם כיון שאמר את הסימן **לעצמו**, הרי מזה שאמר: "וגם גמליך אשקה", מוכן שכל־שכן האנשים שעמו, אבל כאן שמספר להם, הוא צריך לפרט גם את האנשים שעמו, משום שכן היתה האמת, ואם לא היה מפרט להם, היו חושבים שהוא דואג לעצמו ולגמליו ולא לאנשיו. ועוד יש לומר, שבאן לאחר שראה שהם דואגים לאנשים שעמו, כמו שכתוב: "וימים לרחוץ רגליו ורגלי האנשים אשר אתו", טרח להזכירם גם לענין הסימן.

הכיח - ברר והודיע - דיק לכתוב

(מה) אֲנִי טָרָם אֲכַלָּה לְדַבֵּר אֶל-לְבִי וְהָיָה רִבְקָה יֵצֵאת וְכַדָּה עַל-שִׁכְמָהּ וְתִרְדַּד הָעֵינָה וְתִשָּׂאב וְאָמַר אֵלֶיהָ הִשְׁקִינִי נָא:

מה אָנָּה עַד לֹא שִׁינִיתִי לְמַלְלָא כְּלָבִי וְהָא רִבְקָה נִפְקַת וְקוּלְתָּהּ עַל כַּתְפָּהּ וְנִחְתַּת לְעֵינָהּ וּמְלֵת וְאָמְרִית לָהּ אֲשַׁקִּינִי כַּעַן:

כ"ט"א טָרָם אֲכַלָּה • טָרָם שָׁאֲנִי מְכַלָּה. וְכֵן כָּל לְשׁוֹן הָהָה, פְּעָמִים שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן עֵבֶר, כְּמוֹ: "טָרָם כְּלִיתִי". וּפְעָמִים שֶׁמְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן עֵתִיד, כְּמוֹ: (איוב א) "כִּי אָמַר אִיּוֹב", הֲרֵי לְשׁוֹן עֵבֶר. "כְּכַה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב", הֲרֵי לְשׁוֹן עֵתִיד, וּפְרוּשׁ שְׁנֵיהֶם לְשׁוֹן הָהָה, כִּי אוֹמֵר הָיָה אִיּוֹב: 'אוֹלֵי חֲטָאוּ בְּנֵי וְגוֹ', וְהָיָה עוֹשֶׂה כִּף.

(מו) וְתִמְחֶר וְתִוָּרַד כַּדָּה מֵעֲלֵיהָ וְתִאָּמַר שְׂתָה וְגַם-גְּמִלִיד אֲשָׁקָה וְאִשְׁתׁ וְגַם הַגְּמִלִים הִשְׁקַתָּה:

מו וְאוֹחִיָּאת וְאוֹחִיתָת קוּלְתָּהּ מִנָּה וְאָמְרַת אֲשֶׁת וְאִף גְּמִלִיד אֲשָׁקִי וְשִׁתִּיתִי וְאִף גְּמִלִיא אֲשַׁקִּיאת:

(מז) וְאֶשְׂאֵל אֶתְּהָ וְאָמַר בְּתַמִּי אֶתְּ וְתִאָּמַר בְּתַ בְּתוֹאֵל בֶּן-נְחֹר אֲשֶׁר יִלְדֶה-לוֹ מִלְכָּה וְאִשֶׁם הַנְּזֻם עַל-אִפָּהּ וְהַצְּמִידִים עַל-יָדֶיהָ:

מז וְשִׂאֵלִית יְתָהּ וְאָמְרִית בְּת מִן אֶתְּ וְאָמְרַת בְּת בְּתוֹאֵל בֶּן נְחֹר דִּילִידַת לָהּ מִלְכָּה וְשׁוּיִתִּי קְדָשָׁא עַל אִפָּהּ וְשִׁירִיא עַל יָדָהּ:

כ"ט"ב וְאֶשְׂאֵל • וְאִשֶׁם. שְׁנֵה הַסְּדֵר, שֶׁהֲרֵי הוּא תַחֲלָה נִתֵּן וְאַחֲרֵי-כֵן שָׂאֵל, אֲלֵא שְׂאֵל יִתְפַּשְׁוּהוּ בְּדַבְּרֵיו וְיִאָּמְרוּ: 'הֵיאָךְ נִתְּתָ לָהּ וְעַדִּין אֵינָךְ יוֹדֵעַ מִי הִיא?'.
מח וְכַרְעִית וּסְגִידִית קָדָם יְיָ וּבְרַכִּית יְתָ יְיָ אֱלֹהֶיהָ דְרַבּוּנֵי אַבְרָהָם דְּרַבּוּנֵי כְּאוֹרַח קְשׁוּט לְמִסַּב יְתָ בְּת אַחוּהֵי דְרַבּוּנֵי לְכַרְה:

(מח) וְאֶקְדַּר וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה וְאֶבְרַךְ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אַבְרָהָם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּדֶרֶךְ אֲמַת לְקַחַת אֶת-בֵּת-אָחִי אֲדֹנָי לְבָנִי:

מח וְכַרְעִית וּסְגִידִית קָדָם יְיָ וּבְרַכִּית יְתָ יְיָ אֱלֹהֶיהָ דְרַבּוּנֵי אַבְרָהָם דְּרַבּוּנֵי כְּאוֹרַח קְשׁוּט לְמִסַּב יְתָ בְּת אַחוּהֵי דְרַבּוּנֵי לְכַרְה:

(מט) וְעִתָּה אִם-יִשְׁכַּם עֲשִׂים חֶסֶד וְאֲמַת אֶת-אֲדֹנָי הַגִּידוּ לִי וְאִם-לֹא הַגִּידוּ לִי וְאִפְנֶה עַל-יְמִין אוֹ עַל-שְׂמֹאל:

מט וְכַעַן אִם אִיתִיכּוֹן עַבְדִּין טִיבוּ וְקִשׁוּט עִם רַבּוּנֵי חַיִּו לִי וְאִם לֹא חַיִּו לִי וְאִתְּפִנִי עַל יְמִינָא אוֹ עַל שְׂמֹאלָא:

כ"ט"ג עַל-יְמִין • מִבְּנוֹת יִשְׁמַעֵאל. עַל-שְׂמֹאל • מִבְּנוֹת לוֹט, שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב לְשְׂמֹאלוֹ שֶׁל אַבְרָהָם (כ"ד).

אשל אברהם

כְּלִיתִי, לומר שֶׁמְצִינֵנו לְשׁוֹן עֵבֶר גַּם בְּתִיבַת "טָרָם". וְעַדִּין צָרִיךְ עֵינִין. וּפְעָמִים שֶׁמְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן עֵתִיד - רָאָה גַם שְׂמוּאֵל ב כב, ז. אֲבָל רָאָה רַש"י לְקַמֵּן כט, ט וּשְׂמוֹת טו, א שֶׁכֵּן הוּא בְּדַבֵּר הַהוּא תְּמִיד, שָׂאֵל שִׁיף לומר כֵּן, "לְפִי שֶׁכָּל דְּבַר הַהוּא תְּמִיד כְּבָר הָיָה וְעֵתִיד לְהִיּוֹת", וְעַל פִּי זֶה כְּתַב רַש"י בְּשְׂמוֹת שָׁם, שֶׁלֹּא שִׁיף לומר כֵּן בְּדַבֵּר שֶׁהוּא לְשַׁעֲה. וְצָרִיךְ עֵינִין.
כמו "כִּי אָמַר אִיּוֹב" - איוב א, ה.
הֲרֵי לְשׁוֹן עֵבֶר. "כְּכַה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב" - איוב שם.
הֲרֵי לְשׁוֹן עֵתִיד. וּפְרוּשׁ שְׁנֵיהֶם לְשׁוֹן הָהָה: כִּי אוֹמֵר הָיָה אִיּוֹב "אוֹלֵי

טָרָם אֲכַלָּה - טָרָם שָׁאֲנִי מְכַלָּה - לְפָנַי שָׁאֲנִי מְסִיִּם. כְּלוּמַר, פִּירוּשׁוֹ בְּלִשׁוֹן הָהָה וְלֹא בְּלִשׁוֹן עֵתִיד. וְגַם לֹא בְּלִשׁוֹן עֵבֶר, שֶׁהֲרֵי הוּא מְסַפֵּר מִה הָיָה בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה. וְכֵן כָּל לְשׁוֹן הוּא, פְּעָמִים שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן עֵבֶר, כְּמוֹ "טָרָם כְּלִיתִי" - עַל דֶּרֶךְ הָאָמּוֹר לְעֵיל פְּסוּק טו: "טָרָם כְּלָה לְדַבֵּר", שֶׁהוּא בְּלִשׁוֹן עֵבֶר, וּבְכַמָּה כְּתָבֵי יָד וּפְרוּסִים גּוֹרְסִים כְּאֵן: וְיִכּוֹל לְכַתּוֹב "טָרָם כְּלִיתִי". אֲבָל רָאָה "לְחָם וְשִׂמְלָה" (שְׂמוֹת א, ט) שֶׁכָּל טָרָם שֶׁבְּמִקְרָא נִכְתַּב בְּלִשׁוֹן עֵתִיד, אִף שֶׁמְשַׁמְעוֹתוֹ בְּלִשׁוֹן הָהָה אוֹ עֵבֶר. וְלְפִי זֶה אֵינִי צוֹרֵךְ לְכַלֵּל הַמוּבָא כְּאֵן בְּרַש"י. וְאוֹלֵי מִשׁוּם כִּף בּוֹתֵב רַש"י "כְּמוֹ טָרָם

חַטָּאוּ בְּנֵי וְגוֹ" - איוב שם. וְלָכֵן הָיָה מְשַׁכְּבִים בְּכַף וְהָיָה מַעֲלָה עוֹלוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב שָׁם. וְהָיָה עוֹשֶׂה כִּף - "כָּל הַיָּמִים" (שם). וְרָאָה גַם רַש"י שָׁם. תוֹרָה מו (מו) וְאֶשְׂאֵל .. וְאִשֶׁם - שְׁנֵה הַסְּדֵר, שֶׁהֲרֵי הוּא תַחֲלָה נִתֵּן וְאַחֲרֵי-כֵן שָׂאֵל אֱלֵא שְׂאֵל יִתְפַּשְׁוּהוּ בְּדַבְּרֵיו וְיִאָּמְרוּ: הֵיאָךְ נִתְּתָ לָהּ וְעַדִּין אֵינָךְ יוֹדֵעַ מִי הִיא. - כְּדִלְעִיל פְּסוּקִים כב-כג. תוֹרָה מח (מט) עַל יְמִין - מִבְּנוֹת יִשְׁמַעֵאל - כִּי יְמִין זֶה דְרוֹם, וְיִשְׁמַעֵאל גַּר בְּמִדְבַר פֶּאֶרָן שֶׁהוּא בְּדְרוֹמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (מַהֲרַז בִּיר ט, ט).

(א) וַיַּעַן לָבָן וּבְתוֹאֵל וַיֹּאמְרוּ מִיְהוָה יֵצֵא הַדָּבָר לָא
 נִוְאֲמִיב לָבָן וּבְתוֹאֵל וַיֹּאמְרוּ מִן קָדָם יְיָ נִפְק
 פִּתְגָמָא לִית אֲנַחְנָא יְכַלִּין לְמַלְלָא עִמָּךְ בֵּישׁ
 או טב :

ישיעור יומי ליום חמישי כ' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - כד - פרשת חיי שרה.
 לא על-ידי תשובת דבר רע ולא על-ידי תשובת דבר הגון, לפי שנכר שמה' יצא הדבר, לפי דבריך, שזמנה
 לך (כ"ח).

(נא) הִנֵּה רִבְקָה לְפָנֶיךָ קַח וּלְךָ וּתְהִי אִשָּׁה לָבָן
 אֲדֹנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

נא הא רבקה קדמך דבר ואיזיל ותהי אתמא
 לבר רבונך קמא די מלל יי :

(נב) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עֶבֶד אַבְרָהָם אֶת־דְּבָרֵיהֶם
 וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה לַיהוָה:

נב ותהי כד שמע עבדא דאברהם ית
 פתגמיהון וסגד על ארעא קדם יי :

ישיעור יומי ליום חמישי כ' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - כד - פרשת חיי שרה.

♦ יום חמישי כ' מרחשון ♦

(נג) וַיֹּצֵא הָעֶבֶד כְּלֵי־כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן
 לְרִבְקָה וּמִגְדָּנָת נָתַן לְאָחִיהָ וּלְאִמָּהּ:

נג ואפק עבדא מגנין דכסף ומנין דזהב
 ולבושין ויהב לרבקה ומגדנין יתב
 לאחיהא ולאמה :

ישיעור יומי ליום חמישי כ' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - כד - פרשת חיי שרה.

(נד) וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׂתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עִמּוֹ וַיְלִינוּ
 וַיִּקְוּמוּ בִבְקָר וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי לְאֲדֹנָי:

נד ואכלו ושתאו הוא וגויבריא די עמה
 וקתו וקמו בצפרא ואמר שלחוני לות
 רבוני :

ישיעור יומי ליום חמישי כ' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - כד - פרשת חיי שרה.

אשל אברהם

השדוף, אלא השתחנא מתוך שמחה
 והודא על הצלחת הסימן שעשה.
 ואילו כאן נאמר בתחילת הפסוק:
 "ויהי כאשר שמע עבד אברהם את
 דברייהם", ואחר-כך: "וישתחו על
 הרי מפורש שהשתחוה על הבשורה
 הטובה ששמע. וראה גם רש"י שמות
 יב, כז. תורה נג

המתקבל בשכל ובהגיון. ואינו מפרש
 שהפונה שלא ידברו על כך דבר טוב
 כמשמעו, שהרי הם אמרו בעצמם
 שניכר שמה' יצא הדבר, וגם מיד
 בהמשך אמרו: "הנה רבקה לפניך קח
 ולך", ולכן מפרש שהפונה שלא יתנו
 מענה שלילי על-ידי מתן תשובה
 טובה המתקבלת על הדעת (רא"ס).

על שמאל - מבנות לוט - ואף
 שאברהם אמר לו מבנות ענר אשכול
 וממרא (ראה רש"י לעיל פסוק ט), כלומר,
 מבנות הכנעני, לא אמר להם אליעזר
 כן, שלא יחשבו שהכל תלוי בהם,
 אלא עדין יש לו אפשרויות אחרות
 לפני שהוא נזקק לבנות הכנעני.

(נג) ומגדנת - לשון מגדים" - שיר
 השירים ד, יג. מיני פירות מתוקים (רש"י
 סנהדרין ק, א).

לפי שנכר שמה' יצא הדבר, לפי
 דבריך שזמנה לך - שהרי להם עצמם
 לא היתה שום הוכחה שמה' יצא
 הדבר, אלא רק על פי דברי אליעזר
 (רא"ס). תורה נא

על שמאל - מבנות לוט - לצד
 צפוני, כי סדום (וסביבתה) היא מצד
 צפון-מזרח לחברון. תורה נג
 (ג) ויען לבן ובתואל - רשע היה
 וקפץ להשיב לפני אביו - ראה רש"י
 ויקרא יט, ג שאחד מהענינים של
 מורא האב הוא שלא לדבר במקומו
 של האב.

שהביא עמו מיני פרות של ארץ
 ישראל - שאינם מצויים בהן. ראה
 גם רש"י מלכים י, יג: "ומגדנות
 המצויין כאן ואינן מצויין
 במקומה". תורה נד

(נד) וישתחו ארצה - מפאן
 שמודים על בשורה טובה - לא פירש
 כן על האמור לעיל: "ויקוד האיש
 וישתחו לה", כי שם לא היתה
 השתחואה על בשורה טובה, שהרי
 עדין לא קיבל שום הסכמה על

לא נוכל דבר אליך - למאן בדבר
 הזה, לא על-ידי תשובת דבר רע -
 שאינו מתקבל בהגיון (רא"ס).
 ולא על-ידי תשובת דבר הגון -

וַיֹּאמֶר אַחִיהָ וְאִמָּהּ תֵּלֵב הַנְּעִרָה אֶתְנוּ יָמִים
עֲמָנָא עֵדֵן בְּעֵדֵן או עֲסָרָא יִרְחִין בְּתַר פִּן
תִּזְיִל:

רש"י וַיֹּאמֶר אַחִיהָ וְאִמָּהּ • וּבְתוֹאֵל הֵיכֵן הָיָה? הוּא הָיָה רוֹצֵה לְעַכְבּ, וְכֹא מְלֹאָךְ וְהִמִּיתוּ. יָמִים • שָׁנָה,
כְּמוֹ: (ויקרא כח) "יָמִים תִּהְיֶה גְאֻלְתּוֹ", שְׂכָף נוֹתֵנִין לְבַתּוּלָה, זְמַן י"ב חֹדֶשׁ לְפָרְנֵס אֶת עֲצָמָה בְּתַכְשִׁיטִים (כתובות
נז). או עֲשׂוֹר • י' חֲדָשִׁים, וְאִם תֹּאמַר יָמִים מִמֶּשׁ, אֵין דְּרָךְ הַמְּבַקְשִׁים לְבַקֵּשׁ דְּבָר מוּעֵט, וְאִם לֹא תִרְצֶה
- 'תֵּן לָנוּ מִרְבָּה מִזֶּה'.

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַל־תִּתְאַחֲרוּ אִתִּי וַיְהוּהַ הַצְּלִיחַ
דְּרַכֵּי שְׁלַחֲנוּנִי וְאֵלְכָה לְאֲדֹנָי:

וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא לְנַעֲרָה וְנִשְׂאֵלָה אֶת־פִּיהָ:
אָמְרָה:

רש"י וְנִשְׂאֵלָה אֶת־פִּיהָ • מִכָּאֵן שְׂאֵין מִשִּׂיאִין אֶת הָאִשָּׁה אֶלָּא מִדְּעִתָּה (בי"ד).

אשל אברהם

חֹדֶשׁ לְפָרְנֵס אֶת עֲצָמָה - כתובות נז, א.
בְּתַכְשִׁיטִים - וכן כתב רש"י שם.
או עֲשׂוֹר - עֲשָׂרָה חֲדָשִׁים - זה
בְּמִדָּה שְׂאֵלִיעֵזֹר יִטְעַן שְׂכָפֵר נִתֵן לָהּ
קֶצֶת תַּכְשִׁיטִים, וְלִכֵּן לֹא צְרִיכָה שְׁנַיִם
עֲשָׂר חֹדֶשׁ כְּמוֹ לְכָל בְּתוּלָה (ע"פ משכיל
לדוד והרבי).

וְאִם תֹּאמַר: "יָמִים" מִמֶּשׁ, אֵין דְּרָךְ
הַמְּבַקְשִׁים לְבַקֵּשׁ דְּבָר מוּעֵט וְאִם
לֹא תִרְצֶה תֵּן לָנוּ מִרְבָּה מִזֶּה. - שְׁנֵי
יָמִים, וְ"עֲשׂוֹר" עֲשָׂרָה יָמִים (כתובות נז,
ג). תורה נז

(נו) וְנִשְׂאֵלָה אֶת פִּיהָ - מִכָּאֵן
שְׂאֵין מִשִּׂיאִין אֶת הָאִשָּׁה אֶלָּא
מִדְּעִתָּה - וּמָה שְׁלִפְנֵי כֵן אָמְרוּ לוֹ:
"הִנֵּה רִבְקָה לְפָנֶיךָ קַח וְלָךְ" מִבְּלִי
לְשֹׂאֹל אֶת פִּיהָ? יֵשׁ לֹמֵר, שְׁלִפְנֵי כֵן
בֵּינָן שְׂהֻאֲמִינוּ שְׂמָה' יִצְאָה הַדְּבָר, לֹא
הוֹצִרְכּוּ לְשֹׂאֹל אֶת הַנְּעִרָה, אֲבָל
כַּעַת לְאַחַר שְׂאֵלִיעֵזֹר סִירֵב לְחַבּוֹת
שְׁנַיִם עֲשָׂר חֹדֶשׁ בְּנִיגוּד לְנוֹהֵג
הַמְּקוּבָּל, הַתְּחִילוּ לְהַטִּיל סֶפֶק בְּכָל
סִיפּוּרָיו שֶׁל אֵלִיעֵזֶר, וְחִזְרוּ בָּהֶם
מִהַשְׂדוּף, בֵּינָן שְׂכָפֵר לֹא הָיוּ בְּטוּחִים
שְׂמָה' יִצְאָה הַדְּבָר, וְלִכֵּן אָמְרוּ שְׂגִיעֵשׁוּ
כְּפִי הַנוֹהֵג הַמְּקוּבָּל לְשֹׂאֹל אֶת פִּי
הַנְּעִרָה (הרבי). תורה נח

לְהוֹכִיחַ שְׂבִתּוֹאֵל מַת, בֵּינָן שְׂאֵין הַכָּרֵךְ
שְׂיִתֵּן מִתְּנָה גַם לְבַתּוֹאֵל, וּבִפְרֹט מִתְּנָה
מוּעֵטת כְּמוֹ פִּירוֹת. וְאֵין לֹמֵר שְׂמָה
שֶׁלֹּא הוֹדְכָר כָּאֵן בְּתוֹאֵל הוּא מִשׁוּם
שְׂכָפֵר הַסְּכִימִים לְדָבָר, מִפְּנֵי שְׂגַם לָכֵן
הַסְּכִימִים בִּיחַד עִמּוֹ, וּבְכָל זֹאת הוּא נִזְכָּר
כָּאֵן (ע"פ הרבי).

הוּא הָיָה רוֹצֵה לְעַכְבּ - לֹא רָצָה
לְעַכְבּ אֶת הַשְׂדוּף לְגַמְרֵי, שְׂהָרִי הוּא
אָמַר (לעיל פסוק נ וברש"י) שְׂאֵינוּ יְכוּלִים לְמַאֵן
בְּדָבָר זֶה מִפְּנֵי שְׂ"מָה' יִצְאָה הַדְּבָר",
אֶלָּא שְׂרָצָה לְעַכְבּ שְׂוָה לֹא יִצְאָ
לְפִועֵל עֲכָשִׁיו אֶלָּא לְאַחַר זְמַן (ראה
ג"א). וּבִיפֶה תֹאֵר 'בְּרִאשִׁית רְבָה ס, יב
כְּתַב, שְׂבִתּוֹאֵל לֹא רָצָה לְעַכְבּ אֶת
הַזְּוֹג, אֶלָּא אֶת לְקִיחַת רִבְקָה לִיִּצְחָק,
וְרָצָה שְׂיִצְחָק יְבוּא אֶצְלָה.

וְכֹא מְלֹאָךְ וְהִמִּיתוּ - בְּבְרִאשִׁית רְבָה
ס, ב מוּבָא שְׂנִיגָף בְּלִילָה.

יָמִים - שָׁנָה, כְּמוֹ "יָמִים תִּהְיֶה
גְּאֻלְתּוֹ" - וְיִקְרָא כֹה, כֹּט. יָמִי שָׁנָה
שְׂלֵמָה קְרוּיִים "יָמִים", וְכֵן "תֵּשֵׁב
הַנְּעִרָה אֶתְנוּ יָמִים" (רש"י שם). בְּדִמְפָּרֶשׁ
בִּיהָ קְרָא: "וְאִם לֹא יִגְאֵל עַד מְלֹאֵת לוֹ
שָׁנָה תִּמְיָמָה" (רש"י נדר ה, א). וְרָאָה גַם
רש"י בְּמִדְּבָר ט, כב.

שְׂכָפֵר נוֹתֵנִין לְבַתּוּלָה זְמַן שְׁנַיִם עֲשָׂר

בְּרש"י בְּכֹא מִצִּיעָא קו, ב: "וְכָל לִינָה
שְׂבִמְקָרָא לִינַת לִילָה הוּא" [אמוסוף
שָׁם: "שְׂאֵין לִינָה קְרוּיָה אֶלָּא עַד
הַבְּקָר"]. וְנִרְאֶה שְׂכֹנֵת רש"י לְתַרְץ
בְּפָנִים הַקְּשִׁי בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב, שְׂלִכְאוּרָה
הָיָה צְרִיף לֹמֵר: "וְיִלְיִנוּ בְּלִילָה וְיִקְוּמוּ
בְּבִקְרָ", וּמָהוּ שְׂכּוּתָב "וְיִלְיִנוּ" סִתְּמָ?
וְלִכֵּן מִבְּאֵר שְׂסִתְּמָ לִינָה הִיא בְּלִילָה,
וְאֵין צוּרָף לְכְתוּב שְׂלִינוּ בְּלִילָה.

(אָחֵר). - כֵּן הַגִּיטָא בְּדִפּוּסִים
הַנְּפֻצִים. וְלִפִּי זֶה פְּנֵת רש"י לֹמֵר,
שְׂאֵף שְׂלֵעִיל פְּסוּק כג אָמְרָה לָהֶם
רִבְקָה שְׂ"מְקוּם לָנוּ לְלִי", וּפִירֵשׁ רש"י
שְׂהַכּוֹנֵה לְלִינּוֹת הַרְבָּה, וְכֹאֵן לֹא פִירֵשׁ
הַכְּתוּב כְּמָה לִינּוֹת הָיוּ, לָכֵן כּוֹתֵב
רש"י שְׂסִתְּמָ "וְיִלְיִנוּ" הִיא לִינַת לִילָה
אָחֵר, וְלִכֵּן לֹא הוֹצִרְךָ לְפָרְשׁוֹ. תורה נה
(נה) וַיֹּאמֶר אַחִיהָ וְאִמָּהּ - וּבְתוֹאֵל
הֵיכֵן הָיָה - רש"י מַעֲתִיק גַּם אֶת תִּיבַת
"וַיֹּאמֶר", כְּדִי לְרַמּוֹ שְׂהַהוֹכְחָה
שְׂבִתּוֹאֵל מִתּוֹתִיבַת "וַיֹּאמֶר",
שְׂכִינּוֹן שְׂכָאֵן מְדוּבָר בְּאִמְרָה בְּנוֹגַע
לְשְׂדוּף, שְׂהוּוֹ דְּבָר הַנוֹגַע גַּם לְאִבָּא,
הָיָה צְרִיף לְהוֹפִיר אֶת בְּתוֹאֵל,
וּכְדִלְעִיל פְּסוּק ג. וּמָהוּ שֶׁלֹּא הוֹפִירוּ
מוּכָן שְׂהוּא אֵינְנָה מָה־שְׂאֵין־כֵּן מִפְּסוּק
ג: "וּמִגְדּוֹת נִתֵן לְאַחִיהָ וְלְאִמָּהּ", אֵין

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י עמ' 70)

שצין משיאין את האשה אלא מדעתה (רש"י כד, נז) נקט "האשה", אף שרבה היתה אז בת שלש (רש"י תולדות כה, ס. ויש לומר, דהנה בפרשת תולדות (שם, כז) כתב רש"י "כל זמן שהיו קטנים לא היו נפרים במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם, כיון שנעשו בני י"ג שנה, זה פרש לבתי מדרשות וזה פרש לעבודת אלילים". משמע, שבדרך הפשט אין קטנות וגדלות תלוי בגיל ("ג שנה), אלא בטבעו וטיבו של כל יחיד, ובאם מדקדקים בו ומפירים במעשיו לפני גיל זה – הוא נחשב כבר לגדול (בדעה). והנה, אליעזר הרי הפיר את רבה על-ידי מעשיה, ואם כן היתה כבר "אשה".

(נח) ויקראו לרבה ויאמרו אליה התלכי עמי האיש הזה ותאמר אלך:
כ"י ~ ותאמר אלך • מעצמי, ואף אם אינכם רוצים.

(נח) וישלחו את רבה אחתם ואת מנתתה ואת עבד אברהם ואת אנשיו:

נט ושלחו את רבה אחתהון ואת מנתתה ואת עבדא דאברהם ואת גברוהי:

(ס) ויברכו את רבה ויאמרו לה אחתנו את היי לאלפי רבה ויירש זרעך את שער שנאיו:

ס וברכו את רבה ויאמרו לה אחתנא את הוי לאלפיין ולרבוין וירתוין בניכי את קרוי סנאיהון:

כ"י ~ את היי לאלפי רבה • את זרעך תקבלו אותה ברכה שנאמר לאברהם בהר המוריה: "הרבה ארבה את זרעך וגו'", יהי רצון שיהיה אותו הזרע ממך ולא מאשה אחרת.

(סא) ותקם רבה ונערתיה ותרכנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש ויקח העבד את רבה וילך:

סא וקמת רבה ועולמתתהא ורכיבא על גמליא ואזלא פתר גברא ודבר עבדא את רבה ואזל:

(סב) ויצחק בא מבוא באר לחי ראי והוא יושב בארץ הנגב:

סב ויצחק אתא ממתוהי (נ"י על כמתוהי) מבירא דמלאך קמא אתחזי עלה והוא תב בארע דרומא:

כ"י ~ מבוא באר לחי ראי • שהלך להביא הגר לאברהם אביו שישאנה (בראשית רבה). יושב בארץ הנגב קרוב לאותו באר, שנאמר: (לעיל ס) "ויסע משם אברהם ארצה הנגב וישב בין קדש ובין שור", ושם היה הבאר, שנאמר: "הנה בין קדש ובין ברד".

אשל אברהם

מחבר את שני הפירושים יחד, ולכן כתב: "שהלך להביא".
הגר – שאם לא כן, מה בא להשמיענו בזה שבא "מבאר לחי ראי" [הנזכר אצל הגר, לעיל טז, יד] (רא"ם). וראיה בראשית רבה שם שהגר יושבה שם על הבאר, ואמרה לחי העולמים: ראה בעלבוני.
לאברהם אביו שישאנה – ולכן נאמר לקמן כה, א בסמיכות לזה: "ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה", שהיתה זו הגר, כמובא ברש"י שם.
יושב בארץ הנגב – קרוב לאותו "באר" – באר לחי ראי.
שנאמר – לעיל כ, א.

שיבא מיצחק תזכה גם היא בברכה זו (ע"פ רא"ם ושפ"ח).
תקבלו אותה ברכה שנאמר לאברהם בהר המוריה – לעיל כב, יז.
"הרבה ארבה את זרעך וגו'", יהי רצון שיהא אותו הזרע ממך ולא מאשה אחרת – וזהו מה שדיקו לומר "את" ו"זרעך". תורה סא
(סב) מבוא באר לחי ראי – שהלך להביא – ראה בראשית רבה (ט, טז): "בא מבוא" – אֶתֵּא מִמֵּיתָא, וברש"י שם: "בא ממקום שהלך", וב"מיתנות כהונה" שם מביא גירסא של הילקוט שמעוני: "אתא מלמיתא", ומפרש: "בא מלהביא", ונראה שפאן רש"י

(נח) ותאמר אלך – מעצמי, ואף אם אינכם רוצים – מדיק כן מזה שלא אמרה להם "כן", אלא "אלך" (רא"ם). ובפירוש רש"י על בראשית רבה ס, יב כותב שזהו "ממשמע שאמרה אלך ולא אמרה אם בדעתכם אלך". ורבה אמרה כן, משום שהיא הבינה מסגנון שאלתם: "התלכי עמי האיש הזה", שיש בזה גם לשון של תמיה, שאינם רוצים שהיא תלך (ע"פ מתיב ב"ר שם). תורה נט
(ס) את היי לאלפי רבה – "את" ו"זרעך" – הוסיף "זרעך", משום שהברכה שנאמרה לאברהם היא על יצחק ולא על רבה, אף על-ידי זרעה

סג וינפק יצחק לצלצה כחקלא למפני
רמשא וזקף עינהוי וחזא והא גמליא אתן:

(סג) וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ בְּשָׂדֶה לְפָנוֹת עָרֵב וַיֵּשֶׂא
עֵינָיו וַיֵּרָא וַהֲגֵה גַמְלִים בָּאִים:

רש"י לְשׁוּחַ • (ב"ר) לְשׁוֹן תְּפִלָּה, כְּמוֹ: "יִשְׁפָּךְ שִׁיחוֹ".

סד וזקפת רבקה ותרא את יצחק ותפל
מעל הגמל:

(סד) וַתֵּשֶׂא רִבְקָה אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת־יִצְחָק וַתִּפֹּל
מֵעַל הַגָּמֶל:

רש"י וַתֵּרָא אֶת־יִצְחָק • רָאָתָה אוֹתוֹ הַדּוֹר, וַתִּהְיֶה (ספרים אחרים: וְתַמְהָה) מִפְּנֵי (ב"ר) • וַתִּפֹּל • הַשְּׂמִיטָה עֲצָמָה
לְאָרֶץ, פְּתָרְגוּמוֹ: 'וְאֶתְרַכִּינָת', הַטָּה עֲצָמָה לְאָרֶץ וְלֹא הִגִּיעָה עַד הַקְּרָקַע, כְּמוֹ: "הִי־נָא כַדּוּף", אַרְכִּינִי,
(שמואל ב כב) "וַיֵּט שָׁמַיִם", 'וְאַרְכִּינִי', לְשׁוֹן מוֹטָה לְאָרֶץ, וְדוּמָה לוֹ: (תהלים לו) "כִּי יִפֹּל לֹא יוֹטֵל", כְּלוֹמַר אִם
טָה לְאָרֶץ, לֹא יִגִּיעַ עַד הַקְּרָקַע.

סה ואמרת לעבדא מן גברא דיכי דמהלף
בחקלא לקדמוהנא ואמר עבדא הוא רבוני
ונסיבת עיפא ואתפסיאת:

(סה) וַתֹּאמֶר אֶל־הַעֲבָד מִי־הָאִישׁ הַלְּזֹה תִּהְלָךְ
בְּשָׂדֶה לְקִרְאֵתֵנוּ וַיֹּאמֶר הַעֲבָד הוּא אֲדֹנָי וַתִּקַּח
הַצִּעִיר וַתִּתְּכֶם:

אשל אברהם

מפניו - ולכן השמיטה עצמה מעל
הגמל. כי אם לא כן, למה השמיטה
עצמה מעל הגמל, והרי עדין לא ידעה
שזה יצחק (רא"ם). ברש"י שברמב"ן:
"ונתפשה ממנו".

ותפל - השמיטה עצמה לארץ -
ולא שנפלה על הארץ ממש.

פתרגומו: "ואתרכנת", הטתה
עצמה לארץ, ולא הגיעה עד
הקרקע - שאם כן היה לו לומר: "ותפל
ארצה" (משכיל לדוד).

כמו: "הפי נא כדוף" - לעיל פסוק
יד.

"ארכיני", "ויט שמים" - שמואל ב כב,
י.

"וארכיו", לשון מטה לארץ - ברש"י
שמות כ, יח: "הרפין שמים ושמי שמים
והציען על ההר". וברש"י בראשית
מט, טו מפרש: "ויט - השפיל".

ודומה לו - שאומרים לשון נפילה גם
אם לא נופלים לארץ ממש.

"כי יפל לא יוטל" - תהלים לו, כד.
וברש"י שם: "לא יושלף להיות נעזב".

כלומר, אם - מפרש "כי" מלשון אם,
וכן הוא ברש"י שם.

יטה לארץ - ברש"י שם: "כי יפול -
לשון ותפל מעל הגמל".

לא יגיע עד הקרקע - וזהו "לא
יוטל".

שבשמות יד, י מפרשו לענין תפלה.
ולקמן כח, יא גבי יעקב, הביא רש"י
את פירוש רבותינו שיעקב תיקן תפלת
ערבית. וראה רש"י לקמן כח, טו
שהביא את דברי הגמרא בחולין צא,
ב ששדה הנזכר כאן הוא הר המוריה.
הובא גם ברש"י ישעיה יב, ג.

כמו "ישפך שיחו" - תהלים קב, א.
ושם מפורש "תפלה לעני", וגם נאמר
"לפני ה'". וראה רש"י עבודה זרה ז, ב
ש"שיחו" זה תפלת שמונה
עשרה. תורה סד

(סד) ותרא את יצחק - ראתה
אותו הדור - הדור בלבד, ותפלה
שהוא איזה שר, ולא ידעה שזה יצחק
(רא"ם). ואפשר גם לומר, שכונת רש"י
היא, שראתה את הדור של יצחק, ולכן
נאמר: "ותרא את יצחק" ולא סתם
"ותרא אותו", דהינו שראתה אותו
מקרוב באופן שיכלה להבחין בהדרו.
ופירוש זה מתאים עם דברי רש"י
בשמואל א יד, א: "כל הלז ולזה
שבמקרא .. לשון דבר שפגגו והוא
מראהו באצבע". וכן עם דברי רש"י
דניאל ח, טו ש"כל מקום שנאמר הלז
בעל צורה הוא". שאף כאן נאמר
"האיש הלז", והינו שראתה מקרוב
את הדור והשיבותו של יצחק.

ותהא - נבדלה.

"ויסע משם אברהם ארצה הנגב -
ואף שאברהם עזב את ארץ הנגב
שתים עשרה שנה לפני עקדת יצחק
וחזר לחברון, כמבואר ברש"י לעיל
כא, לד, צריך לומר שרק אברהם עזב
את באר שבע, אבל יצחק נשאר שם.
כמו שמשמע כאן, וכן משמע מדיוק
לשון רש"י שם, שכתב: "יצא מבאר
שבע והלף לו לחברון", הינו אברהם
לבדו. ורק בעת שנשא את רבקה חזר
לחברון, לאהל שרה אמו, כדלקמן
פסוק טו.

וישב בין קדש ובין שור, ושם היה
הבאר, שנאמר - לעיל טו, יד.

"הנה בין קדש ובין ברד" - ברד היא
שור, ששניהם מתורגמים: "חגרא"
(רא"ם). תורה סג

(סג) לשוח - לשון תפלה - ראה גם
רש"י שמות יד, י. והכתוב משמיענו
שיצחק תיקן תפלת מנחה, ראה
ברכות כו, ב. ומה שרש"י לא כתבו
במפורש? יש לומר שזהו מרוב
פשיטותו, שהרי כתוב בפירושו:
"לפנות ערב". ולהעיר, שגבי אברהם
לעיל יט, כו: "וישכם אברהם בבקר אל
המקום אשר עמד שם את פני ה'", לא
פירש רש"י שהתפלל תפלת שחרית,
דהינו שעל-פי פשוטו של מקרא לא
מוכרח שם שאברהם התפלל, אף

כ"א וַתִּתְּכֶם • לְשׁוֹן וַתִּתְּפַעַל, כְּמוֹ: "וַתִּקְבְּרִי", "וַתִּשְׁבְּרִי".

טו ואשתעי עבדא ליצחק ית כל פתגמיא די עבד:

(טו) וַיִּסְפַּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה:

כ"א וַיִּסְפַּר הָעֶבֶד • גְּלָה לּוֹ נְסִים שֶׁנַּעֲשׂוּ לוֹ, שֶׁקִּפְצָה לוֹ הָאָרֶץ וְשִׁנְדַּמְנָה לוֹ רַבָּקָה בְּתַפְלֹתָו.

טז ואעלה יצחק למשכנא וחזא והא תקנין עובדהא פעובדי שרה אמה ונסיב ית רבקה והות לה לאנתו ורחימה ואתנחם יצחק בתר דמיתת אמה:

(טז) וַיִּבְאֶה יִצְחָק הָאֵהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת־רַבְּקָה וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָה וַיִּנְחַם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ:

כ"א הָאֵהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ • "וַיִּבְיֵאָה הָאֵהָלָה", וְהָרִי הִיא שָׂרָה אִמּוֹ, כְּלוּמַר וְנַעֲשִׂית דְּגִמַּת שָׂרָה אִמּוֹ, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁשָׂרָה קִיָּמַת, הִיָּה גַר דְּלוּק מַעֲרֵב שֶׁבֶת לְעָרֵב שֶׁבֶת, וּבְרַכָּה מְצוּיָה בְּעֶסֶה וְעֵנָן קָשׁוּר עַל הָאֵהָל, וּמִשְׁמַתָּה פָּסְקוּ, וּכְשֶׁבִּאֵת רַבָּקָה חֲזָרוּ (בראשית רבה) • אַחֲרֵי אִמּוֹ • דִּרְךָ אָרֶץ, כָּל זְמַן שֶׁאִמּוֹ שָׁל אָדָם קִיָּמַת, כְּרוּף הוּא אֵצְלָה, וּמִשְׁמַתָּה הוּא מִתְּנַחֵם בְּאִשְׁתּוֹ.

אשל אברהם

היתה והירה בהן, והן: הדלקת הנר, הפרשת חלה, וטהרת המשפחה, וקניגדן וקתה לברכה בכל אחת מהן: גר דלוק מערב שבת לערב שבת, ברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האהל, המורה על כבוד השכינה השרוי באהל מצד הטהרה והקדושה שבו (גרי"א). ויש לומר ששלושת דברים אלו מרומזים בתיבות "האהלה שרה אמו" (שרש"י מעתיקן בדבור המתחיל): "האהלה" - "ענן קשור על האהל", "שרה" - "ברכה מצויה בעיסה", על-דברך האמור בשרה (לעיל י"ח ט): "לושי ועשי עוגות", "אמו" - "גר דלוק מערב שבת", שכן מצות הדלקת הנר שיקת בעקר לאם הבית (הריב).

בראשית רבה - טז, טז.
אחרי אמו - דרך ארץ: כל זמן שאמו של אדם קיימת פרוף הוא אצלה, ומשמטה הוא מתנחם באשתו - כלומר, יצחק התנחם אחרי אמו, לא בגלל שרבקה היתה "בדוגמת שרה אמו", כמו שכתב לעיל, אלא שכן הוא דרך העולם להתנחם באשתו אחרי מיתת אמו. ונראה שאת זה לומר רש"י ממה שכתוב: "וינחם .. אחרי אמו", ולא "אחרי שרה אמו", דהינו שכן הוא דרך העולם, ולא ענן פרטי שהיה אצל יצחק ושרה אמו. תורה א'

ווגר הגון בשבילו, וממילא מוכן שסיפר לו את הנסים שנעשו לו, כדי שעל-ידי כך יסכים יצחק שאכן מה יצא הדבר.
שקפצה לו הארץ, ושנודמנה לו רבקה בתפלתו - ראה רש"י לעיל פסוק יד. תורה טו
(טז) הָאֵהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ - "וַיִּבְיֵאָה הָאֵהָלָה", וְהָרִי הִיא "שָׂרָה אִמּוֹ" - כְּלוּמַר, "וַיִּבְיֵאָה הָאֵהָלָה", פִּירוּשׁוֹ: וַיִּבְיֵאָה אֶל הָאֵהָל, כִּי הִיא בְּסוּף תֵּיבָה הִיא בְּמִקוֹם לְמִ"ד בְּרֵאשׁ תֵּיבָה, וְ"שָׂרָה אִמּוֹ" הוּא עֵנָן בְּפְנֵי עֲצֻמוֹ, וְהָרִי הִיא שָׂרָה אִמּוֹ, שֶׁשֶּׁשְׁבִּיבָאָה אֶל הָאֵהָל הִיא נְהִיָּתָה דּוּגְמַת שָׂרָה אִמּוֹ (רי"א). וּבְהִכְרַח לְפָרֵשׁ כֵּן, מִשּׁוּם שֶׁ"הָאֵהָלָה" פִּירוּשׁוֹ אֶל הָאֵהָל הִידוּעַ, וּכְיִין שֶׁמְפֹרָשׁ "שָׂרָה אִמּוֹ" לֹא הִיָּה צְרִיף לומר "הָאֵהָלָה", אֶלָּא וַיִּבְיֵאָה אֵהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ, לְכֵן פִּירַשׁ שֶׁ"הָאֵהָלָה" אֵינָה מְחֻבְּרַת לְ"שָׂרָה אִמּוֹ" (גרי"א).
כלומר: ונעשית דגמת "שרה אמו" - בדפוס ראשון ושני: וַיִּבְיֵאָה הָאֵהָלָה וְנַעֲשִׂית דּוּגְמַת שָׂרָה אִמּוֹ, כְּלוּמַר, וְהָרִי הִיא [כ] שָׂרָה אִמּוֹ.
שכל זמן ששרה קיימת היה גר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעסה, וענן קשור על האהל, ומשמטה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו - מונה כאן ג' מצות ששרה

(סה) וַתִּתְּכֶם - לְשׁוֹן וַתִּתְּפַעַל - כְּלוּמַר, שֶׁהִיא קִבְּלָה אֶת פְּעוּלַת הַכִּיּוּסִי.
כמו "ותקבר" - לקמן לה, ח.
"ותשברי" - שמואל א ד, יח. אף ששתי תיבות אלו בלשון נפעל ולא בלשון תתפעל, הן דומות ל"ותתכס", משום שגם הן מקבלות את הפעולה ולא פועלות, ובזה הנפעל והתפעל שוים (רי"א). בדפוס ראשון מביא דוגמא נוספת מ"ותלכד", והוא בשמואל א ג, כא. תורה טה
(טז) וַיִּסְפַּר הָעֶבֶד - גְּלָה לוֹ נְסִים שֶׁנַּעֲשׂוּ לוֹ - וְאֵין זֶה סוּתֵר לְמַה שֶׁכְּתוּב "אֲשֶׁר עָשָׂה", כִּי גַם הַנְּסִים שֶׁנַּעֲשׂוּ לוֹ הֵם דִּרְךָ הַמַּעֲשִׂים שֶׁעָשָׂה, שֶׁהָרִי הֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ וְקִפְצָה לוֹ הָאָרֶץ, וְהַתְּפַלֵּל לָהּ וַיִּמְן לוֹ אֶת רַבָּקָה (גרי"א).
וב"דברי דוד" מפרש ש"אשר עשה" הפונה לה, והרי זה מקרא קצר, כמו ביד מי שהיכולת בידו לעשות, ואפשר גם לומר, שאמנם העבד סיפר ליצחק את כל הדברים שעשה בפשוטו, ורש"י מוסיף שגלה לו גם את הנסים שנעשו לו, וזה נלמד ממה שכתוב: "ויספר העבד", והרי ניתן היה לכתוב: "ויספר ליצחק", אלא שסיפר לו גם נסים שנעשו לו בזכות היותו "עבד" אברהם. בנוסף לכך, הרי מטרת סיפור הדברים ליצחק היא בכדי לשכנעו שרבקה היא

הענין דיחוד מ"ה וב"ן בעבודת האדם

פללות החילוק בין מ"ה וב"ן הוא - החילוק בין "מין עליון" ו"מין תחתון", ובעבודת האדם - החילוק בין תורה ומצוות. דהנה, תורה היא בבחינת שמים (עליון), כמו שנאמר "מן השמים השמיעך את קולו", וענינה המשכה מלמעלה למטה. והמצוות נתלבשו בדברים גשמיים דוקא, וניתנו בעולם הזה (תחתון) דוקא (ולא בגן עדן כו'), וענינם העלאה מלמעלה למטה. היינו, שלוקחים דבר גשמי (תחתון), ועושים ממנו דבר של מצוה, מלשון צותא וחיבור, חיבור עם רצון העליון, ולמעלה מזה - בחינת **בעל הרצון**.

ועבודת האדם צריכה להיות באופן דיחוד מ"ה וב"ן. היינו, לחבר ולאחד את ב' הענינים דתורה ומצוות. והביאור בזה - בפשטות:

פאשר רוצים לדעת כיצד לקיים מצוה מסוימת - צריכים לכל-לראש ללמוד ענין זה בתורה, ואז יודעים את הוראת התורה כיצד לקיים מצוה זו.

ועל-דרך-זה לאידך - כל האומר אין לי אלא תורה, אפילו תורה אין לו, אלא צריך להיות תורה וגמילות-חסדים (שזהו פללות ענין המצוות), כולל גם עבודת התפילה (שענינה - העלאה מלמעלה למטה), מאחר ש"עיון תפילה היינו בכלל גמילות-חסדים, דכתיב גומל נפשו איש חסד".

וכמוכן גם ממאמר רבותינו ז"ל "תפילתי סמוכה למיטתי", היינו, שלימוד התורה צריך להיות לאחרי הקדמת עבודת התפילה, שאז הלימוד הוא באופן נעלה יותר.

וכמאמר רבותינו ז"ל שלימוד התורה צריך להיות באופן ד"ברכו בתורה תחילה" (שעל-ידי-זה שוללים את הענין ד"אבדה הארץ"), שזהו פללות הענין דברכת המצוות - חלק מקיים המצוות.

ובפשטות: כדי שלימוד התורה יהיה באופן שעל-ידי-זה ידע כיצד להתנהג במעשה בפועל - הרי זה דוקא פאשר הלימוד הוא באופן שלומד מה שהתורה אומרת לו, ולא באופן שמונח לפרש את דברי התורה כפי רצונו. וזה נעשה לאחרי ההקדמה ד"ונפשי כעפר לכל תהיה", שעל-ידי-זה נפעל הענין ד"פתח לבי בתורתך", שאז הלימוד הוא כדבעי, מגלה פנים בתורה פהלכה.

והרי פללות הענין ד"ונפשי כעפר לכל תהיה" נפעל על-ידי עבודת התפילה, שהיא "סולם מוצב ארצה גו", שזהו פללות הענין דהעלאה מלמעלה למטה (בדוגמת התוכן הפללי דמעשה המצוות), היינו, שעל-ידי הירידה למטה מטה ביותר ("ונפשי כעפר לכל תהיה") נפעל העליון ד"מאן מלכי רבנן". היינו, שהוא מתעלה לדרגה נעלית ביותר, למעלה ממצויאות כל הענינים שמוסביבו, ולמעלה מכללות מציאות העולם.

וכמבואר בהמשך תרס"ו שפאשר לימוד התורה הוא באופן הנוגע למעשה בפועל, לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, שעל יסוד הפסק-דין שלו בלימוד התורה יתנהגו במעשה בפועל, הרי זה פועל אצלו תנועה של יראה נפחד (שמא לא יכון כפי אמיתית הענין חסו-שלום), ודוקא על-ידי היראה והביטול שלו כו' הרי הוא מצליח (לאחרי כל השקלא-וטרקא דלימוד התורה) להסיק את המסקנא הנכונה והאמיתית - פסק-דין בנוגע למעשה בפועל.

ועל-פי-זה מוכן כיצד נפעל חיבור דמ"ה וב"ן בעבודת האדם - פאשר לימוד התורה וקיים המצוות נעשים לדבר אחד. על-פי-זה מוכן שהענין דיחוד מ"ה וב"ן הוא ענין פללי העולה על פולנה - מאחר שזהו פללות הענין דחיבור מעלה ומטה, החיבור דתורה ומצוות, וכללות הענין דחיבור הנשמה והגוף (כמבואר בכמה מקומות שנשמה וגוף הם בדוגמת מ"ה וב"ן). ובפרט שפללות העבודה דקיים התורה ומצויתה כדורוש, שיכת רק לאחרי חיבור הנשמה והגוף (חיבור מ"ה וב"ן) - כי דוקא פאשר הנשמה מלוכשת בגוף, הרי היא יכולה לקיים את התורה ומצויתה באופן המתאים.

ועל-דרך-זה מה שאמרו חכמינו ז"ל שכל העולם כולו נברא "בשביל ישראל" - הרי המדובר אודות בני ישראל כפי שהם באופן דנשמה בגוף דוקא.

ועל-דרך-זה מה שאמרו חכמינו ז"ל שמתחבתם של ישראל קדמה לכל דבר, אפילו לתורה, שנאמר צו את בני ישראל, דבר אל בני ישראל - הרי זה אמור על בני-ישראל כפי שהם באופן דנשמה בגוף דוקא, כי ניתנת התורה לבני ישראל (צו את בני ישראל, דבר אל בני ישראל) **בשלימותה** נפעלה בעת מתן-תורה, ובמתן-תורה הודגש הענין דבשר-ונדם, "ולד אשה", נשמה בגוף דוקא.

ואפילו קודם מתן-תורה היה כבר ענין של מצוה בעולם, כפי שמצינו בפרשת אלעזר, שאברהם אמר לו "שים נא ירך תחת רכבי", וכפירוש רש"י "שהנשבע צריך שיטול בידו חפץ של מצוה כו' והמילה היתה מצוה ראשונה כו'" - זאת אומרת, שאז התחיל כבר הענין דחיבור מטה ומעלה, צותא וחיבור בין דבר גשמי עם רצון העליון.

וכתוצאה מזה - נפעל השידוף ד'צחק ור'בקה, שזהו פללות הענין ד'יחוד מ"ה וב"ן (בדוגמת יחוד וחיבור נשמה וגוף) - פללות כל התורה ומצותיה.
ועל-פי-זה מובן שמצד גודל העילוי שבענין השידוף ד'צחק ור'בקה (יחוד מ"ה וב"ן) - הנה דוקא בתפילתו של אלעזר נפעל שלימות הענין ד"עד מהרה ירוץ דברו", שנענה "טום" כילה לדבר".

◆ יום שישי כ"א מרחשון ◆

כה (א) וַיִּסַּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וְשָׁמָּה קְטוּרָה: א ואוסיף אברהם ונסיב אתתא ושמה קטורה:
כז"י ◀ קטורה • (כ"ה) זו הגר, ונקראת 'קטורה', על שם שנאים מעשיה כקטרת. ושקשרה פתחה, שלא נזדווגה לאדם מיום שפרשה מאברהם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 174)

זו הגר (רש"י כה, א)

יש לשאל, מנין לו שהפונה להגר. ויש לומר, דהנה אברהם אבינו הצליח להכניס אנשים רבים תחת פני השכינה, ומוכן במפלישפון וקל-וחמור, שהיתה לו השפעה גדולה על אנשי ביתו (וישמעאל עשה תשובה בחייו). וקשה: כיצד יתכן הדבר שהגר חזרה לגלולי בית אביה, ואברהם לא הצליח להשפיע עליה לחזור בתשובה. על זה אומר רש"י שהיא אכן חזרה בתשובה, ולכן קוראת לה התורה "קטורה", כדי לרמז שעששו כבר היו מעשיה נאים כקטרת.

(ב) וַתֵּלֶד לוֹ אֶת-זִמְרָן וְאֶת-יִקְשָׁן וְאֶת-מֶדָן וְאֶת-מֶדָן מֶדָן וְאֶת-יִשְׁבָּק וְאֶת-שׁוּחַ: ב וילידת לה ית זמרן וית יקשן וית מדן וית מדן וית ישבק וית שוח:
ג ויקשן ילד את-שבא ואת-דדן ובני דדן היו למשירין ולשכונין ולנגון:

(ג) וַיִּקְשָׁן יָלַד אֶת-שָׁבָא וְאֶת-דָּדָן וּבְנֵי דָדָן הָיוּ אֲשׁוּרִים וְלִטְוּשִׁים וְלֵאָמִים: ג ויקשן אוליד ית שבא וית דדן ובני דדן היו למשירין ולשכונין ולנגון:
כז"י ◀ אשורים ולטושים • שם ראשי אמות (כ"ה). והתרגום של אונקלוס אין לי לישובו על לשון המקרא,

אשל אברהם

"ולאמים", ורש"י לא העתיקו מפני פשיטותו, שכן לשון "לאמים" עצמו מורה על ראשי אמות. או יש לומר: שפונת רש"י לומר ש"ולאמים" זהו פירושו של "אשורים ולטושים", שהם היו "לאמים", ראשי אומות.
ותרגום של אונקלוס אין לי לישובו על לשון המקרא - כי מה הקשר בין אשורים למחנה.
(שפרש - בדפוסים ראשונים כל הקטע המוסגר אינו. וכן אינו נמצא במפרשי רש"י. וגם אינו מתאים לדברי רש"י לפני כן, שדחה את דברי אונקלוס, ואילו כאן בא לישובם. ונראה שזו תוספת מאוחרת של אחד המעתיקים.
"למשירין", לשון מחנה. ואם תאמר שאינו בן מפני האל"ף שאינה יסודית - ולכן אי אפשר לפרש "אשורים",

שאומר רש"י: "נאים מעשיה" בלשון הזה, שרק עתה "נאים מעשיה".
ושקשרה פתחה - "קטורה" הוא לשון קשר בארמית.
שלא נזדווגה לאדם מיום שפרשה מאברהם - שאף שחזרה לגלולי בית אביה, הרי שלענין זה שמרה עצמה ו"קשרה פתחה". וכתב ב"תורת מנחם", שבזה מבואר גם שאין כאן איסור של מחזיר גרושתו. תורה ב
(ג) **אשורים ולטושים** - שם ראשי אמות - אחד מבניו נתיחסו אליו כל האשורים, והאחר נתיחסו אליו כל הלטושים (רא"א). והוצרך לפרש בן, משום שקתוב: "ובני דדן היו אשורים", ולא קתב: "ובני דדן אשורים", הינו ש"בני דדן" היו ראשי אומה של אשורים ושל לטושים (רא"א). וצריך לומר שכן הוא גם פירוש

(א) **קטורה** - זו הגר - לומד בן ממה שכתוב "ויוסף אברהם", שמשמע שבבר היתה לו לאשה קודם לכן (רע"ב), מפני שלשון "ויוסף" מורה שבגוסף לאשתו נשא עוד אשה, והרי שרה נפטרה ואת הגר הוא שילח, ואם בן מהו "ויוסף"? אלא הפונה שאת אותה אשה ששילח נשא פעם שניה (באר בשדה). וראה רש"י לעיל כה, סב. לקמן פסוק ו.
ונקראת "קטורה" על שם שנאים מעשיה כקטרת - בריח הקטרת. ראה משלי כז, ט: "שמן וקטרת ישמח לב". ובמדרש תנחומא תצוה טו: "מכל הקרבנות אין חביב עלי כמו הקטורת". ואף על פי שקתב רש"י לעיל (כ"א ד) שחזרה לגלולי בית אביה, יש לומר שלפני שנישאת לאברהם עשתה תשובה (חזקוני). ויש לומר שזהו מה

שִׁפְרָשׁ לְמִשְׁרָיִן לְשׁוֹן מִתְּנָה. וְאִם תֹּאמַר שֶׁאֵינוֹ פֶּן מִפְּנֵי הָאֵל"ף שֶׁאֵינָה יְסוּדִית, הֲרֵי לָנוּ תְּבוּת שֶׁאֵין בְּרֵאשִׁים אֵל"ף וְהוֹסִיפוּ אֵל"ף בְּרֵאשִׁים, כְּמוֹ: "חֹמֶת אֲנִי", שֶׁהוּא מִן "נִבְּה רִגְלִים", וְכֵמוֹ "אֲסוּף שְׁמִי", שֶׁהוּא מִן "וְרַחֲצֵת וְסִכְתָּ". וְלִטּוֹשִׁים. הֵם בְּעֲלֵי אֱהָלִים הַמִּתְפָּזְרִים אֲנָה וְאֲנָה וְנוֹסְעִים אִישׁ בְּאֱהָלֵי אֲפָדְנוּ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (שְׁמוּאֵל א' ל') "וְהִנֵּה נְטוּשִׁים עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ", שֶׁכֵּן לְמַ"ד וְנו"ן מִתְחַלְּפוֹת זֶה בְּזוֹ.

(ה) וּבְנֵי מִדְּוֵן עֵיפָה וְעַפְרָיִם וְחִנְדָּה וְאַבְדִּיעָה וְאַבְדִּיעָה דִּיבְנֵי מִדְּוֵן עֵיפָה וְעַפְרָיִם וְחִנְדָּה וְאַבְדִּיעָה וְאַבְדִּיעָה כָּל אֵלֶיךָ בְּנֵי קְטוֹרָה: כָּל-אֵלֶּה בְּנֵי קְטוֹרָה:

(ה) וַיִּתֵּן אֲבָרְהָם אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ לְיִצְחָק: הַיְהִיב אֲבָרְהָם יָת כָּל דִּילָה לְיִצְחָק:

כ"ט" - וַיִּתֵּן אֲבָרְהָם וְגו' • אָמַר רַבִּי נַחֲמִיָּה: 'בְּרַפְת דְּאִתִּיקִי' נִתֵּן לוֹ, שֶׁאָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְאַבְרָהָם: "וְהִנֵּה בְּרַכְּהָ", הַבְּרִכּוֹת מִסּוּרוֹת בְּיַדְךָ לְבָרַךְ אֶת מִי שֶׁתִּרְצֶה, וְאַבְרָהָם מְסַר לְיִצְחָק.

(ו) וּלְבְנֵי הַפִּילֻגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אֲבָרְהָם מִתְּנָת וַיִּשְׁלַחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדָנוּ חֵי קְדָמָה אֶל-אָרֶץ קְדָם:

כ"ט" - הַפִּילֻגְשִׁים • חֶסֶר כְּתִיב, שֶׁלֹּא הִיְתָה אֵלָּא פִּלְגֶשׁ אַחַת, הִיא הַגֵּר, הִיא קְטוֹרָה. נְשִׁים בְּכַתְּבָה, פִּלְגֻשִׁים

אשל אברהם

שֶׁאָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְאַבְרָהָם - לְעֵיל יב, ב. "וְהִנֵּה בְּרַכְּהָ", הַבְּרִכּוֹת מִסּוּרוֹת בְּיַדְךָ אֶת מִי שֶׁתִּרְצֶה - כָּד לְעֵיל בְּרֵשִׁי שֵׁם. וְאַבְרָהָם מְסַר לְיִצְחָק - וְרָאָה רִשִׁי לְקַמֵּן פְּסוּק יא בְּפִירוּשׁ הַשֵּׁנִי תוֹרָהוּ (ו) הַפִּילֻגְשִׁים - חֶסֶר כְּתִיב - כְּלוּמַר, חֶסֶר יו"ד לְפָנֵי הַמִּי"ם הַמְּוֹרָה עַל רִיבּוּי. כְּנִרְאָה שֶׁכֵּף הִיָּה בְּסִפְרָת תוֹרָה שֶׁל רִשִׁי, אֲבָל בְּסִפְרִים שֶׁלָּנוּ הוּא בְּכַתְּיב מְלֵא. שֶׁלֹּא הִיְתָה אֵלָּא פִּלְגֶשׁ אַחַת, הִיא הַגֵּר הִיא קְטוֹרָה - וּמִכֵּיּוֹן שֶׁשָּׂאָה אֲבָרְהָם שְׁתֵּי פְעָמִים, תְּחִלָּה כְּשֶׁנִּקְרָאָה הַגֵּר וְאַחֲרֵי כֵּף כְּשֶׁנִּקְרָאָה קְטוֹרָה, הֲרֵי זֶה כְּאֵילוֹ הָיָה לוֹ שְׁתֵּי פִלְגֻשִׁים (הַרְבֵּי). נְשִׁים בְּכַתְּבָה, פִּילֻגְשִׁים כְּלֵא כְּתוּבָה - מֵה שֶׁמְבָאָר רִשִׁי כָּאֵן מֵהוּ פִּילְגֶשׁ אֶף שֶׁכֵּר נִזְכָּר לְעֵיל כַּב, כֹּד: "וּפִילְגֻשׁוֹ", וְשֵׁם לֹא פִּירוּשׁוֹ, יֵשׁ לוֹמֵר: מִשׁוּם שֶׁבְּפִשְׁטוֹת פִּילְגֶשׁ זֶה שֶׁפָּחָה (וּכְמוֹבֵן גַּם מִלְשׁוֹן רִשִׁי לְעֵיל שֵׁם פְּסוּק כ), וְלֹא הוּצָרַךְ רִשִׁי לְפָרְשׁוֹ, אֲבָל כָּאֵן פִּיּוֹן שֶׁהֲגֵר כְּבָר לֹא הִיְתָה שֶׁפָּחָה, שֶׁהָיָה מְפוֹרָשׁ לְעֵיל כַּב, יו: "וַיִּשְׁלַחֵהּ", לְכֵן הוּצָרַךְ רִשִׁי לְפָרְשׁ שֶׁכָּאֵן "פִּילְגֶשׁ" הַפִּירוּשׁ: "כְּלֵא כְּתוּבָה".

פְּנֵי כָל הָאָרֶץ" - שְׁמוּאֵל א' ל, טו. וְרָאָה גַם רִשִׁי בְּרֵאשִׁית רַבָּה סא, ד. שֶׁכֵּן לְמַ"ד וְנו"ן מִתְחַלְּפוֹת זֶה בְּזוֹ) - בְּאוֹתִיּוֹת דְּטַלְנִית שְׁמוּצָאֵיהֶן מֵהַלְשׁוֹן. רָאָה גַם רִשִׁי יִשְׁעִיָּה כַא, טו: "כָּל אוֹתִיּוֹת אֲשֶׁר מוּצָאֵיהֶם קְרוּבִים לְהִיּוֹת מִמְקוֹם אֶחָד מִתְחַלְּפוֹת זֶה בְּזוֹ, [כְּגוֹן] נו"ן בְּלַמ"ד". תוֹרָה ד (ה) וַיִּתֵּן אֲבָרְהָם וְגו' - אָמַר רַבִּי נַחֲמִיָּה - רָאָה בְּרֵאשִׁית רַבָּה סא, ו. בְּרַפְת דְּיִתִּיקִי - בְּדָפוּס רֵאשׁוֹן הַגִּירָסָא: "בְּרַכְּהָ וְדִיִּתִּיקִי". וּבְדָפוּס רוּמֵי הַגִּירָסָא: "בְּרַכְּהָ דִיִּתִּיקִי שְׁלוֹ". כְּלוּמַר, שֶׁאֲבָרְהָם מְסַר לְיִצְחָק אֶת הַבְּרַכְּהָ וְהַשְּׁטַר מִתְּנָהוּ" שֶׁלּוֹ שֶׁקִּבַּל מִהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, דְּהֵינּוּ הֵיכּוּלֵת לְבָרַךְ, וְעַל פִּי זֶה הוּא מְפָרֵשׁ אֶת לְשׁוֹן הַפְּסוּק: "וַיִּתֵּן אֲבָרְהָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ", דְּהֵינּוּ מֵה שֶׁנִּתֵּן לוֹ מִהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (יוֹסֵף הַלֵּל). "דִּיִּתִּיקִי" - שְׁטַר צְנִיָּאָה (רִשִׁי מִי"ק י"ח, ט), וּפִירוּשׁוֹ: דָּא תִּיקוּ - זֹאת תִּיקוּם, דְּדְבָרֵי שְׂכִיב מִרְע כְּכַתּוּבִים וְכְמוֹסְרוֹיִן דְּמוּ רִשִׁי בִּי"ג, א. נִתֵּן לוֹ - כִּי אֵין לְפָרֵשׁ שְׁנֵתָן לוֹ שְׁטַר מִתְּנָה מִמֶּשׁ עַל כָּל אֲשֶׁר לוֹ, שֶׁהָרֵי אֶת זֶה כְּבָר נִתֵּן לוֹ כְּמִבּוּאָר בְּרִשִׁי לְעֵיל כַּב, י.

מִלְשׁוֹן "לְמִשְׁרָיִן", כִּי הָאֵל"ף אֵינָה מִן הַיְסוּד, וְכֵאֵילוֹ כְּתוּב "שׁוּרִים". הֲרֵי לָנוּ תְּבוּת שֶׁאֵין בְּרֵאשִׁים אֵל"ף וְנִתְוַסְּפָה אֵל"ף בְּרֵאשִׁים, כְּמוֹ "חֹמֶת אֲנִי" - עֲמוּס ו, ו. שֶׁהוּא מִן "נִבְּה רִגְלִים" - שְׁמוּאֵל ב' ד, ב. שְׁבוּר רִגְלִים (רִשִׁי טו). כְּלוּמַר, חוּמָה שְׁבוּרָה. אֲבָל בְּרִשִׁי עֲמוּס שֵׁם: "עַל חוּמַת אֲנִי" - "עַל שׁוּרָא דְּדִינָא, וְכֵן פִּתַר דּוֹנֶשׁ, אֲנִי לְשׁוֹן עֲרַבֵי חוּט קו הַמִּשְׁקוּלֵת הַעוֹפֶרֶת אֲשֶׁר בָּהּ יֵבִיט בּוֹנֵה הַחוּמָה לְיִשָּׁר הַדִּימּוּס, אֶף כָּאֵן הוּא לְשׁוֹן קו מִשְׁקוּלֵת מִשְׁפֹּט". וְכֵמוֹ "אֲסוּף שְׁמִי" - מְלָכִים ב ד, ב. שֶׁהָאֵל"ף בָּהּ אֵינָה מִן הַיְסוּד. וְרָאָה גַם רִשִׁי יִחְזַקְאֵל כַּא, כ. אֲבָל רָאָה רִשִׁי לְקַמֵּן מֵט, י שֶׁהָאֵל"ף בְּתִיבָה זֶה הִיא מִן הַיְסוּד, אֵלָּא שְׁנוּפַל מִמֶּנּוּ לְפָרְקִים. וְכֵן כְּתַב רִשִׁי בְּמְלָכִים שֵׁם וּבְתַהֲלִים קִיט, ה. וְצִרִיף עֵיּוֹן. שֶׁהוּא מִן "וְרַחֲצֵת וְסִכְתָּ" - רוּת ג, ג. "וּלְמִטּוֹשִׁים" הֵם - לְפִירוּשׁ אוֹנְקְלוֹס. בְּעֲלֵי אֱהָלִים הַמִּתְפָּזְרִים אֲנָה וְאֲנָה - עַל פִּי לְשׁוֹן הַכְּתוּב מְלָכִים א, ב. לו. וְנוֹסְעִים אִישׁ בְּ"אֱהָלֵי אֲפָדְנוּ" - דְּנִיָּאֵל יא, מֵה. וּפִירוּשׁוֹ: אֱהָלֵי אֲרְמוֹנוֹ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְהִנֵּה נְטוּשִׁים עַל

בלא כְּתָבָה, כְּדַאֲמַרִּינָן בְּסִנְהֵדְרִין (דף כ"א) בְּנָשִׁים וּפְלִגְשִׁים דְּדוֹד. נִתְּן אַבְרָהָם מִתְּנָת. פְּרָשׁוּ רַבּוּתֵינוּ: שֵׁם טַמְאָה מָסַר לָהֶם (ס"ג). דְּבַר אַחֵר: מַה שֶּׁנִּתְּנָן לֹו עַל אֹדוֹת שְׂרָה וְשָׂאֵר מִתְּנֹוֹת שֶׁנִּתְּנֵנוּ לֹו, הַכֹּל נִתְּן לָהֶם, שְׁלֵא רָצָה לְהֵנוֹת מֵהֶם.

(ז) וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי־חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר־חַי מֵאֵת שְׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחֲמִשׁ שָׁנִים: וְיֵאלִינן יְוֵמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם דִּחְיָא מְאָה וְשִׁבְעִין וְחֲמִשׁ שָׁנִין:

ר"י - מֵאֵת שְׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחֲמִשׁ שָׁנִים • בֵּן ק' בְּכָן ע', וּבֵן ע' בְּכָן ה' בְּלֵא חֲטָא.

(ח) וַיְגֹועַ וַיָּמָת אַבְרָהָם בְּשִׁיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשִׁבְעַ וַיֵּאסֹף אֶל־עַמּוּי: ח וַיִּתְּנֵנִי וַיָּמָת אַבְרָהָם בְּסִיבּוֹ טוֹבָא סִיב וְשִׁבְעַ יוֹמִין וַאֲתַכְנִישׁ לְעַמּוּי:

(ט) וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹי אֶל־מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֶל־שֵׂדֶה עֶפְרוֹן בֶּן־צַחֵר הַחֲתָי אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מַמְרָא: ט וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹהֵי בְּמַעֲרַת כְּפִלְתָא בְּחַקֵּל עֶפְרוֹן בֶּר צַחֵר חֲתָאָה דִּי עַל אֶפֶי מַמְרָא:

ר"י - יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל • (כ"ב) מִפְּאֵן שַׁעֲשָׂה וְהוֹלִיף תְּשׁוּבָה וְהוֹלִיף אֶת יִצְחָק לְפָנָיו, וְהִיא שִׁיבָה טוֹבָה שֶׁנֶּאֱמָרָה בְּאַבְרָהָם.

(י) הַשְּׂדֶה אֲשֶׁר־קָנָה אַבְרָהָם מֵאֵת בְּנֵי־חַת שְׂמָה קָבַר אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ: י חֲקָלָא דִּי זָבֵן אַבְרָהָם מִן בְּנֵי חֲתָאָה תְּמָן אַתְקַבֵּר אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִתְמָה:

אשל אברהם

דוּד. תוּרַה ח. (ט) יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל - מִפְּאֵן שַׁעֲשָׂה וַיִּשְׁמַעְאֵל תְּשׁוּבָה וְהוֹלִיף אֶת יִצְחָק לְפָנָיו - שְׁחַק כְּבוֹד לְיִצְחָק מִפְּנֵי הַיּוֹתוֹ בֶּן הַגְּבִירָה, אֵף עַל פִּי שְׂהוּא גְּדוֹל מִפְּנֵי (ר"א"ס ע"פ ב"ר סב, א). וְאֵין לוֹמַר שֶׁהַפְּתוּב מוֹנֶה אוֹתָם לְפִי חֲכָמָתָם, שְׁהֵרִי בְּמִיתַת יִצְחָק כְּתוּב (לִקְמוֹן לֵה, כ"ט): "וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ עֲשׂוּ וַיַּעֲקֹב בְּנִי" (כ"ב טו, ס"ג). וְהַתְּשׁוּבָה שֶׁבְּדָבָר זֶה הִיא, שְׁעִיקָר חֲטָא שֶׁל יִשְׁמַעְאֵל שֶׁהִבִּיא לְצֵאת לְתַרְבוֹת רַעָה נְבַע מִפְּךָ "שְׁהִיָּה מְרִיב עִם יִצְחָק עַל הַיְרוּשָׁה וְאוֹמַר אֲנִי בְּכוֹר וְנוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם" (כְּלִשׁוֹן רִש"י לְעֵיל כ"א, י), הֵינּוּ שִׁישְׁמַעְאֵל סִירַב לְהַפִּיר בְּיִצְחָק בְּיִוְרֵשׁ עֲקָרִי וְלִכְן הִבִּיטוּי שֶׁל חֲזָרְתוֹ בְּתִשׁוּבָה הִיָּה בְּכָף שְׁהוֹלִיף אֶת יִצְחָק לְפָנָיו, הֵינּוּ שֶׁמִּכִּיר בּוֹ בְּיִוְרֵשׁ עֲקָרִי (ר"ב).

וְהִיא "שִׁיבָה טוֹבָה" שֶׁנֶּאֱמָר בְּאַבְרָהָם - כָּאֵן בְּפִסּוֹק ח, וְלְעֵיל טו, טו. וְרֵאָה רִש"י שֶׁם שֶׁבְּשָׂרוֹ שִׁיעֲשָׂה וַיִּשְׁמַעְאֵל תְּשׁוּבָה. תוּרַה י

יֵטִיב לִי בַעֲבוּרָךְ - יִתְּנֵנוּ לִי מִתְּנֹוֹת. תוּרַה ז

(ז) מֵאֵת שְׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחֲמִשׁ שָׁנִים - בֵּן "מֵאָה" בְּכָן "שִׁבְעִים" - מַה שֶּׁרִש"י אֵינּוּ מְפָרֵשׁ מַהוּ "בְּכָן שִׁבְעִים", יֵשׁ לוֹמַר שֶׁזֶהוּ מְרֹוב פְּשִׁיטוֹתוֹ, שֶׁהַפְּתוּבָה, שֶׁאַבְרָהָם הוֹלִיד בְּהִיּוֹתוֹ בֶּן מֵאָה כְּמוֹ בֶּן שִׁבְעִים (ר"א"ה ר"ש לְעֵיל י, יז), וְהֵינּוּ שֶׁתְּשׁוֹת הַכֹּחַ שֶׁיִּרְדֶּה לְעוֹלָם לֹא שֶׁלְטָה בְּאַבְרָהָם. וְיִוְתַר מִסְתַּבֵּר שֶׁיֵּשׁ לְגְרוֹס בֶּן בְּרִש"י בְּפָנִים: "בְּכָן שִׁבְעִים לִכְח". וְרֵאָה בְּבְרָאשִׁית זוטָא: "בְּכָן שִׁבְעִים לְנוּי", אֲבָל עַל דֶּרֶךְ הַפְּשִׁט לֹא מִסְתַּבֵּר שֶׁיֵּשׁ נוּי מִיּוֹחַד בְּכָן שִׁבְעִים (ר"ב).

וּבֵן "שִׁבְעִים" בְּכָן "חֲמִשׁ" בְּלֵא חֲטָא - בְּ"מִשְׁכִּיל לְדוּד" מְפָרֵשׁ: בֶּן מֵאָה בְּכָן שִׁבְעִים בְּלֵא חֲטָא שְׁמַדִּין שְׁמַיִם, שְׁהֵרִי לְפָנֵי מִתְּן תוּרָה אֵין בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה מַעֲנִישִׁים פְּחוֹת מִמֵּאָה שְׁנָה, כְּמִבּוֹאֵר בְּרִש"י לְעֵיל ה, לֵב, וּבֵן שִׁבְעִים בְּכָן חֲמִשׁ בְּלֵא חֲטָא אֵף מִצַּד דִּינֵי בְּשָׂר וְדָם, שְׁהֵרִי עֲדִין לֹא הִגִּיעַ לְכֹלל עוֹנְשִׁין כְּלָל. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה כְּתַב בְּ"דָבְרֵי

וְכַעַת מוּבָן טוֹב יוֹתֵר לְפָנֵי נְכֵתָב "הַפְּלִגְשִׁים" אֵף שֶׁלֹא הִיָּתָה אֵלֶּא פִּילְגֵשׁ אַחַת, מְשׁוּם שֶׁמְדוּבָר בְּשִׁנֵּי סוּגֵי פִּילְגְשִׁים, בְּתַחִילָה בְּתוֹר שִׁפְחָה וְאַחֲרָיָה בְּלֵא כְּתוּבָה (ר"ב).

כְּדַאֲמַרִּינָן בְּסִנְהֵדְרִין - כ"א, א.

בְּנָשִׁים וּפְלִגְשִׁים דְּדוֹד. נִתְּן אַבְרָהָם מִתְּנָת - פְּרָשׁוּ רַבּוּתֵינוּ - סִנְהֵדְרִין צ"א, סוף עֲמוּד א.

שֵׁם טַמְאָה - כְּשׁוֹף וּמַעֲשֵׂה שְׂדִים (ר"ש"י ס"ג).

מָסַר לָהֶם - שְׁאֵין לְפָרֵשׁ מִתְּנֹוֹת כְּפִשׁוּטָן, שְׁהֵרִי כְּבָר נִתְּן הַכֹּל לְיִצְחָק (ר"א"ס). וְרֵאָה שֶׁל"ה מְסַכֵּת פְּסוּחִים (מִצָּה עֲשִׂירָה), שֶׁהַדָּבָר מְרומָן בְּתִיבַת "הַפְּלִגְשִׁים" (חֲסַר יו"ד). שֶׁנִּתְּן לְקָרָא בְּשִׁתֵּי תִיבוֹת "פְּלִגְשִׁים", דִּהֵינּוּ חֲצִי שֵׁם קְדוֹשׁ, וְהַפְּתוּבָה לְשֵׁם טוֹמְאָה, כִּי הַטוֹמְאָה יֵשׁ לָהּ אֲחִינּוּהַ בְּקוּדוּשָׁה, וְכְמוֹ סְמִיא"ל שֶׁמְחַצְצוֹ וְלִמְעַלָּה נְקָרָא "אֵל".

דְּבַר אַחֵר: מַה שֶּׁנִּתְּנָן לֹו עַל אֹדוֹת שְׂרָה וְשָׂאֵר מִתְּנֹוֹת שֶׁנִּתְּנֵנוּ לֹו, הַכֹּל נִתְּן לָהֶם, שְׁלֵא רָצָה לְהֵנוֹת מֵהֶם - אֲבָל רֵאָה רִש"י לְעֵיל יב, יג: "לְמַעַן

(יא) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרְךָ אֱלֹהִים אֶת־יִצְחָק בְּנֵוֹ וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם־בְּאֵר לַחֵי רְאִי:

יא ויהי אחר מות אברהם ויברך וגו'. נחמו תנחומי אבלים. (סוטה יד) דבר אחר: אף-על-פי שמסר הקדוש-ברוך-הוא את הברכות לאברהם, נתירא לברך את יצחק, מפני שצפה את עשו יוצא ממנו. אמר: 'יבא בעל הברכות ויברך את אשר ייטב בעיניו', ובא הקדוש-ברוך-הוא וברכו.

יב וַיֵּלֶן אֱלֹהִים תּוֹלְדֹת יִשְׁמָעֵאל בֶּן־אַבְרָהָם אֲשֶׁר יֵלְדָה הַגֵּר הַמִּצְרִית שֹׁפֶתת שָׂרָה לְאַבְרָהָם:

יג וַיֵּלֶן אֱלֹהִים שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בְּשִׁמְהֵיהֶן לְתוֹלְדֹתָם בְּכֹר יִשְׁמָעֵאל נְבִית וְקָדָר וְאֶדְבָּאֵל וּמְבַשֵּׁם:

◆ שבת קודש כ"ב מרחשון ◆

(יב) וַיֵּלֶן אֱלֹהִים תּוֹלְדֹת יִשְׁמָעֵאל בֶּן־אַבְרָהָם אֲשֶׁר יֵלְדָה הַגֵּר הַמִּצְרִית שֹׁפֶתת שָׂרָה לְאַבְרָהָם:

(יג) וַיֵּלֶן אֱלֹהִים שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדֹתָם בְּכֹר יִשְׁמָעֵאל נְבִית וְקָדָר וְאֶדְבָּאֵל וּמְבַשֵּׁם:

יד וּמְשֻׁמֶע וְדוּמָה וּמִשָּׂא:

טו חֲדָד וְתִימָא יִטוּר נְפִישׁ וְקַדְמָה:

(יד) וּמְשֻׁמֶע וְדוּמָה וּמִשָּׂא:

(טו) חֲדָד וְתִימָא יִטוּר נְפִישׁ וְקַדְמָה:

(טז) אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאַלֶּה שְׁמוֹתָם בְּחֲצִירֵיהֶם וּבְטִירֹתָם שְׁנַיִם־עָשָׂר נְשִׂאִים לְאַמְתָּם:

יז וַיֵּלֶן אֱלֹהִים אֲנֹנִן בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאַלֶּן שְׁמֵיהֶן בְּפִצְחֵיהֶן וּבְכַרְפִּיהֶן תְּרִין עָסָר בְּרַבְרִין לְאַמִּיהֶן:

יח וַיֵּלֶן אֱלֹהִים חוּמָה, וְתַרְגוּמוֹ בְּפִצְחֵיהֶן, שֶׁהֵם מְפַצְּחִים, לְשׁוֹן פְּתִיחָה, כְּמוֹ: (תהלים צח) "פִּצְחוּ וְנִנְנֻוּ".

אשל אברהם

אברהם. **וּבְרָכוּ** - את יצחק, והברכה נמשכה הן ליצחק והן לעשו (הרב). ולפי פירוש זה של רש"י צריך לומר שמפרש את האמור לעיל פסוק ה: "ויתן אברהם וגו'" באופן אחר, ולא לעגן ברכה כפי שפירש רש"י שם (רא"ם וגרא). או אפשר שאף לפי הפירוש דלעיל, אברהם מסר לו רק את הכח לברך אחרים, אף את יצחק עצמו לא בירך (שפ"ח). תורה יב

(יג) בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדֹתָם - סדר לדתן זה אחר זה - ופירוש "לתולדותם" לפי סדר לידתן, ולכן כתב "בכור ישמעאל נביות" (רא"ם). וראה גם רש"י שמות כח, י. תורה יד

(טז) בְּחֲצִירֵיהֶם - בְּרַפִּים שְׂאִין לָהֶם

(יא) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרְךָ וְגו' - נחמו תנחומי אבלים - ברש"י סוטה יד, א: "ניחמו על אביו, וברכו ברפת אבלים". וראה גם רש"י לקמן לה, ט: "ויברך אותו - ברפת אבלים". וראה שם בפייאור.

דְּבָר אַחֵר - מהו: "ויברך", כי לפירוש הראשון קשה בין שבא לנחמו היה צריך לומר: "וינחם".

אֶת־עַל־פִּי שְׁמֵסֶר הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אֶת הַבְּרִכּוֹת לְאַבְרָהָם, נְתִירָא לְבָרְךָ אֶת יִצְחָק, מִפְּנֵי שֶׁצָּפָה אֶת עֵשׂוֹ יוֹצֵא מִמֶּנּוּ, אָמַר: יבֵּא בְּעַל הַבְּרִכּוֹת וַיְבָרְךָ אֶת אֲשֶׁר יִיטֵב בְּעֵינָיו - כְּלוּמַר, שִׁיבָרְךָ אֶת יִצְחָק רַק בִּיחַס לְיַעֲקֹב אוֹ אִם יִרְצֶה גַם בִּיחַס לְעֵשׂוֹ. וְבֵא הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא - לְאַחֵר מוֹת

חומה - ראה גם רש"י ויקרא כה, לא: "עצירות פתוחות מאין חומה". וכן ברש"י יהושע יג, כח: "ערי הפרזי בלא חומה". ולפי זה "טירותם" הם עצרות מבוצרות, ההיפך מ"חצריהם", ולכן לא טרח רש"י לפרשו. וכן פירש רש"י בשיר השירים ח, ט: "טירת כסף - נהיה לה לעיר מבצר". אבל ראה רש"י במדבר לא, י שהוא "מקום פלטרין שלהם, שהוא לשון מושב כוברים יודעי חקיהם. דבר אחר לשון מושב שריהם".

וְתַרְגוּמוֹ: "בְּפִצְחֵיהֶן", שֶׁהֵם מְפַצְּחִים, לְשׁוֹן פְּתִיחָה, כְּמוֹ "פִּצְחוּ וְנִנְנֻוּ" - תהלים צח, ד. פתחו פה ונננו (ע"פ רש"י מיכה ג, א). תורה יז

(יז) וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל מֵאֵת שְׁנֵה וּשְׁלֹשִׁים
 וְשָׁבַע שָׁנָיִם וְאַתְנַגִּיד וּמֵית וְאַתְּכַפְּנִישׁ לְעַמָּה:
 שְׁנֵה וְשָׁבַע שָׁנָיִם וַיִּגְוַע וַיָּמָת וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמּוּיוֹ:

הש"י וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל וְגו' • אָמַר רַבִּי חֵיָא בַר אֲבָא: לָמָּה נִמְנָו שְׁנוֹתָיו שֶׁל יִשְׁמָעֵאל? כְּדֵי לֵיחַס בְּהֵם שְׁנוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב. מִשְׁנוֹתָיו שֶׁל יִשְׁמָעֵאל לְמַדְּנוּ שְׁשֵׁמֶשׁ יַעֲקֹב בְּבֵית עֶבֶר י"ד שְׁנֵה כְּשִׁפְרֵשׁ מֵאֲבִיו קָדָם שָׂבָא אֶצֶל לָבֵן, שְׁהָרִי כְּשִׁפְרֵשׁ יַעֲקֹב מֵאֲבִיו, מֵת יִשְׁמָעֵאל, שְׁנָאֲמַר: "וַיִּלְךָ עֲשׂוֹ אֶל יִשְׁמָעֵאל וְגו'". כְּמוֹ שִׁפְרֵשׁ בְּסוּף 'מְגִלָּה נִקְרָאת' (נרש"י הַבֵּיאוּ בְּסוּף פְּרֻשַׁת תּוֹלְדוֹת). וַיִּגְוַע • לֹא נִאֲמְרָה גְּוִיעָה אֶלָּא בְּצַדִּיקִים.

(יח) וַיִּשְׁכְּנוּ מִחַוִּילָה עַד־שׁוֹר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם
 בְּאֶחָה אֲשׁוּרָה עַל־פְּנֵי כָל־אֲחָיו נִפְּלָ:

יח וַיִּשְׁכְּנוּ מִחַוִּילָה עַד הַגָּרָא דִּי עַל אֲפִי מִצְרַיִם מְטִי לְאֲתוּרָה עַל אֲפִי כָל אֲחָוְהִי שָׂרָא: פ פ פ

אשל אברהם

הוא גם באברהם (ע"פ באר בשדה). גם יש לומר, שאחר שמצאנו שנאמרה גויעה באברהם, מזה מוכן שגויעה נאמרת בצדיקים, ומזה שהכתוב הנזכר גויעה גם אצל ישמעאל, מזה מוכן שהכתוב בא להשמיענו שגם ישמעאל הוא מהצדיקים. ואף שנאמר לשון גויעה בדור המבול (ראה לעיל ח' טז), כבר אמרו בגמרא (ב"ב טז, סע"א) שהכפונה לגויעה ביחד עם אסיפה, כמו כאן: "ויגוע .. ויאסף". וכתב ה"גור אריה", שגויעה הינו מיתת הגוף, ואסיפה היא אסיפת הנפש והשארתה, וזה שיהי רק בצדיקים, מה שאין כן הרשעים נמחים גופם יחד עם נפשם. אבל ראה רש"י בכא קמא טו, ב שגויעה הינו שהגוף נהיה פחוש וקרוב למות, ולא שהוא ממש מת. ולפי זה פירוש המאמר: "לא נאמרה גויעה אלא בצדיקים" הוא, שהצדיקים מתים מיתת גויעה (ולא בפתאומיות). וכן משמע מרש"י עבודה נרה כה, א: "מות ישרים - בלעם מבקש על עצמו שימות מיתה של גויעה פמותן". וראה גם רש"י סנהדרין קי, ב: "עני אני וגוע מנער - אף-על-פי שאני עני, גועתי חשוכה גויעה, וראוי לומר עלי: ויגוע ויאסף, בלומר, שזוכה אני לעתיד לבא בצדיקים שנאמר בהן גויעה". ויש להעיר שלא נאמר לשון גויעה ואסיפה יחד בכל התנ"ך אלא רק באבות ובישמעאל. תורה יח

יעקב בבית עבר - ולא הנזכיר את שם, כי כבר לא היה אז בין החיים (ראה מגילה יז, א וברש"י שם).
 "יד שנה כשפרש מאביו קדם שפא אצל לבן - כיצד? אברהם בן שמונים ושש שנה בשנולד ישמעאל, וכשנולד יצחק היה בן מאה שנה - הרי היו לישמעאל ארבע עשרה שנה, ויצחק קדם ליעקב ששים שנה - הרי לישמעאל שבעים וארבע, כמה פישן משנותיו של ישמעאל - ששים ושלש, נמצא שהיה יעקב בשמת ישמעאל בן ששים ושלש שנה (רש"י מגילה שם).
 שהרי כשפרש יעקב מאביו מת ישמעאל, שנאמר - לקמן כח, ט.
 "וילך עשו אל ישמעאל וגו'", כמו שפירש בסוף 'מגלה נקראת' - מגילה יז, א. וכמפורש באריכות ברש"י לקמן כח, ט.
 ויגוע - לא נאמרה גויעה - שלכאורה קשה, בין שגויעה ענינה מיתה למה כפל "ויגוע וימת"?
 אלא בצדיקים - שהרי ישמעאל עשה תשובה בסוף ימיו, בדלעיל ברש"י פסוק ט. והטעם שלא פירש בן לעיל (פסוק ה) גבי אברהם, שנאמר שם "ויגוע וימת"? יש לומר: משום ששם היה ניתן לפרש ש"וימת" מוסב על "בשיבה טובה" האמור בהמשך לזה, לומר לנו שמימתו היתה בשיבה טובה, אבל כאן לא שוף לומר בן, אבל לאחר שכאן נאמר "ויגוע וימת", משום שכן נאמר בצדיקים, מוכח שכן

(יז) וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל וְגו' - אָמַר רַבִּי חֵיָא בַר אֲבָא - יְבָמוֹת סד, א.
 לָמָּה נִמְנָו שְׁנוֹתָיו שֶׁל יִשְׁמָעֵאל - מֵה לָּנוּ לְמָנוֹת שְׁנוֹת הַרְשָׁעִים (רש"י מגילה יז, רע"א). וְאֵף שִׁישְׁמָעֵאל עָשָׂה תְּשׁוּבָה, הֲרִי הָיָה זֶה רַק בְּהִיּוֹתוֹ בֶּן שְׁמוֹנִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה (בְּזִמְנָן פְּטִירַת אֲבָרְהָם), וְלֹא הָיָה הַכְּתוּב צָרִיף לְמָנוֹת אֵת כָּל שְׁנוֹתָיו שֶׁכָּלוּלוֹת בָּהֶן גַּם שְׁנוֹת רְשָׁעוֹתוֹ (גו"מ).
 כְּדֵי לֵיחַס בְּהֵם שְׁנוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב - לִידַע שְׁנוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב, בֶּן כְּמֵה שָׁנִים הָיָה כְּשִׁהְיָה לְבֵית עֶבֶר וּכְשִׁעַמַד עַל הַבָּאָר (רש"י מגילה שם). וְלַעֲנִין דִּיּוֹק הַלְשׁוֹן "לֵיחַס" (וְלֹא "לִידַע" כְּבִמְגִילָה שָׁם). יֵשׁ לוֹמַר: (א) שְׁזָהוּ יְחוּס וְכַבּוּד לְיִשְׁמָעֵאל עֲצָמוֹ שִׁמְשׁוֹתָיו לּוֹמְדִים עַל שְׁנוֹת יַעֲקֹב, (ב) שִׁפְיוֹן שְׁלוֹמִידִים מִזֶּה שִׁיעֲקֹב לְמַד תּוֹרָה בְּבֵית עֶבֶר י"ד שָׁנִים, הֲרִי זֶהוּ יְחוּס לְשְׁנוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב עֲצָמוֹ, שֶׁהִשְׁקִיעַ מַחֲזִיו י"ד שָׁנִים לְלִימוּד בְּתוֹרָה. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לוֹמַר: (א) מִכֵּיוֵן שֶׁשְׁנֵי חַיָּיו שֶׁל יִשְׁמָעֵאל לֹא נִזְכְּרוּ בְּשִׁבִיל עֲצָמוֹ אֶלָּא בְּשִׁבִיל יַעֲקֹב, לָכֵן לֹא דוֹרְשִׁים בּוֹ מֵה שְׁנוֹכָר אֶצְלוֹ "שְׁנָה" כָּכָל כָּלָל וְכָלָל, (ב) מֵאִידִף טָרַח הַכְּתוּב לְכַתּוּב אֶצְלוֹ שְׁנָה כָּכָל כָּלָל וְכָלָל, לְהַדְגִּישׁ בְּזֶה אֵת הַיְחוּס שֶׁל שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל עֲצָמוֹ, שִׁמְשׁוֹנֵי חַיָּיו אֲנִי לּוֹמְדִים עַל שְׁנוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב. וְרָאֵה ב"תּוֹרַת מְנַחֵם" בְּאֹפֶן עֲמוֹק יוֹתֵר.
 מִשְׁנוֹתָיו שֶׁל יִשְׁמָעֵאל לְמַדְּנוּ שְׁשֵׁמֶשׁ

שיעור יומי לשבת קודש כ"ב מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת חיי שרה סט
 כ"ג נפיל • שכן כמו: (שופטים ז) "ומרין ועמלק וכל בני קדם נופלים פעמק". פאן הוא אומר לשון נפילה,
 ולהלן הוא אומר: (לעיל טו) "ועל-פני כל-אחיו ישכן", עד שלא מת אברהם, "ישכן", משמת אברהם, "נפל":

חסלת פרשת חיי שרה פפפ ק"ה פסוקים, יהויד"ע סימן

הפטרה לפרשת חיי שרה לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפס בעמ' קעח

אשל אברהם

(יח) נפיל - שכן - ברש"י תהלים צא, זו: "לשון חנייה".
 כמו "מרין ועמלק וכל בני קדם נופלים פעמק" - שופטים ז, יב. שוכנים פעמק (רש"י שם).
 פאן הוא אומר לשון נפילה, ולהלן

הוא אומר - לעיל טז, יב.
 "על פני כל אחיו ישכן", עד שלא
 מת אברהם - "ישכן" - לכתח
 ובגדולתה (מהר"ז ב"ד מה, ט). ואין זה סותר
 למה שאמר לעיל ש"נפל" ו"שכן"
 משמען אחד, כי גם לפירוש זה

המשמעות היא שהוא שכן, אלא שזה
 היה באופן של נפילה, ואת זה אנו
 לומדים משינוי הלשון משם לכאן.
 משמת אברהם - "נפל" - בשפלות
 (מהר"ז שם).
 חסלת פרשת חיי שרה

המשך ביאור לאסכת ימות ליום חמישי עמ' ב

לאתה, הילד הנוולד לו מהצרה מזון. מפרשת הגמרא: מאי פעמא
 הולד ממזר, שכן מאחר שנפטרה הצרה מיבום על ידי חליצת
 הראשונה, באיסורה קיימא - הרי היא חוזרת לאיסור הראשון של
 עמזא אח שלא במקום מצוה שהוא בכרת, שכן רק את החלוצה
 עמזא ניתק הכתוב מכרת ללא ולא את הצרה, וולד הנוולד
 מביתא חייבי כריתות הוא ממזר.
 מוכיחה הגמרא: אמר רב יוסף, את אגן נמי תנינא במשנתנו דין
 שיש להוכיח ממנו כדברי שמואל. שכן שינוי במשנה, מותר אדם
 בקריבת צרת חלוצתו. אי אמרת בשלמא כדברי שמואל שצרה של
 חלוצה אקראי - עומדת מבחוץ, ואינה נכללת במעשה החליצה,
 ועל כן אין דינה כדין החלוצה שניתקה מכרת ללא אלא חוזרת
 לאיסור כרת, משום הכי החולץ מותר באהותה, שכן הצרה אינה
 נחשבת כחלוצתו ואין לאסור עליו את קרובותיה כדין קרובות
 חלוצה. אלא אי אמרת שצרה בחלוצה דמיא משום שהחלוצה
 חלצה בשליחות הצרות כולן, ואף הצרה בכלל הניתוק מכרת
 ללא כחלוצה עצמה, אם כן אמאי מותר אדם בקרובת צרת
 חלוצתו, הלא גם הצרה נחשבת כחלוצה ממש, ומדוע לא גזרו
 חכמים גם על קרובותיה כשם שגזרו על קרובות החלוצה.
 שואלת הגמרא: לימא תיהוי תיובתא דרבי יוחנן - האם יקשה
 ממשנתנו על דברי רבי יוחנן החולק על שמואל. דהרי אמר רבי
 יוחנן (לעיל כז), החולץ ליבמתו, וחזר ובא עליה או על צרתה, בין
 אם הוא בא עליה ובין אם בא עליה אחד מהאחין האחרים, אין
 הם תייבין לא על תחלוצה כרת ולא על צרתה כרת (וציור דו).
 ומבואר שם בטעמו, שהחולץ חלץ בשליחות אחיו, והחלוצה
 חלצה בשליחות צרותיה, ונמצא שכל האחיים וכל הצרות נכללים
 בניתוק שניתק הכתוב את החולץ והחלוצה מכרת ללא. ואם כן
 מאחר שכל הצרות נחשבות כחלוצות יש לאסור את קרובותיהן
 על החולץ.
 מתרצה הגמרא: אמר רב יוחנן, ותסברא - וכי סבור אתה
 שאחות חלוצה אסורה מדאורייתא, ומשום כך לדעתך יש להשוות
 אליה גם את אחות הצרה ולומר שהחליצה נעשית בשליחות
 הצרות כולן. והרי לא כן הוא, דהאמר ריש לקיש להלן (מא), פאן
 שנה רבי, שרק איסור אחות אשתו הגרושה הוא מדין תורה,
 ואילו איסור אחות חלוצה הוא רק מדין סופרים. ומאחר שאיסור
 קרובות חלוצתו אינו אלא מדרבנן, לא גזרו אלא בחלוצה עצמה,
 ולא בצרתה.
 שינוי במשנתנו: מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו, ואסור בצרת
 קרובת חלוצתו. שואלת הגמרא: מאי שניא האי קרובת הצרה
 שהיא מותרת לחולץ, ומאי שניא האי צרת הקרובה שהיא אסורה
 על החולץ.

מדין שניות, ונמצא שגזרו על שניות גם בחלוצה. דוחה הגמרא:
 לא מחמת החולץ היא אסורה, אלא משום מיתנא ובעלה המתו,
 דהווא לה פלת פנו גמורה שאסורה משום שניות. הגמרא מוכיחה
 מהמשך דברי הברייתא: תא שמע, אסורה באבי אמו של חולץ.
 מאי לאו אסורה עליו משום חולץ, דהווא לה כבלת בתו שאסורה
 מדין שניות, ונמצא שגזרו על שניות גם בחלוצה. דוחה הגמרא:
 לא משום חולץ היא אסורה אלא משום מיתנא (בעלה המתו),
 דהווא לה פלת בתו גמורה שאסורה משום שניות.
 הגמרא מוכיחה מהמשך דברי הברייתא: תא שמע, ואסורה
 החלוצה בכך פנו. מאי לאו אסורה עליו משום חולץ, דהווא לה
 החלוצה כאשת אבי אביו שהיא שניה, הרי שגזרו על שניות
 בחלוצה. דוחה הגמרא: לא משום חולץ הוא, אלא משום מיתנא
 ובעלה המתו, דהווא לה החלוצה לגבי בן בנו של החולץ אשת
 אחי אבי אביו שאסורה משום שניות. מקשה הגמרא: והא אמרי
 מבישרי פכל אדם לישא את אשת אחי אבי אביו, ואם כן בהכרח
 שאיסורה בבן בנו של החולץ הוא מחמתו ולא מחמת אחיו המת.
 מסיקה הגמרא: אכן אמרי המתיר את אשת אחי אבי אביו מוקים
 לה את איסור בן בנו משום חולץ, שמאחר שהיא נחשבת כאשתו
 שגירשה הרי היא אסורה בבן בנו, ואף שגם גרושתו אינה אסורה
 עליו אלא משום שניות, קסבר אמימר שגזרו שניות גם בחלוצה.
 הגמרא מסיפה להוכיח מדברי הברייתא שגזרו על שניות
 בחלוצה גם לדעת החולקים על אמימר: תא שמע, ואסורה בכך
 בתו. מאי לאו אסורה עליו משום חולץ, דהווא לה החלוצה
 כאשת אבי אמו מחמת החליצה, ואפילו שקירבה זו אינה אסורה
 אלא משום שניות. דוחה הגמרא: לא משום חולץ הוא אלא
 משום מיתנא ובעלה המתו, דהווא לה החלוצה אשת אחי אבי אמו
 לגבי בן בתו של החולץ. מקשה הגמרא על דחייה זו: והא נבי
 שניות דצרוה לא נזרו על אשת אחי אמו, ואם כן לא יתכן
 שנסאר בן בתו של החולץ בחלוצה משום בעלה מת. אלא לאו
 בהכרח היא אסורה על בן בתו של החולץ משום שהיא נחשבת
 כגרושת החולץ, ואף שגם אשתו הגמורה של אבי אמו אסורה רק
 משום שניות. ושמע מינה שגזרו על שניות גם בחלוצה. מסיקה
 הגמרא: אכן שמע מינה.
 שינוי במשנתנו: מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו. הגמרא
 רביא דין בשם שמואל, ומבקשת להוכיח ממשנתנו כדבריו: אמר
 רבי מובי בר קיסנא אמר שמואל, יבמה שחלץ לה אחד האחים,
 אינה אסורה עליו באיסור כרת של אשת אח, אלא באיסור לאו,
 שנאמר (דברים כה ט) אשר לא יבנה את בית אחיו, ודרשו, בין
 שחלץ ולא בנה שוב לא יבנה, וניתקה הכתוב מכרת ללאו. אבל
 יבם הפא על צרת החלוצה, וכגון שהיו למת שתי נשים וחלץ

שיעורי תהלים לשבוע פרשת חיי־שרה

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - י"ט מרחשון מפרק צ עד סוף פרק צו</p>	<p>יום ראשון - ט"ז מרחשון מפרק עט עד סוף פרק פב</p>
<p>יום חמישי - כ' מרחשון מפרק צז עד סוף פרק קג</p>	<p>יום שני - י"ז מרחשון מפרק פג עד סוף פרק פז</p>
<p>יום שישי - כ"א מרחשון מפרק קד עד סוף פרק קה</p>	<p>יום שלישי - י"ח מרחשון מפרק פח עד סוף פרק פט</p>
<p>שבת קודש - כ"ב מרחשון פרק כ מפרק קו עד סוף פרק קז</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימייהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ט"ז מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 294, כה למה נסמכה... עד עמ' קמח, מטה מנוגה:

- 1 **כה.** אחרי אגרת הקודש סימן כ"ו (ור), ששלח רבנו הזקן אל החסידים
 2 אחרי פטירתו של רבי מענדעלע מהורודוק (מויטבסק), בה הוא מסביר,
 3 שאחרי הסתלקות של צדיק ומנהיג, יכולים עדיין התלמידים לקבל את
 4 ההשפעה ממנו ברוחניות, ואף במדה מרובה יותר מאשר לפני
 5 ההסתלקות, כשהיה בחיים
 6 חיותו בעולם זה, ובגשמיות
 7 (בענינים גשמיים) מגינים 1
 8 הצדיקים שנסתלקו, על 2
 9 העולם הזה במדה מרובה 3
 10 יותר מאשר לפני הסתלקותם 4
 11 -
 12 אחרי אגרת זו, קבעו מסדרי¹
 13 האגרות קודש, את האגרת 7
 14 שכתב רבנו הזקן אל הרב 8
 15 הצדיק רבי לוי יצחק 9
 16 מברדיטשוב, בתור ניהומים 10
 17 על פטירת בנו. באגרת זו 11
 18 מסביר רבנו הזקן איך 12
 19 הסתלקות צדיק "פועל" 13
 20 ישועות בקרב הארץ, לכפר 14
 21 על עון הדור, אפילו על 22
 22 זדונות, שגם הם יתכפרו.
 23 **מה שכתב** - רבנו הזקן, **למחותנו, הרב הגאון המפורסם,**
 24 **איש אלקים קדוש ה', נר ישראל עמוד הימני פטיש**
 25 **החוק, מורנו ורבנו הרב לוי יצחק נשמתו צדק, אב בית**
 26 **דין דקתלת קדש בארדיטשוב, לנחמו על פטירתו בננו הרב**
 27 **החסיד מורנו ורבנו הרב מאיר נשמתו צדק;**
 28 **"למה נסמכה פרשת מרים** - פרשת "מיתת מרים", **לפרשת**
 29 **פרה, - אדומה, לומר לה: מה פרה מכפרת וכו'". - כך**
 30 **מיתת צדיקים מכפרת, כך אומרת הגמרא במסכת מועד קטן³,**
 31 **והתוספות⁴ מפרשים, שפרה אדומה מכפרת על חטא העגל, הרי**
 32 **כשם שפרה אדומה מכפרת, כך גם מיתת צדיקים מכפרת.**
 33 **וצריך להבין, למה נסמכה - פרשת מרים ונקא ל-פרשת**
 34 **פרה אדמה (הנעשה חוץ לשלש מחנות, אלא דחטאת**
 35 **קרייה רחמנא⁵ - התורה קוראת לה "חטאת". ב"הערות**
 36 **ותיקונים בדרך אפשר" מצוין הרבי, שהמלים "הנעשה חוץ**
 37 **לשלש מחנות.. רחמנא צריכות לבוא בסוגריים. [בכתב-יד⁶,**
 38 **הנוסחא: "הנעשה בחוץ". ומן תיבת 'לשלש' עד תיבת 'רחמנא'**
 39 **- ליתא בכתב-יד] על-כל-פנים, השאלה היא, מדוע הסמיכה**
 40 **התורה פרשת מרים לפרשת פרה אדומה דוקא? ולא נסמכה**
- 41 - פרשת פרה אדומה, **לפרשת חטאת הנעשה בפנים על גבי**
 42 **המזבח - שהיא כפרה ממש. - המלים "כפרה ממש" יכולים**
 43 **לפרש, שהן מוסבות על המזבח - שהחטאת נעשה על מזבח**
 44 **הכפרה, או כפי שנוח יותר לפרש, שזה מוסב על החטאת,**
 45 **שהחטאת היא "כפרה**
 46 **ממש" (שלא כפי שהדבר**
 47 **בפרה אדומה שהיא**
 48 **בעיקר ענין של טהרה). כדי לתרץ שאלה זו -**
 49 **יסיבר רבנו הזקן, שענין**
 50 **הקרבנות הוא "העלאת**
 51 **מ"ן" (התעוררות מלמטה),**
 52 **מנפש הבהמה שבקליפת**
 53 **"נוגה", העולה לשרשה**
 54 **וממשיכה אור פנימי**
 55 **בעולם, אור שיכול**
 56 **להתלבש בפנימיות**
 57 **בעולם (שלכן נקראים**
 58 **הקרבנות "אכילת מזבח",**
 59 **שהם ענין של אכילה,**
 60 **שהיא אור פנימי, אור כזה**
 61 **כשבא בעולם נעשה מצומצם). ומה זה "פועל"? - לכפר על**
 62 **שוגג הבא מהתגברות הנפש הבהמית שמקליפת "נוגה", ואילו**
 63 **בפרה אדומה ישנו הענין של "קידוש מי חטאת". "קידוש"**
 64 **מלשון "קדש" - שזה ממשך אור מ"קדש העליון" שלמעלה**
 65 **מהעולם, וזה מהפך את חושך עולם התהו לאור של תיקון,**
 66 **פעולה והשפעה זו בעולם באה לטהר מהטומאה החמורה**
 67 **ביותר, "אבי אבות הטומאה", שלמטה מטה מקליפת "נוגה", וכך**
 68 **גם עלידי פטירת צדיקים נמשך אור שלמעלה מהעולם, מתיקון**
 69 **"נוצר" המורכבת מאותיות "רצון", ויוצרת "עת רצון" לכפר על**
 70 **"עון הדור", אפילו על זדונות שהם משלש קליפות הטמאות**
 71 **שלמטה מ"נוגה". בזה משתווה פטירת צדיקים לענין פרה**
 72 **אדומה ולא לענין הקרבנות וקרן חטאת. ובלשון רבנו הזקן:**
 73 **אמנם¹⁰ נודע מזהר הקדוש¹¹ והאריז"ל¹², סוד הקרבנות**
 74 **ש-הקריבו על גבי המזבח, הן פחיתת העלאת "מין נוקבין"**
 75 **- העלאה והתעוררות מהתחתונים, מנפש הבהמית שנגנה**
 76 **אל שרשן ומקורן, הן פחינות ד' חיות שבמרכבה -**
 77 **המוחברות ביחזקאל פרק א', הנושאות את הכסא¹³; פני שור**
 78 **ופני נשר וכו', - מ"פני שור" באות נפשות הבהמות, ומ"פני**
 79 **נשר" - נפשות העופות, שמהן מביאים קרבנות, את השמים**
 80

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה "הסכמת הרבנים שי" ... נ"ע" - הנדפסת בתחלת הסי". 2. ע"ד ל' הכתוב - איוב יא, ו. 3. ע"ד ל' חז"ל - ברכות כה, ב. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בשנת תקס"ו". 5. כה, א. 6. ד"ה מה פרה. וראה גם פרש"י ר"פ חוקת. 7. פרש"י עה"פ חוקת יט, ג. מיומא סח, א. 8. פרש"י עה"פ שם, ט. מעבודה זרה כג, ב. חולין יא, א. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה "מודעה רבה" שבראש הספר (משנת תר"ס - משא"כ בהדפוסים שקודם שנה זו)". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בהבא לקמן ראה בארוכה לקו"ת ר"פ חוקת". 11. ח"א סד, ב. 12. לקוטי תורה להאריז"ל פרשת ויקרא. 13. בחיי תרומה כה, י ובכ"מ.

1 האחרות, "פני אדם" ו"פני אריה" הוא מרמז ב"וכו", הרי קרבנות
 2 הם "העלאת מין", העלאה מלמטה, אל ד' חיות ה"מרכבה",
 3 שהן שורש הענינים שבעולם ויש להן שייכות לעולם, ועל-ידי
 4 זה נמשכים ויורדים "מן דוקריון" - (המשכה מהמשיפע)
 5 מלמעלה), מבחינת
 6 "אדם" שעל הכפא,
 7 הנקרא בשם "מלכא"
 8 ו"יעיר אנפין". - הרי
 9 האור הנמשך משם הוא
 10 אור היורד ומתלבש
 11 בעולם בפנימיות, וכנזכר
 12 לעיל, שלכן נקראים
 13 קרבנות "אכילת מזבח",
 14 שהם ממשיכים אור פנימי,
 15 כדוגמת ענין האכילה
 16 והמוזן שהם ענין פנימי.
 17 אכן בשרפת הפרה
 18 אדמה, הנה על-ידי
 19 השלכת עין ארו ואיוב
 20 וכו' - שגם זה הוא ענין של המשכה¹⁴, ולאחרי זה מתוסף גם
 21 ונתינת מים חיים אל האפר - נקרא בשם "קידוש מי
 22 חמאת" כמשנה¹⁵, - קידוש" מלשון "קדש", והיא מבחינת
 23 "קדש העליון", - הבחינה העליונה ביותר ב"קדש", הנקרא
 24 בשם "טלא דברלחא", - טל הבדולח, כמו הלשון "בעין
 25 הבדולח" הכתובה לגבי מן¹⁶, הנקרא גם¹⁷ "טל", "שכבת הטל";
 26 וזה ענין של "טל", שהוא "אתערותא דלעילא" (התערורות
 27 מלמעלה) שלמעלה לגמרי מ"אתערותא דלתתא" (התערורות
 28 מלמטה), שלא כמו מטר הבא על-ידי "אתערותא דלתתא",
 29 התערורות מלמטה, כמו שכתוב¹⁸: "ואד יעלה מן הארץ
 30 והשקה", אלא כמו "טל" שהוא "אתערותא דלעילא" (הבא
 31 מהתערורות מלמעלה), ובפרט "טלא דבדולחא" הוא

32 "אתערותא דלעילא" שלמעלה לגמרי מ"אתערותא דלתתא",
 33 כמו שכתוב בזהר הקדוש¹⁹, ש - טלא דבדולחא" היא
 34 מבחינת "חכמה עלאה" - חכמה עליונה, ו"מחא סתימאה"
 35 ד"אריך אנפין", - "חכמה שבכתר" שלמעלה לגמרי מהעולם,
 36 ועלה אתמר בדוכתי
 37 טובא בזהר הקדוש:
 38 כחכמה אתברירי²⁰, -
 39 עליה, על "חכמה עלאה"
 40 ו"מוחא סתימאה", כתוב
 41 בהרבה מקומות בזהר
 42 הקדוש "בחכמה
 43 אתברירי" על-ידי "חכמה"
 44 הם מתבררים, שעל-ידי
 45 "חכמה" נעשה הברור
 46 והתיקון, הרי כשעל-ידי
 47 "קידוש מי חמאת" נמשך
 48 מבחינה זו - אזי:
 49 ואתהפכא השוכא
 50 לנהורא, - מתהפך
 51 החושך לאור, דהינו עולם התקון, שנתברר ונתתקן על-ידי
 52 "מחא סתימאה" ד"אריך אנפין", - זה מתברר ונתתקן
 53 מעולם התהו ושבירת הכלים, שנפלו בכריאה-יצירה
 54 עשיה וכו', פנודע. - שהניצוצות משבירת הכלים נפלו
 55 בעולמות בריאה-יצירה-עשיה, וזה מעבודתו של יהודי לברר
 56 ולתקן את הניצוצות, ולזאת - ולכן פרה אדומה מטהרת
 57 מןמאת המת, - ממי שנטמא למת, אף שהוא - המת הוא
 58 אבי אבות וכו', - הטומאה, ולמטה מטה מנהג: - המדריגה
 59 התחתונה ביותר בטומאה, אף-על-פי-כן מטהרת פרה אדומה
 60 טומאה זו. שכן, על-ידי "קידוש מי חמאת" נמשך מ"חכמה
 61 עלאה" ו"מוחא סתימאה", אור שלמעלה לגמרי מהעולם,
 62 ובכוח אור זה להפוך חושך העולם לאור.

אגרת הקדש

נמשכים ויורדים מ"ד מבחי' אדם שעל הכפא הנקרא
 בשם מלכא וז"א. אכן בשריפת הפרה אדומה הנה
 ע"י השלכת עין ארו ואיוב וכו' ונתינת מים חיים
 אל האפר נקרא בשם קידוש מי חמאת במשנה והיא
 בחי' קדש העליון הנקרא בשם טלא דבדולחא כמ"ש
 בזהר"ק שהיא בחי' חכמה עלאה ומוחא סתימאה
 דא"א ועלה אתמר בדוכתי טובא בזהר"ק בחכמה
 אתברירו ואתהפכא חשוכא לנהורא דהיינו עולם
 התיקון שנתברר ונתתקן ע"י מוחא סתימאה דא"א
 מעולם התהו ושבירת הכלים שנפלו בבי"ע וכו' כנודע.
 ולזאת מטהרת טומאת המת אף שהוא אבי אבות וכו'
 ולמטה מטה מנוגה:

ולמטה מטה מנוגה:

יום שני י"ז מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קמח, והנה מודעת... עד עמ' 296, מי חמאת וכו':

71 "מזלות" (שכן ההמשכה משם יכולה להיות רק באופן של
 72 "מזל" ו"שערות"). והוא תקון "נוצר הקסד", - כפי שכתוב
 73 ב"ג מדות הרחמים²²: "נוצר חסד לאלפים", "נוצר" - אותיות
 74 "רצון", והיא עת רצון²³
 75 המתגלה ומאיר
 76 מבחינת גלוי מלמעלה
 77 למטה, בעת פשירת
 78 צדיקי עליון, עובדי ה'

אגרת הקדש

והנה מודעת זאת דאבא יונק ממזל השמיני כו' והוא
 תיקון ונוצר אותיות רצון והיא ג"כ עת רצון
 המתגלה ומאיר בבחי' גילוי מלמעלה למטה בעת

63 להלן יסיבר רבנו הזקן השייכות למיתת צדיקים, שגם במיתת צדיקים
 64 נמשך אור נעלה כזה ה"פועל" ומשפיע בעולם להפוך חושך לאור
 65 ומכפרת על עון הדור. ובלשון רבנו הזקן:
 66 והנה, מודעת זאת²¹, -
 67 והרי ידוע הדבר, ד"אבא"
 68 - "חכמה", יונק ממזל¹³
 69 השמיני כו' - שבי"ג¹⁴
 70 מדות הרחמים הנקראות¹⁵

14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן מפרש כאן. ועיין לקו"ת פ' חוקת שם ובפרט סד"ה תוספת כו' ויקחו אליך (סא, ב) 15. פרה פרק ו'. 16. בהעלותך יא, ז. 17. בשלח טז, יג. 18. בראשית ב, ו. 19. ראה זח"ג קכח, ב. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: בלקוטי ביאורים לתניא (להר"י שי' קארף): "ראה תו"א פ' בראשית ד"ה ויאמר ה"א הן האדם. שם מג"א ד"ה ובבואה. בהוספות ד"ה להבין ענין חלב ודבש פ"ב. - וראה זח"ב רנד, ב. ע"ח שי"ח פ"ה. מבו"ש ש"ה ח"א פ"ב. סהמ"צ להצ"צ איסור עבודת בע"מ ועוד - ישוב הסתירות בזה". 21. ע"ח שט"ז פ"ו. ובכ"מ. 22. תשא לד, ז. 23. בתניא לפנינו: "והוא תיקון ונוצר אותיות רצון והוא ג"כ עת רצון". אבל ב"לוח

38 שמ"נוגה" באות העבירות בשוגג שעליהן מכפרים קרבנות,
 39 לפי שמזל ד' נוצר חסד" – בא מ' מחא סתימאה" – חכמה
 40 שבכתר" ד' אריך אנפין" מקור הפרורים, – משם בא הכוח
 41 לענין הבידורים, לברר ולתקן את החושך של שבירת הכלים,
 42 ואתהפכא השוכא –
 43 ומתהפך החושך –
 44 דשכירת הכלים
 45 לנהורא – לאור, דעולם
 46 התקון. – לכן זה מכפר
 47 על הזדונות הבאים
 48 משלש קליפות הטמאות,
 49 שהן המדריגה התחתונה
 50 ביותר שנעשתה על ידי
 51 שבירת הכלים. מה
 52 שאין בן בקרבנות שעל
 53 גבי המזבח, שאין
 54 מכפרים אלא על
 55 השגגות, – על העבירות
 56 שנעשו בשוגג, שהן –
 57 באות, מהתנביות נפש
 58 הפהמית ש-חיותה היא
 59 מנהגה, כמו שכתוב
 60 ב"לקוטי תורה" –
 61 להאריז"ל, פרשת
 62 ויקרא. ולכן נסמכה –

אגרת הקדש

פטירת צדיקי עליון עובדי ה' באהבה במסירת נפשם
 לה' בחייהם ערבית ושחרית בק"ש שעי"ז היו מעלים
 מ"נ לאו"א בק"ש כידוע. (וכן בת"ת דמחכמה נפקא)
 ועי"ז היו נמשכים ויורדים בחי' מ"ד מתיקון ונוצר
 חסד והם הם המאירים בבחי' גילוי בפטירתם כנודע
 שכל עמל האדם שעמלה נפשו בחייו למעלה בבחי'
 העלם והסתר מתגלה ומאיר בבחי' גילוי מלמעלה
 למטה בעת פטירתו והנה ע"י גילוי הארת תיקון ונוצר
 חסד בפטירתו מאיר חסד ה' מעולם עד עולם על
 יראיו ופועל ישועות בקרב הארץ לכפר על עון הדור
 אף גם על הזדונות שהן מוג' קליפות הטמאות שלמטה
 מנוגה לפי שמזל דנוצר ממו"ם דא"א מקור הבידורים
 ואתהפכא חשוכא דשבירת הכלים לנהורא דעולם
 התיקון. משא"כ בקרבנות שע"ג המזבח שאין
 מכפרים אלא על השגגות שהן מהתנביות נפש
 הבהמית שמנוגה כמו"ש בלקוטי תורה פ' ויקרא ולכן
 נסמכה לפ' פרה דוקא מה פרה וכו' ובילקוט פ' שמיני
 הגי' מי הטאת וכו':

פרשת מרים, לפרשת פרה – אדומה, דוקא – ללמד אותנו:
 "מה פרה וכו'". – מכפרת, כך גם מיתת צדיקים מכפרת,
 שכן אופן הכפרה של מיתת צדיקים הוא כאופן הפעולה של
 פרה אדומה, כמוסבר לעיל. ובילקוט – שמעוני, פרשת
 שמיני הגירסא "מי הטאת וכו'": – שם מובא אותו מאמר,
 אלא שבמקום "פרה" ("מה פרה מכפרת") כתוב שם "מי
 חטאת", זה מתאים יותר למה שהוסבר לעיל. שכן, ענין הפרה
 המכפרת ופועלת על שלש קליפות הטמאות – הוא הרי ענין
 "קידוש מי חטאת" שבפרה (לא שריפת הפרה, שברוחניות
 הענינים היא ענין של העלאה – כי אם "קידוש מי חטאת"
 שהוא המשכה מ"קדש העליון" עד "חכמה סתימאה" מקור
 הבידורים).

1 באהבה, במסירת נפשם לה' בחייהם ערבית ושחרית
 2 בקריאת שמע, שעל-ידיה היו מעלים "מין נוקבין"
 3 ל"אכא" ו"אמא" – ("חכמה" ו"בינה") בקריאת שמע, פידוע
 4 – שמסירות הנפש של קריאת שמע, היא "העלאת מ"ן"
 5 ל"חכמה" ול"בינה", (ובן)
 6 בתלמוד תורה ד' –
 7 תורה מהכמה נפקא), –
 8 התורה באה מ"חכמה",
 9 הרי בלימודם תורה יש בו
 10 גם מן "העלאת מ"ן"
 11 ל"חכמה", ועל-ידיה
 12 היו נמשכים ויורדים
 13 בחינת "מין דוקבין" –
 14 (המשכה מלמעלה),
 15 מתקון "נוצר חסד", –
 16 שכאמור יונקת ומקבלת
 17 "חכמה" ממנו, והם הם
 18 המאירים בבחינת גילוי
 19 בפטירתם, – ההמשכות
 20 שהיו נמשכות על ידי
 21 מסירות נפשם בקריאת
 22 שמע' ובלימוד התורה –
 23 מאירות באופן גלוי
 24 בשעת פטירתם, כנודע
 25 שכל עמל האדם
 26 שעמלה נפשו בחייו – ר"פ"ל ל"מעלה בבחינת העלם
 27 והסתר – שזה נשאר נעלם ומוסתר למעלה, מתגלה ומאיר
 28 בבחינת גילוי מלמעלה למטה בעת פטירתו. – הרי לכן,
 29 כל ההמשכות שפעלו "העלאת מ"ן" של קריאת שמע ולימוד
 30 התורה שלהם, שהיו לפני זה באופן של העלם והסתר למעלה
 31 – מתגלות ומאירות למטה בגילוי בשעת פטירתם. והנה,
 32 על-ידי גילוי הארת תקון "נוצר חסד" בפטירתו – של
 33 צדיקי עליון, מאיר חסד ה' מעולם – מ"עלמא דאתכסיא"
 34 (העולם המכוסה), עד עולם – ל"עלמא דאתגליא" (העולם
 35 המגולה), על יראיו²⁴, ו"פועל ישועות בקרב הארץ"²⁵,
 36 לכפר על עון הדור, אף גם על הזדונות – עבירות שנעשו
 37 במזיד, שהן מוג' קליפות הטמאות שלמטה מנהגה, –

יום שלישי י"ח מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 296, כט אשת חיל... עד עמ' קמט, דר"י ורכ"ט.

81 המבטאות בבהירות את הרצון העליון שבמצוות.
 82 "אשת חיל עמרת בעלה כו'". – זהו פסוק במשלי. כשם
 83 שתורה משולה לאשה, על-דרך "ראה חיים עם האשה אשר
 84 אהבת"²⁴ – אומרים חכמינו ז"ל²⁵ שזה מוסב על חכמת התורה –
 85 כך גם כאן משמעות "אשת חיל" היא "תורה", שבתורה עצמה
 86 ישנו הענין של "אשת חיל", וישנו "בעלה" של "אשת החיל", וזו

75 כמ. באגרת הקודש זו, סימן כ"ט, מסביר רבנו הזקן את המעלה הנעלית
 76 המיוחדת שלבימוד הלכות התורה, עד שחכמינו ז"ל מציינים את
 77 ההלכות כ"תנא" ו"כרתה של תורה", וזאת – מפני שגילוי הרצון העליון
 78 של מצוות – אשר הרצון העליון של מצוות הוא למעלה מ"חכמה"
 79 שבתורה (ומרצון זה מתהווים הלבושים לנשמה שתוכל "לקבל" התגלות
 80 זו השכינה שבג"ע-דן) – מתגלה בעיקר בהלכות שבתורה שבעל-פה –

התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א ככפנים. 24. ע"פ ל' הכתוב - תהלים קג, יז. 25. ע"ד ל' הכתוב - תהלים עד, יב. 1. יב, ד. 2. קהלת ט, ט. 3. ראה קידושין ל, ב.

33 כו" – יצא ידי חובתו, – במצות תלמוד תורה. הגמרא אומרת
34 שם שאותו יהודי קיים מצות "לא ימוש ספר התורה הזה
35 מפיו"¹⁰, וממה שהגמרא אומרת להלן לפי דעה שנייה שפסוק זה
36 אינו חובה, מסתבר הרי, שלפי הדיעה הראשונה מוטלת חובה
37 ללמוד תורה בכל הזמנים

אגרת הקדש

38 (פרט לכך, כשמישהו אינו
39 יכול ולמד תורה רק פרק
40 אחד שחרית ופרק אחד
41 ערבית – יצא ידי חובתו),
42 ולמה אינו יוצא ידי
43 חובתו בשאר דברי
44 תורה? – הלשון "פרק
45 אחד" מורה שמדובר
46 במשניות, תורה שבעל-
47 פה, מדוע, איפוא, בזה
48 דוקא הוא יוצא ידי חובתו,
49 ולא בדברי תורה אחרים,
50 כמו מקרא, מדרש ואגדה?
51 אך מודעת זאת, –
52 ידוע, מה שכתב

53 הארזי¹¹, שכל¹² אדם מישראל צריך לבא בגלגולים
54 רבים עד שיקיים כל תרי"ג¹³, מצות התורה במחשבה
55 דבור ומעשה, – אלה הם שלשת לבושי הנפש שבהם
56 מקיימים מצוות, מן ההכרח שכל נשמה תעבור גלגולים שונים
57 עד שתקיים כל המצוות – כדי להשלים לבושי נפשו
58 ולתקנם שלא יהא לבושא דחסרא כו', – לבושים שחסר
59 בהם, כפי שאומר רבנו הזקן בפרק ד' בחלק הראשון של ספר
60 ה"תניא", שלכל נפש אלקית שלשה לבושים שהם מחשבה,
61 דיבור ומעשה של תרי"ג מצוות התורה, ואם חסר בתרי"ג
62 המצוות – חסר הרי בלבושי הנפש, וכדי שלא יהיו לבושים
63 חסרים – מן ההכרח שהנפש תקיים כל תרי"ג מצוות התורה,
64 שאז לבושיה הם בשלימות, לבר¹⁴ מצות התלויות במלך¹⁴

1 כוונת הפסוק, שה"אשת חיל" שבתורה (שכפי שיטביר להלן זה
2 מוסב על ההלכות של תורה שבעל-פה) – היא "עטרה
3 ל"בעלה", לתורה שבכתב, הנקראת "בעל" של ה"אשת חיל".
4 איתא – אנו מוצאים בנמרא פרק ד' דמגילה: "ודאשתמש
5 בתנא חלף כו" – על
6 מה שכתוב ב"אבות"⁵
7 המשתמש בכתר (התורה) 1
8 נלקח (מהעולם) – אומרת 2
9 על כך הגמרא במסכת 3
10 מגילה: "זה המשתמש 4
11 במי ששונה הלכות, 5
12 בתרה של תורה כו". – 6
13 הב"ח אינו גורס שם 7
14 המלים "כתרה של תורה", 8
15 אך רבנו הזקן מקבל את 9
16 הגירסא כפי שהיא מובאת 10
17 בגמרא שלנו, עם המלים 11
18 "כתרה של תורה". להלן 12
19 אומרת הגמרא שם 13
20 ב"מגילה": "תנא דבי 13
21 אליהו, כל השונה הלכות מכתחילה לו כו". – שהוא בן עולם
22 הבא. שם ב"מגילה" כתוב "כל השונה הלכות" – בלי ההוספה
23 "בכל יום". ואילו בסיום מסכת נדה⁶ הלשון הוא "כל השונה
24 הלכות בכל יום", ומפרש רש"י שם: "הלכות" – "משנה ברייתא
25 הלכה למשה מסיני". ב"אגרת הקדוש" סימן כ"ג⁷ מפרש רבנו
26 הזקן (לקוח מרש"י)⁸ ש"הלכות" היינו "הלכות ברורות ופסוקות
27 הלכה למעשה". וצריך להבין, למה נקראו ההלכות בשם
28 "תנא" ו"כתרה של תורה"? ונס, למה "השונה הלכות"
29 דוקא מכתחילה לו כו", – שהוא בן עולם הבא, ולא שאר דברי
30 תורה? – מדוע לא גם מי שלומד שאר הענינים שבתורה, כמו
31 מקרא, מדרש ואגדה? וכן להבין מאמר רבותינו ו"ל בפרק
32 יא דמנחות: "אפלו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית

4. כח, ב. 5. פרק א' משנה י"ג. 6. עג, א. 7. קלו, א. 8. ראה ט"ז יו"ד סרמ"ו סק"ב. 9. צט, ב. 10. יהושע א, ח. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ס' הגלגולים פ"ד. ש' הגלגולים הקדמה יא, טז. ובהקדמת ש' המצות (ובע"ח שמ"ט פ"ה) קיצר ולכן לא קשה משם. ועיינו כ"ק של"ה תושב"כ בתחלתו (רסד, ב ואילך)". 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר, שבהל' ת"ת לאדה"ז פ"א ס"ד הועתק הענין עם כמה שינויים: (א) באגה"ק "שיקיים", ובשו"ע "שמקיים" (הדגשת ה"פועל שבהווה, ואין מספיק אפילו כשהכל באופן שבדאי יקיים. ו"ל נפק"מ – כשלא קיים מחמת אונס. וראה של"ה שם). (ב) באגה"ק מוסיף (מצות) התורה. ו"ל שזהו תוס' טעם ההכרח, ואינו נוגע כ"כ בשו"ע. ועוד ועיקר – מוכרח להוסיף כאן כיון שמבאר אח"כ וז"מ דרבנן כו'. (ג) בשו"ע הסדר "במעשה דבור ומחשבה". ואולי י"ל הטעם דבשניהם כתב ע"פ הכלל לא זו אף זו (ראה תוס' ריש יבמות). ולכן בשו"ע דעיקרו בנוגע למעשה קמ"ל דאפילו כשיש מעשה – בשביל דבור כו' ג"כ מתגלגל, ובאגה"ק (נשמטא דאורייתא) קמ"ל דאפילו כשיש מח' מתגלגל בשביל דבור וכו'. (ד) בשו"ע שם – פס"ד ברור – מוסיף הביאור "ודיבור ומח' הוא לימוד הלכותיהן, ע"ד שאמרנו (מנחות קי) חכמים ע"פ זאת תורת החטאת וגו' שכל העוסק בת"ת כאילו כו". ואולי עדי"ז הטעם שבמקום "אדם" כאן – כתב שם 'נפש". 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע שבשו"ע – שכנ"ל צ"ל הפס"ד יותר ברור – אין כל הפיסקא והענין דלכד מצות התלויות במלך כו". 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אבל בתו"א נג, ג הלשון: שכ"א מישראל צריך לקיים כל התרי"ג מצות לכד מצות המלך שהמלך הוא מוציא כל ישראל וכל המצות מחויב כ"א לקיים וצריך להיות בגלגול או בבחי' עיבור. ועדי"ז בלקו"ת יוהכ"פ (טט, א): ואפי' מצות כהנים וכה"ג ע"י עיבור או גלגול".

(* כ"ה בדפ' זיטומיר תר"ח, תרט"ז. ווארשא תרנ"ה. ווילנא תרס"ה (ואילך). אבל בדפוס ראשון (שקלאוו תקנ"ד) "שתקיים". וכ"ה בדפוס: לבוב, תקנ"ט; קאפוסט, תקע"ד; קאפוסט, תקפ"ח; ווארשא ת"ר; טשערנאוויץ תר"ט; לבוב תר"י; טשערנאוויץ תר"כ.

1 – המוטלות על המלך, שהוא – המלך מוציא כל ישראל –
 2 בקיום מצוות אלו, כי הוא כללות כלם כו¹⁵, – הוא כולל
 3 בתוכו כל בני ישראל, ובקיומו המצוות התלויות בו הרי זה
 4 כאילו שכל בני ישראל קיימו אותן, אך שאר המצוות מן
 5 ההכרח שכל נשמה
 6 תקיים את כולן, וכיוון
 7 שבגלגול אחד הוא לא
 8 קיים מצוות מסוימות –
 9 מן ההכרח שיבוא עוד
 10 פעם בגלגול שני כדי
 11 לקיים המצוות שחסרו לו
 12 בגלגול הקודם, וכו',
 13 והפעם – מדוע מן
 14 ההכרח שיהיו לו
 15 הלבושים מכל תרי"ג
 16 המצוות, הוא תרי"ג
 17 להלביש – בלבושים של
 18 מצוות, כל תרי"ג
 19 פחינות וכו',
 20 שפנפשו, – כפי שרבנו
 21 הזקן קורא לכך בפרק ד'
 22 שב"תניא" תרי"ג אברי
 23 הנפש – ילביש את כולם
 24 בלבושי מצוות, אחת
 25 מהנה לא נעדרה בו. –
 26 שלא יחסר שום לבוש
 27 לכל אחת מתרי"ג
 28 הבחינות והכחות של
 29 הנפש. ובאור ענין
 30 הכרח וצדף לבושים
 31 אלו, – מדוע מן ההכרח שיהיו לנפש לבושים אלה, מבאר
 32 בזהר¹⁶, ומובן לכל משפיל, כי להיות שגשג רוח ונשמה
 33 שבאדם הן פחינות נבראים, ואי אפשר לשום נברא
 34 להשיג שום השגה בבורא ויוצר הכל, אינסוף פרודיה הוא.
 35 – נברא שהוא בעל גבול, אינו יכול להשיג שום השגה בבורא
 36 שהוא "אין סוף" ובלי גבול. שזה כפי ש"אור אין סוף" הוא
 37 למעלה מעולמות בכלל – אי אפשר שתהיה לשום נברא
 38 השגה בו, וגם אחרי אשר האיר ה' מאורו יתברך – הארה
 39 בלבד מאורו, והאציל בפחינות השתלשלות מדרגות רבות,
 40 מדרגה אחר מדרגה, – מדרגה למטה ממדרגה, בפחינות
 41 עצומים עצומים ולבושים רבים ועצומים – לבושים רבים
 42 המעלימים ביותר על האור ומסתירים אותו, הירועים לירועי
 43 הן, – חכמה נסתרה (תורת הקבלה). ונקראים ב"אדרא

רבה¹⁷ בשם "שערות", – כשם ששערה חיתה מצומצמת,
 עד שיכולים לגזוז אותה מבלי להרגיש שום כאב – כך החיות
 הנמשכת על ידי הצמצומים, נקראת "שערות", כלומר המשכה
 מצומצמת ביותר, וקדכתיב – וכמו שכתוב ב"דניאל¹⁸: "ושער
 ראשה כעמר נקא בו"
 – ושערות ראשו הן
 כעמר לבן, כלומר, שישנן
 למעלה המשכות
 הנקראות בשם "שערות",
 הרי, גם אחרי כל
 הצמצומים, אף על פי
 בו, לא יכלה הנפש או
 הרוח ונשמה למסבל –
 לסבול האור, כי טוב
 ומתק האור וכו', –
 כלומר, טוב כזה ומתיקות
 כזו שאין בכוח הנברא
 ל"קבלם" מבלי שיגוע
 מהמתיקות – כפי שיסביר
 להלן, כמו שכתוב¹⁹:
 "לחיות פנעם ה", לשון
 נעימות וערכות
 ומתיקות ותענוג עצום
 לאין קץ, כמו
 שכתוב²⁰: "אז תתענג
 על ה', והשביע
 בצחצחות²¹ בו", –
 "צחצחות" הוא לשון
 "צחה צמא", – צמאון
 שאינו נרוה, אלא צמא
 תמיד ליותר, שכן התענוג הוא אין סוף, כמו שכתוב בזהר²²,
 ואין פכחה – של הנשמה, לקבל הנעימות וערכות
 הצחצחות, שלא תצא מנרתקה – מהמוגבלות שלה, ו –
 לא תתבטל ממציאותה פנר – הבטל באבוקה. – מפאת
 האור הגדול של האבוקה בטל אור הנר לגמרי במציאות –
 כך מצד האור הגדול של התענוג והמתיקות היתה הנפש
 בטלה ממציאותה, אם לא, שפכחינת אור זה עצמו
 תשתלשל ותמשך ממנו איזו הארה מועטת, פדרך
 השתלשלות מדרגה אחר מדרגה בצמצומים רבים, עד
 שיפרא ממנה – מההארה שבאה מן האור, לבוש אחד
 נברא, מעין מהות אור זה, להלביש – בלבוש זה את
 הנפש רוח ונשמה, ודרך לבוש זה שהוא מעין אור זה
 תוכל – הנשמה להנות מזיו אור זה ולהשיגו, ולא

15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכ"ה בתו"א שם) – ולא הזכיר כה"ג. (וכ"ה במשנת חסידים מסכת חיוב הנשמות רפ"ב). ובלקו"ת שם מפורש "צריך כל אדם לקיים... ואפי' מצות כהנים וכה"ג". אבל בס' הגלגולים פ"ד כולל ביחד "מצות... לכהן, ללווים... למלכים... לדיינים וכיו"ב". ואולי י"ל ד"הוא כללות כולם" דבאגה"ק כאן הוא עיבור שכתב בס' הגלגולים שם. ועפ"ז יומתק דבמקום "מפני חשיבותו" שבמ"ח שם – כותב אדה"ז כי הוא כללות כולם". 16. ח"ב ר"י, ב. שם רכט, ב. 17. זח"ג קכח, ב. ואילך. 18. ז, ט. 19. תהלים כז, ד. 20. ישעי' נח, יא. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה תו"א מג"א צח, סע"ב. אוה"ת תצוה (ע' א' תרו). פרדס ש' הצחצחות". 22. ח"ב ר"י, ב.

<p>10 תתבטל ממציאותה, - שכן, כיוון שהלבוש בא מאור זה, 11 הרי זה מעניק כוח לנפש 12 "לקבל" את האור, וכיוון 13 שהלבוש הוא הרי "נברא" 14 יכולה הנשמה להתלבש 15 בלבוש זה, והלבוש עצמו 16 אינו בטל במציאות באור 17 זה, מפני שהוא הרי בא 18 מאור זה עצמו - ואלה הם לבושי המצוות, וכמשל הרוח</p>	<p>אגרת הקדש</p> <p>זה ולהשיגו ולא תתבטל ממציאותה וכמשל הרוח בשמש דרך עששית זכה ומאירה וכו' וכמ"ש ויבא משה בתוך הענן ויעל כו' שנתלבש בענן ועלה וראה דרך הענן וכו' כמ"ש בזה"ב דר"י ורכ"מ.</p> <p>סיני, כמו שכתוב בזהר חלק ב' דף רי ורכ"מ.</p>	<p>19 והנה, אור זה הגנוז לצדיקים לעתיד לבא, הנקרא בשם 20 "נעם ה'" ו"צחצחות", - צמאון של תענוג, להתענג על ה', 21 ו"מאות עלמין דכסופין דמתענגי בהון צדיקיא כו"²⁴, 22 - וארבע מאות העולמות של "כיסופין" מלשון "נכסוף 23 נכספת"²⁵, שהצדיקים 24 מתענגים בהם, כמו 25 שכתוב²⁶: "ארבע מאות 26 שקל כסף כו" - שעל 27 פי קבלה, משמעותם 28 הרוחנית היא, ארבע 29 מאות עולמות של כוסף 30 ותענוג לצדיקים, הנה יש 31 בו - באור זה, מעלות 32 ומדרגות רבות מאד, 33 גבוה מעל גבוה, - עד 34 כמה שממריגה אחת 35 תהיה גבוהה, ישנה עוד 36 ממריגה למעלה ממנה, 37 אף הארה מועטת 38 תיורדת מדרגה אחר 39 מדרגה לברא לכוש זה, 40 - הלבוש הנזכר לעיל 41 המאפשר לנשמה לקבל 42 את האור, היא מבחינת 43 מדרגה האחרונה 44 שבאור זה, ונקראת בשם "מדרגה החיצונה" - לא 45 הפנימיות של האור, כי אם החיצונית בלבד, ו"אחורים" דרך 46 משל, כמו שכתוב בזהר דף רח עמוד ב' (עין בספר מקדש 47 מלך²⁷) ו - דף רי עמוד ב: ומה דאשתאר כו'. - וממה 48 שנשאר מאור זה נוצרים הלבושים לנשמה. להלן יסביר רבנו 49 הזקן, שחיצוניות האור שממנה נמשכים הלבושים, הרי זה</p>
--	--	--

יום רביעי י"ט מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קמט, והנה אור זה... עד עמ' 298, כולא חד:

<p>50 מהרצון העליון הנקרא חיצונית לגבי תענוג, שכן - כפי שיסביר 51 להלן - רצון הוא חיצונית התענוג. והנה, כמו שפנשמת 52 האדם יש בה בן התענוג שמתענגת כמה שיש לה ענג 53 ממנו²⁸, כמו מהשכלת שכל החדש ובהאי גונא, - וכדומה, 54 כשנשמת אדם מבינה 55 רעיון שכלי חדש, היא 56 מתענגת מכך, וכן משאר 57 דברים שהאדם מתענג 58 בהם, ובחיות חיצונית 59 ואחורים של בן ובחיות 60 התענוג שבה - שבנפש, 61 היא בחינת בן הרצון 62 שבה, שהוא רוצה מה 63 שהוא רוצה, דהיינו²⁹ 64 דבר שאינו צער, 65 שהצער הפך התענוג. - 66 לכן, דבר שהוא צער אין 67 הנפש רוצה בו. כלומר, 68 דבר שאדם רוצה בו, הרי 69 זה מפני שיש לו תענוג בו, 70 הרי שתענוג הוא 71 הפנימיות של הרצון 72 שהוא חיצונית לגבי 73 התענוג. וכך על דרך 74 משל באור אייבוסף 75 ברוך הוא גם בו, כפיכיל, הרצון העליון ברוך הוא היא 76 בחינת חיצונית ואחורים לבחינת "ענג העליון" ו"נעם ה" 77 ו"צחצחות" ו"עלמין דכסופין" הנזכרים לעיל. - שכל אלה 78 הם העונג העליון, ואילו הרצון הוא החיצונית מזה, וכשאנו 79 אומרים שהלבוש לנשמה הוא מ"אחורים" ו"חיצונית" העונג 80 העליון - הרי שהלבוש בא מהרצון העליון, הנעם ש - הרצון</p>	<p>אגרת הקדש</p> <p>והנה אור זה הגנוז לצדיקים לע"ל הנק' בשם נועם ה' וצחצחות להתענג על ה' וד' מאות עלמין דכסופין דמתענגי בהון צדיקיא כו' כמ"ש ארבע מאות שקל כסף כו' הנה יש בו מעלות ומדרגות רבות מאד גבוה מעל גבוה אך הארה מועטת היורדת מדרגה אחר מדרגה לברוא לכוש זה היא מבחי' מדרגה האחרונה שבאור זה ונקראת בשם מדרגה החיצונה ואחוריים דרך משל כמ"ש בזהר דר"ח ע"ב (עיון בס' מק"מ) ור"י ע"ב ומה דאשתאר כו' והנה כמו שבנשמת האדם יש בה כח התענוג שמתענגת כמה שיש לה ענג ממנו כמו מהשכלת שכל החדש וכה"ג ובחי' חיצונית ואחוריים של כח ובחי' התענוג שבה היא בחי' כח הרצון שבה שהוא רוצה מה שהוא רוצה דהיינו דבר שאינו צער שהצער היפך תענוג. וככה ער"מ באור א"ס ב"ה ג"כ כביכול הרצון העליון ב"ה היא בחי' חיצונית ואחוריים לבחי' ענג העליון ונועם ה' וצחצחות ועלמין דכסופין הנ"ל הגם שהם מיוחדים בתכלית היחוד שהוא ית' ונקראת בשם "מדרגה החיצונה" - לא הפנימיות של האור, כי אם החיצונית בלבד, ו"אחורים" דרך משל, כמו שכתוב בזהר דף רח עמוד ב' (עין בספר מקדש מלך²⁷) ו - דף רי עמוד ב: ומה דאשתאר כו'. - וממה שנשאר מאור זה נוצרים הלבושים לנשמה. להלן יסביר רבנו הזקן, שחיצוניות האור שממנה נמשכים הלבושים, הרי זה</p>
---	---

23. משפטים כד, יח. 24. ראה זח"א כקג, ב. 25. ויצא לא, ל. 26. חיי שרה טו, כג. 27. לזהר שם. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי קמ"ל? וי"ל דטובא קמ"ל ומוכרח להוסיפה כאן בכ"י דרצון הוא חיצונית התענוג לשלול האופן הב' המדובר בהמשך תרס"ו ע' סה ואילך. והמסקנא בע' עג ואילך שם כככאן". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דהיינו כו' התענוג - הוספת ביאור מוכרחת כאן. כנ"ל".

1 העליון והענוג העליון, הם מיתרים בתכלית היחוד, שהוא
 2 יתברך ורצונו אחד, ולא כרצון האדם חס־ושלום, — שרצונו
 3 של אדם איננו דבר אחד עם עצם הנפש, כי אם כוח מהנפש, אך
 4 הרצון העליון הוא הרי דבר אחד עם הקדוש ברוך הוא, לא
 5 מיניה ולא מקצתיה, —
 6 לא ממנו ולא ממצת
 7 ממנו, ואין דמיון ביניהם
 8 כָּלֵל — בין רצונו של אדם
 9 לבין הרצון העליון. כיצד,
 10 איפוא, יכולים לחלק בין
 11 התענוג לבין הרצון
 12 למעלה, ולומר שתענוג
 13 הוא פנימיות הרצון,
 14 והרצון — חיצונית? אף
 15 על־פי־כן דברה תורה
 16 בלשון בני אדם,³⁰
 17 לשבך האזן מה שיכולה
 18 לשמע כמשל ומלצה, —
 19 ובהשוואה מנשמת
 20 האדם הפלולה מִכֵּן
 21 התענוג והרצון והחכמה
 22 והבינה וכו', — וכשם שבאדם התענוג הוא פנימיות הרצון וכו'
 23 כך גם אנו אומרים למעלה, ונבראה כחוש, ששבאדם משביל
 24 איזה שכל חדש נפלא, אי באותה רגע על־כל־פנים נולד
 25 לוי³¹ תענוג נפלא בשכלו, מכלל — הרי זה מראה שתענוג
 26 הוא למעלה מעלה מבחינת השכל והחכמה, רק שכלבש
 27 — התענוג בבחינת שכל וחכמה, וכשהאדם מרגיש השכל
 28 וחכמה, דהיינו שמשגיח ומבינה היטב, אי מרגיש גם כן

אגרת הקדש

ורצונו אחד ולא כרצון האדם ח"ו לא מיניה ולא
 מקצתיה ואין דמיון ביניהם כלל אעפ"כ דברה תורה
 כלשון בני"א לשבך האזן מה שיכולה לשמוע במשל
 ומליצה מנשמת האדם הכלולה מכח התענוג והרצון
 והחכמה והבינה וכו' וכנראה כחוש שכשאדם משכיל
 איזה שכל חדש נפלא אי באותה רגע עכ"פ נולד
 לו תענוג נפלא בשכלו מכלל שהתענוג הוא למעלה
 מעלה מבחי' השכל והחכמה רק שמלוכב בבחי'
 שכל וחכמה וכשהאדם מרגיש השכל וחכמה דהיינו
 שמשגיח ומבינה היטב אי מרגיש ג"כ בחי' התענוג
 המלוכב בחכמה ולכן נקראת בחי' בינה בשם עוה"ב
 כוזה"ק שהיא בחי' התגלות החכמה עם התענוג
 המלוכב בה שמשגיח הצדיקים בג"ע ומשכילים
 בפנימיות התורה דאורייתא מחכמה נפקא ואורייתא
 וקב"ה כולא חד:

להלן יסביר רבנו הזקן, שבנוסף למה שמצוות הן לבושים
 לנשמה, כדי שתוכל "לקבל" הגילוי של הזיו וההארה מאלקות,
 הן גם מחברות את המדריגה העליונה ביותר (מדריגת הכתר)
 עם הדברים הגשמיים שבהם נעשית המצוה, ובכך הן "עמודים"
 המחברים את העליון ביותר של הבית עם התחתון ביותר של
 הבית, שכן כך המצוות מחברות מדריגת הכתר עם הדברים
 הגשמיים של מצוות.

יום חמישי כ' מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 298, והנה רצון העליון... עד עמ' קנ, שבנר"ן האדם.

57 והנה, רצון העליון ברוך־הוא מכונה ונקרא בפי חכמי
 58 האמת — מקובלים, בשם "כתר עליון", וכו' תר"ך — 620.
 59 עמודי אור וכו'³⁶ — כתר
 60 בגימטריא תר"ך, פרוש, —
 61 מה משמעות הדברים
 62 לגבי מצוות שהן רצון
 63 העליון? דרד־משל, כמו
 64 שיש עמודים בבית
 65 חומה גדול³⁷, נצבים
 66 בארץ, וראשם — של
 67 העמודים, מחבר
 68 בתקרה, — הרי

אגרת הקדש

והנה רצון העליון ב"ה מכונה ונקרא בפי חכמי
 האמת בשם כתר עליון וכו' תר"ך עמודי אור
 וכו'. פי' דרך משל כמו שיש עמודים בבית חומה
 גדול נצבים בארץ וראשם מחובר בתקרה. ככה ממש
 ע"ד"מ כתר עליון ב"ה הוא למעלה מבחי' מדרגת
 החכמה והוא מלשון כותרת שהוא מכתיר ומקוף על
 המוחין שבראש שהם בחי' חב"ד ורצון זה נתלבש
 בחכמה, — הרי

69 שהעמודים מחברים את העליון של הבית עם התחתון של
 70 הבית, ככה ממש על־דרד־משל "כתר עליון" ברוך־הוא,
 71 הוא למעלה מבחינת
 72 מדרגת החכמה, —
 73 ו"חכמה" היא הרי
 74 הראשונה והעליונה של
 75 הספירות הפנימיות, והוא
 76 — "כתר", מלשון
 77 "בותרת", — ביטוי
 78 בתנ"ך³⁸, שהוא מכתיר
 79 ומקוף על המוחין
 80 שבראש, שהם — המוחין

30. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"א ה"ט. 31. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ ההרגשה באה לאח"ז - כהמשך - בעוה"ב וכל זמן שאין הרגשה - אין זה 'קבלת הנעמות'". 32. ח"ב קנח, א. 33. זח"ב פה, א. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד התענוג שנולד ונפיק כשנולד ומשכיל שכל והיא נועם ה' וכו'". 35. זח"א כד, א. ועוד. 36. פרדס ש"ח פ"ג. 37. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע מהו הנמשל". 38. מלכים א' ז, טז. ובכ"מ.

מורעת זאת – ידוע הדבר, לידועי חן, – חכמה נסתרה (חכמת
הקבלה) רבוי בחינות ומדרגות שיש בכל בחינה ומדרגה
ממדרגות הקדושה, כמה בחינות "פנים" ל"פנים", –
פנימיות לפנימיות – שלגבי בחינה אחת, הבחינה השניה היא

עוד יותר פנימיות וכו',
וכמה בחינות "אחוריים"
ל"אחוריים", – שבחינה
אחת היא יותר "אחוריים"
מאשר השניה, למרות
שגם אותה בחינה נקראת
"אחוריים", לאין קץ
וכו'. – הרי, שלגבי
בחינת פנימיות רצון
העליון, אודותה מדובר
כאן, נקראות מצוות
"חיצוניות" בלבד, למרות
שבמקום אחר, בו מדובר
בהשוואה לבחינה אחרת,
הן נקראות "פנימיות"
הרצון העליון. על-כל -
פנים, הרי אמר, שמצוות
הן תר"ך (620) עמודי אור
של "כתר". לכאורה, כיצד
זה תואם למה שאמר לפני
זה אודות תרי"ג (613)
הלבושים שהמצוות
מייצגות אותן, לתרי"ג
כוחות הנפש? יסביר רבנו
הזקן להלן שז' מצוות
דרבנן (המשלימות מספר

תר"ך) אינן מצוות לעצמן, אלא נחשבות כחלק ממצוות התורה
(דאורייתא) שמהן הן באות, ולכן הוא אומר, שהלבושים לנפש
הם תרי"ג (613) (מתרי"ג המצוות שבהן נכללות גם המצוות
דרבנן) להלביש תרי"ג כוחות הנפש. ובלשון רבנו הזקן: והנה, ז'
מצות דרבנן אינן נחשבות מצות בפני עצמן, – כמצוות
נפרדות, שהרי כבר נאמר: "לא תסוף", – על המצוות, אלא
הן יוצאות ונחשבות ממצות התורה וכלולות בהן כמספר
תרי"ג, – (613) – להלביש תרי"ג (613) בחינות וכוחות
שנבשרות ונשמה – של האדם, – על-כל-פנים הרי אמר
לעיל, שהמצוות הן כמו "עמודים חלולין" המקיפים ומלבישים
בחינת הנשמה, או רוח או נפש של האדם המקיים את המצוות,
ועל ידי ה"עמודים" עולות הנר"ן – נפש, רוח ונשמה – שלו עד
למעלות הגבוהות ביותר, להיות קשורות ומלוכשות באור
הכתר, ועל ידי לבוש זה הן יכולות "לחיות בנועם ה"
ו"צחצחות" שלמעלה מ"כתר", וזה פנימיות ה"כתר".

1 בראש, הם בחינות חכמה-בינה-דעת. ורצון זה – שלמעלה
2 ממחוץ חב"ד, נתלבש בתרי"ג – 613, מצות התורה וז' מצות
3 דרבנן, שרבים בכלם הן מצות מעשיות. – הנעשות על ידי
4 ענינים גשמיים, "עשיה" ו"מעשה" הם הרי המדרגה התחתונה

5 ביותר בעולם העשיה
6 עצמו, וגם – המצוות
7 התלויות בדבור –
8 שמקיימים אותן בדבור, 2
9 כמו לימוד התורה בדבור 3
10 וכדומה, ודיבור הוא הרי 4
11 רוחני יותר מאשר ענין של 5
12 מעשה, הא קוּמָא לְוָי – 6
13 הרי פוסקים אנו ד"עקימת 7
14 שפתיו – בשעת הדיבור, 8
15 הוי – הוא מעשה". וגם – 9
16 המצוות התלויות 10
17 במחשבה או בלב – כמו 11
18 אהבת ה' ויראת ה'
19 וכדומה, הרי המצוה 12
20 נתנה לאדם הנשמי 13
21 שבעולם הזה דוקא, –
22 שהוא עולם גשמי, שהוא 14
23 בעל בחירה להחיות 15
24 לבבו לטוב וכו', – או 16
25 חסיושלום ללא טוב, מה- 17
26 שאינן הנשמה בלא 18
27 גוף – אין צריך לצותה 19
28 על זה. ונמצא, שהמצוות 20
29 הן על-דרך-משל כמו 21
30 העמודים, נצבים – 22

31 ומחברים מרום המעלות, הוא רצון העליון ברוך-הוא, עד
32 הארץ הלזו החמירת. והן על-דרך-משל כמו העמודים –
33 שהם חלולין, – מבפנים, שמקיפין ומלבישין נשמת האדם או
34 רוחו או נפשו – בלבושי המצוות, כשמן המצות, ודרך
35 עמודים אלו – של המצוות, עולין הנפש-רוח-נשמה שלו עד
36 רום המעלות, – והמדרגות, לצרר בצרור החיים את ה'.
37 פרוש – באיזו מדרגה של אלקות מתקשר יהודי על ידי מצוות
38 – להיות צרורות ומלפשות באור הכתר, – המדרגה
39 העליונה ביותר של סדר השתלשלות, הוא רצון העליון
40 ברוך-הוא, ועל-ידי לבוש זה יוכלו לחיות ב"נעם ה"
41 ו"צחצחות" שלמעלה ממעלת – ומדרגת הכתר, והן
42 פנימיותו – של אור הכתר, פנימיות הכתר היא למעלה לגמרי
43 מסדר השתלשלות, על דרך-משל. (והגם שנתבאר במקום
44 אחר שהמצוות הן פנימיות רצון העליון ברוך-הוא – ואילו
45 כאן אנו אומרים שהן מחיצוניות הכתר, חיצוניות הרצון, הנה

יום שישי כ"א מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קנ, וו"ש בווה"ק פ'... עד עמ' 300, באריכות ע"ש.

1 וְהוּוּ שְׁכַתּוּב בְּזֶהר הַקְדוּשׁ פְּרֻשֵׁת פְּקוּדֵי (דף רכט עמוד
 2 ב): "דַּיִנוּן עוֹבְדֵינָן טְבִין דְּעָבִיד בְּר נֶשׁ - מְשַׁכֵּי מְנַהֲרָא
 3 דְּיוֹא עֲלָאָה לְבוּשָׂא כּו', - שהמעשים טובים (המצוות)
 4 שעושה האדם, ממשיכים את האור מהזיו העליון, כלומר
 5 ממדריגת "כתר עליון",
 6 וְחַמֵּי כּו' בְּנוֹעַם ה' וְכו'".
 7 - והוא חוזה - כפי שהוא
 8 מסיים שם - ב"נועם ה'"
 9 וב"צחצחות", שהם
 10 פנימיות הכתר. וְהָגַם
 11 דְּהֵתָם מִיְרֵי - ולמרות
 12 ששם, בווהר, מדובר בְּגִן
 13 עֲדָן הַתְּתוֹן,
 14 שְׁהַלְבוּשִׁים שָׁם הֵם
 15 מִמְצוֹת מְעֻשִׂוֹת מְשֻׁשׁ,
 16 - הרי שהלבושים אינם
 17 מצד הענין והמעלה של
 18 רצון העליון, כמדובר
 19 לעיל, כי אם מצד מעלת
 20 ה"מעשה", אֲכַל בְּגִין עֲדָן
 21 הָעֲלִיּוֹן הַלְבוּשִׁים הֵם מְרֻעוֹתָא - מהרצון, וְכֹנֵן דְּלִבָּא -
 22 של הלב, בְּאִרְתָּא וְצִלוֹתָא, - בתורה ובתפלה, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב
 23 בְּזֶהר שָׁם - בחלק ב' (דף רי), - שאחרי שיש כבר לנשמה
 24 לבושים ממעשה המצוות בגן עֲדָן התחתון - היא עולה לגן
 25 עֲדָן העליון, הֵרִי הַכְּנִיָּה - שממנה באים הלבושים, הִיא כְּנִיָּת
 26 עֲסָקוּ פְתוּרָה לְשִׁמָּה מֵאֲהַבְתָּ ה', וּמְצוֹת תְּלִמּוּד תּוֹרָה
 27 הִיא גַם כֵּן מְכַלֵּל מְצוֹת מְעֻשִׂוֹת, דְּעֻקְמִית שְׁפִתָּיו הִיוּ
 28 - הוא מְעֻשָׁה, וְהִרְהוּר לְאוּ דְּכַבּוּר דְּמִי⁴¹, - הרהור
 29 (באותיות התורה) אינו דומה לדיבור, וְאִינוּ יוֹצֵא יְדֵי הוֹכְתוּ
 30 בְּהִרְהוּר לְכַדוּ⁴², וְכֵן בְּתַפְלָה. - מן ההכרח לבטא בדיבור
 31 דוקא מלות התפלה, ולא מספיק ההרהור בהן בלבד, הרי שגם
 32 בתורה וגם בתפלה ישנו ענין ה"מעשה", עקומת שפתיים

הנחשבת ל"מעשה", והכוונה היא, שגם הלבושים שנעשים
 מתורה ומתפלה בכוונה - הם גם כן לבושים ממעשה המצוות
 הבאים מאור הכתר, וְכֵן גַם, - ויתירה מזו, כִּי מְעַלֵּת הַכְּנִיָּה
 עַל הַדְּבָר וּמְעֻשָׂה - מה שהכוונה היא למעלה מדיבור
 ומעשה, שמכוונה נעשים
 לבושים לגן עֲדָן העליון,
 אִינָה מְצַד עֲצָמָה כּו', -
 מצד הכוונה עצמה שהיא
 המעלה והעבודה של
 הנפש באהבתה להקדוש
 ברוך הוא, אֲלָא מְצַד
 הָאֲרֵת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן כּו',
 - ההארה מהרצון העליון
 היא יותר בהתגלות בענין
 רוחני של כוונה ואהבה -
 מאשר בענין של מעשה
 המצוות שהוא מעשה
 גשמי, כְּמוֹ שְׁנִתְּכָר
 בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים -
 "תניא", חֶלֶק א פֶּרֶק לֵח
 בְּאִרְיֹת, עֵינֵי שָׁם. - שם מוסבר, שההארה מהרצון העליון
 המאירה בכוונה, היא כמו "נשמה" בהשוואה לההארה המאירה
 ב"מעשה" שהוא כ"גוף" ומלבוש לנשמה; ואשר הבדל זה הוא
 רק בצמצום והתפשטות ההארה. על-כּל־פנים, הרי שגם
 לבושים הנעשים לנשמה מכוונת ורצון הלב שבתורה ותפלה,
 הם גם כן מצד ההארה של הרצון העליון, כתר עליון, שממנה
 באים הלבושים לנשמה, כפי שהוסבר לעיל.
 להלן יפרט את המעלה המיוחדת שישנה בהלכות התורה,
 שבהן דוקא ישנו הגילוי מהרצון העליון. שכן, איך יודעים מהו
 הרצון העליון שבמצוות, ובאיזה אופן על המצוות להיות כדי
 שעל ידן יומשך הרצון העליון - הרי זה דוקא על-ידי ההלכות
 של תורה שבעל-פה. ובלשון רבנו הזקן:

שבת קודש כ"ב מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 300, והנה מודעת זאת... עד עמ' קנא, ב"ה כנ"ל:

65 וְהֵנָּה מוֹדַעַת זֹאת, - הרי ידוע, כִּי הֵנָּה רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ
 66 הוּא הַמְּלַבֵּשׁ בְּתַרְי"ג
 67 (613) מְצוֹת שְׁפִתוֹרָה
 68 שְׁכַתּוּב, - כפי שהמצוות
 69 הן בתורה שבכתב, שבהן
 70 מלוּבֵשׁ הַרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן
 71 ברוך הוא, הוּא מְפָלֵא
 17 אלא בתורה שבע"פ כמו מצות תפילין עד"מ שנאמר
 והנה מודעת זאת כי הנה
 רצון העליון ב"ה המלוּבֵשׁ בתרי"ג מצות שבתורה
 שבכתב הוא מופלא ומכוסה טמיר ונעלם ואינו מתגלה
 אלא בתורה שבע"פ כמו מצות תפילין עד"מ שנאמר

ומְכַפֶּה טְמִיר וְנִעְלָם, וְאִינוּ מִתְגַּלֶּה אֲלָא בְּתוֹרָה שְׁפַעֲלֵ-
 פָה, - מן התורה שבעל-
 פה יודעים בבירור מהו
 הרצון העליון שבמצוה זו,
 כפי שרבנו הזקן מביא מיד
 הדוגמה ממצות תפילין
 וכו'. ארבע הלשונות

41. ברכות כ, ב. 42. הלכות ת"ת לאדה"ז פ"ב סי"ב. וראה עירובין נד, ב.

- 1 שרבנו הזקן משתמש בהן: "מופלא ומכוסה טמיר ונעלם", וכן
 2 מה שהוא מחלקן לשתי חלוקות: "מופלא ומכוסה" בוא"ו
 3 המוסיף, ולאחר מכן "טמיר (בלי וא"ו) ונעלם", כלומר ש"טמיר
 4 ונעלם" הוא חלוקה שניה – מסביר זאת ב"לקוטי לוי יצחק"
 5 (בהערות על תניא), שזה
 6 מפני שתר"ג המצוות
 7 שבתורה שבכתב תלויות
 8 בשם הוי' (כידוע), מצוות
 9 לא-תעשה ב"ה" של שם
 10 הוי' ומצוות-עשה
 11 ב"ה" 43, ושם הוי' הרי
 12 "נכתב" ולא "נקרא",
 13 כמאמר 44 "לא כשאני
 14 נכתב אני נקרא",
 15 שהקריאה היא לא בשם
 16 הוי' כי אם בשם אדני'
 17 "לעלם כתיב" מלשון
 18 העלמה. וזהו מה שבתורה
 19 שבכתב דוקא הרצון
 20 העליון נעלם כמו ששם
 21 הוי' הוא נעלם, הוא רק
 22 "נכתב" (וכתב הוא העלם
 23 לגבי קריאה) ולא "נקרא" (שקריאה היא גילוי), אלו הן ארבע
 24 הלשונות ("מופלא ומכוסה טמיר ונעלם") כנגד ארבע אותיות
 25 שם הוי', והן חלוקות בשתי חלוקות, "מופלא ומכוסה" ו"טמיר
 26 ונעלם": "מופלא ומכוסה" כנגד י"ה של שם הוי' ו"טמיר ונעלם"
 27 כנגד ו"ה, כלומר (הוא ממשיך ב"לקוטי לוי יצחק"), שהרצון
 28 העליון הוא האותיות של שם הוי' דלעילא (שלמעלה) והוא
 29 מלושב בתורה שבכתב שהיא שם הוי' דלתתא (שלמטה), ולכן
 30 הוא עדיין "מופלא ומכוסה טמיר ונעלם", שכן, שם הוי' (גם שם
 31 הוי' דלתתא (שלמטה)) הוא עדיין "טמיר ונעלם", ומתגלה
 32 בתורה שבעל-פה, שהיא שם אדני' שהוא בגילוי ו"נקרא" (כפי
 33 ששם הוי' "נקרא" ובגילוי על ידי שם אדני', שהוא נקרא
 34 באדני'). על כל פנים, הרי הרצון העליון כפי שהוא בתורה
 35 שבכתב הוא מכוסה ונעלם, ומתגלה רק בתורה שבעל-פה, כמו
 36 מצוות תפילין, על דרך-משל, שנאמר בתורה שבכתב:
 37 ויקשרתם לאות על ירך והיו לטפת בין עיניך, והוא
 38 מאמר סתום ונעלם, שלא פרש הכתוב איך ומה לקשר,
 39 ומהו "טופפות", והיכן הוא "בין עיניך" ו"על ירך", עד
 40 שפרשה תורה שבעל-פה, שצריך לקשר בית אחד על
 41 היד וד' בתים על הראש, ובתוכם ד' פרשיות, והבתים
- יהיו מעור מעקר, ומרבעים דוקא, – כל האמור הוא באשר
 למה לקשור, ומקשרים ברצועות של עור שחרות דוקא,⁴²
 – זה באשר במה לקשור, וכל שאר פרטי הלכות עשית
 התפילין שנאמרו בעל-פה, – בתורה שבעל-פה, ו"על ירך"
 היא הרוע דוקא ולא
 כף היד,⁴³ ו"בין עיניך"
 זה קרדק ולא המצח.⁴⁴
 – כל זה הוא באשר
 למקום היכן צריכים
 להניח את התפילין, כל
 פרטי הדינים האמורים
 לדעת בבירור במה
 מתבטאת מצות התפילין
 ואיך הוא הרצון העליון
 שיהודי יקיים מצוה זו –
 כל אלה מתבררים
 ומתבהרים בהלכות של
 תורה שבעל-פה דוקא.
 וכן כל מצות שבתורה,
 בין מצות-עשה בין
 מצות לא-תעשה – אינן
 גלויות וידועות
 ומפרשות אלא על-ידי תורה שבעל-פה, כמצות לא-
 תעשה שנאמר בשבת: "לא תעשה מלאכה",⁵⁰ ולא פרש
 – בציווי שבתורה שבכתב, מה היא מלאכה, ובתורה
 שבעל-פה⁵¹ נתפרש – מוסבר שהן ל"ט מלאכות הידועות,
 ולא מלטול אבנים וקורות כבדות. – שאין זה אסור מן
 התורה כי אם מדרבנן,⁵² למרות שזו מלאכה כבדה, והאדם
 יתייגע יותר בעשותו מלאכה זו מאשר בעשיית מלאכות
 מסיימות של ל"ט המלאכות – בכל זאת לא זו היא המלאכה
 שאסרה תורה. ישנה גירסא נוספת כאן ב"תניא": "ולא טלטול
 אבנים וקורות כבדות לבד", בהתאם לגירסא זו הרי שגם
 טלטול אבנים וקורות כבדות הוא איסור מן התורה, דבר זה
 הוא בהתאם למה שהרמב"ן אומר בפרשת אמור⁵³, שה"עשה"
 של "שבתון" ביום טוב (וכך "תשבות" של שבת) הוא גם על
 דברים שאינם מל"ט המלאכות, אלא מפני שבעשותו מלאכות
 אלו אין לאדם שבות ומנוחה מל"ט המלאכות – הן נכללות
 ב"עשה" של "שבתון", כך סובר גם ה"מגיד משנה"⁵⁴, והוא
 מפרש שם בפירושו הראשון, שגם הרמב"ם סובר כך, שהתורה
 אמרה "תשבות" מהדברים שיש בהם עמל (יגיעה) למרות שאין
 הם מלאכה (מה שהתורה קוראת מלאכה) שעליה ישנו הלא-

43. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה בארוכה לקו"ת ר"פ פקודי ובכ"מ". 44. פסחים נ, א. 45. ואתחנן ו, ח. 46. ראה מנחות לד, ב ואילך ובכ"ק מקומות. 47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה רמב"ם הל' תפילין פ"ג הי"ד ובשאר פוסקים". 48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כהפי' בשאר מקומות". 49. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כחצין". 50. בהערות ותיקונים בדרך אפשר" ציין כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל: "לא תעשה כל מלאכה" (יתרו כ, י. וראה ג"כ ראה טז, ח). 51. ראה שבת עג, א במשנה (ובגמרא שם) ובכ"מ. 52. רמב"ם הל' שבת פכ"ד ה"ב. 53. כג, כד. 54. לרמב"ם הלכות שבת פכ"א ה"א.

43 שְׁכַבְתָּב, – הנקראת "תורת אביך", דִּנְפָקָא מִחֻמְכָּה עֲלָאָה –
 44 שכן, תורה שבכתב באה מ"חכמה עילאה" (עליונה), הַנְּקֵרָא
 45 בְּשֵׁם "אב". וְזֶהוּ שְׁפָתוֹב: "אֵשֶׁת חֵיל עֵמְרַת פְּעֻלָּה", –
 46 כמובא בראשית אגרת זו, כִּי הַתּוֹרָה שְׁפַעֲלִיפָה הַנְּקֵרָא
 47 "אֵשֶׁת חֵיל", הַמּוֹלִידָה
 48 וּמַעְמִידָה חֵילוֹת הַרְבָּה,
 49 כְּמוֹ שְׁפָתוֹב⁵⁰: "וְעֵלְמוֹת
 50 אֵין מִסְפָּר" – אֵל הַתְּקֵרִי
 51 "עֵלְמוֹת" אֵלָא
 52 "עֵלְמוֹת"⁵¹, – עולמות
 53 בלי מספר, אֵלוֹ הַלְּבוֹת –
 54 שבתורה, דְּלִית לֹון
 55 חֲשֵׁבָנָא, – שאין להן
 56 מִסְפָּר, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב
 57 פְּתִיקוֹנִים⁵², – בתיקוני
 58 זוהר, וְכֵן – כֵּן
 59 ההלכות, הֵן פְּתִינָה גְלוֹי
 60 רְצוֹן הַעֲלִיֹן בְּרוּךְ־הוּא
 61 הַנְּעֵלָם בַּתּוֹרָה שְׁכַבְתָּב,
 62 – לכן נקראת תורה
 63 שבעל־פה "אשת חיל",
 64 שכן היא מעמידה הרבה
 65 חיילות, ההלכות הרבות
 66 שבתורה שבעל־פה. להלן
 67 יסביר רבנו הזקן, מה
 68 ששאל בתחילת האגרת,

69 על מה שחכמינו ז"ל אומרים "ודאשתמש בתגא וכו'" שהכוונה
 70 היא להלכות, "כתרה" של תורה – מדוע "הלכות" דוקא
 71 נקראות כתרה של תורה, וכן מדוע דוקא זה ששונה הלכות
 72 מובטח לו שהוא בן עולם הבא – מדוע הלכות דוקא ולא ענין
 73 אחר שבתורה? וְרְצוֹן הַעֲלִיֹן בְּרוּךְ־הוּא הוּא לְמַעַלָּה מְעַלָּה
 74 מְפַעֲלָת – ומדריגת חֻמְכָּה עֲלָאָה, – חכמה עליונה, וְכְמוֹ
 75 בְּתֵר וְעֵמְרָה שְׁעַל הַמַּחֲוִין שְׁבָרָאש, – כך הכתר הוא
 76 למעלה מה"חכמה" שהיא מוחין, לְבָן נִקְרָאוּ הַהֲלָכוֹת
 77 בְּשֵׁם "תְּנָא" וְ"בַתְּרָה שֶׁל תּוֹרָה", – שכן, ההלכות הן
 78 הגילוי של רצון העליון, ורצון הוא כתר, וְ"הַשּׁוֹנָה הַלְּבוֹת
 79 מְבַטָּח לוֹ שֶׁהוּא בֶן עוֹלָם הַבָּא", – "הלכות" דוקא,
 80 יותר מאשר על ידי ענין אחר בתורה, עֲלִיֹדִי הַתְּלַפְּשׁוֹת
 81 נְפִשְׁרוּחֵי־נְשָׁמָה שְׁלוֹ בְּרְצוֹן הַעֲלִיֹן בְּרוּךְ־הוּא, בְּנוֹכַר
 82 לְעֵיל: – שהלבושים לנשמה בעולם הבא הם המצוות,
 83 וגילוי רצון העליון שבמצוות הוא הרי בהלכות דוקא, שבהן
 84 מתבטא בבחירות מה הוא הרצון העליון שבמצוות.

1 תעשה של "לא תעשה כל מלאכה", למרות שה"לחם משנה"
 2 מפרין סברא זו, אבל מה"מגיד משנה" מסתבר כך. ישנם
 3 המפרשים⁵⁵, ששתי הגירסאות ב"תניא" כאן, הן אמנת, והן
 4 תלויות במחלוקת שבירושלמי⁵⁶, שר' בא ור' ירמי סוברים
 5 שה"עשה" שבשביעית
 6 ("שש שנים תקצור שדך
 7 ושש שנים תזמור כרמך",
 8 ולא בשביעית ולא הבא
 9 מכלל עשה – עשה") הוא
 10 לגבי דברים שאין עליהם
 11 לאו (שכך צריך להיות גם
 12 לגבי שבת, שה"עשה" של
 13 "תשבות" הוא על דברים
 14 שאינם בכלל הלאו של
 15 "לא תעשה כל מלאכה").
 16 בהתאם לכך באה ההגהה
 17 כאן ב"תניא": "ולא אבנים
 18 וקורות כבידות בלבד".
 19 ור' יוסי סובר, שה"עשה"
 20 של שביעית הוא רק על
 21 הדברים שיש עליהם לאו,
 22 ואילו הדברים שאין
 23 עליהם לאו – אסורים רק
 24 מדרבנן. בהתאם לכך הרי
 25 כך הדבר גם לגבי שבת,
 26 שהעשה של שבת הוא רק

27 על מה שיש עליו לאו, ואילו הדברים שאין עליהם לאו אסורים
 28 רק מדרבנן. וְכִיֻּצָּא בְּהֵן – בדומה למצות תפילין וללא־תעשה
 29 של שבת, הֵן כָּל הַמְּצוּוֹת, בֵּין מְצוּוֹת־עֲשֵׂה בֵּין מְצוּוֹת
 30 לֹא־תַעֲשֶׂה, הֵן סְתוּמוֹת וְלֹא מְפֻרָּשׁוֹת וְגִלּוּיֹת וְיִדּוּעוֹת
 31 אֵלָא עֲלִיֹדִי תּוֹרָה שְׁפַעֲלִיפָה. וּמִשּׁוּם הֵכִי – ולכן, כְּתִיב
 32 – כתוב, עַל תּוֹרָה שְׁפַעֲלִיפָה⁵⁷: "אֵל תִּמַּשׁ תּוֹרַת אֲמִדָּה",
 33 כְּמוֹ שְׁכַבְתָּב בְּתוֹרָה⁵⁸, מִשּׁוּם שְׁעַל דְּרָד־מִשָּׁל כְּמוֹ שְׁכַל
 34 אֲבִרִי הוֹלֵךְ בְּלוֹלִים בְּטַפַּת הָאֵב בְּהָעֵלָם גְּדוֹל, וְהָאֵם
 35 מוֹצִיאָתוֹ לִידֵי גְלוֹי בְּלִידְתָּה וְלָד שְׁלָם בְּרַמ"ח – 248,
 36 אֲבִרִים וְשֵׁם־הָ – 365, גִּידִים, – שזו הרי ה"בינה יתירה"
 37 ש"נִינְתְּנָה בִּאשְׁה"⁵⁹, הַכּוּחַ לְגַלוֹת מַה שְׁהִיָּה כְּלוּל בְּהַעֲלֵם –
 38 באופן שלם, בְּכָה מְמוּשׁ – נקראת תורה שבעל־פה "תורת
 39 אֲמִדָּה", שֶׁכֵּן כָּל רַמ"ח – (248) מְצוּוֹת־עֲשֵׂה וְשֵׁם־הָ – (365)
 40 מְצוּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה בְּאִים מְהַהֲעֵלָם אֵל הַגְּלוֹי בַּתּוֹרָה שְׁפַעֲלִי
 41 פָּה, וְרִישִׁיָּה דְקָרָא – ההתחלה של הפסוק "ואל תטוש תורת
 42 אֲמִדָּה" – "שְׁמַע בְּנֵי מוֹסֵר אֲבִיךָ" קָאֵי – מוֹסֵב, א – על תּוֹרָה

55. לקוטי הגהות לספר התניא כאן ע' פד. 56. סנהדרין פ"ז ה"ה. 57. משלי א, ח. 58. בהשמטות לזח"ב רעו, ב. בזהר שם ד"אמך" נקראת תורה שבעל פה, אבל בספר "כנפי יונה" ח"א פ"ד דתורה שבכתב נקראת "מוסר אביך" ותורה שבע"פ - "תורת אמך". 59. נדה מה, ב. 60. שה"ש ו, ח. 61. ראה שה"ש פ"ו, יב. עבודה זרה לה, ב. 62. יד, ב (בהקדמת "פתח אליהו").

ה'תש"ד	טז חשון	יום ראשון	יום ראשון
--------	---------	-----------	------------------

שיעורים. חומש: ח"ש, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: עט"פב.
תניא: כח. למה . . . מטה מנוגה.

המחשבה היא לבוש ומשרת השכל והמדות. בשעה אשר אין לה שירות בשכל או במדות, גם אז פועלת פעולתה לחשוב ולהרהר, אבל פעולתה לא לבד שאינה תוכנית, אלא היא גם פרועה לשמצה . . . ומבואר כי סיבת המחשבות זרות או רעות הוא די פוסטקייט פון קאָפּ, דכאשר השכל עסוק אז יש להמחשבה מה לשרת ואין מקום למחשבות של שטות והבל שאין בהם ממש.

המחשבה היא לבוש ומשרת השכל והמדות. בשעה אשר אין לה שירות בשכל או במדות, גם אז פועלת פעולתה לחשוב ולהרהר, אבל פעולתה לא לבד שאינה תוכנית, אלא היא גם פרועה לשמצה... ומבאר כי סבת המחשבות זרות או רעות הוא הריקנות של הראש, דכאשר השכל עסוק אז יש להמחשבה מה לשרת ואין מקום למחשבות של שטות והבל שאין בהם ממש.

ה'תש"ד	יז חשון	יום שני	יום שני
--------	---------	---------	----------------

שיעורים. חומש: חיי שרה, שני עם פירש"י.
תהלים: פג"פו.
תניא: והנה מודעת . . . חטאת וכו'.

מ'דארף היטען דעם זמן, מ'דארף מקבל זיין עולה של תורה. יעדער זמן, יעדער טאָג וואָס גייט אוועק, איז דאס ניט נאָר א טאָג נאָר א ענין אין לעבען, די טעג גייען כמאמר (ירושלמי ברכות פ"א ה"א) יום נכנס ויום יוצא שבת נכנס כו' חדש כו' שנה כו'. דער טאטע האָט געזאָגט בשם רבינו הזקן: אזומערדיגער טאָג און אווינטערדיגער נאכט איז א יאהר.

צריך לשמר על הזמן, צריך לקבל עלה של תורה. כל זמן, כל יום שחולף, הרי זה לא רק יום, אלא ענין בחיים. הימים חולפים כמאמר (ירושלמי ברכות פרק א' הלכה א') "יום נכנס ויום יוצא שבת נכנס כו' חדש כו' שנה כו'". אבא [אדמו"ר הרשב"ב] אמר בשם רבינו הזקן: יום קיצי ולילה חרפי - זוהי שנה.

ה'תש"ד	יח חשון	יום שלישי	יום שלישי
--------	---------	-----------	------------------

שיעורים. חומש: חיי שרה, שלישי עם פירש"י.
תהלים: פח"פט.
תניא: כט. אשת . . . קמט ורכ"ט.

ב"תורה אור" פרשת חיי שרה סוף דבור המתחיל "להבין מה שאמרו רז"ל יפה שעה", יש טעות הדפוס. וכך צריך להיות: "ויהיה בבחינת בטול (אבל עכשו... הינו בחינת איסר, ועין מה שיתבאר לקמן בפרוש אסרי לגפן) שהוא בחינת חפץ, וכתיב הודו... תוך כל עלמין, אבל תכלית הכוונה".

יום רביעי

יום רביעי

יט חשוון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, רביעי עם פירש"י.
תהלים: צ"צו.
תניא: והנה אור . . . 298 חד.

מענה רבינו הזקן ליחידות: חסידות איז שמע ישראל, שמע ר"ת שאו מרום עיניכם, ואומר מרום ולא שמים, מרום איז העכער און העכער, להגיע למעלה מן השכל. וזה גופא להבינו בשכל, וכמו שאומר וראו מי ברא אלה.

מענה רבינו הזקן ליחידות: חסידות היא "שמע ישראל", "שמע" ראשי תבות "שאו מרום עיניכם", ואומר 'מרום' ולא 'שמים', 'מרום' הוא גבה ויותר גבה, להגיע למעלה מן השכל. וזה גופא להבינו בשכל, וכמו שאומר "וראו מי ברא אלה".

יום חמישי

יום חמישי

כ חשוון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: צז"ג.
תניא: והנה רצון . . . קן האדם.

יום הולדת את אדמו"ר מהורש"ב נ"ע - שנת כתר"א - כלשון הצ"צ. נקרא ע"ש אדמו"ר האמצעי וחצי שם אביו של הצ"צ.

בכל שנה ביום הולדתו הי' אאמו"ר אומר דא"ח, אלא שהי' בחשאי, מלבד כשאירע בש"ק. ביום ההולדת האחרון בעלמא דין אמר מאמר נתת ליראך נס להתנוסס מפני קושט סלה. כשסיים אמר לי: ביום הולדת צריך לומר חסידות. יתן השי"ת לך מתנה שתאמר חסידות ביום הולדת שלך, אלא שיהי' בחסד וברחמים. - האט עס געדויערט זיבען יאהר.

יום הולדת את אדמו"ר מהורש"ב נשמתו-עדן - שנת כתר"א - כלשון ה"צמח צדק". נקרא על שם אדמו"ר האמצעי וחצי שם אביו של ה"צמח צדק".

בכל שנה ביום הולדתו הי' אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אומר דא"ח [= דברי אלקים חיים, חסידות], אלא שהי' בחשאי, מלבד כשאירע בשבת-קדש. ביום ההולדת האחרון בעלמא דין [=בעולם הזה] אמר מאמר "נתת ליראך נס להתנוסס מפני קשט סלה". כשסיים אמר לי: ביום הולדת צריך לומר חסידות. יתן ה' יתברך לך מתנה שתאמר חסידות ביום הולדת שלך, אלא שיהי' בחסד וברחמים. - זה ארץ שבע שנים [עד שנת תרפ"ז - שנת המאסר והגאולה].

יום שישי

יום שישי

כא חשוון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, ששי עם פירש"י.
תהלים: קד"קה.
תניא: וז"ש . . . 300 באריכות ע"ש.

עבודת התפלה היא המביאה השגת המוח בהרגשת הלב, ושניהם יחד בעבודה בפעל המצות ביראת שמים וקנין מדות טובות.

שבת קודש

שבת

כב חשוון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קורקז.
תנאי: והנה מודעת . . . ב"ה כנ"ל.

אחת מתורות המגיד ממעזריטש ששמע רבנו הזקן בהיותו שם בפעם הראשונה - שלהי קיץ תקכ"ד עד אחרי חג הפסח תקכ"ה:

"אנכי עשיתי ארץ, ואדם עליה בראתי". "אנכי" מי שאנכי, שהוא נעלם ונסתר גם מנאצלים היותר עליונים, הלביש עצמותו יתברך בכמה צמצומים להאציל הנאצלים ולברא הנבראים, שרפים חיות ואופנים מלאכים ועולמות עד אין מספר, ובצמצומים עד אין שעור, "עשיתי ארץ" הלזו הגשמיים. "ואדם עליה בראתי", האדם הוא תכלית ההתהוות, ובראתי בגימטריא תרי"ג הוא תכלית האדם, וכדאיתא [ונכפי שכתוב] ב'פרדס' בשם ספר הבהיר, "אמרה מדת החסד לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מימי היות אברם בארץ, לא הצרכתי אני לעשות מלאכתי, שהרי אברם עומד ומשמש במקומי". כי אברהם שהוא נשמה בגוף, ועוסק בהכנסת אורחים לפרסם אלקותו יתברך בעולם הזה התחתון, הוא למעלה במעלה ובמדונה לגבי מדת החסד דאצילות. ו'אמרה מדת החסד לפני הקדוש ברוך הוא', הוא קנאת מדת החסד דאצילות, אשר קנאה בעבודת אברהם עליו השלום.

המשך ביאור למסכת יבמות ליום שלישי עמ' ב

1 מוחזקת בנכסי בעלה, ונמצא שהיא נחשבת לודאי, ואילו
2 היורשים הם אלו שבאים להוציא מידה מספק שמא זינתה,
3 ומאחר שאין ספק מוציא מידי ודאי נוטלת את כתובתה.
4 מקשה הגמרא: ואיני שמיאן בסברת 'שטר העומד לגבות כגובי
5 דמי', מדוע הקשה על רבה מהמשנה בבבא בתרא והוכיח ממנה
6 שלדעת בית שמאי ספק מוציא מידי ודאי, ולתביה [הלא היה לו
7 להקשות] מהא - ממשנה זו שבמסכת סוטה, ולהוכיח ממנה שספק
8 מוציא מידי ודאי. מתרצת הגמרא: לא הוכיח אביי כן ממה ששינו
9 בסוטה שמספק היא נוטלת את כתובתה, משום דדלמא כתובת
10 אשה שאני, שתקנו חכמים שתיטול כתובתה אפילו מספק משום
11 חייא - כדי שישאו האנשים חן בעיני הנשים וירצו להנשא להם.
12 אבל בספיקות אחרים יתכן שמודים בית שמאי שאין ספק מוציא
13 מידי ודאי.
14 עוד מקשה הגמרא: ולתביה כתובה דמתניתין - הלא היה לו
15 לאביי להקשות על רבה ממה ששינו במשנתנו, מה יעשה
16 בכתובתה ובנכסים הנכנסים ויוצאין עמה, בית שמאי אומרים
17 יחלקו. הרי שלדעת בית שמאי גובים יורשי האשה מנכסי הבעל
18 מחצית מחוב כתובתה, ואפילו שירשי הבעל ודאי זוכים בנכסיו
19 ואילו חוב הכתובה אינו אלא ספק. נמצא שלשיטתם ספק מוציא
20 מידי ודאי, ולא כדברי רבה שאמר שמודים בית שמאי שאין ספק
21 מוציא מידי ודאי.
22 מתרצת הגמרא: ממשנתנו אין ראייה שלדעת בית שמאי ספק
23 מוציא מידי ודאי, משום שבית שמאי לא פליגי על בית הלל לגבי
24 חוב הכתובה, ואף הם מודים שהיא בחזקת יורשי הבעל, ולא
25 נחלקו אלא בירושת נכסי מלוג שלה.
26 מקשה הגמרא על תירוץ זה: וכי לא נחלקו בכתובה. והא קתני
27 במשנתנו, מה, מה יעשה בכתובתה ובנכסים הנכנסים ויוצאין
28 עמה, בית שמאי אומרים, יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב, ובית
29 הלל אומרים, נכסים בתורתן. הרי שגם על השאלה 'מה יעשה
30 בכתובתה' השיבו בית שמאי 'יחלקו'. מתרצת הגמרא: הכי קאמר
31 תנא משנתנו, קודם שאל, מה, מה יעשה בכתובתה, ושכבה -

32 והניח בינתיים דין זה ללא תשובה. והוסיף לשאול, מה יעשה
33 בנכסים הנכנסים והיוצאים עמה ונכסי מלוג, ועל כך השיב, בית
34 שמאי אומרים, יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב, ובית הלל
35 אומרים, נכסים בתורתן. ואחר כך חזר לשאלתו הראשונה 'מה
36 יעשה בכתובתה', והשיב 'כתובה בחזקת יורשי הבעל, ותשובה זו
37 היא לדברי הכל, ואף לשיטת בית שמאי.
38 הגמרא מוכיחה בפירוש זה בדברי המשנה: אמר רב אשי, מלשון
39 מתניתין נמי דיקא [ומדויק] שרק בנכסי מלוג אמרו בית שמאי
40 'יחלקו', דהרי קתני בדבריהם 'יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב,
41 ומשמע מלשון זו שירשי האב הם המוחזקים העיקריים בנכסים
42 אלו, וחידשו בית שמאי שמכל מקום גם יורשי הבעל מוחזקים
43 כמותם וחולקים עמהם. ולא קתני בלשון 'יחלקו יורשי האב עם
44 יורשי הבעל' שמשמע ממנה שירשי הבעל הם המוחזקים
45 העיקריים והחידוש הוא שגם יורשי האב מוחזקים כמותם
46 וחולקים עמהם. ואם הדברים אמורים גם בחוב הכתובה, הלא
47 יורשי הבעל מוחזקים בנכסיו ויורשי האשה באים להוציאה מהם,
48 והיה לה למשנה לשנות 'יחלקו יורשי האב עם יורשי הבעל' ולא
49 להיפך. מסיקה הגמרא: אכן שפיע פייגה שלא נחלקו אלא בנכסי
50 מלוג ולא בכתובה.
51 הגמרא מביאה תירוץ אחר על הקושיא שהובאה לעיל, מה בין
52 הרישא לסיפא שבמשנתנו, ומדוע נחלקו בית שמאי רק בסיפא:
53 אביי אמר, מה ששינו ברישא שהכל מודים ששומרת יבם מוכרת
54 ונתנת בנכסיה, מדובר בנכסים דנפלו לה בירושה מאביה לאחר
55 מיתת בעלה בשהיא שומרת יבם, ומאחר שלא זכה בהם בעלה
56 הראשון מעולם מודים בית שמאי שהם בחזקתה ובידה למוכרם.
57 ואילו מה ששינו בסיפא שאם מתה חולקים יורשי האב עם יורשי
58 הבעל את נכסיה, מדובר בנכסים דנפלו לה בירושה מאביה עם יורשי
59 עדיין תחתיו דבעל הראשון, ומאחר שכבר קנה בעלה זכות
60 בנכסים אלו יורש ממנו היבם זכות זו, וזכה נחלקו בית שמאי ובית
61 הלל, וסוברים בית שמאי שיש ליבם חלק בהם.

נאמנותו של 'מודה במקצת' יום ראשון ט"ז מרחשון ה'תשע"ה

במקצת התביעה, ומשום-הכי הטילה התורה השבועה על השאר".

ושיטת התשב"ץ (ח"א סי' עד) היא כעין שיטה אמצעית – שזוהי אכן נאמנות בדברי הבעל-דין, אך (לא נאמנות של עדים, אלא) מצד "מגו דאי בעי יהיב" – אילו היה רוצה, היה יכול ליתן ממון במתנה למי שמודה לו, ומתוך כך נאמן שחייב לו.

[ולשיטה זו יש להעיר מדברי הרדב"ז שרק בממון יש נאמנות להודאת האדם על עצמו, אך במלקות ובנפשות "גזירת הכתוב היא שאין ממיתין בית דין ולא מלקין את האדם בהודאת פיו אלא על פי שנים עדים" (הל' סנהדרין ספ"ח) – "לפי שאין נפשו של אדם קנינו אלא קנין הקב"ה.. הלכך לא תועיל הודאתו בדבר שאינו שלו, ומלקות פלגא דמיתה הוא. אבל ממונו הוא שלו, ומשום-הכי אמרינן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי". ו"נפשו וחיייו של אדם נמסרו מהקב"ה להאדם רק בתור פקדון, ולא לבעלותו שלו", מה-שאינ-כן הממון ש"נמסר להאדם באופן שהוא נעשה בעליו של ממון זה" (לקוטי שיחות לד עמ' 106). ואם כן הודאת בעל דין מחייבת מחמת בעלות האדם על ממונו].

הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה א: הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ בְּמַטְלָלוֹ, וְהוֹדָה לוֹ בְּמִקְצָת – הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם מִה שֶׁהוֹדָה בו, וְנִשְׁבַּע עַל הַשָּׂאֵר מִן הַתּוֹרָה; שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה.

מדין של 'מודה במקצת' למדו כי "הודאת בעל-דין כמאה עדים דמי" (רש"י קידושין סה, ב ד"ה הודאת) ונחלקו אחרונים בטעם הדבר:

ה'קצות החושן' (סי' לד סק"ד) כתב שזו גזירת הכתוב שכשם שהאמינה תורה לעדים, כך האמינה להודאת האדם על עצמו. אבל המהרי"ן לב (הובא ב'קצות' סם) סובר שאין זו נאמנות, כי כיון ש"אדם קרוב אצל עצמו", הרי הוא פסול לעדות גם כאשר מעיד לחייב את עצמו, אלא שאדם יכול לחייב את עצמו ממון גם אם באמת אינו חייב בו, כמו שנותן מתנה.

והביא ה'קצות' ראייה לשיטתו מהלכה זו שמודה במקצת הטענה חייב שבועה על שאר הטענה ובודאי אין זה משום התחייבות, שהרי אם "היה כופר בכל בפני בית דין, אלא שאומר אעפ"כ אני מחייב עצמי בפניכם בחמישים זוז, ודאי אין בזה חיוב שבועה". אלא על כרחך שיש נאמנות להודאת הבעל-דין ולכן חייב שבועה "משום דהודה

שטר שנחתם על ידי עדים ושטר בכתב ידו יום שני י"ז מרחשון ה'תשע"ה

שעבוד קרקעות והודה על שטר זה, יתחייב בשבועת מודה במקצת, וגם כאשר הלווה לא יכול לכפור בשטר זה "כגון שכתוב בו נאמנות", יתחייב בשבועה "דלא שעבוד קרקעות הוא"; אבל לדברי הרמב"ם שהפטור משבועה הוא לא מפני שעבוד הקרקע שבו, אלא מפני "שהשטר לא תועיל בו כפירתו", ו"אין מודה במקצת חייב שבועה עד שיודה בדבר שאפשר לו לכפור בו" – גם בשטר שכתוב בכתב-ידו הלווה ייפטר משבועה "דלא מצי כפר באותן חמישים שבשטר".

אבל ה'מגיד משנה' דייק מדברי הרמב"ם, שפטור זה משבועה הוא דווקא בשטר שנחתם ע"י עדים, אבל בשטר שנכתב בכתב-ידו גם לדעת הרמב"ם חייב בשבועה. שכן, הרמב"ם כתב "שהשטר לא תועיל בו כפירתו והרי כל נכסיו משועבדים בו" – וזהו דווקא בשטר חתום "שאי-אפשר לו לומר פרעתו". אבל אם מדובר בכתב-ידו (למרות שלא יכול לכפור בשטר) "נאמן לומר פרעתו" והרי זה ממון שיכול לכפור בו בטענת 'פרעתו', ולכן "אם הודה בהן – הודאתו הודאה לחייבו שבועת התורה". וכתב ה'כסף משנה': "ר"ן ונמוקי יוסף .. השיאו דעתו [של הרמב"ם] לדעת אחרת, והרב המגיד כיון יפה לדעתו ודקדק יפה בלשונו ושפתים ישק".

הלכות טוען ונטען פרק ד, הלכה ד: אִין מוֹדָה בְּמִקְצָת תֵּיב שְׁבוּעָה עַד שִׁינֶדָה בְּדָבָר שֶׁאֵפְשֵׁר לוֹ לְכַפֵּר בו. בַּיִצֵּד? מִי שִׁמְעֵן חֲבֵרוֹ וְאָמַר: מֵאָה דִינָרִין יֵשׁ לִי אֶצְלָךְ, חֲמִשִּׁים שְׁבַשְׁטָר זֶה וְחֲמִשִּׁים בְּלֹא שֵׁטֶר, אִין לָךְ בְּרִי אֵלֶּא חֲמִשִּׁים שְׁבַשְׁטָר – אִין זֶה מוֹדָה בְּמִקְצָת; שֶׁהִשְׁטַר לֹא תוֹעִיל בוּ בְּפִירְתוֹ, וְהָרִי כָּל נְכָסָיו מִשְׁעָבְדִין בו, וְאִפְלוּ בְּפֵר בוּ הָיָה תֵּיב לְשֵׁלֵם. לְפִיכָךְ נִשְׁבַּע הַפֶּת עַל חֲמִשִּׁים.

מקור ההלכה הוא בדברי הגמרא (בבא מציעא ד, ב) ש"אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות". ופירש רש"י: "להכי לא הוּו.. הודאה לחייבו שבועה, לפי שהשטר אומר כן, ושטר הוי שעבוד קרקעות. וכשם שאין נשבעין על כפירת קרקעות כך הודאתן אינה מביאה לידי שבועה, דקרקעות אמעוט מתורת שבועה" (רש"י ד"ה א"ג). ומזה הסיק הרי"ף שהתובע חמישים בשטר וחמישים בעל-פה והנתבע הודה בחמישים שבשטר וכפר בחמישים בעל-פה, משלם חמישים ונשבע שבועת היסט ופטור משבועת מודה במקצת "משום דהוה שטר שעבוד קרקעות".

וכתבו הר"ן וה'נמוקי יוסף' (על הרי"ף), שאם מדובר בשטר שנכתב בכתב ידו של הלווה (בלא עדים), שאין בו

חלוקה ודאית וחלוקה מספק יום שלישי י"ח מרחשון ה'תשע"ה

עד מקום ש'ידו מנעת, וזה נומל עד מקום ש'ידו מנעת, והשאר חולקין ב'שורה אחר שנשבעין.

הלכות טוען ונטען פרק ט, הלכה ט: הָיוּ שְׁנַיִם אֲדוּקָין בְּמַטְלָלוֹ, זֶה אֹמֵר: כְּלָה שְׁלִי – זֶה נוּמַל

מכוח הכרעה שהחפץ שייך לשניהם, שכן 'חזקה מה שתחת יד אדם שלו הוא', ולכן הדין נאמר דוקא כשמוחזקים ויש סיבה להניח שהחפץ שייך לשניהם, אך לדעת הרמב"ם החלוקה אינה מחמת הכרעת הספק אלא בתור פשרה, מאחר וטענות שניהם שקולות ואין בידינו להכריע עם מי הצדק, ולכן אין הבדל בין מוחזקים או לא.

ומזה נובעת גם המחלוקת בהלכה זו: לדעת התוספות שדין החלוקה הוא מכוח הכרעה שהטלית שייכת לשניהם, כיון שמכל-מקום חייבו חכמים שבועה, אין לחלק בין החלק שאוחזים בו לשאר הטלית, אך לדעת הרמב"ם השבועה נתקנה רק לגבי החלק שאינם מוחזקים בו, שלגביו דין החלוקה הוא רק מצד פשרה ולא כהכרעת הספק, אך לגבי החלק שמוחזקים בו 'חזקה מה שתחת יד אדם שלו היא' אין לחייב שבועה (אבן האזול. דגל ראובן ג, לג).

לדעת הרמב"ם, חיוב השבועה הוא רק על חלק הטלית שאינו מוחזק ביד אחד מהם, אך מה שכל אחד אוזח בידו אינו טעון שבועה, ואילו לדעת התוספות (ב"מ ד, א) חייבים להישבע גם על החלק שמוחזקים בו.

ומחלוקת זו תלויה במחלוקת אחרת ביניהם בעצם דין החלוקה:

לדעת התוספות (שם ב, א) דין 'יחלוקו' נאמר רק כאשר שני הצדדים מוחזקים בחפץ שעליו הויכוח אך אם אינם מוחזקים אין אומרים יחלוקו, ואילו הרמב"ם כתב (בהלכה ט): "שנים שהיו אוזחין בכלי אחד... או יושבים בצד ערומה של חטים... זה אומר הכל שלי וזה אומר הכל שלי... יחלוקו", הרי שדין יחלוקו נאמר גם בשנים הטוענים לבעלות על ערימת חטים אף שאינם מוחזקים בה. וטעמי המחלוקת: לדעת התוספות דין החלוקה הוא

חזקת שלש שנים וחזקה לאלתר יום רביעי י"ט מרחשון ה'תשע"ה

ואם אין עדים, אך המערער עצמו מודה שסייע למחזיק בפירות, לדעת ה'שערי משפט' (ח"מ סי' קמג סק"א), אף שהמערער טוען שהשדה שלו יש לו 'מיגו' שיכול היה לומר 'לא סייעתי', אינו נאמן, כי בסיועו למחזיק הרי הוא כמודה שמכרה או נתנה לו ו'הודאת בעל דין כמאה עדים דמי' (לעיל פ"ו ה"ג) ו'מיגו במקום עדים לא אמרינן' (כתובות כו, ב).

אך לדעת ה'נתיבות המשפט' (ח"מ שם) אם אין עדים נאמן המערער בטענתו שלא מכר את השדה וגזולה היא ביד המחזיק, כי כיון שכל הטענה מבוססת על הודאתו, הרי זה בבחינת 'הפה שאסר הוא הפה שהתיר' (כתובות כב, א) וזו נאמנות עדיפה על 'מיגו', ולכן מועילה טענתו שלא מכר את השדה אף כנגד הודאתו שהיא כעדות ('הודאת בעל דין...'). אך צריך המערער לתת הסבר מתקבל על הדעת מדוע אכן סייע למחזיק אף שגזולה בידו, כגון "שיאמר אנוס הייתי וכיוצא בזה".

הלכות טוען ונטען פרק יא, הלכה ט: הֲבִיא רְאוּבֵן עֲדִים, שָׁהָ שְׁמֵעוּן פְּעַל הַשָּׂדֶה קִבֵּץ פְּרוֹת שָׂדֶה זוּ וְנָתַנְם לוֹ – תַּעֲמֵד הַשָּׂדֶה בְּיַד רְאוּבֵן... שְׂאֵלוּ לֹא מֵכַר אוּ נָתַן, לֹא הָיָה מְשַׁמֵּשׂ אֶת רְאוּבֵן בְּשָׂדֶה זוּ וְנָתַן לוֹ פְּרוֹתֶיהָ.

חזקת קרקעות היא בשלוש שנים, אך כאשר בא מערער וטוען שהשדה שלו והיא גזולה ביד המחזיק בה, ולעומתו טוען המחזיק שנמכרה לו ומוסיף שהמערער עצמו סייע לו בלקיחת הפירות מהשדה, והביא עדים על כך - "לאלתר הוי חזקה", ואינו צריך להמתין שלוש שנים, "שאלו לא מכר או נתן, לא היה (המערער) משמש.. בשדה זו ונתן לו פירותיה", וכיון שעשה כן, הרי זה כמודה שהשדה שייכת למחזיק (ב"ב לה, ב. רשב"ם שם).

ואף שאין למחזיק בשדה שטר-מכר להוכיח את קנייתה, ועד שלוש שנים עליו להחזיק בשטרו - אין חוששים לזה, כי העובדה שהמערער סייע לו בשדה היא 'ראיה גדולה' שהיא שלו (קצות החושן סי' קלה סק"ב).

יום חמישי כ"י מרחשון ה'תשע"ה מכירה של קטן

את הקרקע (שהרי הקנייה נעשתה לאחר שהמוכר נעשה גדול, ואילו השנה הראשונה בה היה מוחזק היתה עוד בקטנותו), מכל-מקום ללא הטעם שאין מחזיקים בנכסי קטן, השנה הראשונה היתה מצטרפת.

וה'קצות החושן' (סי' קמט סק"ו) תמה על ביאור זה: הרי חזקת שלוש שנים מיוסדת על כך שאנשים אינם נזהרים לשמור את שטר הראיה על המכירה אלא עד שלוש שנים מזמן המכירה ולא יותר, וכיון שלפי טענתו לא עברו שלוש שנים מזמן המכירה איך תועיל חזקתו כשאין השטר תחת ידו?

ולכן הוא מבאר: אמנם מכירת קטן אינה מועילה, אך מכל-מקום אם מכר בקטנותו וכשהגדיל לא ביקש לחזור בו, חלה המכירה למפרע מעת הרכישה, ולכן השנה שאכל

הלכות טוען ונטען פרק יד, הלכה ז: אִין מְחִזְקִין בְּנִכְסֵי קָטָן וְאִפְלוּ הַגְּדִיל. בִּיצֵד? אֲכַלָּה בְּפִנּוּי בְּשָׂהוּא קָטָן שָׁנָה אַחַת, וְשָׁתִים אַחַר שֶׁהַגְּדִיל, וְטַעַן: אֲתָה מְכַרְתָּ לִּי, אֲתָה נָתַתָּ לִּי – אִין זֶה כְּלוּם, עַד שְׂיֵאכַל שְׁלֹשׁ שָׁנִים רְצוּפוֹת אַחַר שֶׁהַגְּדִיל.

ולכאורה תמוה:

אם המחזיק טוען שהקטן מכר לו את הקרקע, הרי אפילו לפי דבריו אין הקרקע שלו שהרי מכירת קטן אינה מכירה, ומדוע צריך לתלות את טעם ההלכה בכך שחזקה בנכסי קטן אינה יכולה לשמש כראיה על מכר?

ומבאר ה'משנה למלך':

לטענת המחזיק, הוא קנה את הקרקע לאחר שהקטן כבר הגדיל, ואף שלפי טענתו לא עברו שלוש שנים מיום שקנה

בקטנותו היתה מצטרפת, שהרי לאחר שהגדיל חלה המכירה למפרע מאז, וחזקתו אינה נחשבת רק משום שאין מחזיקים בנכסי קטן.

ויש שפירשו, שהמדובר בנכסי קטן שבית-דין מינו לו אפטרופוס והמחזיק טוען שקנה ממנו, ועל כך אמרו שאין מחזיקים בנכסי קטן (אור שמח).

מה כוחה של נאמנות מדין 'יכיר'?

ש"נאמן בלי שום מיגור". וכן ביאר ה'מאירי' (שם) "שמאחר שבחלק הבכורה נאמן אף בנכסים הבאים אחר מכן, כלי-שכן בחלק פשיטות".

והקשה על כך ה'קצות החושן' (סי' רע"ו סק"ב): האומר 'בני הוא זה וכהן הוא', לדעת רבי נאמן להחזיק ככהן ולהאכילו בתרומה, כי "בידו להאכילו בתרומה" (כתובות כה, ב), היינו שנאמן ב'מיגור', כי היה יכול להימנע מלומר שהוא בנו ויהיה נאמן הוא להעיד שהוא כהן שעד אחד נאמן בזה. ולשיטת הרמב"ם שמדין 'יכיר' יכול לומר שהוא בנו אף אם אינו מוחזק בכך, הרי גם בלא 'מיגור' יהא נאמן להעיד שכהן הוא?

ותירץ ה'שערי יושר' (שער ו פי"ג ד"ה ובוה):

התורה נתנה נאמנות לאב על בנו מדין 'יכיר' רק לדינים הנוגעים לו מצד שהוא בן, אבל לא נתנה לו 'הכרה' נוספת, כגון שהוא גם בכור. ומה שכתב הרמב"ם שנאמן לומר 'זה בני ובכורי הוא', הוא רק כאשר ידוע לכל שהוא גדול הבנים ובאמרו שזה בנו ממילא ידוע שזה בכורו. ולכן, כאשר מעיד 'בני הוא זה וכהן', כלומר שהוא כהן כשר שאינו בן גרושה וחלוצה - על זה אין עדותו מועילה מדין 'יכיר' ונאמן רק משום ה'מיגור'.

הלכות נחלות פרק ב, הלכה יד: אָפְלוּ אָמַר הָאֵב עַל מִי שְׁלֵא הֶחֱזַק בְּנוּ בְּלָל: הוא בְּנֵי וּבְכוּרֵי הוּא – נְאֻמָּן.

לדעת הרשב"ם והתוספות (בבא בתרא קלד, ב. ד"ה ליורשו), האב נאמן לומר על מי שלא הוחזק כבנו 'זה בני' להוריש לו נכסים שהיו בידו בשעה שהעיד, כי נאמן ב'מיגור' שהיה יכול לתת לו את הנכסים במתנה, אבל לגבי נכסים שהגיעו לידו לאחר מכן, ולא היה יכול להקנותם לו במתנה באותה שעה (ש'אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם) - אינו נאמן.

ומהפסוק "כי את הבכור... יכיר לתת לו פי שנים" למדו (שם קנ"ו, ב) שיש לאב נאמנות מיוחדת ("יכירונו לאחרים") לומר 'זה בני בכורי' שייטול פי שנים אף בנכסים שבאו לרשותו לאחר מכן, אבל זהו רק אם היה מוחזק כבנו ולא ידוע אם הוא בכורו, כי חידוש התורה שהאב נאמן מדין 'יכיר' הוא לגבי הבכורה, אך אם אינו ידוע כבנו, אין לו נאמנות מדין 'יכיר' ונאמן רק ב'מיגור', ורק לגבי הנכסים שברשותו בעת העדות.

אך לשיטת הרמב"ם האב נאמן לומר 'זה בני' מדין 'יכיר' גם "על מי שלא הוחזק בנו כלל" ואף לנכסים שיבואו לרשותו אחר כך, כמו שכתב הריטב"א (שם קלד, ב)

ספק מי הירוש

שבת קודש כ"ב מרחשון ה'תשע"ה

ולא הזכיר דבר לגבי הסבא, ומשמע שגם אם הסבא אינו בחיים זהו ממון המוטל בספק. ומדוע אין היבם נחשב יורש ודאי של אחיו וזוכה בכל הירושה (לחם משנה)?

ומבאר המהרש"א (יבמות לו, ב, ד"ה והגמרא):

גם כשהסבא אינו בחיים אין היבם נחשב יורש ודאי, שהרי לטענת הבן הוא הירוש את המת ולא הסבא (כי האב יורש את בנו רק אם אין לבן זרע), ואם כן הסבא צריך להוכיח שהבן אינו זרע המת אלא זרע אחיו היבם, וכיון שהדבר ספק חולקים (וכ"כ הבית שמואל אה"ע סי' קס"ג ס"ק ד).

וה'קרני ראם' (על המהרש"א שם) מצדד בשיטת הרא"ש, שכאשר הסבא אינו בחיים מוחזק היבם כיוורשו של אחיו כי היבם ירש אותו מיד שמת קודם שהתעורר ספק בדבר. ואדרבה, כיון שלא הוכר העובר של היבמה, מסתבר שהמת לא הניח בן ואחיו הוחזק כיוורשו, וכעת שבן היבם בא ומערער על כך, אין מוציאים מחזקת היבם.

הלכות נחלות פרק ה, הלכה ד: יִבְמָה שְׁלֵא שִׁתְּהָה שְׁלִשָּׁה חֳדָשִׁים... וְיִלְדָה בֵן, וְאִין יָדוּעַ אִם בֵּן תִּשְׁעָה לְרֵאשׁוֹן אוּ בֵּן שִׁבְעָה לְאַחֲרוֹן, וְהָסַפֵּק אוֹמֵר: שְׁמָא בֵּן הַמֵּת אֲנִי וְאִירֶשׁ אֶת נִכְסֵי אָבִי בְּלֵן... וְהַיָּבָם אוֹמֵר: שְׁמָא בְּנִי אֶתָּה, וְאִמְרָ רְאוּנָה לְיָבָם, וְאִין לֶךְ בְּנִכְסֵי אָחִי בְּלוּם ... חוֹלְקִין בְּשׂוּהָ.

והקשה הרא"ש (יבמות פ"ד ס"ח): למה חולקים, והרי היבם מוחזק בנכסי המת בהיותו אחיו, כי גם ללא היבום הוא יורשו בוודאי, ואילו הבן אינו אלא ספק יורש ואין הספק יכול להוציא מידי הוודאי?

ותירץ: מדובר במקרה שהסבא (אביהם של המת והיבם) בחיים והוא הירוש את בנו המת (ולא האח היבם), והיבם יכול לזכות בנכסי אחיו רק מכח הייבום ובו אין הוא מוחזק יותר מהבן, ולכן זהו ממון המוטל בספק וחולקין. אבל כאשר הסבא אינו בחיים אכן היבם יורש את כל נכסי אחיו המת. אבל הרמב"ם כאן כתב שהבן והיבם חולקין בנכסי המת

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ט"ז כ"ב מרחשון ה'תשע"ה

יום ראשון ט"ז מרחשון ה'תשע"ה

הלכות טוען ונטען

מצות עשה אחת היא, והיא - דין טוען ומודה או כופר. ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

פרק א

א. הטוען את חברו במטלטלין, והודה לו במקצתן - הרי זה משלם מה שהודה, ונשבע על השאר מן התורה; שנאמר: 'אשר יאמר כי הוא זה'. וכן אם כפר בכל, ואמר: 'לא היו דברים מעולם', ועד אחד מעיד שהיו - הרי זה נשבע מן התורה. ומפי השמועה [מסורת ממשה רבינו] למדו, שכל מקום ששנים מתייבין אותו ממון, אחד מתייבו שבועה; וכן למדו מפי השמועה, שעד אחד 'לכל עון ולכל חטאת' אינו קם, אבל קם הוא לשבועה.

ב. אין לך מתייב שבועה מן התורה, חוץ משלושה: מי שהודה במקצת המטלטלין, ומי שחייבו עד אחד, והשומר - שהרי נאמר: 'שבועת ה' תהיה בין שניהם'. וכבר בארנו שבועת השומרין בהלכות שכירות. וכל אחד משלושתן נשבע, ונפטר מלשלם. אבל כל הנשבעין ונוטלין, כגון שכיר [הטוען לאי תשלום] ונחבל [ניזק מחבירו וטוען לאי תשלום] ונגזל ופוגם שטריו [מודה שחלקו פרוע] וכיצא בו, וכן כל הנשבעין בטענת ספק, כגון השתפין והאריסין [שלא נטלו יותר מהמגיעם] - כלן נשבעין בתקנת חכמים. וכל אלו השבועות - אף על פי שהן מדברי סופרים - הרי הן כעין של תורה, בקניטת חפץ [קדוש].

ג. הטוען מטלטלין על חברו, וכפר בכל ואמר: 'לא היו דברים מעולם', או שהודה במקצת ונתנו מיד, ואמר: 'אין לך בידי אלא זה, והא לך', או שאמר: 'אמת שהיה לך אצלי, אבל מחלת לי, או ינת לי, או מכרת לי, או החרתי לך', או שטענו חטים, והודה לו בשעורים - בכל אלו, פטור משבועת התורה. אבל חכמי תלמוד תקנו, שישבע הנתבע בכל אלו שבועת הסת [שחכמים 'הסיתו' לכך], ונפטר; ואינה כעין של תורה, לפי שאין בה נקיטת חפץ. וכבר בארנו דרך השבועה של תורה ודרך שבועת הסת בהלכות שבועות.

ד. כל מי שנתחייב שבועה מן התורה, הרי זה נשבע ונפטר. ואם לא רצה להשבע - יורדין לנכסיו, וגובין מהן כל מה שטען חברו עליו; שהרי התובע אומר לו: 'איני זז מדין תורה - או השבע, או תן לי'. ויש לו [לנתבע זכות] להחרים [להטיל חרם סתם] על מי שטוען עלי דבר שאינו כן, ונותן. אבל מי שנתחייב שבועה מדבריהם - אם

היה מן הנשבעין ונוטלין, אינו יכול להפך השבועה [על הנתבע ויפטר]; שהרי הנתבע אומר לו: 'השבע וטל, כמו שתקנו לך חכמים'. ואם לא רצה להשבע, ילך לו. והורי רבותי, שאם אמר התובע: 'איני רוצה בתקנה זו שתקנו לי חכמים, אלא הריני פשאר התובעים' - הרי זה משביע את הנתבע הסת. ואם רצה [הנתבע] להפכה על התובע - מתייבין את התובע להשבע הסת וטל, או ילך לו.

ה. היה המתייב שבועה מדבריהם מן הנשבעין ונפטרין, כגון הנשבעין על טענת ספק, או מן הנשבעין הסת, ולא רצה להשבע - משמתין [מנדיים] אותו שלשים יום. אם לא בא, ולא תבע [להתיר] נדויו - מלקין אותו מכת מרדות, ככל מי שחלה עליו שמתא שלשים יום, שמכין אותו, ואחר כך מתיירין לו נדויו. ואין יורדין לנכסיו, לפי שאינו מתייב שבועה מן התורה.

ו. כל המתייב שבועת הסת - אם רצה להפך השבועה על התובע, הרי התובע נשבע הסת ונוטל; ואין לך מי ששבע הסת ונוטל מחברו, אלא זה שנהפכה עליו שבועת הסת. ואין לך שבועה שתהפך, אלא שבועת הסת בלבד; אבל שבועה של תורה, או של דבריהם שהיא כעין של תורה - אין הופכין שבועתן.

ז. אין משביעין שבועת הסת, אלא על טענת ודאי; אבל על טענת הספק, פטור. כיצד? 'כמדומה לי שיש לי אצלך מנה', או שאמר: 'מנה שהלוייתיך, כמדומה לי שלא פרעתיני', אומר לי אבא שיש לי אצלך מנה, או שצוה לי בפני עדים שיש לי אצלך מנה, דבר פלוני נגב מביתי, ולא היה שם אלא אתה, קרוב בעיני שאתה גנבתו, 'חשבתי מעותי ומצאתי חסר, שמא אתה הטעיתני בחשבון', והנתבע אומר: 'אין לך בידי כלום' - הרי זה פטור אף משבועת הסת. וכן כל פיוצא בזה.

ח. 'מנה יש לי בידיך בודאי', והנתבע אומר: 'איני יודע, שמא יש לך שמא אין לך' - הרי הנתבע נשבע שבועת הסת שאינו יודע, ונפטר; לפי שלא חייב עצמו בודאי. וכן כל פיוצא בזה. 'כור חטים יש לי בידיך בודאי', והנתבע אומר: 'איני יודע אם חטים הוא אם שעורים' - הרי זה נשבע הסת שאינו יודע, ומשלם שעורין. וכן כל פיוצא בזה.

ט. 'מנה יש לי בידיך בודאי', והנתבע אומר: 'כן, היה לך בידי, אבל איני יודע אם התורתי לך אם עדין לא התורתי לך' - חייב לשלם. ולא ישבע התובע כלל, אפלו שבועת הסת; מפני שהוא [הנתבע] יודע בודאי שהוא חייב; והרי זה טוען אותו טענת ודאי, ונסתפק לו אם נפטר אם לא נפטר. וכן כל פיוצא בזה. אבל אם אין לו תובע, אלא הודה מעצמו ואמר: 'גולתיך', או 'הלוייתי מנה', אביך הפקיד אצלי מנה, ואיני יודע אם התורתי או לא

48 אם הודה 'שחבלתי בזה, והביא עלי [הניזק] עדים בבית
49 דין, וחיבוי לתן כף וכו' בגזוק' - הרי זה חיב לשלם;
50 לפיכך, אם טען הטוען: 'שבית דין חיבו אותך לשלם לי
51 מאה דינרין משום שחבלת בי', והוא אומר: 'לא היה
52 דברים מעולם' - הרי זה נשבע הסת. וכן כל פיוצא בזה.

פרק ב

54 א. כל חשוד על השבועה (שישבע לשקר) - אין משביעין
55 אותו לא שבועת התורה, ולא שבועה שמדבריהן, ולא
56 שבועת הסת. ואפלו רצה התובע, אין שומעין לו.

57 ב. אחד הנשבע לשקר שבועת בטוי [כגון: עשיתי ולא
58 עשה], או שבועת העדות [שלא ראה עדות וראה], או
59 שבועת הפקדון [שאינו בידו, והוא בידו], או שבועת שוא
60 [כגון: על יום שהוא לילה] - הרי הוא חשוד על השבועה.
61 וכן כל הפסול לעדות משום עברה - בין פסלנות של
62 תורה, כגון בעלי רבית ואוכלי נבלות וגזלנין, בין פסלנות
63 של דבריהם, כגון משחק בקביא ומפריחי יונים - הרי
64 הוא חשוד על השבועה, ואין משביעין אותו.

65 ג. אין אדם נעשה חשוד, עד שיבואו עליו עדים שהוא
66 עבר עברה שנפסל בה. אכל המודה מפי עצמו שהוא
67 חשוד, וישעבר עברה שנפסל בה - אף על פי שחוששין
68 לו, ואין ראוי לעשותו עד לכתחלה - אם נתחייב שבועה,
69 משביעין אותו; שהרי אנו אומרים לו: 'אם אמת אתה
70 אומר - השבע, ולא מפני שעברת עברה אסור לך להשבע
71 באמת; ואם שקר אתה טוען - הודה לבעל דינך'. אכל
72 הנחשד בעדים - אין אנו מאמינים אותו שישבע.

73 ד. תקנת חכמים היא, שכל המחייב שבועה מן התורה על
74 טענת ודאי - אם היה חשוד, הרי התובע נשבע מדבריהם
75 ונוטל מה שטען. היו שניהם חשודין - חזרה שבועה
76 למחייב לה [המקור], שהוא הנחבע; ומתוך שאינו יכול
77 להשבע, משלם. היה החשוד שומר, וטען שאבד הפקדון
78 או נגב - אין שפגגו יכול להשבע ולטל, שהרי אינו
79 טוענו ודאי שאכלו [וגזלו]. לפיכך, אם טען בעל הפקדון
80 ואמר: 'בפני שלח יד [השתמש] בפקדוני', או 'פשע בו'
81 - הרי התובע נשבע בתקנת חכמים, ונוטל.

82 ה. נתחייב החשוד שבועה מדבריהם - אם היה מן
83 הנשבעין ונוטלין, אינו יכול להשבע ולטל; אלא הנתבע
84 שפגגו ישבע הסת, ויפטר. וכן פוגם שטרן [מודה שחלקו
85 פורע] וכל פיוצא בו שהיה חשוד, וטען הלוה שפרעו,
86 ואמר 'ישבע לי' - הרי הנתבע נשבע הסת, ויפטר אף מן
87 השטר.

88 ו. היה אותו חשוד מן הנשבעין בטענת ספק [כגון שותף
89 שנשבע שלא לקח יותר מחלקו] - אינו נשבע, לפי שהוא
90 חשוד; ואין שפגגו נשבע, לפי שלא נתחייב זה שבועה
91 מן התורה, ולפי שאין התובע טוענו טענת ודאי, כרי
92 שישבע על טענתו.

93 ז. נתחייב החשוד שבועת הסת, אין שפגגו נשבע ונוטל;

1 החרותי' - אינו חיב לשלם; ואם בא לצאת ידי שמים,
2 חיב לשלם.

3 י. 'מנה לי בידך', 'אין לך בידי כלום', 'השבע הסת וכו',
4 'השבע אתה הסת וטל', ואמר התובע: 'איני רוצה
5 להשבע' - הרי הנתבע אומר לו: 'השבע וטל, או תלך
6 בלא כלום'; ואין שם הפוך אחר. ויש לו להחרים [להטיל
7 חרם] סתם על מי שהוא חיב לי, ולא יתן לי.

8 יא. הורו רבותי, שכל מי שנתחייב שבועה - בין של
9 תורה, בין של דבריהם, אפלו הסת - יש לו [יכול]
10 להחרים סתם קדם שישבע, על כל מי שיטען עליו דבר
11 שאינו חיב בו, כרי שישביע אותו בחנם; ויענה המשביע
12 'אמן', ואחר כך ישבע זה. ותקנה טובה היא לבעלי דינר,
13 כרי שימנעו מטענות השקר, ולא יגרמו להוציא שם שמים
14 לבטלה, ולא ישאו שמע שוא [יטענו שקר].

15 יב. כל מי שנתחייב שבועה - בין של תורה, בין של
16 דבריהם - מגלגל עליו המשביעו [שיכולו בשבועתו] כל
17 מה שירצה מדברים שאם יודה בהן יתחייב ממון. ועד
18 היכן כח הגלגול? עד שיאמר לו: 'ובכלל שבועה זו, שלא
19 נמפרת לי פעם עברי, ועדין עבדי אתה'. וכבר בארנו,
20 שאין מגלגלין על השכיר.

21 יג. מי שנתחייב שבועה, אפלו הסת [מדרבנו], והתחיל
22 התובע לגלגל עליו דברים אחרים שלא טען אותם תחלה
23 - ראה זה הנתבע כרי, ואמר: 'איני רוצה להשבע, אלא
24 הריני משלם הטענה הראשונה שנתחייבתי על כפירתה
25 שבועה' - אין שומעין לו; אלא אומרים לנתבע: 'או תן
26 לו כל מה שגלגל עליך מטענות הודיות [הודאיות], או
27 השבע והפטר'.

28 יד. הטוען את חברו טענות הרבה - אין משביעין אותו
29 על כל טענה וטענה, אלא שבועה אחת על הכל. נתחייב
30 שתי שבועות על שתי טענות, קלה וחמורה [כגון מדרבנו
31 ומדאורייתא] - משביעין אותו החמורה [דאורייתא],
32 ומגלגלין בה שאר הדברים.

33 טו. כל הטוען את חברו טענה, שאם הודה בה, אינו חיב
34 לשלם ממון - אף על פי שפטר - אין מחייבין אותו לא
35 שבועת הסת, ולא [מטיל עליו] חרם סתם. פיצד? אמרת
36 שתתן לי מנה, 'לא היה דברים מעולם' - אין משביעין
37 אותו הסת, ולא חרם סתם; שאלו הודה בדבר זה, לא היה
38 חיב כלום. 'אתה קללת אותי', 'אתה הוצאת עלי שם רע',
39 'לא היה דברים מעולם' - אין מחיימין על זה. וכן כל
40 פיוצא בדברים אלו.

41 טז. 'אתה חבלת בי', 'לא היה דברים מעולם' - הרי זה
42 נשבע הסת; שאף על פי שאינו משלם קנס על פי עצמו,
43 משלם שבת [דמי בטלה] ורפוי ובשת. 'אתה בישאתני', 'לא
44 היה דברים מעולם' - אם היה במקום שגובין בו קנסות,
45 הרי זה נשבע הסת; שאלו הודה, היה משלם הבשת.

46 יז. במה דברים אמורים, שהמודה בקנס פטור? בששורה
47 בדבר שחיב עליו קנס, כגון שאמר: 'חבלתי בזה'. אכל

מתוך מהדורת חזק

47 ג. 'שתי מעין ופרוטה יש לי בידך', 'אין לך בידך אלא
48 פרוטה' - חיב; 'אין לך בידך אלא שתי פרוטות' - פטור,
49 מפני שפכר בפחות משתי מעין. 'מנה לי בידך', 'אין לך
50 בידך אלא חצי פרוטה' - פטור; 'שפל המודה בפחות
51 מפרוטה, כאלו לא הודה בכלום.
52 ד. 'מאה תמרים יש לי בידך', 'אין לך בידך אלא תשעים'
53 - רואין: אם היו שוין שם העשר שפכר בהן שתי מעין,
54 נשבע; ואם לאו, פטור. 'תמשה וששים אגוזים יש לי
55 בידך', 'אין לך בידך אלא אגוז אחד' - אם שנה האחד
56 פרוטה, נשבע; ואם לאו, פטור. וכן כל פיוצא בזה.
57 ה. כמה דברים אמורים? בכסף או במיני סחורות ופרות
58 וכיוצא בהן; אבל הכלים, אין משערין את דמיהן. אפלו
59 היו עשר מחטין בפרוטה, וטענו שתי מחטין - הודה
60 באחת וכפר באחת, חיב, שנאמר: "כסף או כלים", כל
61 הכלים ככסף. טענו כסף וכלי, והודה בקלי וכפר בכסף -
62 אם יש בכפירה שתי מעין, חיב; ואם לאו, פטור. הודה
63 בכסף וכפר בקלי - אם הודה בפרוטה, חיב. וכן כל פיוצא
64 בזה.
65 ו. העיד עליו עד אחד - אפלו לא כפר אלא בפרוטה,
66 הרי זה נשבע; שכל מקום ששנים מחיבין אותו ממון,
67 אחד מחיבו שבועה. ביצד? 'פרוטה או שנה פרוטה יש
68 לי בידך', 'אין לך בידך כלום', ועד אחד מעיד שיש לו -
69 הרי זה נשבע. וכן בשבועת השומרים - אפלו הפקיד אצלו
70 פרוטה או שנה פרוטה, וטען שאבדה - נשבע. וכל פחות
71 מפרוטה - אינו ממון, ואין בית דין נזקקין לו. וכן כל
72 הנשבעין ונוטלין, נשבעין ונוטלין מפרוטה ומעלה.
73 ז. הורו רבותי, שהנשבעין ונוטלין, אינן צריכין טענת
74 שתי כסף. ואני אומר, שצריך הנתבע שיכפר בשתי מעין,
75 ואחר כך ישבע התובע בתקנת חכמים ויטל; שהרי כל
76 הנשבעין בטענת ספק - צריך שיהיה ביניהן ספק בפירת
77 שתי כסף, ואחר כך ישבע מספק.
78 ח. אין מודה במקצת חיב שבועה, עד שתהיה הודיה
79 ממין הטענה. ביצד? 'כור חטים יש לי בידך', 'אין לך
80 בידך אלא לתך [חצי כור] חטים' - חיב. אבל אם אמר לו:
81 'אין לך בידך אלא כור של שעורים' - פטור; שהמין
82 שטענו, לא הודה לו בו; והמין שהודה לו בו, לא טענו.
83 'דינר זהב יש לי בידך פקדון אצלך', 'לא הפקדת אצלי
84 אלא דינר כסף', 'מעה כסף הפקדתי אצלך', 'לא הפקדת
85 אצלי אלא פרוטה' - פטור; מפני שטענו עין [מין] דבר,
86 והודה לו בעין אחרת. וכן אם אמר לו: 'עשרה דינרין
87 מצריות הפקדתי אצלך', 'לא הפקדת אצלי אלא עשרה
88 צוריות' - פטור. וכן כל פיוצא בזה.
89 ט. 'מנורה גדולה יש לי בידך', 'אין לך בידך אלא מנורה
90 קטנה' - הרי זה פטור. אבל אם טענו מנורה בת עשר
91 ליטרין [זחב], והודה לו במנורה בת חמש ליטרין - הרי
92 זה מודה במקצת, מפני שיכול לגרדה ולהעמידה על
93 חמש. וכן אם טענו אזור [חגור] גדול, ואמר לו: 'אין לך

1 שבועת הסת עצמה - תקנה היא, ולא עשו לה תקנה
2 אחרת שישבע התובע, אלא הרי הנתבע נפטר בלא
3 שבועה.
4 ח. מי שנתחייב שבועת הסת, והיה התובע חשוד - אין
5 הנתבע יכול להפך עליו [על התובע] השבועה, שהרי אין
6 זה יכול להשבע; אלא לשלם, או ישבע הסת. אין שומעין
7 לזה לתלות בדבר שאי אפשר; והרי זה כמי שהפך
8 שבועתו על הקטן, שאין שומעין לו, אלא או ישבע הסת,
9 או ישלם.
10 ט. מי שנתחייב שבועה, בין מן התורה בין מדבריהם,
11 ונשבע ונטל או נשבע ונפטר, ואחר כך באו עליו עדים
12 שהוא חשוד - אין שבועתו שנשבע [נחשבת] כלום; ויש
13 לבעל דינו להוציא מידו מה שננטל, או ישבע זה שפנגדו
14 ויטל ממנו.
15 י. לעולם בזה [כאמור] דיני לחשוד, עד שילקה בבית דין
16 - אם היו עליו עדים שילקה על ידם - ויעשה תשובה,
17 ויחזר לכשרותו בין לעדות בין לשבועה.
18 יא. מי שטען [טענה] על חברו וכפר בו ונשבע, בין
19 שבועת התורה בין שבועת הסת, ואחר כך באו עדים
20 והעידו עליו שעל שקר נשבע - הרי זה משלם, והחזק
21 חשוד על השבועה. וכבר בארנו בשבועות, שכל הנשבע
22 על ממון חברו ועשה תשובה - חיב להוסיף חמש.
23 יב. טענו שיש לו אצלו חוב בעדים וקנן, ואמר: 'כן
24 היה, ופרעתיך', או שאמר: 'איני חיב לך כלום', ונשבע
25 הסת, ואחר כך באו עדי הקנן, או הוציא השטר ונתקם
26 [אומר בבי"ד] - הרי זה משלם, ואינו חשוד; שהרי לא
27 העידו שלא פרעו, ולא אמר הנתבע 'לא היו דברים
28 מעולם'. וכן כל פיוצא בזה.
29
30 פרק ג
31 א. אין מודה במקצת חיב שבועה מן התורה, עד שיודה
32 בפרוטה או יתר, ויכפר בשתי מעין כסף או יתר. וכמה
33 היא פרוטה? משקל חצי שעורה של כסף נקי. וכמה הם
34 שתי מעין? משקל שתיים ושלישים שעורות כסף מזקק.
35 ב. כל כסף האמור בתורה - הוא שקל הקדש, והוא
36 עשרים מעה. וכל כסף של דבריהם [בלשון חכמים] - הוא
37 ממטבע ורשלים, שהיה הסלע שלהם אחד משמונה בו
38 כסף והשאר נחשת, כמו שבארנו. אבל המעה - היא היתה
39 כסף נקי אפלו בירושלים, והיא היתה כסף של ירושלים.
40 ולפי שנה שהצריכו להיות כפירת הטענה שתי כסף, הוא
41 מדבריהם - עשו אותה כמו כסף של ירושלים, שהן שתי
42 מעין; ולא עשו אותה שני שקלים בשקל הקדש. זה הוא
43 הדבר הנראה לי בשעור כפירת הטענה. ורבותי הורו
44 שפכירת הטענה הוא משקל תשע עשרה שעורות וחצי
45 שעורה מן הכסף. ויש לי כמה ראיות לסתור אותה הדרך
46 שתפסו עד שיצא להם זה החשבון, וינאה לי שהוא
טעות.

46 שִׁבְמִדָּה או שִׁבְמִשְׁקָל או שִׁבְמִנְזָן, וְיִזְדֶּה לוֹ בְּדָבָר שִׁבְמִדָּה
 47 או שִׁבְמִשְׁקָל או שִׁבְמִנְזָן. מִיִּצַּד? 'עֲשֵׂה דִּינִי יֵשׁ לִי
 48 בְּיָדְךָ', 'אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשָּׁה'; 'כּוֹר שָׁל חֲטִים יֵשׁ לִי
 49 בְּיָדְךָ', 'אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא סֶאֱתִים'; 'שְׁנֵי רוּטְלִין [לִיטְרִים]
 50 שָׁל מְשִׁי יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ', 'אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא רוּטְל' - הָרִי זֶה
 51 חֵיב. וְכֵן כֹּל פְּיֻצָּא בְּזָה. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: 'כִּים מְלֵא
 52 דִּינְרִין מְסָרְתִי לְךָ', 'לֹא מְסָרְתִי לִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים'; 'מֵאָה
 53 דִּינְרִין מְסָרְתִי לְךָ', לֹא מְסָרְתִי לִי אֶלָּא צָרוּר שָׁל דִּינְרִין,
 54 וְלֹא מְנִיתִ אוֹתוֹ בְּפָנֵי, וְאֵינִי יוֹדַע מַה הִּיָּה בּוֹ, וּמֵה שֶׁהִנְחַתָּ
 55 אֵתָה נּוֹטְל' - הָרִי זֶה פְּטוּר. וְכֵן כֹּל פְּיֻצָּא בְּזָה.
 56 ב. 'בֵּית מְלֵא תְּבוּאָה מְסָרְתִי לְךָ', וְהֵלֵךְ אוֹמֵר: 'לֹא מְסָרְתִי
 57 לִי אֶלָּא עֲשֵׂרֵת כּוֹרִין'; 'עֲשֵׂרֵת כּוֹרִין מְסָרְתִי לְךָ', 'אֵינִי
 58 יוֹדַע כְּמָה הֵם, שֶׁהָרִי לֹא מְדַדְתָּ בְּפָנֵי, אֶלָּא מֵה שֶׁהִנְחַתָּ
 59 אֵתָה נּוֹטְל' - פְּטוּר.
 60 ג. 'בֵּית זֶה מְלֵא עַד הַיּוֹז מְסָרְתִי לְךָ', וְהֵלֵךְ אוֹמֵר: 'עַד
 61 הַחֲלוֹן' - חֵיב. וְכֵן כֹּל פְּיֻצָּא בְּזָה.
 62 ד. אֵין מוֹדָה בְּמִקְצַת חֵיב שְׁבוּעָה, עַד שִׁיּוֹדָה בְּדָבָר
 63 שֶׁאֲפָשָׁר לוֹ לְכַפֵּר בּוֹ. מִיִּצַּד? מִי שֶׁטָּעַן חֲבָרוֹ וְאָמַר: 'מֵאָה
 64 דִּינְרִין יֵשׁ לִי אֶצְלָךְ, חֲמִשִּׁים שְׁבַשְׁטָר זֶה וְחֲמִשִּׁים בְּלֵא
 65 שְׁטָר', 'אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים שְׁבַשְׁטָר' - אֵין זֶה מוֹדָה
 66 בְּמִקְצַת; שֶׁהַשְׁטָר לֹא תוֹעִיל בּוֹ כְּפִירְתּוֹ, וְהָרִי כָּל נְכֶסֶיו
 67 מְשַׁעְבָּדִין בּוֹ, וְאֶפְלוּ כְּפָר בּוֹ, הִיָּה חֵיב לְשַׁלֵּם; לְפִיכָף
 68 נִשְׁבַּע הֶסֶת עַל הַחֲמִשִּׁים.
 69 ה. 'שְׁטָר שְׁפָתוֹב בּוֹ סְלָעִים', וְלֹא הַזְכִּיר מִנְזָן, מִלְוָה
 70 אוֹמֵר: 'חֲמֵשׁ סְלָעִים שָׁיֵשׁ לִי בְּיָדְךָ, הֵם הַכְּתוּבִים בּוֹ,
 71 וְהֵלֹוָה אוֹמֵר: 'אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא שְׁלֹשׁ, וְהֵן הַכְּתוּבִים
 72 בְּשֵׁטָר' - אִף עַל פִּי שְׂאִין מַחְזִיכִין אוֹתוֹ בְּשֵׁטָר זֶה אֶלָּא
 73 שְׁתִּים [מִינִימוּם שֶׁל "סְלָעִים"], וְהָרִי הוֹדָה בְּסָלַע שֶׁאֲפָשָׁר
 74 לוֹ לְכַפֵּר בָּהּ - הָרִי זֶה פְּטוּר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַשִּׁיב אֲבָדָה
 75 [יְכַל לִטְעוֹן שְׁתִּים], וְתִקְנַת חֲכָמִים הִיא, שֶׁכֹּל שֶׁשִּׁיב
 76 אֲבָדָה - לֹא יִשְׁבַּע, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוּ בְּמִקוֹמוֹ. וְכֵן הָאוֹמֵר
 77 לְחֲבָרוֹ: 'אָמַר לִי אֲבֵא שְׁיֵשׁ לּוֹ בְּיָדְךָ מְנָה', או 'צְנֵה לִי
 78 אֲבֵא שְׁיֵשׁ לּוֹ בְּיָדְךָ מְנָה', וְהֵלֵךְ אוֹמֵר: 'אֵין לּוֹ בְּיָדִי אֶלָּא
 79 חֲמִשִּׁים' - הָרִי זֶה מְשִׁיב אֲבָדָה [יְכַל לְכַפּוֹר הַכֹּל], וּפְטוּר
 80 אִף מְשִׁבוּעַת הֶסֶת. וְאֵין צָרִיף לוֹמַר, אִם הוֹדָה מְעַצְמוֹ
 81 וְאָמַר: 'מְנָה הִיָּה לְאֲבִיךָ בְּיָדִי, וְנִתְתִּי לוֹ חֲמִשִּׁים, וְנִשְׁאָר
 82 לוֹ חֲמִשִּׁים' - שְׁנָה פְּטוּר אִף מְשִׁבוּעַת הֶסֶת. אֲבָל יוֹרֵשׁ
 83 שֶׁטָּעַן וְאָמַר: 'אֵינִי יוֹדַע בּוֹדַאי שְׁיֵשׁ לְאֲבִי בְּיָדְךָ אוֹ בְּיָד
 84 אֲבִיךָ מְנָה', וְהוּא אוֹמֵר: 'אֵין לּוֹ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים', או
 85 'אֵין לּוֹ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים' - הָרִי זֶה מוֹדָה בְּמִקְצַת,
 86 וְיִשְׁבַּע.
 87 ו. 'מְנָה לִי בְּיָדְךָ עַל מִשְׁכּוֹן זֶה', 'אֵין לְךָ בְּיָדִי עָלָיו אֶלָּא
 88 חֲמִשִּׁים' - הָרִי זֶה מוֹדָה בְּמִקְצַת; וְאִם אֵין הַמִּשְׁכּוֹן שְׁנָה
 89 אֶלָּא חֲמִשִּׁים, או פָּחוֹת - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע, וּמְשַׁלֵּם הַחֲמִשִּׁים
 90 שֶׁהוֹדָה בָּהֶן. הִיָּה הַמִּשְׁכּוֹן שְׁנָה מֵאָה או יָתֵר - הוּאִיל
 91 וְהַמְלִיָּה יְכוֹל לְטָעַן [שְׁחִיב לן] עַד כְּפִי דְמִיּוֹ, הָרִי הַמְלִיָּה
 92 נִשְׁבַּע וְנוֹטְל מִדְּמֵי הַמִּשְׁכּוֹן. הִיָּה שְׁנָה שְׁמוֹנִים - נִשְׁבַּע

1 בְּיָדִי אֶלָּא אֲזוֹר קָטָן' - פְּטוּר. אֲבָל אִם טָעַנוּ וְרִיעָה בַת
 2 עֲשָׂרִים אֵמָה, וְהוֹדָה לוֹ בִּירִיעָה בַת עֲשָׂר אָמוֹת - הָרִי זֶה
 3 נִשְׁבַּע, מִפְּנֵי שֶׁיְכוֹל לְתַתְּכָה וּלְהַעֲמִידָה עַל עֲשָׂר. וְכֵן כֹּל
 4 פְּיֻצָּא בְּזָה.
 5 י. 'כּוֹר חֲטִים יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ', 'אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא כּוֹר
 6 שְׁעוּרִים' - פְּטוּר אִף מִדְּמֵי שְׁעוּרִים; שֶׁהָרִי הַתּוֹבֵעַ אוֹמֵר
 7 לוֹ: 'אֵין לִי בְּיָדְךָ שְׁעוּרִים'; וְנִמְצָא זֶה דוֹמָה לְמִי שֶׁאָמַר
 8 לְחֲבָרוֹ בְּבֵית דִּין, 'מְנָה יֵשׁ לְךָ בְּיָדִי', וְאוֹמֵר לוֹ הָאֲחֵר,
 9 'אֵין לִי בְּיָדְךָ' - שְׂאִין בֵּית דִּין מַחְזִיכִין אוֹתוֹ לְתַן לוֹ כְּלוּם.
 10 וְאִם תִּפְשֵׁי הַתּוֹבֵעַ דְּמֵי הַשְׁעוּרִים, אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ.
 11 יא. הַטּוֹעֵן אֵת חֲבָרוֹ שְׁנֵי מִינִין, וְהוֹדָה בְּאֶחָד מֵהֶן - הָרִי
 12 הַהוֹדָה מִמֵּין הַטּוֹעֵנָה, וְנִשְׁבַּע. מִיִּצַּד? 'כּוֹר חֲטִין וְכוֹר
 13 שְׁעוּרִין יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ', 'אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא כּוֹר חֲטִין' - חֵיב.
 14 הַתְּחִיל הַטּוֹעֵן וְאָמַר: 'כּוֹר חֲטִין יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ', וְקָדַם
 15 שְׁיִשְׁלֵם דְּבָרָיו וְיֹאמַר 'כּוֹר שְׁעוּרִים יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ', אָמַר לוֹ
 16 הַנְּטָעֵן: 'אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא כּוֹר שְׁעוּרִים' - אִם נִרְאָה לְדַגְנִין
 17 שֶׁהַנְּטָעֵן הֶעָרִים [הַתְּחַכֵּם לַהֲפֹטֵר מִשְׁבוּעָה], חֵיב שְׁבוּעָה;
 18 וְאִם לְפִי תָמוּ, פְּטוּר.
 19 יב. 'כּוֹר חֲטִין יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ', אָמַר לוֹ: 'הֵן', וְכוֹר
 20 שְׁעוּרִים, אָמַר לוֹ: 'אֵין לְךָ בְּיָדִי שְׁעוּרִין' - הָרִי זֶה פְּטוּר;
 21 וְאֵין זֶה מוֹדָה בְּמִקְצַת, עַד שֶׁיֹּאמַר לוֹ בְּכַת אַחַת: 'כּוֹר
 22 חֲטִים וְכוֹר שְׁעוּרִין יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ', וְיֹאמַר לוֹ הַנְּטָעֵן: 'אֵין
 23 לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא כּוֹר שְׁעוּרִים'. וְכֵן כֹּל פְּיֻצָּא בְּזָה.
 24 יג. 'מְלֵא עֲשָׂר פְּדִין שְׁמָן יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ', 'אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא
 25 עֲשָׂר פְּדִין בְּלֵא שְׁמָן' - פְּטוּר; שֶׁהָרִי טָעַנוּ שְׁמָן, וְהוֹדָה
 26 בְּחֶרְסִים. 'עֲשָׂר פְּדִין שְׁמָן יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ', 'אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא
 27 עֲשָׂר פְּדִין רִיקָנִין' - חֵיב שְׁבוּעָה; שֶׁהָרִי טָעַנוּ הַפְּדִין
 28 וְהַשְׁמָן, וְהוֹדָה בְּפְדִין. וְכֵן כֹּל פְּיֻצָּא בְּזָה.
 29 יד. 'מְנָה יֵשׁ לִי אֶצְלָךְ הַלְוָאָה', 'לֹא הִיָּו דְּבָרִים מְעוֹלָם,
 30 וְלֹא לְוִיתֵי מִמֶּךָ מְעוֹלָם, אֲבָל חֲמִשִּׁים דִּינָר יֵשׁ לְךָ בְּיָדִי
 31 פְּקָדוֹן', או 'מְשוּם גִּזְק' [שֶׁהוּזָקָתִךְ], וְכִיִּצַּע בּוֹ - הוֹרוּ
 32 רְבוּתֵי שְׁנָה מוֹדָה בְּמִקְצַת, וְיִשְׁבַּע; שֶׁהָרִי טָעַנוּ שֶׁהוּא חֵיב
 33 לוֹ מֵאָה, וְהוֹדָה שֶׁהוּא חֵיב לוֹ חֲמִשִּׁים; וּמֵה לִי נִתְחַיֵּב לוֹ
 34 מְשוּם הַלְוָאָה, או מְשוּם פְּקָדוֹן, או מְשוּם גִּזְק. וְלֹוָה דְּעִמִּי
 35 נוֹטָה.
 36 טו. 'מְנָה וְכֹלִי יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ', 'אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא הַכֹּלִי,
 37 וְהָא לְךָ' - הָרִי זֶה פְּטוּר, וְנִשְׁבַּע הֶסֶת [מִדְּרַבְּנָן] שְׂאִין לוֹ
 38 אֶצְלוֹ אֶלָּא זֶה. אָמַר בְּעַל הַכֹּלִי: 'אֵין זֶה כֹּלִי' - כּוֹלָל
 39 בְּשִׁבוּעָתוֹ שְׁנָה כֹּלִי; הוֹדָה הַנְּטָעֵן שְׂאִין זֶה כֹּלִי, וְנִתְחַלֵּף
 40 לוֹ בְּאֲחֵר - הָרִי זֶה חֵיב שְׁבוּעָה [שֶׁהוּרֵי הוֹדָה בְּמִקְצַת]. כָּל
 41 מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּעָגָן זֶה 'פְּטוּר' - הָרִי זֶה פְּטוּר מְשִׁבוּעַת
 42 הַתּוֹרָה, וְחֵיב שְׁבוּעַת הֶסֶת, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוּ כְּמֵה פְּעָמִים.
 43 יום שני י"ז מרחשון ה'תשע"ה
 44 פָּרָק ד
 45 א. אֵין מוֹדָה בְּמִקְצַת חֵיב שְׁבוּעָה, עַד שֶׁיִּטְעֲנֵנוּ בְּדָבָר

מתוך מהדורת חזק

47 ב. 'שתי שדות מכרת לי, לא מכרתי לך אלא אחת'; שני
 48 עבדים' או 'שני שטרות יש לי בידך, אין לך בדי אלא
 49 שטר אחד' או 'עבד אחד' - הרי זה נשבע הסת. וכן אם
 50 טען ואמר: 'חצר זו' או 'עבד זה' או 'שטר זה שיש בידך,
 51 שלי הוא, ואתה מכרתו לי, והנטען אומר: 'לא היו דברים
 52 מעולם' - בין שהביא הטוען עד אחד, בין שלא הביא -
 53 הרי זה נשבע הסת, ונפטר. וכן החופר בשדה חברו בורות
 54 שיחין ומערות והפסידה [חזיקה], והרי הוא חייב לשלם -
 55 בין שטענו שחפר, והוא אומר: 'לא חפרתי', או שטענו
 56 שחפר שתי מערות, והוא אומר: 'לא חפרתי אלא אחת',
 57 או שהיה שם עד אחד שחפר, והוא אומר: 'לא חפרתי
 58 כלום' - הרי זה נשבע הסת על הכל.
 59 ג. טענו פלים וקרקעות - בין שהודה בכל הפלים וקפר
 60 בכל הקרקעות, בין שהודה בכל הקרקעות וקפר בכל
 61 הפלים, בין שהודה במקצת הקרקעות וקפר במקצתן עם
 62 כל הפלים - בכל אלו נשבע הסת. אבל אם הודה במקצת
 63 הפלים, וקפר במקצתן עם כל הקרקעות - מתוך שהוא חייב
 64 שבועה על מקצת הפלים שכפר בהם, נשבע אף על
 65 הקרקעות שטענו עמהם; שהכל טענה אחת היא. וכן הדין
 66 בטענו פלים ועבדים, או פלים ושטרות - הכל דין אחד
 67 הוא.
 68 ד. טענו ענבים העומדות להבצר, ותבואה יבשה העומדת
 69 להקצר, והודה במקצתן וקפר במקצתן - הרי זה נשבע
 70 עליהן כשאר המשלטלין, והוא שאינן צריכין [עוד]
 71 לקרקע; שכל העומד להבצר, הרי הוא כבצור לענן
 72 כפירה והודיה. אבל אם היו צריכין לקרקע - הרי הן
 73 כקרקע לכל דבר, ואין נשבעין עליהן אלא הסת.
 74 ה. הטוען על חברו ואמר לו: 'שני חדשים שכנת בחצרי,
 75 ואתה חייב לי שכר שני חדשים', והוא אומר: 'לא שכנתי
 76 אלא אחד' - הרי זה מודה במקצת; ואם היה שכר
 77 החדש שכפר בו שתי כסף - נשבע; שאין הטענה בגוף
 78 הקרקע אלא בשכרה, שהוא מטלטלין.
 79 ו. 'שטר מסרתי לך, ועשרה דינרין היה לי בו ראיה'
 80 [שחייבים לי], 'לא היו דברים מעולם' - ישבע הסת. הפך
 81 עליו [שישבע התובע] - הרי זה נשבע הסת שהיתה בו
 82 ראיה לעשרה דינרים, ואבדו באבדת השטר, ויטל. ואם
 83 אמר הנתבע: 'אמת, מסרת לי, ואבד' - הרי זה פטור אף
 84 משובעת הסת; שאפלו פשע בו ואבד - פטור, כמו
 85 שבארנו בהלכות חובל.
 86 ז. האומר לחברו: 'שטר שיש בידך, זכות יש [רשום] לי
 87 בו', וזה אומר: 'איני מוציא שטרי', או 'איני יודע אם יש
 88 לך בו ראיה או לא' - כופין אותו להוציא [בבי"ד].
 89 ח. טען שאבד השטר, מקרימין לו חרם סתם [אם
 90 מעלימו]. טען זה, שהוא יודע בודאי שהשטר שיש לו בו
 91 זכות אצלו הוא - הרי זה נשבע הסת שאינו אצלו, ושאבד
 92 ממנו. וכנה הורו רבותי.
 93 ט. אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן - אחד הקטן

1 המלך שאין לו פחות משמונים, ונטולן מן המשכון,
 2 ונשבע הלך מן התורה על העשרים שכפר בהן. כפר בכל
 3 ואמר, אין זה משכון אלא פקדון, ואין לו אצלי כלום -
 4 נשבע הסת על העשרים.
 5 ז. 'מנה לי בידך, והלה אומר: 'חמשים ודאי יש לך
 6 בדי, אבל החמשים איני יודע אם אני חייב בהן או לאו'
 7 - הרי זה מחייב שבועה, מפני שהודה במקצת, ואינו יכול
 8 להשבע על המקצת שכפר בו, שהרי אינו יודע; לפיכך
 9 משלם המנה בלא שבועה. וכן כל פיוצא בזה. ויש לו
 10 להחרים [להטיל חרם] על מי שטוען עלי דבר שאינו יודע
 11 בודאי שאני חייב בו'.
 12 ח. 'מנה לי בידך, והרי עד אחד מעיד עלי, והנטען
 13 אומר: 'כן הוא, אבל אתה חייב לי כנגד אותו מנה' - הרי
 14 זה מחייב שבועה, ואינו יכול להשבע; ומשלם. ומפני מה
 15 אינו יכול להשבע? שהרי הוא מודה במה שמעיד בו
 16 העד, ואין הנשבע בהעדרת עד אחד נשבע, עד שיכחיש
 17 את העד ויכפר בעדותו, וישבע על כפירתו. לפיכך, שטר
 18 שיש בו עד אחד, וטען שפירו, וכן כפרן [סקרו] שבא
 19 עליו עד אחד, וטען שפרע או שהחזרתי הפקדון - הרי
 20 זה מחייב שבועה, ואינו יכול להשבע; ומשלם. מעשה
 21 באחד שחטף לשון כסף מחברו בפני עד אחד, ואמר: 'כן,
 22 חטפתי, ושלי חטפתי'. ואמרו חכמים: 'הרי זה מחייב
 23 שבועה, ואינו יכול להשבע; ומשלם'. וכן כל פיוצא בזה.
 24 ט. 'מנה הלוייתי', 'לא היו דברים מעולם', הביא עד
 25 אחד שלנה ממנו בפניו - הואיל ואלו היו שנים, היה
 26 מחזק כפרן ומשלם, כמו שיתבאר - הרי זה נשבע על פי
 27 עד אחד; שכל מקום ששנים מחייבין אותו ממון, אחד
 28 מחייבו שבועה. חזר ואמר 'פרעתי' - משלם בלא שבועה,
 29 כמו שבארנו.
 30 י. 'מנה לי בידך, אין לך בדי כלום, ועדים מעידין עלי
 31 שעדין יש לו אצלו חמשים - פסקו כל הגאונים הלכה,
 32 שישלם חמשים, וישבע על השאר; שלא תהא הודית פיו
 33 [המחייבתו שבועה] גדולה מהעדרת עדים.
 34 פרק ה
 35 א. אלו דברים שאין נשבעין עליהן מן התורה: הקרקעות,
 36 והעבדים, והשטרות, וההקדשות. אף על פי שהודה
 37 במקצת, או שיש עליו עד אחד, או ששמר וטען טענת
 38 השומרין - הרי זה פטור, שנאמר: "כי יתן איש אל רעהו",
 39 פרט להקדש; "כסף או כלים", פרט לקרקעות ולעבדים
 40 שהקשו לקרקעות. וכן יצאו השטרות - שאין גופן [הם]
 41 עצמם ממון ככסף וככלים, ואינן אלא לראיה שבהן [על
 42 הלוואה]. ועל פלן נשבעין שבועת הסת [מדרבנן], אם
 43 היתה שם טענת ודאי - חוץ מן ההקדשות; שאף על פי
 44 שאינו חייב עליהן שבועה מן התורה, תקנו חכמים שישבע
 45 עליהן בעין של תורה [בנקיטת חפץ קדוש], כדי שלא
 46 יזלזלו בהקדשות.

מתוך מהדורת חזק

47 וכל פיוצא בזה, והשיב הנטען ואמר: 'איני חיב לך
 48 כלום, או 'אין לך בנדי כלום', או 'שקר הוא טוען' - אין
 49 זו תשובה נכונה [מקובלת]; אלא אומרים בית דין לנטען:
 50 'השב על טענתו ופרש התשובה, כמו שפרש זה טענתו,
 51 ואמר אם לויית ממנו או לא לויית', 'הפקיד אצלך או לא
 52 הפקיד', 'גזלתו או לא גזלתו', 'שכרת אותו או לא
 53 שכרת'. וכן בשאר הטענות. ומפני מה אין מקבלין ממנו
 54 תשובה זו? שמא טועה הוא בדעתו, ויבוא להשבע על
 55 שקר; שהרי אפשר שהלוחו כמו שטען, והחזיר זה את
 56 החוב לבנו או לאשתו, או שנתן לו מתנה כנגד החוב,
 57 וידמה בדעתו שנפטר מן החוב. לפיכך אומרים לו: 'היאך
 58 תאמר איני חיב כלום? שמא אתה מתחייב מן הדין לשלם
 59 ואין אתה יודע! אלא הודיע לדינין פרוש הדברים, והם
 60 יודיעוך אם אתה חיב או אין אתה חיב'. ואפלו היה חכם
 61 גדול, אומרים לו: 'אין לך הפסד שתשיב על טענתו
 62 ותודיענו כיצד [מדוע] אין אתה חיב לו; מפני שלא היו
 63 דברים מעולם, או מפני שהיו והחזרת לו - שהרי אנו דינין
 64 במתוך שייכול לומר בכל מקום. וכן אם טען הטוען
 65 ואמר: 'זה חיב לי מנה', או 'מנה יש לי אצל זה' - אומרים
 66 לו: 'מאיזה פנים? הלויית אותו? או הפקדת אצלו? או
 67 הזיק ממונך? אמר היאך נתחייב לך! שהרי אפשר שידמה
 68 שהוא חיב לו, והוא אינו חיב - כגון שחשדו שגנבו, או
 69 שאמר [הבטיח] לו 'שאאתן לך מתנה', וכיוצא בזה. הרי
 70 שטען עליו שהלוחו מנה, והשיב זה ואמר: 'לא היו
 71 דברים מעולם', ואחר כך הביא הטוען עדים שהלוחו
 72 בפניהם, וחזר הנטען ואמר: 'כן היה, לוייתי ופרעתי' -
 73 אין מקבלין ממנו; אלא החזק כפרן ומשלם. אבל אם
 74 השיב: 'איני חיב לך כלום', או 'אין לך בנדי כלום', או
 75 'שקר אתה טוען עלי', וכל פיוצא בזה, והלך התובע
 76 והביא עדים שהלוחו בפניהם, ואמר הנחבע: 'כן היה,
 77 אבל החזרתי לו פקדונו', או 'פרעתי חובו' - לא החזק
 78 כפרן, ונשבע הסת ונפטר.
 79 ב. ראוהו עדים שמנה לו מעות, ולא ידעו מה הן - תבעו
 80 בבית דין ואמר: 'תן לי מעות שהלוייתך', ואמר לו:
 81 'מתנה נתתם לי', או 'פרעון היו' - הרי זה נאמן, ונשבע
 82 הסת ונפטר. אמר: 'לא היו דברים מעולם', ואחר כך באו
 83 העדים שמנה לו בפניהם - החזק כפרן. ולעולם אין אדם
 84 יחזק כפרן, עד שייכפר בבית דין, ויבואו שני עדים
 85 ויכחישוהו במה שפטר.
 86 ג. מנה הלוייתך, כפר בבית דין ואמר: 'לא היו דברים
 87 מעולם', ובאו שני עדים שלוח ממנו מנה ופרעו, והמלוח
 88 אומר: 'לא נפרעתי' - הרי זה חיב לשלם; שכל האומר
 89 'לא לוייתי', ובאו עדים שלוח - כאומר 'לא פרעתי';
 90 ונמצא הלוח אומר 'לא פרעתי', והעדים מעידים שפרע -
 91 והודאת בעל דין, כמאה עדים. ואין המלוח חיב שבועה
 92 כלל, שהרי החזק כפרן. וכן אם הוציא עליו כתב יד
 93 שהוא חיב לו, ואמר: 'לא היו דברים מעולם, וזה אינו

1 הכא בטענת עצמו, או בטענת אביו - לפי שזה המקצת
 2 שהודה בו לקטן, אינו אלא כמשיב אבדה [יכל לכפור].
 3 וכן אם כפר בכל, וכא עד אחד והעיד לקטן - אינו נשבע;
 4 שזה עד אחד, ואין שם תובע, שתביעת קטן אינה תביעה
 5 גמורה. נמצאת אומר, קטן שאמר לגדול 'מנה לי בנדי',
 6 או 'לאבא בנדיך', והלה אומר 'אין לך בנדי אלא חמשים',
 7 או 'אין לך בנדי כלום', ועד אחד מעידו שיש לו - הרי זה
 8 פטור משבועת התורה. אבל אם שמר לקטן, וטען שאבד
 9 - הרי זה נשבע שבועת השומרים, לפי שאינו נשבע מחמת
 10 טענה [התורה מחייבתו]. וכן אם הודה שהיה שותף לקטן,
 11 או אפיטרופוס עליו - נעמידו בית דין אפיטרופוס לקטן,
 12 וישבע השותף וכיוצא בו בטענת שמה [שלא נטל יותר
 13 מהמגיעו].
 14 י. הורו רבותי, שאין נשבעין על טענת קטן שבועה של
 15 תורה, אבל שבועת הסת נשבעין; ואפלו היה קטן שאינו
 16 חריף [ממולח] לענין משא ומתן, נשבעין הסת על טענתו;
 17 שלא יהיה זה נוטל ממנו של זה כשהוא קטן, וילך לו
 18 בתנם. ולזה דעתי נוטה, ותקון עולם הוא. נמצאת למד,
 19 שהקטן שטען על הגדול - בין שהודה במקצת, בין שכפר
 20 בכל, בין שהיה שם עד - הרי זה נשבע הסת; ואינו יכול
 21 להפך על הקטן [לחובו שיטען], שאין משיביעין את
 22 הקטן כלל. ואפלו חרם סתם אינו מקבל, לפי שאינו יודע
 23 ענש השבועה.
 24 יא. קטן שטענו הגדול - אם טענו בדרך שיש בו הנזה
 25 [רווח] לקטן, כגון עסקי משא ומתן, והודה הקטן - נפרעין
 26 מנכסיו; ואם אין לו - ימתין עד שהיה לו, וישלם. ואם
 27 כפר הקטן - ממתנין לו עד שיגדיל, וישבע. ואם טענו
 28 בדרך שאין לקטן בו הנזה, כגון נזקין וחבלות - אף על
 29 פי שמודה, ואף על פי שיש לו ממה ישלם - פטור, ואפלו
 30 לאחר שהגדיל. ואם היה התובע מן הנשבעין ונוטלין,
 31 כגון השכיר [הטוען שלא קיבל שכרו] וכיוצא בו, שיש בו
 32 הנזה לקטן, שישתפר לו שכיר - הרי זה נשבע ונוטל מן
 33 הקטן. אבל חנוני שנשבע על פנקסו [שציויתני לתת
 34 לפועליו] - אינו נשבע ונוטל מן הקטן, שאין לקטן בזה
 35 הנזה; שהרי חיב לתן לפועליו, ונשבעין ונוטלין ממנו;
 36 וזה החנוני הפסיד על נפשו, שנתן ממנו על פי קטן. וכן
 37 כל פיוצא בזה.
 38 יב. חרש והשוטה, אין נזקקין [מתייחסים] להן לכל
 39 טענה - לא לטענתן על אחרים, ולא לטענת אחרים עליהן,
 40 לא לשבועה קלה, ואין צריך לומר שבועה חמורה או
 41 תשלומין. אבל הסומה - הרי הוא ככריא לכל דבר בענינים
 42 אלו, ונשבע כל מיני שבועות, ונשבעין על טענתו.
 43 פֶּרֶק ו
 44 א. בעלי דינין שבאו לבית דין - טען האחד ואמר: 'מנה
 45 יש לי אצל זה שהלוייתיו, או 'שהפקדתי אצלו', או
 46 'שגזל ממני', או 'שיש לי אצלו בשכרי' [שעבדתי אצלו],

48 אָצְלֵי כְלוּם', אוֹמְרִים לוֹ: 'וְהִלֵּא אֶתָּה אֲמַרְתָּ בְּפְנֵי אֱלֹהִים כִּי
 49 וְכַד', אוֹ 'אֶתָּה הוֹדִיתָ מֵעַצְמְךָ'. אִם עָמַד וְשָׁלַם, הֲרִי
 50 מוּטָב; וְאִם לֹא טַעַן [לִפְטוֹר עֲצוּמָה], אֵין טוֹעֲנִין לוֹ
 51 [בַּמִּקּוּמוֹ]. אַבָּל אִם טַעַן וְאָמַר: 'מִשְׁטָה הָיִיתִי בּוֹ', אוֹ 'לֹא
 52 הָיִי דְבָרִים מֵעוֹלָם', אוֹ 'שָׁלֵא לְהַשְׁבִּיעַ אֶת עַצְמִי נִתְכַוְּנִיתִי'
 53 - פְּטוּר, וְנִשְׁבַּע הֶסֶת כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ.

יום שלישי י"ח מרחשון ה'תשע"ה

פָּרָק ז

54 א. הַמוֹדָה בְּפְנֵי שְׁנַיִם שֵׁישׁ לְפָלוּנִי אֶצְלוֹ מְנָה, וְאָמַר לָהֶם
 55 בְּדֶרֶךְ הוֹדִיָּה, לֹא דֶרֶךְ שִׁיחָה - אַף עַל פִּי שְׁלֵא אָמַר 'אֶתֶם
 56 עֲדִי', וְאַף עַל פִּי שְׁאֵין הַתּוֹבֵעַ עִמוֹ - הֲרִי זֹו עֲדוּת. תְּבַעו
 57 בְּדִין לְמַחֵר - אִם אָמַר: 'לֹא הָיִי דְבָרִים מֵעוֹלָם', אֵין
 58 שׁוֹמְעִין לוֹ; וּמִשְׁלָם עַל פִּיהֶם. וְאִם הָיָה עַד אַחֵד - נִשְׁבַּע,
 59 הוֹאִיל וְאָמַר דֶּרֶךְ הוֹדִיָּה. טַעַן כְּשֶׁתְּבַעוּ בְּעֵדִים אֱלֹהִים, וְאָמַר:
 60 'שָׁלֵא לְהַשְׁבִּיעַ אֶת עַצְמִי הוֹדִיתִי' - נֶאֱמָר, וְנִשְׁבַּע הֶסֶת.
 61 וְאִם כְּשֶׁהוֹדָה בְּפְנֵיהֶם הָיָה הַתּוֹבֵעַ עִמוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְטַעַן
 62 וְלוֹמַר, 'כִּדִּי לְהַרְאוֹת שְׁאֵינִי עֹשֶׂיר הוֹדִיתִי'; אַבָּל אִם טַעַן
 63 שְׁנַתָּן, נֶאֱמָר וְנִשְׁבַּע הֶסֶת.

64 ב. כֹּל הַמוֹדָה בְּפְנֵי שְׁנַיִם, אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר וְלוֹמַר 'מִשְׁטָה
 65 הָיִיתִי בּוֹ', וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר, אִם הוֹדָה בְּפְנֵי שְׁלֹשָׁה; אַבָּל
 66 [אֵלָּא] מַחֲבִיבִין אוֹתוֹ לְתַן בְּהוֹדָתוֹ פִּי; שֶׁכָּל הָאוֹמֵר בְּדֶרֶךְ
 67 הוֹדִיָּה, הֲרִי זֶה כְּאוֹמֵר 'אֶתֶם עֲדִי'. אַבָּל אֵין כּוֹתְבִין, אֶלָּא
 68 אִם אָמַר לָהֶם: 'כְּתַבּוּ וְחַתְּמוּ וְהָגְנוּ לוֹ'; וְצְרִיכִין לְהַמְלִיף
 69 בּוֹ [בְּלוּוָה אִם לְמוֹטְרוֹ], כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ. וְכֵן אִם הוֹדָה בְּבֵית
 70 דִּין אַחֵר שֶׁשִּׁלְּחוּ לוֹ [שְׁלִיחַ], כְּמוֹ שֶׁיִּתְבַּאָּר - הֲרִי אֱלֹהִים
 71 כּוֹתְבִין; וְהוּא שִׁיחָיו בֵּית דִּין מַפְרִיחַ אֶת שְׁנֵיהֶם, כִּדִּי שְׁלֵא
 72 צְרִימוֹ שְׁנֵיהֶם לְחֵיב אִישׁ אַחֵר.

73 ג. בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה שֶׁהָיִי יוֹשְׁבִין מֵעַצְמָן בְּמִקּוּם
 74 הַקְּבוּעַ לָהֶם, וְכֹא הַתּוֹבֵעַ וְקַבַּל [טעם] לְפְנֵיהֶם, וְשִׁלְּחוּ
 75 שְׁלִיחַ אֶצְלֵ הַנִּתְבַּע, וְכֹא הוֹדָה בְּפְנֵיהֶם - הֲרִי אֱלֹהִים
 76 כּוֹתְבִין, וְנוֹתְנִין לְבַעַל דִּינּוֹ. אַבָּל אִם לֹא הָיִי קְבוּעִין, וְלֹא
 77 שִׁלְּחוּ לוֹ - אֶפְלוּ קִבְּץ אוֹתָם וְהוֹשִׁיב הַשְּׁלֹשָׁה, וְהוֹדָה
 78 בְּפְנֵיהֶם וְאָמַר: 'הָיִי עָלַי דִּינִין', וְכֹא אַחֵר כִּי הַתּוֹבֵעַ,
 79 וְאָמַר: 'כְּתַבּוּ לִי הוֹדִיתִי' - אֵין כּוֹתְבִין; שְׁמָא נִתֵּן לוֹ
 80 [פִּרְעוּ], וְנִמְצָא זֶה תּוֹבֵעַ אוֹתוֹ בְּשִׁטָּה. בְּמָה דְבָרִים
 81 אֲמָרוּ? בְּמִשְׁטָלִין. אַבָּל אִם הוֹדָה בְּקַרְקָעוֹת [קַרְקָע
 82 מְסוּיַמֵּת], אֶפְלוּ בְּפְנֵי שְׁנַיִם - אַף עַל פִּי שְׁלֵא קִנּוּ מִדּוֹ,
 83 וְלֹא אָמַר לָהֶם 'כְּתַבּוּ וְהָגְנוּ לוֹ' - הֲרִי אֱלֹהִים כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין;
 84 שְׁאֵין כָּאֵין לְחַשׁ שְׁמָא יִתֵּן לוֹ, וְנִמְצָא תּוֹבֵעוֹ פַּעַם שְׁנַיִם.
 85 ד. שִׁטֵּר הוֹדִיָּה שִׁיבְּצָא, וְלֹא הָיָה כְּתוּב בּוֹ 'אָמַר לְנוּ כְּתַבּוּ
 86 וְחַתְּמוּ וְהָגְנוּ לוֹ' - הֲרִי הוּא כְּשֶׁר; שֶׁחֻזַּק הָיָה, שְׁאֵלּוּ לֹא
 87 אָמַר לָהֶן 'כְּתַבּוּ וְחַתְּמוּ וְהָגְנוּ לוֹ', לֹא הָיִי כּוֹתְבִין. הָיָה
 88 כְּתוּב בְּשִׁטָּה: 'הוֹדָה פְּלוֹנִי לְפְנֵינוּ בְּבֵית דִּין' - אִם אֵין
 89 כְּתוּב בּוֹ שֶׁהָיִי שְׁלֹשָׁה, אוֹ דְבָרִים שֶׁשׁוֹמְעִין מְכַלְלִין שֶׁהָיִי
 90 שְׁלֹשָׁה - חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא שְׁנַיִם הָיִי, וְטַעוּ וְדַמּוּ שֶׁהוֹדָה

1 כתב יד' - אם החזק [אומת] כתב ידו בבית דין, או שבאו
 2 עדים שהוא כתב ידו - הרי זה החזק כפרן, ומשלם.
 3 ד. מנה הלוייתך, והוא לי בידך, אמר לו הנטען: והלא
 4 פרעתיך בפני פלוני ופלוני, וכאו פלוני ופלוני ואמרו:
 5 'לא היו דברים מעולם' - לא החזק כפרן; שאין העדים
 6 זוכרין אלא דבר שהם עדים בו [כשמינו אותו]. לפיכך,
 7 ישבע הלוה הסת, ויפטור. פיוצא בו, תן לי מנה
 8 שהלוייתך ואתה בצד עמוד פלוני, ואמר הנטען: לא
 9 עמדתי בצד עמוד זה מעולם, וכאו עדים שעמד - לא
 10 החזק כפרן; שאין אדם משים דעתו לדברים שאין בהם
 11 ממש. וכן כל פיוצא בזה.

12 ה. תן לי מנה שהלוייתך, והרי העדים, ואמר הנטען:
 13 'פרעתיך בפני פלוני ופלוני' - אומרין ללוה: 'הבא אותם
 14 והפטר'. לא באו, או שמתו, או שהלכו למדינה אחרת
 15 להביאם - ישבע הסת שפרעו; שאין אנו מצריכים אותו
 16 להביאן אלא לברר דבריו ולהפטר אף משבועה, שהמלוה
 17 את חברו בעדים, אינו צריך לפרעו בעדים, כמו שבארנו.
 18 ו. אמר לו בפני עדים: 'מנה לי בידך', אמר לו: 'הן',
 19 למחר תבעו בדין והביא עדים, ואמר: 'משטה [משחק]
 20 הייתי בו, ואין לו בדי פלום' - אפלו אמר: 'לא היו
 21 דברים מעולם' - פטור, ונשבע הסת שאין לו בידו פלום;
 22 שהרי לא אמר להם 'אתם עדי', ודבר שאינו עדות, אין
 23 אדם [ובעניינו - המלוה] זוכרו; ולפיכך, אם אמר 'לא היו
 24 דברים מעולם', לא החזק כפרן.

25 ז. ולא עוד, אלא אפלו הטמין לו עדים אחריו הגדר,
 26 ואמר לו: 'מנה לי בידך', אמר לו: 'הן', רצונך שייעיד
 27 פלוני ופלוני? אמר לו: 'לאו, שמא תכפני בדין למחר,
 28 ואין לי מה אמן לך', ולמחר תבעו בדין באלו העדים -
 29 בין שטען ואמר 'משטה הייתי בו', בין שאמר 'לא היו
 30 דברים מעולם' - הרי זה נשבע הסת ונפטור; שאין כאן
 31 עדות, עד שיאמר הלוה 'אתם עדי', או יאמר המלוה בפני
 32 הלוה, וישתק הלוה. אבן בעדות כזו, לא החזק כפרן.
 33 מצשה באחד שהיו קורין לו 'קב רשו' [הרבה חובות],
 34 פלומר שיש עליו חובות הרבה - אמר: 'מי הוא שאני
 35 חיב לו, אלא פלוני ופלוני, וכא פלוני ותבעו, ואמר הוא:
 36 'איני חיב לו פלום'. ואמרו חכמים, ישבע הסת ויפטור.
 37 וכן אחד היו אומרים עליו שהוא בעל ממון הרבה -
 38 בשעת מיתתו אמר: 'אלו הנה לי ממון, הלא הייתי פורעו
 39 לפלוני ופלוני', ואחר מיתתו באו אותו פלוני ופלוני
 40 לתבע. ואמרו חכמים: 'אין להם פלום; שאדם עשוי
 41 להראות עצמו שאינו בעל ממון, ושלא הניח בנאו בעלי
 42 ממון'. וכן כל פיוצא בדברים אלו.

43 ח. אף על פי שהטמין [מחביא] עדים אינה עדות, וכן
 44 המודה מעצמו ועדים שומעין אותו, וכן האומר לחברו
 45 בפני עדים: 'מנה לי בידך', ואמר לו: 'הן' - כל אלו
 46 הדברים וכיוצא בהם, כשיבאו לבית דין, אומרין לנתבע:
 47 'למה לא תתן לזה מה שיש לו אצלך?' אמר: 'אין לו

פָּרָק ח

א. כָּל הַמְשֻׁלְטָלִין בְּחֻקֵּי זֶה שֶׁהֵם תַּחַת יָדוֹ, אִם עַל פִּי
 שֶׁהֵבִיא הַתּוֹבֵעַ עֲדִים שֶׁהִמְשֻׁלְטָלִין הָאֵלּוּ יִדּוּעִין לֹא
 [מפּוֹרַסְט שֶׁהֵם שִׁלּוֹ]. בַּיַּצֵּד? 'בְּגֵד זֶה' או 'כָּלִי זֶה שְׂבִיבֵךְ'
 או 'שְׂבִיבֵךְ בֵּיתֶךָ, שְׁלִי הוּא, וְאֲנִי הַפְּקֻדְתִּי אֶצְלֶךָ', או
 'הַשְּׂאֲלִיתִהוּ לָךְ, וְהָרִי הָעֲדִים שֶׁהֵן יוֹדְעִין [מַכִּירִים] אוֹתוֹ
 מִקֵּדֶם בְּרִשׁוּתִי, וְהִנָּתַבַּע אֹמֵר: 'לֹא כִי, אֲלֵא אֲתָה מִכְּרַתּוֹ
 לִי' או 'נָתַתּוּ לִי בְּמִתְנָה' - הָרִי הַנִּתְבָּע נִשְׁבַּע הַסֵּת
 [מִדְּרַבְנָן], וְנִפְטָר.
 ב. טָעַן [הַמְחֻזֵּק] שֶׁהוּא מִשְׁכּוּן בְּיָדוֹ - יְכוּל לְטָעֵן עַד כַּדִּי
 דְּמִי [שוֹוִין]; וְנִשְׁבַּע בְּנִקְיַת חֶפְצָא [קְדוּשָׁה, כְּדָאוּרִייתָא],
 וְנוֹטֵל, כְּמוֹ שֶׁבָּאֵרְנוּ.
 ג. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּדְכָרִים שֶׁאֵין עֲשׂוּיִין [מִיּוֹצֵרִים
 מִתְחִילִתָם] לְהִשְׁאִיל וְלִהְשָׁפִיר, כְּגֹזֵן בְּגָדִים וּפְרוֹת וְכָלִי
 תִּשְׁמִישׁ הַבַּיִת וְדְכָרִים שֶׁל סְחוּרָה וְכִיּוּצָא בְּהֵן. אֲכָל
 דְּכָרִים הָעֲשׂוּיִין לְהִשְׁאִיל וְלִהְשָׁפִיר - אִם עַל פִּי שֶׁהֵן תַּחַת
 יָדוֹ שֶׁל זֶה, וְאִם עַל פִּי שֶׁלָּא הִשְׁאִיל לֹא כָּלִי זֶה וְלֹא שֶׁכָּרוּ
 לוֹ בְּעֲדִים - הָרִי הֵם בְּחֻקֵּי בְּעַלְיָהֶם. בַּיַּצֵּד? רַאּוּבָן שֶׁהָיָה
 לוֹ כָּלִי הָעֲשׂוּי לְהִשְׁאִיל וְלִהְשָׁפִיר, וְיֵשׁ לוֹ עֲדִים שֶׁהוּא
 יָדוּעַ לוֹ, וְהָרִי אוֹתוֹ הַכָּלִי תַּחַת יַד שְׂמֻעוֹן, וְרַאּוּבָן טוֹעֵן
 שֶׁהוּא שְׂאוּל או שְׂכוּר, וְשְׂמֻעוֹן טוֹעֵן: 'אֲתָה מִכְּרַתּוֹ לִי,
 'אֲתָה נָתַתּוּ לִי בְּמִתְנָה', או 'מִשְׁכַּנְתּוֹ בְּיָדִי' - אֵינּוּ נִאָּמָן;
 אֲלֵא רַאּוּבָן נוֹטֵל כָּלִיו, וְנִשְׁבַּע הַסֵּת עַל טַעֲנַת שְׂמֻעוֹן.
 וְאֶפְלוּ מִת שְׂמֻעוֹן, הָרִי רַאּוּבָן נוֹטֵל כָּלִיו. וְהוֹרוּ הַגָּאוּנִים
 שֶׁיִּשְׁבַּע הַסֵּת, לִפִּי שְׂטוּעֲנִין לְיוֹרֵשׁ [בְּשִׁבְלִין].
 ד. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה כָּלִי זֶה נִרְאֶה וְעוֹמֵד בְּיָד
 שְׂמֻעוֹן. אֲכָל אִם טָעַן רַאּוּבָן, וְאָמַר לְשְׂמֻעוֹן: 'כָּלִי פְּלוּנִי
 יֵשׁ לִי אֶצְלָךְ וְשְׂכוּר הוּא, הוּצִיאֵ אוֹ אֵלָי, וְהָרִי יֵשׁ לִי עֲדִים
 שֶׁהוּא יָדוּעַ לִי, וְאָמַר לוֹ שְׂמֻעוֹן: 'אֲתָה מִכְּרַתּוֹ לִי, 'אֲתָה
 נָתַתּוּ לִי בְּמִתְנָה' - נִאָּמָן, וְנִשְׁבַּע שְׂמֻעוֹן הַסֵּת וְנִפְטָר;
 מִתּוֹךְ שֶׁיְכוּל לֹמַר 'לֹא הָיָה דְּכָרִים מֵעוּלָם, וְאֵין בְּיָדִי כָּלִי
 זֶה' - נִאָּמָן לֹמַר 'יִשְׁנֵנוּ אֶצְלִי, וְאֲתָה מִכְּרַתּוֹ לִי'.
 ה. אֵין כָּל הַדְּכָרִים אֲמוּרִים, אֲלֵא כְּשֶׁהָיָה בְּעַל הַכָּלִי
 טוֹעֵן: 'אֲנִי הַפְּקֻדְתִּי אֶצְלָךְ', או 'הַשְּׂאֲלִיתִהוּ לָךְ'. אֲכָל אִם
 טָעַן 'שְׂכָלִי זֶה הָיָה שְׁלִי וְנִגְנַב' או 'אֲבָד' או 'נִגְזַל', וְהֵבִיא
 עֲדִים שֶׁהוּא יָדוּעַ לוֹ, וְזֶה שֶׁהוּא תַּחַת יָדוֹ אֹמֵר: 'אֲנִי
 יוֹדָע, אֲכָל אֲחֵרִים מְכָרוּהוּ לִי' או 'נָתַתְּוָה לִי בְּמִתְנָה' -
 אִם עַל פִּי שֶׁהוּא מְדָרְבִּין לְהִשְׁאִיל וְלִהְשָׁפִיר,
 מְעַמְדִין אֵת הַכָּלִי בְּיָד זֶה שֶׁהוּא בְּיָדוֹ; וְאֵינּוּ נִשְׁבַּע כָּלִל,
 שֶׁהָרִי אֵין לוֹ טוֹעֵן [תּוֹבֵעַ].
 ו. יֵצֵא לְבַעֲלֵים הָרֵאוּשׁוּנִים חֻזְקָה שֶׁנִּגְנְבוּ כְּלִיָּהֶן - יִשְׁבַּע
 זֶה [הַנִּתְבָּע] בְּנִקְיַת חֶפְצָא בְּמָה הוּצִיא [שִׁילֹם], וְיִטֵּל,
 וְיִחְזֹר הַכָּלִים לְבַעֲלֵים הָרֵאוּשׁוּנִים, כְּמוֹ שֶׁבָּאֵרְנוּ בְּהַלְכוֹת
 גִּבְעָה. טָעַן: 'אֲתָה מִכְּרַתּוֹ לִי', או 'נָתַתּוּ לִי בְּמִתְנָה' - אִם

בְּשֵׁנִים הוֹדְיָה בְּבֵית דִּין הָיָה; וְלִפְיָךְ, אֵין דְּנִין בּוֹ דִּין
 שְׂטָר כֶּשֶׁר.
 ה. כָּכֵר בָּאֵרְנוּ, שֶׁהוֹדְיָה בְּבֵית דִּין או הַעֲדוֹת בְּבֵית דִּין,
 כְּמִלְּהוֹ הַכְּתוּבָה בְּשֻׁטָר; וְלִפְיָךְ, כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין לְכַעַל
 דִּינּוּ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשָׂלָא קַבֵּל עָלֵינוּ אֵת הַדִּין, עַד
 שְׂשַׁלְּחוּ וְהִבְיִאוּהוּ, כְּמוֹ שֶׁבָּאֵרְנוּ. אֲכָל שְׁנַיִם שְׂבָאוּ לְדִין,
 וְתַבֵּעַ אַחַד מֵהֶן אֵת חֲבֵרוֹ וְאָמַר: 'מִנְּה לִי בְּיָדֶךָ', וְאָמַר לוֹ
 הַנִּתְבָּע: 'הֵן, יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי' - בֵּין שְׂאֵמְרוּ הַדְּנִיִן 'חֵיב אֲתָה
 לְתַן לּוֹ, בֵּין שְׂאֵמְרוּ לוֹ 'תַּן לּוֹ', וְיֵצֵא וְאָמַר 'פְּרַעַתִּי' [אֲחַד
 שְׁחִיבוּנִין] - נִאָּמָן, וְיִשְׁבַּע הַסֵּת שֶׁפָּרְעוּ. לִפְיָךְ, אִם חָזַר
 הַתּוֹבֵעַ לְדִינָם, וְאָמַר: 'כְּתָבוּ לִי הוֹדְיָתְךָ' - אֵין כּוֹתְבִין לוֹ,
 שְׂמָא פְּרַעוּ. וְכֵן מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׂבוּעָה בְּבֵית דִּין, וְיֵצֵא וְאָמַר
 'נִשְׁבַּעַתִּי' - נִאָּמָן, וְאֵין מִשְׁבִּיעֵין אוֹתוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע. הָיָה עֲדִים
 מִעֵידִין אוֹתוֹ שְׂלָא נִשְׁבַּע, הַחֻזֵּק כְּפָרָן לְאוֹתָהּ שְׂבוּעָה;
 וְאֵינוּ נִאָּמָן לְעוֹלָם לֹמַר 'נִשְׁבַּעַתִּי', עַד שִׁיּוּדָה לוֹ בְּעַל
 דִּינּוּ, או יִבִּיא עֲדִים שֶׁנִּשְׁבַּע בְּפְנֵיהֶם.
 ו. שְׁנַיִם שְׂבָאוּ לְדִין, וְנִתְחַיֵּב הָאֶחָד לְשֵׁנִי, וְאָמַר לוֹ: 'צָא
 תַן לּוֹ, וְיֵצֵא וְחָזַר וְאָמַר: 'פְּרַעַתִּי, וְעֲדִים מִעֵידִים אוֹתוֹ
 שְׂלָא פְּרַעוּ - הַחֻזֵּק כְּפָרָן לְאוֹתוֹ מִמּוֹן. אָמַר לוֹ: 'חֵיב
 אֲתָה לְתַן לּוֹ, וְיֵצֵא וְחָזַר וְאָמַר: 'פְּרַעַתִּי, וְעֲדִים מִעֵידִין
 אוֹתוֹ שְׂלָא פְּרַעוּ - לֹא הַחֻזֵּק כְּפָרָן; שְׁנֵיהֶן נִשְׂמַט [מִתְחַמֵּק]
 מֵהֶם, עַד שִׁיִּחְקְרוּ דִינּוּ. לִפְיָךְ, אִם חָזַר פַּעַם אַחֲרָת, וְטָעַן
 שְׂפָרַע זֶה הִמְמוֹן שֶׁנִּתְחַיֵּב בּוֹ בְּפְנֵיהֶם, וְלֹא הָיָה שֵׁם עֲדִים
 שֶׁמְכַחִישִׁין אוֹתוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת שֶׁפָּרְעוּ,
 וְנִפְטָר. לִפְיָךְ, הָיָה בְּקִיאַי הַדַּעַת בְּסַפְרָד, כְּשִׁיּוּדָה הַלֵּוָה
 או כְּשִׁיִּתְחַיֵּב שְׂבוּעָה בְּבֵית דִּין, אוֹמֵר לוֹ בְּפְנֵי בֵית דִּין:
 'הָיָה עָלָיו עֲדִים, שְׂלָא יִפְרַעֵנִי או שְׂלָא יִשְׁבַּע לִי אֲלֵא בְּפְנֵי
 עֲדִים.
 ז. מִי שֶׁהוֹדְיָה בְּבֵית דִּין 'שְׂאֲנִי חֵיב לְזֶה הַתּוֹבֵעַ מִנְּה',
 וְאַחַר כֶּף אָמַר: 'נִזְכַּרְתִּי שֶׁפְּרַעַתִּי לוֹ חוּבוֹ זֶה שֶׁהוֹדַיתִי בּוֹ,
 וְהָרִי הָעֲדִים' - הָרִי זֶה עֲדוֹת מוֹעֵלָת, וְעוֹשִׁין עַל פִּיהֶם;
 שֶׁהָרִי לֹא הִכְחִישׁ עֲדִיו, וְאֵינוּ כְּאֹמַר 'לֹא לְוִיתִי מֵעוּלָם'.
 ח. יֵשׁ לְטוֹעֵן בְּבֵית דִּין לְחָזֵר וְלְטָעֵן טַעֲנָה אַחֲרָת,
 לְהַכְחִישׁ הַטַּעֲנָה הָרֵאוּשׁוֹנָה, וְסוֹמְכִין עַל טַעֲנָתוֹ הָאֲחֵרוֹנָה,
 וְאִם עַל פִּי שְׂלָא נִתֵּן אֲמִתְלָא [סִיבַח] לְטַעֲנָה הָרֵאוּשׁוֹנָה;
 וְאִם עַל פִּי שֶׁיֵּצֵא מִבֵּית דִּין וְחָזַר, יֵשׁ לוֹ לְחָזֵר וְלְטָעֵן
 וְלִהְפֹּךְ כָּל טַעֲנָה שְׂרִיצָה, עַד שֶׁיְבִאוּהוּ הָעֲדִים. אֲכָל מֵאַחַר
 שֶׁיְבִאוּהוּ הָעֲדִים, וְיַכְחִישׁוּ טַעֲנָתוֹ הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁסָּמַךְ עָלֶיהָ -
 אֵינוּ יְכוּל לְהִשְׁאִיאָה [לְהַפְנוּתָהּ] לְטַעֲנַת אַחֲרָת, אֲלֵא אִם כֵּן
 נִתֵּן אֲמִתְלָא לְטַעֲנָה שֶׁסָּמַךְ עָלֶיהָ, וְיֵשׁ בְּמִשְׁמַעָה כְּמוֹ
 שֶׁהֵשִׂיא בְּזֹאת הַטַּעֲנָה הָאֲחֵרָת [מִשְׁמַעוֹתוֹן מִשְׁתוֹפֶת]. וְהוּא,
 שְׂלָא יֵצֵא מִבֵּית דִּין; אֲכָל אִם יֵצֵא מִבֵּית דִּין - אֵינוּ יְכוּל
 לְחָזֵר וְלְטָעֵן אַחַר שְׂבָאוּ עֲדִים, שְׂמָא אֲנָשִׁים רַעִים לְמִדְּוָהוּ
 טַעֲנוֹת שֶׁל שֶׁקֶר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

פָּרָק ט

א. האָמַן - אין לוֹ חֻקָּה בְּפִלִים שְׂפַחַת יְדוֹ, אֶחָד בְּלִים
הַעֲשׂוּיִן לְהַשְׂאִיל וּלְהַשְׁכִּיר, וְאֶחָד שְׂאָר הַפִּלִים. כִּיצַד?
רָאָה כְּלִי בְיַד הָאָמַן, וְהֵבִיא עֲדִים שֶׁהֵן יוֹדְעִין שֶׁהַכְּלִי
הַזֶּה שְׁלוֹ, וְהוּא טוֹעֵן וְאוֹמֵר: 'לִמְתַן נִתְּמִי לָךְ', וְהָאָמַן
אוֹמֵר: 'לֹא בָּא לְיָדִי אֲלָא בְּמִכְרָהּ אוֹ בְּמִתְנָהּ, אוֹ
שִׂשְׁעֵן: 'אֲתָה נִתְּמָה לִי', אֲתָה מְכַרְתָּהּ לִי אַחַר שֶׁבָּא לְיָדִי
לְתַקְנָנּוּ' - אַף עַל פִּי שֶׁמָּסְרוּ לוֹ שְׁלָא בְּעֲדִים - בְּעַל הַכְּלִי
נֶאֱמַן, וּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיַּד הָאָמַן; וְיִשְׁבַּע בְּעַל הַבֵּית הַסֵּת
[דַּרְבַּנּוֹן] עַל טְעֻנְתּוֹ. וְיֵשׁ גְּאוֹנִים שְׂדָנּוּ, שְׂאָף עַל פִּי שְׁלָא
הֵבִיא בְּעַל הַבֵּית עֲדִים שֶׁזָּה הַכְּלִי שְׁלוֹ - הוֹאִיל וְרָאָה
כְּלִי, וְהָרִי הָאָמַן מוֹדָה לוֹ שֶׁהִיָּה שְׁלוֹ, וּמְכָרוּ לוֹ - אֵין
הָאָמַן נֶאֱמַן; אָבָל אִם אָמַר: 'לֹא הָיִי דְבָרִים מְעוּלָם, וְשָׁלִי
הוּא כְּלִי זֶה' - הָאָמַן נֶאֱמַן, וְנִשְׁבַּע הַסֵּת. וְאִם הֵבִיא בְּעַל
הַבֵּית עֲדִים שֶׁהַכְּלִי הַזֶּה יָדוּעַ לוֹ, אֵין הָאָמַן נֶאֱמַן. וְדִין
זֶה, פְּלֵא הוּא בְּעֵינַי.

ב. לֹא רָאָה הַכְּלִי בְיַד הָאָמַן, אֲלָא טַעַן וְאוֹמֵר: 'כְּלִי פְלוֹנִי
נִתְּמִי לָךְ לְתַקְנָנּוּ, וְהָאָמַן אוֹמֵר: 'חֲזוּרָה וּמְכַרְתָּהּ לִי, אוֹ
'נִתְּמָה לִי' - הָאָמַן נִשְׁבַּע הַסֵּת וּנְפֻטָר, מִתּוֹךְ שֶׁיְכּוֹל לוֹמַר
'לֹא הָיִי דְבָרִים מְעוּלָם'. וְאֶפְלוּ מָסְרוּ לוֹ לְתַקְנָנּוּ בְּעֲדִים -
הָרִי הָאָמַן נֶאֱמַן, מִתּוֹךְ שֶׁיְכּוֹל לוֹמַר 'הַחֲזוּרָתִי לָךְ';
שֶׁמִּמְפַקֵּיד אֲצֵל חֲבָרוֹ בְּעֲדִים, אֵינּוּ צְרִיף לְהַחְזִיר לוֹ
בְּעֲדִים. לְפִיכָף, נִשְׁבַּע הָאָמַן הַסֵּת וּנְפֻטָר, וְאֵין מְחַבֵּיבִין
אוֹתוֹ לְהוֹצִיא הַכְּלִי. וְאִם הוֹצִיאוֹ - הוֹאִיל וְנִרְאָה - הָרִי
בְּעַל הַבֵּית מֵבִיא עֲדִים שֶׁהוּא שְׁלוֹ וְנוֹטְלוֹ, אַף עַל פִּי
שֶׁמָּסְרוּ לוֹ בְּלֹא עֲדִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְגָּנוּ. לְפִיכָף, אִם טַעַן
הָאָמַן וְאוֹמֵר: 'שְׂתִים קִצְצַת [סיכחת] לִי בְּשַׁכְרִי, וּבְעַל
הַבֵּית אוֹמֵר: 'לֹא קִצְצַתִּי לָךְ אֲלָא אַחַת' - אִם הִיָּה הַכְּלִי
נִרְאָה בְּפִנְיָהֶם - הוֹאִיל וְהָאָמַן אֵין לוֹ בּוֹ חֻקָּה, וְאֵינּוּ יְכוֹל
לְטַעַן שֶׁהוּא לָקַח בְּיָדוֹ, הָרִי בְּעַל הַבֵּית נִשְׁבַּע בְּגִיקִיטַת
חֶפֶץ עַל הַקְּצִיצָה כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְגָּנוּ בְּשַׁכְרִיּוֹת, וְנוֹתֵן. וְאִם אֵין
הַכְּלִי נִרְאָה בְּפִנְיָהֶם - הוֹאִיל וְהָאָמַן נֶאֱמַן לוֹמַר 'לָקַחַת
הוּא בְּיָדִי, יְכוֹל לְטַעַן עַד כְּדֵי דְקִמּוּ [שוויון], וְנִשְׁבַּע
בְּגִיקִיטַת חֶפֶץ [קדוש] וְנוֹטְל, כְּדָרְךָ כָּל הַנְּשַׁבְּעִין וְנוֹטְלִין,
כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְגָּנוּ.

ג. אָמַן שְׂרִיר [הפסיק] מֵאֲמָנוֹתָיו וְכֵן הָאָמַן - הָרִי הֵן
כִּשְׂאָר כָּל אֲדָם, וְיֵשׁ לְהֵן חֻקָּה בְּכָל הַמִּטְּלִין כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְגָּנוּ.

ד. מִי שֶׁנִּכְנַס לְבִיתוֹ שֶׁל חֲבָרוֹ בְּפִנְי בְּעַל הַבֵּית, וְיִצָּא
וְכֵלִים טְמוּנִין לוֹ תַּחַת כְּפָפוֹי [כנפי בגדו], וְהָעֲדִים רוֹאִין
אוֹתוֹ, וְלֹאֲחַר זְמַן תָּבֵעוּ בְּעַל הַבֵּית וְאוֹמַר לוֹ: 'הַחֲזוּר לִי
כְּלִי שֶׁהַשְּׂאֵלִיךָ, וְהָרִי הָעֲדִים, וְהוּא אוֹמֵר: 'לְקוֹחִין הֵן
בְּיָדִי' - אֵינּוּ נֶאֱמַן. וְנִשְׁבַּע בְּעַל הַבֵּית הַסֵּת עַל טְעֻנְתּוֹ שְׁלָא
מְכָרֵן וְלֹא נִתְּנֵן, וְיַחְזוּרֵי הַפִּלִים לְבַעְלֵיהֶם. בְּמָה דְבָרִים
אָמּוּרִים? בְּעַל הַבֵּית שֶׁאֵינּוּ עֲשׂוֹי לְמַכּוֹר אֶת כְּלִי, וְזֶה
שֶׁהוֹצִיא הַפִּלִים תַּחַת כְּפָפוֹי, אֵין דְּרָכּוֹ לְהַצְנִיעַ, וְאוֹתָן

1 על פי שִׁנְיָא לוֹ שֵׁם גְּנֻבָה - אִם לֹא הִיָּה מִדְּבָרִים הַעֲשׂוּיִין
2 לְהַשְׂאִיל וּלְהַשְׁכִּיר, הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת, וְיִצְמַד הַכְּלִי בְּיָדוֹ.
3 מְכָאן אֲתָה לְמַד, לְכָל מִי שִׁישׁ לוֹ מִטְּלִין בְּיָדוֹ, וְאֶף עַל
4 פִּי שֶׁיְכּוֹל לוֹמַר 'לְקוֹחִין הֵן בְּיָדִי', וְיִשְׁבַּע הַסֵּת וּנְפֻטָר -
5 אִם אָמַר: 'שְׁלַךְ הֵן, אָבָל אֲתָה חֵיב לִי כֶּף וְכָף' - יִשְׁבַּע
6 בְּגִיקִיטַת חֶפֶץ וְאַחַר כֶּף וְטַל, כְּדִין כָּל הַנְּשַׁבְּעִין וְנוֹטְלִין.
7 ז. מִי שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ דְּבָרִים הַעֲשׂוּיִין לְהַשְׂאִיל וּלְהַשְׁכִּיר - אַף
8 עַל פִּי שֶׁהוֹדָה וְאוֹמֵר לוֹ: 'יֹדַע אֲנִי שֶׁהָיָה שְׁלַךְ, אָבָל פְּלוֹנִי
9 מְכָרָם לִי, אוֹ נִתְּנָם לִי בְּמִתְנָה' - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָן מִיָּדוֹ,
10 אֶפְלוּ הֵבִיא זֶה עֲדִים שֶׁהָיָה יָדוּעִין לוֹ; שֶׁאָדָם עֲשׂוֹי לְמַכּוֹר
11 אֶת כְּלִי.

ח. טַעַן זֶה עָלָיו וְאוֹמֵר: 'אֲנִי הַשְּׂכָרְתִים לָךְ, אוֹ
12 'הַשְּׂאֵלְתִים לָךְ' - מוֹצִיאִין אוֹתָן מִיָּדוֹ. וְאִם הָיָה מִדְּבָרִים
13 שֶׁאֵין הַעֲשׂוּיִין לְהַשְׂאִיל וּלְהַשְׁכִּיר - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת
14 שְׁלָא הַשְׂאִיל לוֹ וְלֹא הַשְּׁכִיר, אֲלָא מִפְּלוֹנִי לָקַח; וְיִצְמַד
15 כְּלִי בְּיָדוֹ.

ט. אֵל תַּטְעֵה בֵּין דְּבָרִים הַעֲשׂוּיִין לְהַשְׂאִיל וּלְהַשְׁכִּיר,
17 לְדְבָרִים שֶׁדָּרְכָן לְהַשְׂאִיל וּלְהַשְׁכִּיר, כְּמוֹ שֶׁטַעוּ רַבִּים
18 וְגוֹדוּלִים. שְׂכָל הַדְּבָרִים רְאוּיִין לְהַשְׂאִיל, וְדָרְכָן לְהַשְׂאִיל;
19 אֶפְלוּ חֲלוּקוֹ שֶׁל אָדָם, וּמִצְעוֹ, וּמִשְׁתּוֹ - רְאוּיִין לְהַשְׂאִיל.
20 אָבָל דְּבָרִים הַעֲשׂוּיִין לְהַשְׂאִיל וּלְהַשְׁכִּיר - הֵם הַפִּלִים
21 שֶׁבְּנֵי אוֹתָהּ הַמְּדִינָה עוֹשִׂין אוֹתָם מִתַּחֲלַת עֲשִׂיתָן, כְּדֵי
22 לְהַשְׂאִילָן וּלְהַשְׁכִּירָן וְלִטֵּל שְׂכָרָן, וְהָרִי הֵן לְבַעְלֵיהֶן, כְּמוֹ
23 קַרְקַע שֶׁאֲוֹכַל פְּרוּתְהָ וְהַגּוֹף קִיֵּם. כֶּף אֵלּוּ הַפִּלִים, עָקַר
24 עֲשִׂיתָן כְּדֵי לְהִנּוֹת בְּשַׁכְרָן - כְּגוֹן הַיּוֹרוֹת [קַעֲרוֹת]
25 הַגְּדוּלוֹת שֶׁל נִחְשַׁת שֶׁמְכַשְׁלִין בָּהֶן בְּבֵית הַמִּשְׁתָּאוֹת,
26 וְכְגוֹן חֲלֵי הַנְּחֻשֶׁת הַטּוֹחַ [מַצּוּפָה] בְּזָהָב שֶׁשׂוֹכְרִין אוֹתוֹ
27 לְכַלֵּה לְהַתְקַשֵּׁט בּוֹ; שֶׁעָקַר עֲשִׂית אֵלּוּ הַפִּלִים אֵינָן
28 לְמַכִּירַת עֲצָמָן, וְלֹא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּעַל הַבֵּית בְּבִיתוֹ,
29 אֲלָא לְהַשְׂאִילָן לְאַחֲרֵים כְּדֵי לְהִנּוֹת כְּנַגְדָן, אוֹ לְהַשְׁכִּירָן
30 וְלִטֵּל שְׂכָרָן. וְכֵן אִם הִיָּה לְאָדָם כְּלִי מִשְׂאָר הַפִּלִים, וְיֵשׁ
31 לוֹ עֲדִים שֶׁהוּא מְשַׁכִּירוֹ תְּמִיד וּמִשְׂאִילוֹ, וְהַחֻק לֹא שֶׁהוּא
32 לְהַשְׂאִיל וּלְהַשְׁכִּיר - הָרִי הוּא כְּפִלִים הַעֲשׂוּיִין לְהַשְׂאִיל
33 וּלְהַשְׁכִּיר.

י. וְכֵלִי שֶׁהַפְּסוֹד מְרַבֵּה מִשְׁכָּרוֹ, וּבְנֵי אָדָם מְקַפִּידִין עָלָיו
35 שְׁלָא יִשְׂאִילוּ אוֹתוֹ - הָרִי הוּא בְּחֻזְקַת שְׂאִינוֹ עֲשׂוֹי
36 לְהַשְׂאִיל וּלְהַשְׁכִּיר, כְּגוֹן סִכִּין שֶׁל שַׁחִיטָה; לְפִיכָף, אֶפְלוּ
37 בָּאוֹ עֲדִים שֶׁהַשְּׂאִילוֹ אוֹ הַשְּׁכִירוֹ זֶה - אֵין מְכַשְׁלִין בָּהֶם
38 חֻזְקָתוֹ, אֲלָא הָרִי הוּא כְּכָל הַפִּלִים. רְאֵיהָ לְדְבָרֵינוּ, שֶׁהָרִי
39 רָבָא הוֹצִיא [בדיון] זוּג [מספריים מיוחדות] שֶׁעוֹשִׂין בּוֹ
40 הַסְּרָבַל וְסַפְר הַגָּדָה, בְּדְבָרִים הַעֲשׂוּיִין לְהַשְׂאִיל וּלְהַשְׁכִּיר;
41 וְלֹא שֶׁנִּתְּבַרְרָ לּוֹ בְּעֲדִים שֶׁהֵן מִדְּבָרִים הַעֲשׂוּיִים לְהַשְׂאִיל
42 וּלְהַשְׁכִּיר, לֹא הוֹצִיאָן מִתַּחַת יַד הַיְּתוּמִים. הָאֵ שְׂאָר הַזּוֹגוֹת
43 וְשְׂאָר הַסְּפָרִים - אֵינָם בְּכָלֵל דִּין זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן רְאוּיִין
44 לְהַשְׂאִיל וּלְהַשְׁכִּיר. וְדָבָר זֶה עָקַר גְּדוּל בְּדִין, וְהוּא דְבָר שֶׁל
45 טַעַם שְׂרָאוּי לְסַמֵּךְ עָלָיו וְלִדְוֵן בּוֹ, וּבְרוּר הוּא לְמוֹצְאֵי דַעַת,
46 וְרָאוּי לְדַן לְשׁוּם אוֹתוֹ לְנִגְדַ עֵינָיו, לֹא יִלּוּ.

48 'כֹּלֶה שְׁלִי' יִשְׁבַּע שָׂאִין לוֹ בַּהּ פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים, 49 וְהָאֹמֵר 'חֲצִינָה שְׁלִי' יִשְׁבַּע שָׂאִין לוֹ בַּהּ פְּחוֹת מִרְבִּיעַ; וְזֶה 50 נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים, וְזֶה נוֹטֵל רְבִיעַ. מִכָּאן אֲתָה לְמַד לְכֹל 51 הַנִּשְׁבָּעִין לְטַל, בֵּין שְׁבוּעָה קְלָה בֵּין שְׁבוּעָה חֲמוּרָה - 52 שָׂאִינוֹ נִשְׁבַּע עַל מָה שְׁטוּעָן, אֲלֵא עַל מָה שְׁנוֹטֵל, אִף עַל 53 פִּי שְׁטוּעָן יוֹתֵר.

54 ט. הֵיוּ שְׁנַיִם אֲדוּקִין בְּטִלִית, זֶה אֹמֵר 'כֹּלֶה שְׁלִי' וְזֶה 55 אֹמֵר 'כֹּלֶה שְׁלִי' - זֶה נוֹטֵל עַד מְקוֹם שְׂדֵרוֹ מִגְּעַת, וְזֶה 56 נוֹטֵל עַד מְקוֹם שְׂדֵרוֹ מִגְּעַת, וְהִשְׁאָר חוֹלְקִין בְּשֵׁנָה אַחַר 57 שְׁנִשְׁבָּעִין. וְיֵשׁ לְכֹל אֶחָד לְגַלְגַּל עַל חֲבֵרוֹ [להכיל 58 בשבועה], שֶׁכֵּל מָה שְׁנִטֵּל בְּדִין נִטֵּל.

59 י. הִיָּה זֶה אוֹחֵז בְּחוּטֵין שֶׁבִשְׁפַת הַטִּלִית, וְזֶה בְּחוּטֵין 60 שֶׁבִשְׁפַת הָאֲחֵרֶת - חוֹלְקִין כֹּלֶה בְּשֵׁנָה, אַחַר שְׁנִשְׁבָּעִין. 61 וְכֹל חֲלָקָה הָאֲמוּרָה כָּאן - לְדָמִים [בכסוף], לֹא שִׁפְסִידוֹ 62 עֲצָמוֹ שֶׁל כָּלִי אוֹ שֶׁל טִלִית, אוֹ יִשְׁמִיתוּ הַבְּהֵמָה.

63 יא. הִיָּה הָאֶחָד אוֹחֵז אֶת כֹּלֶה, וְזֶה מִתְאַבֵּק עִמּוֹ וְנִתְלָה 64 בָּהּ - הָרִי זֶה בְּחֻזְקָת הָאוֹחֵז אֶת כֹּלֶה.

65 יב. כָּאוּ שְׁנַיִם אֲדוּקִין בָּהּ, וְשִׁמְטָה הָאֶחָד מִיַּד חֲבֵרוֹ 66 בְּפָגְנוֹ, וְשִׁתַּק הַשְּׂנִי - אִף עַל פִּי שְׁחֹר וְצוּחַ, אִין מוֹצִיאִין 67 אוֹתָהּ מִיָּדוֹ; בִּינּוֹן שִׁשְׁתַּק בְּתַחֲלָה, הָרִי זֶה כְּמוֹדָה לוֹ. חֹר 68 הַשְּׂנִי וְהַקְּפָה מִן הָרֵאשׁוֹן - אִף עַל פִּי שֶׁהִרְאִישׁוֹן צָוַח 69 מִתַּחֲלָה וְעַד סוֹף, חוֹלְקִין.

70 יג. כָּאוּ שְׁנַיִם אֲדוּקִין בְּטִלִית, וְאֲמַרְנוּ לָהֶם: 'צִאוּ וְחִלְקוּ 71 אֶת דְּמֵיהֶ' - יִצְאוּ וְחִזְרוּ, וְהָרִי הִיא תַּחַת יַד אֶחָד מֵהֶם, 72 זֶה טוּעֵן: 'הוֹדָה לִי וְנִסְתַּלַּק מִמֶּנָּה', וְזֶה טוּעֵן: 'שִׁכַּרְתִּיהָ 73 לוֹ', אוֹ 'נִתְגַּבֵּר עָלַי וְחִטְפָּה' - הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ, עָלָיו 74 הָרָאָה. וְאִם לֹא הִבִּיא רָאָה - יִשְׁבַּע זֶה שֶׁהִיא כֹּלֶה בְּיָדוֹ 75 הַסֵּת שֶׁהִיא שְׁלוֹ, וְיִפְטֹר. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה.

יום רביעי י"ט מרחשון ה'תשע"ה

פָּרָק י

78 א. בְּהֵמָה אוֹ חֲזִיה שָׂאִינָה שְׁמוּרָה, אֲלֵא מִהֲלַכְתָּ בְּכֹל 79 מְקוֹם וְרוּעָה - אִינָה בְּחֻזְקָתָהּ זֶה שֶׁתִּפְשָׁה, מֵאַחַר שֶׁהִיא 80 יְרוּעָה לְבָעֲלִים [מפורסם שהיא שלהם]. פִּיצַד? הִבִּיא 81 הַתּוֹבֵעַ עֲדִים שֶׁהַבְּהֵמָה הַזֹּאת יְרוּעָה לוֹ, וְזֶה הַתּוֹפֵשׁ 82 טוּעֵן: 'אֲתָה נִתְפָּה לִי', אֲתָה מְכַרְתָּה לִי - אִינוּ נֶאֱמָר; 83 שָׂאִין הַיּוֹתֵם תַּחַת יָדוֹ רָאָה - שֶׁהָרִי הִיא הִלְכָה מִעֲצָמָה, 84 וְנִכְנְסָה לְרִשׁוֹתָיו. לְפִיכָף, אִם לֹא הִבִּיא רָאָה - תַּחֲזוֹר 85 הַבְּהֵמָה לְבָעֲלִיהָ, וְיִשְׁבַּע הַסֵּת עַל טַעֲנָתָהּ זֶה.

86 ב. הִיתָה הַבְּהֵמָה שְׁמוּרָה [ע"י בעליה] אוֹ מִסּוּרָה לְרוּעָה 87 - אִף עַל פִּי שֶׁהִבִּיא זֶה עֲדִים שֶׁהִיא שְׁלוֹ, הָרִי הִיא בְּחֻזְקָתָהּ 88 זֶה שֶׁהִיא תַּחַת יָדוֹ. וְאִם טוּעֵן: 'אֲתָה מְכַרְתָּה לִי', אוֹ 89 'נִתְפָּה לִי' - יִשְׁבַּע הַתּוֹפֵשׁ הַסֵּת שֶׁהִיא שְׁלוֹ, וְיִפְטֹר.

90 ג. לְפִיכָף, מִי שֶׁתִּפְשׂ בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ שֶׁהִיתָה שְׁמוּרָה אֲצִלוֹ, 91 אוֹ בְּיַד רוּעָה, וְהַבְּעֲלִים טוּעֲנִין: 'הִיא יִצְאָת מִעֲצָמָה וְכָאָה 92 אֲצִלְךָ', אוֹ 'פְּקָדוֹן הִיא בְּיָדְךָ', אוֹ 'שֶׁהִיא שְׂאוּלָה לְךָ',

1 הפלים, אין דרך בני אדם להצניען; לפיכך חייב להחזיר, 2 לפי שלא הצניען אלא לכפר בהן. אבל בעל הבית העשוי 3 למכר את בליו - אף על פי שאין זה (הטוען קניתי) צנוע, 4 ואין דרך אותן הפלים להטמין תחת הכנפים - הרי זה 5 נשבע הסת שהן לקוחין בידו. וכן אם יצא בהן מגליו 6 בפני עדים - אף על פי שאין בעל הבית עשוי למכר את 7 בליו - הרי זה נאמן לומר 'לקוחין הן בידו', שמא נצרכו 8 לו מעות ומכר; ובלבד שלא יהיו מדברים העשויין 9 להשאיל ולהשפיר. אבל דברים העשויין להשאיל 10 ולהשפיר - לעולם הם בחזקת בעליהן, כמו שבארנו. ואף 11 על פי שהוציאן מגליו, ואף על פי שבעל הבית הזה עשוי 12 למכר את בליו, הואיל ויש לו עדים שזה הפלי העשוי 13 להשאיל ולהשפיר בלבד ידוע הוא לו (שהוא שלו), 14 מוציאין אותו מיד זה על כל פנים, עד שיביא ראיה 15 שמכרו לו, או נתנו לו בקרקעות (שהם בחזקת בעליהן). 16 ה. אפלו מת זה שהפלי תחת ידו - מוציאין אותו מיד 17 היורש בלא שבועה; שפיון שאין לאביו לטען שלקחו או 18 שהוא משכון, כף אין זה יכול להשביעו. ואם טען היורש 19 טענת ודאי, ואמר: 'בפני נתנו לאבי' או 'מכרו לו' - הרי 20 בעל הבית נשבע הסת, כשאר כל הנשבעין. וכבר בארנו, 21 שיש מי שהורה, שישבע בעל הבית הסת, ואחר כף יחזיר 22 בליו מיד היורש; ואין דעתי נוטה לזה.

23 ו. מי שלקח קרדס [גרזן], ואמר: 'הריני הולך לגזר דקלו 24 של פלוני שמכרו לי', וכרת את הדקל - הרי זה בחזקתו; 25 שאין אדם מעז [מחציר] פניו, וכורת אילן שאינו שלו. 26 ואם טענו הבעלים שלא מכרוהו - נשבע זה הכורת הסת 27 שהוא שלו, ונפטר; בינון שנכרת, הרי הוא כשאר 28 המטלטלין. וכן היורד לשדה חברו, ואכל פרותיה שנה 29 או שנתים, והבעלים טוענין שזה ירד שלא ברשות וגזלן 30 הוא, ואכל והרי עדים שאכל, והיורד אומר: 'ברשותך 31 ירדתי לאכל פרותיה' - הרי זה האוכל נאמן, ונשבע הסת 32 על כף; חזקה היא, שאין אדם מעז פניו ואוכל פרות 33 שאינן שלו. אף על פי שהקרקע בחזקת בעליה, אין 34 הפרות בחזקת הבעלים; שאין אדם מוכר פרות שדהו 35 בשטר, כדי שנאמר לזה שאכל, 'הבא שטרך'. ואין צריך 36 לומר, אם אכל פרותיה שנים רבות - שמתוך שיכול לומר 37 'לקוחה היא בידו', נאמן לומר 'לפרות ירדתי', וישבע 38 הסת.

39 ז. שנים שהיו אוחזין בכלי אחד, או שהיו רוכבין על גבי 40 בהמה, או אחד רוכב ואחד מנהיג, או יושבין בצד ערמה 41 של חטים המנחת בסמטא [בצד רשות הרבים] או בתצר 42 של שניהם - זה אומר 'הכל שלי', וזה אומר 'הכל שלי' 43 - כל אחד מהן נשבע בנקיטת חפץ שאין לו בזה הדבר 44 פחות מחציו, ויחלקו. ושבועה זו - תקנת חכמים היא, 45 כדי שלא יהיה כל אחד תופש בטליתו של חברו, ונטול 46 בלא שבועה.

47 ח. זה אומר 'כלה שלי', וזה אומר 'חציה שלי' - האומר

מתוך מהדורת חוק

47 [דרבנן] וַעֲמַד בַּמְקוֹמוֹ. אָבָל אִם הָבִיא שְׂמֵעוֹן עָדִים
48 שְׂחָצֵר זֹו שְׁלוֹ הֵיחָה - הָרִי הִיא בַחֲזַקת שְׂמֵעוֹן, וְאוֹמְרִים
49 לְרֵאוּבֵן: 'הִבֵּא רָאָיָה שְׂמְכָרָה לְךָ', או 'נְתַנָּה לְךָ'. וְאִם לֹא
50 הָבִיא רָאָיָה - מְסַלְקִין אוֹתוֹ מִמֶּנָּה, וּמְחַזְרִין אוֹתָהּ
51 לְשִׂמְעוֹן, אִף עַל פִּי שְׂאִין רֵאוּבֵן מוֹדָה לְשִׂמְעוֹן שֶׁהִיא
52 הֵיחָה שְׁלוֹ, שֶׁהָרִי יֵשׁ עָדִים לְשִׂמְעוֹן.
53 ב. בִּמְהֵרָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שְׂמֵצְרִיכִין רֵאוּבֵן לְהָבִיא רָאָיָה
54 או יִסְתַּלֵּךְ? בְּשֵׁלָא נְשַׁתְּמַשׁ בָּהּ זְמַן מְרַבָּה. אָבָל אִם הָבִיא
55 עָדִים שְׂאָכָל פְּרוֹת קִרְקַע זֹו שְׁלֹשׁ שָׁנִים רְצוּפוֹת, וְנִהְיָה
56 בְּכֵלָה כְּדַרְךָ שְׁנֵינִין כָּל אֶדָם בְּאוֹתָהּ קִרְקַע, וְהוּא שְׂהִיָּה
57 אֶפְשָׁר לְבַעַלִּים הָרֵאוּשׁוֹנִים שֶׁיִּדְעוּ בְּזָה שֶׁחֲזַיק, וְלֹא מַחוּ
58 בּו - מַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּיַד רֵאוּבֵן, וַיִּשְׁבַּע רֵאוּבֵן הַסֵּת
59 שְׂמְכָרָה לוֹ שְׂמֵעוֹן, או שְׁנִיתָה לוֹ מִתְּנָה, וַיִּפְטֹר. מִפְּנֵי
60 שְׂאוֹמְרִים לוֹ לְשִׂמְעוֹן: 'אִם אָמַת אֶתָּה טוֹעֵן, שְׁלֹא מְכָרְתָּ
61 וְלֹא נִתְּתָ - לְמָה הִיָּה זֶה מִשְׁתַּמָּשׁ שֶׁנָּה אַחֵר שֶׁנָּה
62 בְּקִרְקַעֶךָ, וְאִין לְךָ עֲלִי לֹא שֹׁטֵר שְׂכִירוֹת [וְהַשְׁכֵּרַת לוֹ],
63 וְלֹא שֹׁטֵר מִשְׁכוּנָה [שְׁמִטַּת כַּמְשׁוּכוֹ], וְלֹא מַחֲיַת בּוֹ? טַעַן
64 וְאָמַר: 'מִפְּנֵי שְׁלֹא הִגִּיעַ אֵלַי הַדְּבָר, שֶׁהָרִי הֵייתִי בְּמִדְיָנָה
65 רְחוֹקָה' - אוֹמְרִים: 'אִי אֶפְשָׁר שְׁלֹא יִגִּיעַ הַדְּבָר בְּשֵׁלֹשׁ
66 שָׁנִים; וְכִינֵן שְׁהִגִּיעַ אֵלֶיךָ - הִיָּה לְךָ לְמַחוֹת בְּפַנֵּי עָדִים,
67 וְתוֹדִיעַ אוֹתָם שְׁפִלוּנִי גֹזֵל אוֹתִי, וְלִמְחַר אֶתְבַּעְנֵנוּ בַּדִּין;
68 הוֹאִיל וְלֹא מַחֲיַת, אֶתָּה הִפְסַדְתָּ עַל עֲצָמְךָ. לְפִיכָךָ, אִם
69 הֵיחָה מְלַחֲמָה וְשִׁבּוּשׁ דְּרָכִים בֵּין הַמְּקוֹם שֶׁהִיָּה בּוֹ רֵאוּבֵן
70 וּבֵין הַמְּקוֹם שֶׁהִיָּה בּוֹ שְׂמֵעוֹן - אֶפְלוֹ אָכְלָה [הַחֲזִיק]
71 רֵאוּבֵן עֶשְׂרִים שָׁנִים - מוֹצִיאֵינן אוֹתָהּ מִתַּחַת יָדוֹ, וְחַזַּרְתָּ
72 לְשִׂמְעוֹן; מִפְּנֵי שֶׁיְּכַוֵּל לּוֹמַר: 'לֹא יִדְעָתִי שֶׁזֶה מִשְׁתַּמָּשׁ
73 בְּקִרְקַעִי'.
74 ג. הָבִיא רֵאוּבֵן עָדִים שֶׁהִיָּה שְׂמֵעוֹן בָּא בְּכֹל שְׁנָה, וְעוֹמֵד
75 בְּמָקוֹם זֶה שְׁלֹשִׁים יוֹם או פָּחוֹת - אוֹמְרִים לְשִׂמְעוֹן:
76 'מִפְּנֵי מָה לֹא מַחֲיַת בְּשִׁבְיָתָ? אֲבִדְתָּ וְכוֹתֵד'. טַעַן שְׂמֵעוֹן
77 וְאָמַר: 'טְרוּד הֵייתִי בְּשׁוּק, וְלֹא יִדְעָתִי שֶׁזֶה בְּתוֹךְ תַּעֲרָר'
78 - הָרִי זֹו טַעְנָה; שְׁכָל שְׁלֹשִׁים יוֹם יִהְיֶה אֶדָם טְרוּד בְּשׁוּק.
79 וְאִם עֲמַד יוֹתֵר מִשְׁלֹשִׁים יוֹם, וְלֹא מַחָה - אֲבָד אֵת וְכוּתוֹ.
80 וְיִרְאֶה לִי, שֶׁדִּין זֶה אֵינּוּ אֵלָּא בַּפְּפָרִים, שֶׁהַעַם טְרוּדִין
81 בְּשׂוּקִים שְׁלֵהָן.
82 ד. וּמִפְּנֵי מָה אֵין אוֹמְרִין לְרֵאוּבֵן, 'אִם אָמַת הַדְּבָר שְׂמֵכֵר
83 לְךָ או נְתַן לְךָ בְּמִתְנָה, לְמָה לֹא נְהַרְתָּ בְּשֹׁטֵר שְׁלֵךְ? מִפְּנֵי
84 שְׂאִין אֶדָם נְזָהֵר בְּשֹׁטֵרוֹ [לְשׁוּמְרוֹ] וְהוֹלֵךְ כָּל זְמִינִי; וְחֻזְקָה
85 שְׂאִין אֶדָם נְזָהֵר בְּשֹׁטֵרוֹ, אֵלָּא עַד שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וְכִינֵן
86 שְׂרוּאָה שְׂאִין אֶדָם מְמַחָה בּוֹ, שׁוֹב אֵינּוּ נְזָהֵר.
87 ה. הָרִי שְׂמַחָה שְׂמֵעוֹן בְּמִדְיָנָה רְחוֹקָה - מִפְּנֵי מָה לֹא
88 יִטְעֵן רֵאוּבֵן וַיֹּאמֶר, 'לֹא שְׂמַעְתִּי שְׂמַחָה בִּי, כְּדִי שְׂאֹזְהֶר
89 בְּשֹׁטֵרִי? מִפְּנֵי שְׂאוֹמְרִין לוֹ: 'חֲבָרְךָ יֵשׁ לוֹ חֶבֶר, וְהַחֶבֶר
90 יֵשׁ לוֹ חֶבֶר אַחֵר, וְחַזְקָה שֶׁהִגִּיעַ אֵלֶיךָ הַדְּבָר; וְכִינֵן
91 שִׁדְעָתִי שְׂמַחָה בְּךָ בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ שָׁנִים - אִם בְּאַמַּת הִיָּה לְךָ
92 שְׂטֵר וְלֹא נְזָהַרְתָּ בּוֹ [לְשׁוּמְרוֹ], אֶתָּה הִפְסַדְתָּ עַל עֲצָמְךָ.
93 ו. לְפִיכָךָ, אִם מַחָה שְׂמֵעוֹן בְּפַנֵּי הָעָדִים, וְאָמַר לָהֶם: 'אַל

1 וְהַתּוֹפֵשׁ אוֹמֵר: 'כֵּן הוּא, אֵינָה שְׁלִי, אָבָל אֶתָּה חַיֵּב לִי כֹךָ
2 וְכֹךָ עֲלֶיךָ', או 'אֶתָּה מִשְׁפַּנְתָּה בְּיָדִי עַל [חֻב] כֹּךָ וְכֹךָ', או
3 'הִזִּיקָה אוֹתִי נֹזֵק שֶׁאֶתָּה חַיֵּב לְשַׁלֵּם עַל יָדְךָ' - יְכוֹל לִטְעֵן
4 עַד כְּדֵי דְמִיָּה [וְשׁוּיָה], מְתוּךְ שֶׁיְּכַוֵּל לּוֹמַר 'לְקוּחָה הִיא
5 בְּיָדִי; וַיִּשְׁבַּע בְּנִקְיַטַת חַפְזָן וַיִּטַּל.
6 ד. וְכֵן הַעֲבָדִים שֶׁיְּכַוֵּלִין לְהַלְף, אֵינֵן בַּחֲזַקת זֶה שֶׁהֵן פִּתַּח
7 יָדוֹ; אֵלָּא כִּינֵן שֶׁהָבִיא זֶה הַטּוֹעֵן עָדִים שֶׁזֶה יִדְעֵה שְׁהוּא
8 עַבְדּוֹ, וְהִלָּה טוֹעֵן: 'אֶתָּה מְכַרְתּוֹ לִי', אֶתָּה נִתְּתוֹ לִי
9 בְּמִתְנָה - אֵינּוּ נֶאֱמָר, וַיִּחְזֹר הַעֲבָד לְבַעֲלָיו, וַיִּשְׁבַּע הַטּוֹעֵן
10 שְׁלֹא מְכָר וְלֹא נָתַן. הָבִיא זֶה הַנְּטָעֵן שְׂתַפְּשׂ הַעֲבָד, עָדִים
11 שִׁישׁ לָזָה הַעֲבָד אָצְלוֹ [הַחֲזִיק בוֹ] שְׁלֹשׁ שָׁנִים רְצוּפוֹת
12 מִיּוֹם לְיוֹם, וְהוּא מִשְׁתַּמָּשׁ בּוֹ כְּדַרְךָ שֶׁהַעֲבָדִים מִשְׁמָשִׁין
13 אֵת רֵבֵן - הוֹאִיל וְלֹא מַחָה בּוֹ בְּכֹל אֵלוֹ הַשָּׁנִים - הָרִי זֶה
14 נֶאֱמָר, וּמַעֲמִידִין אוֹתוֹ בְּיָדוֹ, אַחֵר שִׁשְׁבַּע הַסֵּת, שְׁלִקְחוּ
15 מִמֶּנּוּ או שְׁתַּנּוּ לוֹ בְּמִתְנָה. אָבָל עַבְד קִטָּן שְׂאֵינּוּ יְכוֹל
16 לְהַלְף עַל רִגְלוֹ מִפְּנֵי כְּסוּתוֹ, הָרִי הוּא כִּשְׂאָר הַמְּסַלְטָלִין,
17 וְכָל מִי שְׂהִיָּה בְּרְשׁוֹתוֹ, הָרִי הוּא בַּחֲזַקתּוֹ; וְהַמוֹצִיא
18 מְחַבְּרֵו, עֲלֵיו הָרָאָיָה.
19 ה. הַטּוֹעֵן אֵת חֶבְרוֹ וְאָמַר לוֹ: 'בְּגָד זֶה' או 'בְּהֶמָה זֹו' או
20 'עֲבָד זֶה שֶׁבָּיְדְךָ שְׁלִי הוּא, וְגִזְלָתוֹ מִמֶּנִּי', או 'הַפְּקַדְתִּיו
21 אָצְלֶךָ', או 'שְׂכּוֹר לְךָ', או 'שְׂאוּל הוּא', וְהַנְּטָעֵן אוֹמֵר: 'לֹא
22 כִּי, אֵלָּא זֶה מְמוֹנִי וִירְשָׁתִּי', וְהָבִיא הַטּוֹעֵן עָדִים וְהַעֲרִי
23 שֶׁהֵן יוֹדְעִין שֶׁזֶה חַפְזָן או הַעֲבָד או הַבְּהֶמָה יִדְעֵה שְׁהוּא
24 הִיָּה לָזָה - חֲזֹר הַנְּטָעֵן וְאָמַר: 'כֵּן, הִיָּה שְׁלֶךָ, אָבָל אֶתָּה
25 נִתְּתוֹ לִי, או מְכַרְתּוֹ לִי, וְזֶה שְׂאָמְרָתִי יְרַשָּׁתִי, לֹא
26 שְׂוִירְשָׁתִּי מֵאַבּוֹתִי, אֵלָּא שֶׁהִיא שְׁלִי כְּאֵלוֹ יְרַשָּׁתִּי' - הָרִי
27 זֶה נֶאֱמָר, וְנִשְׁבַּע הַסֵּת; שְׂכָבֵר בַּאֲרָנו, שִׁישׁ לְטוֹעֵן לְחֹזֵר
28 וְלְטוֹעֵן דְּבָר הַנְּשָׁמַע [הַמְּסַתְבֵּר].
29 ו. סִפִּינָה וְכִיּוֹצָא בָּהּ, שֶׁהָיוּ שָׁנִים נְחָלְקִין עֲלֶיהָ - זֶה אוֹמֵר
30 'כֵּלָה שְׁלִי' וְזֶה אוֹמֵר 'כֵּלָה שְׁלִי', וּבָאוּ לְבֵית דִּין, וְאָמַר
31 הָאֶחָד: 'תְּפַשּׁוּהָ [הַחֲזִיקוּ בָהּ] עַד שְׂאָבִיא עָדִים' - אֵין
32 תּוֹפְשִׁין. וְאִם תְּפַשּׁוּהָ בֵּית דִּין, וְהִלָּךְ וְלֹא מִצָּא עָדִים,
33 וְאָמַר: 'הִנִּיחוּהָ בִּינֵינוּ, וְכָל הַמְּתַגְבֵּר יִטַּל כִּשְׁהִיָּה דִּינָה
34 מִקֳּדָם' - אֵין שׁוּמְעִין לָהֵן, וְאֵין מוֹצִיאֵין אוֹתָהּ בֵּית דִּין
35 מִתַּחַת יָדָן, עַד שֶׁיְּכָוֵאוּ עָדִים, או עַד שֶׁיָּדוּ זֶה לָזָה, או
36 יְחַלְקוּ בְּרָצוֹנִם וּבִשְׁבוּעָה, כְּמוֹ שְׁבָאָרְנו.
37 פֶּרֶק י א
38 א. כָּל הַקְּרָקָעוֹת הַיְדוּעוֹת לְבַעֲלֵיהֶן [מִפּוֹרְסוֹמוֹת שֶׁהֵן
39 שְׁלַחָם] - אִף עַל פִּי שֶׁהֵן עָתָה פִּתַּח יָדֵי אַחֲרִים, הָרִי הֵן
40 בַּחֲזַקת בַּעֲלֵיהֶן. כִּיצֵד? רֵאוּבֵן שֶׁהִיָּה מִשְׁתַּמָּשׁ בְּחֹצֵר
41 כְּדַרְךָ שֶׁהָעַם מִשְׁתַּמָּשִׁין בַּחֲצְרוֹתֵיהֶן, דֵּר בָּהּ וְשׁוֹכְרָה
42 לְאַחֲרִים וּבּוֹנָה וְסוֹתֵר, וְאַחֵר זְמַן בָּא שְׂמֵעוֹן וְטַעַן עֲלָיו
43 וְאָמַר לוֹ: 'חֹצֵר זֹו שִׁפַּתַּח יָדְךָ שְׁלִי הִיא, וּשְׂכּוּרָה הִיא
44 בְּיָדְךָ, או 'גְּזוּלָה', או 'שְׂאוּלָה', וְהִשְׁכִּיבוּ רֵאוּבֵן: 'שְׁלֶךָ
45 הֵיחָה, וְאַתָּה מְכַרְתָּה לּוֹ, או 'נְתַתָּה לִי בְּמִתְנָה' - אִם אֵין
46 עָדִים לְשִׂמְעוֹן שֶׁהֵיחָה יִדְעָה לוֹ, נִשְׁבַּע רֵאוּבֵן הַסֵּת

47 רצופין, ולא היה ביניהן הרחק הראוי להן, שהרי סופן
 48 ליבש - הואיל ואכלן שלש שנים, החזיקו.
 49 ב. הביא עדים שהיה דר בחצר זו שלש שנים, או
 50 שהשפירה [לאחרים] שלש שנים - הרי זו חזקה. טען בעל
 51 החצר ואמר: 'שמא לא שכן בה ביום ובלילה', או 'שמא
 52 אלו שהשפירו להם לא שכן בה ביום ובלילה' - הרי זו
 53 טענה; ואומרים למחזיק: 'או הבא עדים ששנים אלו
 54 גמורות ביום ובלילה, או תסתלק'. אפלו באו שנים
 55 ואמרו: 'לנו שכר [השכיר], ואנו דרנו בחצר זו ביום
 56 ובלילה', וטען בעל השדה ואמר: 'ביאו עדים שדרו בה
 57 ביום ובלילה' - צריכין אלו העדים השוכרין להביא ראיה
 58 שדרו בה תמיד; שנה הדבר תלוי בהם [ונגע אליהם],
 59 ואינו תלוי בטענת המחזיק, כדי שיעידו לו.
 60 ג. היה זה המחזיק או העדים שדרו בה, מן הרוכלין
 61 המחזירין בעירות וכיוצא בהן - טוענין אותן [בי"ד את
 62 הטענות במקומן] לכתחלה; וכשיביא עדי חזקה - אומר
 63 לו: 'הבא עדים שהיית מחזיק בה ביום ובלילה'. במה
 64 דברים אמורים? בחצרות ובתים וכיוצא בהן, שהן
 65 עשויים לדור בתוכן ביום ובלילה; אבל התניות של
 66 תגרים וכיוצא בהן, שאין דרין בהן אלא ביום - כיון שדר
 67 בה שלש שנים ביום, הרי זו חזקה.
 68 ד. שלש שנים שאמרנו, צריכות שיהיו רצופות זו אחר
 69 זו. הרי שהחזיק בשדה, וזרעה שנה והובירה [לא זרע]
 70 שנה, וזרעה שנה והובירה שנה - אפלו עשה כן כמה
 71 שנים, לא החזיק. היה דרכם של בני אותו המקום להוביר
 72 - אף על פי שמקצתן זורעין שנה אחר שנה, ומקצתן
 73 זורעין שנה ומובירין שנה - הרי זה החזיק; שהרי הוא
 74 אומר: 'לא הוברתי אותה, אלא כדי שתעשה הרבה בשנת
 75 הנריעה'.
 76 ה. שני שתפין שהחזיקו בשדה שש שנים - האחד אכלה
 77 [החזיק] שנה ראשונה ושלישית וחמישית, והשני אכלה
 78 שניה ורביעית וששית - לא עלתה חזקה לאחד מהן;
 79 שהרי בעל הקרקע אומר: 'כיון שלא ראיתי ולא שמעתי
 80 שהחזיק בה אדם אחד שנה אחר שנה, מפני זה לא
 81 מחיתי'. לפיכך, אם כתבו אלו השתפין שטר ביניהן,
 82 שישתמשו בה שנה אחר שנה - כיון שעברו שלש שנים,
 83 עלתה להן חזקה; שהשטר, קול [פרסום] יש לו, והואיל
 84 ולא מחה, אבד את זכותו. והוא הדין לעבד שהחזיקו בו
 85 שנים, ונשתמשו בו שנה אחר שנה - אם כתבו שטר
 86 ביניהן, הרי החזיקו.
 87 ו. אכלה שנה זה המחזיק ומכרה, ואכלה הלוקח שנה,
 88 ומכרה ללוקח שני ואכלה שנה - אם מכרו זה לזה בשטר,
 89 שלששתן מצטרפין, והרי זו חזקה, מפני שלא מחה. ואם
 90 מכרו שלא בשטר, אינה חזקה, שהעלים הראשונים
 91 אומרים: 'כיון שלא עמד בה איש אחד שלש שנים, לא
 92 הצרכנו למחות'.
 93 ז. אכלה האב שנה והבן שנים, האב שנים והבן שנה,

1 תוציאו דבר זה [מחאתי] מפיכם - אין זו מחאה. אבל
 2 אם אמרו העדים מעצמן: 'אין דבר זה יוצא מפינו' - הרי
 3 גם זו מחאה; שדבר שאין אדם מצוה עליו [שלא
 4 לפרסמו], אומרו [מגלהו] שלא בכונה. וכן אם צוה לעדים
 5 ואמר להם: 'אל תודיעוהו', או שאמרו הן מעצמן: 'אין
 6 אנו מודיעין אותו' - גם זו מחאה היא; שאף על פי
 7 שאינן מודיעין אותו, מודיעין הם לאחרים, והדבר יגיע
 8 אליו.
 9 ז. כיצד המחאה? אומר בפני שנים: 'פלוני שהוא
 10 משתמש בחצרי' או 'בשדי - גולן הוא, ולעתיד אני תובע
 11 אותו בדין'. וכן אם אמר להם: 'שכורה היא בידו', או
 12 'משכונה, ואם יטען עלי שמכרתי או נתתי, אני תובע
 13 אותו בדין', וכן כל פיוצא כזה - הרי זו מחאה, אף על
 14 פי שלא מחה במדינה זו שהחזיק בה זה. אבל אם אמר
 15 להן: 'פלוני שמשתמש בחצרי גולן הוא' - אין זו מחאה;
 16 שהרי ראוהו אומר: 'בששמעתי, אמרתי: שמא חרף אותי
 17 בלבד, ולפיכך לא נזהרתי בשטרי'.
 18 ח. מחאה בפני שנים; וכותבין [מחאתו בשטר], אף על
 19 פי שלא אמר להם 'כתבו'. וכיון שמחה בשנה ראשונה,
 20 אינו צריך לחזור ולמחות בכל שנה ושנה; אבל צריך שלא
 21 יהיה בין מחאה למחאה שלש שנים גמורות. לפיכך,
 22 צריך למחות בסוף כל שלש; ואם מחה, ועמד שלש שנים
 23 גמורות, ואחר כך מחה - אינה כלום.
 24 ט. הביא ראובן עדים, שנה שמעון בעל השדה קבץ
 25 פרות שדה זו, ונתנם לי - תעמד השדה ביד ראובן,
 26 ואפלו טען ששמעון מכרה לו או נתנה לו היום; שאילו
 27 לא מכר או נתן - לא היה משמש את ראובן בשדה זו,
 28 ונתן לו פרותיה.
 29 י. טען שמעון ואמר: 'אמת היה הדבר, ולפרות הודרתי,
 30 ושללו היו הפרות, אבל הגוף לא מכרתי' - נאמן, וחוזרת
 31 לשמעון; אלא אם כן אכלה ראובן בפניו שלש שנים ולא
 32 מחה בו, כמו שבארנו.
 33 פָּרָק יב
 34 א. שלש שנים שאמרנו, מיום ליום; אפלו היו חסר יום
 35 אחד - לא החזיק, ומסלקין אותו ממנה. במה דברים
 36 אמורים? בקרקעות שהן עושין פרות [רווחים] תדיר -
 37 כגון הבתים, והחצרות, והבורות, והשיחין, והמעורות,
 38 והתניות, והפונדקיות, והמרחצאות, והשוככות, ובתי
 39 הדין, ושדה בית השלהין שמשקין אותה תמיד וזורעין
 40 בה גנוטעין, והגנות, והפרדסין; וכן העבדים המהלכין,
 41 כמו שבארנו. אבל שדה הפעל שהיא שותה ממי גשמים
 42 בלבד, ושדה האילן - אינה מיום ליום; אלא כיון שאכל
 43 שלש תבואות ממין אחד, הרי אלו פשלת שנים. כיצד?
 44 היתה שדה תמרים, וגדר שלש גדרות, או שדה ענבים,
 45 וכצר שלש בצירות, או שדה זיתים, ומסק שלש מסיקות
 46 - הרי אלו פשלת שנים, והחזיק. ואפלו היו האילנות

46 שלש שנים, יש לו האילנות וקרקע שצריכין לו, והוא
 47 כמלא האורה [המלקט] וסלו חוצה לכל אילן ואילן; וזה
 48 שהחזיק בקרקע, יש לו שאר הקרקע.
 49 יח. וכן האוכל פרות אילן שלש שנים, וטען על בעל
 50 האילן: 'אתה מכרת לי אילן זה וקרקעו' - הרי זה יש לו
 51 קרקע פצעי האילן, עד התהום.
 52 יט. שדה אילן שהיה בו שלשים אילנות בתוף בית שלש
 53 סאין, ואכל עשרה בשנה ראשונה, ועשרה בשנה שניה,
 54 ועשרה בשנה שלישית - החזיק בכל; והוא, שהיה
 55 העשרה שאכל מפירות בכל בית השלש סאין, ולא
 56 הוציאו שאר האילנות פרות; אבל אם הוציאו שאר
 57 האילנות פרות, ולא אכלן - לא החזיק אלא במה שאכל.
 58 כ. במה דברים אמורים? בשאכל הוא מקצת הפרות,
 59 וכוון העם שאר הפרות. אבל אם הניח פרותיהן עליו -
 60 הואיל ואכל אילן מפאן ואילן מפאן מפל השדה - החזיק
 61 בכל השדה, אף על פי שלא אסף כל פרותיה.

יום חמישי כ' מרחשון ה'תשע"ה

פֶּרֶק יג

64 א. ואלו שאין מעמידין את הקרקע בידן, אף על פי
 65 שאכליה שלש שנים: האמנין, והאריסין, והאפיתרופין,
 66 והשתפין, והאיש בנכסי אשתו, והאשה בנכסי בעלה, וכן
 67 בנכסי אביו, והאב בנכסי הבן; שכל אחד מאלו, אין
 68 מקפידין [על שימוש בנכסיהם] זה על זה, לפיכך אין
 69 אכילתן ראיה, אף על פי שלא מחו בהם הבעלים, אלא
 70 תחזר הקרקע לבעלים שהביאו ראיה שזאת הארץ ידועה
 71 להן [מפורסם שהיא שלהן], וישבעו הסת שלא מכרו ולא
 72 נתנו, כמו שבארנו.
 73 ב. וכן ראשי גליות של אותו הזמן, והגולן, והגוי - אין
 74 אכילתן ראיה, מפני שהן בעלי זרוע. וכן חרש שוטה וקטן
 75 - אין אכילתן ראיה, מפני שאין להן טענה כדי שתעמד
 76 הקרקע בידם; אלא תחזר לבעלים. וכן המחזיק בנכסיהן,
 77 אין אכילתו ראיה.
 78 ג. כיצד אין מעמידין את הקרקע בידן? ראובן שאכל
 79 שדה שמעון שני [שנות] תזקה, והוא טוען שהיא לקוחה
 80 בידו, והביא שמעון עדים שהיא ידועה לו, וכן הביא
 81 עדים שראובן ידוע שהוא שתפו בה או אריסו או
 82 אפיתרופו, ומפני זה לא מחה - תחזר השדה לשמעון,
 83 וישבע הסת שלא מכר ולא נתן. והוא הדין לשארן
 84 [האמורים לעיל]. אבל אם לא הביא שמעון ראיה שראובן
 85 היה שתף או אריס, אלא ראובן הודה מעצמו ואמר: 'כן,
 86 היה שתפי, ומכר לי' - הואיל ואכל שני תזקה, ויכול
 87 לומר 'לא היה שתפי מעולם' - הרי זה נאמן, כשאר כל
 88 אדם.

1 אכלה האב שנה והבן שנה והלוקח מן הבן שנה - הרי
 2 זו תזקה; והוא, שלקח בשטר.
 3 ח. אכלה בפני האב שהיה בעל השדה שנה, ובפני בנו
 4 שנים, או בפני האב שנים ובפני הבן שנה, או בפני האב
 5 שנה ובפני בנו שנה ובפני לוקח מן הבן שנה - הרי זו
 6 תזקה; והוא, שמכר הבן שדה זו בכלל שדותיו - שהרי
 7 לא הפיר [שם לב] המחזיק שנמכרה, ולפיכך לא נהר
 8 בשטרו. אבל אם מכר הבן שדה זו בפני עצמה, אין לך
 9 מחאה גדולה מזו.
 10 ט. נרה שנה אחר שנה, אפלו כמה שנים - הואיל ולא
 11 נהנה בה, אינה תזקה. וכן אם פתח בה שבילי המים,
 12 ופתח ושיד [פירד רגבי אדמה] בלבד - הואיל ולא אכל
 13 פרות, אינה תזקה.
 14 י. זרעה ולא הרויח פלום, אלא זרע כור ואסף כור - לא
 15 החזיק, שהרי לא נהנה.
 16 יא. אכלה שחת [תבואה קודם בישולה], לא החזיק; ואם
 17 היה המקום דרפן לזרע לשחת, מפני שדמיו קרין - הרי
 18 זו תזקה.
 19 יב. אכלה ערלה שביעית וכלאים - אף על פי שהנה
 20 בעברה, הרי זו תזקה.
 21 יג. היה המקום שהחזיק בו סלע או חלמיש שאינו ראוי
 22 לזריעה - צריך להנות בו בדבר הראוי לו, כגון שיטטח
 23 בו הפרות או יעמיד בו הבקמה וכיוצא בזה; ואם לא
 24 נהנה בו כל אותן השלש שנים בדבר הראוי לו, לא
 25 החזיק.
 26 יד. היה מעמיד בהמה במקום מסים מתצר חברו, או
 27 שהיה מגדל שם תרנגולין, או מעמיד תנור וכירים ורחים,
 28 או שנתן שם זבלו, בין שהעמיד מחיצה בין שלא העמיד
 29 - אם נשתמש בדברים אלו וכיוצא בהן שלש שנים ביום
 30 ובלילה, וטען על בעל החצר ואמר: 'אתה נתת לי מקום
 31 זה, או מכרת לי' - הרי זו תזקה.
 32 טו. שדה שהיא מקפת גדר, וכא זה שהחזיק בה, וזרע
 33 חוץ לגדר, ונהנה בכל המקום שאינו שמור - אף על פי
 34 שאכלו שנה אחר שנה, לא עלתה לו תזקה; שהבעלים
 35 טוענין ואומרים: 'כיון שראינו שזרע במקום מפקר,
 36 אמרנו: כל מה שיזרע - חית השדה תאכלנו; ולפיכך לא
 37 מחיתו'. והוא הדין לכל הזרע מקום שאינו שמור, אלא
 38 רגל כל חיה ויד כל אדם מצויין בו.
 39 טז. אכלה פלה חוץ מבית רבע [מדת שטח] - החזיק
 40 בכלה, חוץ מאותו בית רבע שלא נהנה בו; אפלו היה
 41 מקום חלמיש בתוף השדה - הואיל ולא נשתמש בו פראי
 42 לו, אין לו בו תזקה.
 43 יז. החזיק אחד באילנות ואכל פרותיהן, ואחד החזיק
 44 בקרקע וזרעה ואכל פרותיה, וכל אחד משניהם טוען
 45 'שהכל שלי, ואני לקחתי' - זה שהחזיק באילנות ואכלם

מתוך מהדורת חזק

48 שֶׁהַחֲזִיקוּ שֶׁהַן הוֹרֵגִין נַפְשוֹת עַל עֶסְקֵי מָמוֹן - אַף עַל פִּי
 49 שְׂאֵל שְׂדֵה זֶה בְּמָה שְׁנִים - לֹא הַחֲזִיק, וַתְּחַזֵּר הַשְּׂדֵה
 50 לְבָעָלִים.

פֶּרֶק יד

52 א. כָּל אֱלוֹי שְׂאִין אֲכִילְתָּן [חֻזְקַתָּם] רְאִיָה - אִם הֵבִיאוּ
 53 יָדַיִם שֶׁמָּכְרוּ לָהֶן הַבְּעָלִים שְׂדֵה זֶה, אִם נִתְּנָה לָהֶם בְּמִתְּנָה
 54 - רְאִיָתָם רְאִיָה; חוּץ מִן הַגְּזוּלָן, וְהַבְּעַל בְּנַכְסֵי אִשְׁתּוֹ.
 55 בְּאִיזָה נְכָסִים אִמְרוּ? בְּנַכְסֵי צֶאֱן בְּרוּל [נדוניה - שחובת
 56 ברזל על הבעל לשמור על קרנם], או בְּשְׂדֵה שְׂיַחַד [הוסיף]
 57 לָה בְּכַתְּבָתָהּ, וּבְשְׂדֵה שְׂפָתָהּ לֵה בְּכַתְּבָתָהּ, וּבְשְׂדֵה שְׁנָתָן
 58 לָה בְּשׂוּם מְשֹלוֹ. אֲבָל בְּנַכְסֵי מְלוּג [שלא הביאה לבעלה]
 59 - יֵשׁ לוֹ רְאִיָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאָרְנוּ בַּהֲלֹכוֹת אִישׁוֹת.

60 ב. כִּיצַד הַגְּזוּלָן אִין לוֹ רְאִיָה? בִּיּוֹן שֶׁהַחֲזִיק גְּזוּלָן עַל שְׂדֵה
 61 זֶה - אַף עַל פִּי שֶׁהֵבִיאוּ רְאִיָה שְׁהוֹדָה הַבְּעַל בְּפָנָי עַדִּים,
 62 שֶׁמָּכַר לוֹ שְׂדֵה זֶה וְלָקַח דָּמָיִם, וְהַבְּעָלִים אוֹמְרִים: 'לֹא
 63 מְכַרְנוּ, אֲלָא מִפְּנֵי הַיְרָאָה הוֹדֵינוּ לוֹ' - מוֹצִיָאִין אֶת הַשְּׂדֵה
 64 מִיָּדוֹ, וְאִין לוֹ כְּלוּם. וְאִם הַעֲדֵידוּ הַעֲדִים שֶׁבְּפִיָּהֶם מָנָה לוֹ
 65 כֶּף וְכַף - מוֹצִיָאִין אֶת הַשְּׂדֵה מִיַּד הַגְּזוּלָן, וּמְחַזִּירִין לוֹ
 66 הַבְּעָלִים אֶת הַדָּמָיִם, כְּמוֹ שֶׁבְּאָרְנוּ בַּהֲלֹכוֹת גְּזוּלָה.

67 ג. בֵּן הָאֵמָן וּבֵן הָאָרִיס וּבֵן הָאֶפִּיטְרוֹפּוּס שְׂאֵלוּ שְׂדֵה זֶה
 68 שְׁנֵי [שננות] חֻזְקָה - אִם טָעְנוּ שֶׁהַבְּעָלִים מְכָרוּ לָהֶם אוֹ
 69 נָתְנוּ לָהֶם, יֵשׁ לָהֶם חֻזְקָה; וְאִם טָעְנוּ שֶׁהָיָה יְרִישָׁה לָהֶם
 70 מְאֹבְחֵיהֶם שְׂאֵלְוָה שְׁנֵי חֻזְקָה, אִין לָהֶם חֻזְקָה. וְאִם
 71 הֵבִיאוּ עַדִּים שֶׁהוֹדֵוּ הַבְּעָלִים לְאֲבִיהֶם שֶׁמָּכְרָוּהָ לָהֶן, אוֹ
 72 נִתְּנוּהָ לָהֶן - מְעַמְדִין אֶת הַשְּׂדֵה בְּיָדָם.

73 ד. בֵּן הַגְּזוּלָן - אַף עַל פִּי שֶׁהֵבִיאוּ רְאִיָה שֶׁהוֹדֵוּ הַבְּעָלִים
 74 לְאֲבִיו, אִינָה רְאִיָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאָרְנוּ. אֲבָל בֵּן בֵּן הַגְּזוּלָן -
 75 אֶפְלוּ בָא בְּטַעְנָת אָבִיו, יֵשׁ לוֹ חֻזְקָה; בָּא בְּטַעְנַת אָבִי
 76 אָבִיו, אִין לוֹ חֻזְקָה.

77 ה. הַגּוֹי - אֶפְלוּ אֲבָלָה כְּמָה שְׁנִים, אִין אֲכִילְתוּ רְאִיָה;
 78 וְאִם לֹא הֵבִיאוּ שֵׁטֶר - תְּחַזֵּר הַשְּׂדֵה לְבָעָלִים בְּלֹא שׂוּם
 79 שְׂבוּעָה; שְׁלֹא תִקְנוּ שְׂבוּעַת הַסֵּת אֲלָא לִישְׂרָאֵל. וַיִּשְׂרָאֵל
 80 הִבָּא מִחַמַּת הַגּוֹי [קנה ממנו] - הַרִי הוּא כְּגוֹי, וְאִין אֲכִילְתוּ
 81 רְאִיָה.

82 ו. טָעַן זֶה הַיִּשְׂרָאֵלִי הִבָּא מִחַמַּת הַגּוֹי וְאָמַר: 'בְּפָנָי לָקַחְתָּ
 83 הַגּוֹי שֶׁמָּכְרָה לִי מִזֶּה הַיִּשְׂרָאֵל הַמְעַרְעָר עֲלַי' - הַרִי זֶה
 84 גַּאֲמֵן, וַיִּשְׂבַּע הַסֵּת עַל כֶּף; מִתּוֹךְ שֶׁיָּכֹול לֹמַר 'אֲנִי
 85 לַקַּחְתִּיהָ מִמֶּךָ, וְהִרִי אֲכִלְתִּיהָ שְׁנֵי חֻזְקָה' - יָכוֹל לֹמַר
 86 'מִפְּלוּגִי לַקַּחְתִּיהָ, שֶׁבְּפָנָי לָקַחְתָּ מִמֶּךָ'.

87 ז. אִין מְחַזְקִין [לא מועילה חזקה] בְּנַכְסֵי קָטָן, וְאֶפְלוּ
 88 הַגְּדֵיל. כִּיצַד? אֲבָלָה בְּפָנָיו כְּשֶׁהוּא קָטָן שְׁנָה אַחַת, וַיִּשְׁתִּים
 89 אַחַר שֶׁהִגְדִּיל, וַטָּעַן: 'אַתָּה מְכָרְתָּ לִי', 'אַתָּה נִתְּתָ לִי' -
 90 אִין זֶה כְּלוּם; עַד שֶׁיֵּאָכַל אוֹתָהּ שְׁלֹשׁ שְׁנִים רְצוּפוֹת אַחַר
 91 שֶׁהִגְדִּיל.

92 ח. מִי שֶׁהַחֲזִיק בְּנַכְסֵי קָטָן שְׁנִים רְבוֹת, וַטָּעַן וְאָמַר:
 93 'מִשְׂכּוֹנָה [משכון] הֵם בְּיָדִי, וַיֵּשׁ לִי חוֹב עֲלֵיהֶם כֶּף וְכַף'

1 ד. הָאֵמָן כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהֵיוּ בּוֹנִין בָּהּ אוֹ מְחַנְיִן אוֹתָהּ
 2 שְׁנִים רְבוֹת. יִרְדּוּ מֵאֵמָנוֹתָן - אִם אֲכָלוּ אוֹתָהּ שְׁלֹשׁ שְׁנִים
 3 מֵאַחַר שֶׁיָּרְדּוּ מֵאֵמָנוֹתָן, יֵשׁ לָהֶן חֻזְקָה.

4 ה. הָאָרִיסִין כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהֵיָה אָרִיס לְאָבִיו שֶׁל בַּעַל
 5 הַשְּׂדֵה, אוֹ לְאָנְשֵׁי מְשֻׁפַּחְתּוֹ; שְׂפִיָן שֶׁהוּא אָרִיס שֶׁל בַּתִּי
 6 אָבוֹת [בית המשפחה], אִין מְמַחִין הַבְּעָלִים בְּיָדוֹ. אֲבָל אִם
 7 זֶה הוּא שָׂנְעָשָׂה לוֹ אָרִיס תַּחֲלָה - הוֹאִיל וְאֲבָלָה [החזיק]
 8 כְּלָה שְׁנֵי חֻזְקָה, מְעַמְדִין אוֹתָהּ בְּיָדוֹ, וְאוֹמְרִין לְבָעָלִים:
 9 'הֵיִאֵף אֲכָל שְׂנָה אַחַר שְׂנָה, וְלֹא מְחִית בּוֹ'?

10 ו. אָרִיס שֶׁל בַּתִּי אָבוֹת שֶׁהוֹרִיד אָרִיסִין מִתַּחַת יָדוֹ, יֵשׁ לוֹ
 11 חֻזְקָה; שְׂאִין מוֹרִידִין אָרִיסִין אַחֵרִים לְנַכְסֵי אָדָם, וְהוּא
 12 שׂוֹתֵק. אֲבָל אִם חֵלַק לְאָרִיסִין אַחֵרִים שֶׁהֵיוּ בָּהּ - אִין לוֹ
 13 חֻזְקָה; שִׂמָּא מְמַנָּה עַל הָאָרִיסִין עֲשׂוֹ אוֹתוֹ. וְאָרִיס שְׂיַרְד
 14 מֵאָרִיסוֹתוֹ, וְאֲבָלָה שְׁלֹשׁ שְׁנִים מֵאַחַר שְׂיַרְד - הַחֲזִיק.

15 ז. הָאֶפִּיטְרוֹפּוּסִין כִּיצַד? בִּיּוֹן שֶׁהֵיוּ אֶפִּיטְרוֹפּוּסִין עַל שְׂדֵה זֶה
 16 בִּיּוֹן עַל שְׂאָר נְכָסִים, בִּיּוֹן שֶׁמָּנָה אוֹתָם בַּיַּת דִּין בִּיּוֹן שְׁמָנָה
 17 אוֹתָם אָבִי יוֹתָמִים וְגַדְלוּ הַיְתוּמִים וְהַיְחִחוּ [השאירו]
 18 אוֹתָם, בִּיּוֹן שְׁמָנָה אָדָם אֶפִּיטְרוֹפּוּסִין עַל הוֹצָאתוֹ וְהַכְּסֻתּוֹ -
 19 הוֹאִיל וְהֵן מְשַׁמְשִׁין בְּרִשׁוֹת, אִין לָהֶן חֻזְקָה. עַבְרוּ
 20 הָאֶפִּיטְרוֹפּוּסִין מִמְּנוּנָן, וְאֲכָלוּ שְׁלֹשׁ שְׁנִים אַחַר שֶׁעָבְרוּ - הַרִי
 21 זֶה חֻזְקָה.

22 ח. הַשְּׂתַפּוּסִין כִּיצַד? אִם הֵיָה שְׂתַף שְׂדֵה זֶה, וְאִין בָּהּ דִּין
 23 חֻזְקָה [לא שייך לחלקה] - אַף עַל פִּי שֶׁאֲכָל אֶת כְּלָה
 24 הָאֵחָד מֵהֶם כְּמָה שְׁנִים, הַרִי הִיא בְּחֻזְקַת שְׁנֵיהֶם. וְאִם יֵשׁ
 25 בָּהּ דִּין חֻזְקָה, וְאֲבָלָה הָאֵחָד כְּלָה שְׁנֵי חֻזְקָה - יֵשׁ לוֹ

26 חֻזְקָה; שֶׁהָרִי אוֹמְרִין לְשִׁתְּפוּ: 'אִם בְּאַמַּת שְׁלֹא מְכָרְתָּ וְלֹא
 27 נִתְּתָ, הֵיִאֵף אֲכָל אֶת כְּלָה, וְאַתָּה שׂוֹתֵק, וְלֹא מְחִית בּוֹ כְּכָל
 28 שְׂלֹשׁ שְׁנִים? וְכֵן הֵיִשׁ שְׂאֵל נַכְסֵי אִשְׁתּוֹ שְׁנֵי חֻזְקָה -
 29 אַף עַל פִּי שֶׁהִתְּנָה עִמָּה שְׂאִין לוֹ פְּרוֹת בְּנַכְסֵיהָ, וְאֶפְלוּ
 30 הַתְּנָה עִמָּה כְּשֶׁהָיָה אַרוּסָה שְׁלֹא יִרְשָׁנָה, וְאַחַר כֶּף אֲבָל
 31 וּבְנָה וְהָרִס, וְעָשָׂה כֶּף מִה שֶׁעָשָׂה; וְכֵן הָאִשָּׁה שְׂאֵלְוָה
 32 פְּרוֹת נַכְסֵי בַּעְלָהּ, וְנִשְׁתַּמְשָׁה בָּהֶן כְּחֻפְצָה כְּמָה שְׁנִים -

33 אַף עַל פִּי שֶׁיַּחַד לָהּ שְׂדֵה בְּמַזוֹנוּתֶיהָ, וְאֲבָלָה שְׂדוֹת
 34 אַחֵרוֹת - אִין אֲכִילְתָּן רְאִיָה. וְכֵן הֵבִן שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עַל
 35 שְׂלָחְנוֹ שֶׁל אָבִיו, וְנִחַשְׁבַּ בְּכָלל בְּנֵי בֵּיתוֹ - אִם אֲכָל נַכְסֵי
 36 אָבִיו שְׁנֵי חֻזְקָה, וְכֵן הָאֵב שְׂאֵל נַכְסֵי בֵּן זֶה שֶׁהוּא סוֹמֵךְ
 37 עַל שְׂלָחְנוֹ שְׁנֵי חֻזְקָה - אִין אֲכִילְתָּן רְאִיָה.

38 ט. וְכֵן שֶׁפָּרַשׁ מְאָבִיו [משולחננו], וְאַשֶׁה שְׁנֵי חֻזְקָה אֶפְלוּ
 39 סְפֵק גְרוּשֵׁין - הַרִי הֵם כְּשֶׁאָר כֶּף אָדָם.

40 י. רְאִשֵׁי גְלִיּוֹת שֶׁהֵיוּ בִימֵי חֲכָמִים - לְפִי שֶׁהֵיָה בְּיָדָן כַּחַ
 41 לְרֵדוֹת אֶת הָעֵם, אִין אֲכִילְתָּם [חזקותם] רְאִיָה; וְכֵן אַחַר
 42 שֶׁהַחֲזִיק בְּנַכְסֵיהֶם - אַף עַל פִּי שֶׁאֲכָל כְּמָה שְׁנִים, אִין
 43 אֲכִילְתוּ רְאִיָה. לְפִי שְׂאִינָם מִמַּחֲטָן, מְפָנִי שִׂדָן תַּקְפָּה - כֶּף
 44 זְמַן שְׂיַרְצוּ, מְסַלְקִין זֶה מִמָּנָה; אֲבָל נִשְׂבְּעִין הַסֵּת, שְׁלֹא
 45 מְכָרוּ וְלֹא נִתְּנוּ. וְאִם הֵן הַחֲזִיקוּ בְּנַכְסֵי אַחַר, וְאָמַר שְׁלֹא
 46 מְכַר - נִשְׂבְּעַ הַסֵּת שְׁלֹא מְכַר לָהֶן וְלֹא נִתְּן לָהֶן.

47 יא. הַגְּזוּלָן כִּיצַד? מִי שֶׁהַחֲזִיק גְּזוּלָן עַל שְׂדֵה זֶה, אוֹ מִי

48 שלף, אבל פלוני מכרה לי והוא לקחה ממך, ואמר לו
49 המערער: 'פלוני שמכר לך, גזלן הוא' - הואיל והודה
50 שהיא שלו [של המערער], ושלא לקחה ממנו, תחזור
51 השדה וכל הפרות למערער, אף על פי שאין לזה המערער
52 עדים שהיא שלו. וכן כל פיוצא בזה. הביא זה המחזיק
53 עדים שפלוני שמכרה לו דר בה אפלו יום אחד, או שאמר
54 לו: 'בפני לקחה ממך, ואחר כך מכרה לי' - מעמידין
55 אותה בידו; שהרי יש לו טענה עם חזקתו, ואלו רצה -
56 טען ואמר 'ממך לקחתיה', שהרי יש לו שני חזקה.

פרק טו

57
58 א. מי שערער על השדה, והביא עדים שהיא ידועה לו
59 [ששלו היתה], והביא זה שבתוכה שטר שלקחה [קנאה]
60 ממנו, והביא עדים שאכלה [החזיק] שני [שנות] חזקה -
61 אומרין לו בתחלה: 'קנים [אשר בבי"ד] שטרך'; אם נתקנים
62 - הרי מוטב, וידון בשטר; ואם אי אפשר לו לקימו -
63 סומכין על עדי החזקה, וישבע הסת שלקחה.
64 ב. עדי החזקה שהעיד אחד משניהם שאכלה חטים שני
65 חזקה, והשני העיד שאכלה שעורים - עדותן קימת; שאין
66 העד מדקדק בזה. העיד האחד שאכלה זה שנה ראשונה
67 ושלשית וחמישית, והשני מעיד שאכלה שנה ורביעית
68 ושלשית - אין עדותן מצטרפת; שבשנה שמעיד בה זה,
69 לא העיד בה זה; ותחזור הקרקע והפרות.
70 ג. מי שיירד לשדה בחזקת שהוא יורש, ואכל פרותיה,
71 ונמצא יורש אחר שהוא קרוב ממנו, וראוי לרשה - בין
72 שנמצא [שקרוב ממנו] בעדים, בין שהודה לו זה שיירד
73 תחלה - חזקתו להחזיר כל הפרות שאכל.
74 ד. שנים שהיו עוררין על השדה, זה אומר 'שלי' וזה
75 אומר 'שלי', ואין לאחד מהן ראיה, או שהביא כל אחד
76 מהן עדים שהיא שלו, או שהיא של אבותיו, או שהביא
77 כל אחד משניהם עדים שאכלה שני חזקה, והשנים
78 שהעידו בהן אלו הן השנים עצמן שהעידו בהן אלו -
79 מניחין אותה ביניהן, וכל המתגבר בידו בה; ויהיה האחר
80 מוציא מידו, ועליו הראיה. ואם בא שלישי, ותקף עליה
81 ויירד לתוכה - מסלקין אותו ממנה.
82 ה. הביא האחד עדים שהיא של אבותיו, ושאכלה שני
83 חזקה, והרי היא תחת ידו, והביא השני עדים שאכלה שני
84 חזקה, והרי היא תחת ידו - נמצאת עדות החזקה של
85 שניהם מכחשת; מעמידין אותה ביד זה שהעידו לו עדי
86 החזקה שהיא של אבותיו, ומורידין אותו לתוכה. חזר
87 השני והביא גם הוא עדים שהיא של אבותיו, שהרי
88 נמצאת גם עדות זו מכחשת - חוזרין בית דין, ומסלקין
89 ממנה את הראשון, ומניחין אותה בין שניהם; וכל
90 המתגבר, בידו בה.
91 ו. זה אומר 'של אבותי' וזה אומר 'של אבותי', זה הביא
92 עדים שהיא של אבותיו, וזה הביא עדים שאכלה שני
93 חזקה - תחזור לזה שהביא עדים שהיא של אבותיו, ויחזיר

1 - הואיל ואלו רצה אומר: 'לקוחים הם בדי' - נאמן;
2 שהרי אינה מחזקת שהיא לאביו של זה; והרי זה גובה
3 משכרה מה שטען, ותחזור ליתומים. אבל אם יצא עליה
4 קול שהיא של יתומים - אינו נאמן, שהרי אין מחזיקין
5 בנכסי קטן; ותחזור השדה וכל הפרות שאכל ליתומים עד
6 שיגדלו, ויעשה עמהם דין.
7 ט. אכלה שני חזקה בחיי אביהן - מתוף שיכול לומר
8 'לקוחה היא בדי מאביהן' - נאמן לומר 'חוב יש לי על
9 אביהן, ואגבה אותו מן הפרות'; וגובהו שלא בשבועה,
10 מתוף שיכול לומר 'שלי היא'.
11 י. בורח שברח מחמת סכנת נפשות, כגון שהיה המלך
12 מבקש אותו להמיתו - אין מחזיקין [לא מועילה חזקה]
13 בנכסיו. אפלו אכל המחזיק כמה שנים, וטען שלקח - אין
14 אכילתו ראיה; ואין אומרין לבעל השדה, 'למה לא
15 מחית', מפני שהיא מתעסק בנפשו. אבל הבורח מחמת
16 ממון, הרי הוא ככל אדם; ואם לא מחה, מחזיקין בנכסיו.
17 יא. מחזיקין בנכסי אשת איש. ביצד? אכלה מקצת שני
18 חזקה בחיי הבעל, ושלש שנים אחר מיתת הבעל, וטען
19 ואמר: 'מכרתי לי את ובעלף' - מעמידין אותה בידו,
20 מתוף שיכול לומר 'ממך לקחתיה אחר מות בעלך'; שהרי
21 אכלה שני חזקה אחר מיתת הבעל, ולא מחת בו. אבל
22 אם אכלה בחיי בעלה כמה שנים, ולא אכלה שני חזקה
23 אחר מיתת בעלה - אין לו חזקה.
24 יב. כל חזקה שאין עמה טענה, אינה חזקה. ביצד? הרי
25 שאכל פרות שדה זו כמה שנים, וכא המערער ואמר לו:
26 'מאין לך שדה זו? שלי היא!' השיבו ואמר לו: 'איני
27 יודע של מי היא, וכיון שלא אמר לי אדם, ירדתי לתוכה'
28 - אין זו חזקה; שהרי לא טען שלקחה, ולא שנתנה לו,
29 ולא שירשה. אף על פי שלא טען, אין מוציאין אותה
30 מידו, עד שביא זה המערער עדים שהיא שלו. הביא
31 עדים - תחזור לו השדה, ומוציאין מזה כל הפרות שאכל.
32 ואין פותחין [טוענים] לזה המחזיק תחלה; ואין אומרין
33 לו, 'שמה שטר היה לך ואבד', עד שישטען הוא מעצמו.
34 ואם לא טען, יחזיר כל הפרות שאכל. וכן האוכל שני
35 חזקה מחמת שיש שטר [מכירה] בידו, ונמצא השטר בטל
36 - בטלה החזקה, ותחזור השדה עם כל הפרות לבעלים.
37 יג. הבא [לקרקע] מחמת גרשה - צריך להביא ראיה שדר
38 אביו בשדה זו או נשפמש בה, אפלו יום אחד; וכיון
39 שאכלה הוא שלש שנים מחמת אביו, מעמידין אותה
40 בידו. אבל אם לא הביא ראיה שדר בה אביו כלל - תחזור
41 השדה וכל הפרות, למערער שיש לו עדים שהיא שלו,
42 שהרי אינו טוען עליו שמכר או נתן לו, ולא נודעה קרקע
43 זו [ששייכת היתה] לאבותיו. הביא ראיה שנגרזה בה אביו
44 - אינה פלוס, שמה בא לבקר אותה ולא קניה; אלא צריך
45 להביא ראיה שדר בה אביו, אפלו יום אחד.
46 יד. הרי שאכל שדה זו שנים רבות, וכא המערער ואמר
47 לו: 'מה לך ולשדה זו? הודה ואמר לו: 'יודע אני שהיתה

48 הרי כל אחד מהן דוחהו ואומר לו: 'שמא דרף שלך על
49 חברי היא'; לפיכך, יקנה לו דרף במאה מנה (בכמה
50 שידרוש), או יפרח באויר. וכן אם היו ארבע השדות לאיש
51 אחד שקנה אותן מארבעה - אין לו עליו דרף; שהרי
52 אומר לו: 'עתה אם אחזיר לכל אחד שטרו, אין אתה יכול
53 לעבר על אחד מהן, ואני קניתי מכל אחד מהן כל זכות
54 שיש לו'. אבל אם היה בעל ארבע השדות המקיפות איש
55 אחד, והוא בעל המצר שלה מתחלה ועד סוף (תמיד) -
56 הרי זה אומר לו: 'מכל מקום דרפי עליך' (על שדרף); וילף
57 לו בקצרה, באי זו שדה שירצה בעל השדות. וכן כל
58 פיוצא בזה. ואם החזיק בדרף, ואמר 'זו היא דרפי' - אין
59 מסלקין אותו ממנה, אלא בראיה ברורה.

יום שישי כ"א מרחשוון ה'תשעה'

פרק טז

62 א. ראובן שמכר שדה לשמעון, והיה לוי מערי השטר,
63 וכא לוי לערער על השדה, ולטען שראובן גזל אותה ממנו
64 - אין שומעין לו, ואין משיגיחין על ראיות שביא על
65 אותה שדה, והרי אבד כל זכותו; שאומרין לו: 'היאף
66 תעיד על המכר, ותחזור ותערער' (שהוא שלר)? וכן אם
67 העיד לוי בשטר שכתוב בו: 'השדה הפלונית של ראובן
68 מצד מזרח', או 'מערב' - הואיל ועשה השדה סימן לאחר,
69 והעיד בשטר - אבד את זכותו, ואינו יכול לחזור ולערער;
70 שאומרין לו: 'היאף תעיד בשטר זה שכתוב בו שהשדה
71 הזאת מצד פלוני, ותחזור ותערער עליה'?

72 ב. טען העד ואמר: 'התלם [שורה] אחד הוא שעשיתי סימן
73 ולא כל השדה, ואותו התלם הסמוך למצר בלבד, הוא של
74 ראובן' - הרי זו טענה הנשמעת (מקובלת); ויש לו לערער
75 על כל השדה, חוץ מאותו התלם. אין כל הדברים
76 האמורים, אלא באחד מערי השטר שבא לערער. אבל
77 הדגן שקנים [אישר] השטר - יש לו לערער, מפני שכול
78 לטען ולומר: 'לא ידעתי מה היה כתוב בשטר'; מפני שיש
79 [מותר] לדינין לקנים השטר [עפ"י חתימת העדים], אף על
80 פי שלא קראוהו. אבל העדים - אין חותמין על השטר,
81 אלא אם כן קראוהו בלו ודקדקו בו.

82 ג. בא שמעון, ונמלך בלוי ואמר לו: 'הריני קונה שדה
83 פלונית מראובן, ובעצתך אקנה אותה? ואמר לו לוי: 'לך
84 וקנה, טובה היא' - יש ללוי לערער עליה, ולא אבד את
85 זכותו, שהרי לא עשה מעשה; ויש לו לומר: 'יצוני היה
86 שתצא מתחת יד ראובן שהוא אלם, כדי שתתענה בדין
87 ואקח שדי'.

88 ד. ראובן שערער על שמעון, ושמעון אמר: 'איני יודע
89 מה אתה שח, אלא שדה זו מלוי לקחתיה, והרי עדים
90 שאכלתיה שני [שנות] חזקה' - אמר לו ראובן: 'והלא יש
91 לי עדים, שבערב באת אלי ואמרתי לך, מכור לי שדה זו'
92 - אין זו ראיה; ויש לשמעון לומר: 'רצייתי לקנות מפרך,

1 זה כל הפרות שאכל; שהרי לא טען עליו כלום [טענה
2 ממשית], ואין אכילתו ראיה, שכל חזקה שאין עמה טענה
3 על הבעלים, אינה כלום. חזר זה המחזיק ואמר: 'כן, של
4 אבותיך היתה, ואתה מכרתה לי, וזה שטענתי תחלה
5 שהיא של אבותי, כלומר שאני סומך עליה [בטוח בה],
6 והרי היא שלי בשל אבותי, או שאמר: 'כן של אבותי,
7 שלקחתה מאבותיך' - הרי זו טענה נכונה, שהרי נתן
8 אמתלא [הסבר] לדברי הראשונים; ומעמידין אותה בידו.
9 ואם קשטען בתחלה אמר לו: 'של אבותי, ולא של
10 אבותיך' - אין שומעין לו בטענה זו האחרת. וכן כל
11 פיוצא בזה.

12 ז. ראובן שהיה בתוך שדה, בא שמעון וערער עליו, ואמר
13 ראובן: 'שדה זו מלוי קניתי, ואכלתי אותה שני חזקה',
14 אמר לו שמעון: 'והלא שטר זה מקנים [מאושר בבי"ד]
15 בידי, שאני לקחתיה מלוי מהיום ארבע שנים, חזר ראובן
16 ואמר: 'וכי תעלה על דעתך ששאל שנים בלבד [עברו]
17 משקניתי? שנים רבות יש לי משלקחתיה, ואני
18 קדמתיך' - הרי טענת ראובן טענה; שאדם קורא [יכול
19 לקרוא] לשנים רבות שני חזקה. לפיכך, אם הביא ראובן
20 עדים שאכלה שבע שנים, שנמצא שאכלה שני חזקה קדם
21 שלקחה שמעון - מעמידין אותה בידו. אבל אם אכלה
22 פחות משבע שנים - תחזור לשמעון; שאין לך מחאה מלוי
23 גדולה מזו, שהרי מכרה קדם שיחזיק ראובן.

24 ח. זה אומר 'של אבותי' והביא עדים, וזה אומר 'של
25 אבותי' ואין לו עדים - תחזור לזה שהביא עדים; ומוציאין
26 מזה כל הפרות שהודה בהן שאכלן, אף על פי שאין עליו
27 עדים שאכל, שהרי הוא אומר שמחמת אבותיו אכל, והרי
28 העדים שהיא של אבותיו של זה הטוען. וכן כל פיוצא
29 בזה.

30 ט. הביא המערער עדים שזו השדה שלו, וזה שבתוכה
31 טוען 'ממך לקחתיה, והרי שטרי', והוציא שטר מקנים,
32 טען המערער שהוא מזוף, והודה בעל השטר ואמר: 'כן
33 הוא, אבל היה לי שטר פשר ואבד, ולקחתי זה בידי כדי
34 לאים עליו שיודה שמכר לי באמת' - הואיל ואלו רצה
35 היה עומד בשטרו, שהרי מקנים הוא - הרי זה נאמן, ואין
36 מוציאין את השדה מתחת ידו; וישבע הסת.

37 י. הביא המערער עדים שזו השדה שלו, וזה שבתוכה
38 טוען: 'ממך לקחתיה, ואכלתי שני חזקה', והביא עדים
39 שאכלה שני חזקה, טען המערער ואמר: 'היאף תטען
40 שלקחתה ממני היום של שנים, ובאותו הזמן לא הייתי
41 במדינה' - מצריכין זה שבתוכה להביא ראיה שזה פלוני
42 שמערער היה עמו במדינה בזמן זה שטוען שמכרה לו
43 בו, אפלו יום אחד, כדי שיהיה אפשר שימכר לו; ואם
44 לא הביא, מסלקין אותו.

45 יא. מי שהלף למדינת הים, ואבדה דרף שדהו [נעלם
46 שביל המוביל לשדהו], בין שהיו ארבע השדות המקיפות
47 אותו לארבעה אנשים, בין שהיו הארבעה קנו מאחד -

פָּרָק א

45

46 א. סדר נחלות כף הוא: מי שמת - יירשנו בניו, והם
47 קודמין לכל; והזכרים קודמין לנקבות.

48 ב. בכל מקום ירושה - אין לנקבה עם הזכר ירשה. אם
49 אין לו בנים, יירשנו אביו; ואין האם ירשת את בניו.
50 ודבר זה מפי הקבלה.

51 ג. וכל הקודם בנחלה, יוצאי ירכו [צאצאיו] קודמין.
52 לפיכך, מי שמת, בין איש בין אשה - אם הניח בן, יורש
53 הכל. לא נמצא לו בן בעולם, מעינין [בדוקים] על ורעו
54 של בן: אם נמצא להן ורע, בין זכרים בין נקבות - אפלו
55 בת בת בנו, עד סוף העולם - היא תירש הכל. לא
56 נמצא לו ורע בן, חוזרין אצל הבת. היתה לו בת, תירש
57 את הכל. לא נמצאת לו בת בעולם, מעינין על ורע הבת:
58 אם נמצא לה ורע, בין זכרים בין נקבות, עד סוף העולם

59 - הוא יירש הכל. לא נמצא לו ורע בת, חוזר הירשה
60 לאביו. אם לא היה אביו קים - מעינין על ורע האב, שהם
61 אחי המת: נמצא לו אח או ורע אח, יורש הכל. ואם לאו,
62 חוזרין אצל האחות: נמצאת לו אחות או ורעה, יירשו
63 הכל. ואם לא נמצא לו ורע אחים - הואיל ואין לאב ורע,
64 תחזר הירשה לאבי האב. לא היה אבי האב קים - מעינין

65 על ורעו של אבי האב, שהם אחי אביו של מת; והזכרים
66 קודמין לנקבות, ונרען של זכרים קודם לנקבות, כמו
67 שהיה הדין בורעו של מת עצמו. לא נמצאו אחים לאביו,
68 לא הם ולא ורעם - תחזר הירשה לאבי אבי האב. ועל
69 הדרך הזאת נחלה ממשמששת [מחפשת, כביכול] ועולה,
70 עד ראובן. נמצאת אומר, הבן קודם לבת, וכל יוצאי ירכו

71 של בן קודמין לבת. והבת קודמת לאבי אביה, וכל יוצאי
72 ירכה קודמין לאבי אביה. ואבי המת קודם לאחי המת,
73 מפני שהן יוצאי ירכו. והאח קודם לאחות, וכל יוצאי
74 ירכו של אח קודמין לאחות. ואחות קודמת לאבי אביה,
75 וכל יוצאי ירכה קודמין לאבי אביה. אבי האב קודם לאחי
76 אביו של מת, ואח אביו קודם לאחות אביו, וכל יוצאי
77 ירכו של אחי אביו קודמין לאחות אביו, ואחות אביו
78 קודמת לאבי אבי אביו של מת, וכן כל יוצאי ירכה של
79 אחות אביו קודמין לאבי אבי אביו. ועל הדרך זו הולך
80 ועולה, עד ראש הדורות; לפיכך, אין לך אדם מישראל
81 שאין לו יורש.

82 ד. מי שמת והניח בת ובת הבן - ואפלו בת בת הבן
83 עד סוף כמה דורות - היא קודמת ותירש הכל, ואין לבת
84 כלום. והוא הדין לבת האח עם האחות, ולבת בן אחי
85 אביו עם אחות אביו, וכל פיוצא בהן.

86 ה. מי שהיה לו שני בנים, ומתו השנים בתייו, והניח הבן
87 האחד שלשה, והניח הבן השני בת אחת, ואחר כך מת
88 הזקן - נמצאו שלשת בני בנו יורשין חצי הנחלה, ובת
89 בנו יורשת החצי; שכל אחד מהן יורש חלק אביו. ועל

1 כדי שלא תערער ולא תטריחני בדין, אף על פי שאיני
2 יודע אם היא שלך, אם אינה. וכן כל פיוצא בזה. ואם
3 לא טען שמעון טענה זו, אין טוענין [בי"ד] לו [בשבילן].
4 ה. ראובן שערער, והביא עדים ששדה זו שלו, ושמעון
5 שבתוכה טוען: 'אתה מכרתה לי ואכלתיה שני חזקה',
6 וראובן אומר: 'גזל אכלת' - בין שלא היו עדים שאכל
7 כלל, בין שהיה שם עד אחד שאכלה [החזיק] שלש שנים
8 - אינו חייב להחזיר הפרות שאכל, שהרי הוא אומר 'שלי
9 אכלתי'; ואין עליו עדים שמחביבין אותו בפרות, שהרי
10 מעצמו הודה. וזה העד שהעיד שאכלה שלש שנים,
11 ליפות כחו של אוכל הוא בא, ואלו היה עמו אחר [עד
12 [90], היתה השדה עומדת בידו. לפיכך, ישבע ראובן
13 הסת שלא מכר, ותחזר לו השדה; וישבע שמעון הסת
14 שאינו מחייב לו כלום בפרות שאכל, ויפטור.

15 ו. היו שני עדים מעידים על שמעון שאכלה פחות משני
16 חזקה, יחזיר כל הפרות שאכל. ואפלו היה עד אחד - חייב
17 להחזיר על פיו, שהרי אינו מכחיש העד, אלא אומר:
18 'אמת העיד, ואכלתי שתי שנים, ושלי אכלתי'; נמצא
19 מחייב שבועה [עפ"י עד אחד], ואינו יכול להשבע [כי אינו
20 מכחישו], ומשלים.

21 ז. כל המחייב להחזיר הפרות - אם לא היה ידועין [שווין],
22 ואין בית דין יכולין לשער אותן כשכר הכתים וכיוצא
23 מהם שהוא ידוע, אלא היו פרות אילן או פרות שדה,
24 שאינן ידועין - הואיל ואין כאן טענה ודקה [ודאית],
25 ישלם מה שיודה לו שאכלו; ומחרימין [מטילים חרם
26 סתם] על מי שאכל יותר, ולא ישלם.

27 ח. כל המחזיר קרקע מתחת ידו - אם השפירה לאחרים
28 כשהיה מחזיק בה, והיו השוכרין קימין - מוציאין מהם
29 השכר פעם שניה, ונותנין לבעל הקרקע, וחוזרין ותובעין
30 [הם את] זה שהשפיר להם מקום שאינו שלו.

31 ט. אסור לאדם לטען טענת שקר, כדי לענות הדין או כדי
32 לעכבו. כיצד? היה נושה [בעל חוב] בתברו מנה - לא
33 ישעננו מאתים, כדי שיודה במנה ויתחייב שבועה. היה
34 נושה בו מנה, וטענו מאתים - לא יאמר: 'אכפר הכל
35 בבית דין, ואודה לו במנה ביני לבינו, כדי שלא אתחייב
36 לו שבועה'.

37 י. היו שלשה נושין מנה באחד, וכפר בהם - לא יהיה
38 אחד תובע, ושנים מעידים, וכשיוציאו ממנו, יחלקו. ועל
39 הדברים אלו וכיוצא בהם, הזהיר הכתוב ואמר: "מדבר
40 שקר - תרחק".

41 בריך ורחמנא דסיגין

הַלְכוֹת נְחָלוֹת

42
43 מצות עשה אחת, והיא דין סדר נחלות. ובאור מצוה זו
44 - בפרקים אלו.

48 [תמו ימי הרינון] - הואיל וְחָיָה אַחַר אָמוּ שְׁעָה אַחַת, וּמַת,
49 הָרִי זֶה נֹחַל אֶת אָמוּ, וּמִנְחִיל אוֹתָהּ הַנְּחִלָּה לְיִוְרָשִׁיו
50 מִמִּשְׁפַּחַת אָבִיו.

פָּרֶק ב

52 א. הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם כְּאֶחָד בְּנִכְסֵי אָבִיו, שְׁנֶאֱמַר:
53 "לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם". בִּיצֵד? הַיְנִיחַ חֲמִשָּׁה בְּנִים, וְאֶחָד מֵהֶן
54 בְּכוֹר - הַבְּכוֹר נוֹטֵל שְׁלִישׁ הַמָּמוֹן, וְכָל אֶחָד מִן הָאֲרָבָעָה
55 הַפְּשׁוּטִין נוֹטֵל שְׁתֵּית [שִׁישִׁית]. הִיוּ תִשְׁעָה בְּנִים - הָרִי
56 הָאֶחָד הַבְּכוֹר נוֹטֵל חֲמִישׁ, וְכָל אֶחָד מִן הַשְּׁמוֹנָה הַפְּשׁוּטִין
57 נוֹטֵל עֶשְׂרִי. וְכֵן עַל הַחֲלוּקָה הַזֹּאת חוֹלְקִין לְעוֹלָם.

58 ב. בְּכוֹר שְׁנוֹלֵד לְאַחַר מִיתַת אָבִיו - אֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם,
59 שְׁנֶאֱמַר: "וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת בְּנָיו . . . כִּי אֶת הַבְּכוֹר בֵּן
60 הַשְּׁנֵאָנָה יָבִיר". וְאִם יָצֵאת פְּדֻחָתוֹ [מִצָּחוֹ] בְּחַיֵּי אָבִיו -
61 אִף עַל פִּי שְׁלֹא יָצָא כָּל רֵאשׁוֹ לְאוֹרֵי הָעוֹלָם אֲלָא לְאַחַר
62 מִיתַת אָבִיו, הָרִי זֶה נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם.

63 ג. בְּכוֹר טְמֵטוּם [מֵינוּ בִּסְפֵק] שְׁנֶקְרַע וְנִמְצָא זָכָר, אֵינוֹ
64 נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם; וְכֵן פְּשׁוּט [לֹא בְכוֹר] שְׁנֶקְרַע וְנִמְצָא זָכָר,
65 אֵינוֹ מִמְעַט בְּחֵלֶק בְּכוּרָה, שְׁנֶאֱמַר: "וְיָלְדוּ לוֹ בְּנִים", עַד
66 שְׁיִהְיֶה בֵּן מִשְׁעַת לְדָה.

67 ד. בִּיצֵד אֵינוֹ מִמְעַט בְּחֵלֶק בְּכוּרָה? הָרִי שְׁהִיָּה לוֹ בְּכוֹר,
68 וְשִׁגִי פְּשׁוּטִים [זָכָרִים], וְזֶה הַטְּמֵטוּם שְׁנֶקְרַע וְנִמְצָא זָכָר -
69 הַבְּכוֹר נוֹטֵל חֲצִי הַמָּמוֹן, וְכֹאֵלוֹ אֵין עִמּוֹ אֲלָא שְׁנֵי
70 הַפְּשׁוּטִים בְּלִבָּד; וְהַחֲצִי הַנֶּשְׂאָר, חוֹלְקִין אוֹתוֹ שְׁנֵי
71 הַפְּשׁוּטִין עִם הַנֶּקְרַע בְּשׁוּהָ.

72 ה. קָטָן בֵּן יוֹם אֶחָד, מִמְעַט בְּחֵלֶק בְּכוּרָה; אֲבָל לֹא
73 הָעֶבֶר. וְכֵן שְׁנוֹלֵד לְאַחַר מִיתַת אָבִיו, אֵינוֹ מִמְעַט בְּחֵלֶק
74 בְּכוּרָה.

75 ו. בֵּן שְׁנִסְתַּפֵּק לָנוֹ אִם הוּא בְּכוֹר אוֹ פְּשׁוּט, בְּגוֹן שְׁנִתְעַרְב
76 עִם אַחַר - אֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם. וְכִיצֵד עוֹשִׂין? אִם הִכְרוּ
77 [כַּשְׁנוֹלְדִין], וְלִבְסוֹף נִתְעַרְבוּ - כּוֹתְבִין הַרְשָׁאָה [יָפוּי כּוּחַ]
78 זֶה לְזֶה, וְנוֹטְלִין חֵלֶק בְּכוּרָה עִם אַחֵיהֶם; וְאִם לֹא הִכְרוּ,
79 בְּגוֹן שְׁנוֹלְדוֹ בְּמִתְבּוֹאָה [מִקוּם חֲשׁוֹן מִשְׁתֵּי נִשִׁין] אַחַת -
80 אֵין כּוֹתְבִין הַרְשָׁאָה, וְאֵין פֶּאֶן חֵלֶק בְּכוּרָה.

81 ז. מִי שְׁהִיָּה לוֹ שְׁנֵי בְּנִים, בְּכוֹר וּפְשׁוּט, וּמַתוּ שְׁנֵיהֶם
82 בְּחַיָּיו, וְהִנִּיחוּ בְּנִים, הַבְּכוֹר הַיְנִיחַ בֵּת וְהַפְּשׁוּט הַיְנִיחַ בֵּן -
83 הָרִי בֵּן הַפְּשׁוּט יוֹרֵשׁ בְּנִכְסֵי הַנֶּקֶן שְׁלִישׁ, שְׁהוּא חֵלֶק אָבִיו,
84 וּבֵת הַבְּכוֹר יוֹרֵשׁת שְׁנֵי שְׁלִישִׁים, שְׁהוּא חֵלֶק אָבִיהָ. וְכֵן
85 הַדִּין בְּבְנֵי הָאֲחִין, וּבְבְנֵי אַחֵי הָאָב, וּבְכָל הַיּוֹרְשִׁין - אִם
86 הָיָה אָבִי אֶחָד מִן הַיּוֹרְשִׁין בְּכוֹר, נוֹטֵל חֵלֶק בְּכוּרָה שְׁלוֹ
87 זֶה הַיּוֹרֵשׁ מִחֲמַתּוֹ.

88 ח. אֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאָם. בִּיצֵד? בְּכוֹר
89 וּפְשׁוּט שְׁיָרְשׁוּ אֶת אִמָּן - חוֹלְקִין בְּשׁוּהָ, בֵּין שְׁהִיָּה בְּכוֹר
90 לְנִחְלָה [בְּכוֹר הָאָב] בֵּין שְׁהִיָּה פְטוֹר רַחֵם [ראשון לרחם].

91 ט. בְּכוֹר הַנְּחִלָּה - הוּא הַנוֹלֵד לְאָב רֵאשׁוֹן, שְׁנֶאֱמַר: "כִּי
92 הוּא רֵאשִׁית אֲנוֹ". וְאֵין מְשַׁיְחִין עַל הָאָם; אֲפֹלוּ יִלְדָה
93 כְּמָה בְּנִים, הוּאִיל וְזֶה רֵאשׁוֹן לְאָבִיו, יִירֵשׁ פִּי שְׁנַיִם.

1 הָרִף זֶה חוֹלְקִין בְּנֵי הָאֲחִים, וּבְנֵי אַחֵי הָאָב, עַד רֵאשׁ
2 הַדּוֹרוֹת.

3 ו. מִשְׁפַּחַת הָאָם אֵינָה קְרוּיָה מִשְׁפָּחָה, וְאֵין יוֹרֵשָׁה אֲלָא
4 לְמִשְׁפַּחַת הָאָב; לְפִיכֶף, הָאֲחִים מִן הָאָם, אֵינָן יוֹרְשִׁין זֶה
5 אֶת זֶה; וְהָאֲחִין מִן הָאָב, יוֹרְשִׁין זֶה אֶת זֶה. וְאֶחָד אַחֵיו
6 מְאָבִיו בְּלִבָּד, אוֹ אַחֵיו שְׁהוּא מְאָבִיו וּמֵאִמוֹ.

7 ז. כָּל הַקְּרוּבִין בְּעִבְרָה [עִ"י בעילה אסורה], יוֹרְשִׁין
8 כְּפִשְׁרֵיהֶם. בִּיצֵד? בְּגוֹן שְׁהִיָּה לוֹ בֵּן מִמְזוֹר, אוֹ אִחַ מִמְזוֹר -
9 הָרִי אֵלוֹ כְּשֶׂאֵר הַבְּנִים וְכְשֶׂאֵר הָאֲחִים לְנִחְלָה. אֲבָל בְּנוֹ
10 מִן הַשְּׁפָחָה אוֹ מִן הַנְּכָרִית - אֵינוֹ בֵּן לְדָבָר מִן הַדְּבָרִים,
11 וְאֵינוֹ יוֹרֵשׁ כָּלָל.

12 ח. הָאִשָּׁה אֵינָה יוֹרֵשֶׁת אֶת בְּעָלָהּ כָּלָל; וְהַבְּעַל יוֹרֵשׁ אֶת
13 כָּל נִכְסֵי אִשְׁתּוֹ, מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וְהוּא קוֹדֵם לְכָל בִּירְשָׁתָהּ,
14 אִף עַל פִּי שְׁהִיָּה אֶסְוֶרָה עֲלָיו - בְּגוֹן אֲלִמְנָה לְכַהֵן גְּדוֹל,
15 גְּרוּשָׁה וְחֲלוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוּט. וְאִף עַל פִּי שְׁהִיָּה קְטָנָה, וְאִף
16 עַל פִּי שְׁהַבְּעַל חָרַשׁ - הוּא יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ.

17 ט. כְּבָר אִמְרָנוּ בְּהַלְכוֹת אִישׁוֹת, שְׁאֵין הַבְּעַל יוֹרֵשׁ אֶת
18 אִשְׁתּוֹ, עַד שֶׁתִּכְנַס לְרֵשׁוֹתוֹ [נִישׁוּאוֹיָן], וְשְׁאֵין הַפֶּקֶח יוֹרֵשׁ
19 אֶת הַחֲרָשֶׁת שֶׁנִּשְׂאֵת כְּשִׁהּיָה חֲרָשֶׁת, אֲפֹלוּ נִתְפַּקְּחָה. וְשֵׁם
20 בְּאִרְנוֹ, שְׁהוּא יוֹרֵשׁ כָּל נִכְסֵי אִשְׁתּוֹ שֶׁבָּאוּ לְרֵשׁוֹתָהּ
21 וְהַחֲזִקוּ, בֵּין נִכְסִים שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ בְּנִדּוּנָתָהּ, בֵּין נִכְסִים
22 שֶׁלֹּא הִכְנִיסָה לוֹ. וּמִי שֶׁנִּתְגַּנְּשָׁה סֶפֶק גְּרוּשִׁין, וּמַתָּה - אֵין
23 הַבְּעַל יוֹרְשָׁהּ.

24 י. בְּעַל שְׁנֵשֵׂא קְטָנָה [פְּחוּתָהּ מִשֵּׁשׁ] שְׁאֵינָה צְרִיכָה מֵאוּן
25 [- אֵין קִידוּשִׁיהָ חֲלִים כָּלָל] - אֵינוֹ יוֹרְשָׁהּ; שְׁהִיָּה אֵין פֶּאֶן
26 שֵׁם אִישׁוֹת. וְכֵן שׁוֹטָה שְׁנֵשֵׂא פִּקְחָת, אוֹ פִּקְחַת שְׁנֵשֵׂא
27 שׁוֹטָה - אֵינוֹ יוֹרְשָׁהּ; שְׁהִיָּה לֹא תִקְנֵן חֲכָמִים לָהֶם נִשׁוּאֵין.

28 יא. בְּעַל שְׁמַתָּה אִשְׁתּוֹ, וְאַחַר כֶּף מֵת אָבִיהָ אוֹ אַחִיהָ אוֹ
29 אֶחָד מִן הַמְּוֹרִישִׁין אוֹתָהּ - אֵין הַבְּעַל יוֹרֵשׁ אוֹתָן, אֲלָא
30 יִירֵשׁ אוֹתָן זִרְעָהּ, אִם הָיָה לָהּ זֵרַע, אוֹ תַחְזוֹר הַיְרִשָׁה
31 לְמִשְׁפַּחַת בֵּית אָבִיהָ; שְׁאֵין הַבְּעַל יוֹרֵשׁ נִכְסֵים הָרְאוּיִין
32 לְבוֹא לְאַחַר מִכָּאֵן [אַחַר שְׁמִתָּה], אֲלָא הַנִּכְסִים שֶׁכָּבַד בָּאוּ
33 לְרֵשׁוֹתָהּ קִדְּם שְׁתֵּמּוֹת.

34 יב. וְכֵן אֵין הַבְּעַל יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהוּא בְּקָבָר, כְּשֶׂאֵר
35 הַיּוֹרְשִׁין שֶׁל מִשְׁפַּחַת הָאָב. בִּיצֵד? בְּעַל שְׁמַת, וְאַחַר כֶּף
36 מַתָּה אִשְׁתּוֹ - אֵין אוֹמְרִין, הוּאִיל וְהַבְּעַל הָיָה קוֹדֵם לְכָל
37 אֲדָם בִּירְשָׁתָהּ, כֶּף יוֹרְשִׁי הַבְּעַל יִקְדָּמוּ לְשֶׂאֵר יוֹרְשֵׁי
38 הָאִשָּׁה; אֲלָא יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה מִמִּשְׁפַּחַת בֵּית אָבִיהָ, הֵם
39 הַיּוֹרְשִׁים אוֹתָהּ, אִם מַתָּה אַחַר בְּעָלָהּ.

40 יג. וְכֵן אֵין הַבֵּן יוֹרֵשׁ אֶת אָמוּ בְּקָבְרוֹ, כְּדִי לְהַנְחִיל לְאַחֵיו
41 מְאָבִיו. בִּיצֵד? מִי שְׁמַת, וְאַחַר כֶּף מַתָּה אָמוּ - אֵין אוֹמְרִין,
42 הוּאִיל וְאֵלוֹ הָיָה הַבֵּן קֵים הוּא הָיָה קוֹדֵם לְכָל, אִף יוֹרְשִׁין
43 שֶׁל בֵּן קוֹדֵמִין לְיּוֹרְשִׁיהָ שֶׁל אִשָּׁה זֹו, וְנִמְצָאוּ אַחֵיו מְאָבִיו
44 יוֹרְשִׁין אֶת אָמוּ שֶׁל זֶה אַחַר מוֹתוֹ; אֲלָא זֵרַע בְּנָה הוּא
45 שְׁיִרְשָׁנָהּ, אִם הָיָה לוֹ זֵרַע. וְאִם אֵין לוֹ זֵרַע, תַּחְזוֹר נִחְלָתָהּ
46 לְמִשְׁפַּחַת בֵּית אָבִיהָ. אֲבָל אִם מַתָּה הָאָם תַּחְלָה, וְאַחַר כֶּף
47 מַת הַבֵּן - אֲפֹלוּ הָיָה קָטָן בֵּן יוֹמוֹ, וְלֹא כָּלוּ לוֹ חֲדָשִׁיו

46 בַּהֶמָּה, וְאַחַר כֶּף מֵת אָבִיו - נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בַּמִּתְנֹת
47 [כַּהוֹנֵה] שֶׁל אוֹתָהּ הַבְּהֵמָה.
48 ד. אֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּשֹׁבַח שֶׁשָּׁבְחוּ נְכֹסִים לְאַחַר
49 מִיתַת אָבִיו, אֲלֵא מֵעֵלָה אוֹתוֹ הִשְׁבַּח בְּדַמַּיִם, וְנוֹתֵן הֵיִתֵּר
50 לְפִשׁוּט; וְהוּא, שִׁישְׁתַּנּוּ הַנְּכֹסִים - כְּגוֹן כְּרָמֶל [תְּבוּאָה]
51 שֶׁנֶּעֱשָׂה שְׁבָלִים, וְכַפְנִיּוֹת שֶׁנֶּעֱשׂוּ תְּמָרִים. אֲבָל שָׁבְחוּ
52 מִחֲמַת עֲצָמָן, וְלֹא נִשְׁתַּנּוּ - כְּגוֹן אֵילָן קֶטֶן שֶׁגָּדַל וְנֶעֱשָׂה
53 עֵבֶה, וְאֶרֶץ שֶׁהֶעֱלֵת שָׂרְטוֹן [הוֹשִׁבְחָה] - הָרִי זֶה נוֹטֵל
54 בְּשֹׁבַח זֶה פִּי שְׁנַיִם; וְאִם מִחֲמַת הוֹצָאָה הַשְּׁבִיחַ, אֵינוֹ
55 נוֹטֵל.
56 ה. אֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּמִלְוָה, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא
57 בְּשִׁטְרָה, וְאִף עַל פִּי שֶׁגָּבּוּ הִתְוַמֵּיִם קִרְקַע בְּחֹב אֲבִיהֶן.
58 הִיָּה לְאָב מִלְוָה [בַּשִּׁטְרָה] בְּיַד הַבְּכוֹר - הָרִי זֶה סָפַק אִם
59 יִטַּל בָּהּ פִּי שְׁנַיִם, הוּאֵיל וְיִשְׁנֵה תַּחַת יָדוֹ, אוֹ לֹא יִטַּל,
60 הוּאֵיל וּמִחֲמַת אָבִיו יִירָשְׁנָה וְעֲדִין לֹא בָּאָה לְיָדוֹ שֶׁל
61 אָבִיו; לְפִיכֶף - יִטַּל מִמֶּנָּה חֲצִי חֶלֶק בְּכוֹרָה.
62 ו. בְּכוֹר שֶׁמָּכַר חֶלֶק בְּכוֹרָה קִדְּם חֶלְקָה - מִמְּכָרוֹ קָנָם;
63 מִפְּנֵי שִׁישׁ לְבְּכוֹר חֶלֶק בְּכוֹרָה קִדְּם חֶלְקָה. לְפִיכֶף, אִם
64 חֶלֶק עִם אָחִיו קָדְּם בְּמִקְצַת נְכֹסִים, בֵּין בְּקִרְקַע בֵּין
65 בְּמִטְלָטְלִין, וְנוֹטֵל חֶלֶק כְּפִשׁוּט - וְתֵר בְּכָל הַנְּכֹסִים, וְאֵינוֹ
66 נוֹטֵל בְּשִׁטְרָן [בִּיתֵר] אֲלֵא כְּפִשׁוּט. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים?
67 בְּשֵׁלֵא מַחָה. אֲבָל אִם מַחָה בְּאָחִיו, וְאָמַר בְּפָנֵי עֲדִים:
68 'עֲנִיבִים אֵלַי שְׂאֵנִי חוֹלֵק עִם אָחִי בְּשִׁנְהָ, לֹא מִפְּנֵי שֶׁמַּחֲלֵתִי
69 בְּחֶלֶק בְּכוֹרָה' - הָרִי זֶה מַחָה, וְלֹא וְתֵר בְּשִׁטְרָה נְכֹסִים.
70 אֲפִלּוּ מַחָה בְּעֲנֻבִים כְּשֶׁנֶּה מַּחֲבֵרִין, וּבְצִרוּם וְחֶלְקוּם בְּשִׁנְהָ
71 - לֹא וְתֵר בְּשִׁטְרָה נְכֹסִים. אֲבָל אִם דְּרָכּוּם, וְחֶלֶק עֲמָהֵן
72 בְּשִׁנְהָ בֵּינָן, וְלֹא מַחָה בָּהֶם מִשְׁנַעֲשֵׂה יָיִן - וְתֵר בְּשִׁטְרָה
73 הַנְּכֹסִים. הֵא לְמָה זֶה דּוֹמָה? לְמִי שֶׁמַּחָה בְּעֲנֻבִים, וְחֶלֶק
74 עֲמָהֵן בְּשִׁנְהָ בְּזִיתִים - שֶׁהָרִי וְתֵר בְּכָל כֹּל פִּיּוּצָה בְּנֵה.
75 ז. מִי שִׁיבֵם אֲשֶׁת אָחִיו, הוּא יוֹרֵשׁ כֹּל נְכֹסֵי אָחִיו
76 הַמְּחֻזְקִין [בְּרִשׁוֹתוֹ]; אֲבָל הָרְאוּיִין לְבוֹא לְאַחַר מִכָּאן, הָרִי
77 הוּא בָּהֶם כְּכָל הָאֲחִים - שֶׁהָרִי 'בְּכוֹר' קָרָא אוֹתוֹ הַכְּתוּב,
78 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תִּלְדֶּה, יְקוּם עַל שֵׁם אָחִיו
79 הַמֵּת; וְלֹא יִמָּחָה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל". וְכֵשֶׁם שְׂאֵנִי נוֹטֵל מִמֶּנּוּ
80 כְּרָאוּי [בְּעֵתִיד לְבוֹא] כְּבַמְחֻזָּק - כֶּף אֵינוֹ נוֹטֵל בְּשֹׁבַח
81 שֶׁשָּׁבְחוּ נְכֹסִים אַחֲרֵי מִיתַת אָבִיו, מִשְׁעַת מִיתָה עַד שְׁעַת
82 חֶלְקָתוֹ עִם אָחִיו בְּנְכֹסֵי אָבִיו. וְאֲפִלּוּ הַשְּׁבִיחוּ נְכֹסִים אַחַר
83 שִׁיבֵם וְקָדְּם שִׁיחֲלָקוּ - הָרִי הוּא בְּשֹׁבַח כְּאֶחָד מִן הָאֲחִין,
84 אִף עַל פִּי שֶׁנוֹטֵל מִנְּכֹסִים אֵלּוֹ שְׁנֵי חֶלְקִים, חֶלְקוֹ וְחֶלֶק
85 אָחִיו שִׁיבֵם אֲשֶׁתוֹ, הוּאֵיל וּמֵת הָאָב בְּחַיֵּי כָּלָם.
86 ח. כְּבָר בְּאֶרְנוֹ בְּהִלְכוֹת שְׁכֵנִים, שֶׁהַבְּכוֹר נוֹטֵל שְׁנֵי חֶלְקִים
87 שֶׁלּוֹ כְּאֶחָד, בְּמִצְרָה אֶחָד [סְמוּכִים]. אֲבָל הֵיבֵם שֶׁחֶלֶק עִם
88 אָחִיו בְּנְכֹסֵי אָבִיו, נוֹטֵל חֶלְקוֹ וְחֶלֶק אָחִיו בְּגוּרָל; וְאִם
89 עָלָה גוּרְלוֹ בְּשִׁנְיָ מְקוּמוֹת, נוֹטֵל בְּשִׁנְיָ מְקוּמוֹת.
90 ט. שׁוֹמֵרֵת יָבָם [מִמַּחֲתִינָה לִּיבוּם] שְׁמֵתָה - אֲפִלּוּ עֲשֵׂה בָּהּ
91 אֶחָד מִן הָאֲחִים מִמְּאָר [קִנּוּי] - מִשְׁפַּחַת בֵּית אָבִיהָ יוֹרְשִׁין
92 נְכֹסֵי מְלוּג [נְכֹסֵי הָאִשָּׁה שֶׁאֵין לְבַעֲלָה חֶלֶק בְּהֵם] שֶׁלָּהּ

1 י. הַבָּא אַחַר הַנְּפִלִים - אִף עַל פִּי שֶׁיִּצְאָה רֹאשׁ הַנְּפִל
2 כְּשֶׁהוּא חַי, הַבָּא אַחֲרָיו בְּכוֹר לְנַחֲלָה; וְכֵן בֵּין תְּשֻׁעָה שֶׁיִּצְאָה
3 רֹאשׁוֹ מֵת, הַבָּא אַחֲרָיו בְּכוֹר לְנַחֲלָה. שְׁנֵה שֶׁנֶּאֱמַר:
4 "רֹאשִׁית אֲנוּ", הוּא שֶׁלֹּא נוֹלַד לוֹ קִדְּם לְזֶה וְלֹד שֶׁיִּצְאָה חַי
5 לְאֹרֵי הָעוֹלָם. לְפִיכֶף, בֵּין תְּשֻׁעָה [חֻדְשֵׁי הָרִיוּן] שֶׁיִּצְאָה רֹב
6 רֹאשׁוֹ חַי, הַבָּא אַחֲרָיו אֵינוֹ בְּכוֹר.
7 יא. יוֹצֵא דֶפֶן [- נוֹלַד בְּנִיתוּחַ קִיטְרִין], וְהַבָּא אַחֲרָיו -
8 שְׁנֵיהֶם אֵינָן בְּכוֹר: הָרֹאשׁוֹן, לְפִי שֶׁלֹּא נוֹלַד [בְּאוֹפֵן טַבְעִין],
9 וְנֶאֱמַר: "וְיִלְדוּ לוֹ בְּנִים"; וְהַשֵּׁנִי, שֶׁהָרִי קִדְּמוֹ אַחַר.
10 יב. הֵיוּ לוֹ בְּנִים בְּגִיּוּתוֹ, וְנִתְגַּיֵּר - אֵין לוֹ בְּכוֹר לְנַחֲלָה.
11 אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן מִן הַשְּׁפָחָה וּמִן הַגּוֹיָה - הוּאֵיל
12 וְאֵינוֹ קָרוֹי בְּנוֹ - הָרִי הַבָּא לוֹ אַחֲרָיו מִן הַיִּשְׂרָאֵלִית, בְּכוֹר
13 לְנַחֲלָה וְנוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם.
14 יג. הִיָּה הַבְּכוֹר מְמוּזָר - נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי אֵת
15 הַבְּכֹר בֵּין הַשְּׁנוּאָה נִיר", זוֹ שֶׁשְׁנוּאָה בְּנִשְׁוֹאָיָה. וְאֵין צָרִיף
16 לוֹמַר, אִם הִיָּה בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חִלּוּצָה.
17 יד. שֶׁלְשָׁה נֶאֱמָנִין עַל הַבְּכוֹר - תַּחֵה [מִיִּלְדוּת], וְאָמוֹ,
18 וְאָבִיו. תַּחֵה - מִיָּד; שְׂאֵם אֶמְרָה: 'זֶה יִצְאָה רֹאשׁוֹן',
19 נֶאֱמָנָה. וְאָמוֹ - כָּל שְׂבַעַת יְמֵי הַלְּדָה נֶאֱמָנָה לוֹמַר: 'זֶה
20 הוּא הַבְּכוֹר'. וְאָבִיו - לְעוֹלָם. אֲפִלּוּ אָמַר הָאָב עַל מִי
21 שֶׁלֹּא הִחֻזַּק בְּנוֹ כְּלָל, 'זֶה הוּא בְּנִי וּבְכוֹרִי' הוּא - נֶאֱמָן;
22 וְכֵן אִם אָמַר עַל הַמְּחֻזָּק לְנוֹ שֶׁהוּא בְּכוֹרוֹ, 'אֵינוֹ בְּכוֹר'
23 - נֶאֱמָן.
24 טו. הָאָב שֶׁנִּשְׁתַּתַּק [וְאֵינוֹ מְדַבֵּר] - בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ [כּוֹשְׁרוֹ
25 הַשְּׁכָלִין], כְּדֶרֶךְ שְׁבוֹדֵקִין לְגִטִּין: אִם רָמַז אוֹ כְּתַב שְׁנֵה בְּנוֹ
26 בְּכוֹרוֹ, הָרִי זֶה נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם.
27 טז. הַעִידוּ עֲדִים שֶׁהֵן שְׁמַעוּ אָבִיו שֶׁל זֶה אוֹמַר דְּכָרִים
28 כֶּף וְכֶף, שֶׁהָרִי אוֹתָן הַדְּכָרִים יִדְעוּ מִקְּלָלָן שְׁנֵה בְּנוֹ בְּכוֹרוֹ
29 - הָרִי זֶה נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר הָאָב בְּפִרוּשׁ
30 'זֶה בְּנִי בְּכוֹרִי'.
31 יז. שְׁמַעוּ מִן הָאָב שֶׁאָמַר: 'זֶה בְּנִי בְּכוֹר' - אֵינוֹ נוֹטֵל
32 בְּעֵדוּת זוֹ פִּי שְׁנַיִם; שְׂמָא בְּכוֹר לְאָמוֹ הוּא, וְלִזְהָ נִתְפַּנֵּן
33 הָאָב; עַד שִׁיאֵמַר 'בְּנִי בְּכוֹרִי'.
34 יום שבת קודש כ"ב מרחשון ה'תשע"ה
35 פָּרָק ג
36 א. אֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנְכֹסִים הָרְאוּיִין לְבוֹא לְאַחַר
37 מִיתַת אָבִיו, אֲלֵא בְּנְכֹסִים הַמְּחֻזְקִין לְאָבִיו שֶׁבָּאוּ לְרִשְׁוֹתוֹ,
38 שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל אֲשֶׁר יִצְאָה לוֹ". כִּיצַד? אֶחָד מִמּוֹרִישֵׁי
39 אָבִיו שְׁמַת לְאַחַר מִיתַת אָבִיו, הַבְּכוֹר וְהַפְּשׁוּט יוֹרְשִׁין
40 כְּאֶחָד; וְכֵן אִם הִיָּתָה לְאָבִיו מְלוּהָ, אוֹ הִיָּתָה לוֹ סְפִינָה
41 בָּיִם - יוֹרְשִׁין אוֹתָהּ הַבְּכוֹר וְהַפְּשׁוּט כְּאֶחָד.
42 ב. הַנִּישׁ לְהֵן אָבִיהֶן אוֹ פְּרָה מִשְׁפָּרַת אוֹ מַחֲפָרַת [תַּמּוּרַת
43 רוּחוּחַ], אוֹ שֶׁהִיָּתָה רוּעָה בְּאֶפֶר [מְקוּם מְרַעָה] וְלָלְדָה
44 [אַחַר מוֹתוֹ] - הַבְּכוֹר נוֹטֵל בָּהּ וּבּוֹלְדָה פִּי שְׁנַיִם.
45 ג. שְׁחַט אֶחָד מִמְּכָרֵי אָבִיו [הַרְגִיל לְתַת לוֹ מִתְנּוֹת כַּהוֹנֵה]

מתוך מהדורת חזק

45 מי שלא חלק בין פשרים לשראר העם, לענין שלא ימכרו
46 אותו אחיו בלבד. ויש מי שהורה, שאפלו לירשו, לא
47 נחלק בישראל. ואין ראוי לסמך על דבר זה.
48 ז. כל היורשין, יורשין בחזקה. כיצד? עדים שהעידו
49 'שנה מחזק לנו שהוא בנו של פלוני', או 'אחיו' - אף על
50 פי שאינן עדי יחוס, ולא ידעו אמתת יחוסין - הרי אלו
51 יורשין בעדות זו.

52 ח. יעקב שמת והניח ראובן ושמעון, ולא החזק לו בן
53 אלא שניהם - תפש ראובן את לוי מן השוק, ואמר: 'גם
54 זה אחינו הוא, ושמעון אומר: 'איני יודע' - הרי שמעון
55 נוטל חצי הממון; וראובן שלישי, שהרי הודה שהן שלשה
56 אחין; ולוי נוטל שתות [ששית]. מת לוי, יחזר השתות
57 לראובן. נפלו ללוי נכסים מאחרים - יחלקו אותן ראובן
58 ושמעון, שהרי ראובן מודה לשמעון שלוי זה אחיהם.
59 השביח השתות מאליו, ואחר כך מת לוי - אם שבח
60 המגיע לפתים הוא, כגון ענבים שהגיעו להבצר - הרי
61 השבח הזה פנכסים שנפלו לו מאחרים, ויחלקו ביהו; ואם
62 צדין לא הגיעו להבצר, הרי הן של ראובן לבדו. אמר
63 שמעון: 'אין לוי זה אחי', ונטל לוי בחלק ראובן כמו
64 שבארנו, ואחר כך מת לוי - לא יירש ממנו שמעון כלום,
65 אלא ראובן לבדו יירש השתות עם שאר הנכסים האחרים
66 שהניח לוי. והוא הדין בכל היורשין שיודו מקצתן
67 ביורשין אחרים, ולא יודו מקצתן.

פרק ה

68 א. זה הכלל ביורשין: כל שני יורשין, שאחד מהן יורש
69 ודאי, והשני ספק - אין לספק כלום; ואם היו שניהם ספק,
70 שמא זה הוא היורש או שמא זה - חולקין בשוה. לפיכך,
71 מי שמת והניח בן וטמטום או אנדרוויגינוס [ספקי זכר או
72 נקבה] - הרי הבן יורש הכל; שהטמטום והאנדרוויגינוס
73 ספק. הניח בנות וטמטום ואנדרוויגינוס - יורשות בשוה,
74 והרי הוא פאחת מן הבנות.

75 ב. כבר בארנו בהלכות אישות דין הבנות עם הבנים
76 במזונותיהן ובפרנסתן, ושם בארנו שהמזונות [של הבנות
77 עד חתונתן] מתנאי כתבה. ובזמן שהנכסים מרבין, אין
78 לבנות אלא מזונותיהן, והבנים יירשו הכל; ויתפרנסו
79 הבנות בעשור [עשירות] נכסים, כדי שינשאו בו לבעלים.
80 ובזמן שהנכסים מועטין, אין לבנים כלום, אלא הכל
81 למזון הבנות. לפיכך, מי שמת והניח בנים ובנות וטמטום
82 או אנדרוויגינוס - בזמן שהנכסים מרבין - הבנים יורשין,
83 ודוחין הטמטום אצל הבנות ונזון כמותן; ובזמן שהנכסים
84 מועטין - הבנות דוחות את הטמטום אצל הבנים ואומרות
85 לו: 'זכר אתה, ואין לך עמנו מזונות'.

86 ג. מי שלא שהת אחר בעלה שלשה חדשים, ונשאת
87 וילדה בן, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון [המת] או בן

1 ורצי נכסי צאן ברזל [נדוניה], ויורשי הבעל יורשין
2 כתבתה עם חצי נכסי צאן ברזל. ויורשי הבעל חבין
3 בקבורתה, הואיל והם יירשו כתבתה, כמו שבארנו
4 במקומו.

פרק ז

6 א. האומר: 'זה בני', או 'זה אחי', או 'אחי אבי', או שרר
7 היורשין אותו - אף על פי שהודה באנשים שאינן מחזקין
8 שהן קרוביו - הרי זה נאמן, ויירשנו; בין שאמר כשהוא
9 בריא, בין שאמר כשהוא שכיב מרע [נוטה למות]. אפלו
10 נשתתק [ואינו מדבר], וכתב בידו שזה יורש - בודקין
11 אותו [כושרו השכלי], כדרך שבודקין לגטין.

12 ב. היינו מחזקין בזה שהוא אחיו, או בן דודו, ואמר:
13 'אינו אחי', 'אינו בן דודי' - אינו נאמן. אבל נאמן הוא
14 על מי שהחזק שהוא בנו לומר 'אינו בני', ולא יירשנו.
15 ויראה לי, שאפלו היו לבן בנים - אף על פי שאינו נאמן
16 עליו לומר 'אינו בני' לענין יחוס, ואין מחזקין אותו
17 ממזר על פיו - נאמן הוא לענין ירשה, ולא יירשנו.

18 ג. האומר: 'זה בני', ויחזר ואמר: 'עבדי הוא' - אינו
19 נאמן. אמר: 'עבדי', ויחזר ואמר: 'בני' - אף על פי שהוא
20 משמשו כעבד, נאמן; שנה שאמר 'עבדי', כלומר 'הרי
21 הוא לי כעבד'. ואם היו קורין לו [ברחוב] 'עבד בן מאה
22 זוז', וכיוצא בדברים אלו, שאין קוראין אותן ביחוד אלא
23 לעבדים - הרי זה אינו נאמן.

24 ד. הנה עובר על בית המכס, ואמר: 'בני הוא זה', ויחזר
25 אחר כך ואמר: 'עבדי' - נאמן; שלא אמר 'בני', אלא
26 להבדיל מן המכס [מט עבדים]. אמר בבית המכס: 'עבדי
27 הוא', ויחזר ואמר: 'בני הוא' - אינו נאמן.

28 ה. העבדים והשפחות - אין קורין להן [בתוארי חשיבות
29 שהיו נהוגים אז]: 'אבא פלוני', ולא 'אמא פלונית', שלא
30 יבוא מן הדבר תקלה, ונמצא זה הבן [של האדון, שקרא
31 לעבד 'אבא'] נפגם [יחוסו]. לפיכך, אם היו העבדים
32 והשפחות חשובין ביותר, ויש להן קול, והרי כל הקהל
33 מכירין אותן ואת בני אדוניהם, כגון עבדי הנשיא - הרי
34 אלו מתרין לקרות להן 'אבא' ו'אמא'.

35 ו. מי שהיתה לו שפחה, והוליד ממנה בן, והיה נהג בו
36 מנהג בנים, או שאמר: 'בני הוא ומשחררת היא אמא' -
37 אם תלמיד חכמים הוא, או אדם פשוט שהחזק בדדוקי
38 מצוות - הרי זה יירשנו. ואף על פי כן, אינו נושא בת
39 ישראל, עד שיביא ראיה שנסתחררה אמו ואחר כך ילדה,
40 שהרי החזקה שפחה בפנינו. ואם משאר ההדיטות הוא,
41 ואין צריך לומר אם היה מן המפקירין עצמן לכך - הרי
42 זה בחזקת עבד לכל דבר, ואחיו מאביו מוכרין אותו; ואם
43 אין לאביו חוץ ממנו, אשת אביו מתבמת. וזה הוא הדין
44 שיראה לי שהוא הולף על עקרי הקבלה [המסורת]. ויש

מתוך מהדורת חזק

33 בני האחר אמה, וזה אחי אביך הוא, ואני אירשנו' -
 34 חולקין בשונה.
 35 ו. מי שנפל הבית עליו ועל אשתו, ואין ידוע אם האשה
 36 מתה תחלה, ונמצאו יורשי הפעל יורשין כל נכסיה, או
 37 הפעל מת תחלה, ונמצאו יורשי האשה יורשין כל נכסיה
 38 - ביצד דינם? מעמידין נכסי מלוג [נכסי האשה שאין
 39 לבעלה חלק בהם] בחזקת יורשי האשה, והתפתה עקר
 40 ותוספת בחזקת יורשי הפעל; וחולקין בנכסי צאן ברזל
 41 [נדוניה] - יורשי האשה נוטלין חצין, ויורשי הפעל חצין.
 42 אכל אם נפל הבית עליו ועל אמו - מעמידין את נכסי
 43 האם בחזקת יורשי האם, שהם יורשין ודאין; אכל יורשי
 44 הבן ספק הם - שאם מת הבן תחלה, אין לאחיו מאביו
 45 בנכסי אמו כלום, כמו שבארנו.
 46 ז. נפל הבית עליו ועל בן בתו - אם האב מת תחלה -
 47 בן בתו יירשנו, ונמצאו הנכסים של יורשי הבן; ואם בן
 48 בתו מת תחלה - אין הבן יורש את אמו בקבר כמו
 49 שבארנו, ונמצאו הנכסים של יורשי האב. לפיכך, יחלקו
 50 יורשי האב עם יורשי בן הבת. וכן אם נשבה [בשבין]
 51 האב, ומת בן בתו במדינה, או שנשבה הבן, ומת אבי אמו
 52 במדינה - יחלקו יורשי האב עם יורשי בן הבת.
 53 ח. נפל עליו הבית ועל אביו או שאר מורישין [של הבן],
 54 והיתה [מוטלת] עליו כתבת אשה ובעלי חובות - יורשי
 55 האב אומרים: 'מת הבן תחלה, ולא הניח כלום ואבד
 56 החוב', ובעלי חובות אומרים: 'האב מת תחלה, וזכה הבן
 57 בירשתו ויש לנו לגבות מחלקו' - הרי הנכסים בחזקת
 58 היורשין; ועל האשה ובעלי חובות להביא ראיה, או ילכו
 59 להם בלא כלום.
 60 ט. דין אלו שמתו תחת המפלת, או שטבעו בים, או
 61 שנפלו לאש, או שמתו ביום אחד, וזה במדינה והאחר
 62 במדינה אחרת - דין אחד הוא; שפכל אלו וכיוצא בהן,
 63 אין יודעין מי הוא שמת תחלה.

1 שבועה לאחרון - אין זה הבן יורש את אבד משניהן, מפני
 2 שהוא ספק. ואם מת הבן - שניהן יורשין אותו וחולקין
 3 בשונה, מפני שניהן ספק, שמא זה אביו או זה אביו.
 4 ד. יבמה שלא שהת [אחר מות בעלה] שלשה חדשים,
 5 ונתיבמה בתוך שלשה חדשים, ואין ידוע אם בן תשעה
 6 לראשון או בן שבועה לאחרון - זה הספק אומר: 'שמא
 7 בן המת אני, ואירש נכסי אבי כלם, ואין אמה ראוי ליבם,
 8 שאין אמי בת יבום', והיבם אומר: 'שמא בני אמה, ואמר
 9 ראוי ליבום, ואין לה בנכסי אחי כלום' - הואיל וגם זה
 10 היבם ספק, שמא יבם הוא או אינו יבם - חולקין בשונה.
 11 וכן דין זה הספק עם בני היבם, בנכסי [אחיו] המת
 12 שנתבמה אשתו - חולקין בשונה: הספק מחצה, ובני
 13 היבם הודיין [וודאיים] מחצה. מת היבם אחר שחלק עם
 14 זה הספק, ובאו בני היבם הודיים לירש אביהן - אף על
 15 פי שיש לזה הספק לומר להן: 'אם אחיכם אני, תנו לי
 16 חלק בירשה זו; ואם אין אני אחיכם, התזירו לי החצי
 17 שלחם אביכם' - אין לזה הספק עמהם בנכסי אביהן
 18 כלום, ואינו מוציא מדם.
 19 ה. ספק והיבם שבאו לחלק בנכסי אביהם [של היבם
 20 ואחיו] - הרי היבם יורש ודאי; וזה הספק - אם הוא בן
 21 המת, יש לו חצי המזון ולזה היבם חציו, ואם הוא בן
 22 היבם, אין לו כלום; לפיכך, יירש היבם, וידחה הספק.
 23 הניח היבם שני בנים ודאין, ואחר כך מת אבי היבם -
 24 הרי הספק אומר: 'אני בן המת, ויש לי מחצה ולשניהם
 25 מחצה', והשנים אומרים: 'אחינו אמה, וכן היבם אמה,
 26 ואין לה אלא שליש בנכסי הזגן' - החצי שמודה להן בו
 27 נוטלין, והשליש שמודין הם בו לו נוטלו; והשתות
 28 [שישית] הנשאר - חולקין אותו בשונה, הוא נוטל חציו
 29 ושניהם חציו. מת הספק - הרי היבם אומר: 'שמא בני
 30 הוא, ואני אירשנו', ואבי היבם אומר: 'שמא בן בני המת
 31 הוא, ואני אירשנו' - חולקין בשונה. מת היבם - הרי הספק
 32 אומר: 'בנו אני, ואירשנו', ואבי היבם אומר: 'שמא בן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ט"ז כ"ב מרחשון ה'תשע"ה

69 הדין. אכל אם היום אחד מהם בלבד, או שהיו שניהם
 70 קדם גמר דין, או שהיו שניהם אחר גמר דין ונמצא
 71 אחד מהם קרוב או פסול - אין גענשין, אף על פי
 72 שהיו שניהם; ונפסלו לכל עדות שבתורה.
 73 ב. נהרג זה שהעידו עליו, ואחר כך הומו - אינן נהרגין
 74 מן הדין [- מקל וחומר], שנאמר: "כאשר זמם לעשות
 75 לאחיו", ועדין לא עשה; ודבר זה, מפי הקבלה [ממשה]

יום ראשון ט"ז מרחשון ה'תשע"ה

64

הלכות עדות

65

פרק כ

66

67 א. אין עדים זוממין נהרגין ולא לוקין ולא משלמין, עד
 68 שיהיו שניהם ראויין לעדות, וזומו שניהם אחר שנגמר

מתוך מהדורת חזק

48 גולין. העידו על שורו של זה שהרג הנפש, והזומו -
 49 לוקין, ואין משלמין את הכפר. העידו עליו שנמכר בעבד
 50 עברי [בגניבתו], והזומו - לוקין. וארבעה דברים אלו,
 51 מפי הקבלה הן [מסורת ממש רבינו].
 52 ט. כף קבלו חכמים, ששנים שהרשיעו את הצדיק
 53 והצדיקו את הרשע בעדותם, ובאו אחרים והזומו
 54 והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע - הראשונים
 55 לוקין, אף על פי שלא הרשיעו את הצדיק להלקותו. אבל
 56 אם העידו עליו שאכל בשר בחלב, או לבש שעטנז - הרי
 57 אלו לוקין, משום שנאמר: 'ועשיתם לו כאשר זמם
 58 לעשות לאחיו'.

59 י. שנים שהעידו על ראובן שנאף עם בת כהן, ונגמר דין
 60 ראובן לחנק ודין הנואפת לשרפה, ואחר כך נמצאו
 61 זוממין - הרי אלו נחנקין, ואינם נשרפין; ודבר זה קבלה.

יום שני י"ז מרחשון ה'תשע"ה

פרק כא

63 א. שנים שהעידו שגרש פלוני אשתו ולא נתן לה כתובה,
 64 והזומו [שלא גירשה], והלא בין היום בין למחר, אם גרש
 65 סופו לתן כתובה [והרי לא הפסידוהו] - אומדין כמה רוצה
 66 אדם לתן בכתובה של זו כשתמכר אותה בטובת הנדה -
 67 במחיר זול, ומשלמין דמי טובת הנדה זו. ומשערין באשה
 68 ובכתבתה, שאם היתה האשה חולה או זקנה, או שהיה
 69 שלום בינה לבין בעלה - אין דמי הפתחה כשתמכר, כמו
 70 דמיה אם היתה האשה בריאה וקטנה, או יש ביניהן
 71 קטטה; ישו [בעלת הקטטה] קרובה מן הגרושין, ורחוקה
 72 מן המיתה. וכן אין טובת הנדה של כתבה המרבה, כפי
 73 טובת הנדה של כתבה המועטת - שאם היתה כתבתה אלה
 74 והרי היא נמכרת בטובת הנדה במאה, אם היתה מאה
 75 אינה נמכרת בעשרה אלא בפחות. ודברים אלו, כפי מה
 76 שישערו הדניין.

77 ב. העידו על זה שהוא חייב לפלוני אלה וזו, על מנת לתן
 78 מכאן ועד שלשים יום, והלזה אומר: 'עד חמש שנים אחר
 79 השלשים יום', ונמצאו זוממין - אומדין כמה רוצה אדם
 80 לתן ויהיו בידיו אלה וזו חמש שנים, ומשלמין בן ללוה.
 81 וכן כל פיוצא בזה.

82 ג. העידו על שורו של זה שנגח, ונמצאו זוממין -
 83 משלמין חצי נזק; ואם אין השור שוה חצי נזק - משלמין
 84 דמי השור בלבד, שאין משלם אלא מגופו [ולא יותר
 85 משוויו]. לפיכך, אם העידו עליו שאכל פרות, או שבר
 86 פלים בדרך הלוחו - משלמין נזק שלם. וכן כל פיוצא בזה.
 87 ד. העידו על פלוני שהפיל שן עבדו, ואחר כך סמא את
 88 עינו, והזומו - משלמין לאדון דמי העבד, ודמי עינו.
 89 העידו שסמא את עינו, ואחר כך הפיל את שנו, והזומו,
 90 ונמצא הדבר הפך, שהאדון הפיל את שנו, ואחר כך סמא
 91 עינו - משלמין דמי עין לעבד. וכן כל פיוצא בזה.
 92

1 רבינו]. אבל אם לקה זה שהעידו עליו, לוקין. וכן אם יצא
 2 המזמן מזה לזה בעדותם - חוזר לבעליו, ומשלמין
 3 לו.

4 ג. היו העדים שלשה, אפלו הן מאה - אם העידו בבית
 5 דין זה אחר זה, והעיד כל אחד מהם אחר חברו בתוך
 6 כדי דבור, והזומו מקצתם - אין נענשין עד שיוזמו בלן.
 7 אבל אם היה הפסק בין זה לזה יתר מכדי דבור, שהוא
 8 כדי שאלת שלום תלמיד לרבו - הרי נחלקה העדות,
 9 והשנים שהזומו נענשין, והשנים האחרים שהיה בין
 10 דבריהם ודברי הראשונים הפסק, אין נענשים; ואף על פי
 11 שבטלה העדות בלה, מפני שהן פת אחת, הואיל ונפסל
 12 מקצתה, נפסלה בלה.

13 ד. העיד האחד ונחקרה עדותו, ואמר השני: 'אף אני
 14 כמוהו', או שאמר: 'הן' וכיוצא בזה, והזומו שניהם - הרי
 15 שניהם נהרגין או לוקין או משלמין; שכל עד שאמר אחר
 16 עדות חברו 'הן', הרי זה כמי שנחקר והעיד כמו שהעיד
 17 חברו. ואין לעדים זוממין שנגח, לפי שאין בה מעשה;
 18 לפיכך, אין צריכין התראה, כמו שבארנו.

19 ה. כשם שהשנים מזמין את המאה אם העידו המאה בבת
 20 אחת - כך הם מזמין אותן אפלו היו חמשים פת, ובאו
 21 שנים אחר שנים. כיצד? פת שהעידה על ראובן שהרג
 22 שמעון בירושלים, ובאו שני עדים והזומו, ובאה פת
 23 שניה והעידה אותה עדות עצמה שראובן הרג שמעון
 24 בירושלים, ועמדו אותם השנים והזומו גם זאת הפת
 25 השניה, וכן השלישית, והרביעית - אפלו הן מאה - בלן
 26 נהרגין על פי אלו השנים.

27 ו. פת שהעידה על ראובן שהרג שמעון, ובאה פת שניה
 28 והזמה את הפת הראשונה - יתקנו העדים הזוממין, וינצל
 29 ראובן. באה פת שלישית, והזמה את הפת השניה - תהרג
 30 הפת השניה וראובן, ותנצל הפת הראשונה. באה פת
 31 רביעית, והזמה את הפת השלישית - תהרג הפת
 32 השלישית והפת הראשונה, וינצל ראובן ותנצל הפת
 33 השניה. וכן אפלו הן מאה פת, זו מזמה את זו - פת נכנסת
 34 [להעיד] וכת יוצאת [מזוחמת].

35 ז. עדים שהעידו על איש טרפה - חולה שמשוער שימות
 36 במחלתו] שהרג, והזומו - אין נהרגין; שאפלו הרגוהו
 37 בדיקהם - אין נהרגין, לפי שהוא טרפה. וכן העדים שהיו
 38 טרפה, והעידו בדבר שחייבין עליו מיתת בית דין, והזומו
 39 - אין נהרגין; שאם יוזמו זוממיהם - אין זוממיהם
 40 נהרגין, שלא הזומו אלא טרפה.

41 ח. עדים שהעידו על אחד, והרשיעוהו רשע - [אשמה]
 42 שאין בו לא מלקות ולא חיוב מומן, ואחר כך הזומו -
 43 הרי אלו לוקין, אף על פי שלא זממו להלקות זה ולא
 44 לחיבו מומן. כיצד? העידו על כהן שהוא חלל, פגון
 45 שהעידו: 'בפנינו נתגרשה אמו' [לפני לידתו] או 'נחלצה
 46 במקום פלוני ביום פלוני', והזומו - הרי אלו לוקין. וכן
 47 אם העידו על אדם שהרג בשנגח, והזומו - לוקין, ואין

מתוך מהדורת חזק

- 1 ה. עדי קנוי [שהתרה באשתו שלא תסתור עם פלוני]
 2 וסתירה [שנסתרה עמו] שהומו, לוקין. בא עד אחד והעיד
 3 שזנת אחר הקנוי והסתירה, ונמצא אותו העד זומם -
 4 משלם כפתתה. היו שנים, הם עדי הקנוי והסתירה
 5 והטמאה, ונמצאו זוממין - משלמין כנגד הכתבה, ואין
 6 לוקין. ולמה לא יתרגו, ויהי העידו בטמאה? לפי שלא
 7 התרו בה.
- 8 ו. שנים שהעידו על זה שגנב וטבח או מכו וחיוב לשלם
 9 [תשלומי ד' וה'], והומו - משלמין לו את הכל. העידו
 10 שגנב, והעידו שנים אחרים שטבח או מכו, והומו אלו
 11 ואלו - הרי הראשונים משלמין לו תשלומי כפל,
 12 והאחרונים משלמין תשלומי שנים [בשור] או שלשה
 13 [בשה]. הומו האחרונים בלבד - הרי הגנב משלם
 14 תשלומי כפל, והעדים האחרונים משלמין לגנב תשלומי
 15 ארבעה וחמשה. נמצא אחד מן האחרונים זומם, בטלה
 16 עדות שניה; נמצא אחד מן הראשונים זומם, בטלה כל
 17 העדות - שאם אין גנבה, אין הטביחה או המכירה מחיבת
 18 אותו לשלם כלום.
- 19 ז. שנים שהעידו שאכל [החזיק] זה שדה זו של שנים,
 20 ונמצאו זוממין - משלמין לבעל השדה דמי השדה. העידו
 21 שנים שאכלה שנה ראשונה, ושנים שאכלה שנה שניה,
 22 ושנים שאכלה שנה שלישית, והומו בלן - משלשים
 23 [מחלקים] ביניהם; שאף על פי שעדות החזקה שלש
 24 עדיות, הרי הן כעדות אחת להזמה. לפיכך, שלשה אחים,
 25 ואחד [זר] מצטרף עם כל אחד ואחד מהן והעידו בשנה
 26 שנה [על כל שנה העיד אח אחד] - הרי אלו שלש עדיות,
 27 ותקנים בהן החזקה. והן כעדות אחת להזמה: שאם
 28 הומו בלן - הרי שלשה אחין משלמין חצי דמי השדה,
 29 וזה שצטרף עם כל אחד מהן משלם חצי דמיה.
- 30 ח. שלש כתי עדים שנתקם בעדותם ששור זה מועד,
 31 ונמצאת פת ראשונה ושניה זוממין - בלן פטורין. נמצאו
 32 שלשמן זוממין - בלן חבין לשלם חצי נזק; שאף על פי
 33 שהוא הם, משלם חצי נזק. במה דברים אמורים? כשהיו
 34 בלן רומזין זה את זה [שיבואו להעיד], או שבאו רצופין
 35 [ביחד], או שהיו מפרין בעל השור ולא הפירו השור.
 36 אבל אם אין שם אחד מאלו - הרי פת ראשונה ושניה
 37 פטורין; שהרי הם אומרים: 'לא באנו אלא לחיבו חצי
 38 נזק, ולא ידענו שתבוא פת אחרת ויעשה מועד'.
- 39 ט. וכן שנים שהעידו בכך סורר ומורה עדות הראשונה
 40 [שמתחייב בה מלקות], ובאו שנים אחרים והעידו עליו
 41 עדות האחרונה שבה יתרג, והומו שתייהן - פת
 42 הראשונה לוקה, ואינה נהרגת, מפני שיכולים לומר:
 43 'להלקותו באנו; אבל פת האחרונה נהרגת, שעל פיהן
 44 בלבד הוא נהרג. היתה הפת האחרונה ארבעה שנים
 45 אומרים: 'בפנינו גנב, ושנים אומרים: 'בפנינו אכל',
 46 והומו - בלן נהרגין. העידו שנים שגנב זה נפש מישראל
 47 ומכרו, והומו - הרי אלו נחנקין. העידו שנים שגנבו,
- 48 והעידו שנים אחרים שמכרו - בין שהומו עדי גנבה,
 49 בין שהומו עדי מכירה - כל פת מהם שהומו נהרגת,
 50 שהגנבה היא תחלת חיובו של זה מיתה. העידו שנים
 51 שמכרו לזה הישראלי, והומו, ולא היו שם עדים שגנבו
 52 - הרי אלו פטורין; שאפלו לא הומו, לא היה זה נהרג,
 53 מפני שכול לומר: 'עבדי מכרת'. באו עדי גנבה אחר
 54 שהומו עדי מכירה - אפלו ראינו אותם רומזין זה את
 55 זה, אין נהרגין.
- 56 י. מוציא שם רע על אשתו שהביא עדים שזנתה כשהיא
 57 ארוסה, והביא האב עדים והומום - הרי עדי הבעל
 58 נהרגין. חזר והביא הבעל עדים, והזים עדי האב - הרי
 59 עדי האב נהרגין, ומשלמין ממון לבעל: נהרגין - מפני
 60 עדי הבעל שנגמר דינם להריגה בעדותם, ומשלמין קנס
 61 - מפני שנגמר דין הבעל לשלם קנס בעדותם; ונמצאו
 62 נפשות לזה, וממון לזה. וכן שנים שהעידו על זה שבעל
 63 נערה מארשה, והומו - נהרגין, ואין משלמין; בעל
 64 בתו של פלוני, והומו - נהרגין, ומשלמין הקנס לנשען.
 65 פלוני רבע השור, והומו - נסקל, ואין משלמין;
 66 שורו של פלוני - נסקל, ומשלמין דמי השור לבעל
 67 השור. וכן כל פיצא בזה.
- 68 **יום שלישי י"ח מרחשון ה'תשע"ה**
- 69 **פרק כב**
- 70 א. שתי כתי עדים המכחישות זו את זו, שבא עד אחד
 71 מפת זו ועד אחד מפת זו והעידו בעדות אחרת - אין כאן
 72 עדות; שהרי בודאי אחד מהן שקרן, ואין ידוע מי הוא
 73 משניהם. באה פת זו בפני עצמה, ובאה פת זו בפני עצמה
 74 והעידה עדות אחרת - מקבלין כל אחת מהם בפני עצמה.
 75 ב. ראובן שהוציא על שמעון שני שטרות, אחד במנה
 76 ואחד במאתים, וכפר שמעון בשני השטרות, ועדי שטר
 77 זה פת אחת מאותם השנים שהכחישו זו את זו, ועדי
 78 השטר השני הפת השניה - הרי שמעון משלם מנה, שיד
 79 בעל השטר על התחנתנה; וישבע על השאר. ויראה לי,
 80 ששבועה זו שישבע על השאר, בנקיטת [אחיזת] חפץ
 81 [קדוש] כדין מודה במקצת [כשבועה דאורייתא]; שהרי
 82 יש עליו שני עדים כשרים מעידין במקצת הממון שכפר
 83 בכלו, ולא תהיה הודית פיו [המחייבתו שבועה] גדולה
 84 מהעדת עדים, כמו שבארנו.
- 85 ג. הוציא ראובן שטר על לוי, ועדי פת אחת משתייהן -
 86 מהכיתות שהכחישו זו את זו, והוציא שמעון שטר שני
 87 על לוי, ועדי הפת השניה, ולוי כפר בשניהם - הרי ראובן
 88 נשבע ונוטל, ושמעון נשבע ונוטל; שודאי אחד מהם יש
 89 לו אצלו. ושבועה זו - בתקנת חכמים, כדין חנוני על
 90 פנקסו [שאמר לחנוני תן לפלוני מנה, חנוני אומר נתתי
 91 לפלוני אומר לא קיבלתי].
- 92 ד. הוציא ראובן שטר על שמעון, ועדי פת אחת מהן,

מתוך מהדורת חזק

45 שְׁנֵאמַר: "וְהָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּדוֹן וְגו'". אֶחָד דְּבָרִים
 46 שְׁלֹמֹדוֹ אוֹתָן מִפִּי הַשְּׂמוּעָה, וְהֵם תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה, וְאֶחָד
 47 דְּבָרִים שְׁלֹמֹדוֹ אוֹתָן מִפִּי דַעְתָּן בְּאַחַת מִן הַמִּדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה
 48 נִרְשָׁת בָּהֶן וְנִרְאָה בְּעֵינֵיהֶן שֶׁהִדִּין בְּדָבָר זֶה כִּף הוּא,
 49 וְאֶחָד דְּבָרִים שְׁעָשׂוֹ אוֹתָן סִגָּ לַתּוֹרָה וְלִפִּי מַה שֶׁהִשְׁעָה
 50 צְרִיכָה, וְהֵן הַגְּזֵרוֹת וְהַתְּקִנּוֹת וְהַמְּנַהֲגוֹת - כָּל אֶחָד וְאֶחָד
 51 מֵאלוֹ הַשְּׁלִישָׁה דְּבָרִים, מִצְּוֹת עֲשֵׂה לְשִׁמְעֵ לָהֶן, וְהַעֲוֹבֵר
 52 עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן, עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. הָרִי הוּא אוֹמֵר: "עַל
 53 פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֵד", אֵלּוֹ הַגְּזֵרוֹת וְהַתְּקִנּוֹת וְהַמְּנַהֲגוֹת
 54 שִׁירוּ בָּהֶן לְרַבִּים כְּרִי לְחֹזֵק הַדָּת וְלִתְקֵן הָעוֹלָם; "וְעַל
 55 הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֵאמְרוּ לָךְ - תַּעֲשֶׂה", אֵלּוֹ דְּבָרִים שְׁלֹמֹדוֹ
 56 אוֹתָן מִן הַדִּין בְּאַחַת מִן הַמִּדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִרְשָׁת בָּהֶן;
 57 "מִכָּל הַדְּבָר אֲשֶׁר יֵגִידוּ לָךְ", זֶה הַקְּבֵלָה שֶׁקָּבְלוּ אִישׁ
 58 מִפִּי אִישׁ.

59 ג. דְּבָרֵי הַקְּבֵלָה [מחשברע"ה], אֵין בָּהֶן מַחְלָקַת לְעוֹלָם;
 60 וְכָל דְּבָר שֶׁתִּמְצָא בוֹ מַחְלָקַת, בְּיָדוֹעַ שְׂאִינוֹ קְבֵלָה מִמִּשְׁעָה
 61 רַבְּנָנוּ. וְדְבָרִים שְׁלֹמֹדִין מִן הַדִּין [ק"ו או גזירה שווה] -
 62 אִם הִסְכִּימוּ עֲלֵיהֶן בֵּית דִּין הַגְּדוֹל בְּלֵם, הָרִי הִסְכִּימוּ; וְאִם
 63 נִחְלְקוּ בָּהֶן - הוֹלְכִין אַחֵר הַרְבֵּ, וּמִצִּיאִין הַדִּין אֶחָד
 64 לְרַבִּים. וְכֵן הַגְּזֵרוֹת וְהַתְּקִנּוֹת וְהַמְּנַהֲגוֹת - אִם רָאוּ מִקְצָתָן
 65 שְׂרָאוּי לְגֹזֵר גְּזָרָה אוֹ לְתַקֵּן תְּקִנָּה זֶה אוֹ שִׁינִיחוּ הָעָם עַל
 66 מְנַהֵג זֶה [שימשיכו לנהוג בו], וְרָאוּ מִקְצָתָן שְׂאִין רָאוּי
 67 לְגֹזֵר גְּזָרָה זֶה וְלֹא לְתַקֵּן תְּקִנָּה זֶה וְלֹא לְהִנִּיחַ מְנַהֵג זֶה -
 68 נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין אֵלּוֹ כְּגֹזֵר אֵלּוֹ, וְהוֹלְכִין אַחֵר הַרְבֵּ,
 69 וּמִצִּיאִין הַדִּין אֶחָד לְרַבִּים.

70 ד. כְּשֶׁהָיָה בֵּית דִּין הַגְּדוֹל קָיָם, לֹא הָיְתָה שָׁם מַחְלָקַת
 71 בְּיִשְׂרָאֵל; אֲלֹא כָּל דִּין שְׁנוּלָד בוֹ סִפֵּק לְאַחַד מִיִּשְׂרָאֵל,
 72 שׁוֹאֵל לְבֵית דִּין שְׁבַעִירוֹ. אִם יָדְעוּ, אָמְרוּ לוֹ; אִם לֹא,
 73 הָרִי הַשׁוֹאֵל עִם אוֹתוֹ בֵּית דִּין אוֹ עִם שְׁלוֹחוֹ עוֹלִין
 74 לְיִירוּשָׁלַיִם, וְשׁוֹאֲלִין לְבֵית דִּין שְׁבַהַר הַבַּיִת. אִם יָדְעוּ,
 75 אָמְרוּ לָהֶן; וְאִם לֹא, הִכַּל בָּאִין לְבֵית דִּין שְׁעַל פֶּתַח
 76 הַעֲזָרָה. אִם יָדְעוּ, אָמְרוּ לָהֶן; וְאִם לֹא, הִכַּל בָּאִין לְשִׁפְת
 77 הַגְּזֵיִת לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל, וְשׁוֹאֲלִין. אִם הָיָה הַדְּבָר שְׁנוּלָד
 78 בוֹ הַסִּפֵּק לְכָל יָדוֹעַ אֲצֵל בֵּית דִּין הַגְּדוֹל, בֵּין מִפִּי הַקְּבֵלָה
 79 בֵּין מִן הַמִּדָּה שְׁדָּנוּ בָּהּ - אוֹמְרִים לָהֶן מִיָּד; וְאִם לֹא הָיָה
 80 הַדְּבָר בְּרוּר אֲצֵל בֵּית דִּין הַגְּדוֹל - דְּנִין בוֹ בְּשַׁעְתָּן -

81 [באותה שעה], וְנוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּדָבָר עַד שִׁסְכִּימוּ בְּלָן, אוֹ
 82 יַעֲמִדוּ לְמִנְיָן וְיִלְכוּ אַחֵר הַרְבֵּ, וְיֵאמְרוּ לְכָל הַשׁוֹאֲלִין: כִּפֵּךְ
 83 הַלְכָהּ, וְהוֹלְכִין לָהֶן. מִשְׁבָּטֵל לָהֶן בֵּית דִּין הַגְּדוֹל, רַבְתָּה
 84 מַחְלָקַת בְּיִשְׂרָאֵל: זֶה מִטְּמֵא וְנוֹתֵן טַעַם לְדְבָרָיו, וְזֶה
 85 מִטְּהַר וְנוֹתֵן טַעַם לְדְבָרָיו; זֶה אוֹסֵר, וְזֶה מַתִּיר.
 86 ה. שְׁנֵי חֻקִּים אוֹ שְׁנֵי בְּתֵי דִינִין שְׁנִחְלְקוּ שְׁלֹא בְּזִמְן
 87 הַסְּנִהֲרִין, אוֹ עַד שְׁלֹא הִגִּיעַ הַדְּבָר לָהֶן - בֵּין בְּזִמְן אֶחָד,
 88 בֵּין בְּזֶה אַחֵר זֶה - אֶחָד מִטְּמֵא וְאֶחָד מִטְּהַר, אֶחָד אוֹסֵר
 89 וְאֶחָד מַתִּיר - אִם אֵין אִתָּהּ יוֹדַע לְהִיכֵן הַדִּין נוֹטָה - בְּשֵׁל
 90 תּוֹרָה, הַלּוֹךְ אַחֵר הַמַּחְמִיר; וּבְשֵׁל דְּבָר סוֹפְרִים, הַלּוֹךְ
 91 אַחֵר הַמַּקְּל.

1 וְהוֹצִיא שְׁטָר שְׁנֵי עַל לוֹי, וְעָרְיוּ הַפֶּת הַשְּׁנֵיָה, וְכָל אֶחָד
 2 מֵהֶן כָּפַר בוֹ - הַמוֹצִיא מִחֻבְרוֹ, עֲלֵיו הָרָאָה; הוֹאִיל וְאֵין
 3 רְאוּבֵן יָכוֹל לָקִים אֶחָד מִשְׁנֵי שְׁטָרוֹת - הָרִי כָּל שְׁטָר בָּהֶם
 4 כְּחָרֶשׁ, וְשְׁנֵי הַנְּטָעִין נִשְׁבָּעִין הַסֵּת [שבועה מדרבנן]
 5 וְנִפְטָרִין. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשָׂבָאוֹ שְׁתֵּי הַפֶּתוֹת
 6 לְהַעֲדֵי בְּאֶחָד. אֲכַל כָּל הַמוֹצִיא שְׁטָר שְׁנֵי שֵׁשׁ בוֹ עֲדוֹת פֶּת
 7 אַחַת מִשְׁתִּיהֶן, הָרִי זֶה גּוֹבֵה בוֹ. וְאִם הוֹצִיא אַחַר כִּף, בֵּין
 8 הוּא בֵּין אַחֵר, שְׁטָר שְׁנֵי שְׁנֵי שֵׁשׁ בוֹ עֲדוֹת הַפֶּת הַשְּׁנֵיָה - הָרִי
 9 זֶה גּוֹבֵה בוֹ, בֵּין מִן הַלְוָה הָרֵאשׁוֹן בֵּין מֵאַחֵר; שְׁהָרִי כָּל
 10 פֶּת מִשְׁתִּיהֶן בָּאָה בְּפָנָי עֲצָמָה וְהַעֲדִידָה.

11 ה. מִי שֶׁהִבִּיא עֲדִים וְנִחְקְרָה עֲדוּתָם, וְהוֹזְמוּ, וְחֹדֵר וְהִבִּיא
 12 עֲדִים אַחֲרִים בְּאוֹתָהּ הַטַּעֲנָה עֲצָמָה, וְהוֹזְמוּ, אֲפִלּוּ מֵאָה
 13 פֶּת, וְאַחֵר כִּף הִבִּיא עֲדִים בְּאוֹתָהּ הַטַּעֲנָה עֲצָמָה, וְנִמְצְאוּ
 14 עֲדוֹת אֵלּוֹ הָאֲחֵרוֹנִים מְכֻנָּת - דְּנִין עַל פִּיהֶן; שְׂאָף עַל פִּי
 15 שֶׁהַחֹזֵק זֶה שְׁטָעַן טַעֲנָה זֶה לְהִבִּיא עֲדִים שְׁקָרִים, הָרִי לֹא
 16 הַחֹזֵק אֵלּוֹ הַעֲדִים הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁהֵם מִשְׁקָרִין. אֲכַל שְׁטָר
 17 שְׁקָרָא עֲלָיו [הננתבע] עֲרַעֵר [על כשרותו], וְהוּא שְׁיֹבֵאוֹ
 18 שְׁנֵים וְיֵאמְרוּ: 'מִמֶּנּוּ שְׂאֵל [ביקש] לִזְיֹף לוֹ שְׁטָר זֶה' - אָף
 19 עַל פִּי שְׁנֵימָקִים הַשְּׁטָר מִחוֹתְמָיו [- זוהו החתימות], אֵין
 20 גּוֹבִין בוֹ לְעוֹלָם. וְיִרְאָה לִי, שְׂאָם בָּאוּ עַדֵי הַשְּׁטָר, וְהַעֲדִידוּ
 21 הֵם בְּעֲצָמָם עַל כְּתָב יָדָם - גּוֹבִין בוֹ.
 22 בְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

יום רביעי י"ט מרחשון ה'תשע"ה

הלכות ממרים

25 יֵשׁ בְּכָלֶלֶן תַּשַּׁע מִצְּוֹת - שְׁלֹשׁ מִצְּוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְּוֹת
 26 לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לַעֲשׂוֹת עַל פִּי הַתּוֹרָה
 27 שְׂיֵאמְרוּ בֵּית דִּין הַגְּדוֹל; (ב) שְׁלֹא לְסוּר מִדְּבָרֵיהֶם;
 28 (ג) שְׁלֹא לְהוֹסִיף עַל הַתּוֹרָה, לֹא בְּמִצְּוֹת שְׁבַכְתְּבָהּ, וְלֹא
 29 בְּפִירוּשָׁן שְׁלִמְדָנוּ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה; (ד) שְׁלֹא לְגַרֵעַ מִן הַכָּל;
 30 (ה) שְׁלֹא לְקַלֵּל אָב וְאָם; (ו) שְׁלֹא לְהַכּוֹת אָב וְאָם;
 31 (ז) לְכַבֵּד אָב וְאָם; (ח) לִירְאָה מֵאָב וְאָם; (ט) שְׁלֹא יִהְיֶה
 32 הַבֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה עַל קוֹל אָבִיו וְאִמּוֹ. וּבִאֹר מִצְּוֹת אֵלּוֹ
 33 - בְּפָרְקִים אֵלּוֹ.

פרק א

35 א. בֵּית דִּין הַגְּדוֹל שְׁבִירוּשָׁלַיִם - הֵם עַקֵּר תּוֹרָה שְׁבַעַל
 36 פֶּה, וְהֵם עַמּוּד הַהוֹרָאָה, וּמֵהֶם חֹק וּמִשְׁפָּט יוֹצֵא לְכָל
 37 יִשְׂרָאֵל, וְעֲלֵיהֶם הַבְּטִיחָה תּוֹרָה, שְׁנֵאמַר: "עַל פִּי הַתּוֹרָה
 38 אֲשֶׁר יוֹרֵד, וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֵאמְרוּ לָךְ - תַּעֲשֶׂה", זֶה
 39 מִצְּוֹת עֲשֵׂה. וְכָל הַמַּצְמִין בְּמִשְׁעָה רַבְּנוּ וּבַתּוֹרָתוֹ - חַיֵּב
 40 לְסַמֵּךְ מַעֲשֵׂה הַדָּת אֲלֵיהֶם, וְלְהַשְׁעֵן עֲלֵיהֶם.
 41 ב. כָּל מִי שְׂאִינוֹ עוֹשֶׂה כְּהוֹרָאָתָן - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה,
 42 שְׁנֵאמַר: "לֹא תִסּוּר [מכּל] הַדְּבָר אֲשֶׁר יֵגִידוּ לָךְ". וְאֵין
 43 לוֹקֵין עַל לֹא זֶה, מִפְּנֵי שְׁנֵי שְׁנֵי מִתְּהַרְתָּ מִיתַת בֵּית דִּין;
 44 שְׁכָּל חֻכָּם שְׂמוּרָה [מחצה] עַל דְּבָרֵיהֶם - מִיתַתוּ בְּחֻקָּהּ,

מתוך מהדורת חזק

יום חמישי כ' מרחשון ה'תשע"ה

פרק ב

46 לעמד ביה, ואחר שגזרו אותה, פקפקו [זלזלו] העם ביה
47 ולא פשטה ברב הצבור - הרי זו בטלה, ואינן רשאים לכף
48 את העם ללכת ביה.

49 ז. גזרו ודמו שפשטה בכל ישראל, ועמד הדבר בן שנים
50 רבות, ולאחר זמן מרבה עמד בית דין אחר, וכדק בכל
51 ישראל וראה שאין אותה הגזרה פושטת בכל ישראל -
52 יש לו רשות לבטלה; ואפלו היה פחות מאותו בית דין
53 הראשון בחכמה ובמגן, יש לו לבטל.

54 ח. וכל בית דין שהתיר שני דברים [גזירות], אל ימהר
55 להתיר דבר שלישי.

56 ט. הואיל וגזר לבית דין לגזר ולאסר דבר המותר ועמד
57 אסורו לדורות, וכן יש להן להתיר אסורי תורה לפי שעה
58 - מה הוא זה שהזהירה תורה, "לא תספ עליו, ולא תגרע
59 ממנו"? - שלא להוסיף על דברי תורה ולא לגרע מהם,
60 ולקבץ הדבר לעולם שהוא מן התורה, בין בתורה
61 שבכתב, בין בתורה שבעל פה. ביצד? הרי כתוב בתורה:
62 "לא תבשל גדי בחלב אמו", ומפי השמועה [ממשרע"ה]
63 למדו, שזה הכתוב אסר לבשל ולאכל בשר בחלב - בין
64 בשר בהמה, בין בשר תיה; אבל בשר עוף, מותר בחלב
65 מן התורה. אם יבוא בית דין ויתיר בשר תיה בחלב, הרי
66 זה גורע; ואם יאסר בשר העוף, ויאמר שהוא בכלל הגדי,
67 והוא אסור מן התורה - הרי זה מוסיף. אבל אם אמר:
68 'בשר העוף מותר מן התורה, ואנו נאסר אותו, ונודיע לעם
69 שהוא גזרה, שלא יבוא מן הדבר תרבה, ויאמרו: 'העוף
70 מותר מפני שלא נתפרש בתורה, כך החיה מתרת שהרי לא
71 נתפרשה'; ויבוא אחר לומר: 'אף בשר בהמה מותר, חוץ
72 מן העז'; ויבוא אחר לומר: 'אף בשר העז מותר בחלב
73 הפרה או הכבשה, שלא נאמר אלא "אמו", שהיא מינו';
74 ויבוא אחר לומר: 'אף בחלב העז שאינה אמו מותר, שלא
75 נאמר אלא "אמו"'. לפיכך נאסר כל בשר בחלב, ואפלו
76 בשר עוף' - אין זה מוסיף, אלא עושה סג' לתורה. וכן
77 כל כיוצא בזה.

יום שישי כ"א מרחשון ה'תשע"ה

פרק ג

78 א. מי שאינו מאמין בתורה שבעל פה, אינו זקן ממרא
79 האמור בתורה, אלא הרי זה בכלל המינים, ומיתתו בידי
80 כל אדם.

81 ב. מאחר שנתפרסם שהוא כופר בתורה שבעל פה -
82 מורידין [לבור -] ולא מעלין [מהבור - בזמן סכנה], כשאר
83 המינים והאפיקורסין והאומרים 'אין תורה מן השמים'
84 והמורסין והמשמדין; כל אלו אינן בכלל ישראל, ואינן
85 צריכין לא עדים ולא התראה ולא דינין; אלא כל ההורג
86 אחד מהם, עשה מצוה גדולה והסיר מכשול.
87 ג. במה דברים אמורים? באיש שכפר בתורה שבעל פה

88 ממחשבתו, ובדברים שגזרו לו, והלך אחר דעתו הנקלה,
89 ו.

1 א. בית דין הגדול שדרשו באחת מן המדות [שהתורה
2 נדרשת בהן] כפי מה שגראה בעיניהם שהדין כך, ודנו דין,
3 ועמד אחריהם בית דין אחר, ונראה לו טעם אחר לסתור
4 אותו הדין - הרי זה סותר, וכן כפי מה שיראה בעיניו,
5 שנגמר: "אל השפט אשר יהיה בימים ההם" - אין אתה
6 חייב ללכת, אלא אחר בית דין שבדורך.

7 ב. בית דין שגזרו גזרה, או התקינו תקנה, והנהיגו מנהג,
8 ופשט הדבר בכל ישראל, ועמד אחריהם בית דין אחר,
9 ובקש לבטל דברי הראשונים ולעקר אותה התקנה ואותה
10 הגזרה ואותו המנהג - אינו יכול, עד שיהיה גדול מן
11 הראשונים בחכמה ובמגן. היה גדול בחכמה אבל לא
12 במגן, במגן אבל לא בחכמה - אינו יכול לבטל את
13 דבריו; אפלו בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או
14 התקינו - אין האחרונים יכולין לבטל, עד שיהיו גדולים
15 מהן. והיאך יהיו גדולים במגן, הואיל וכל בית דין ובית
16 דין של שבועים ואחד הוא? זה מגן חכמי הדור שהספיקו
17 וקבלו הדבר שאמרו בית דין הגדול, ולא חלקו בו.

18 ג. במה דברים אמורים? בדברים שלא אסרו אותן כדי
19 לעשות סג', אלא בשאר דיני תורה. אבל דברים שראו
20 בית דין לגזר או לאסר אותו, לעשות סג' - אם פשט
21 אסורן בכל ישראל - אין בית דין הגדול אחר יכול לעקור
22 ולהתירן, אפלו היה גדול מן הראשונים.

23 ד. ויש לבית דין לעקר אף דברים אלו [גזרות שמשום
24 סייג] לפי שעה, אף על פי שהוא קטן מן הראשונים -
25 שלא יהו גזרות אלו חמורין מדברי תורה עצמה; שאפלו
26 דברי תורה - יש לכל בית דין לעקר אותן, הוראת שעה.
27 ביצד? בית דין שראו לחזק הדת ולעשות סג', כדי שלא
28 יעברו העם על התורה - מפני שלא פדין, ועונשין שלא
29 פדין; אבל אין קובעין הדבר לדורות, ואומרים שהלכה כך
30 היא. וכן אם ראו לפי שעה לבטל מצות עשה, או לעבר
31 על מצות לא תעשה, כדי להחזיר רבים לדת, או להציל
32 רבים מישראל מלהכשיל בדברים אחרים - עושין לפי מה
33 שהשעה צריכה. כשם שהרופא חותך ידו או רגלו של זה,
34 כדי שיהיה בלו - כך בית דין מורים בזמן מן הזמנים
35 לעבר על מקצת מצוות לפי שעה, כדי שיתקמו בלן -
36 כדרך שאמרו חכמים הראשונים: 'חלל עליו שבת אחת,
37 כדי שישמר שבתות הרבה'.

38 ה. בית דין שגראה להם לגזר גזרה, או לתקן תקנה, או
39 להנהיג מנהג - צריכין להתישב בדבר, ולדיע תחלה, אם
40 רב הצבור יכולין לעמד ביה, או אין רב הצבור יכולין
41 לעמד בדבר זה. ולעולם אין גזרין גזרה על הצבור, אלא
42 אם בן רב הצבור יכולין לעמד ביה.

43 ו. הרי שגזרו בית דין גזרה, ודמו שרב הצבור יכולין

48 אֲשֶׁר יִבְחַר ה'". וּבֵית דִּין אוֹמְרִין לָהֶם: 'כִּף הוּא הַדִּין';
 49 וַיּוֹצֵאֵין בְּלֶן. חֲזַר זֶה הִחְכֵם שְׁחַלֵּק עַל בֵּית דִּין לְעִירוֹ,
 50 וְשָׁנָה וְלַמָּד כְּדָרָף שֶׁהוּא לַמָּד - הָרִי זֶה פְטוּר; הוֹרָה
 51 לַעֲשׂוֹת, אוֹ שֶׁעָשָׂה כְּהוֹרָאתוֹ - חֵיב מִיתָה, וְאִינוּ צָרִיף
 52 הַתְּרָאָה. אֶפְלוּ נִתְּן טַעַם לְדַבְּרֵי, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; אֲלֹא
 53 כִּינֵן שְׂבָאוּ עַדִּים שֶׁעָשָׂה כְּהוֹרָאתוֹ, אוֹ שֶׁהוֹרָה לְאַחֵרִים
 54 לַעֲשׂוֹת - גּוֹמְרִין דֵּינוּ לְמִיתָה לְבֵית דִּין שְׂבָעֵירוֹ. וְתוֹפְשִׁין
 55 אוֹתוֹ, וּמַעֲלִין אוֹתוֹ מִשֵּׁם לִירוּשָׁלַיִם. וְאֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ
 56 לֹא בְּבֵית דִּין שְׂבָעֵירוֹ, וְלֹא בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל שֶׁיֵּצֵא חוּץ
 57 לִירוּשָׁלַיִם, אֲלֹא מַעֲלִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל שְׂבִירוּשָׁלַיִם.
 58 וּמְשַׁמְרִין אוֹתוֹ עַד הַרְגֵל, וְחוֹנְקִין אוֹתוֹ בְּרַגְל - שְׁנֹאָמַר:
 59 "וְכָל (יִשְׂרָאֵל) [הַעַם] יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ", מִכָּלֵל שֶׁצָּרִיף
 60 הַכְּרֹזָה. וְאַרְבָּעָה צָרִיכִין הַכְּרֹזָה - זְקֵן מְמָרָא, וְעַדִּים
 61 זוֹמְמִין, וְהַמְּסִית, וּבֶן סוֹרֵר וּמוֹרָה; שֶׁהָרִי בְּכֻלָּם נֶאֱמַר:
 62 "יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ".

יום שבת קודש כ"ב מרחשון ה'תשע"ה

פָּרָק ד

63 א. זְקֵן שְׁחַלֵּק עַל בֵּית דִּין בְּדָבָר שְׁתִּיבִין עַל זְדוּנוֹ פְּרַת,
 64 וְעַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת - בֵּין שְׁהִי הֵן אוֹסְרִין וְהוּא מְתִיר, בֵּין
 65 שְׁהִי הֵן מְתִירִין וְהוּא אוֹסֵר - הָרִי זֶה חֵיב מִיתָה. אֶפְלוּ
 66 הִיָּה הוּא אוֹמֵר מִפִּי הַקְּבֵלָה, וְאָמַר: 'כִּף קְבֵלְתִי מִרְבוּתִי',
 67 וְהֵם אוֹמְרִים: 'כִּף נִרְאָה בְּעֵינֵינוּ שֶׁהָדִין נוֹתֵן' - הוֹאִיל
 68 וְחַלֵּק עֲלֵיהֶם בְּדָבָר, וְעָשָׂה אוֹ שֶׁהוֹרָה לַעֲשׂוֹת - הָרִי זֶה
 69 חֵיב מִיתָה. וְאֵין צָרִיף לוֹמַר, אִם הָיוּ הֵם מוֹרִים מִפִּי
 70 הַקְּבֵלָה. וְכֵן אִם חַלֵּק עֲלֵיהֶן בְּגִזְרָה מִן הַגְּזֵרוֹת שֶׁנֶּזְרָו
 71 בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בְּשְׁגָגָתוֹ חֲטָאת וּבְזוּנוֹ פְּרַת, כְּגוֹן שֶׁהִתִּיר
 72 הַחֲמִץ יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר בְּשַׁעֲה שְׁשִׁית, אוֹ אֶסְרוּ בְּהִנְיָה
 73 בְּשַׁעֲה חֲמִישִׁית - הָרִי זֶה חֵיב מִיתָה; וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה.
 74 ב. אַחַד דָּבָר שְׁתִּיבִין עַל זְדוּנוֹ פְּרַת וְעַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת
 75 שְׁנַחֲלֵקוּ בּוֹ, אוֹ שְׁנַחֲלֵק בְּדָבָר הַמְּבִיא לִידֵי דָבָר שְׁתִּיבִין
 76 עַל זְדוּנוֹ פְּרַת וְעַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת. כִּיצַד? נַחֲלֵקוּ בְּאִשָּׁה זוֹ
 77 אִם הִיא עָרְוָה אוֹ אֵינָה, אִם מְרָאָה דָם זֶה מְטַמָּא בְּאִשָּׁה
 78 אוֹ אִינוּ מְטַמָּא, אִם זוֹ טְמֵאָה לְרָה אוֹ אֵינָה טְמֵאָה לְרָה,
 79 אִם זוֹ זָבָה אוֹ אֵינָה זָבָה, אִם חֵלֵב זֶה אֶסוּר אוֹ מִתֵּר, וְכֹל
 80 פְּיוּצָא בְּאִלוּ - הָרִי זֶה חַלֵּק בְּדָבָר שְׁתִּיבִין עַל זְדוּנוֹ פְּרַת
 81 וְעַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת. וְכִיצַד דָּבָר הַמְּבִיא לִידֵי דָבָר שְׁתִּיבִין
 82 עַל זְדוּנוֹ פְּרַת וְעַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת? כְּגוֹן שְׁנַחֲלֵקוּ בְּעַבּוּר
 83 הַשָּׁנָה, אִם מְעַבְרִין [רַק] עַד הַפּוֹרִים אוֹ בְּכָל אֶדְר [גַּם]
 84 אַחֲרֵי פּוֹרִים נִיתָן לַעֲבֹר] - הָרִי זֶה חֵיב, שְׁנָה מְבִיא לִידֵי
 85 אֲכִילַת חֲמִץ בְּפֶסַח. וְכֵן אִם נַחֲלֵקוּ בְּדִין מַדִּינָה מְמוֹנוֹת,
 86 אוֹ בְּמִנְיֵן הַדִּינִין שְׂדָנוּ דִּינֵי מְמוֹנוֹת - הָרִי זֶה חֵיב: לְדַבְּרֵי
 87 שֶׁל אַחַד שְׁנָה חֵיב לָזֶה, כֹּל שְׁנֵטֵל מִמֶּנּוּ - כְּדִין נִטֵּל וְעַל
 88 פִּי בֵּית דִּין נִטֵּל; וְלְדַבְּרֵי שֶׁל זֶה שְׂאוֹמֵר פְּטוּר, אוֹ שְׂאֹמֵר
 89 שְׂאִין אֵלּוּ רְאוּיִין לְדוֹן - כֹּל שְׁנֵטֵל גִּזֵּל הוּא כְּפָדוּ, וְאִם
 90 קָדַשׁ בּוֹ אִשָּׁה אֵינָה מְקַדְּשֶׁת; וְלְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר שֶׁלוֹ נִטֵּל -

1 וְאַחַר שְׂרִירוֹת לְבוֹ, וְכַפֵּר בַּתּוֹרָה שְׂבַעֵל פֶּה תַחֲלָה; וְכֵן
 2 כֹּל הַטּוֹעִים אַחֲרָיו. אֲבָל כִּי אוֹתָן הַטּוֹעִים וּבְגֵי בְּנֵיהֶם,
 3 שֶׁהִדִּיחוּ אוֹתָם אֲבוֹתָם וְנוֹלְדוּ בְּמִינוֹת, וְגִדְלוּ אוֹתָם עֲלֵיו
 4 - הָרִי הֵן כְּתִינוּק שֶׁנִּשְׂבָּה לְבֵין הַגּוֹיִם וְגִדְלוּהוּ הַגּוֹיִם עַל
 5 דָּתָם, שֶׁהוּא אָנוּס; וְאִף עַל פִּי שֶׁשָּׁמַע אַחַר כִּף שֶׁהִיָּה
 6 יְהוּדִי, וְנִרְאָה הַיְּהוּדִים וְדָתָם - הָרִי הוּא כְּפָנוּס, שֶׁהָרִי
 7 גִּדְלוּהוּ עַל טְעוּתָם. כִּף אֵלּוּ הָאוֹתוֹזִים בְּדַרְכֵי אֲבוֹתֵיהֶם
 8 שֶׁמַּעוּ. לְפִיכֵף, רְאוּי לְהַחְזִירָן בְּתַשְׁבּוּבָה, וְלִמְשָׁף אוֹתָם
 9 בְּדַרְכֵי שְׁלוֹם, עַד שֶׁיִּחְזְרוּ לְאִיתָן הַתּוֹרָה; וְלֹא יִמְהַר אָדָם
 10 לְהַרְגֵן.
 11 ד. אֲבָל זְקֵן מְמָרָא הָעָמוּר בַּתּוֹרָה - הוּא חֵכֵם אַחַד
 12 מִחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ קְבֵלָה [וְ- מוֹדָה בְּתוֹשֻׁבַע"9], וְהֵן
 13 וּמוֹרָה בְּדִינֵי תּוֹרָה כְּמוֹ שְׂדוּנוֹ וְיוֹרֵי כֹל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל,
 14 שְׂבָאָה לוֹ מִחֲלַקַּת בְּדִין מִן הַדִּינִין עִם בֵּית דִּין הַגְּדוֹל, וְלֹא
 15 חֲזַר לְדַבְּרֵיהֶם אֲלֹא חַלֵּק עֲלֵיהֶם וְהוֹרָה לַעֲשׂוֹת שְׁלֵא
 16 כְּהוֹרָאתָם - גְּזָרָה תּוֹרָה עֲלֵיו מִיתָה; וּמִתְּנֵדָה, וְיֵשׁ לוֹ חַלֵּק
 17 לְעוֹלָם הַבָּא. אִף עַל פִּי שֶׁהוּא דֵן וְהֵן דִּינֵן, וְהוּא קָבֵל וְהֵם
 18 קָבֵלוּ - הָרִי הַתּוֹרָה חֲלַקָה לָהֶם כְּבוֹד; וְאִם רָצוּ בֵּית דִּין
 19 לְמַחֵל עַל כְּבוֹדָם, וְהִנְיָחוּ - אֵינֵן יְכוּלִין, כְּדִי שְׁלֵא יִרְבוּ
 20 מִחֲלַקַּת בְּיִשְׂרָאֵל.
 21 ה. אֵין זְקֵן מְמָרָא חֵיב מִיתָה, עַד שֶׁיְהִיָּה חֵכֵם שֶׁהִגִּיעַ
 22 לְהוֹרָאָה, סְמוּף [מוֹטוּמֵר] כְּסִנְהֵדְרִין, וְיַחֲלַק עַל בֵּית דִּין
 23 בְּדָבָר שְׁתִּיבִין עַל זְדוּנוֹ פְּרַת וְעַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת, אוֹ
 24 בְּתַפְלִין; וְיוֹרָה לַעֲשׂוֹת כְּהוֹרָאתוֹ, אוֹ יַעֲשֶׂה הוּא עַל פִּי
 25 הוֹרָאתוֹ; וְיַחֲלַק עֲלֵיהֶן, וְהֵן יוֹשְׁבִין בְּלִשְׁפַת הַגְּזִית. אֲבָל
 26 אִם הִיָּה תְלָמִיד שְׁלֵא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה, וְהוֹרָה לַעֲשׂוֹת -
 27 פְּטוּר, שְׁנֹאָמַר: "כִּי יִפְלֵא מִמֶּךָ דָּבָר לְמַשְׁפָּט", מִי שְׁלֵא
 28 יִפְלֵא [יֵיעֵלַם] מִמֶּנּוּ אֲלֹא דָבָר מִפְּלֵא [עַמּוּק וְקֹשֶׁה].
 29 ו. הִיָּה חֵכֵם מִפְּלֵא שֶׁל בֵּית דִּין, וְחַלֵּק וְשָׁנָה וְלַמָּד
 30 לְאַחֵרִים בְּדַבְּרֵי, אֲבָל לֹא הוֹרָה לַעֲשׂוֹת - פְּטוּר, שְׁנֹאָמַר:
 31 "וְהָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְּזוֹנוֹ" - לֹא שִׂיאֵמֵר כְּזוֹנוֹ, אֲלֹא יוֹרָה
 32 לַעֲשׂוֹת אוֹ יַעֲשֶׂה הוּא בְּעַצְמוֹ.
 33 ז. מִצָּאֵן [לְסִנְהֵדְרִין] חוּץ לְמִקְוֵא [וְ- לְשַׁכַּת הַגְּזִית], וְהִמְרָה
 34 עֲלֵיהֶם - פְּטוּר, שְׁנֹאָמַר: "וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל הַמִּקְוֵא",
 35 מִלְּמַד שֶׁהַמִּקְוֵא גוֹרֵם לוֹ מִיתָה. וְכֹל אֵלּוּ וְכִיּוּצָא בְּהֵם
 36 שֶׁהֵם פְּטוּרִין מִן הַמִּיתָה - יֵשׁ לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל לְנִדּוּתָם
 37 וְלְהַפְרִישָׁם וְלְהַכּוֹתָם וּלְמַנְעֵם מִלְּמַד כְּפִי מַה שֶׁיִּרְאָה לָהֶם
 38 שֶׁהַדָּבָר צָרִיף לָכֵף.
 39 ח. וְכִיצַד דִּינֵן זְקֵן מְמָרָא? בְּעֵת שֶׁיִּפְלֵא דָבָר, וְיוֹרָה בּוֹ
 40 חֵכֵם הַמִּגִּיעַ לְהוֹרָאָה, בֵּין בְּדָבָר שֶׁיִּרְאָה בְּעֵינָיו, בֵּין בְּדָבָר
 41 שֶׁקָּבֵל מִרְבוּתָיו - הָרִי הוּא וְהַחֲלִיקִין עִמּוֹ עוֹלִין
 42 לִירוּשָׁלַיִם, וּבְאֵין לְבֵית דִּין שֶׁעַל פֶּתַח הַר הַבַּיִת; וְאוֹמְרִים
 43 לָהֶם בֵּית דִּין: 'כִּף הוּא הַדִּין'. אִם שָׁמַע וְקָבֵל, מוֹטֵב. וְאִם
 44 לֹא - בְּאֵין בְּלֶן לְבֵית דִּין שֶׁעַל פֶּתַח הַעֲזָרָה, וְאוֹמְרִים גַּם
 45 הֵם לָהֶם: 'כִּף הוּא הַדִּין'. אִם שָׁמַע וְקָבֵל, יִלְכוּ לָהֶם. וְאִם
 46 לֹא - בְּלֶן בְּאֵין לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל שֶׁבְּלִשְׁפַת הַגְּזִית, שֶׁמַּשֵּׂם
 47 תּוֹרָה יּוֹצֵאת לְכָל יִשְׂרָאֵל, שְׁנֹאָמַר: "מִן הַמִּקְוֵא הוּא,

מתוך מהדורת חזק

26 האומר טמא, אם נכנס או אכל במזיד - ענוש כרת,
 27 ובשוגג - מביא חטאת. וכן אם נחלקו בטהרת מצרע, אם
 28 יש לזה טהרה או אין לו. וכן אם נחלקו בהשקאת שוטה,
 29 אם זו צריכה לשמות או אינה צריכה - הרי זה חייב; שהרי
 30 לדברי האומר צריכה - אם מת הפעל קדם שתשטה, הרי
 31 זו אסורה לזבם; ולדברי האומר אינה צריכה, מתיבמת.
 32 וכן כל פיוצא בזה, צריכין לבדק ולחקור אם היתה מחלקת
 33 זו מביאה לידי דבר זה, ודבר זה מביא לידי דבר שני,
 34 אפלו אחר מאה דברים, אם יבוא בסוף לדבר שחייבין על
 35 זדונו כרת ועל שגגתו חטאת - בין שהיה הזקן מקל והן
 36 מחמירין, בין שהיה הוא מחמיר והן מקלין - הרי זה חייב.
 37 ג. ואם לא הביא המחלקת לידי כך, הרי זה פטור - חוץ
 38 ממצות תפלין בלבד. כיצד? הורה שמותר להוסיף טוטפת
 39 חמישית בתפלין, ויעשה אותה חמש טוטפות - הרי זה
 40 חייב; והוא, שיעשה בתחלה ארבעה בתיים כהלכתן, ויביא
 41 חמישי וידבק בחיצון - שהבית החיצון שאינו רואה את
 42 האויר, פסול. וחיוב זקן ממרא על דבר זה, הלכה מפי
 43 הקבלה. אבל אם נחלקו בשיאר מצוות, כגון שחלק בדבר
 44 מדברי לולב או ציצית או שופר, זה אומר: 'פסול' וזה
 45 אומר: 'פשר', זה אומר: 'יצא ידי חובתו' וזה אומר: 'לא
 46 יצא', זה אומר: 'טהור' וזה אומר: 'שני לטמאה' - הרי
 47 זה פטור מן המיתה; וכן כל פיוצא בזה.

1 הכא עליה במזיד ענוש כרת, ובשוגג מביא חטאת. ונמצא
 2 הדבר מביא לידי דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו
 3 חטאת. וכן אם נחלקו בדיני מכות, אם זה חייב מלקות או
 4 אינו, או שחלק במגזין הדינין שלוקין בפניהם - הרי זה
 5 חייב; שהרי לדברי האומר אינו לוקה - חובלין הם בו,
 6 וחיבין לשלם, וכל שיטל מהן, כדין נוטל; ולדברי האומר
 7 כן מלקות הוא - כל שיטל מהם גזל הוא כידו, ואם קדש
 8 בו אשה אינה מקדשת. וכן אם נחלקו בערכין ויעור פלוני
 9 עלי - למקדש] או בתרמין [נכסיו מוחרמים, וספק אם
 10 כיוון למקדש או לכהנים], אם זה חייב לתן או אינו חייב -
 11 הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר אינו חייב לתן - אם
 12 לקחו ממנו - הרי זה גזל, והמקדש בו אשה אינה
 13 מקדשת. וכן אם חלק עליהם כפדיון הקדשים, אם נפדו
 14 או לא נפדו - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר אין זה
 15 פדיון, אם קדש בו אשה אינה מקדשת. נחלקו בערופת
 16 העגלה [שמביאים אם נמצא חלל בדרך], אם אלו חייבין
 17 להביא או אינן חייבין - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר
 18 חייבין להביא - הרי היא אסורה בהגנה, והמקדש בה אשה
 19 אינה מקדשת. וכן אם נחלקו בערלה. וכן אם נחלקו
 20 בלקט שכחה ופאה, אם זה לעניים או לבעל הבית - הרי
 21 זה חייב; שהרי לדברי האומר לבעל הבית - הרי זה גזל
 22 כיד העני, ואם קדש בו אשה אינה מקדשת. וכן אם חלק
 23 עליהם באב מאבות הטמאות, כגון נגעי בשר או נגעי
 24 פתים או נגעי בגדים - הרי זה חייב; שהרי לדברי האומר
 25 טהור, מותר להכנס למקדש ולאכל קדשים; ולדברי

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - ט"ז-כ"ב מרחשון ה'תשע"ה

61 קמא וברי' (בבא) מציעא ובפרק ח', וגם בפרק ה' ופרק
 62 ו' ופרק ז' משבועות. ומענין זה שאלות רבות מפרשות
 63 במקומות רבים בתלמוד.

יום שישי כ"א מרחשון ה'תשע"ה

64 מצות עשה רמו. רמח.
 65 המצוה הרמ"ו נדפסה בשיעור הקודם.

66 המצוה הרמ"ח - הצווי שצטוינו בדיני נחלות, והוא
 67 אמרו ותעלה: "איש כי-ימות וכן אין לו [וגו']" (במדבר
 68 כו, ח). ומכלל דין זה בלי ספק, שיהיה הבכור יורש פי
 69 שנים, כי זה משפט משפטי היורשים. וכבר נתבארו
 70 דיני מצוה זו בפרק ח' ופרק ט' מ[בבא] בתרא. (כאן
 71 מביא הרמב"ם דברי סיכום למצוות עשה).

יום שבת קודש כ"ב מרחשון ה'תשע"ה

72 המצוה הרמ"ח נדפסה בשיעור הקודם.

יום ראשון ט"ז מרחשון ה'תשע"ה

יום שני י"ז מרחשון ה'תשע"ה

יום שלישי י"ח מרחשון ה'תשע"ה

יום רביעי י"ט מרחשון ה'תשע"ה

יום חמישי כ' מרחשון ה'תשע"ה

מצות עשה רמו.

74 המצוה הרמ"ו - הצווי שצטוינו בדין טוען ונטען,
 75 והוא אמרו ותעלה: "על-כל-דבר-פשע וגו' אשר יאמר
 76 כי-הוא זה" (שמות כב, ח). ולשון המכלתא (פרשת
 77 משפטים שם): "כי-הוא זה - עד שיודה במקצת (חובו -
 78 חייב שבועה)". ודין זה נכלל כל-מה שיפול בין בני אדם
 79 מן הטענות שיש להם זה על זה, שיש בהן הודאה
 80 והכחשה. וכבר נתבארו משפטי דין זה בפרק ג' (בבא)

מלכים ב כג דִּיא

ו יִצְוּ הַמֶּלֶךְ אֶת־חֲלֻקְיָהוּ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְאֶת־פְּהִינְי הַמִּשְׁנֶה וְאֶת־שֹׁמְרֵי הַסֶּף לְהוֹצִיא מֵהִיכַל יְהוָה אֶת כָּל־הַכֹּהֲנִים הַעֲשׂוּיִם לַבַּעַל וְלֹא־אֲשֶׁרָה וְלִכְלֹל צֶבֶא הַשָּׁמַיִם וַיִּשְׂרָפֵם מִחוּץ לַירוּשָׁלַם בְּשַׂדְּמֹת קִדְרוֹן וְנִשְׂא אֶת־עַפְרָם בֵּית־אֵל: ה וְהַשְּׁבִית אֶת־הַכְּמָרִים אֲשֶׁר נָתַנוּ מַלְכֵי יְהוּדָה וַיִּקְפְּרוּ בַּבָּמֹת בְּעָרֵי יְהוּדָה וּמִסְבֵי יְרוּשָׁלַם וְאֶת־הַמִּקְדָּשִׁים לַבַּעַל לְשַׁמֵּשׁ וְלִירֵחַ וְלַמְזֻלֹת וְלִכְלֹל צֶבֶא הַשָּׁמַיִם: ו וַיֵּצֵא אֶת־הָאֲשֶׁרָה מִבֵּית יְהוָה מִחוּץ לַירוּשָׁלַם אֶל־נַחַל קִדְרוֹן וַיִּשְׂרַף אֹתָהּ בְּנַחַל קִדְרוֹן וַיִּדַּק לְעֵפֶר וַיִּשְׂלַךְ אֶת־עַפְרָהּ עַל־קִבְרֵי בְנֵי הָעָם: ז וַיִּתֵּן אֶת־בְּתֵי הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר הִנְשִׂים אֲרֻגֹת שָׁם בְּתַיִם לֹא־אֲשֶׁרָה: ח וַיִּבְנֵא אֶת־כָּל־הַכְּהֻנִים מִעָרֵי יְהוּדָה וַיִּטְמְא אֶת־הַבָּמֹת אֲשֶׁר קִטְרוּ־שָׁמָּה הַכְּהֻנִים מִגִּבְעַ עַד־בְּאֵר שֶׁבַע וְנָתַן אֶת־בָּמֹת הַשְּׁעָרִים אֲשֶׁר־פָּתַח שַׁעַר יְהוֹשֻׁעַ שַׁר־הָעִיר אֲשֶׁר־עַל־שְׂמֹאל אִישׁ בְּשַׁעַר הָעִיר: ט אַךְ לֹא יַעֲלוּ פְהִינְי הַבָּמֹת אֶל־מִזְבַּח יְהוָה בִּירוּשָׁלַם כִּי אִם־אָכְלוּ מִצֹּת בַּתּוֹךְ אַחֵיהֶם: י וַיִּטְמְא אֶת־הַתֶּפֶת אֲשֶׁר בְּגִי בְּנֵי־בְזָרְיָה (בְּזָרְיָה) הַגֵּם לְכַלְתֵּי לְהַעֲבִיר אִישׁ אֶת־בְּנֵו וְאֶת־בָּתּוֹ בְּאֵשׁ לַמֶּלֶךְ: יא וַיִּשְׁבֹּת אֶת־הַסּוֹסִים אֲשֶׁר נָתַנוּ מַלְכֵי יְהוּדָה לְשַׁמֵּשׁ מִבֵּא בֵית־יְהוָה אֶל־לְשַׁבֹּת נִתְּן־מֶלֶךְ הַסּוֹסִים אֲשֶׁר בַּפְּרוּרִים וְאֶת־מִרְכָּבוֹת הַשָּׁמֶשׁ שָׂרַף בְּאֵשׁ:

רש"י

כלומר כי אם בדבר זה לא יצאו מכהונתם, שמותרין לאכול בקדשים, הרי הם כבעלי מומין, חולקין ואוכלין אבל לא מקריבין: אכלו מצות. מנחות, והוא הדין לכל הקדשים: (י) התופת. הוא המולך, ועל שם שהיו הכהנים מקישים בתופים, שלא ישמע האב את נהמת הבן כשהוא נכוח בידי הצורה של עבודה זרה מולך, קראוהו תופת: (יא) את הסוסים. אותם המשתחווים לחמה, היו להם סוסים מוכנים לצאת לקראת החמה בבקר: נתן מלך. כך שמו: אשר בפרורים. לא ידעתי מה הם:

מצודת ציון

(ד) שומרי הסף. השוערים: בשדמות קדרון. במישור הסמוך לנחל קדרון: (ה) והשבית. ענין בטול: הכמרים. הם כהני עבודה זרה הלובשים שחורים, וכן (הושע י ה): וכמריו עליו יגילו: (ז) ויתן. מלשון נתיצה: הקדשים. דבר המובדל מן האדם, ואף בעבור הטומאה והאיסור, נקרא בלשון קודש, וכן (דברים כב ט): פן תקדש המלאה: (יא) וישבת. ענין בטול: נתן מלך. כך שמו: בפרורים. ירעשו מגרושות (יתזקאל כו כח) תרגום ירושלמי: פרוריא, ובדברי רבותינו ז"ל (כתובות נד א): בכל וכל פרוריא:

מצודת דוד

(ד) כהני המשנה. הכהנים שהמה שניים לו, כסגן ומשוח מלחמה: בית אל. כי שם היה מקום טומאה, כי העמיד בה ירבעם עגל הזהב: (ה) השבית וכו' ויקטר וכו'. ביטל הכמרים אשר העמידו מלכי יהודה להיות מקטרים בבמות, בערי יהודה וסביבות ירושלים: ואת המקטרים וכו'. גם אותם השבית: (ו) בנחל קדרון. סמוך להנחל: וידק לעפר. שרפה עד שהיתה דק כעפר: בני העם. אותם שהיו עובדים להם בחייהם, ועשה כזאת לבזותם: (ז) בתי הקדשים. העשויים לשבת בהן, המיוחדים לעבודת האשרה: כתיים. רצה לומר: יריעות לתלות סביבה, ודוגמתו (שמות לו יד): בתיים לבדים:

(ח) ויבא וכו'. הכהנים מזרע אהרן, אשר נעשו כומרים לעכו"ם, הביאים לירושלים להחזירם בתשובה: ויטמא. השליך שם נבלות וכדומה: מגבע. הבמות אשר עמדו מגבע וכו': במות השערים. אשר עמדו מול השערים: אשר פתח. כמו ואשר בפתח, וכו' ולפי שהיתה גדולה מכולם זכרה לעצמה: שמאל איש. בכוא אל העיר: (ט) אך לא יעלו. עם שהחזירם למוטב, מכל מקום לא הניחם לעבוד במזבח ה': אכלו מצות. משירי מנחה, הנאפה מצות, והוא הדין לשאר קדשים: בתוך אחיהם. רצה לומר: לקחו חלק בין הכהנים, והיו אם כן כבעלי מומין, שאינם עובדים וחולקין: (י) את התופת. הוא המקום שהיו מעבירים שם בניהם למולך, ונקראה כן על שם שהיו מכים בתופים, לכל ישמע האב נהמת הבן כשהוא נשרף בין המדורות, ולכל יכמרו רחמיו: לבלתי להעביר. רצה לומר: טמא המקום ההוא, לבל יעלה עוד על לב אדם להעביר שם למולך: (יא) לשמש. כי מלכי יהודה היו מיחדים סוסים לעבודת השמש, לרכוב בהם לקראתו בבוקר, ממקום שבאים בה לבית ה': אל לשכת וכו': מרכבות השמש. אשר משכו במ הסוסים ההם:

קמה. א-בא

א תהלה לדוד ארוממך אלתי המלך ואברכה שמך לעולם ועד: ב בכל יום אברכה ואהללה שמך לעולם ועד: ג גדול יהוה ומהלל מאד ולגדלתו אין חקר: ד דור לדור ישבח מעשיך וגבורתיך ויגדו: ה הדר כבוד הודך ודברי נפלאותיך אשיחה: ו ועוזו נוראתיך יאמרו (כתיב וגדלותיך) וגדולתך אספרנה: ז זכר רב טובך וביעו וצדקתך ירגנו: ח חנון ורחום יהוה ארך אפים וגדל חסד: ט טוב יהוה לכל ורחמיו על כל מעשיו: י יודך יהוה כל מעשיך וחסדיך וברכות: יא כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו: יב להודיע לבני האדם גבורתו וכבוד הדר מלכותו: יג מלכותך מלכות כל עלמים וממשלתך בכל דור ודר: יד סמך יהוה לכל הנפלים וזקף לכל הפופים: טו עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו: טז פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון: יז צדיק יהוה בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו: יח קרוב יהוה לכל קראיו לכל אשר יקראהו באמת: יט רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע וישעם: כ שומר יהוה את כל אהביו ואת פלהרשעים ישמיד: כא תהלת יהוה ידבר פי ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד:

רש"י

קשה נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל (עמוס ו') וחזר וסמכה ברוח הקודש סומך ה' לכל הנופלים: (טז) ומשביע לכל חי רצון. כדי פרנסתו הוא משביע את טובו ואת רצונו ואת ברכתו: רצון. אפיימנ"ט בלע"ז: (כא) תהלת ה' ידבר פי. וגם כל בשר יברך את שם קדשו לעולם ועד:

מצודת ציון

(ה) אשיחה. מלשון שיחה ודבור: (ו) ועוזו. מלשון עוז וחזק: (ז) יביעו. ידברו כמו יום ליום יביע אומר (לעיל ט): (יד) וזקף. ענין הרמה: הכפופים. ענין השחיה למטה וכן ה' וזקף כפופים (לקמן קמו): (טו) ישברו. ענין תקוה כמו כולם אליך ישברון (לעיל קד): (טז) שועתם. צעקתם:

הבא אחריו: וגבורותיך יגידו. כפל הדבר במ"ש: (ו) ועוזו וגו'. ר"ל כמו שאני אספר גדולתך כן כולם יאמרו חזק מעשיך הנוראים: (ז) רב טובך. מרבית טובך: וצדקתך. זכרון צדקתך ירגנו: (ח) חנון. נותן מתנת חנם: ארך אפים. אינו ממחר לכעוס: וגדל חסד. עושה חסדים גדולים: (ט) לכל. לרעים ולטובים: על כל מעשיו. על כל הבריות שבעולם: (י) כל מעשיך. ר"ל מכל מעשה ה' בא לו הודאה ושבח: יברכהו. יברכו אותו: (יב) להודיע. כוונת דבורם יהיה כדי לפרסם לבני אדם גבורות ה' וגו': (יג) כל עולמים. על כל העולמות בכל דור ודור ממשלתך עומדת בכל ימי הדורות: (יד) סומך וגו'. לבל יגיעו עדי ארץ: לכל הכפופים. לאשר כבר כפפו קומתם עדי ארץ: (טו) אליך ישברו. למלאות די מחסורם: בעתו. לכ"א בעת הצריך לו: (טז) פותח. אתה פותח את ידך ומשביע לכל חי לפי רצונו ותאותו: (יז) צדיק. נותן צדקה למי שאין לו זכות: (יח) באמת. רוצה לומר בלב שיהיה פיו ולבו שווים ולא יכחיש הלב מאמר פיו: (כא) ויברך כל בשר. ר"ל גם כל בשר יברכו וגו' כמוני:

יהל אור

ימוש) אמר בלשון הוה שהיא נופלת בכל יום (וכ"כ באג"ה ס"י) וצריך סימכו וסעידו כו' ומוזה הטעם האומר ג"פ תהלה לדוד בכל יום להמשיך ג' קוין שהוא חסד דין רחמים בנימט' תהלה כו' במלכות תהלה בכל יום לשכינה כו' בלי ספק שהוא בן עוה"ב שמיחד אתוון לשמא קדישא כו' עכ"ל. ועפ"ז י"ל פ"י ארוממך דקאי על צדקתך כמ"ש אלקי המלך שנק' סוכת דוד הנופלת על צדקתך לרוממה כו'. גם ע"ד הנזכר בחז"ב פ' ויקהל קצ"ז ע"ב ע"פ קחו מאתכם תרומה לסלק לה היא תרומה כו' ע"ש:

(ד) דור לדור ישבח מעשיך. וגם אני הדר כבוד הודך אשיחה: (ו) ועוזו נוראתיך יאמרו. וגם אני גדולתך אספרנה: (ז) זכר רב טובך יביעו. דור לדור גבורתך ידברו זה לזה לאמר טוב לנו להודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו של הקב"ה (מצאתי) נו"ן חסרה מאלפ"א בית"א לפי שראה דוד בה מפלה

מצודת דוד

(א) תהלה לדוד. לפי שבהמזמור הזה אין בה שום שאלה ובקשה כ"א שבחי המקום ולזה אמר תהלה לדוד כי אין בה כ"א תהלה ושבח: ארוממך. אספר רוממותיך: (ב) בכל יום. ר"ל לפי הראוי בכל יום מעין המאורע: (ג) ומהולל מאד. יותר ממה שמהללין אותו כי אין חקר לדעת גדולתו ולהללו כפי מה שהוא: (ד) דור לדור. דור זה ישבח מעשיך לדור הבא אחריו: וגבורותיך יגידו. כפל הדבר במ"ש: (ו) ועוזו וגו'. ר"ל כמו שאני אספר גדולתך כן כולם יאמרו חזק מעשיך הנוראים: (ז) רב טובך. מרבית טובך: וצדקתך. זכרון צדקתך ירגנו: (ח) חנון. נותן מתנת חנם: ארך אפים. אינו ממחר לכעוס: וגדל חסד. עושה חסדים גדולים: (ט) לכל. לרעים ולטובים: על כל מעשיו. על כל הבריות שבעולם: (י) כל מעשיך. ר"ל מכל מעשה ה' בא לו הודאה ושבח: יברכהו. יברכו אותו: (יב) להודיע. כוונת דבורם יהיה כדי לפרסם לבני אדם גבורות ה' וגו': (יג) כל עולמים. על כל העולמות בכל דור ודור ממשלתך עומדת בכל ימי הדורות: (יד) סומך וגו'. לבל יגיעו עדי ארץ: לכל הכפופים. לאשר כבר כפפו קומתם עדי ארץ: (טו) אליך ישברו. למלאות די מחסורם: בעתו. לכ"א בעת הצריך לו: (טז) פותח. אתה פותח את ידך ומשביע לכל חי לפי רצונו ותאותו: (יז) צדיק. נותן צדקה למי שאין לו זכות: (יח) באמת. רוצה לומר בלב שיהיה פיו ולבו שווים ולא יכחיש הלב מאמר פיו: (כא) ויברך כל בשר. ר"ל גם כל בשר יברכו וגו' כמוני:

א תהלה לדוד ארוממך וגו'. בפ"ק דברכות דף ד' ע"ב כל האומר תהלה לדוד ג"פ בכל יום מובטח לו שהוא בן העוה"ב: (א) בבחי' פ' צו ע"פ זאת התורה לעולה דקל"ז ג' אין הכוונה שיהנה ויגרום כו' הכוונה כי מתוך שיתבונן במה שירור הפסוקים ואל מה שירמוז אז יכיר ויבחין נפלאות תמים דעים ויתחזק לבו באמונת הש"י ועבודתו ובוזה יורש חיי העוה"ב: (ב) במ"ע צ"ד כי הנה מה שלא נאמר נו"ן באשרי על סוד השכינה שהיא סוכת דוד הנופלת (עמ"ש בד"ה כי ההרים

פ ר ק ש נ י

א קן סתומה שפּרַח מְמַנָּה גּוֹזֵל לְאִוִיר, או שפּרַח בֵּין הַמַּתוֹת, או שְׁמַת אֶחָד מֵהֶן — יִקַּח זוּג לְשָׁנֵי. פְּרַח לְבִין הַקְּרֵבוֹת — פְּסוּל, וּפּוֹסֵל אֶחָד בְּנִגְדוֹ, שֶׁהַגּוֹזֵל הַפּוֹרֵחַ פְּסוּל, וּפּוֹסֵל אֶחָד בְּנִגְדוֹ.

ב פִּיצַד? שְׁתֵּי נָשִׁים, לָזוּ שְׁתֵּי קֵינִים וְלָזוּ שְׁתֵּי קֵינִים, פְּרַח מְזוּ לָזוּ — פּוֹסֵל אֶחָד בְּהִלְכָתוֹ. חוֹר — פּוֹסֵל אֶחָד בְּחִזְרָתוֹ. פְּרַח וְחוֹר, פְּרַח וְחוֹר — לֹא הַפְּסִיד בָּלוּם, שֶׁאֵפְלוּ הֵן מְעַרְבוֹת, אֵין פְּחוֹת מִשְׁתֵּים.

פירוש ברטנורה

ב א קן סתומה. שלא פירש זו חטאת וזו עולה. ולא מבטיח מפורשת, דפשיטא שאם פרח האחד יקח זוג לשני כיון שהן נפרשים זה מזה וכל אחד שמו עליו. אלא אפילו סתומה שעדיין הם יחד ועומדים להתפרש וסלקא דעתך אמינא שאם פרח האחד ימות השני, קמשמע לן: לבין המתות. לבין קנין שמשפמן שימותו כולם, כגון חטאת שנתערבה בעולה רתנן בהו בפרק קמא ימותו כולם: לבין הקריבות. לבין קנין סתומות העומדות ליקרב: פסול ופוסל אחד בנגדו. לפי שהוא סתם ולא נתפרש אם חטאת אם עולה, לפיכך אינו פוסל אלא אחד בנגדו, כדמפרש ואילן:

ב פרח פרידה אחת מזו לזו: פוסל אחד בהליכתו. ממקום שנפרש. ופסול הוא עצמו או אחר במקום שנתערב. דכשפריחה פרידה אחת משני קנין לשני קנין אחרים, הרי שלש פרידות לבד וחמש פרידות לבד, ומשלש פרידות אינו יכול להקריב רק שתיים, אחד עולה ואחד חטאת, שאם יעשה שתיים מהן עולות נמצא שהוקבע השלישי שנשאר ואותו שפרח לחטאת, ולא יוכל להקריב שוב מחמש פרידות כי אם שתי חטאות, כדן חטאת שנתערבה בחובה דאמרין בפרק קמא דאין כשר אלא מנין חטאות שבחובה. אי נמי, אין להקריב השלישי הנשאר, דחיישינן שמא יקריבו אותו שפרח בחמש פרידות ויעשוהו חטאת, והבירו שנשאר בשלש פרידות נמי יעשוהו חטאת, ונמצאו שתי חטאות מקן אחד. וכן מן החמש פרידות אינו יכול להקריב רק שתי חטאות ושתי עולות, דאי עביד שלש חטאות או שלש עולות, דלמא עביד להו משני קנין של אשה אחת, ואין דין שני קנין אלא בשתי חטאות ושתי עולות. והיינו דפסול הוא או אחר במקום שנתערב, ופוסל אחר כנגדו ממקום שפרח ונפרש משם: חזר פוסל אחד בחזרתו. חזר ופרח אחד מאותם החמש פרידות לתוך אלו

משניות מבוארות — קהתי

ב א ו ר מ ש נ ה א

לפי שמשלושת הגוזלות שנשארו לרחל אין יכולים להקריב אלא שניים, אחד חטאת ואחד עולה, אבל השלישי אי אפשר להקריבו לא חטאת ולא עולה, שאם יקרב חטאת, נמצא הגזול שפרח נקבע לעולה, והרי שנינו (לעיל א. ב.) "עולה שנתערבה בקיני חובה, אין כשר בתערובת אלא כמנין עולות שבקיני החובה", ונמצא שאי אפשר יהיה להקריב משתי הקינים של לאה אלא שתי עולות בלבד, ותפסיד לאה את שתי החטאות שלה מחמת הגזול של רחל שפרח לתוך קיניה. וכן אם יקרב הגזול השלישי עולה, נמצא הגזול שפרח נקבע לחטאת, ואי אפשר יהיה להקריב מן הקינים של לאה אלא שתי חטאות בלבד, מפני החטאת שנתערבה בקיניה, ותפסיד על ידי כך שתי העולות (עיין ברטנורה שמיביא עוד טעם: ועיין "תוספות יום טוב" ו"תפארת ישראל"). מעתה, הואיל ואין מקריבים משל רחל אלא שני גוזלות בלבד, אחד חטאת ואחד עולה, והרי שהגזול שפרח לקינים של לאה לא נקבע לא לחטאת ולא לעולה, לפיכך מותר להקריב מן הקינים של לאה, שיש בהן עכשיו חמישה גוזלות, שתי חטאות ושתי עולות. אבל הגזול החמישי פסול, מפני שחוששים שמא גזול זה אינו אותו שפרח לכאן, אלא אחד מארבעת הגוזלות של לאה, ולכן אי אפשר להקריבו לא חטאת ולא עולה: לא חטאת, שמא כל שלוש החטאות יהיו משתי הקינים של לאה, ואין להביא משתי קינים אלא שתי חטאות בלבד; ולא עולה, שמא כל שלוש העולות מן הקינים של לאה, ואין להביא מהן אלא שתי עולות בלבד. זהו ששנינו במשנה הקודמת: "שהגזול הפורח 909. ופוסל אחד בנגדו." חזר — ופרח גזול אחד מן הקינים של לאה, היינו מהתערובת של חמשת הגוזלות, לתוך שלשת הגוזלות של רחל, והרי שוב ארבעה גוזלות בשל רחל וארבעה בשל לאה, פוסל אֶחָד בְּחִזְרָתוֹ — הרי אף זה פוסל גזול אחד במקום שפרח משם, היינו בקינים של לאה, ואי אפשר להקריב מתוך הארבעה שנשארו לה אלא שני גוזלות, אחד חטאת ואחד עולה, לפי שחוששים שמא הגזול שפרח עכשיו מן הקינים של לאה לקינים של רחל אינו אותו הגזול שפרח תחילה משל רחל לשל לאה אלא מקיניה של לאה הוא, והרי גזול הפורח פוסל אחד במקום שפרח משם, כמו ברישא. נמצא בין משל רחל ובין משל לאה אין מקריבים אלא שני גוזלות בלבד, אחד חטאת ואחד עולה, ואילו שאר השניים פסולים: האחד, משום הגזול שפרח מקיני חברתה לקיניה; והאחר, שהוא נפסל על ידי הגזול שפרח מקיניה לקיני חברתה. והטעם כמו שבארנו ברישא, שאם יקריבו משל אחת מהן שתי חטאות או שתי עולות, שמא החטאת או העולה שהקריבו בשביל חברתה הוא הגזול שפרח מקיניה לקיני

קן סתומה — שלא פירשו בעליה בשעת לקיחתה איזה גזול לחטאת ואיזה לעולה, שפּרַח מְמַנָּה גּוֹזֵל לְאִוִיר — ונשאר גזול אחד, או שפּרַח בֵּין הַמַּתוֹת — לבין הקינים שדינן למות, כגון שנתערבה בהן חטאת בעולה, ששנינו לעיל (א, ב.): "ימותו כולם." או שְׁמַת אֶחָד מֵהֶן — אחד מן הגוזלות של הקן, יִקַּח זוּג לְשָׁנֵי — גזול אחר לזווגו לגזול השני שנשאר. יש מפרשים, שמשנתנו נקטה "קן סתומה" לרבותא, שבקן מפורשת אין צורך לומר, שאם פרח האחד, וידוע איזה מהם פרח, החטאת או העולה, יקח זוג לשני, שהרי כל גזול שמו מפורש, זה לחטאת וזה לעולה, ואינם זקוקים עוד זה לזה כלל, אלא אפילו בקן סתומה, שזקוקים הגוזלות זה לזה, מאחר שצריכים להתפרש איזה לחטאת ואיזה לעולה, ומשום כך היינו סבורים לומר, שאם פרח האחד, ימות השני, באה המשנה להשמיענו, שמכל מקום אין אומרים כן, אלא "יקח זוג לשני" (ברטנורה; תפארת ישראל). ויש מפרשים, שאמנם הוא הדין בקן מפורשת, אבל הואיל ובמפורשת היתה המשנה צריכה להאריך ולפרש איזה גזול פרח, החטאת או העולה, לפיכך נקטה "קן סתומה", שיש בה קצור לשון; או שהמשנה נקטה "קן סתומה" משום הסיפא, שמדובר בה דווקא בסתומה, כמו שיבואר (תוספות; ועיין "תוספות יום טוב"). פְּרַח — גזול מקן סתומה, לְבִין הַקְּרֵבוֹת — לקינים סתומות העומדות להיקרב, פְּסוּל — הגזול שפרח, ואין מקריבים מהתערובת אלא כמנין החטאות והעולות שהיו שם קודם שפרח לבינם, וּפּוֹסֵל אֶחָד בְּנִגְדוֹ — בקן שפרח ממנה, שֶׁהַגּוֹזֵל הַפּוֹרֵחַ פְּסוּל, וּפּוֹסֵל אֶחָד בְּנִגְדוֹ — כלומר שכך היא ההלכה: גזול הפורח לבין קינים סתומות, פסול ופוסל אחד כנגדו, כמבואר במשנה הבאה.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

פִּיצַד — גזול הפורח פסול ופוסל אחד כנגדו? שְׁתֵּי נָשִׁים — רחל ולאה, שהביאו קינים: לָזוּ שְׁתֵּי קֵינִים וְלָזוּ שְׁתֵּי קֵינִים — לרחל שתי קיני חובה, וללאה שתי קיני חובה, וכולן קינים סתומות, פְּרַח — גזול אחד, מְזוּ לָזוּ — מן הקינים של רחל לקינים של לאה, פּוֹסֵל אֶחָד בְּהִלְכָתוֹ — הרי הגזול שפרח פוסל בהליכתו גזול אחד במקום שפרח משם, היינו אחד משלושת הגוזלות שנשתיירו לרחל, מלבד שהפורח עצמו פסול, כלומר שמאחר שנתערב בקינים של לאה, הרי מתוך חמשת הגוזלות שיש לה עכשיו יכולים להקריב ארבעה בלבד, שתי חטאות ושתי עולות, והחמישי פסול. וטעם הדברים:

ג לזו אחת, לזו שתים, לזו שלש, לזו ארבע, לזו חמש, לזו שש, לזו שבע; פרח מן הראשונה לשנייה, לשלישית, לרביעית, לחמישית, לששית, לשביעית, חזר — פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו; הראשונה והשנייה — אין להם כלום. השלישית יש לה אחת, הרביעית יש לה שתים, החמישית יש לה שלש, הששית יש לה ארבע, השביעית

פירוש ברטנורא

השלש, שנמצאו עתה ארבע פירות מכאן וארבע פירות מכאן. פוסל אחד בחזרתו ממקום שנפרש ויצא משם, והוא או אחר פסולים במקום שמתערב שם, ואין יכולים להקריב אלא אחד חמאת ואחד עולה מן הארבעה שבכאן, ואחד חמאת ואחד עולה מן הארבעה האחרים. דדלמא אותה פרידה שפרחה שנית היא מאותם שני קנין ואינה אותה שנתערבה בה תחילה, ונשארו שם שלש פירות מן השני קנין ואותה שפרחה שם ראשונה, וכן במקום השני. ואי עביד במקום אחד שתי עולות ואחד חמאת, יתא נקבע אותו שפרח לצד השני לחמאת ולא יוכל להקריב שם רק חמאת אחת, דדלמא כל השלש חמאות שנעשו מכאן ומכאן יהיו משני קנין של אשה אחת, הלכך עושה בכל מקום עולה אחת וחמאת אחת, או שתי עולות וחמאת אחת כבד זה וחמאת אחת כבד, זה או שתי חמאות ועולה כבד זה ובצד השני עולה אחת. ואם חזרו ונתערבו יחד, לעולם לא יהיו להם שתי קנין שהם כשרים:

ג אחת לזו ושתיים לזו כו'. פרח מן הראשונה פרידה אחת לשניה, מיד נפסל אותו יחידי שנשאר בראשונה, דאי יעשו חמאת יתא נקבע אותו שפרח של השניה פרה, ואותו שפרח מן הראשונה נשאר שם בשניה, ואינו יכול לעשות מן השניה רק שתי פירות אחת חמאת ואחת עולה, דאי עביד שתי עולות, שמא מן הפירות של גוף השניה יעשה ואם כן יהיה נקבע אותו שפרח בשלישית לחמאת ולא יוכל לעשות בשלישית רק מחצית חמאות ולא יותר. וכן כי פרח מן השלישית לרביעית, שמא מגופה של שלישית הוה אותו שפרח, ולא נשאר בה רק חמש פירות ופרידה אחת מן השניה שנתערבה בהן, ואינו יכול לעשות בשלישית רק שתי חמאות ושתי עולות מפני אותו שנתערב ברביעית. וכן כי פרח מן הרביעית לחמישית אין כשר ברביעית אלא שלש

משניות מבוטאות – קהתי

אלא כמנין עולות שבחובה" (המפורש: ברטנורא); יש מבארים הטעם, שאם יקריבוהו עולה או חטאת, יש לחוש שמא גם הגזול שפרח יקרב עולה או חטאת, כלומר ששני הגזולות יקריבו שניהם עולות או שניהם חטאות, והרי אין להביא מקן אחת אלא חטאת אחת ועולה אחת (תפארת ישראל*). ואף השנייה הפסידה שתי קיניה: אחת, בהליכת הגזול ממנה לשלישית, מטעם שהזכרנו בראשונה (על פי ברטנורא). ושנייה, בחזירת הגזול ממנה לראשונה, לפי שחוששים, שמא הגזולות שפרחו ממנה היו שני גזולות משלה, ולא נשארו לה מקיניה אלא שני גזולות, ואם יקריבו אותם אחד חטאת ואחד עולה, שמא אותם הגזולות שפרחו ממנה יוקריבו שניהם חטאות או שניהם עולות, ונמצאו שלוש חטאות או שלוש עולות משתי קיניה, והרי אין להביא משתי קינים אלא שתי חטאות ושתי עולות בלבד. השלישית — שהיו לה שלוש קינים, יש לה אחת — קן אחת להקריבה, וגזול אחד חטאת וגזול אחד עולה, לפי שהפסידה שתי קינים: קן אחת בהליכת הגזול ממנה לרביעית, וקן אחת בחזירת הגזול ממנה לשנייה, ואף כאן הטעם הוא, שחוששים שמא הגזולות שפרחו ממנה היו שני גזולות משלה, ולא נשארו מקיניה אלא ארבעה גזולות ואם יקריבו מהם שתי חטאות או שתי עולות, יש חשש שמא יקריבו את הגזולות שפרחו ממנה שניהם חטאות או שניהם עולות, ונמצאו מקריבים משלוש קיניה ארבע חטאות או ארבע עולות. הרביעית — שהיו לה ארבע קינים, יש לה שתים — שתי קינים כשרות, החמישית — שהיו לה חמש קינים, יש לה שלש — קינים כשרות; הששית — שהיו לה שש קינים, יש לה ארבע — קינים כשרות; שכל אלו הפסידו שתי קינים, אחת בהליכת הגזול ואחת בחזירת הגזול, כמו שבארנו הטעם בשנייה ובשלישית. במפורשים מקשים על מה ששנינו, שהשלישית יש לה אחת: הרי מכיון שאין לשנייה כלום, אפשר להקריב לה שתי קינים, שאף על פי שחוששים, שמא הגזולות שפרחו ממנה היו שני גזולות משלה, מכל מקום הרי גזול אחד פרח לשנייה, ומאחר שאין קריבים משל השנייה כלום, אין אותו חשש שבארנו לעיל, שמא יקריבו את הגזולות שניהם חטאות או שניהם עולות, ואם כן למה לא נאמר, שהשלישית יש לה שתיים? אותה קושיה ישנה גם לגבי השנייה, מפני מה הפסידה בחזירה קן שנייה, הלא פרח אז הגזול ממנה לקן הראשונה, וכיון שאין מקריבים משל הראשונה כלום, הרי אין חשש, שמא שני הגזולות שפרחו ממנה יקריבו שניהם חטאות או עולות, ואם כן הרי אפשר להקריב לשנייה קן אחת, ולמה שנינו במשנתנו שהשנייה אין לה כלום? ואמנם, אם נאמר שיש לשנייה אחת, אף לשלישית לא תהא אלא קן אחת, שבכגון זה הרי השלישית

חברתה, ונמצאו שהקריבו משתי קינים שלוש חטאות או שלוש עולות, והרי אין להביא משתי קינים אלא שתי חטאות ושתי עולות בלבד. פרח וחזר, פרח וחזר — לאחר שפרח גזול אחד בראשונה מן הקינים של רחל לקינים של לאה, וחזר ופרח גזול אחד מן התערובת של לאה לגזולות של רחל, שוב פרח גזול אחד משל רחל לשל לאה, וחזר ופרח משל לאה לשל רחל, אפילו כמה פעמים, לא הפסיד כלום — ממה שאפשר היה להקריב לאחר הפריחה הראשונה והחזירה, שאפילו הן מערבבות — כל ארבע הקינים, שנתערבו שתי הקינים של רחל בשתי הקינים של לאה, אין פחות משתיים — משתי חטאות ושתי עולות כמו ששנינו לעיל, (א, ג): "חובה שנתערבה זו בזו; אחת לזו ואחת לזו, שתיים לזו ושתיים לזו — מחצה כשר ומחצה פסול" (ניין באורנו טס).

ב א ר מ ש נ ה ג

לזו אחת — לאשה זו קן אחת (2 גזולות). לזו שתים — שתי קינים (4 גזולות). לזו שלש — קינים, וכולן סתומות: פרח — גזול, קן הראשונה לשנייה — מן הקן של הראשונה לשתי הקינים של השנייה, ומן הקינים של השנייה פרח גזול לשלישית — לשלוש הקינים של השלישית; ומן הקינים של הרביעית — לארבע הקינים של הרביעית; ומן הקינים של הרביעית לחמישית — לחמש הקינים של החמישית; ומן החמישית לששית — לשש הקינים של הששית; ומן הששית לשביעית — לשבע הקינים של השביעית; ופרח גזול משבע הקינים של השביעית לשש הקינים של הששית, ומן הקינים של הששית פרח גזול לחמש הקינים של החמישית, ומשם לארבע הקינים של הרביעית, ומשם לשלוש הקינים של השלישית, ומן השלישית לשנייה, ומן השנייה לראשונה, פוסל אחד בהליכתו — הגזול הפורח פוסל בהליכתו גזול אחד, וכן בחזירתו גזול אחד, במקום שפרח משם, כמו שכבר בארנו במשנה הקודמת; ונמצא: הראשונה — שהיתה לה קן אחת, והשנייה — שהיו לה שתי קינים, אין להם כלום — להקריבה; הראשונה הפסידה קינה מיד כשפרח הגזול ממנה לשנייה, שנפסל הגזול שנשאר לה, שאם יקריבוהו עולה הרי ייקבע הגזול שפרח לחטאת, או אם יקריבוהו חטאת, ייקבע אותו שפרח לעולה, ולא יוכלו להקריב מן הקינים שנתערב בהן אלא מחצית לחטאות או לעולות בלבד, כמו ששנינו (לעיל א, ב): "חטאת שנתערבה בחובה, אין כשר אלא כמנין חטאות שבחובה, וכן עולה שנתערבה בחובה, אין כשר

יֵשׁ לָהּ שֵׁשׁ. פָּרַח וְחֹזֵר — פּוֹסֵל אֶחָד בְּהִלְכָתוֹ וְאֶחָד בְּחִזְרָתוֹ; הַשְּׁלִישִׁית וְהַרְבִּיעִית אֵין לָהֶם בְּלוּם, הַחֲמִישִׁית יֵשׁ לָהּ אַחַת, הַשְּׁשִׁית יֵשׁ לָהּ שְׁתַּיִם, הַשְּׁבִיעִית יֵשׁ לָהּ חֲמֹשׁ. פָּרַח וְחֹזֵר — פּוֹסֵל אֶחָד בְּהִלְכָתוֹ, וְאֶחָד בְּחִזְרָתוֹ; הַחֲמִישִׁית וְהַשְּׁשִׁית אֵין לָהֶם בְּלוּם, הַשְּׁבִיעִית יֵשׁ לָהּ אַרְבַּעַ. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: הַשְּׁבִיעִית לֹא הִפְסִידָה בְּלוּם. וְאֵם פָּרַח מִבֵּין הַמֵּתוֹת לְכֻלָּם — הָרִי פָּלֵם יָמוּתוֹ.

פירוש ברטנורא

המאות ושש עולות. וכן מחמישית לששית, יעשה בחמישית ארבע המאות וארבע עולות. וכן מששית לשבעית אין כשר בששית כי אם חמש המאות וחמש עולות, דאי עביד שש עולות היא נקבע אותו שפרח בשבעית לחמאת ולא יוכל לעשות בשבעית כי אם שבע המאות בלא שום עולות. וכי הדר מן השבעית ופרח אחד בששית, שמא לא הוא אותו שפרח בתחלה מששית, אלא מגופה של שבעית פרח ונפסלו בשבעית שתי פרידות, ואין כשר כי אם שש המאות ושש עולות, דאי עביד שבע המאות היא נקבע אותו שפרח בששית [ובאחרים] לעולה, ולא יוכל להקריב רק עולות מחצי הפרידות, וחציון האחרים פסולים כדין עולה שנתקרבה בחובה. וכי פרח מן הששית לחמישית נפסל בחזרה זו עוד קן אחד, ואין כשר בששית כי אם ארבע המאות וד' עולות, דשמא מן הששית פרח מגופה אחת בשבעית ואחת בחמישית בחזרה, ולא נשאר לה כי אם עשר פרידות מגופה, ואי עביד חמש המאות וחמש עולות דלמא השתי פרידות שפרחו ממנה יהיו קריבים עולות שתיהן ואם כן יעשו בשש קנין שבע עולות, או יהיו עשוין שתיהן המאות, ואין יכולים לעשות בשש קנין אלא שש עולות ושש המאות. וכן מחמישית לרביעית. ומרביעית לשלישית. ומשלישית לשנייה, אין בשלישית כי אם שתי פרידות אחת המאת ואחת עולה. ואם תאמר, ולמה הפסידה השלישית שתיים, שהרי מאותן שפרחו בשנייה בחזרה לא יקריבו, דהא קתני השנייה אין לה כלום, והוה לן למימר בשלישית שתי קנין ובשנייה אין בה כלום, או בשנייה קן אחד ובשלישית קן אחד. ויש לומר, כיון דבשאר קנין מרביעית ואילך נפסלו שני קנין אחד בהליכה ואחר בחזרה, גוריון כמו כן בשלישית. אבל בשבעית לא נפסל כי אם קן אחד, דלא הלך ממנה רק פרידה אחת בחזרה, ואילו בהליכה לא נפסל בה כלום ולא נחסר ממנה דבר: פרח וחזר. לאו אראשונה ושנייה קאי, דכיון דאין להם כלום אלא מתיים, אם פרח אחד מהם בין שאר קנין ימותו כולם כדתנן בסמוך ואם פרח מבין המתות לכולם כולם ימותו. אלא קאי בשלישית שפרח ממנה לרביעית, ומרביעית לחמישית, ומחמישית לששית, ומששית לשבעית, וחזר משבעית לששית עד השלישית, הרי מן השבעית חסר שתי פרידות, אחת בחזרה ראשונה ואחת בחזרה שנייה. ואין כשר בשבעית רק חמש פרידות לעולות וחמש פרידות לחמאות, דאי עביד שש עולות, שמא השתיים שהלכו ממנה יהיו קרובין עולות הרי שמונה עולות, ואין בשבע קנין רק שבע עולות. ומן הששית חסר ארבע פרידות, שתיים כפריחה וחזרה ראשונה, ושתיים בשנייה, ונשארו שני קנין כשרים, דאי עביד שלש עולות, שמא ארבע שהלכו ממנה יהיו עולות הרי שבע עולות, ואין בששה קנים רק שש עולות. וכן החמישית אין כשר בה כי אם אחד לעולה ואחד לחמאת. וכמו כן קשיא בבאן כיון דהרביעית אין לה כלום היה יכול להקריב בחמישית שלש עולות ושש המאות, דהרי אותן שהלכו ברביעית אינן קרובות, ולפי זה שהחמישית אין לה אלא אחת היה יכול להקריב ברביעית שתי עולות ושתי המאות. אלא גוריון בכל פריחה וחזרה שני קנין [גזירה בזה אטו בזה]. וכן כי פרח וחזר פעם שלישית אין להם כלום לבד השבעית שיש לה ארבע, כמו כן גוריון בכל פריחה וחזרה שני קנין: ויש אומרים השבעית לא הפסידה כלום. פירוש, כפריחה וחזרה שלישית. אלא לעולם יקריבו ממנה חמש קנין. דשלש פרידות שפרחו ממנה לכל היוותר ונשארו בה רק אחת עשרה פרידות, יעשה מהם חמש המאות וחמש עולות, כיון דאף הששית אין לה כלום. והכא לא גוריון כפריחה זו כמו בשאר קנין, דכיון דאינה מפסדת כפריחה בשום פעם, לא גורו על החזרה. ואין הלכה כיש אומרים:

משניות מבוארות – קהתי

קינים כשרות, הַשְּׁבִיעִית — שנשארו לה שש קינים, יֵשׁ לָהּ חֲמֹשׁ — קינים כשרות, שלא הפסידה אלא קן אחת בחזירה ממנה לשישית. הטעם בכל אלו, כמו שכבר בארנו לעיל, שחוששים שמא הגזלות שפרחו וחזרו ופרחו בשתי הפעמים מכל אחת מהן, הן גזולות משל הקינים עצמן, וכיון שכל גזול הפורח פוסל אחד כנגדו, נמצא: השלישית והרביעית נפסלו כל קיניהן, החמישית — נפסלו לה ארבע קינים, ולא נשארה לה אלא קן אחת; השישית — נפסלו לה ארבע קינים, ונשארו שתיים, השביעית — נפסלו לה שתי קינים בלבד, שלא פרחו ממנה אלא שני גזולות בלבד, אחד בחזירה הראשונה ואחד בחזירה השנייה. פָּרַח וְחֹזֵר — כלומר פרח שוב גזול מן החמישית לשישית, ומן השישית לשבעית, וחזר ופרח מן השביעית לשישית ומן השישית לחמישית, פּוֹסֵל — הגזול הפורח בפעם השלישית, אֶחָד בְּהִלְכָתוֹ, וְאֶחָד בְּחִזְרָתוֹ — במקום שפרח משם, נמצא: הַחֲמִישִׁית וְהַשְּׁשִׁית אֵין לָהֶם בְּלוּם — כדין הראשונה והשנייה לאחר הפריחה והחזירה בפעם הראשונה, וכדין השלישית והרביעית לאחר הפריחה והחזירה בפעם השנייה; הַשְּׁבִיעִית יֵשׁ לָהּ אַרְבַּע — קינים כשרות, שהפסידה שלוש קינים בשלוש החזירות. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: הַשְּׁבִיעִית לֹא הִפְסִידָה בְּלוּם — כפריחה וחזירה שלישית, ויש לה חמש קינים כבתחילה, שהואיל ושאר כל הקינים פסולות, ונמצא שאין כאן חשש שמא גזול זה יקרב עולה או חטאת, לפיכך אין הגזול הפורח פוסל בה עכשיו אחד כנגדו. ויש סברא לומר, שמאותו הטעם יהא מותר לה להקריב כל שבעת הקינים, אלא שלשון המשנה ("לא הפסידה") לא משמע כך (המפורש למסכת קינים; עין "תפארת ישראל" שנותן טעם לזה). וְאֵם פָּרַח — גזול, מִבֵּין הַמֵּתוֹת — מבין הקינים העומרות למות, לְכֻלָּם — לכל שאר הקינים, הָרִי פָּלֵם יָמוּתוֹ — שכולן נפסלו להקריבה מחמת הגזול שפרח לתוכן.

מפסידה בחזירה קן נוספת מטעם שבארנו; מכל מקום קושיה היא על משנתנו: מפני מה השנייה אין לה כלום, והשלישית יש לה אחת? אם השנייה אין לה כלום, הרי אפשר לומר, שהשלישית יש לה שתיים? או שנאמר: השנייה יש לה אחת והשלישית יש לה אחת? על כך משיבים המפרשים: הואיל ובקיניהן של שאר הנשים, מן הרביעית ואילך, נפסלות שתי קינים, אחת בהליכה ואחת בחזירה, לפיכך גזרו חכמים אף בקיניהן של השלישית והשנייה שיהיו נפסלות שתי קינים, אחת בהליכה ואחת בחזירה. ברם, בשביעית לא נפסלה אלא קן אחת, לפי שלא פרח מקיניה אלא גזול אחד בלבד, שחזר ממנה לשישית, וזהו שבינו במשנתנו: הַשְּׁבִיעִית יֵשׁ לָהּ שֵׁשׁ — קינים להקריבה, שלא הפסידה אלא קן אחת בחזירה ממנה לשישית. פָּרַח וְחֹזֵר — אין הכוונה כאן שפרח שוב גזול מן הראשונה לשנייה, ומן השנייה לשלישית וכו', שהרי הראשונה והשנייה כבר אין להם כלום, כלומר שהגזולות הנמצאים עכשיו בקיניהן דינם שימותו, ואם פרח אחד מהם לקינים אחרות, הרי כל הגזולות שבתערובת דינם למות, כמבואר בסוף משנתנו, אלא כוונת המשנה היא, שפרח גזול מן השלישית לרביעית, ומן הרביעית לחמישית, ומן החמישית לשישית, ומן השישית לשבעית, וחזר ופרח גזול מן השביעית לשישית, ומן השישית לחמישית, ומן החמישית לרביעית, ומן הרביעית לשלישית, פּוֹסֵל — הגזול הפורח, אֶחָד בְּהִלְכָתוֹ וְאֶחָד בְּחִזְרָתוֹ — במקום שפרח משם. נמצא: הַשְּׁלִישִׁית — שנשארה לה לאחר הפריחה והחזירה הראשונות קן אחת להקריבה, וְהַרְבִּיעִית — שנשארו לה שתי קינים, אֵין לָהֶם בְּלוּם — כדין של הראשונה והשנייה לאחר הפריחה והחזירה הראשונות, הַחֲמִישִׁית — שנשארו לה שלוש קינים, יֵשׁ לָהּ אַחַת — קן אחת, שהפסידה שוב שתי קינים: קן אחת בהליכה הגזול פעם שנייה ממנה לשישית, וקן אחת בחזירה הגזול ממנה לרביעית; הַשְּׁשִׁית — שנשארו לה ארבע קינים, יֵשׁ לָהּ שְׁתַּיִם — שתי

ד קן סתומה וקן מפרשת, פרח מן הסתומה למפרשת — יקח זוג לשני. חזר או שפרח מן המפרשת ראשון — הרי פלן ימותו.

ה חטאת מכן ועולה מכן וסתומה באמצע, פרח מן האמצע לצדדיו, אחד הילך ואחד הילך — לא הפסיד כלום, אלא יאמר: זה שהלך אצל חטאות — חטאת, וזה שהלך אצל עולות — עולה. חזר לאמצע — האמצעיים ימותו, אלו יקרבו חטאות, ואלו יקרבו עולות. חזר (או שפרח) מן האמצע לצדדיו — הרי פלן ימותו. אין מביאין תורין כנגד בני יונה, ולא בני יונה כנגד תורין. כיצד? האשה שהביאה חטאתה תור ועולתה בן יונה — תכפל ותביא עולתה תור. עולתה תור וחטאתה בן יונה — תכפל ותביא עולתה בן יונה. בן עזאי אומר: הולכין אחר הראשון. האשה שהביאה חטאתה, ומתה — יביאו היורשין עולתה; עולתה, ומתה — לא יביאו היורשין חטאתה.

פירוש ברטנורא

ד קן סתומה. שלא פירש איזו חטאת ואיזו עולה: וקן מפורשת. שידוע שזו חטאת וזו עולה. והכא מיירי שנתערבו שתי הפרדות יחד אחר שהיו מפורשות והשתא אין ידוע איזו חטאת ואיזו עולה, והכי מוכח כפיא דקתני או שפרח מן המפורשת לסתומה ראשון ימותו כולם, ואי לא נתערבו פרדות המפורשות זו בזו אמאי ימותו, ואם העולה פרחת, החטאת הנשארת תקרב, וקן הסתומה יקרבו בה עולה אחת מפני העולה שנתערבה בה. אלא מיירי שנתערבו פרדות המפורשות זו בזו, ואם נתערבה פרודה אחת מן הקן הסתומה לתוך המפורשת, יקח זוג לשני ויפריש אחד חטאת ואחד עולה, והשלשה שנתערבו יחד ימותו כולם. חזר אחר מן השלשה שנתערבו ונתערב עם היחיד הנשאר בסתומה, או בתחילת הפריחה נתערב אחד מן המפורשות לסתומה, והיינו ראשון דקאמר, כלומר שבתחילת פריחה הלך אחד ונתערב בסתומה, ימותו כולם, דכיון שפרדות המפורשות נתערבו יחד אינן קרובין עור, וכי פרח אחד מהן במקום אחר היינו אחד מן המתות שפרח לבין הקרובות, ימותו כולם:

ה חטאת מכאן. פרידה המפורשת לחטאת לצד אחר, ופרידה המפורשת לעולה לצד השני, ושתי פרדות של קן סתומה באמצע: פרח מן האמצע. פרידה אחת לימין ופרידה אחת לשמאל: לא הפסיד כלום. דאותו שמעורב עם החטאת יעשה חטאת, ואותו שעם העולה יעשה עולה, אבל לא חטאת, דשמא יעשהו מן העולה המפורשת: חזר לאמצע. חזרו מן הצדדים אחד מכאן ואחד מכאן ונתערבו יחד, אלו ימותו, דחטאת ועולה נתערבו יחד. אבל אותן שנשארו כל אחד לבדו, קרובים כל אחד כרינו: חזר מן האמצעיים לצדדיו. הרי חטאות ועולות מעורבים, וימותו כולם; אין מביאים תורים כנגד בני יונה: אלא או שניהם תורים או שניהן בני יונה: תכפל ותביא עולתה בן יונה. כיון החטאת. שהחטאת היא עיקר, בין שהפרשתו תחילה בין שהפרשתו בסוף: הולכין אחר הראשון. ואינה מביאה השני אלא ממין שהפרישה הראשון, בין שהיה הראשון חטאת בין שהיה עולה. והלכה כותנא קמא: לא יביאו היורשים חטאתה. דהויא חטאת שמתו בעליה. ואי לא מהאי מעמא, מביאים חטאת אע"פ שקרבה עולה תחילה. ואע"פ דבכל מקום חטאת קודמת לעולה, היינו דוקא למצוה אבל לא לעכב:

משניות מבוארות — קהתי

הגזול שפרח לשם תחילה מן הקן הסתומה, מותר להקריבו חטאת, ואלו — שבצד העולות, ויקרבו עולות — מאותו הטעם שבארנו בחטאות. חזר (או שפרח) מן האמצע לצדדיו — לפי הרב מברטנורא אין גורסים תיבות "או שפרח", אלא: חזר מן האמצע לצדדיו: ויש מגיהים: חזר ופרח מן האמצע לצדדיו (באורי הגר"א: ועיין "חוטפות יום טוב" ו"תפארת ישראל", מה שמפורשים לפי הגיטה שלפנינו). הרי פלן ימותו — שהרי חטאות ועולות מעורבות הן, או משום שהאמצעיים, שנתערבו בצדדים, חטאות המתות הן. אין מביאין תורין כנגד בני יונה, ולא בני יונה כנגד תורין — אלא או שתי תורים או שני בני יונה. כיצד? האשה שהביאה חטאתה תור ועולתה בן יונה, תכפל ותביא עולתה תור — כדי שתהא עולתה כמו חטאתה; ואם הביאה עולתה תור וחטאתה בן יונה, תכפל ותביא עולתה בן יונה — שהכל הולך אחר החטאת, בין שהפרישה או הקריבה החטאת תחילה, בין העולה תחילה. בן עזאי אומר: הולכין אחר הראשון — אחר המין שהביאה ראשונה, שאם הביאה עולתה תור ואחר כך חטאתה בן יונה, תכפל ותביא חטאתה תור. והלכה כותנא קמא. האשה שהביאה חטאתה, ומתה — קודם שהספיקה להביא עולתה, יביאו היורשין עולתה — שנשתעברו נכסיה להקדש. עולתה, ומתה — אם הביאה עולתה, ומתה קודם שהספיקה להביא חטאתה, לא יביאו היורשין חטאתה — שהרי חטאת שמתו בעליה תמות.

באור משנה א

לעיל (א, ב) שנינו: "חטאת שנתערבה בעולה ועולה בחטאת, אפילו אחד בריבוא — ימותו כולם". כן שנינו (שם, ג): "חובה שנתערבה זו בזו: אחת לזו ואחת לזו, שתיים לזו ושתיים לזו, שלוש לזו ושלוש לזו — מתצה כשר ומחצה פסול. אחת לזו ושתיים לזו, ושלוש לזו, ועשר לזו, ומאה לזו — המועט כשר" (עיין באורנו שם). על הדברים הללו מוסבה משנתנו.

במה דברים אמורים — מה ששינוי בפרק א בענין קינים שנתערבו,

באור משנה ד

קן סתומה — שלא פירשו הבעלים בשעת לקיחת הקן, איזה גזול לחטאת ואיזה לעולה, וקן מפרשת — שפירשו הבעלים איזה גזול לחטאת ואיזה לעולה: פרח — גזול, מן הסתומה למפרשת — ונתערבו שלשת הגזולות, ואין ידוע איזה מן המפורשת חטאת ואיזה עולה, יקח זוג לשני — שנשאר בקן הסתומה, שהרי השלושה שבתערובת כולם ימותו, וכבר שנינו (משנה א), שאם פרח גזול מן הסתומה לבין המתות, יקח זוג לשני. חזר — גזול מן התערובת אל הגזול שנשאר בקן הסתומה, או שפרח מן המפרשת ראשון — שבתחילה פרח גזול מן הקן המפורשת לקן הסתומה, ואין ידוע אם הגזול שפרח הוא החטאת או העולה, הרי פלן ימותו — שביין בקן הסתומה ובין בקן המפורשת אין ידוע איזהו חטאת ואיזהו עולה.

באור משנה ה

חטאת מכן ועולה מכן וסתומה באמצע — היתה מונחת קן סתומה בין שני גזולות מפורשים, שאחד מהם היה חטאת ואחד עולה, כגון שהחטאת היתה מצד ימין של הקן הסתומה והעולה מצד שמאל: פרח מן האמצע — מן הקן הסתומה, לצדדיו — לגזולות המפורשים שבצדדים, אחד הילך ואחד הילך — גזול אחד לצד החטאת וגזול אחד לצד העולה, לא הפסיד כלום — שהרי ידוע איפה החטאת ואיפה העולה, אלא יאמר — הכהן, כשיקריבם: זה שהלך אצל חטאות חטאת, וזה שהלך אצל עולות עולה — שהרי בקן סתומה הכהן מפרש איזה גזול לחטאת ואיזה לעולה. מלשון המשנה כאן ולהלן נראה, שכוונת המשנה ברישא לא דרוקא חטאת אחת מכאן ועולה אחת מכאן, אלא גם חטאות מכאן ועולות מכאן. חזר לאמצע — חזר גזול אחד מכל צד, ושניהם פרחו לאמצע, ונתערבו, האמצעיים ימותו — שמה נתערבו חטאת ועולה זו בזו, אלו — שבצד החטאות, ויקרבו חטאות — שאף אם נמצא ביניהן

פ ר ק ש ל י ש י

א בְּמַה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּכֹהֵן גְּמֻלָּה; אֲבָל בְּכֹהֵן שְׂאִינוֹ גְּמֻלָּה, אַחַת לְזוֹ וְאַחַת לְזוֹ, שְׁתֵּים לְזוֹ וְשְׁתֵּים לְזוֹ, שְׁלֹשׁ לְזוֹ וְשְׁלֹשׁ לְזוֹ, עֲשֵׂה בְּלֹן לְמַעֲלָה — מִחֲצָה בְּשֵׁר, וּמִחֲצָה פְּסוּל; בְּלֹן לְמִטָּה — מִחֲצָה בְּשֵׁר, וּמִחֲצָה פְּסוּל; וְאֵת שְׁלֹמֶטָה — מִחֲצָה בְּשֵׁר, וּמִחֲצָה פְּסוּל. **ב** אַחַת לְזוֹ וְשְׁתֵּים לְזוֹ, וְשְׁלֹשׁ לְזוֹ, וְעֶשֶׂר לְזוֹ, וּמֵאָה לְזוֹ, עֲשֵׂה בְּלֹן לְמַעֲלָה — מִחֲצָה בְּשֵׁר, וּמִחֲצָה פְּסוּל; בְּלֹן לְמִטָּה — מִחֲצָה בְּשֵׁר, וּמִחֲצָה פְּסוּל; חֲצִיִּין לְמַעֲלָה, וְחֲצִיִּין לְמִטָּה — זֶה הַפְּלִל: פֶּל מְקוֹם שְׂאֵתָה יִכּוֹל

פירוש ברטנורא

א כמה דברים אמורים בכהן גמולך. אפירקא קמא קאי. והכי קאמרינן, כמה דברים אמורים חטאת שנתערבה בעולה שכולם ימותו, וכן אחת לזו ושתים לזו ושלש לזו והמועט כשר, הני מילי בכהן שבא להמלך ולשאול איך משפמן. אבל בכהן שאינו נמלך ועשה לדעת עצמו קן שלם למעלה לאשה אחת, עולה כשרה וחטאת פסולה. ואם עשה קן שלם למטה, חטאת כשרה ועולה פסולה. הלכך, אחת לזו ואחת לזו שתים לזו ושתים לזו כו' ועשה כולן למעלה, מחצה כשר והיינו עולות, ומחצה פסול חיינו חטאות. ואם עשה כולן למטה, חטאות כשרות ועולות פסולות. וכל פרקא קמא מיירי לכתחילה, והאי פרקא מיירי דיעבד. ובאחת לזו ושתים לזו דאמרן לעיל בנמלך המועט כשר, הכא בלא נמלך המרובה כשר, כיון שעשה חציין למעלה וחציין למטה. כיצד, הרי שמאחת לזו עשה אותו קן של אשה למעלה ומשני קינים של אשה אחרת עשה פרידה אחת מהן למעלה כדי שיהיו חציין למעלה, ונשארו שלש פרידות למטה, הרי כשר שתי עולות למעלה ושתי חטאות למטה, הרי שני קינים כשרים ושלישי פסול, והוה המרובה כשר. וכן שתים לזו ושלש לזו, מן השני קינים יש ארבע פרידות למעלה, ועוד לקח פרידה אחת מן השלושה קינין, הרי חמש פרידות למעלה וחמש פרידות למטה, מן החמש פרידות של מעלה יש שלש עולות, ושלמטה שלש חטאות, הרי שלשה קינים כשרים, והוה המרובה כשר, ומהו עשר לזו ומאה לזו, או אפשר למצוא בענין זה לפי שהן זוגות, וצריך לומר דהמרובה כשר דתנן במתניתין אינו חוזר אלא לאחת לזו ושתים לזו כו' שאינן זוגות, ואיירי דתנן לעיל בכהאי גוונא המועט כשר, תנא נמי בכהאי גוונא המרובה כשר באינו נמלך. ומהו אף בעשר לזו ומאה לזו המרובה כשר, שאין פסול מהן אלא עשרה קנים, דשמא כל הקנים של אשה אחת למעלה ונפסלו החטאות, או כולן למטה ונפסלו העולות, ועל כרחק עשרה קנים שלימים פסולים: את שלמעלה מחצה כשר ומחצה פסול. כיון שעשה קן שלם למעלה. והואיל שקנים האלו לשתי נשים, יביאו קן אחד בשותפות ויתנו בנייהן, אם משל ראשון עולה ללאה, תהא באחרון חטאת ללאה, או איפכא. ודוקא עשה קן שלם למעלה, אבל אם חילק הקינים פרידה אחת למעלה ופרידה אחת למטה, הכל כשר, שאני אומר עולה למעלה וחטאת למטה, והקנים מתפרשים בעשיית כהן:

ב זה הכלל כל מקום שאתה יכול לחלוק בו. כלומר, שקן אשה אחת אינו נחלק לשנים אלא קן אשה אחת למעלה וקן אשה אחרת למטה, מחצה כשר ומחצה פסול: וכל מקום בו כגון אחת לזו ושתים לזו, שיש מחלק של אשה אחת למעלה ולמטה, המרובה כשר כדפרישית:

משניות מבוארות – קהתי

הסיקרא, מִחֲצָה בְּשֵׁר, וּמִחֲצָה פְּסוּל — שכן החטאות כשרות והעולות פסולות, כגון שתי קינים של לאה שנתערבו בשלוש קינים של שרה, והרי שיש בתערובת עשרה גזולות, חמישה לחטאות וחמישה לעולות, הלכך אם הקריב הכהן כולם למעלה — חמישה מהם כשרים, שהרי יש כאן שתי עולות ללאה ושלוש לשרה, אבל שאר החמישה פסולים, לפי שהם חטאות. וכן אם הקריב כל עשרת הגזולות למטה, הרי יש כאן חמש חטאות שהן כשרות, וחמש עולות שהן פסולות; חֲצִיִּין לְמַעֲלָה, וְחֲצִיִּין לְמִטָּה — עשה הכהן חציים של גזולות התערובת למעלה מחוט הסיקרא, וחציים למטה מחוט הסיקרא, הַמְרֻבָּה בְּשֵׁר — מספר הקינים הכשרות שווה למספר הקינים של זו שקיניה בתערובת מרובות משל חברתה, כגון בדוגמה שנקטנו למעלה, אם מתערובת הקינים של לאה ושרה (2 קינים של לאה 1-3 של שרה) הקריב הכהן חמישה גזולות למעלה וחמישה למטה, שלוש קינים (כמנין הקינים של שרה) כשרות, היינו שלושה גזולות למעלה ושלושה גזולות למטה, שכן חמשת הגזולות שהקריב למעלה, אחד מהם הוא ודאי של שרה (מאחר שאין ללאה אלא 4 גזולות בלבד). והוא עולה כשרה; ועוד שניים משאר הארבעה אף הם עולות כשרות, בין אם הם של שרה ובין של לאה; אבל שאר השניים פסולים, שמא הארבעה הם של לאה, או שמא כל החמישה הם של שרה, ונמצאו שניים מהם חטאות ולא עולות. והוא הדין לחמישה הגזולות שלמטה. נמצאו שלוש עולות ושלוש חטאות כשרות (כמספר הקינים של שרה, שהוא המרובה). וכן שלוש קינים של שרה שנתערבו בעשר קינים של רבקה, והקריב הכהן שלושה עשר גזולות למעלה ושלושה עשר למטה, הרי עשר קינים כשרות מאותו הטעם, שכן שלושה עשר הגזולות שהקריב למעלה — שבעה מהם ודאי של רבקה (מאחר שאין לשרה אלא 6 גזולות בלבד). והרי הם שבע עולות כשרות, ועוד שלושה גזולות משאר הששה אף הם עולות כשרות, בין אם הם של רבקה ובין של שרה; הרי כאן עשר עולות כשרות. ברם, שאר השלושה הם פסולים, שמא עשה למעלה כל הששה של שרה, או שמא כל השלושה עשר שלמעלה הם של רבקה, ונמצאו שלושה מהם חטאות ולא עולות.

כפי שהבאנו בהקדמה למשנתנו? בְּכֹהֵן גְּמֻלָּה? — הבא לשאול לבית דין מה לעשות בתערובת, הרי בית דין פוסקים לו כפי ההלכות ששינו לעיל. אֲבָל בְּכֹהֵן שְׂאִינוֹ גְּמֻלָּה? — והקריב את התערובת כולה על דעת עצמו: אַחַת לְזוֹ וְאַחַת לְזוֹ — קן שתומה של אשה אחת שנתערבה בקן שתומה של אשה אחרת, שְׁתֵּים לְזוֹ וְשְׁתֵּים לְזוֹ — או שתי קינים של אשה אחת שנתערבו בשתי קינים של אשה אחרת, שְׁלֹשׁ לְזוֹ וְשְׁלֹשׁ לְזוֹ — או שלוש קינים של זו שנתערבו בשלוש קינים של זו, עֲשֵׂה — הכהן, בְּלֹן לְמַעֲלָה — שנתן דמם של כל הגזולות שבתערובת למעלה מחוט הסיקרא, כדין עולת העוף, מִחֲצָה בְּשֵׁר, וּמִחֲצָה פְּסוּל — העולות כשרות והחטאות פסולות; בְּלֹן לְמִטָּה — נתן דמם של כל הגזולות למטה מחוט הסיקרא, כדין חטאת העוף, מִחֲצָה בְּשֵׁר, וּמִחֲצָה פְּסוּל — החטאות כשרות והעולות פסולות; חֲצִיִּים לְמַעֲלָה — עשה חציים של הגזולות למעלה מחוט הסיקרא, וְחֲצִיִּים לְמִטָּה — מחוט הסיקרא, אֵת שְׁלֹמֶטָה, מִחֲצָה בְּשֵׁר, וּמִחֲצָה פְּסוּל; וְאֵת שְׁלֹמֶטָה, מִחֲצָה בְּשֵׁר וּמִחֲצָה פְּסוּל — שחוששים, שמא כל הגזולות שעשה למעלה הם הקינים של אשה אחת וכל הגזולות שעשה למטה הם הקינים של האשה האחרת, והרי הקינים מחציתן חטאות ומחציתן עולות, הלכך את שלמעלה מחצה כשר ומחצה פסול — שנפסלו החטאות, ואת שלמטה מחצה כשר ומחצה פסול — שנפסלו העולות.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

אַחַת לְזוֹ וְשְׁתֵּים לְזוֹ, וְשְׁלֹשׁ לְזוֹ, וְעֶשֶׂר לְזוֹ, וּמֵאָה לְזוֹ — נתערבה קן אחת של רחל בשתי קינים של לאה, או בשלוש קינים של שרה וכו', או שנתערבו הקן של רחל ושתי הקינים של לאה ושלוש הקינים של שרה ועשר הקינים של רבקה וכו', כולן יחד, עֲשֵׂה בְּלֹן — כל הגזולות של התערובת, לְמַעֲלָה — מחוט הסיקרא, מִחֲצָה בְּשֵׁר, וּמִחֲצָה פְּסוּל — שהרי מכל מקום מחציתם של הגזולות עולות ומחציתם חטאות, ונמצאו העולות כשרות והחטאות פסולות; בְּלֹן לְמִטָּה — עשה כל גזולות התערובת למטה מחוט

לחלוק את הקנין, ולא יהו משל אשה אחת בין מלמעלן בין מלמטן — מחצת פשר, ומחצת פסול. כל מקום שאין אתה יכול לחלוק את הקנין, עד שיהו משל אשה אחת בין מלמעלן בין מלמטן — המרבה פשר. ג חטאת לזו ועולה לזו, עשה בלן למעלן — מחצת פשר, ומחצת פסול; בלן למטן — מחצת פשר, ומחצת פסול; חצין למעלן, וחצין למטן — שתיהן פסולות, שאני אומר: חטאת קרבה למעלן, ועולה למטן. ד חטאת ועולה וסתומה ומפרשת, עשה בלן למעלן — מחצת פשר, ומחצת פסול; בלן למטה — מחצת פשר, ומחצת פסול; חצין למעלן, וחצין למטן — אין פשר אלא סתומה, והיא מתחלקת ביניהן.

פירוש ברטנורא

ג חטאת לזו ועולה לזו כו'. הא נמי קאי ארתני לעיל בפרק קמא, עולה שנתערבה בחטאת או איפכא, כולן ימותו. והני מילי בנמלך, אבל בלא נמלך על תערובתו ועשה קן למטה וקן למעלה, מחצה כשר ומחצה פסול. ואע"ג דאי אתי לאמלוכי אמרינן ליה לא תקריב, כרתניא ימותו כולן, השתא דלא נמלך אמרינן שכל אחד נעשה כהלכתו וכשר:

ד חטאת ועולה וסתומה ומפרשת. שתי נשים שלקחו שלשה קנין, זו צריכה עולה וקן שלם, והיינו שתי עולות וחטאת אחת, זו צריכה חטאת וקן שלם דהיינו שתי חטאות ועולה אחת, ופירשו אחד מן הקנין פרידה עולה לזו ופרידה חטאת לזו, ואחד מן הקנין הניחו סתומה שלא פירשו איזו עולה ואיזו חטאת, והשלישית פירשו איזו עולה ואיזו חטאת, אבל בעלים לא נתפרשו, הרי חטאת לזו ועולה לזו וקן סתומה וקן מפורשת, וצריך להקריב שני הקנין הללו סתם על שתיהן, העולות למעלה וחטאות למטה, ועולה לזו וחטאת לזו צריך להקריב לשם בעלים. ואם נתנם הכהן חצין למטה וחצין למעלה, אין כשרה אלא סתומה, דהי מנייהו דעבד עולה והי מנייהו דעבד חטאת, כשר, כיון שכל קן וקן היה בפני עצמו: מתחלקת ביניהם. הואיל ובעירוב לקחום,

משניות מבוארות — קהתי

שנתן דמם למעלה מחוט הסיקרא, **מחצת פשר, ומחצת פסול** — שהרי אחת ודאי עולה, שכשרה למעלה, ואחת חטאת, שפסולה למעלה; **בלן למטן** — עשה שניהם למטה מחוט הסיקרא, **מחצת פשר, ומחצת פסול** — שהרי החטאת כשרה למטה, והעולה פסולה. והוא הדין אם נתערבו כמה חטאות בעולה, ובלבד שיהא מספר החטאות כמספר העולות, כגון שלוש חטאות שנתערבו בשלוש עולות, בין שעשה כולן למעלה בין כולן למטה, שלוש כשרות ושלוש פסולות, ששלוש ודאי עולות שכשרות למעלה, ושלוש הן ודאי חטאות שכשרות למטה. מכאן נקטה משנתנו "עשה כולן למעלן... כולן למטן"... וכן להלן: "חצין למעלן"... (בלשון רבים). **חצין למעלן, וחצין למטן** — היינו (כפי הדוגמא שבמשנתנו) גזול אחד למעלה וגזול אחד למטה, **שתיהן פסולות, שאני אומר: חטאת קרבה למעלן, ועולה למטן** — שמה הקריב את החטאת למעלה ואת העולה למטה, והרי שנפסלו שתיהן. וכן בדוגמא שנקטנו לעיל, אם הקריב שלושה למעלה ושלושה למטה, כולם פסולים, שיש לחוש שמה הקריב את כל החטאות למעלה וכל העולות למטה (עיין "תפארת ישראל". שמבואר שם. משום מה נקטה המשנה "חטאת לזו ועולה לזו". והרי גם בחטאת ועולה של אחת הדין כד?).

באור משנה ד

חטאת — לזו, ועולה — לזו, וסתומה ומפרשת — ועוד יש לשתייהן קן סתומה וקן מפורשת, שקנו אותן בשותפות, כגון שרחל היתה חייבת חטאת וקן חובה, היינו שתי חטאות ועולה, ולאה היתה חייבת עולה וקן חובה, היינו שתי עולות וחטאת, ולקחו שלוש קינים בשותפות: קן אחת פירשו בה בשעת הליקחה, שיהא גזול זה לחטאת שחייבת רחל, וגזול זה לעולה שחייבת לאה; וקן אחת הניחו סתומה, שלא פירשו בה איזה גזול לחטאת ואיזה לעולה; וקן אחת פירשו בה איזה לחטאת ואיזה לעולה, אבל לא קבעו עליה שם בעלים, למי מהן החטאת ולמי העולה; ונתנו שלוש הקינים הללו לכהן להקריבן: **עשה** — הכהן — **בלן למעלן** — כגון שסבור היה שכולם עולות, **מחצת פשר, ומחצת פסול** — שהרי יש כאן שלוש עולות ושלוש חטאות, הלכך שלוש העולות כשרות ושלוש החטאות פסולות; **בלן למטה** — עשה הכהן כל הגזולות למטה, כסבור כולן חטאות, **מחצת פשר, ומחצת פסול** — שלוש החטאות כשרות ושלוש העולות פסולות; **חצין למעלן, וחצין למטן** — כמפורשים מבואר, שמדובר כאן, בכגון שכל קן וקן היתה בפני עצמה, אלא שבקינים המפורשות לא ידע הכהן איזה גזול הוא חטאת ואיזה עולה, כסבור

והוא הדין לשלושה עשר הגזולות שלמטה. וכן עשר קינים של רבקה שנתערבו במאה קינים של חוה, אם הקריב הכהן חציים למעלה וחציים למטה, מאה קינים כשרות (100 גזולות למעלה ו-100 גזולות למטה). והוא הדין אם נתערבו ביחד קן אחת של רחל ושתי קינים של לאה ושלוש של שרה ועשר של רבקה ומאה של חוה (בסך הכל = 116 קינים), והקריב הכהן מאה וששה עשר גזולות למעלה ומאה וששה עשר למטה, הרי מאה קינים (כמספר הקינים של חוה) כשרות, והשאר פסולות; שכן מתוך המאה וששה עשר גזולות שהקריב למעלה שמונים וארבעה הם ודאי של חוה (מאחר שאין לכל שאר הנשים ביחד אלא 32 גזולות בלבד). והרי אלו שמונים וארבע עולות כשרות, ועוד ששה עשר גזולות מתוך שאר השלושים ושנים אף הם עולות כשרות בין אם הם של חוה ובין של שאר כל הנשים; הרי מאה עולות כשרות. אבל ששה עשר גזולות פסולות, שמה הקריב למעלה כל שלושים ושניים הגזולות של שאר כל הנשים, או שמה כל הגזולות שהקריב למעלה הם של חוה, ונמצא ששה עשר גזולות הם חטאות ולא עולות. וכך הדין לגבי מאה וששה עשר הגזולות שלמטה. **זה הפלל: כל מקום שאתה יכול לחלוק את הקנין, ולא יהו משל אשה אחת בין מלמעלן בין מלמטן** — אם אפשר לחלק את הקינים באופן שלא יהיו משל אשה אחת גם למעלה וגם למטה, כלומר שאם הקריב הכהן חצין למעלה וחצין למטה, אפשר יהא לומר, שלא הקריב קיני אשה אחת למעלה ולמטה, אלא כל הקינים של אשה אחת (או של נשים אחדות) הקריב למעלה בלבד, וכל הקינים של האחרת (או של האחרות) למטה בלבד, **מחצת פשר, ומחצת פסול** — שחוששים שמה באמת הקריב כך, ונמצא למעלה מחצה עולות ומחצה חטאות וכן למטה, הלכך מחצה כשר ומחצה פסול, כמו שכבר שנינו במשנה א. **כל מקום שאין אתה יכול לחלוק את הקנין, עד שיהו משל אשה אחת בין מלמעלן בין מלמטן** — משל שכשהקריב הכהן חצין למעלה וחצין למטה, הקריב בודאי משל קיני אשה אחת מקצת מהן למעלה ומקצת למטה, כגון שהיו בקיניה של אותה אשה מספר גזולות העולה על מחצית כל הגזולות שהקריב הכהן, כפי הדוגמאות שנקטנו למעלה, **המרבה פשר** — כמו שכבר בארנו לעיל.

באור משנה ג

לעיל שנינו (א, ב): "חטאת שנתערבה בעולה ועולה בחטאת, אפילו אחד בריבוא — ימותו כולם". במה דברים אמורים? כהן נמלך. אבל כהן שלא נמלך, והקריב את התערובת — על כך נלמד במשנתנו.

חטאת לזו ועולה לזו — שנתערבו: **עשה בלן למעלן** —

ה חֲטָאת שְׁנַתְעַרְבָה בְּחֹבֶה — אֵין פֶּשֶׁר אֶלָּא מִנֵּין חֲטָאת שְׁבֻחָה. חֹבֶה שְׁנִים בְּחֲטָאת — מְחִצָּה פֶּשֶׁר, וּמְחִצָּה פְּסוּל. וְחֲטָאת שְׁנִים בְּחֹבֶה — הַמִּנֵּין שְׁבֻחָה פֶּשֶׁר. וְכֵן עוֹלָה שְׁנַתְעַרְבָה בְּחֹבֶה — אֵין פֶּשֶׁר אֶלָּא מִנֵּין עוֹלוֹת שְׁבֻחָה. חֹבֶה שְׁנִים בְּעוֹלָה — מְחִצָּה פֶּשֶׁר, וּמְחִצָּה פְּסוּל. עוֹלָה שְׁנִים בְּחֹבֶה — הַמִּנֵּין שְׁבֻחָה פֶּשֶׁר.

פירוש ברטנורא

האחת יצאה ידי חטאת והאחת יצאה ידי עולה:

ה חטאת שנתערבה בחובה. כלומר הא דתנינן לעיל בפרק קמא חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא מנין חטאת שבחובה, שפעמים שעולה אוחו מנין למחצה כשר ומחצה פסול, ופעמים שעולה לפחות ממחצה, ומפרש ואיל כיצד: חובה שנים בחטאת מחצה כשר ומחצה פסול. פירוש, שני קינים חובה שיש בהן כפלים בחטאת כגון שהקריב מזה עולה אחת ונשתתירו שתי חטאות ועולה אחת: מחצה כשר ומחצה פסול. שעולה אחת הנשאת אינו יכול להקריב שמה זהו שנקבע לחטאת, וחטאת המעורבת אינו יכול להקריב שמה היא העולה הנשאת, הלכך אינו מקריב אלא שתי החטאות, והחטאת המעורבת והעולה הנשאת פסולים, והינו מחצה כשר ומחצה פסול: חטאת שנים בחובה מנין שבחובה פשר. פירוש, כגון שקרבה חטאת אחת מן השני קינים ונשתתירו שתי עולות וחטאת אחת, הרי הן ד' פרידות עם חטאת שנתערבה ביניהן, והרי אינו יכול להקריב שתי העולות שמא יקח חטאת המעורבת, וגם שתי חטאות לא יקריב שמה יקח אותו שנקבע לעולה, הלכך אינו מקריב אלא חטאת אחת, הרי עולה אוחו מנין הפחות שבחובה לפחות ממחצה כשר. וכהאי גוונא מפרשין נמי וכן עולה שנתערבה בחובה:

משניות מבאורות – קהתי

כמו שבארנו לעיל בשיטת הראב"ד (תפארת ישראל" בשם הרשב"ץ).

בעל "מעייני יחושי" כותב בפירושו למשנתנו: "עייני מפרשים וחילוקי שיטות בין הראשונים, וקושיותיהם לכל שיטה ושיטה... ואחר כל היגיעות הנה מידי קושיות והשבונות רבים לא פלטנו".

ולדעתו פירוש המשנה הוא: חטאת ועולה וסתומה ומפורשת — חטאת לזו, ועולה לזו, וסתומה לזו, ומפורשת לזו, כלומר שהמשנה מדברת בארבע נשים שנתערבו ששה הגזולות שלהן; ובאה המשנה ללמד, שאם עשה הכהן חציין למעלה וחציין למטה, אין כשר אלא כמנין הגזולות שבסתומה (כמו שבארנו בשיטת הראב"ד: עיני המשך דבריו). ויש עוד פירושים אחרים (עיני "עיר קינו" שיש לו שיטה אחרת לגמרי בפירוש משנתנו. וכן בפירוש המסכת נוטה).

באור משנה ה

חֲטָאת שְׁנַתְעַרְבָה בְּחֹבֶה — בקיני חובה סתומות, שכפי ששינו לעיל (א, ב), **אֵין פֶּשֶׁר אֶלָּא מִנֵּין חֲטָאת שְׁבֻחָה** — כמנין החטאות שבקיני החובה, כמה דברים אמורים? בכהן נמלך, אבל בכהן שאינו נמלך, ההלכה היא כדלקמן: **חֹבֶה שְׁנִים בְּחֲטָאת** — אם הגזולות של קיני החובה הסתומות היו פי שניים (כצ"ט) במספר החטאות המפורשות שנתערבו בהם, כגון שתי קינים (4 גזולות) שנתערבו בהן שתי חטאות מפורשות, ועשה הכהן שלושה גזולות למעלה ושלושה למטה, **מְחִצָּה פֶּשֶׁר, וּמְחִצָּה פְּסוּל** — מחצה ממספר הגזולות שבתערובת כשר, היינו שלושה גזולות כשרים, והם שתי חטאות ועולה אחת, שהרי למטה ישנן ודאי שתי חטאות כשרות: או שהן שתי החטאות המפורשות, או שנעשו למטה שני גזולות סתומים, שאף הם כשרים לחטאות, ומן השלושה שנעשו למעלה יש גזול אחד שהוא ודאי עולה, וכשר, שהרי אפילו עשה שתי החטאות המפורשות למעלה, על כל פנים השלישי ודאי הגזולות הסתומים, והרי הוא כשר לעולה. **וְחֲטָאת שְׁנִים בְּחֹבֶה** — אבל אם גזולות החטאות המפורשות היו פי שניים בחובה, כלומר שהיו כפולים ממספר גזולות החובה, כגון ארבע חטאות שנתערבו בשני גזולות של קן סתומה אחת, שאחד מהם חטאת ואחד עולה, ועשה הכהן שלושה למעלה ושלושה למטה, **הַמִּנֵּין שְׁבֻחָה פֶּשֶׁר** — אין כשר מכל התערובת אלא כמנין הגזולות שבקן החובה, היינו שתי חטאות כשרות, שכן כל השלושה שעשה למעלה פסולים, שמה הם החטאות המפורשות, אבל מהשלשה שעשה למטה, שניים מכל מקום כשרים, שהרי אחד מהם הוא ודאי חטאת מפורשת (מאחר שאין גזולות סתומים אלא 2 דב"ד). ומשאר השניים הרי אחד אף הוא חטאת כשרה, שאפילו שניהם מהקן הסתומה, הרי על כל פנים אחד מהם ראוי לחטאת, וכשר. ברם, השלישי פסול, שמה הוא העולה. וכן בכל המספרים: אם מנין גזולות החובה כפול ממנין החטאות המפורשות, כלומר שהחטאות המפורשות אינן אלא שליש מכל גזולות התערובת, והקריב הכהן חציין למעלה וחציין למטה, מחצית כל הגזולות של התערובת כשרה (היינו מהגזולות שנעשו למטה. ועוד מהגזולות שלמעלה)

שכל הקינים סתומות, ועשה מכל אחת מהן גזול אחד למעלה וגזול אחד למטה, **אֵין פֶּשֶׁר אֶלָּא סְתוּמָה** — שהרי החטאות והעולות המפורשות פסולות הן, שמה עשה שתי החטאות למעלה ושתי העולות למטה, אבל הקן הסתומה כשרה, לפי שהגזול שעשה ממנה למעלה הוא עולה, והגזול שעשה למטה הוא חטאת, שהרי בקן סתומה יכול הכהן להקריב ממנה למטה איזה גזול שירצה לחטאת ולמעלה איזה שירצה לעולה, **וְהֵיא** — הקן הסתומה, **מִתְחַלֶּקֶת בֵּינֵיהֶן** — בין רחל ללאה, שהואיל וקנו אותה בשותפות, האחת יצאה בה ידי חטאת והאחת יצאה ידי עולה, ויביאו עוד קן בשותפות ויקריב ממנה עוד חטאת ועולה, להשלמת קן חובתה של כל אחת מהן (רש"י זבחים טז, ב; ברטנורא). ויש מפרשים, שרחל ולא יכולות לקבוע ביניהן, שתהא החטאת שבקן הסתומה של אחת מהן והעולה של האחרת, כגון החטאת של רחל, והעולה של לאה, ותביא כל אחת מהן עוד עולה או חטאת (ד"ח — עולה וזאה — זבחים). כדי להשלים קן חובתה. כן צריכה רחל להביא עוד גזול לחטאת תחת חטאתה שנפסלה, ולאה — עוד גזול לעולה תחת עולתה שנפסלה (תפארת ישראל").

בארנו משנתנו לפי רש"י (זבחים טז, ב); וכן פירשו אחרים ממפרשי המשנה (הרא"ש; הרב מברטנורא: "תפארת ישראל"). ואף הרמב"ם מפרש בדרך זו, אלא שלשיטתו אין מדובר במשנה בשלוש קינים כי אם בשתיים: בקן מפורשת, שהחטאת שלה היתה לחוד והעולה לחוד, ובקן סתומה. אבל יש מפרשים על פירוש זה, ומפרשים בדרכים אחרות.

הראב"ד גורס במשנתנו: חטאת ועולה סתומה ומפורשת והוא מפרש: חטאת ועולה של קן סתומה שנתערבו בחטאת ועולה של קן מפורשת, כלומר שקן סתומה של אשה אחת וקן מפורשת של אשה אחרת נתערבו זו בזו. ובאה המשנה ללמד, שאם עשה הכהן חציין למעלה וחציין למטה, אין כשר אלא סתומה — פירוש: כשיעור סתומה, בין שהיא מרובה בין שהיא מועטת, כגון קן אחת סתומה ורחל שנתערבה בשתי קינים מפורשות של לאה, ועשה הכהן חציין למעלה וחציין למטה (היינו 3 גזולות למעלה ו-3 למטה) הרי עולה אחת וחטאת אחת כשרות ממה נפשך: אם גזול אחד מן הסתומה עשה למעלה וגזול אחד למטה, הרי כל הקן הסתומה כשרה; ואם עשה שני הגזולות של הקן הסתומה למעלה, הרי אחד מהם עולה כשרה, ובכגון זה הרי יש גם חטאת כשרה למטה, שאפילו הגזול השלישי שהקריב למעלה הוא חטאת מפורשת, מכל מקום עשה חטאת גם למטה, שהרי יש כאן שתי חטאות מפורשות, והרי זו חטאת כשרה; והוא הדין אם עשה שני הגזולות של הסתומה למטה, הרי אחד מהם חטאת כשרה, ולמעלה יש עולה כשרה, שאף אם הגזול השלישי למטה הוא עולה, הרי העולה השנייה עשה למעלה; מכאן שגזול אחד מן הקן הסתומה כשר מכל מקום, ואילו הגזול הכשר השני, אפשר שאף הוא מן הקן הסתומה, ואפשר שהוא מן הקן המפורשת, הלכך מתחלקת היא (הגן הכשרה) בין רחל ללאה, ויביאו קן בשותפות ויתנו ביניהן (בד"ד המבוארות טו).

ויש מפרשים לפי הגירסה שלפנינו, היינו כפירוש רש"י, שמדובר כאן בשתי נשים שקנו בשותפות שלוש קינים, כפי באורנו לעיל, אלא שנוקטים הם בפירוש המשנה שיטתו של הראב"ד, שכל הגזולות נתערבו, והיא באה ללמדנו, שאם עשה הכהן חציין למעלה וחציין למטה אין כשר אלא כשיעור סתומה,

ו האשה שאמרה: הרי עלי קן כשאלד זכר, ולדה זכר – מביאה שתי קנים, אחת לנדרה ואחת לחובתה. נתנתם לפה, והכהן צריך לעשות שלש פרידות מלמעלה ואחת מלמטה, לא עשה פן, אלא עשה שתיים למעלה ושתיים למטה, ולא נמלך – צריכה להביא עוד פרידה אחת, ונקריבנה למעלה; ממין אחד. משני מינין – תביא שתיים. פרישה נדרה – צריכה להביא עוד שלש פרידות; ממין אחד. משני מינין – תביא ארבע. קבעה נדרה

פירוש ברטנורא

ו הרי עלי קן כשאלד זכר. ביולדת עניה עסקינן. דאילו עשירה מביאה כבש לחובתה: והכהן צריך לעשות שלש למעלה. שקן נדבה שתיהן עולות וקן של חובה עולה למעלה וחמאת למטה, והוא לא עשה כן, אלא שתיים למעלה ושתיים למטה, ולא נמלך בה לדעת על מה הכיאתו, ונפסלה פרידה אחת, הלכך צריכה שתביא פרידה אחרת ותקריבנה למעלה: ממין אחד. כלומר, כמה דברים אמורים, כשהיו ממין אחד. אבל היו השתי קנין שהביאה משני מינים, דהיינו קן אחד תורים וקן אחד בני יונה, צריכה להביא פרידה אחת תור ופרידה אחת בני יונה, כדי להשלים הפרידה שנפסלה, דלא ידעינן אם מן התורים אם מן בני יונה היתה, ותנן לעיל אין מביאים תורים כנגד בני יונה כו': פירשה נדרה. כשהביאה שני קנין לכהן פירשה ואמרה אלו לנדרי ואלו לחובתי: ממין אחד. כלומר אם שני קנין הללו היו ממין אחד דהיינו שניהן תורים או שניהן בני יונה, והקריב מהן הכהן שתיים למעלה ושתיים למטה, אין כשר אלא פרידה אחת מכל הארבע שהקריב, והיא העולה שבחובה, מידי דהוי אעולה שנתערבה בחובה דאמרן לעיל אין כשר אלא מנין עולות שבחובה, וצריכה להביא עוד שלש פרידות ומקריב מהן אחת למטה והיא החמאת שבחובה, ושתיים למעלה והוא הנדר: משני מינים תביא ארבע. אם הביאה שני קנין משני מינים ופירשה נדרה ולא ידע הכהן איזה שתיים מהן עשה למעלה ואיזה עשה למטה, צריכה להביא ארבע פרידות דשמא השתי תורים שהביאה לנדרה והן עולות נעשו למטה ונשאר עליה הנדר כולו, ושני בני יונה שהן חובה נעשו למעלה ונשאר עליה בן יונה אחד לחמאת מחובתה, או שמא שני

משניות מבוארות – קהתי

ויש עוד שיטות אחרות בפירוש משנתנו (עיין רמב"ם: המפרש בשם הריב"א: "תפארת ישראל" בשם הרשב"ץ).

באור משנה ו

האשה שאמרה: הרי עלי קן כשאלד זכר – משנתנו מדברת באשה ענייה, שהיא מביאה קן ללידתה, היינו גזול אחד לחטאת וגזול אחד לעולה, אלא שמלבד קן החובה, שהיא חייבת בה לאחר הלידה, נדרה עוד קן אחת לנדרה, אם תלד זכר, וכבר בארנו (בפתיחה למסכתנו). שקן נדבה כולה עולות, לפי שאין חטאת באה נדבה; לדה זכר – ונתחייבה בקיום נדרה, מביאה שתי קנים – חייבת היא להביא שתי קנים, אחת לנדרה – קן אחת לקיום נדרה, והיא שתי עולות, כמו שבארנו לעיל, ואחת לחובתה – קן חובה, שגזוליה הם אחד חטאת ואחד עולה. נתנתם לפה – נתנה האשה את שתי קניה לכהן, וכל הגזולות היו חסומים; והכהן צריך לעשות שלש פרידות – שלושה גזולות משתי הקנים הללו, מלמעלה למעלה מחוט הסיקרא, ואחת – ופרידה אחת (= גזול אחד). מלמעלה למטה מחוט הסיקרא, שהרי בשתי הקנים שהביאה יש שלוש עולות (2 שבקן נדרה, ועוד 1 שבקן חובתה). וחטאת אחת (שבקן החובה). לא עשה פן – הכהן, אלא עשה שתיים למעלה ושתיים למטה – כגון שסבור היה, ששתי הקנים הן קני חובה, ולא נמלך – לא שאל את האשה, לשם מה היא מביאה שתי קנים, ועל ידי כך טעה בהקרבתן, צריכה – האשה, להביא עוד פרידה אחת – שכן פרידת העולה שהקריב למטה נפסלה, ונקריבנה למעלה ממין אחד כדין עולה; במה דברים אמורים? כשהפרידות היו ארבעתן ממין אחד – היינו כולן תורים או כולן בני יונה; אבל משני מינין – אם הביאה שתי הקנים משני מינים, קן אחת תורים וקן אחת בני יונה, ועשה הכהן תור אחת למעלה ותור אחת למטה, ובן יונה אחד למעלה ובן יונה אחד למטה, כדין קני חובה, אלא שלא ידע הכהן איזו קן עשה תחילה, אם קן התורים או קן בני היונה, תביא שתיים – תור ובן יונה, שלעולם הקן שעשה הכהן תחילה נחשבת לקן חובתה, והקן שעשה לבסוף נחשבת לקן נדרה; נמצא שנפסלה פרידה אחת בלבד מקן נדרה, כמו שבארנו לעיל, אלא הואיל ואין לנו יודעים אם עשה הכהן תחילה את התורים ואחר כך את בני היונה או להיפך, הרי שספק הוא אם הפרידה שנפסלה היתה מקן התורים או מקן בני היונה, וכבר שנינו (לעיל ב. ה.) שאין מביאין תורין כנגד בני יונה ולא בני יונה כנגד תורין, הלכך צריכה היא משום ספק להביא עכשיו תור ובן יונה לעולות. פרישה נדרה – אם בשעה שנדרה פירשה את המין שחביבה, כגון שאמרה: "הרי עלי קן תורים כשאלד זכר", או שאמרה:

אבל אם מנין החטאות המפורשות כפול ממנין הגזולות הסתומים, כלומר שהגזולות הסתומים אינם אלא שליש מכל גזולות התערובת, והכהן הקריב מהתערובת חציים למעלה וחציים למטה, אין כשר מכל התערובת אלא כמנין הגזולות שבחובה (היינו מהגזולות שנעשו למטה, שהן מכל הגזולות של התערובת). וכן – מה ששנינו לעיל (א, ב): עולה שנתערבה בחובה, אין פשר אלא מנין עולות שבחובה – כמה דברים אמורים? ככה נמלך, אבל ככה שאינו נמלך: חובה שנים פעולה – אם גזולות החובה כפולים מהעולות המפורשות שבתערובת, כגון שתי קני חובה שנתערבו בשתי עולות, ועשה הכהן שלושה למעלה ושלושה למטה, מחצה פשר, ומחצה פסול – שלושה גזולות כשרים, היינו שתי עולות וחטאת אחת, לפי שלמעלה ישנן ודאי שתי עולות כשרות, ומן השלושה שלמטה יש אחד שהוא ודאי חטאת, וכשר, כמו שבארנו לעיל (בענין חטאת שנתערבה בחובה). עולה שנים בחובה – אבל אם מנין גזולות העולה כפול ממנין גזולות החובה, כגון ארבע עולות שנתערבו בשני גזולות של קן חובה אחת, ועשה הכהן שלושה למעלה ושלושה למטה, המנין שבחובה פשר – שני גזולות כשרים, כמנין גזולות החובה, היינו שתי עולות שעשה ודאי למעלה, אבל השלישי פסול, שמא הוא החטאת, ושלושה שעשה למטה כולם פסולים, שמא הם עולות, הכל כמו שבארנו לעיל בחטאת שנתערבה בחובה.

בארנו משנתנו לפי "תפארת ישראל", כפירושו של הראב"ד, וכן מפרש אותה בעל "מעייני יהושע"; ואף הגר"א כביאורו למשנתנו החזיק אחרי הראב"ד. אבל הרב מברטנורא מפרש (על פי "המפרש" למסכתנו). שמשנתנו עוסקת ככהן נמלך, כמו בפרק א משנה ב, והיא באה להשמיע, שמה ששנינו שם: חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא כמנין החטאות שבחובה, פעמים עולה אותו מנין ל"מחצה כשר ומחצה פסול", ופעמים שהוא עולה לפחות ממחצה; כיצד? חובה שניים בחטאת – אם החטאות שבקני החובה הם כמנין כפול מהעולות שבהן, כגון שתי קני חובה שהקריב מהן עולה אחת, ונשתירו שתי חטאות ועולה אחת, ונתערבה בהן חטאת מפורשת, מחצה כשר ומחצה פסול – אינו מותר להקריב אלא מחצה ממנין הגזולות שבתערובת, היינו שני גזולות לחטאת, שאם יקריב שלוש חטאות, שמא שלשתן מקיני החובה, והרי אין בהם אלא שתי חטאות; ואם יקריב עולה, שמא זו החטאת שנתערבה; וחטאת שניים בחובה – אבל אם היו בקיני החובה שתי עולות וחטאת אחת, כגון שהקריבו משתי קינים חטאת אחת, ונתערבה בהן חטאת מפורשת, המנין שבחובה כשר – רק גזול אחד כשר להקריב לחטאת, או משום שזוהי החטאת המפורשת, או שהיא מקיני החובה, היינו כמנין החטאות שבחובה, אבל עולה אינו יכול להקריב שמא היא החטאת המפורשת שנתערבה; ואף שתי חטאות אינו יכול להקריב, שמא שני הגזולות מקיני החובה הם, והרי אין בהן אלא חטאת אחת בלבד (עיין ברטנורא ו"חטופות יום טוב").

— צְרִיכָה לְהֵבִיא עוֹד חֶמֶשׁ פְּרִידוֹת; מִמֵּין אֶחָד. מִשְׁנֵי מִינֵין — תְּבִיאָה שֵׁשׁ. נִתְּנָתָם לְכַהֵן, וְאֵין יָדוּעַ מַה נִּתְּנָה, הֶלֶךְ הַכַּהֵן וְעָשָׂה, וְאֵין יָדוּעַ מַה עָשָׂה — צְרִיכָה לְהֵבִיא עוֹד אַרְבַּע פְּרִידוֹת לְנִדְרָה, וְשִׁתִּים לְחֹבְתָהּ, וְחֻטָּאת פִּירוּשׁ בִּרְטוּרָא

בני יונה של חובה נעשו למטה ונשאר עליה בן יונה של עולה מחובתה: קבעה נדרה. כגון שאמרה בשעת נדרה הרי עלי קן ממין פלוני. ופירשה נדרה דלעיל, לא פירשה כלום בשעת הנדר, אלא לאחר שנדרה סתם הרי עלי קן הביאה מאיזה מין שרצתה ואמרה אלו לנדר: צריכה להביא עוד חמש פרידות. הכא מיירי כגון שלאחר שקבעה נדרה והביאה נדרה עם חובתה אל הכהן עשה הכהן שתיים למעלה ושתיים למטה ולא ידע אם נדרה עשה למעלה וחובתה למטה אם להפך, והיא גם היא שכחה איזה מין קבעה לנדרה אם תורים אם בני יונה, צריכה להביא עוד חמש פרידות, דשמא הנדר נעשה למטה והחובה למעלה ואין כשר אלא עולה שבחובה בלבד ונשאר עליה חטאת של חובה ושתי עולות של הנדר, ומפני ששכחה באיזה מין קבעה נדרה צריכה להביא שתי תורים ושני בני יונה ולעשות ארבעתן למעלה כדי לצאת ידי נדרה, וצריכה להביא גמי בן יונה או תור לחטאת להשלים חובתה, הרי חמש פרידות. והני מילי, כשהביאה מתחילה נדרה וחובתה הכל ממין אחד. אבל אם ידעה שמתחילה הביאה נדרה וחובתה משני מינים ושכחה מאיזה מין קבעה נדרה, צריכה להביא שש פרידות, ארבע להשלים נדרה דהיינו שתי תורים ושני בני יונה כראמון לעיל, כיון שאינה יודעת באיזה מין קבעה לנדרה וצריכה לצאת ידי שניהם, ושתי תורים או שני בני יונה לעשות אחד חטאת ואחד עולה להשלים חובתה. והכא לא אמרין דדי לה בבן יונה או תור לחטאת בלבד ותעלה לה העולה שהקריבה תחילה לשם חובה כראמון לעיל, דבשלמא כשהביאה ממין אחד, אינה צריכה להביא לעולת חובתה, ממה נפשך, אם אותן תורין שקבעה לנדרה נעשה למטה שתייהן, א"כ חובתה למעלה כולה ויצאה ידי חובתה מעולה, ואם חובתה נעשית עולה למטה וחטאת למעלה, א"כ נדרה גמי נעשית אחת למעלה ואחת למטה ויצאה ידי נדרה מתוך אחד, ושתי תורים שהביאה עכשיו באחת יצאה ידי נדרה ובאחת ידי עולת חובתה. ואם חובתה נעשית כולה למטה והחטאת כשרה והעולה פסולה, השתי תורים שהביאה עכשיו באחת השלימה חובתה והאחת היא נדבה, וחטאת שמביאה עכשיו תביא על הספק ולא תאכל. ואם היו הראשונים יונים תביא עכשיו חטאת בן יונה, ועולה אינה צריכה ממה נפשך כמו שאמרנו בתורים. אבל כשהביאה שני מינים ושכחה איזה מין קבעה לנדרה ואיזה מין קבעה לחובתה וגם שכחה מה פירשה, ועשה הכהן כל מין ומין אחד למעלה ואחד למטה שהיה סבור ששניהם חובות סתומות, תביא ארבע לנדרה, שתי תורין ושני יונים, לפי שאינה יודעת איזה מין קבעה לנדרה, וגם שני מינים [צריכה לחטאת לזונה לעולת חובתה], לפי שאינה יודעת מאיזה מין היתה, ואנן תור כנגד תור ויונה כנגד יונה בעינין: נתנתם לכהן ואין ידוע כו'. כגון שקבעה נדרה וקבעה חובתה והביאה לכהן קן לנדרה וקן לחובתה ואינה יודעת מאיזה מין קבעה נדרה ומאיזה מין קבעה חובתה, או אם נתנה לכהן שני מינים או מין אחד והכהן אינו יודע אם עשה הכל למעלה או הכל למטה או מחצה למעלה ומחצה למטה, הרי זו מביאה ארבע פרידות לנדרה שתי

משניות מבוארות – קהתי

שכבר בארנו לעיל, וכיון שקבעה להביא נדרה יחד עם חובתה, היינו שלוש עולות ביחד, נמצא שאפילו נדרה תורים, כפי שהביאה עכשיו, לא קיימה נדרה, שהרי לא הקריבה למעלה אלא שתי עולות, הלכך צריכה היא להביא עוד חמש פרידות לעולות: שתי תורים ושני בני יונה לספק נדרה, ועוד תור לעולת חובתה שנית, כדי לקיים קביעותה להקריב קן נדרה יחד עם עולת החובה. וכן אם הביאה שתי קינים של בני יונה, ועשה הכהן מכל קן פרידה אחת למטה ופרידה אחת למעלה, צריכה מאותו הטעם להביא שתי תורים ושני בני יונה לספק נדרה, ועוד בן יונה לעולת חובתה שנית, כדי לקיים קביעותה. במה דברים אמורים: ממיין אֶחָד — כשהביאה שתי הקינים ממין אחד, כמו שבארנו לעיל. אבל מִשְׁנֵי מִינֵין — אם הביאה את שתי הקינים משני מינים, והכהן עשה מכל קן אחת למטה ואחת למעלה, ואין יודעים איזו קן עשה בראשונה, שתיחשב לקן חובתה, תְּבִיאָה שֵׁשׁ — פרידות לעולות, שתי תורים ושני בני יונה לספק נדרה, ועוד תור וכן יונה לעולת חובתה, כדי לקיים קביעותה להקריב קן נדרה יחד עם עולת חובתה, שהואיל ואין ידוע מאיזה מין היתה הקן שנעשתה בראשונה, אם מן התורים או מן בני היונה, כלומר מספק הוא אם החטאת היתה תור או בן יונה, והרי עולת החובה שמביאה עכשיו עם נדרה צריכה להיות מאותו המין שהיתה החטאת, הלכך צריכה להביא מספק בשביל עולת חובתה תור וכן יונה. נִתְּנָתָם לְכַהֵן — נתנה קיניה לכהן, וְאֵין יָדוּעַ מַה נִּתְּנָה — אם שתי קינים תורים, או שתי קינים בני יונה, או קן תורים וקן בני יונה; והרי זה מוסב על מה ששינוי לעיל, שפירשה נדרה ושכחה את המין שפירשה: הֶלֶךְ הַכַּהֵן וְעָשָׂה — את הקינים, וְאֵין יָדוּעַ מַה עָשָׂה — אם עשה אותן כולן למעלה או כולן למטה או חציין למטה וחציין למעלה, צְרִיכָה לְהֵבִיא עוֹד אַרְבַּע פְּרִידוֹת — שתי תורים ושני בני יונה, לְנִדְרָה — מספק, שמא נדרה ממין אחד והביאה ממין אחר, וְשִׁתִּים — תור וכן יונה, לְחֹבְתָהּ — לעולת חובתה, שמא נעשו הפרידות הראשונות כולן למטה, וכולן היו ממין אחד, והרי עולת החובה צריכה להיות מאותו המין שהיתה החטאת, והואיל ואין המין ידוע, לפיכך מביאה מספק תור וכן יונה לעולת חובתה, וְחֻטָּאת אַחַת — מאיזה מין שתרצה, שמא נעשו הראשונות כולן למעלה, ונפסלה חטאתה. ואין לדקדק בחטאת, שתהא מאותו המין

“הרי עלי קן בני יונה כשאלד זכר”, ושכחה איזה מין פירשה, ולאחר שילדה זכר הביאה שתי קינים ממין אחד, ועשה הכהן שני גזולות למעלה ושניים למטה, צְרִיכָה לְהֵבִיא עוֹד שֵׁשׁ פְּרִידוֹת — לעולות; פרידה אחת מאותו המין שהביאה, תחת הפרידה שנפסלה, כמו שבארנו לעיל, ועוד שתיים ממין אחר, שמא נדרה להביא מאותו המין האחר. מִמֵּין אֶחָד — כך הדין כשהביאה שתי הקינים ממין אחד; כגון אם הביאה שתי קיני תורים, הרי הקן הראשונה נחשבת לחובתה, והיא כשרה, ואילו הקן השנייה שהיא לנדרה, אף אם נדרה תורים, הרי נפסלה מהן הפרידה שעשאה למטה, ולכן צריכה היא להביא עוד תור לעולה, להשלמת קן נדרה; אך הואיל ויש לחוש שמא נדרה קן בני יונה, הרי היא צריכה להביא עוד שני בני יונה; וזהו ששינוי: צריכה להביא עוד שלוש פרידות — כמו שבארנו לעיל. מִשְׁנֵי מִינֵין — אבל אם הביאה את שתי הקינים משני מינים, קן אחת תורים וקן אחת בני יונה, ועשה הכהן מכל קן פרידה אחת למטה ופרידה אחת למעלה, ולא ידע איזו קן עשה בראשונה ואיזו באחרונה, תְּבִיאָה אַרְבַּע — פרידות לעולות, קן אחת תורים וקן אחת בני יונה; שהרי הפרידה השנייה שעשאה למטה נפסלה, ואין יודעים אם היתה זו תור או בן יונה; וכן יש ספק, שמא נדרה תורים, והכהן עשה באחרונה בני יונה, ונמצא שהיא צריכה להביא קן תורים וכן יונה אחד; או שמא נדרה בני יונה, והכהן עשה באחרונה תורים, ונמצא שהיא צריכה להביא קן בני יונה ופרידת תור אחת; הלכך תביא שתי קינים. אחת של תורים ואחת של בני יונה. קִבְעָה נִדְרָה — אם קבעה בשעה שנדרה להביא קן נדרה ביחד עם קן חובתה, כגון שאמרה: הרי עלי קן להביאה עם קן חובתי, ואף פירשה מאיזה מין תביא קן נדרה, מן התורים או מבני יונה, ושכחה את המין שפירשה, שבכגון זה צריכה היא להביא שלוש קינים: קן אחת לחובתה, מאיזה מין שתרצה; קן אחת של תורים, שמא נדרה תורים; וקן אחת של בני יונה, שמא נדרה בני יונה; והכהן יעשה קן חובתה אחת למטה ואחת למעלה, והשאר הכל למעלה, כדין עולות, והרי בשתי עולות של המין שנדרה תצא ידי נדרה, ושאר שתי העולות הן נדבה; ואם הביאה רק שתי קינים. כגון של תורים, ועשה הכהן מכל קן פרידה אחת למטה ופרידה אחת למעלה, צְרִיכָה לְהֵבִיא עוֹד חֶמֶשׁ פְּרִידוֹת — שהרי הפרידה השנייה שנעשתה למטה נפסלה, כמו

אחת. בן עזאי אומר: שתי חטאות. אמר רבי יהושע: זה הוא שאמרו: כִּשְׁהוּא חַי קוֹלוֹ אַחַד, וּכְשֶׁהוּא מֵת קוֹלוֹ שְׁבַעַתָּה. פִּיצַד קוֹלוֹ שְׁבַעַתָּה? שְׁתֵּי קֶרְנָיו, שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת; שְׁתֵּי שׁוֹקָיו, שְׁנֵי חֲלִילָיו; עוֹרוֹ לְתוֹף; מַעְיוֹ לְנִבְלָים;

פירוש ברטנורא

תורין ושני בני יונה, ומביאה גם כן שתיים לחובתה אחת חטאת ועולה מאיזה משני מינים שתרצה, ומביאה חטאת: אמר רבי יהושע זה שאמרו כו'. כשם שהכבש חי אין יוצא ממנו אלא קול אחד, וכשהוא מת שהיה ראוי שיפסקו קולו יוצאים ממנו שבעה קולות כדמפרש ואיל, הכא נמי כשנדרה תחילה קודם שהביאה כלום לא היתה צריכה אלא קן לנדרה וקן לחובתה, ולאחר שקבעה נדרה והביאה נדרה וחובתה, לפי שאינה יודעת מה קבעה ואין

משניות מבוארות – קהתי

החטאת (לפי ספרא א). במה דברים אמורים? ממין אחד. אבל אם הביאה משני מינים, ועל קן אחת אמרה: זו לנדר, ואינה זוכרת על איזו קן, והכהן עשה קן אחת למעלה וקן אחת למטה, ואינו יודע איזו למעלה ואיזו למטה, צריכה להביא 6 פרידות: 2 תורים לעולות, שמא נדרה תורים, וגם הפרישה תורים לנדרה, והכהן עשה אותן למטה, ונפסלו; 2 בני יונה לעולות, שמא נדרה בני יונה וגם הפרישה בני יונה, והכהן עשה שניהם למטה, ונפסלו; תור לחטאת. שמא עשה הכהן קן חובתה מן התורים למעלה ונמצאת החטאת פסולה, והעולה כשרה, והרי שצריכה להביא מאותו המין את החטאת; בן יונה לחטאת, שמא קן חובתה היתה מבני יונה, ונעשתה למעלה, וכיון שנפסלה החטאת, הרי היא צריכה להביא חטאת מאותו מין שהיתה עולת החובה. נתנתם לכהן ואין יודע מה נתנה, הלך הכהן ונעשה, ואין יודע מה עשה — כלומר שהאשה קבעה נדרה, מאיזה מין תביא, ואף פירשה נדרה, שבשעת לקיחת הקינים אמרה על קן אחת: זו לנדר, ואינה זוכרת מה קבעה ומה פירשה; כן גם קבעה חובתה להביא ממין מסויים, ואינה זוכרת אם כבש וגזול, כדין יולדת עשירה, או קן; כן אינה יודעת מה נתנה לכהן, אם שתי קינים תורים או שתיהן בני יונה, או כל קן ממין אחר; ואף הכהן אינו זוכר איך עשה אותן, אם כולן למעלה או כולן למטה, או חציין למטה וחציין למעלה, צריכה להביא עוד ארבע פרידות לנדרה — שמא קבעה נדרה תורים, והביאה בני יונה; ואפילו הביאה תורים, שמא נעשו למטה ונפסלו; וכן שמא קבעה נדרה בני יונה, והביאה תורים; ואפילו הביאה בני יונה, שמא נעשו למטה ונפסלו; הלכך צריכה להביא 2 תורים ו-2 בני יונה לנדרה, ושתיים לחובתה — קן לחובתה, פרידה אחת לחטאת ואחת לעולה, שתיהן ממין אחד, ומאיזה מין שתרצה, שמא קבעה חובתה מאותו מין, ולא הביאה תחילה ממנו, וחטאת אחת — ממין אחר, כגון אם הביאה את הקן מתורים, תביא עוד חטאת מבני יונה, או להיפך, שמא הביאה קן חובתה כמו שקבעה, אלא שכל הקן נעשתה למעלה ונפסלה החטאת, הלכך מביאה היא חטאת זו להשלמת הקן. ואף אם כל העולות נפסלו, תדווג לה אחת מן העולות שמביאה לספק נדרה; וכן אם התחייבה להביא קרבן יולדת עשירה, וקבעה להביא לחטאת תור או בן יונה, הרי תוכל לצאת ידי חובתה באחת מן החטאות שמביאה עכשיו (ענין "תפארת ישראל" שמקשה על פירוש הרמב"ם: אף נקט בתחילה פירושו של רש"י. ואחר כך מביא גם שיטותיהם של הרמב"ם והריב"א ועוד). — **אמר רבי יהושע: זה הוא שאמרו: כִּשְׁהוּא חַי קוֹלוֹ אַחַד** — כשהכבש חי, אין לו אלא קול אחד, וּכְשֶׁהוּא מֵת קוֹלוֹ שְׁבַעַתָּה — אפשר להוציא ממנו שבעה קולות, כמו שהמשנה מפרשת והולכת; והרי זה משל על היולדת, שלכתחילה אינה חייבת אלא כבש אחד לעולה וגזול אחד לחטאת, או כשהיא עניה, הריהי מביאה קן אחת לחובתה, ואילו עכשיו משהקרב קרבנה, הואיל וגם נדרה קן אחת ונולדו ספקות בקרבנה, שאין יודעים מה פירשה בנדרה, ומה הביאה, ואיך הקריבם הכהן, הריהי חייבת להביא שבע פרידות (ולדעת בן עזאי שמונה). **פִּיצַד קוֹלוֹ שְׁבַעַתָּה** — כלומר כיצד מוציאים מן הכבש המת שבעה קולות? **שְׁתֵּי קֶרְנָיו, שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת** — משתי קרניו עושים שתי חצוצרות; יש מפרשים, ששתי חצוצרות היינו שני שופרות (כמו שמוזכר במסכת שבת ל"ו, שהיו קוראים לשופרות חצוצרות; אבל

שהיתה עולת חובתה בראשונה, שהואיל והיא מביאה עכשיו שתי עולות לחובתה מספק, הרי תדווג חטאתה עם אותה העולה שהיא ממינה. **בן עזאי אומר: שְׁתֵּי חֲטָאוֹת** — תור ובן יונה; שכן הולך הוא לשיטתו (לעיל ב, ה): הכל הולך אחר הראשון, וכיון שיש ספק, שמא הפרידות הראשונות נעשו כולן למעלה, ונמצא שכבר יצאה ידי עולת חובתה, וצריכה היא להביא חטאתה מאותו המין שהיתה עולתה, והרי אין ידוע מאיזה מין היתה, לפיכך תביא שתי חטאות, חטאת מכל מין. — בארנו המשנה לפי רש"י (ובחיים טו, ב, סח, א). אבל הרמב"ם מפרשה בדרך אחרת לגמרי: ואף הרב מברטנורא נקט שיטתו של הרמב"ם. והרי תמצית פירושו: מדברי הרמב"ם משמע, שאינו סובר כשיטת רש"י, שהנודר קן צריך להביאה ממין אחד אלא רשאי הוא להביא קן משני מינים. ומה ששינונו: אין מביאים תורים כנגד בני יונה וכן להיפך, היינו דווקא בקן חובה. כן משמע, שאינו סובר כשיטת רש"י, שלעולם הקן שעשה הכהן ראשונה נחשבת לקן חובתה, אלא לדרתה, אם רוצים, אפשר לחשוב אותה לקן נדרה. מכאן מפרש הרמב"ם: משני מינים תביא שתיים — שאם הביאה שתי הקינים משני מינים, והכהן הקריב קן אחת למטה וקן אחת למעלה, הרי היא צריכה להביא עוד שתי פרידות, שהקן שעשה למעלה הרי היא לקן נדרה, בין שהיו תורים בין שהיו בני יונה, והקן שעשה למטה, החטאת כשרה והעולה פסולה, והואיל ואין יודעים מאיזה מין עשה למטה, ועולת החובה צריכה להיות מאותו מין שהיתה החטאת, לפיכך צריכה להביא תור ובן יונה לעולות, להשלמת קן חובתה. פירשה נדרה — היינו שבשעת לקיחת הקינים פירשה: "אלו לנדר ואלו לחובתי", וכדי הכהן נתערבו, והקריב שני גזולות מהם למטה ושניים למעלה, ויש ספק שמא עשה כל קן נדרה למטה — ונפסלה כל הקן, וכל קן חובתה למעלה — ונפסלה החטאת, הלכך צריכה להביא עוד שלוש פרידות במה דברים אמורים? ממין אחד; אבל אם הביאה משני מינים, כגון שהביאה לחובתה שתי תורים, ולקן נדרה — שני בני יונה, והכהן טעה ועשה קן אחת למעלה וקן אחת למטה, ואין ידוע איזו קן עשה למעלה ואיזו למטה, הרי יש ספק, שמא עשה התורים (קן חובתה) למעלה — ונפסלה החטאת, ובני היונה (קן נדרה) עשה למטה — ונפסלו שניהם; ונמצא שהיא צריכה להביא עכשיו תור והתורים ושני בני יונה לעולות: אבל שמא עשה בני היונה למעלה כדין, והתורים למטה, ונפסלה העולה, והרי שהיא צריכה להביא תור לעולה; הלכך צריכה להביא 4 פרידות: 2 תורים, לחטאת ולעולה, ו-2 בני יונה לעולות. קבעה נדרה — אם בשעה שנדרה קבעה מאיזה מין תביא קן נדרה, ושכחה מה שקבעה, והביאה שתי קינים ממין אחד, נגזל בני יונה, ובשעת לקיחתם פירשה: אלו לנדר, והכהן לא ידע, ועשה שני גזולות למעלה ושניים למטה. ויש כאן ארבעה ספקות: א) שמא עשה כל קן חובתה למעלה — ונפסלה החטאת. וכל קן נדרה למטה — ונפסלו שתי העולות: ב) שמא עשה כל קן נדרה למעלה כדין, וכל קן חובתה למטה, ונפסלה העולה: ג) שמא עשה מכל קן גזול אחד למעלה ואחד למטה, ונפסלה העולה מן נדרה: ד) שמא נדרה תורים, וכשהביאה בני יונה לא יצאה ידי חובת נדרה. הלכך צריכה להביא עוד 5 פרידות: 2 תורים לעולות, שמא נדרה תורים (ספרא ד): 2 בני יונה לעולות, מפני הספקות א-ג; תור לחטאת, שמא נפסלה

מסכת כלים פרק ראשון משנה א

קכז

בני מעיו לכנורות. ויש אומרים: אף צמרו לתכלת. רבי שמעון בן עקשיא אומר: זקני עם הארץ, כל זמן שמזקינין, דעתן מטרפת עליהן, שנאמר (איוב יב, כ): "מסיר שפה לנאמנים ומעם זקנים יקח". אבל זקני תורה אינן כן, אלא כל זמן שמזקינין, דעתן מתישבת עליהן, שנאמר (שם שם, יב): "בישישים חכמה וארך ימים תבונה".

סליק מסכת קינים הדרן עלך סדר קדשים

מסכת כלים

פרק ראשון

א אבות הממאות: השרץ, ושכבת זרע, וטמא מת, והמצרע בימי ספרו, ומי הטאת שאין בהם פדי הדיה – הרי

פירוש ברטנורא

יודע הכהן מה הקריב, צריכה להביא ארבע פדיות לנדרה וארבע לחובתה כראמון; קרניו להצטרות. לשופרות. דקרינן לשפורה חצורתא: אף צמרו. לעשות ממנו תכלת. עושים מצמרו מעיל שכולו תכלת ועל שוליו פעמונים שמשמיעים קול. ותנא קמא תכלת לא קא חשיב, לפי שאין התכלת משמיע קול אלא הפעמונים שעל שוליו סביב: רבי שמעון בן עקשיא אומר, אף כל זה רומה לחד מלתא, דכשם שכשהוא מת קולו שבעה, כך זקני תורה כל זמן שמזקינים ובאים לידי תשות כה, הן מוסיפין חכמה: שנאמר מסיר שפה לנאמנים. ובעמי הארץ משתעי קרא, דלעיל מוניה כתיב מסיר לב ראשי עם הארץ: בישישים חכמה. היינו תלמידי חכמים. דאילו עמי הארץ, חכמת מה להם:

מסכת כלים

א אבות הטומאות. השרץ. שמונה שרצים הכתובים בפרשת ויהי ביום השמיני, החולד והעכבר וכו', הן אבות הטומאות לטמא אדם וכלים הנוגעים בהם במותם. ושעורן לטמא כבערשה. שכן החומט תחלת ברייתו כבערשה. אבל האברים אין להם שיעור, אפילו פחות מבערשה מן השרץ מנמאין. ודוקא

משניות מבוארות – קהתי

החולד והעכבר והצב והאנקה והכח והלטאה והחומט והתנשמת, שמטמאים במותם אדם וכלים הנוגעים בהם, כמו שכתוב (שם שם, לא-לב): "כל הנוגע בהם במותם יטמא עד הערב... מכל כלי עץ או בגד או עור או שק", וכן כתוב (ויקרא כב, ח): "או איש אשר יגע בכל שרץ אשר יטמא לו". ואין השרצים מטמאים כשהם יבשים אלא כשהם לחים, שנאמר: "כל הנוגע בהם במותם". ודרשו: כעין מותם, היינו כמו שהיו בשעת מותם (גמרא נידה, נו, א). ושיעורם לטמא – כבערשה. ואף דמם מטמא בשיעור זה כבשרם. ברם, אבר שלם מטמא בכל שהוא (אהלות א, ז); וְשִׁכְבַת זָרַע – שנאמר (ויקרא טו, טז-יז): "איש כי תצא ממנו שכבת זרע, ורחץ במים את כל בשרו וטמא עד הערב. וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע, וכובס במים וטמא עד הערב"; ומכאן, ששכבת זרע מטמאה אדם וכלים; ובגמרא (נידה מג, ב) דרשו ממה שכתוב (ויקרא כב, ד-ה): "או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע, או איש אשר יגע" – לרבות הנוגע בשכבת זרע שהוא טמא. ודווקא שכבת זרע של ישראל, כשהוא כבר בן תשע שנים ויום אחד, שנאמר: "ואיש כי תצא ממנו" – איש ולא קטן מבן תשע שנים ויום אחד, שאין ביאתו ביאה. ושיעורה לטמא את הנוגע – כבערשה; ברם, הרואה אותה בבשרו, אפילו בכל שהוא טמא (דמב"ם הל' אבות הטומאות ה, א). ויש דעות אחרות בענין זה (עיין גמרא נידה מג, ב; ועיין במפורשים). ודווקא כשהיא לחה מטמאה, שכן דרשו (נידה נו, א): "שכבת זרע" – בראויה להזריע; וְטִמְאָה מֵת – הנטמא במת, שנאמר (במדבר יב, יא): "הנוגע במת לכל נפש אדם, וטמא שבעת ימים", וכן (שם שם, טז): "וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת או בצעם אדם או בקבר, יטמא שבעת ימים". יש מפרשים, שמדובר כאן דווקא באדם שנטמא במת, שהוא נעשה אב הטומאה לטמא אדם וכלים במגע בלבד, אבל כלים שנגעו במת, הרי הם נעשים אבי אבות הטומאה כמת עצמו (ומטמאים אף במשא. – עיין "משנה אחרונה"). וכן כלים שנגעו באדם שנטמא במת או באדם שנגע בכלים שנטמאו במת, הרי הם אב הטומאה, כדין האדם שנגעו בו, וטמאים טומאת שבעה (עיין אהלות א, ב). ברם, כלי חרס או אוכלים ומשקים שנגעו במת אינם נעשים אב הטומאה אלא ראשון לטומאה (ריש במס ר' יצחק מסיפוטו; ברטנורא). ויש סוברים, שאף על פי שכלים שנטמאו במת הם אבי אבות הטומאה כמת עצמו, מכל מקום אינם מטמאים אלא במגע. ולפי זה אפשר לפרש, שהפיסקא

החצוצרות ממש היו של כסף, כמו שמובא בסוף מסכת תמיד; ויש מבארים. שדווקא החצוצרות של הכהנים היו של כסף, אבל החצוצרות של הלויים היו מקרניים. – תוספות זבחים סז, א). שְׁתֵּי שׁוֹקֵינוּ, שְׁנֵי חִלְצֵינוּ – מעצמות שוקיו עושים חלילים, עוֹרוֹ לְתוֹף; מְעִיו לְנִבְלִים; בְּנֵי מְעִיו לְכַנּוֹרוֹת – מבני מעיו הדקים עושים כינורות. וְיֵשׁ אֹמְרִים: אֵף צִמְרוֹ לְתַכְלֵת – מצמרו עושים מעיל תכלת לכהן גדול, ועל שוליו פעמוני זהב ורימוני תכלת, שכשנוגעים הפעמונים ברימונים הרי הם משמיעים קול; ויש מפרשים, שהפעמונים היו בתוך הרימונים (התמב"ן); נמצא שמוציאים מן הכבש שמונה קולות, ובדומה לכך סובר בן עזאי שהאשה צריכה להביא שמונה פדיות. ברם, תנא קמא אינו מונה צמרו לתכלת, לפי שאין רימוני התכלת משמיעים קול אלא הפעמונים, על ידי הענבלים שבתוכם. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן עֲקִישָׁיָא אֹמֵר: זְקֵנֵי עַם הָאָרֶץ, כֹּל זְמַן שְׁמִזְקִינֵין, דְּעֵתָן מְטַרְפַּת עֲלֵיהֶן – מחשבותיהם מתבלבלות, שְׁנַאֲמָר: "מְסִיר שִׁפָּה לְנֹאֲמָנִים וְטַעַם זְקָנִים יִקַּח" – ה' נוטל מהם כוח דיבורם ושכלם; ובעמי הארץ מדבר הכתוב, כמו שכתוב שם להלן (פסוק כד): "מסיר לב ראשי עם הארץ". אֲבָל זְקָנֵי תוֹרָה אֵינָן כֵּן, אֲלָא כֹּל זְמַן שְׁמִזְקִינֵין, דְּעֵתָן מְטַרְפַּת עֲלֵיהֶן, שְׁנַאֲמָר: "בִּישִׁישִׁים חֲכָמָה" – היינו תלמידי חכמים, שהרי עמי הארץ אין להם חכמה, "וְאַרְךָ יָמִים תְּבוֹנָה" – כל שמאריכים ימים מוסיפים תבונה. מאמר זה נוסף כאן לסיים סדר קדשים הנקרא "חכמה". ואף יש בו משום המשך למאמרו של רבי יהושע, שכשם שהכבש כשהוא מת קולו שבעה, כך זקני תלמידי חכמים, כשהם מזקינים ונחלשים בגופם, תרבה חכמתם ויתחזק שכלם ויוסיפו שלימות ברוחניותם (דמב"ם; ברטנורא; ועיין "תפארת ישראל").

מסכת כלים

באור משנה א

כבר הקדמנו בפתיחתנו, שפרק זה הוא כעין פתיחה לכל סדר "טהרות", והוא מפרט אבות הטומאה ומדרגות כוח טומאתו וזו למעלה מזו, מאחר שלא כל אבות הטומאה שווים בכוח טומאתם. – משנתנו מונה אבות הטומאה שאינם מטמאים אלא במגע.

אבות הטמאות – שמטמאים אדם וכלים (כמו שבארנו בפתיחה): השרץ – היינו שמונת השרצים המפורטים בתורה (ויקרא יא, כט-ל);

אֵלוּ מִטְמְאִין אַדָּם וְכֵלִים בְּמִנְעָה, וְכֵלֵי חֶרֶשׁ בְּאוֹיֵר, וְאִינָם מִטְמְאִין בְּמִשְׁאֵי.
בְּלִמְעָלָה מֵהֶם: נִבְלָה, וּמִי חֲטָאת שֵׁישׁ בָּהֶם פְּדֵי הַזֵּיהָ, שֶׁהֵם מִטְמְאִין אֶת הָאָדָם בְּמִשְׁאֵי לְטָמְאֵי בְּגָדִים בְּמִנְעָה,
וְחֲשׂוּבֵי בְּגָדִים בְּמִנְעָה.

פירוש ברטנורה

כשהוא ל"ה השרץ מטמא, ואינו מטמא יבש, דכתיב (ויקרא י"א) וכל אשר יפול עליו מהם כמותם, כעין מוחם: ושכבת זרע. דוקא ש"ז דישאל וגדול, אבל דנכרי אינה מטמאה אפילו מדרבנן, דקרוי של נכרי מהור גמור. וכן שכבת זרע של קטן נמי לא מטמאה, דכתיב (שם ט"ז) ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע, איש ולא קטן פחות מכן תשע שנים ויום אחד דאין ביאתו ביאה. ושיעורה לרואה, במשהו, אפילו כעין חרדל. ולנוגע, בכעדרשה. ודוקא ש"ז לחה מטמאה, דכתיב שכבת זרע, בראויה להרוע. ומדלא קחשיב תנא דידן בעל קרי כהרי אבות הטומאות, שמע מינה דאינו אלא ראשון לטומאה, והכי תנן בסוף מסכת זבים, בעל קרי כמנע שרץ, דלא הוי אלא ראשון: וטמא מת. אדם שנמא כמות. אבל כלים שנגעו כמות הן כמות עצמו, והנוגע בהן נעשה אב הטומאה. וכלים שנגעו באדם שנטמא כמות או באדם שנגעו בכלים שנגעו כמות, הווי אב הטומאה וטמאים טומאת שבעה כאדם, כרתנן פרק קמא דאהלות. אבל כלי חרס ואוכלים ומשקים שנגעו כמות אין נעשים אב הטומאה. ודוקא ישראל נעשה אב הטומאה כשנגעו כמות. אבל עובד כוכבים וכן נפל שגולד בן ח' אינו מקבל טומאה אם נגע כמות: ומצורע בימי ספרו. מצורע שהוחלט באחד מן הנגעים ונתרפא, והוכשר בצפורים ועין ארו ואזוב ושני תולעת ותגלחת, ויושב מחוץ לאהל שבעת ימים ובשמיני מביא קרבנותיו, ואותם שבעת ימים קרויין ימי ספרו, ומטמא אדם. דנאמר כבוס בגדים בימי חלומו ונאמר כבוס בגדים בימי ספרו, מה להלן מטמא אדם אף כאן מטמא אדם: ומי חטאת שאין בהם פדי הזייה. מטמאו כמנע. ואם יש בהן כרי הזייה, מטמאו אף במשא, לטמא אדם לטמא בגדים. דכתיב (במדבר י"ט) ומוזה מי הנדה יכבס בגדיו והנוגע במי הנדה יטמא עד הערב, ורבותינו למדו שהמזה מהור, ולא בא הכתוב אלא ליתן שיעור לנושא שצריך שיהיה בו כרי הזאה. וחילק הכתוב בין מים למים, לומר לך מים שיש בהן כרי הזייה מטמאים אדם לטמא בגדים, ושארין בהן כרי הזייה מטמאים אדם לטמא אוכלים ומשקין ולא לטמא בגדים: וכלי חרס באויר כלי חרס, בין נגעה בכלי בין לא נגעה, נטמא הכלי. ואם נגעה הטומאה בכלי מבחוץ, לא נטמא כנגיעה זו, דכתיב (ויקרא י"א) וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו וגו' יטמא, מתוכו נטמא ואינו נטמא מאחריו: ואינם מטמאין במשא. דכל הנך אבות הטומאות דחשיבי הכא כתיב בהו הנוגע ולא כתיב בהו הנשוא:

ב מטמאים את האדם במשא. משהגיב אחד מהן בין בידו בין שהגיבוהו הכירו על כתיפו. ואפילו שלא נגע הוא בטומאה, או שהיתה הטומאה קשורה בחבל והגיב הטומאה ע"י החבל. כיון שהגיע כובד הדבר הטמא עצמו נטמא האדם טומאת משא לטמא בגדים שעליו, או כל בגדים וכלים שהוא נוגע בהן, חוץ מכלי חרס, כל זמן שהטומאה על גבו. אבל לאחר שפירש מן הטומאה אינו מטמא כלים כנגיעה, לפי שהנושא את הטומאה, לאחר שפירש

משניות מבוארות – קהתי

שנאמר בשרצים (ויקרא י"א, ג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו... יטמא" – מתוכו נטמא ואינו נטמא מגבו, כמו שכבר בארנו בפתיחה למסכתנו, וְאִינָם מִטְמְאִין בְּמִשְׁאֵי – שאם אדם נושא את הטומאה ואינו נוגע בה, אינו נטמא, שבכל הטומאות שנימנו במשנתנו נאמר בהם "הנוגע" ולא נאמר בהם "הנושא", כמו שהבאנו את הפסוקים לעיל.

ב אור משנה ב

לְמַעַלְהָ מֵהֶם – מאבות הטומאות המנויים במשנה א, כלומר חמורים מהם דיבר המפורש להלן הם האבות דלקמן: נִבְלָה – כזית מבשר נבילה (רמב"ם הל' אבות הטומאות א, א; "תפארת ישראל"); וּמִי חֲטָאת – מים המקודשים באפר פרה אדומה, שְׁלִישׁ בְּהֵם פְּדֵי הַזֵּיהָ – כמו שבארנו במשנה הקודמת, שְׁהֵם – שני אבות הטומאות הללו, לא זו בלבד שהם מטמאים אדם וכלים כמנע, אלא אף מִטְמְאִין אֶת הָאָדָם בְּמִשְׁאֵי – שאדם הנושא אותם, אף על פי שאינו נוגע בהם, הריהו נטמא, לְטָמְאֵי בְּגָדִים בְּמִנְעָה – שאם בשעה שהוא נושא את הטומאה, הוא נוגע בבגדים, הרי הוא מטמא אותם, כמו שנאמר (ויקרא י"א, ט): "והנושא את נבלתה יכבס בגדיו וטמא עד הערב", ולמדים מכאן, שאדם הנושא נבילה מטמא בגדים, והיינו בין בגדים שהוא לבוש בהם, בין בגדים שהוא נוגע בהם שבעת ממש הנבילה; ולא דווקא בגדים, אלא הוא הדין לכל הכלים שהוא נוגע בהם, חוץ מכלי חרס (תורת כהנים, ר"ט). ברם, לאחר שפירש מן הטומאה אינו אלא ראשון לטומאה, ואינו מטמא בגדים וכלים, שאין בגדים וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה. וכן אינו מטמא אדם אפילו בזמן שהוא נושא את הנבילה. – וענין מי חטאת שיש בהם כדי הויה כבר בארנו במשנה הקודמת שלמדים ממה שנאמר (במדבר י"ט, כא): "ומוזה מי הנדה יכבס בגדיו". ופירשו חכמים, שאין הכתוב מדבר במזה, שכן המזה מהור, אלא הכתוב בא ללמד, שהנושא מי חטאת שלא לצורך (רמב"ם), הריהו מטמא בגדים, כפי שבארנו בנושא נבילה; ונקט הכתוב לשון "ומוזה" להשמיענו, שאין מי חטאת מטמאים טומאת משא אלא אם כן היה בהם כשיעור הזאה. ויש מפרשים: לטמא בגדים כמנע – בין בגדים שעליו הנוגעים בגופו. ובין בגדים שאין עליו אלא שנוגע בהם בידי או בגופו בשעה שהוא נושא את הטומאה. אבל בגדים שעליו

"וטמא מות" כוללת בין אדם בין כלים שנטמאו כמות, שאין מטמאים אדם וכלים אלא כמנע ("אליהו רבא"). ויש דעה שדווקא כלי מתכת הנוגעים כמות נעשים אבי אבות הטומאה כמות עצמו משום שנאמר: "וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב", ודרשו: חרב הרי הוא כחלל (עין גמרא נזיר ג, ב), אבל שאר הכלים דינם כאדם הנוגע כמות, שאינם אלא אב הטומאה (רש"י ורבנו תם סם, הראב"ד); ולפי דעה זו פירוש הפסיקה "וטמא מות" – בין אדם ובין כלים שנטמאו כמות נעשים אב הטומאה, חוץ מכלי מתכת שנגעו כמות, שהם נעשים אבי אבות הטומאה כמות עצמו (רש"י, רא"ש). ודווקא ישראל נעשה אב הטומאה כשנגעו כמות, אבל גוי אינו מקבל טומאה; וכן נפל (שאינו בן קיום) אינו מקבל טומאה כשנגעו כמות (המפרשים, לפי הגמרא); וְהֵמָּצְרָע בְּיָמָיו סִפְרוֹ – שכן המצורע סופר שבעה ימים לאחר שנטהר מצרעתו, כמו שנאמר (ויקרא י"ד, ח): "ורחץ במים וטהר וטהר יבוא אל המחנה, וישב מחוץ לאהל שבעת ימים" (ובשמיני מביא קרבנותיו). ובאותם שבעת הימים, הנקראים "ימי ספרו", עדיין הוא טמא ומטמא אדם וכלים כמנע, שנאמר (שם סם, ט): "והיה ביום השביעי... וכבס את בגדיו", מלמד שהיה מטמא בגדים, וכשם שנטמא בגדים כמנע כך מטמא אדם כמנע, שכל המטמא בגדים מטמא אדם (רמב"ם הל' טומאת צדעת י"א, ב); וּמִי חֲטָאת – המים שנתקדשו באפר הפרה האדומה, שְׁאִין בְּהֵם פְּדֵי הַזֵּיהָ – כשיעור הזאה, היינו כדי להטביל בהם, ראשי גבעולי אוזב (פירא י"ב, ה), שנאמר (במדבר י"ט, כא): "ומוזה מי הנדה יכבס בגדיו, והנוגע במי הנדה יטמא עד הערב", ודרשו חכמים, שאין הכתוב מדבר במזה, אלא בנושא מי החטאת, ולמה נאמר "ומוזה מי הנדה", ללמד שאין הנושא נטמא אלא אם כן יש בהם כשיעור הזאה; וחילק הכתוב בין מי חטאת שיש בהם כשיעור הזאה ובין מי חטאת שאין בהם כשיעור הזאה, שאם יש בהם כדי הזאה הרי הם מטמאים אף במשא, והנושא אותם מטמא בגדים, ואם אין בהם כדי הזאה, אינם מטמאים אלא כמנע, והנוגע בהם אינו מטמא בגדים אלא אוכלים ומשקים. הַרְי אֱלוּ – אבות הטומאות שנימנו במשנתנו, מִטְמְאִין אַדָּם וְכֵלִים בְּמִנְעָה – כשנגעו בהם אדם או כשנגעו בהם כלים, וְכֵלֵי חֶרֶשׁ בְּאוֹיֵר – כשהטומאה היא באויר כלי החרס, היינו בתוך הכלי, בין שנגעה בכלי בין שלא נגעה בו, הריהי מטמאה את הכלי, אבל אם נגעה הטומאה בכלי מבחוץ, לא נטמא הכלי,

ג לְמַעְלָה מֵהֶן: בּוֹעֵל נְדָה, שֶׁהוּא מְטַמֵּא מִשֵּׁבַב תַּחְתּוֹן פְּעֻלָּיו. לְמַעְלָה מֵהֶן: זֹכֵב שֶׁל זָב וְרָקוּ וְשִׁכְבַת זָרְעוֹ וּמִימֵי רִגְלָיו, וְדָם הַנְּדָה, שֶׁהֵן מְטַמְּאִין בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא. לְמַעְלָה מֵהֶן: מֶרְקָב, שֶׁהוּא מְטַמֵּא תַּחַת אֲבָן מִסְמָא. לְמַעְלָה

פירוש ברטנורה

ממנה אינו אלא ראשון לטומאה, ואין כלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה. ואפילו כוונן שהוא נושא את הטומאה אינו מטמא אדם וכלי חרס, אלא שאר כלים בלבד. ואין לך טמא טומאת משא אלא האדם בלבד, ולא כלים ולא אוכלים ומשקים, שאם היו כלים רבים זה על גב זה ונבלה או מי נדה בכלי העליון, לא נטמאו הכלים התחתונים במשא כל זמן שלא נגעו בנבלה או במי הנדה. וכן אוכלים ומשקים אין טמאים טומאת משא, דגבי טומאת משא כתיב לכם, ודרשנין לכם הם מטמאים כמשא ואין מטמאים לא כלים ולא אוכלים ומשקים כמשא. וכשם שהנבלה מטמאה כמשא, כך מטמאה בחיסם, שהיטמא ממין משא הוא, כגון שהיה עין מונח בראש האילן או בראש הכותל ונבלה בקצה אחד של העין ובא אדם והכריע בקצה השני, כיון שהנביה הקצה שבו הנבלה מחמת הכרעתו, נטמא טומאת חיסם, דהוי כנושא: וחסוכי בגדיים במגע. כלומר מנועים הבגדים מטומאה אי אובא מגע בלא משא, שהנוגע בנבלה או במי הנדה ואינו נושאם אינו מטמא אפילו בגדים שעליו, דכתיב (ויקרא י"א) הנוגע בנבלתם יטמא עד הערב, ולא נזכר שם כיבוס בגדים, ובמי הנדה נמי כתיב (במדבר י"ט) והנפש הנוגעת הטמא עד הערב. חסוכי, לשון מניעה. כמו ולא חשבת את בנך (בראשית כ"ב):

ג בּוֹעֵל נְדָה. כתיב ביה (ויקרא ט"ו) ותהי נדתה עליו, למדנו שהוא מטמא משכב ומושב כנדה, וכתיב בתריה וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא, ואין צריך לומר, אלא לפרושי ותהי נדתה עליו דרישא אתא, והכי קאמר, האי ותהי נדתה עליו שאמרתי לך, לא אמרתי אלא לענין שהיה אב הטומאה כנדה, מה היא מטמאה אדם וכלי חרס אף הוא מטמא אדם וכלי חרס, אבל לעשות משכב או מושב, כל המשכב אשר ישכב עליו יטמא הוא, ולא יטמא אדם וכלים כמשכב הנדה שמטמא אדם וכלים, אלא דין ראשון לטומאה יש לו שטמא אוכלים ומשקים בלבד: משכב תחתון בעליון. כלומר, משכב תחתון של בועל נדה כעליון של זב, מה עליון של זב הוה היינו כלים שעל גבי הזב כגון עשר מצעות זו על גב זו וכולן על גבי הזב בין שנגע בהן הזב בין שלא נגע, מטמא ומטמאין אוכלין ומשקין אבל לא אדם וכלים, אף תחתון של בועל נדה דהיינו המצעות תחתיו מטמאין אוכלים ומשקין ולא אדם וכלים. דאילו תחתון של זב ובה נדה וילדת, אפילו עשר מצעות זו על גב זו ואחד מן הטמאין הללו בעליון, כולן תחתיו מטמאין ומטמאין אדם וכלים: למעלה מן זב של זב פוי. משום דהנך דחשיב ואויל מטמאין בכל שהן במגע ובמשא, ובוועל נדה אין מטמא עד שישא את כולו, משום הכי קתני למעלה מן, כלומר דהנך דחשיב הן למעלה מבוועל נדה, לפי שהן מטמאין בכל שהן מה שאין כן בבוועל נדה: שהם מטמאים במגע ובמשא. שווה מגעו למשא, דבין במגע בין במשא מטמאין אדם לטמא בגדים וכלים חרס: מרוב. התפוס של אוקף קרוי מרוב. שהאוקף עצמו שאדם רוכב עליו טמא משום מושב, והתפוס שלו טמא משום מרכב: שהוא מטמא תחת אבן מסמא. אבן גדולה וכבדה. כדכתיב (דניאל ה' י"ח) והיותי אבן חדא ושומת על פום גובא. ואם היתה אבן גדולה ע"ג התפוס של מרכב והוב תופס בה, אע"פ שאין כוונן של זב ניכר על המרכב, נטמא התפוס תחת האבן משום מרכב:

משניות מבוארות – קהתי

אשר ישכב עליו יטמא", שהוא פסוק מיותר, מאחר שכבר כתוב: "ותהי נדתה עליו", לפיכך דרשו, שבא הכתוב להשמיענו, שאף על פי שהוא אב הטומאה כנידה, מכל מקום אין משכבו כמשכב הנידה שמטמא אדם וכלים, אלא הוא ראשון לטומאה ומטמא אוכלים ומשקים בלבד; וחומרתי ששינוי לעיל, שהוא מטמא משכב תחתון בעליון, היינו שכל אחד מן המצעות שהוא שוכב עליהן, בין המצע העליון שנוגע בו, ובין המצע התחתון שאינו נוגע בו, הרי הוא ראשון לטומאה, ומטמא אוכלים ומשקים. ובגמרא מבואר: שהוא מטמא משכב תחתון בעליון – כלומר משכב תחתון של בועל נדה דיינו כמצע עליון של זב, כגון עשרה מצעות זה על גב זה, וכולם על גבי הזב, בין שנגע בהם הזב בין שלא נגע, הרי הם ראשון לטומאה, ומטמאים אוכלים ומשקים בלבד; ואף תחתון של בועל נידה, היינו המצעות שמתחתיו, מטמאים אוכלים ומשקים ולא אדם וכלים. אבל משכב תחתון של זב, אפילו עשרה מצעות זה על גב זה והוא שוכב על העליון, כל המצעות שמתחתיו טמאים, ומטמאים אדם וכלים; והוא הדין ליובה ולנידה וליולדת. לְמַעְלָה מֵהֶן: זֹכֵב שֶׁל זָב וְרָקוּ וְשִׁכְבַת זָרְעוֹ וּמִימֵי רִגְלָיו, וְדָם הַנְּדָה, שֶׁהֵן מְטַמְּאִין בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא – באופן שווה, שבין אדם הנוגע בהם ובין הנושא אותם הריהו טמא ומטמא בגדים וכלים שנוגע בהם כל זמן שלא פירש מהטומאה (ענין ויקרא טו, ב ואילך), חוץ מאדם וכלי חרס שאינו מטמא אותם. אבל אבות הטומאה השניים במשנה ב אינם מטמאים אדם במגע לטמא בגדים, כמו ששינוי שם. ובוועל נידה, אף על פי שמטמא במגע ובמשא, אין הנוגע בו והנושא מטמא בגדים (הר"ש; הרא"ש). ויש אומרים, שבוועל נידה מטמא אף הוא במגע ובמשא גם לטומאת בגדים (רש"י נידה לג, א; דמב"ט הל' מטמא משכב ומושב ג, א; וענין שם "משה למלך"), וחומרתי וזבו של זב ורוקו וכו' לגבי בועל נידה הוא, שהם מטמאים בכל שהם, ואילו בועל נידה אינו מטמא עד שאדם ישא את כולו (פירוש המשניות להרמב"ם). לְמַעְלָה מֵהֶן: מֶרְקָב – דבר המשמש לרכיבה, שֶׁהוּא מְטַמֵּא תַּחַת אֲבָן מִסְמָא – אבן גדולה וכבדה ששמים למשא על דבר ("מסמא" מלשון "שימה"); או שהיא אבן שומה על איזה דבר, כגון על גבי יתדות (רש"י); אפילו אבן כזאת מפסיקה בין הזב למרכב, ונמצא שאין הזב מכביד על המרכב, מכל

שאינם נוגעים בגופו אינו מטמא. ולא דווקא בגדים אלא כל הכלים (חוץ מכלי חרס) שנוגע בהם בשעה שנושא את הטומאה, הרי הם נטמאים. ונקטה התורה "יכבס בגדיו", לפי שבגדיו סתמם נוגעים בגופו, ובא הכתוב להשמיע, שכל בגד או כלי שנוגע בו בידיו או בגופו בשעה שנושא את הטומאה הריהו מטמא (הגר"א). נמצא, ששני אבות הטומאה שבמשנתנו חמורים מחמת אבות הטומאה שבמשנה הקודמת בשני דברים: א) שטמאים אדם לא רק במגע אלא אף במשא; ב) שאדם הנושא אותם מטמא בשעת משאו בגדים וכלים שנוגע בהם ("תפארת ישראל", "אליהו רבא"); ו) שוֹכְבֵי בְּגָדִים בְּמַגֵּעַ – במפרשים מבואר: מנועים הבגדים מטומאה, אם האדם אינו אלא נוגע בנבלה או במי הטומאה ואינו נושא אותם, ("חשוכו" לשון מניעה. כמו "ולא חשבת את בנך" האומר בפרשת נקדת יצחק). כלומר שהנוגע בהם אינו מטמא אפילו בגדים שעליו, שכן בנבילה נאמר (ויקרא יא, טז): "הנוגע בנבלתה יטמא עד הערב", וכן נאמר במי טמא (במדבר יט, כא): "הנוגע במי הנדה יטמא עד הערב", ולא נזכר שם כיבוס בגדים.

יש מפרשים, שאין גורסים בפסיקה הקודמת תיבת "במגע", ומבארים: לטמא בגדים – שהנושא נבילה או מי טמא שיש בהם כדי הזאה אינו מטמא אלא בגדים שהוא לבוש בהם ולא בגדים וכלים שנוגע בהם. והוה לדעתם פירוש הפסיקה שבסיפא "וחשוכי בגדים במגע" – שהבגדים שנוגע בהם ואינו לבוש בהם, אינם מיטמאים (רש"י בבא בתרא ט. ב. ענין ותפוסת שם שדוה"ט דעה זו; וענין ותפוסת אנשי סט).

ב א ו ר מ ש נ ה ג

לְמַעְלָה מֵהֶן: בּוֹעֵל נְדָה – שנאמר בו (ויקרא טו, כד): "ואם שכב ישכב איש אותה ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים, וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא", ולמדים ממה שכתוב "ותהי נדתה עליו", שבוועל נידה הוא אב הטומאה כנידה, מה היא מטמאה אדם וכלי חרס, אף הוא מטמא אדם וכלי חרס; וכן מטמא הוא משכב כנידה, ויש לו חומרה זו. שֶׁהוּא מְטַמֵּא מִשֵּׁבַב תַּחְתּוֹן פְּעֻלָּיו – אפילו עשרה מצעות זה על גב זה, והוא שוכב למעלה, טמא המצע התחתון כמו העליון שהוא שוכב עליו. ברם, אין משכבו אב הטומאה כדין משכב הנידה, אלא ראשון לטומאה, שהואיל ונאמר בו: "וכל המשכב

מִן הַמְּרֻכָּב: מְשָׁבֵב, שְׂשׂוּהָ מִגְעוֹ לְמִשְׂאוֹ. לְמַעְלָה מִן הַמְּשָׁבֵב: הַזָּב, שֶׁהֵזַב עוֹשֶׂה מְשָׁבֵב, וְאִין מְשָׁבֵב עוֹשֶׂה מְשָׁבֵב.

פירוש ברטנורא

למעלה מן המרכב משכב. רבאבן מסמא מטמא משכב כמו מרכב, ועוד חמור ממנו דשוה מנעו למשאו למטא אדם למטא בגדים. מנעו בהדיא כתיב ביה (ויקרא ט"ו) ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו. ומשאו, דלאחר שהוכיח הכתוב דין מנע המשכב ודין מנע של מרכב נאמר והנושא אותם יכבס בגדיו, אלמא במשכב בין מנע בין משא מעונים כבוס בגדים, אבל במרכב חילק הכתוב בין מנע למשא דכתיב (שם) וכל המרכב אשר ירכב עליו הוב יטמא, ואילו יכבס בגדיו לא כתיב: וְאִין מְשָׁבֵב עוֹשֶׂה מְשָׁבֵב. דכתיב (שם) כל המשכב אשר ישכב עליו הוב יטמא, זב עושה משכב ואין משכב עושה משכב. הילכך אם נגע משכב הוב בכלים אינם אלא ראשון לטומאה. נמצא זב למעלה ממשכב:

משניות מבוארות – קהתי

בין הנוגע בו ובין הנושא טעון כיבוס בגדים, ואילו במרכב הבדיל הכתוב בין הנוגע בו לנושא, שבנוגע בו לא נאמר כיבוס בגדים. לְמַעְלָה מִן הַמְּשָׁבֵב: הַזָּב, שֶׁהֵזַב עוֹשֶׂה מְשָׁבֵב – זב השוכב על דבר הראוי לשכיבה, עושה אותו משכב הזב, היינו אב הטומאה, וְאִין מְשָׁבֵב עוֹשֶׂה מְשָׁבֵב – אבל משכב הזב הנוגע במשכב שהוא טהור, אינו עושה אותו משכב הזב, אלא ראשון לטומאה, שנאמר (ויקרא טו, ד): "וכל משכב אשר ישכב עליו הוב יטמא" – זב עושה משכב ואין משכב עושה משכב.

מקום נטמא המרכב, וחזור ומטמא לאדם שישב על האבן; לְמַעְלָה מִן הַמְּרֻכָּב: מְשָׁבֵב – דבר המשמש לשכיבה; שאף משכב הזב (והוא הדין מושב, היינו דבר המשמש לישירה) מטמא תחת אבן מסמא; ועוד חמור הוא ממרכב, שְׂשׂוּהָ מִגְעוֹ לְמִשְׂאוֹ – שאף אדם הנוגע במשכב הזב טמא למטא בגדים כמו הנושא, כמו שנאמר בזב (ויקרא טו, ה): "ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו" וגו'. אבל הנוגע במרכב הזב אינו מטמא בגדים, שנאמר (שם טו, ט): "וכל המרכב אשר ירכב עליו הוב יטמא. וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב, והנושא אותם (את המשכב או את המרכב) יכבס בגדיו". נמצא במשכב הזב

אגרות קודש

בי"ה, כ"ד מ"ח, תשי"ב

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה ישראל שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ב מ"ח, והקודמי.

ת"ח ת"ח על הבשורה טובה מסידור הענין דאחב"י מספרד, ויהי רצון שתהיי זו התחלה טובה לקירוב הלבבות באופן דהלוך הוסיף הלוך ואור עד לקיום היעוד, ועשיתי אותם לגוי אחד וגוי ועבדי דוד מלך עליהם, בביאת משיח צדקנו בב"א.

ומענין לענין באותו ענין, ע"ד הנחיצות דהתועדות ד"יט כסלו הבע"ל וניצולה, וכן הימים שלפני זה ושל אחרי זה להפצת המעינות, וכבר כתבתי בזה גם לועד הכפר, וכיון שנגע בזה במכתבו הוא, וכן בהנוגע ומוכרח להעשות בזה מצד צעירי אגו"ח הנני חוזר על הנקודה, שהכרח הנ"ל וכן בימים שלפני זה ובימי חנוכה שלאחרי זה, ובמילא יש זמן להקיף מספר רב של מושבות בניי, ולנחיצות הדבר כתבתי להועד שאעורר המגבית המיוחדת להשתתף בזה בחצי ההוצאות שבהתועדות דכפר חב"ד, ועד"ז בחצי ההוצאות דצעירי אגו"ח במבצע האמור, שמבצע הפצת המעינות בקשר שנת המאתים, ובשנה זו גופא ברי"ה לדא"ח אשר הנחילנו אבותינו הקדושים זצוקלה"ה ז"יע והיא תורת הבעש"ט ז"ל (כלשון אגרת הקדש של אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, עי"ש).

ויהי רצון אשר כנ"ל עי"ז יתקרב הענין דפדה בשלום נפשנו, כמבואר שם, ומגאולה פרטית לגאולה הכללית, כמבואר באגה"ק לרבנו הזקן, שהתחלתה אין ישראל נגאלין אלא בצדקה, וסיומה, יאר ה' פניו אתנו סלה אכ"י"ר.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

ג.ב. כמובן מרשותו וזכותו לפרסם הנ"ל באופן המתאים.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

דף ע עמוד ב: הגמרא מבארת את טעמו של רבי עקיבא: **וְרַבִּי עֲקִיבָא** הסובר שקרבנות המוסף קרבו לאחר תמיד של שחר, טעמו **בְּדִקְתָּנִי מַעֲמָא** בברייתא, לפי שבקרבנות מוסף של שאר המועדים נאמר (במדבר כח כג) **'מִלְכָּד עֲלֵת הַבִּקְרָא אֲשֶׁר לְעֵלֵת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת אֱלֹהֵי הַיָּינוּ** את המוספים, **אֲלֵמָא** - מוכח מכאן שהמוספין עם **תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר עֲבִיד לָהּ**, והוא הדין למוספי יום הכפורים.

מקשה הגמרא: **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** הסובר ששעיר הנעשה בחוץ קרב עם תמיד של בין הערביים, לאחר שני האילים, **הָאֵי** - הפסוק [האמור בקרבנות יום הכיפורים] **'שְׁעִיר עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלְכָּד חֲטָאת הַכֹּפְרִים**, ממנו משמע שהשעיר הנעשה בחוץ קרב מיד לאחר השעיר הנעשה בפנים, לפני אילו ואיל העם, וכפי שאמר רבי עקיבא בתוספתא, **מֵאֵי עֲבִיד לָהּ**.

מתרצת הגמרא: **הָהוּא מִיַּפְעֵי לָהּ** - לדעת רבי אליעזר, הטעם שנסמכו בתורה שני השעירים הוא כדי ללמדנו **שֶׁעַל מַה שָּׁזָה** [השעיר הנעשה בפנים] **מִכֹּפֵר אִף זֶה** [שעיר הנעשה בחוץ] **מִכֹּפֵר**. כשם שהשעיר הנעשה בפנים המכפר על הנכנס למקדש בטומאה, אינו מכפר אלא על מי שיש לו ידיעה, היינו שידע תחילה שנטמא אלא ששכח ונכנס, אף שעיר הנעשה בחוץ אינו מכפר אלא על מי שיש לו ידיעה, והיינו שכשנכנס לא ידע עדיין שנטמא ורק לאחר שנכנס נודע לו מכך.

הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בשיטת רבי עקיבא, על אופן הקרבת כבשי המוסף ביום הכפורים: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מְשֻׁמוּ** של רבי עקיבא, כבש **אֶחָד** משבעת כבשי המוסף היה **קָרַב עִם תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר**, ו**שְׁשָׁה** הנוספים היו קרבים **עִם תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים**. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר מְשֻׁמוּ** של רבי עקיבא, **שְׁשָׁה** כבשים היו **קָרְבִין עִם תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר**, ו**אֶחָד עִם תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים**.

מבררת הגמרא: **מֵאֵי מַעֲמִייהוּ דְרַבְּנָן** - מה טעמם של רבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון, שחילקו את הקרבת כבשי המוסף לשני זמנים. משיבה הגמרא: לפי ש**תָּרִי קָרְבֵי** הסותרים זה את זה **בְּתֵיבֵי** בענין זמן הקרבת קרבנות מוסף. **בְּתֵיב 'מִלְכָּד עֲלֵת הַבִּקְרָא** וגו' **תַּעֲשׂוּ אֶת אֱלֹהֵי**, מכאן למדנו שהמוספים קרבו לאחר תמיד של שחר ולפני עבודת היום. ומאידך לאחר עבודת היום **בְּתֵיב** (ויקרא טז כד) **'וַיִּצַא וַיַּעֲשֶׂה אֶת עֲלֹתוֹ וְאֶת עֲלֵת הָעֵם**, ועולת העם מקרבנות המוסף היא, ולמדנו אם כן שקרבנות המוסף קרבו לאחר עבודת היום. **הַלְבָּף** - כדי לקיים את שני הפסוקים, **עֲבִיד הַכֶּהֱן מַנְיִיהוּ הָכָא** - חלק מהם בבקר, ו**מַנְיִיהוּ הָכָא** - וחלק נוסף לאחר עבודת היום.

הגמרא מבררת במה נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון בן אלעזר: **בְּמֵאֵי קָא מִיַּפְלָגֵי** - באיזו סברא נחלקו, שזה אומר שכוונת התורה לומר שאחד קרב בבוקר וששה לאחר עבודת היום, וזה אומר להיפך. מבארת הגמרא: **רַבִּי יְהוּדָה סָבַר, עֲבִיד חֵד כבש בְּדִקְתָּיב** - כדי לקיים את הפסוק **'מִלְכָּד עֲלֵת הַבִּקְרָא**' [המלמדנו לסמוך את המוסף לתמיד של שחר]. **וְהֵרַר עֲבִיד עֲבוּדַת הַיּוֹם**, ורק אחר כך ישלים את ששת הכבשים הנותרים. כיון שאם יקריב בבוקר את כל הכבשים, יש לחשוש **דִּילְמָא חוּלְשָׁא חֲלִישׁ בְּהֵן גְּדוּל** ולא יהיה בכוחו לעשות את עבודת היום שהיא עיקר כפרת יום הכיפורים.

וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן סָבַר, בֵּינָן דְּאֵתְחִיל לְהַקְרִיב אֶת הַמוּסָפִים בבוקר [כפי שדרשו מהפסוק 'מלכד'], **עֲבִיד שְׁשָׁה** מהכבשים באותה שעה. לפי שאם ישאיר הרבה כבשים לאחר עבודת היום, יש לחשוש **דִּילְמָא** יחלש מטרחת עבודת היום ו**פִּשְׁעַ** ולא ישלים להקריב את המוספים. ומאידך, אין לחשוש שמא לאחר שיקריב בבוקר ששה כבשים למוסף יחלש מלעשות את עבודת היום [כדברי רבי יהודה], כיון **דְּלִגְבֵי עֲבוּדַת הַיּוֹם זְרִיז הוּא** לעשותה גם בחולשתו.

המקראות:

אגרות קודש

בי"ה, י"ט מ"ח, תש"כ
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה למכתבו מט"ו מ"ח, בו כתב אשר בקשוהו לקרות הרצאה בחוג, אשר לפני כשנתיים, כבר הרצה לפניכם.

והנה אינו מובן הספק, כיון שפעם אחת הרצה ובמעמד אנשים רבים, למה לא יעשה כן עתה, ובפרט כשהמסגרת יותר קטנה, והרי בטח יכול לנצל הזדמנות זו לדבר ע"ד השקפת תורה"ק תורת חיים על תפקיד האדם אופן עבודתו את הבורא וכו', ובמ"ש שאפשר ישאלוהו כמה שאלות, הנה באם תהי' מוכנה אצלו תשובה, על אתר מה טוב, ובאם לאו הרי תמיד יכול לאמר כיון שאין השאלה בגוף ההרצאה שלו, יתן התשובה במועד אחר במסיבה שני' או בכתב וכיו"ב.

אינו כותב מתי צ"ל הרצאה האמורה, וכנראה יש בידו רשימת הרצאה הראשונה, כדאי שישלחה לכאן, והי' מושג יותר בהיר בכל הענין.

במ"ש אודות ריכטליניע בהנוגע להרצאה האמורה, בודאי יש אצלו כמה מאמרי חסידות וכן התניא עם מפתח הענינים, וכן מפתח לתורה אור ומפתח ללקו"ת שהו"ל זה עתה, וע"פ מפתח הענינים מהנ"ל יכול למצוא אותם הענינים בהם מעונין יותר.

בעת רצון יזכירו את בנו ש"י על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע מתאים לתוכן כתבו.

בודאי למותר לעוררו להוסיף אומץ בכלל בהפצת המעינות, וגם הזדמנות האמורה יכולים לנצלה להפצה זו כמובן, ובפרט שכנראה ישתתפו בהמסיבה אנשים בעלי השפעה על חוגים מסוימים, ובפרט אשר נמצאים אנו בשנה זו, בשנת המאתים להסתלקות הילולא של הבעל שם טוב, עת וזמן מסוגל להפצת המעינות ועד שיגיעו גם חוצה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

בי"ה, כ"א מ"ח, תש"כ
ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א נו"נ רב פעלים
מו"ה יעקב יצחק ש"י

שלום וברכה!

במענה למכתבו מאור לעש"ק, בו שואל במ"ש בס' תניא קדישא פרק י"ב, והבינוני הוא שלעולם אין הרע גובר כ"כ ולא עבר עבירה מימיו ולא יעבור לעולם וכו', ושואל האם תשובה מאהבה מועילה לענין זה להחשב כאילו לא עבר מעולם.

בגוף שאלתו, מבואר במס' יומא פ"ו סוף ע"א, דתשובה מאהבה עוקר עונו מתחלתו, אבל בהנוגע למ"ש בתניא, יש בזה מקום עיון, שהרי מדגיש שם שלא נקרא עליו שם רשע אפילו רגע אחד כל ימיו, כן מבואר שם פרק א', ואם אח"כ עשה תשובה נקרא צדיק גמור.

שלכן למרות שדוחק קצת בסגנון, לומד הנני פירוש הנאמר בתניא ריש פרק י"ב, שהכוונה, שמעמד ומצב הבינוני הוא באופן כזה, שאינו שייך לעבירה לא בעתיד ולא בעבר, ואף שאפשר שבעבר הי' במצב אחר, הרי נשתנה בינתיים ע"י עבודתו ופעולותיו וכו'.

ועפ"י מתורץ ג"כ האמור בתניא ר"פ י"ד: שכל אדם יכול להיות בינוני בכל עת ובכל שעה, ז.א. אפילו רשע גמור ביכולת כל האמור שהרי אין לך דבר העומד בפני התשובה, ויכול לשוב באופן כזה שלא יהי' שייך לכל העניינים המנויים בפרק י"ב.

אף שאין מזכיר עד"ז, תקותי, שניצל העניינים והאפשריות דחדש תשרי ובפרט שהוא נקרא חדש השביעי מושבע בכל טוב וכדרז"ל במד"ר במקומו על הפסוק.

ויהי רצון שכיון שהוא גם חדש הכללי לכל השנה, הנה תומשך הברכה בכל העניינים הפרטים וגם הכללים גם יחד, ובהם גם הפצת המעינות עד שיגיעו גם חוצה, ובפרט אשר השנה, היא שנת המאתים להסתלקות ההילולא של הבעל שם טוב אשר לכשיפוצו מעינותיו חוצה, קאתי מר, דא מלכא משיחא.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

ב"ה, כ"ב מרחשון, ה'תש"כ

ברוקלין, נ.י.

הווי"ח אי"א נו"מ בעל מדות תרומיות ענף

עץ אבות וכו' הרש"ז שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי המברק של כ', ועונה לו במכתב מהיר דחוף, ולא במברק כדי שיהי' ברור יותר, וחושבני שההבדל בימים אחדים לא מעלה ולא מוריד.

שואלים מה ילמדו בהמשך לסיום התניא.

לדעתי - מהנכון שימשיכו בלימוד סי' תורה אור, ומהטעמים שבזה גם זה שהמקריא או המרצה לפני החוג ימצא ביאורים על המאמרים שבסי' תורה אור, בפרט הראשונים, בסי' תורת חיים לאדמו"ר האמצעי, ועל חלק מהמאמרים גם בסי' אור התורה לאדמו"ר הצמח צדק לקו"ת לג"פ, וכמובא בהערות וצייונים בסוף סי' תורה אור, הוצאת קה"ת, הנשלח לכ' בחבילה בפ"ע.

וארשה לי להוסיף על פי מאמר הידוע של חכמינו ז"ל גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, שיהי רצון שיקויים זה גם בלימודם האמור.

בטח קבל מכתבי בעתם, וכן המפתחות ללקוטי תורה, ופ"ש אישית ששלחתי על ידי המבקרם כאן בחודש תשרי, ובודאי יכתוב לי גם מזה.

ומדי כתבי לכי מוכרחני להביע צערי מזה שכפר חב"ד ב' וגם שיוון חב"ד בירושלים לא נכנסו עדיין אפילו לידי שלב ראשון של הגשמה בפועל, שמלבד שלעת כזאת כל רגע יקר הוא, הרי עוד זאת שבינתיים היו כאלה שאילו נכנסו המבצעים הנ"ל עכ"פ לשלב ראשון לא היו מתפזרים במקומות אחרים, ואחרים נמנעו מלנסוע לאה"ק ת"ו מלכתחילה. אבל כיון שיש לנו כלל גדול שאין צועקין על העבר (אף שלפעמים קשה להבליג), עיקר כתבי על העתיד שתקותי שכי' ינצל כל השפעתו בהאמור שיתקדמו העניינים בפועל עכ"פ מכאן ולהבא, וכן בכללות עניני חב"ד באה"ק ת"ו.

וכסיומי בכמה מכתבים שלי בשנה זו, אנצל הזדמנות זו להזכיר שהשנה הזאת היא שנת ה-200 להסתלקות-ההילולא דהבעל שם טוב. והרי הבעש"ט, על פי שיחות כ"ק מו"ח אדמו"ר שנדפסו בקונטרס ח"י אלול תש"ג, ראשית עבודתו עוד טרם התגלותו היתה להתעסק לטובת צרכיהם הגשמיים של אחב"י, וגם השפיע על הצדיקים הנסתרים שבדורו בכיוון זה, כמבואר בארוכה בשיחות הנ"ל, עיין שם [כיון שספק אצלי אם יש תחת ידו חוברת הנ"ל נשלחה אף היא בצירוף לסי' תורה אור].

בכבוד ובברכה להצלחה מופלגה בכל הנ"ל.

העובר הוא בר קיימא, הרי ודאי כבר נולד לאחר תשעה חודשים, ויש לו לפטורה מחליצה ולהתירה לשוק, אלא בהכרח שחליצתה אינה מתירה אותה משום החשש שמא היתה צרתה מעוברת בשעת החליצה בעובר שאינו בר קיימא, וכל זמן שאשת המת מעוברת אין היא וצרתה ראויות לחליצה אפילו שלבסוף הפילה, וכדברי ריש לקיש.

הגמרא דוחה את ראיית רבי אלעזר. מקשה הגמרא: ולמצינו – הלא גם לשיטתך שכל זמן שאשת המת מעוברת אין מועילה חליצה יש להקשות, שתחלוץ לאחר תשעה חודשים למיתת הבעל, ותנשא לאחר תשעה חודשים למיתתו. שכן לאחר זמן זה הצרה בודאי אינה מעוברת עוד מהבעל, וממה נפשך היא מותרת לשוק, שכן אם הפילה הצרה נפטרה בחליצה, ואם ילדה ולד בן קיימא נפטרה משום שיש לו בן, ואילו מדברי המשנה משמע שלא תנשא עד שתדע אם צרתה מעוברת או לא. ואף לאחר תשעה חודשים. אלא בר מינה דההיא – השאר משנה זו בחוץ ואל תוכיח ממנה כלום, וטעם מה שלא תחלוץ ותנשא הוא משום דאכפי בר אבא ורב חיננא בר אבא דאמרי תרניהו בטעם מה שלא תחלוץ עד שתדע אם צרתה מעוברת, הוא משום שיש לחשוש שפמא יהא ולד צרתה בן קיימא, ונמצא שאתה מצריכה לחלוצה כריו לכהונה. שכן אם ילדה צרתה בן בר קיימא, נמצא שהיתה חליצתה שלא לצורך ואינה חליצה, ומעיקר הדין היא כשירה לכהונה. אך מאחר שלא ידעו הבריות שילדה צרתה וחליצתה אינה חליצה יחזיקוה כחלוצה הפסולה לכהונה, ועל כן אין להתירה לכהן מבלי שיכריזו עליה בית דין שאינה חלוצה. וכדי שלא להזדקק להכרות בית דין, אמרו שלא תחלוץ עד שתדע בודאי שלא ילדה צרתה.

שואלת הגמרא: ותחלוץ אף מספק, ואם יתברר שלא היתה זו חליצה לצריכה – נצריכה כרוז כדי להתירה לכהונה, ומדוע אנו אוסרים עליה את החליצה כדי למנוע את ההכרזה. משיבה הגמרא: חששו חכמים דלמא איפא איניש דהוי בחליצה ולא הוי כהכרזה – שמא יש אדם שהיה בשעת החליצה ולא היה בשעת ההכרזה, וכשיראה שהיא נשאת לכהן אתי למימר קשרי חלוצה לבחן – יבוא לומר שהתירו לחלוצה לבחן. על כן אסרו עליה לחלוץ עד שיתברר האם היא צריכה לחליצה או לא.

הגמרא מביאה דחיה נוספת על הוכחת רבי אלעזר: אמר ליה אבי לרבי אלעזר, מה ראייה היא מהמשנה שאין חליצתה חליצה אפילו אם העובר אינו בר קיימא, מדי – וכי לא תחלוץ ולא תתייבם קתני במשנה, והרי לא תנשא ולא תתייבם קתני. ובאה המשנה להשמיענו שאין מתירים אותה להנשא לשוק בלא חליצה, ואין הולכים אחר רוב נשים שמתעברות ויולדות ולד בר קיימא ותולים שגם צרתה היא מהרוב. אבל אי חליץ לה יבמה בתוך תשעה חודשים ממייתת בעלה הוי נמי דשריא – יתכן שהיא אכן מתרת להנשא לשוק לאחר תשעה חודשים, משום שחליצת מעוברת שמה חליצה. ואם כן המשנה מתפרשת גם לשיטת רבי יוחנן, ואין להוכיח ממנה לריש לקיש.

הגמרא מביאה ברייתא כדברי ריש לקיש: תניא פנותיה דריש לקיש, תחלוץ למעוברת ולבסוף הפילה, צריכה שוב חליצה מן האתני. הרי שחליצת מעוברת לא שמה חליצה, וכדברי ריש לקיש.

רבא פוסק הלכה כריש לקיש בשלשה מקומות שבהם נחלק על רבי יוחנן: אמר רבא, הלכתא פנותיה דריש לקיש בהני תלת – בשלש הלכות אלו. תרא – ההלכה הראשונה היא, הא דאכפי – מה שאמרנו לעיל, שביאת מעוברת אין שמה ביאה, וחליצת מעוברת אין שמה חליצה.

ואידך – ההלכה השניה היא, במחלוקת שנחלקו בביאור דברי המשנה בבבא בתרא (בבא). דתני, שכיב מרע התיחל את נכסיו לירשויו על פיו, שלא כפי דיני ירושה של התורה, ואמר זאת בלשון מתנה ולא בלשון ירושה, אם ריבה נכסים לאחד מבניו ונתן לו יותר משאר הבנים, וכן אם מעיט נכסים לבן אחד ונתן לו פחות

דכל העולה ליבום עולה לחליצה – כל יבמה שראויה ליבום וביאת היבם עליה קונה אותה ופוטרת אותה מזיקתה, ראויה אף לחליצה וניתרת לשוק על ידה. ואולם כל שאין עולה ליבום אינו עולה לחליצה – אין חליצתה חליצה. ואם לדברי רבי יוחנן מעוברת אינה ראויה ליבום בהכרח אף חליצתה אינה חליצה, ואין שום מקום לחלק בין יבום לחליצה.

רבא גורס בברייתא כגירסא הראשונה שהובאה לעיל, ומתוך תירוץ אחר: אלא אמר רבא, הכי קאמר, הוונם את יבמתו ונמצאת מעוברת, הרי זו לא תנשא צרתה לשוק, שפמא יהא ולד בן קיימא, וביאת מעוברת בעובר בן קיימא לא שמה ביאה, וחליצת מעוברת בבר קיימא לא שמה חליצה. ואף שאם הוא בן קיימא אינה ראויה כלל לחליצה, מכל מקום היא אסורה להנשא. וטעם הדבר הוא משום שהולד אינו פוטר את נשי אביו ומתיר אותן לשוק עד שיצא לאויר העולם, וכל זמן שלא נולד נחשב אביו כמי שאין לו בנים לענין שתיאסר אשתו לשוק, ואפילו שאינה ראויה ליבום וחליצה.

הגמרא מביאה ברייתא כדברי רבא: תניא פנותיה דרבא, הוונם את יבמתו ונמצאת מעוברת, הרי זו לא תנשא צרתה לאדם מהשוק כל זמן שהעובר לא נולד, שפמא יהא ולד בן קיימא, ואין ביאה וחליצה של מעוברת פוטרת אותה מזיקתה, אלא רק הולד פוטר אותה, ואף הולד אין פוטר עד שיצא לאויר העולם.

הגמרא מקשה מברייתא זו על שיטת ריש לקיש: מעמא שאין ביאת וחליצת המעוברת פוטרת את צרתה, משום דשפמא יהא ולד בן קיימא הוא, הא אם לבסוף יתברר דלא הוי ולד בן קיימא, מיפטר צרתה מחליצה וניתרת לשוק על ידי ביאת המעוברת. לימא תיתי ויתברר מהברייתא על מה דאמר ריש לקיש שביאת מעוברת אינה ביאת יבום.

מתרצת הגמרא: אמר רב ריש לקיש, הכי קתני בברייתא, הוונם את יבמתו ונמצאת מעוברת, הרי זו לא תנשא צרתה, שפמא לא יהא הולד בן קיימא, וחליצת מעוברת לא שמה חליצה, וביאת מעוברת לא שמה ביאה, ועל כן אין ניתרת צרתה לשוק, ואם תאמר, הלך – יש ללכת) אחר רוב נשים, ורוב נשים ולד מעליא לדין – ולד בר קיימא הן יולדות, ויש לסמוך על רוב זה ולהתיר את צרתה לשוק כדן אשת מת שיש לו בנים, לא כן הוא, אלא אף אם הוא בן קיימא מכל מקום הולד אין פוטר את אשת אביו מחליצה עד שיצא לאויר העולם.

רבי אלעזר מוכיח כדברי ריש לקיש מהמשנה להלן: אמר רבי אלעזר, אפשר איתא להא דריש לקיש – וכי יתכן שהלכה כדברי ריש לקיש שביאת וחליצת מעוברת אינן נחשבות ליבום וחליצה, ולא תנן לה כהמתניתין – ולא נשנה דבר זה באחת המשניות. נפק דק ואשפח – יצא רבי אלעזר ודייק ומצא משנה כדברי ריש לקיש. דתנן להלן (קטו), האשה שהלך בעלה והלכה צרתה עמו למדינת הים ולא היו לו בנים באותה שעה, ובאו ואמרו לה לאשה זו מת בעלי, הרי זו לא תנשא לאדם מן השוק, וכן לא תתייבם לאחיו, עד שתדע בודאות מה דינה, שכן יש לה לחשוש שפמא מעוברת היא צרתה, ונמצא שהיא פטורה מיבום.

וסבר רבי אלעזר שמה ששינונו במשנה לא תנשא, הוא אפילו על ידי חליצה. ולפי זה שאל: בשלמא מה ששינונו דיבומי לא תתייבם, הוא משום שפמא מעוברת צרתה ויהא הולד בן קיימא, ואם ייבמה אחי בעלה יפגע באיסור אשת אח דאורייתא, שכן היא אשת אח שיש לו בנים. אלא שיש לשאול על מה ששינונו לא תחלוץ ותנשא, אמאי לא תעשה כן. בשלמא מה שלא תחלוץ בתוך תשעה חודשים ממייתת בעלה ותנשא בתוך תשעה חודשים הללו, מוכן מדוע לא תעשה כן, שהרי תינין נפק – ספק הוא שמא צרתה מעוברת בעובר בר קיימא וחליצתה אינה חליצה, ומכל מקום אינה נפטרת מחמת עובר זה, שכן אין הולד פוטר עד שיצא לאויר העולם כמבואר לעיל. אלא שעדיין קשה, שתחלוץ בתוך תשעה חודשים למיתת הבעל, ותנשא לאחר תשעה חודשים למיתתו, שכן באופן זה ממה נפשך היא מותרת לשוק. שהרי אם לא היתה צרתה מעוברת או שעוברת אינו בר קיימא חליצתה חליצה. ואם

יבמות. החולץ ליבמתו – פרק רביעי דף לו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קלה תוספות

1 בשלמא בתוך שלשה חדשים כו' – אין גירסא זו נכונה, כדפירש בקונטרס.
2 ועוד: דאי אפשר כלל לדקדק מדאינה חולצת תוך שלשה לנישא אחר
3 שלשה, דחליצת מעוברת לא שמה חליצה. דהא דאי תוך שלשה מודה רבי יוחנן
4 דאין חולצת, כדנתן; היבמה לא תחלוץ עד שיהיו לה שלשה חדשים. ועממא, משום
5 דאינה עולה לייבום, דאפילו יבא אליהו ויאמר
6 ולבן מי מעברא – לאו בת ייבום היא, ולכן
7 אינה עולה לחליצה. אבל בתוך תשעה – בת
8 ייבום היא אם יבא אליהו ויאמר דלא מעברא,
9 או אפילו הפילה. לכך דייק שפיר, אלא הכי
10 גרסינן: תחלוץ בתוך תשעה ותנשא לאחר תשעה.
11 ותנשא לאחר תשעה – תימנה: דלאו מסיק
12 אדעתיה האי ולטעמך דפרקי! ונמצא אהת
13 מצריכה כרוז לכוונה – דדוקא בשאר נשים דלאו
14 גרושות איירי. וכן מוקי לה בהדיא בפרק בתרא
15 (יבמות קט"ב). והא דפרקי לקמן (מ"ב) גבי
16 דחיבמה לא תחלוץ עד שיהא לה שלשה חדשים,
17 ומפרש בגמרא מעיקרא טעמא שמה היא ולד
18 של קיימא ונמצא מצריכה כרוז לכוונה, תיח
19 אלמנה, גרושה נמאי איבא למימרי? אומר רבינו
20 יצחקי: משום דהתם בא להשמיענו דין כל הנשים
21 שנופלות לייבום, ואם היה דין אחר לגרושה –
22 הזה ליה לפרושי. אבל תבא, דאיירי אם אירע בו
23 מעשה באשה שהלך בעלה וצרתה למדינת דים,
24 איירי שפיר דוקא בתרא נשים דלאו גרושות.
25 ועירפא מינה בפרק בתרא. דמוקי ההיא ד"האשה
26 שלום" דוקא בגרושה, דפרקי מינה אחתיא דמייתי
27 הכא. הלכתא כריש לקיש בהני תלת – הא
28 דפליגי בפרק שני דחולץ (כ"ט) גבי ישנה שחיטה
29 מתחלה ועד סוף – לא חשיב הכא. אף על גב
30 דסבירא ליה כוותיה בפרק שני דחובים (ל"א)
31 היינו משום דריש לקיש משמיה דלי שם סבא
32 אמרה. ותימנה, דלא חשיב אה דפרק קמא דמתבת
33 עבודה זרה (ג"ב). דתניא כותיה דריש לקיש דנשא
34 ותנן מותר, כיון דחשיב הכא מידי דתניא כוותיה
35 ואומר רבינו יצחקי: דמכל מקום, התם הלכתא
36 כרבי יוחנן, דהתם, גבי אה דתנן וחובים אמורים
37 לפניהם אסור לאחריהם מותר, פריך: חכמים
38 היינו תנא קמא ומשני: נשא ותנן איבא ביניהו.
39 ובפרק קמא דסנהדרין (ט"ו) גבי זבא וארי, דתניא
40 כוותיה דריש לקיש – התם פליגי אליבא דרבי
41 אלעזר ולא סבירא להו כוותיה. משום ירושה
42 לא אמר כלום – טעמא מפרש התם מבתניתין:
43 לפי שהתנה על מה שכתוב בתורה. ורבי יוחנן
44 בן ברוקא פליגי בפרק "יש נחלתי" (בבא בתרא
45 ק"א) ואמר: דאמר על מי שראוי ליוש –
46 דרבי קיימם. ועמא ומפרש התם, משום דכתיב:
47 "יהי ביום הנחילו את בני" – התורה נתנה
48 רשות לאב הנחול לכל מי שירצה. והא דכתיב:
49 "לא יוכל לבכר" – היינו דוקא חלק בכורה, אבל
50 חלק פשוט – יכול. ורבנן – "ביום הנחילו את
51 בני" מוקמי לדרישא אחריית, וילא יוכל לבכר"
52 איצטריך, משום דהורע כוון שאין נוטל בראי
53 כממוזק, וסלקא דעתך הדורע כחו נמי בהא. אי
54 נמי איצטריך, דסלקא דעתך כיון דשנואה שנואה
55 בנישואיה – דיכול לבכר.
56 ואמר
57 ואמר

1 הכל העולה לייבום כו' – דביאתה פוטרתה. עולה לחליצה – דכתיב (דברים כה) "אם
2 לא יחפוץ האיש לקחת יבמתו וחלצה" וכו'. שמה היא חולד של קיימא וכיאת מעוברת
3 – בולד של קיימא לדברי הכל לא שמה ביאה, דטעמא דרבי יוחנן משום שמה יבא
4 אליהו ויאמר נפל הוא, והכא ליבא למימר הכי. והולד אין פוטר עד שיצא לאויר
5 העולם. הא לא ידע של קיימא – דלמפרע
6 בת יבום היא, הוה מיעטרא צרתה. ואין צריך
7 לחזור ולבעול לאחר שהפילה. אמר לך ריש
8 לקיש הכי קתני – כלומר, לא קתני שמה ידא,
9 אלא שמה לא ידא. והאי דקתני סיפא ולד אינו
10 פוטר כו', דמשמע דבשל קיימא מיירי – הכי
11 קאמר: ואם תאמר, הלך אחר רוב נשים, ורוב
12 נשים ולד מעליא ילדן, ונהו דביאתה לא פטרה,
13 מיהו פטרה משום הולד – הולד אין פוטר עד
14 שיצא לאויר העולם. שהלך בעלה – ואין לו
15 בנים. לא תנשא – קא סלקא דעתך, אפילו על
16 ידי חליצה קאמר, דלא תנשא לשוק לעולם.
17 היא צרתה – אותה צרתה שהלכה עמו. אבל
18 אי שמעה עליה שאינה מעוברת – תתייבם,
19 ולא חיישנן שזמא נשא בעליה אחרת במדינת
20 הים. ולכחי תנן היא צרתה, והכי מפרש בפרק
21 "האשה". אלא לא תחלוץ – ותנשא לשוק.
22 אמאי – אי חליצת מעוברת שמה חליצה
23 תחלוץ ממה נפשך, דבין צרתה מעוברת ובין
24 אינה מעוברת – הרי חליצה פוטרתה. כשלמא
25 תחלוץ בתוך שלשה וחנישא בתוך שלשה –
26 שמת לא אפשר דהיינו ספק – דבין תשעה
27 לראשון או בן שבעה לאחורין, דאפילו נשאת
28 שני ימים בתוך שלשה חדשים וילדה בסוף
29 תשעה לבעל הראשון – אבתי איבא למימר
30 שמה בן שבעה לאחורין הוא. ואף על פי שאין
31 אלא ששה חדשים ושני ימים, דקיימא לן (ראש
32 השנה י"א.) יולדת לשבעה יולדת למקוטעין.
33 ואף על גב דהיא אבן ודאי מעוברת, דהא
34 מדקתני שמה מעוברת צרתה, מכלל דאחר זמן
35 מרובה שהלך בעלה למדינת הים קמיירי – לא
36 פלוג רבנן בנשים, אלא כולן צריכות להמתין.
37 אלא תחלוץ בתוך שלשה ותנשא לאחר כו' –
38 וקשה לי: הכי מצי לאחוריה הכי? נהי נמי
39 דחליצת מעוברת שמה חליצה, הני מילי –
40 בנפל, אבל הכא – הא איבא למיחש שמה
41 צרתה מעוברת בולד בן קיימא, ואין ביאה
42 וחליצה פוטרת בה לדברי הכל, אלא ולד.
43 והולד אין פוטר עד שיצא לאויר העולם: ונראה
44 בעיני דחבי גרסינן: כשלמא תחלוץ בתוך תשעה
45 ותנשא בתוך תשעה – לא דהיינו ספק שמה
46 היא ולד צרתה בן קיימא, ואין ביאה וחליצה
47 פוטרת אלא ולד, והולד אין פוטר עד שיצא
48 לאויר העולם. ולא גרסינן: "אי בן תשעה
49 לראשון", ופירושו היה בספרים משבושים. אלא
50 תחלוץ בתוך תשעה ותנשא לאחר תשעה ממה
51 נפשך. אי מעברא צרתה הפילה, או לא
52 מעוברת הואי – הרי חליצה זו ואי ולד של
53 קיימא הוה – הרי יבא לאויר העולם. אלא לאו,
54 משום שמה מעוברת צרתה היתה בשעת
55 חליצה, ואין הולד של קיימא, וההיא חליצה לא
56 פטרה כריש לקיש, הואיל ואחת מן מעוברת
57 לא שייכא לחליצה ההיא שעתא, דאמרנן עין
58 עליו. ולטעמך – אי טעמא דלא תחלוץ משום
59 ספק מעוברת צרתה בשעת חליצה היא – תחלוץ לאחר תשעה, דהשתא דאי לאו מעוברת היא, ותנשא. ומאי טעמא קתני עד שתרע,
60 כלומר, מהדיא לא תידוק סיעתא לריש לקיש. דהא דקתני לא תחלוץ בתוך תשעה ותנשא לאחר תשעה, התם טעמא לאו משום ספק יבמה לשוק הוא, אלא כדאבי בר אבין כו'.
61 שמה היא ולד – צרתה. בן קיימא – ונמצא חליצתה שלא לצורך, וכשרה לכוונה. ומי שראה בחליצה מחזיקה בפסולה לכוונה, ואתה צריך להכריע: דעו שזו לא פסלה חליצתה.
62 [אמר ליה] אבי מירי לא תחלוץ ולא תתייבם קתני – דתידוק מינה סיעתא לריש לקיש? לא תנשא קתני – דלא תנשא לשוק בלא חליצה לסמוך ולומר צרתי וילדה לבעלי, אף
63 על פי שרוב נשים יולדות. אבל אי חליצה, אפילו אין פוטר עד שיצא לאויר העולם. על פיו – אחרי דברי פיו, ולא
64 בסתם ירושה שתיקתה. ריבה לאחר ופיעט לאחד או שתשעה לו את הכבוד דבריו קיימים – דלכוולן נתן בחייו, ואין כאן ירושה ליתול בכורה, ולא שפוטת ליתול בשוה, אלא מה
65 שריבה – ריבה, ומה שחילק – מיטעט, ואם אמר משום ירושה – פלוגי שדה פלוגתי, ופלוגי שדה פלוגתי. לא אמר כלום – שהתנה על מה שכתוב בתורה, ותנאו בטל, הואיל
66 ולא חילק לפשוט בשוה, ולבכור פי שנים. בתחלה – נתנן שדה פלוגתי לפלוגי וירשה. כאמצע – ירשה ותנן לו וירשה. בסוף – ירשה ותנן לו.

101 העולם

1 ואמר ריש לקיש לעולם לא קנה כו' – אף על גב דרבא גופיה קאמר ב"ש נוחלין" (בבא
2 בתרא קלא), דהלכה כרבי יוחנן בן ברוקה – מכל מקום נפקא מינה דהלכה כריש
3 לקיש לענין [אחר] שאין ראו לירשו.

4 ורבי יוחנן אמר לא קנה לוקח – ואם תאמר: לרבי יוחנן, אפילו לא מת הבן בחיי האב
5 נמי לא ליכתי, דהוי כמו (בבא מציעא

6 טז,א): מה שאירש מאבא מבור לך, כיון דאלים
7 קנין פירות כקנין הגוף ויש לומר: דלגבי הכי לא
8 אלים קנין פירות לבטל לגמרי קנין הגוף דבן, וכיון
9 דלבטש אחיא שדה לידו דבן – חשיב מכה.
10 קנין פירות כקנין הגוף דמי – מה שהתקינו

11 באושא דאשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה,
12 ומתה, דהבעל מוציא מידו הלקוחות – לרבי יוחנן
13 לא איצטרך. וכן בפירות "בהחובל" (בבא קמא
14 פח,ב) דמסיק: תקנת אושא לריש לקיש. אי נמי,
15 קנין הגוף דאשה עדיק, שאין לבעל פירות אלא

16 מכה. ועוד: דאין לבעל פירות אלא בתקנתא
17 דרבנן. ותרב רבינו יעקב דאורליינז תירץ:
18 דאיצטרך תקנתא דאושא להיאב דכתב לה: "דין
19 דברים יל בפירות כ"החובל" (בבא קמא
20 חזוק) לדבריהם יותר משל תורה – וההיא

21 ד"החוב" (בבא מציעא נה,ב) גבי חמשה חומשין
22 דלא עשו אלא כשל תורה – משום דלא
23 איצטרך ולחזוקו. והבא גבי איסורא הוא דקניס
24 רבי מאיר, אבל גבי ממונא כגון כתובה – לא עשו
25 חיזוק אפילו כשל תורה, דקאמר רבי מאיר בפרק
26 "אף על פי" (כתובות נו,ב). כל המתנה על מה

27 שכתוב בתורה – תנאו בטל, הא דברבנן – תנאו
28 קיים. וקצת תימה: אי רבנן דהבא היינו רבי יהודה
29 – הא סבירא ליה גבי כתובה דעשו חיזוק
30 לדבריהם יותר משל תורה ויש לומר: דבמילתא
31 דשיכחא עבדו חיזוק, אבל הבא – מילתא דלא

32 שכיחא היא שישא אדם מעוברת חברו ומינקת
33 חברו. ולא תקני יריש – והא דרבי כוסטה
34 בפרק "אירוסה" (כד,א) גבי מעוברת חברו ומינקת
35 חברו יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר זמן –

36 לשון הפרשה משמע הכי ומשמע הכי, אבל יוציא
37 לא משמע אלא בגט. אי נמי: התם, שקינא לה
38 ונסתרה – לא חיישינן שיבא עליה. כיון דאסירא
39 ליה מדאורייתא ולא בביא גט. ותרב רבינו יוסף
40 מאורליינז הגירה מתענה זה באחד שקידש מינקת

41 חברו שלא להצריך זן אלא הפרשה בעלמא
42 (אפילו לרבי מאיר). כיון דבלאו הכי אסורה ליה,
43 דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה. ודוקא
44 בנשא הוא דאמר הכא דבעיא גיטא. אף על גב
45 דבקדש תוך שלשה וברח, אי לאו דערוקה

46 מטתייה היה צריך ליתן גט – במעוברת ומינקת
47 חברו לא החמירו, ואין נראה: דמאי חזמא
48 דכלה בלא ברכה ממינקת חברו, דתרווייהו

49 מדרבנן. וקצת היה מדקדק רבינו יצחק מהא דתניא התם (כתובות ס,א): מינקת שמת בעלה
50 – הרי זו לא תאסר ולא תנשא, ואם כשאיסר צריך ליתן גט – לא איצטרך תרו למימר לא
51 תנשא ומיהו, ש' ספרים דגרסי לא תנשא ולא תאסר. ואיכא למימר דוּ אף זו קתני. ואפילו

52 גרסינן לא תאסר ולא תנשא – מצי למימר דנקט ולא תנשא משום רבי יהודה, דאפילו
53 לינשא שרי בתר שמונה עשר חדש. ובשאלתו דרבי אחאי בפרשה וירא (סמני יג) כתוב גבי
54 מעוברת ומינקת חברו, דהדיכא דעבר וקדש – מפניק לה בנט מינה. ואפילו אי היה בתן –

55 איירי, ודבא) אפילו רבנן מודו בפיהק ומת דנפל הוא. אלא כשנפל מן הגג או אכלו ארי איירי, כדאמר בסוף פרק "רבי אליעזר דמילה" (שבת קלז,א). והתם פסקינן כרבן שמעון בן גמליאל.
56 ואם תאמר: ואמאי לא אולנין בתר רוב נשים דולד מעליא ילדך? ואומר רבינו יצחק: דחיישינן למיעוט מצוי כוה', כמו במים שאין להם סוף (יבמות קב,א). דאשתו אסורה, וגוסס שאין מעידים

57 עליו להשיא אשתו, אף על גב דשמא התם משום ערוה החמירו, מכל מקום כיון דמיעוט של נפלים מצוי – מחמירים ביה. ומחמירים נמי שלא לאכול בהמה תוך שמונה ימים, כדאמרין
58 בסוף פרק "רבי אליעזר דמילה" (שם). ומיהו, לענין אבילות לא החמירו, שיש להקל באבילות כדאמר בפרק "ש' בבור" (בכורות מט,א). הכל מודים לענין אבילות שאין מתאבלים, דאמר
59 שמואל: הלכה כדברי המיקל באבל. והא תנת במסכת שמונת: הספקות אוננים ומתאבלים עליהם – נראה דבספק בן תשעה דלישן או שבעה לאחורין איירי, דגנאי הדבר שלא יתאבלו

60 לא זה ולא זה, מאחר שדאי קרוב לאחר. **מת** בתוך שלשים יום כו' – נראה דהכי גרסינן. ולא כרש"י דגרסי בפרק "רבי אליעזר דמילה" (שבת קלז,א). גרמא דרבי יוחנן, כיון דבפרק
61 "ש' בבור" (בכורות מט,א) מארינן יודים שלשים כשלפניו – מה לי ביום שלשים מה לי בתוך שלשים? ולמה ליה למינקט ביום שלשים טפי? ומיהו בחלכות ברובא כתוב בדינים שלשים אפילו
62 פיהק ומת לרבנן לא הוי נפל, דדוקא תוך שלשים הוא דאמר בשבת (שם) פליהק ומת לדברי הכל מת הוא. משמע דגרסינן הכא "מת ביום שלשים", דאי לאו הכי – מנין היה להם לחילוק זה?

63 ועוד יש מקיים גירסא זאת אפילו בנפל מן הגג או אכלו ארי, וביום שלשים דוקא סמכי ארבנן. ושמא לענין אבילות נמי חשיב בר קיימא.

באורתא

יבמות דף לו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קלז

54 עשרים וארבעה חודשי ההנקה. ואם נשא אותה בתוך זמן זה ויציא
 55 אותה בגט ולא יחזיר עולמית. דברי רבי מאיר. ואולם חכמים
 56 אומרים, יוציא אותה כל ימי עיבורה והנקתה, ולקשיגעו זמנו לזנום
 57 לאחר כ"ד חדשים מלידת בנה ישוב ויזנום אותה.
 58 אמר ליה אבני לרבא, מפאי – מנין לך שרבי מאיר ורבי אליעזר
 59 אחוזים בשיטה אחת. דלמא לא היא, אלא שעד פאן לא קאמר רבי
 60 אליעזר הקא בכונס את יבמתו מעוברת שקנסוהו להוציאה אלא
 61 משום דקפגע בספק איסור אשת אח דאורייתא, שכן כל זמן שלא
 62 התירא שהולד נפל היה לו לחשוש שמא יהיה הולד בר קיימא,
 63 והרי היא אשת אח שיש לו בנים. אכל התם בנושא מעוברת
 64 ומינקת חבירו שעבר על איסור דרבנן בלבד, יתכן שאף רבי
 65 אליעזר פרבנן סבירא ליה שלא קנסוהו להוציאה עולמית. אי נמי
 66 – עוד יש לומר, עד פאן לא קאמר רבי מאיר התם בנושא מעוברת
 67 ומינקת חבירו שיוציאנה עולמית, אלא משום שזולז באיסור
 68 דרבנן, וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, כדי שלא
 69 יבואו ללמוד ממנו לזלזל בדבריהם. אכל הקא בכונס יבמתו
 70 מעוברת, שנכנס בספק איסור דאורייתא, יתכן שמודה רבי מאיר
 71 שאין לקנסו בכדי שלא יבואו לזלזל באיסור זה, משום דמפרש
 72 פירשי מינה – בני אדם פורשים מאיסור תורה ואין צורך לעשות לו
 73 חיזוק ולקנסו את העובר עליו.
 74 הגמרא מפרשת את שיטת חכמים: אמר רבא, ולדברי חכמים
 75 שאמרו שהנושא מעוברת יוציא רק למשך זמן של כ"ד חדשים,
 76 יוציאה קנש במשך זמן זה, ואין די שירוש ממנה. הגמרא מוכיחה
 77 כדבריו: אמר ר' זוטרא, דיקא נמי כן מלשון הברייתא. דהרי קתני
 78 יוציא, ולא קתני פירש, ויוציא משמע הוצאה בגט. מסיקה
 79 הגמרא: אכן שמע מינה כדבר רבא.
 80 הגמרא דנה בשיטת חכמים במעוברת ומינקת שנישאו לכהן,
 81 והקדימה בנידון דומה בחליצה: אמר ליה רב אשי לרב הושעיא
 82 בריה דרב אידי, התם במסכת שבת (קלה) (תנן) [תניא], רבן שמעון
 83 בן גמליאל אומר, כל וולד ששהא בחיים לאחר לידתו, כולד אדם
 84 שלשים יום לאחר לידתו אינו נפל, ופטר את אמו מחליצה.
 85 מדייקת הגמרא: הא אם לא ששהא אלא מת בתוך שלשים יום, ובגון
 86 שנפל מן הגג או אכלו ארי, ספיקא הוי האם הוא נפל או לא, שכן
 87 יתכן שלוליה מקרה זה היה לו לאחר שלשים יום. וכן היא שיטת
 88 רבן שמעון בן גמליאל, אבל לשיטת חכמים אינו ספק נפל, אלא
 89 בר קיימא הוא, משום שיש ללכת אחר רוב נשים שילדות ולד בר
 90 קיימא, ולתלות שאף ולד זה הוא מהרוב. ואיתמר לגבי יבמה
 91 מעוברת, שאם מת הולד פתוך שלשים יום ללידתו, שלשיטת רבן
 92 שמעון בן גמליאל ספק הוא האם הולד היה נפל והיא צריכה
 93 חליצה, או שהולד היה בר קיימא ואינה צריכה חליצה, ועמדה
 94 היבמה ונתקדשה לאדם מן השוק ללא חליצה, נחלקו אמוראים
 95 בדינה. רבינא משמיה דרבא אמר, מכיון שהולד הוא ספק נפל ספק
 96 בר קיימא, אם היבמה אשת ישראל היא – אם מי שקידשה הוא
 97 ישראל המותר בחלוצה, הרי היא חולצת מספק וניתרת לבעלה.
 98 ואם אשת כהן היא אינה חולצת משום שבכך תיאסר על בעלה,
 99 שהרי חלוצה אסורה לכהן, ועל כן יש לסמוך במקרה זה על שיטת
 100 חכמים הסוברים שהוא בחזקת בר קיימא, ואמו מותרת לשוק
 101 ואינה זקוקה לחליצה. ורב משמשיה דרבא אמר, אחת זו
 102 שהתקדשה לישראל ואחת זו שהתקדשה לכהן חולצת מספק, ואף
 103 במקום שהיא נאסרת על בעלה על ידי החליצה יש לחוש לשיטת
 104 רבן שמעון בן גמליאל שהוא ספק נפל, ושמא אמו צריכה חליצה.
 105 אמר ליה רבינא לרב משמשיה,

1 ואם צויה את נכסיו לשני בני אדם, לאחד בלשון ירושה ולשני
 2 בלשון מתנה, ואמר יירש פלוני שדה פלונית, ותנתן שדה פלונית
 3 לפלוני, נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בדינו. לדעת רבין בשיטת רבי
 4 יוחנן דבריו קיימים, שכן מאחר שהוכיח לשון מתנה אצל אחד
 5 מהם, נחשבת היא כמתנה אף לגבי חבירו. ואמר ריש לקיש, לא כן
 6 הוא, אלא לעולם לא קנה זה שניתנו לו הנכסים בלשון ירושה, עד
 7 שאמר בתוך דבריו לשון מתנה לגבי שניהם, כגון פלוני ופלוני
 8 ירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להם כמתנה, וירשום. אבל אם
 9 הזכיר לאחד מהם לשון מתנה ולשני בלשון ירושה, לא קנה אלא
 10 זה שאמר לו לשון מתנה. והלכה כריש לקיש במחלוקת זו.
 11 ואידך – המחלוקת השלישית שבה הלכה כריש לקיש, היא
 12 בבאיור דברי המשנה בבבא בתרא (קלו). דתנן, הפותב כל נכסיו
 13 לזנו במתנה מהיום ולאחר מותו – שמקנה לו את קנין הגוף בנכסים
 14 מהיום ומשייר בהם לעצמו קנין פירות עד שימות, האב לבדו אינו
 15 יכול למכור לגמרי את הנכסים לאדם אחר מפני שנתנו לזנו וכבר
 16 אינם שייכים לו. וגם תנן לבדו אינו יכול למכור אותם לגמרי בחיי
 17 האב מפני שהן פרשות האב לענין אכילת פירותיהם. ואם מכר
 18 אותם האב הרי הם מכורין ללוקח רק לענין אכילת הפירות
 19 שיצמיחו עד שימות הוא (האבו). שכן קנין האב בנכסים הוא רק
 20 לאכילת הפירות שיצמיחו בימי חייו, אבל לגבי הפירות שיצמיחו
 21 לאחר מותו הנכסים שייכים לזנו, ואין ביד האב למכור את מה
 22 שאינו שלו. ואם מכר תנן את הנכסים, אין ללוקח פלוס עד שימות
 23 האב, ואינו אוכל אלא את הפירות שלאחר מיתת האב, שכן אף
 24 לזנו עצמו אין כלום בפירות בחיי האב, והלוקח הבא מכוחו אינו
 25 עדיף ממנו. ואיתמר, מכר תנן בחיי האב ואחר המכירה מת תנן
 26 בחיי האב, רבי יוחנן אמר, לא קנה לוקח אף לאחר שימות האב.
 27 וריש לקיש אמר, קנה הלוקח מיד את גוף הנכסים, ולאחר שימות
 28 האב יוכה גם בפירותיהם. ואף במחלוקת זו הלכה כריש לקיש.
 29 הגמרא מפרשת את שורש המחלוקת האמורה: רבי יוחנן אמר, אם
 30 מת הזנו בחיי האב לא קנה לוקח, משום שלשיטתו קנין פירות בקנין
 31 הגוף דמי, ובעל קנין הפירות נחשב לבעלים העיקרי, לפי שעיקר
 32 הדבר עומד לאכילת פירותיו ולתשמישיו. ומאחר שיש לאב בחייו
 33 קנין פירות בנכסים אלו, הרי זה כאילו גם גופם קנוי לו, ולפיכך אם
 34 מת הזנו בחיי האב לא חלה מכירתו, שכן מאחר שלא יזכה לעולם
 35 בפירותיהם אינו נחשב כבעלים עליהם. ומה שמשמע מהמשנה
 36 שלאחר שמת האב קנה הלוקח, הוא רק באופן שמת האב לפני
 37 הזנו, שלבסוף קנה הזנו גם את קנין הפירות של נכסים אלו, ועל כן
 38 כבר מעתה ביוד למכור זכות זו שתבוא לידו. וריש לקיש אמר קנה
 39 לוקח, משום שלשיטתו קנין פירות לאו בקנין הגוף דמי, ואין בעל
 40 הפירות נחשב כבעלים על הדבר, אלא בעל הגוף נחשב לבעלים,
 41 ואפילו אם לעולם לא יבואו הפירות לידי חלה מכירתו.
 42 שנינו במשנתנו: הוכנס את יבמתו ונמצאת מעוברת, אם אין הולד
 43 של קיימא בו יקיים. הגמרא מביאה שיטה החולקת על משנתנו:
 44 תנא בברייתא, משום רבי אליעזר אמרו, אף כשלבסוף הפילה
 45 והתברר למפרע שהיתה מותרת לו ביבום, קנסוהו חכמים שיוציא
 46 אותה קנש ולא יחזירנה לעולם. משום שבשעה שכנסה עדיין לא
 47 התברר הדבר, והכניס את עצמו לספק איסור אשת אח.
 48 רבא מדמה שיטה אחרת לשיטת רבי אליעזר: אמר רבא, רבי מאיר
 49 ורבי אליעזר אמרו דבר אחד, שקנסו את הנושא אשה באיסור
 50 וחיבוהו להוציאה. רבי אליעזר סובר כן, בהא דאמרן שהכונס את
 51 יבמתו מעוברת יוציאנה, וכן מצינו לרבי מאיר שאמר כן בברייתא.
 52 דתניא, לא ישא אדם אשה המעוברת מהכירי ואת מינקת הכירי –
 53 אשת חבירו המניקה את בנם, לאחר שמת חבירו, עד לאחר

מדיבם. על כן אינם אלא בספק ומביאים אשם תלוי ולא חטאת. 61
מקשה הגמרא: אי כל הולדת לתשעה עופרה ניכר לשליש ימיה, 62
הא מדלא הופר העובר לשליש ימיה, הרי עופרה ודאי פר שפעה 63
לבתראה – מהשני הוא, ואם כן בודאי התייבמה בהיתר, ומדוע 64
עליהם להביא אשם תלוי. מתרצת הגמרא: לא כל הולדת 65
לתשעה עופרה ניכר לשליש ימיה, אלא אפא – [תאמר] שעל פי 66
רוב אשה הולדת לתשעה עופרה ניכר לשליש ימיה, והיא יבמה 67
מדלא הופר עופרה לשליש ימיה, איתרע ליה רובא של רוב נשים 68
היולדות לתשעה המוכיח שהתעברה מהראשון, מחמת הרוב 69
שכנגדו המוכיח שהתעברה מהשני. ומאחר שיש כאן רוב כנגד 70
רוב, נשאר הדבר בספק שקול, ועל כן הם מביאים אשם תלוי. 71
שנינו במשנה: ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון, 72
הולד כשר. עוד שנינו בבביתא: תנו דרנן, הבן הראשון הנולד 73
ליבמה כשר לגמרי, ואף ראוי להיות כהן גדול, שכן ממה נפשך, 74
אם הוא בנו של הראשון ודאי כשר הוא, ואם הוא מהשני נמצא 75
שלאשון לא היו בנים והיתה האם מותרת ליבם. ואולם אם לא 76
גירשה ושוב ילדה לו, הבן השני ממור מספק. רבי אלעזר בן יעקב 77
אומר, אין ממור מספק. 78
מפרשת הגמרא את מחלוקתם: מאי קאמר רבי אליעזר בן יעקב, 79
וכיצד יתכן שהתיר ספק ממור. אמר אביי, הכי קאמר. תנא קמא 80
סובר שהבן הראשון ראוי להיות כהן גדול, ואילו השני הוא ספק 81
ממור, ואסור בממורת וכן בכשריה. ואילו רבי אלעזר בן יעקב 82
אומר, שידן השני אינו כספק ממור לאוסרו בודאי ממורת, אלא אף 83
הספק הוא כודאי ממור, ומותר בממורת ודאית. ורובא אמר, הכי 84
קאמר. תנא קמא סובר, שראשון ראוי להיות כהן גדול, ושני הוא 85
כממור ודאי מספק – שדן ספק ממור כדן ודאי ממור, ומותר 86
בדאי בממורת. ורבי אלעזר בן יעקב אומר, אין דינו של ספק ממור 87
כדן ודאי ממור מספק, אלא הוא ספק ממור, ואסור בודאי בממורת. 88
נמצא ששיטות אביי ורבא הפוכות זו מזו, לדעת אביי תנא קמא 89
אוסר ספק ממור בודאי ממורת ורבי אליעזר בן יעקב מתיר, ואילו 90
לדעת רבא תנא קמא מתיר ורבי אליעזר בן יעקב אוסר. 91
מפרשת הגמרא: וקמפלגי אביי ורבא בדרבי אלעזר. דתנן במשנה 92
בקדושין (ג.ד.), רבי אלעזר אומר, כך הוא דין פסולי קהל, ורנן 93
בדאן מותר – ודאי פסולים, כגון ודאי ממור ודאי מוכר מותרים 94
זה בזה. אבל ורנן כספקן – ודאי ממור וספק ממורת, וכן כספקן 95
בדאן – ספק ממור ודאי ממורת, וכן כספקן כספקן – ספק ממור 96
וספק ממורת, אסור להם להנשא זה לזה, שמא אחד מהם ממור 97
והשני כשר. ואילו הן כספקן, שתוקי – שאין ידוע מי הוא אביי, 98
וכשקורא למישהו 'אבא' אמו משתיקתו. ואסופי – שאספודו 99
מהשוק ואין ידוע מי הם אביו ואמו. שיש לחשוש באלו שמא אביי 100
או אמו פסולים, ונמשך פסולם גם על זרעם. וכן בותי נחשב שיש 101
ממור, משום שהכותים אינם חוששים לקידושי כסף או שטר, ויש 102
לחשוש שמא היתה אמו מקודשת בכסף ושטר, ואחר כך הלכה 103
ונישאה לאחר בלא גט, ונמצא בנה ממור. ואמר רב יהודה אמר רב, 104
הלכה ברבי אלעזר, שספק בודאי וספק בספק אסור. והוסיף רב 105
יהודה, כי אמריתה לדברי רב קמיה דשמואל אמר לי, הרי הלל 106
שנה, עשרה מעלות יוחסין עלו מכלל לארץ ישראל. והם, כהני, 107
לוי, וישאלני, הללי – כהנים חללים שנולדו מביאת איסורי כהונה, 108
גידו – גרים, חרורי – עבדים כנענים משוחררים, ממורי, נתני – 109
צאצאי הגבעונים שנתגיירו בימי יהושע בערמה, שתוקי, ואסופי – 110
וכולן מותרין לבא – [לנשא] זה פתו, ואם כן כיצד את אמרת 111
שהלכה ברבי אלעזר שהספיקות אסורים זה בזה. הלא לדברך 112
שתוקי ואסופי שהם ספק ממורים אסורים זה בזה וכל שכן 113
שאסורים בממורים, ואיך התירם הלל זה בזה ובממורים ודאית. 114
הגמרא תולה את מחלוקת אביי ורבא שהובאה לעיל במחלוקת 115
רב ושמואל: אביי סבר לה בשמואל דאמר הלכה כהלל המתיר ספק 116
ממור בספק ממור ובודאי ממור, ועל כן מוקי לה – [מעמיד] את 117
דברי רבי אלעזר בן יעקב אילפא דהלכתא, ומפרש דבריו שספק 118
ממור הוא כודאי ממור להתירו בודאי ממור, כי היכי – [כדין] ספק 119
תקשי ממה דהלכתא כהלל המתיר, אהלכתא – על הכלל הנקוט 120

פארחה – [בערב] אמר רבא הכי, שאין חילוק בין אשת כהן לאשת 1
ישראל, ואולם בפארחה תר בייה – בבוקר שלמחרתו חור בו, ממה 2
שאמר בערב, ואמר שאשת כהן מותרת לבעלה ללא חליצה. אמר 3
ליה רב משרשיא לרבינא, כמו דשריתו – [שהתרתם] אותה ללא 4
חליצה, והא רנא דתשתרו אף תרפא – יהי רצון שתתירו אף 5
אכילת חלב. כלומר, כשם שהתרתם יבמה זו לכהן שהוא איסור 6
ברור, סופכם להתיר אף איסור חלב. 7
רב אשי חוזר לדן מעוברת ומינקת חבירו, ומסיים את שאלתו: 8
הקא לנפי עופרת חבירו ומינקת חבירו תשואה לכהן, מאי דינה. 9
מי עבדי רנן תקנתא לכהן – האם עשו חכמים תקנה לכהן שנשא 10
אותה, ולא חיובוהו לגרשה בגט כדי שיוכל להחזירה לאחר 11
שיעבור זמן ההנקה, אלא די לו בפרישה ממנה כל כ"ד חדשי 12
ההנקה, כשם שלדעת רבינא התירו את אשת המת שמת ולדה 13
בתוך שלשים יום לבעלה הכהן בלא חליצה. או לא הקלו בו אלא 14
חיובוהו לגרשה, ואפילו שלא יוכל להחזירה לעולם. 15
משיבה הגמרא: אמר ליה רב הושעיא בריה דרב אידי, הכי השתא 16
וכי נראה בעיניך עתה לדמות איסור מעוברת ומינקת חבירו 17
ליבמה זו. בשלמא היתם ביבמה מוכן מדוע אם היא אשת כהן אינה 18
צריכה חליצה, שכן מביין דאיכא לשיטת רבנן דפליגי עליה דרבנן 19
שמעון בן גמליאל, דאמר שאל על גב דלא שהא הולד שלשים יום, 20
כולד מעליה הוי. על כן לנפי אשת כהן, בין דלא אפשר לה לחלוץ 21
מבלי להיאסר על בעלה, עבדינן פרבנן להתירה ללא חליצה. אבל 22
הקא במעוברת ומינקת חבירו, כמאן נעבדי – על סמך איזו שיטה 23
נתיירנה. הלא אי פרבי מאיר, הא אמר שאף באשת ישראל יוציא 24
ולא יחזיר עולמית, ואם כן אף באשת כהן אין סיבה להתירה. ואי 25
ברבנן המתירים באשת ישראל להחזירה לאחר שגירשה, האמר 26
שיוציאה בגט, ומנין לנו לחלק בין אשת כהן לאשת ישראל. 27
שנינו במשנה להלן (מ.א.), שאסור לקדש אשה עד לאחר שלשה 28
חדשים מיום מיתת בעלה או גירושיה. הגמרא מביאה מחלוקת 29
בדין מי שעבר על איסור זה: איתמר, קדשה בתוך שלשה חדשים 30
אלו ואחר כך כרה מעירו, פליגי בה רב אחא ורפרם. חד אמר 31
משמתינן ליה – מנדים אותו כדי שיגרש. וחד אמר, עירוקיה 32
בדאן – בריחתו מסיפקה ואין צורך לנדוהו, שכן בכך שברח 33
גילה דעתו שאין כוונתו לכונסה עד שיעברו עליה שלשה 34
חדשים. מביאה הגמרא: הנה עופרה – מעשהו באדם שקידש בתוך 35
שלושה חדשים וברח, ואמר להו רפרם לבית דין, עירוקיה מסתייה 36
ואין צריך לכופו לגרשה. 37
שנינו במשנתנו: אם כנס היבם את יבמתו מיד לאחר מיתת אחיו, 38
וילדה לאחר שבעה חדשים, וספק הוא האם הולד בן תשע חדשי 39
עיבור והוא בן בעלה הראשון ואסורה ליבם וכו', או שהוא בן 40
שבעה חדשי עיבור והוא בן היבם, ונמצא שמת הראשון בלא בנים 41
והותרה אשתו ליבם, יוציאנה היבם מספק, והיבם והיבמה חייבים 42
ברבן אשם תלוי הבא על ספק איסור, שכן ספק הוא האם הותרה 43
לו או לא. אמר – [הקשה] ליה רבא לרב נחמן, ליפא – [יש לומר] 44
הלך אחר רוב נשים, ורוב נשים לאחר תשעה חדשי עיבור ילדן 45
– [יולדות] ולא לאחר שבעה, ואם כן יש לתלות בוודאות שילדה 46
מבעלה הראשון והיא אשת אח שיש לו בנים, ועליהם להביא 47
חטאת ודאית ולא אשם תלוי. אמר – [תירץ] ליה רב נחמן, נשי דידן 48
– נשים שלנו – לשבעה ילדן, ועל כן אין הכרח שילדה לתשעה 49
מהראשון. אמר ליה רבא, וכי נשי דידן הוו רובא דעלמא – וכי 50
נשותיכם הם רוב העולם, הרי רוב נשים בעולם יולדות לתשעה, 51
ויש ללכת אחר רוב זה. אמר ליה רב נחמן, הכי קאמינא – כך 52
אמרתי לתרין, אכן רוב נשים ילדן לתשעה חדשים ומיעוט יולדות 53
לשבעה חדשים, ואולם כל הולדת לתשעה עופרה ניכר לשליש 54
ימיה – לאחר שלשה חדשים שהם שליש מימי עיבורה. ואשה זו 55
שהתייבמה בתוך שלשה חדשים ממייתת הבעל, הואיל ולא הופר 56
עופרה לשליש ימיה – לאחר שלשה חדשים ממייתת הבעל, איתרע 57
ליה רובא – הורעה ההוכחה של רוב נשים יולדות לתשעה 58
המוכיח שהולד הוא מהראשון, מחמת ההוכחה מכך שלא הוכר 59
העובר לאחר שלשה חדשים ממייתת הראשון שמוכיחה שנולד 60

1 מו עבד רבנן תקנתא או לא - בעיא זו אליבא דרבנן ולא אליבא דרבי מאיר. ומכאן
2 מדקדק בהלכות גדולות ובשאלות דהא דאמר בפרק "אף על פי" (בתובות ס.ו.)
3 דהלכה כרבי מאיר בגורותו - היינו דוקא בגורותו ולא בקנסותיו. א כל היולדת כו' -
4 כהאי גוונא דייק בריש פרק שני דתובות (ט.ג.) גבי כל הנשאת בתולה יש לה קול כו',
5 ובפרק "המפלת" (נה ט.ט.) גבי כל היולדות
6 מטנפות. אבל בפרק "ואלו טריפות" (חולין נ.א.)
7 גבי כל הדרוס אין צערנו נשמטו, לא דייק (אף על
8 גב) ד"כל" לאו דוקא. רוב היולדת לתשעה כו'
9 - ואם תאמר: מה מועיל זמנתו שלשה חדשים
10 משום הבחנה? אבתי יכול לבא לידי ספק אם
11 תנשא מיד ותלד שלשה חדשים יום אחד, או
12 אפילו שלשה ימים. דיש להסתפק אם הוא בנו של
13 ראשון ולא נקלט הורע עד יום שלישי, או הוא בנו
14 של שני, היולדת לשבעה יולדת למקוטעים וחדו
15 תימה לומר שתהא האשה צריכה להמתין שלשה
16 חדשים לשלשה ימים, ולקמן משמע דשלשה
17 חדשים דוקא. דאמר: חוץ מיום שמת בו יום
18 שנתארסה בו! ואין לומר: כיון דמתנה שלשה
19 חדשים שריא לנשא, ולא חיישין שמא תלד
20 משני לסוף ששה חדשים ושני ימים או שלשה,
21 דסמכינן ארובא דלתשעה ילדן, ואם כן דסמכינן
22 ארובא דלתשעה ילדן - אם כן אפילו תוך
23 שלשה חדשים תנשא. דסמכינן ארובא. ואין צריך
24 להמתין אלא חדש אחד, ושוב אין ספק, דאם תלד
25 לסוף תשעה ממיית ראשון - אין להסתפק שמא
26 הוא משבעה לאחרון, דאילו בטר רוב נשים
27 דלתשעה ילדן, אלא על כרחך, כל מקום שיכול
28 לבא לידי ספק - והמירו חכמים! ויש לומר: דכל
29 כך לא היה משתאה הברת העובר לא ראשון עד
30 שלשי ימים של השני. וזו הואיל ולא חובר -
31 תימה: דאמאי לא מוקמינן לה בחוקת היתר ליבם,
32 ולא יתיחב באשם תלוי, ויהא נמי ולד שני כשר,
33 דסמוך מיעוט יולדת לשבעה אחזקה, ואיתרע ליה
34 רובא, ונסמוך ארובא דעוברא ניביר שלשי ימיה,
35 לדלעל בפרק "ארבעה אחין" (ל.ב.) חשבינן לה
36 חזקה גבי ספק קידושין, ולקמן בפרק בתרא
37 (ק"ט.) אפילו היתה צרתה מעוברת חשבינן לה
38 בחוקת זקוקה? וכי תימא דאיכא רובא אחרינא,
39 דרוב נשים מתעברות ויולדות, לפיכך יש
40 להחזיק במעוברת מן הראשון - דאין סברא
41 כלל לומר בנשים ששהו עם בעליהן כמה שנים
42 ולא עיברו ומתו בעליהם דרוב מעוברות, ולקמן
43 (ק"ט.) הוא דאמר לה גבי האשה שהלך בעלה
44 וצרתה למדינת הים! ראשון ראי להיות כון
45 גדול - והא דאמר בפרק קמא דתובות (י.ג.) גבי
46 עשר כתנים שפירש אחד מהן ובעל הולד שתוקי,
47 שמתקין אותו מדין כדונה, דבעינן זרעו מיוחס
48 אחריו - לקמן בפרק "נשאים" (ק"ב) פריך לה,
49 ומשני: זרעו מיוחס אחריו דרבנן, וכי גזור רבנן -
50 בנות, בנישואין - לא גזור. סבר לה כר
51 דאמר הלכה כרבי אלעזר - והא דפריך ב"ה שר
52 יחסין? (קידושין ע"ג.) גבי הא דאמר רבא דבר
53 תורה כו' שתוקי כשר: אלא מעתה שתוקי -
54 שתוקית לא ישאו לאו משום דלרבה שרי שתוקי
55 בשתוקית, אלא משום דגם אליבא דרבנן אמר
56 רבא מילתיה דהתם, להכי פריך דלרבנן נמי
57 שתוקי שתוקית לא ישאו.

יחודי

1 יאסופי. וכולן מותרין לבא זה בזה - ואת אמרת הלכה כרבי אלעזר! אבוי סבר לה
2 כשמואל דאמר הלכה כהלל, ומוקי לה רבי אלעזר בן יעקב אליבא דהלכתא פי היכי דלא תקשי להלכתא. אהלכתא.
3 רבא סבר לה כרבי, דאמר הלכה כרבי אלעזר, ומוקי לה לרבי אלעזר בן יעקב אליבא דהלכתא, פי היכי דלא תקשי
4 להלכתא

1 באורא אמר רבא הכי - כדקאמרת. לצפרא הדר ביה - ושמעתי מפיו שאינה חולצת.
2 הכא מאי - לרבי יהושע בריה דרב אידי קבעי לה. מי עבד רבנן תקנתא לבתן - דאף
3 על גב דלישראל בעינן וצייא בגט עד שיגיע זמנו, התם הוא דלכשיגיע זמנו מצי
4 לאהדרה, אבל הכא, דאי מגרש לה לא מצי מהדר לה - חסגי בהפרשה בעלמא. עברין
5 כרבנן - וסמכינן אולד. קדשה בתוך שלשה -
6 שום אלמנה או גרושה. עירוקיה פסתייה - לא
7 בעי למיפיייה דלכתוב גט, דגלי דעתיה דלא
8 בעי לבנוט עד זמנו. ורוב נשים לתשעה ילדן -
9 ולייתן חטאת, דודאי בר קמא הוא, ואשתי אח
10 בת בנים בעל. וזו הואיל ולא הובר עובדה
11 לשליש ימיה - דאי הובר לא הוה מספקא לך.
12 לשליש ימיה - דכתיב: "ויהי כמשלש חדשים"
13 (בראשית לח). איתרע לה רובא - דלא
14 תשדייה בטר רוב נשים, אלא ספק בטר מיעוט,
15 ספק בטר רוב. ראשון - דספק הוה ראי להיות
16 כון גדול ממה נפשך. והשני - אם קיימה עד
17 שילדה לו בן דאי ממזר מספק שמא ראשון בן
18 המת הוה, וקאי עליה כברת, ואישתבח האי שני
19 ולד חיבי כבירותו. וממזר. מאי קאמר - רבי
20 אלעזר בן יעקב, היכי מצי לאפוקי מספק
21 ממזר? אמר אבוי כו' ספק ממזר הוי - ואסור
22 בממזרת ובכשרה. רבי אלעזר אומר אין ממזר
23 מספק - אלא כודאי ממזר הוי, ומותר בממזרת.
24 דקסבר: ספיקן בודאן מותר. ושני ממזר ודאי הוי
25 מספק - כלומר, מתוך ספק זה נעשה כודאי
26 ממזר, ומותר בממזרת. וקמיפליג - אבוי ורבא,
27 דמר מוקי רבי אלעזר בן יעקב להיתרא, ומר
28 מוקי ליה לאיסורא, פליגי בדרבי אלעזר. ודאן
29 כספיקן אסור - שמא הספק כשר הוא, וממצא
30 בא ממזר בקולדו, וכן ספק ממזר מספק ממזרת,
31 דשמא זה פסול זה כשר. שתוקי - שקורא
32 אבוי, ואמנו משתקתו. אסופי - שנאסף מן
33 השוק, ובכולהו איכא למיחש שמא מפסול
34 נתעברה. כותי - אין מקפיד על קידושי כסף
35 ושטר, דלית ליה גזירה שוה דקחה קיחה, וכי
36 מקדש חד - מנסבא לאיירן. לפיכך כולן ספק
37 ממזרים הם, שמא נתקדשה אמו לאחר, כי
38 אמרייה - רב יהודה מסיים למילתיה ואייל: כי
39 אמרייה להא שמעתא דרב אמר הלכה כרבי
40 אלעזר, קמיה דשמואל, אמר לי כו'. וכולן
41 מותרין לבא זה בזה - אי אמרת ספיקן בודאן
42 מותר, וכל שכן ספיקן בספיקן - היינו דמשכחת
43 ליה כולן מותרין זה בזה. כתנים ליום וישראלים
44 - מותרין זה בזה, לוי, וישראל, חללי, גירי,
45 וחרורי, עבדים משוחררים - מותרים זה בזה,
46 גירי, חרורי, ממזרי, ונתניני, שתוקי, ואסופי -
47 מותרים זה בזה, דקחיל גרים לא איקרי קהל,
48 לפיכך ממזרים מותרים כון, ובסדר הזה שניים
49 בקדושין (ט.ט.) ואם אמרת הלכה כרבי אלעזר
50 - שאין ממזר מותר בשתוקי, ולא שתוקי
51 בשתוקי, ולא שתוקי באסופי (אם כן לא
52 משכחת לה כולוהו מעורבים). נתניני - גבעונים
53 שנתגייירו בימי יהושע בערמה, ויש בהן צד
54 עבדות, דכתיב (יהושע ט): "ויתנם יהושע חטבי
55 עצים ושואבי מים לעדה".
הלכתא

1 יאסופי. וכולן מותרין לבא זה בזה - ואת אמרת הלכה כרבי אלעזר! אבוי סבר לה
2 כשמואל דאמר הלכה כהלל, ומוקי לה רבי אלעזר בן יעקב אליבא דהלכתא פי היכי דלא תקשי להלכתא. אהלכתא.
3 רבא סבר לה כרבי, דאמר הלכה כרבי אלעזר, ומוקי לה לרבי אלעזר בן יעקב אליבא דהלכתא, פי היכי דלא תקשי
4 להלכתא

1 **יחודי** בעלמא הוּו מיוחד – ויש כאן פת בסלו, כיון שאם היה רוצה היה בא עליה. וכיון
2 שפעמים לא היה בא עליה – לא מחזקתא ולא חזיא. דאי לא תימא הכי – גם
3 להתירוד היה אסור, כדאמר בפרק קמא דכתובות (דא) גבי חתן, אם פרסה אשתו נדה –
4 הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים. ומשום נושא אשה במדינה אחרת נמי ליבא

5 למיחד, שאם היה אירע שבא עליה ונתעברה
6 ממנו היה מליכה עמו לעיר.

7 **וממון** המוטל בספק חולקין – אפילו רבנן
8 דסומכוס (בבא קמא להב) מודו הכא,
9 דלא שייך כאן המוציא מביתו מחבירו עליו הראיה,
10 שאין זה מחזוק יותר מזה, והוי כמו הללו באין
11 לירש והללו באין לירש, דאמר בי"מ שמת' (בבא
12 בתרא קט"ב) דיהלוקו. **אמר** רבי אבא קם
13 דינא – דוקא בטר דפגל, אבל מקמי דפגל – לא.
14 **דאמר** ליה אי שתקת שתקת – פירוש: ולא
15 תטול כלום. ולא כמו שפירש בקונטרס אי שתקת
16 ומוילגא לך, דהא קתני יקח לו דרך במאה מנה.
17 ובפרק קמא דבבא קמא (ת"א) גבי מכרין לאחד
18 כולן נכנסו תחת הבעלים, והוא אשה בדיבורית
19 אף על פי שלקח עידית בארונה, משום אי
20 שתקת ב"י ולא מצא אמרה ליה: לבי תהדר. כיון
21 שאין בא להדפקע מדינא. ובחד דאחי מכת חד לא
22 מצא למימר ואי לא מוזנינא לארבעה – דהא
23 פשיטא, כיון דלא אחי מכת ארבעה – לא שבקינן
24 ליה. ואם תאמר: וארבעה דאתו מכת חד, ליהדר
25 ההוא חד דמי קצרהו ויש לומר: דמצא אמר ליה:
26 לא מכרתא אלא מה שיש לי בה.

1 **הלכתא אהלכתא. אַמר אבוי:** מנא אמינא לה דכל
2 ספיקא לרבי אליעזר בן יעקב כודאי משוי ליה –
3 דתניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר: הרי שבא על
4 נשים הרבה ואין יודע על איזהו מהן פא. וכן היא,
5 שבאו עליה אנשים הרבה ואינה יודעת מאיזה מהן
6 קבלה, נמצא אב נושא את בתו ואח נושא את
7 אחותו, ונתמלא כל העולם כולו ממזרין, ועל זה
8 נאמר: "וּמְלֵאָה הָאָרֶץ זָפוּר". וְרַבָּא אָמַר לֵךְ, הֲכִי
9 קָאָמַר: "זו מה היא". יתר על כן אמר רבי אליעזר בן
10 יעקב: לא ישא אדם אשה במדינה זו, וילך וישא אשה
11 במדינה אחרת, שמא יודונו זה לזה ונמצא אב נושא
12 את אחותו. איני? והא רב, כי איקלע לדרדשיד
13 [מכריו] ואמר: מאן הויא ליומא. ורב נחמן, כי איקלע
14 לשכנצב [מכריו] ואמר: מאן הויא ליומא! שאני רבנן
15 דפקיע שמייהו. והאמר רבא: דתבעוה לנישא
16 ונתפייסה – צריכה לישב שבעה נקיים! רבנן שלוחיהו
17 הוו משדרי, ומודעי להו, ואיבעית אימא: לרבנן יחודי
18 בעלמא הוא דמיחדי להו, דאמר מר: אינו דומה מי

19 שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו. תנא, רבי אליעזר בן יעקב אומר: לא ישא אדם
20 אשתו ודעתו לגרשה, משום שנאמר: "אל תחרש על רעהו רעהו והוא יושב לבטח אתך".
21 ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא. ספק אומר: אנה בר מיתנא הוא, ונכסי דידי הוא. ויבם
22 אומר: את בראי דידי את, ולית לך ולא מידי בנכסי. הוי ממון המוטל בספק, וממון המוטל
23 בספק – חולקין. ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא, ספק אומר: ההוא נברא בר מיתנא
24 הוא, ונכסי דידי הוא. בני יבם אמרי: את אחינו את, ומנתא הוא דאית לך בתרן. סבור רבנן
25 קמיה דרב משרשיא למימר: מתניתין היא, דתנן: הוא אינו יורש אותם, והם יורשין אותו.
26 והכא איפכא, התם אמרי ליה: אייתי ראיה ושקול. הכא אמר להו: אייתו ראיה ושקולו. אומר
27 להו רב משרשיא: מי דמי? התם – אינהו ודאי, ואיהו ספק. הכא – אידי ואידי ספק. אלא,
28 אי דמיא למתניתין – [להא] דמיא: לספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם גופיה, דהתם
29 אמרי ליה: אייתי ראיה דאחונא את ושקול. ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם, לכתר
30 דפגל יבם בנכסי מיתנא. בני יבם אמרי: אייתי ראיה דאחונא את ושקול. אומר להו ספק: מה
31 נפשיכו, אי אחוכון אנא – הכו לי מנתא בתרדיכו, ואי בר מיתנא אנא – הכו לי פלגא דפלג
32 אבוכון בתראי. רבי אבא אומר רב: קם דינא. רבי ירמיה אומר: הדר דינא. לימא בפלוגתא
33 דארמון ורבנן קמיפלגי, דתנן: מי שהלך למדינת הנם ואבדה לו דרך שדרהו, ארמון אומר: לך
34 בקצרה. והקמים אומרים: יקח לו דרך במאה מנה, או יפרח באויר. והוינן בה לרבנן: שפיר
35 קאמר ארמון! ואמר רב יהודה אומר רב: הכא במאי עסקינן – פגון שהקיפוה ארבעה בני
36 אדם מארבע רוחות. אי הכי, מאי טעמא דארמון? ואמר רבא: כבארבעה דאתו מכת ארבעה,
37 וארבעה דאתו מכת חד – פולגי עלמא לא פליגי, דמצו מרחי ליה. פי פליגי – בחד דאתי מכת
38 ארבעה. ארמון סבר: מצא אומר ליה: מפל מקום דרבי נבד הוא. ורבנן סברי: דאמר ליה: אי
39 שתקת – שתקת, ואי לא – מהדרנא שמרא למריהו, ולא מצית לאשתעווי דינא בתהייהו.
40 לימא רבי אבא דאמר פרבנן, ורבי ירמיה דאמר פארמון? אומר לך רבי אבא: אנה דאמרי
41 אפילו פארמון. עד כאן לא קאמר ארמון התם – אלא משום דאמר ליה: ממה נפשך

1 **הלכתא אהלכתא** – דקיימא לן: משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי, במסכת גיטין (סזא).
2 **קבלה** – נתעברה. ונתמלא כל העולם כולו כמורים – מספק קרו ליה ממורים. זו מה
3 היא – לשון ספק, יתר על כן – דאפילו הכא, דעל ידי נישואין הוה ודובר מפורסם,
4 גזר רבי אליעזר בן יעקב. מאן הויא ליומי – מי חפצה לנישא לימים שאתעכב כאן.
5 **דפקיעי** – כולי עלמא בשמייהו, וקוראין לבתו
6 על שמו. ואם יבא בנו ממקום אחר – ישמע
7 שהיא בת אביו, ויפרשו. **שבעה נקיים** – שמה
8 ממתת חימוד פרסה נדה, בשעה שנתפייסה.
9 שלוחיהו הוו משדרי – שבעה יומ קודם
10 ביאתן. ממון המוטל בספק – משום זה מחזק
11 בזה יותר מזה. דאם זה בהמת – אין ליבם בהן
12 כלום, ואם בן היבם הוא – אין לו בהן כלום.
13 הלכך אין כאן מוציא מחברו להטיל עליו
14 הראיה. ספק ובני יבם – הספק מחזק בהן
15 ביותר, דממה נפשך אית ליה זכיה בגויהו.
16 אבל בני יבם – נמצא אין להם חלק בהם, שזה
17 בן ראשון הוא וכולה שלו. ומשום הכי סבור
18 רבנן למימר היינו מתניתין בפרק 'נושאין על
19 האנוסה', דקתני: ספק בן תשעה לראשון ספק בן
20 שבעה לאחרון. הוא לא יורש אותו לא זה ולא
21 זה, דבני ראשון מדרו ליה אצל בני אחרון, ובני
22 אחרון – אצל בני ראשון, והם יורשים אותו בין
23 שיהם. והכא אמרינן **איפכא** – דהוא מחזק
24 יותר. דהתם להכי מדרו ליה, דאמרי ליה: אייתי
25 ראיה דאחונא את ושקול. והכא נמי אמר להו
26 האי: אייתי ראיה דאחוכון אנא ושקולו. מי דמי
27 התם אינהו ודאי – שהן יודעין מכת מי הן באין
28 לירש. אידי ואידי ספיקא ניהו – שאפילו
29 הספק אין טוען טענת ודאי, ואינו יודע מכת מי
30 התם בא לירש. נכסי יבם נפיה – דהתם
31 מיתוקמא מתניתין, ודחוי לא יורש אותן, דאמרי
32 ליה: אייתי ראיה ושקול. אבל בההיא דלעיל –
33 שניהם ספק, ונראה בעיני דההיא מנתא דקמודו
34 ליה – שקול, ואיך הוי ממון המוטל בספק
35 וחולקין, הוא נוטל חצי ובין כולן חצי. לבתר
36 דפגל יבם – עם ספק בנכסי מיתנא, דארמון
37 לעיל דחולקין, אי אחוכון אנא הכו לי מנתא
38 נבייכו – ואי משום דשקלי אנא פלגא בנכסי
39 מיתנא – מהדרנא לכו ההוא פלגא, ונחלק
40 הכל בשוה, בין נכסי הראשון בין נכסי האחרון.
41 וכגון שהיו נכסי היבם מרובין, ואביו מועטי, קם
42 דינא – אחר שנעשה דין בנכסי המת אין זה
43 יכול לחזור ולערער עליהם, ומה שהוא שואל
44 בנכסי היבם – אמרי ליה: אייתי ראיה. הדר
45 דינא – ומהדר ליה פלגא בנכסי מיתנא, או
46 פלג כולוהו נכסי בשוה. ואבה דרך שדהו –
47 שהיתה שדהו מוקפת משדות אחרים, והיה לו
48 דרך על אחת מן הרוחות ואבדה, ששבחו על
49 איזה מן הרוחות היתה. ילך בקצרה – יתנו
50 בניהם דרך קצרה, ולקמן מפרש לה. שפיר
51 קאמר ארמון – וסלקא דעתא שהקיפו אדם
52 אחד מכל רוחותיו, דאמר: אורחיה גביה הוא.
53 ארבעה בני אדם – דכל חד חד מרדי ליה.
54 דאתו מכת ארבעה – שארבעה אנשים מכרום
55 לאלו. אי שתקת שתקת – ולא אעלה עליך
56 בדמים יקרים.

יבמות דף לו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברוהה – עזו והדר" (ליום שני) קמא

60 כל נכסי אחיו. נמצא דהוי נכסי המת קמון המוטל בספק, והלכה
 61 בידינו שקמון המוטל בספק ואין אחד מבעלי הדין מוחזק יותר
 62 מחבירו, חולקין את הממון ביניהם.
 63 הגמרא דנה בירושת בן זה לאחר שמת גם היבם: בן זה שספק מי
 64 הוא אביו ובני יבם שקבאו לחלוק בנכסי מיתנא (האח המת) וצירור
 65 בן לאחר שמת היבם, ספק אמר על עצמו, שמא הוא נכרא בר
 66 מיתנא ו-אני בן המת) הוא, ונכסי אבי ידיו הוא – שלי הם. ובני
 67 יבם אמרי, את אחינו את – שמא אחינו בן אבינו היבם אתה, ומתנא
 68 הוא דאית לך ביה – ויש לך חלק בירושה יחד אתנו. סבור רבנן
 69 שהיו קמיה (לפני) דרב משרשיא למימר, מתניתין היא – נידון זה
 70 דומה לדין המבואר במשנה להלן (פ). דתנן, אשה שמת בעלה או
 71 שנתגרשה ונישאה לאחר ונולד לה בן, ואין ידוע אם הוא בנו של
 72 הבעל הראשון או של השני, ויש לבעלה הראשון ולבעלה השני
 73 בנים נוספים מלבדו, הוא (הספק) אינו יורש אותם – את שני
 74 הבעלים של אמו, משום שבני הראשון אומרים לו שמא בנו של
 75 השני אתה, ובני השני אומרים לו שמא בנו של הראשון אתה.
 76 ומאחר שהם ודאי יורשים בנכסי אביהם והוא אלא ספק, הרי
 77 הם מוחזקים בירושה יותר ממנו, ואין ספק מוציא מידי ודאי.
 78 ואולם הם יורשין אות – שני הבעלים או בניהם יורשים בן מסופק
 79 זה, שכן ודאי שהוא בן אחד מהם, ומאחר שאין ידוע של מי, יחלקו
 80 ביניהם את ירושתו. וסברו רבנן שאף הקא דין ספק ובני יבם שבאו
 81 לחלוק בנכסי האח המת דומה לדין המשנה שאין הספק יורש את
 82 בעלי אמו. אלא שיש לדון איפכא (להיפך) מדין המשנה. שכן
 83 התם במשנה, בני הראשון ובני השני שהם ודאי יורשים אמרי ליה
 84 לספק אייתי ראיה ושקול – הבא ראיה שכן אבינו אתה ואז תטול
 85 חלק בירושתו. ואילו הקא הספק אמר להו לבני היבם, אני ודאי
 86 יורש בנכסי המת הראשון, שכן אם אני בנו הריני יורשו לבדי, ואם
 87 אני בן אביכם הריני יורש יחד עמכם את נכסי הראשון משום שאין
 88 לו בנים ואבינו היבם ירשו. ואילו אתם אינכם אלא ספק יורשים
 89 בנכסי הראשון, שכן אם אני בנו אין לאביכם כלום בנכסיו. ואם כן
 90 אייתי ראיה ושקול – הביאו ראיה שאיני בנו של הראשון אלא של
 91 אביכם, ואז תטלו עמי חלק בירושת המת הראשון מכה אביכם,
 92 אבל כל זמן שאין לכם ראיה אין ספק מוציא מידי ודאי.
 93 רב משרשיא דוחה את הדמיון האמור: אמר להו רב משרשיא
 94 לחכמים שישבו לפניו, מי דמי דין ספק ובני יבם לדין המשנה. הלא
 95 התם במשנה, אינהו (בני הראשון והשני) ודאי יורשים את
 96 אביהם, ואילו אינהו (הספק) אינו אלא ספק יורש בנכסי הראשון
 97 והשני, ועל כן אינו יורש עמהם. אבל הקא בספק ובני יבם, אידי
 98 ואידי ספק – בין הספק ובין בני היבם הם ספק יורשים בנכסי
 99 הראשון. ואף שהספק יורש בנכסי הראשון ממה נפשך, מכל מקום
 100 ספק הוא מכה מי הוא בא, שכן לפי הצד שהוא בנו הרי הוא יורשו
 101 מכה עצמו, אבל אם הוא בנו של היבם אינו יורש את הראשון
 102 אלא מכה אביו, ונמצא שניהם אינם אלא ספק, וממון המוטל
 103 בספק חולקים. ונטול הספק את החלק שהם מודים לו עליו, שהרי
 104 גם לדבריהם יש להם לחלוק את נכסי המת הראשון בשוה,
 105 וחולקים בשאר. וסיים רב משרשיא: אלא אי דמיא למתניתין – אם
 106 יש נידון מסוים שדומה לדין המשנה (להא) דמיא, לרפך ובני יבם
 107 שקבאו לחלוק בנכסי יבם גופיה (עצמון) וצירור ג. דהתם אמרי ליה
 108 בני היבם לספק, אייתי ראיה דאחונא את ושקול – הבא ראיה שכן
 109 אבינו אתה ואז תטול בנכסיו יחד עמנו. שכן אנו בודאי יורשי,
 110 ואילו אתה אינך אלא ספק יורשו. ואין ספק מוציא מידי ודאי.
 111 הגמרא מביאה מחלוקת בירושת נכסי היבם: ספק ובני יבם שקבאו
 112 לחלוק בנכסי יבם, לבתר דפליג יבם בנכסי מיתנא – לאחר שחלק
 113 היבם עם הספק את נכסי המת (צירור ד) כדן ממון המוטל בספק
 114 כמבואר לעיל, ובני יבם אמרי לספק אייתי ראיה דאחונא את
 115 ושקול, וכל זמן שאין לך ראיה אינך נוטל מספק כלום כמבואר
 116 לעיל ואמר להו ספק, מה נפשתיבו (ממה נפשך), אי אחובון אנא
 117 הכו לי מנתא ביהדייבו – אם אחיכם אני תנו אף לי חלק בנכסי
 118 אביכם, ואף שאם כן נטלתי מחצית מירושת המת הראשון שלא

1 הלבנת אהלבתא – ממה שנפסק כרבי אלעזר, על מה שנפסק כרבי
 2 אליעזר בן יעקב.
 3 אביי מוכיח כדבריו: אמר אבוי, מנא אמנא לה ו-מנין אמרתין דכל
 4 ספקא של ממזרות לדעת רבי אליעזר בן יעקב פודאי ממזר משוי
 5 ליה (עושים אותו) ומתירים אותו בודאי ממזרת, ממה דתניא, רבי
 6 אליעזר בן יעקב אומר, הרי שפא אדם על נשים הרבה, ואין יודע על
 7 (איוהו) [איוז] מהן בא, וכן היא ו-אשה שקבא עליה אנשים הרבה,
 8 ואינה יודעת מאיזה מהן קבלה ו-נתעברה, נמצא שעלול האב
 9 להיות נושא את בתו מבלי לדעת שהיא בתו, ואף נושא את אחותו
 10 מבלי לדעת שהיא אחותו, ועל ידי כך נתמלא כל העולם כולו
 11 ממזרין. ועל זה נאמר (ויקרא יט כט) 'מלאה הארץ זמה'. ומוכיח אביי,
 12 שאף שרק ספק הוא שמא נשא את קרובתו, מכל מקום קורא להם
 13 רבי אליעזר בן יעקב 'ממזרין', ומכאן שלשיתו גם ספק ממזרים
 14 קרויים ממזרים. ורפא המפרש בשית רבי אליעזר בן יעקב שאינם
 15 כודאי ממזר, אמר לה, שכונתו היא שיתמלא העולם בספק
 16 ממזרים, והכי קאמר, 'מלאה הארץ זמה', 'זמה' נוטריקון 'זו מה
 17 היא', שהיא לשון ספק.
 18 הברייתא ממשכה ואומרת: ותר על פן, אמר רבי אליעזר בן יעקב,
 19 לא רק ביאת זנות מביאה לידי ריבוי ממזרים, אלא אף לא ישא
 20 אדם אשה בדינה זו, ונלך וישא אשה נוספת בדינה אחרת, שמא
 21 יוליד בן מאשה זו ובת מהאשה השניה, ולא ידעו שהם בני אותו
 22 אדם ויודונו זה לזה, ונמצא אף נושא את אחותו.
 23 שואלת הגמרא: איני – האם אכן חוששים לדבר זה, והא רב, כי
 24 איקלע ו-כשהודמן לעיר דרדשיה, היה (מכריו) ואמר, מאן הויא
 25 ליומא – מי הצדעה להנשא לי לימים אלו שאתעכב כאן ולאחר
 26 מכן תצא. וכן רב נחמן פי איקלע לעיר שפנציב היה (מכריו) ואמר,
 27 מאן הויא ליומא. הרי שנשאו אשה נוספת בעיר אחרת ולא חששו
 28 לחשש האמור. מתרצת הגמרא: שאני רבנן דפסקי שמייהו – שונה
 29 דין חכמים ששם מפורסם, ובנותיהם נקראות 'בת פלוני' על
 30 שם, וידוע בניהם שזו היא אחותם ולא שאוה.
 31 הגמרא מקשה על המעשים שהובאו לעיל: והאמר רבא, אשה
 32 שתבעיה לנישא ונתפייסה (והסכימה), צריכה לישב שבעה נקיים
 33 לפני שתנשא, שמא בשעת הפיוס פירסה נדה מחמת חימוד
 34 הנישואין. אם כן, איך נאמר רב ורב נחמן נשים מיד בהגיעם לעיר
 35 מבלי להמתין שבעה נקיים. מתרצת הגמרא: רבנן שלוחיהו היו
 36 משדרי ומודעי להו – חכמים אלו היו שולחים שליחים לאותם
 37 מקומות שבעה ימים לפני בואם לשם, והיו השליחים מודיעים
 38 לאותן נשים שהם חפצים לשאתן, ועד שהגיעו רב ורב נחמן לשם
 39 כבר ישבו נשים אלו שבעה נקיים. עוד מתרצת הגמרא: ואיבעית
 40 אמיא, לרבנן יחודי קבלמא הוא דמייתרי להו – אותם חכמים היו
 41 נושאים נשים ומתייחדים עמן אך לא באו עליהן. ומה שבקשו
 42 לשאתן הוא משום דאמר מר, אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי
 43 שאין לו פת בסלו. שמי שיש לו פת בסלו אינו רעב כמי שאין לו
 44 פת בסלו, ואפילו שאינו אוכלו. וכמו כן מי שיש לו אשה במקום
 45 המצאו אינו מתאוה כמי שאשתו אינה כאן, ואפילו שלא בא
 46 עליה.
 47 הגמרא מביאה מימרא נוספת של רבי אליעזר בן יעקב: תנא, רבי
 48 אליעזר בן יעקב אומר, לא ישא אדם אשתו ודעתו לגרשה, משום
 49 שנאמר (משלי כט א) 'אל תגרש על רגעי דעה, והוא יושב לבטח אתך'.
 50 ואף אשה הנישאת לבעלה בוטחת בו ואינה מעלה בדעתה
 51 שכונתו לגרשה לאחר מכן, ועל כן אסור לשאתה מתוך כוונה
 52 זו.
 53 הגמרא דנה בידינו ירושת בן זה המוזכר במשנתנו, שמוספק לנו
 54 האם הוא בנו של האח המת או של היבם: ספק (בן זה שספק מי
 55 אביו) ויבם שקבאו לחלוק בנכסי מיתנא (האח המת) וצירור א, וספק
 56 אמר אנא בר מיתנא הוא – שמא אני הוא בנו של המת וכל נכסי
 57 המת ידיו הוא, שכן במקום שיש בן אין האח נוטל כלום. ויבם אמר
 58 לבן, את בראי ידיו את ולית לך ולא מידי – שמא אתה בני ואין לך
 59 כלום בנכסי המת, אלא אני הוא יורשו היחיד כדן יבם היורש את

55 ולא בן היבם ואם כן אני יורש לבדי את בני היבם, והספק אומר
56 שמא אני בן היבם ויורשו היחיד, שכן בן קודם לאב בירושה. בשני
57 האופנים האלו הני הירושה מומן המוטל כספק, והם חולקין אותה
58 ביניהם, שכן אין אחד מהם ודאי יותר מחבירו בירושה זו, ושניהם
59 ספק יורשים.

משנה

60 המשנה שלפנינו דנה בזכויות היבם בנכסי יבמתו לפני שייבמה:
61 שזקרת יבם – יבמה הממתינה ליבם שייבמה או שחלוץ לה,
62 ששפלו לה נכסים בירושה מאביה, מזדים בית שמאי ובית הלל
63 ששרשות בידה להיות מזקרת ונותנת אותם במתנה, ומה שמכרה
64 או נתנה קניים. ואם מתה בעודה שומרת יבם, מה יעשה בכתובתה
65 – בחוב שהתחייב לה בעלה בכתובתה, ובנכסי צאן ברזל
66 שהכניסה לו בשעת נישואיה, ומה יעשה בנכסים הנכנסים ויוצאין
67 עמה – בנכסי מלוג, ומי יורש אותם. בית שמאי אומרים, וחלוץ
68 היבם שהוא מיורשי הפעל בנכסי מלוג אלו עם יורשי האב – יורשי
69 אביה, כלומר קרובי האשה. שכן שומרת יבם היא כספק נשואה
70 ליבם, ולפי הצד שהיא כנשואתו הרי הוא יורשה כשם שבעל
71 יורש את אשתו, ולפי הצד שאינה כנשואתו יורשים אותה קרוביה
72 מצד אביה, וממון המוטל בספק חולקין. ובית הלל אומרים, הנכסים
73 ו-נכסי צאן ברזל נשארים כחולקין. וחוב הכתובה הוא כחוקת
74 יורשי הפעל, שכן כל זמן שלא נגבה חוב זה על ידה קודם מיתתה
75 עדיין הוא בחזקת הבעל ויורשיו, ואין יורשי האשה יכולים
76 להוציאו מספק מחזקתם. ואילו הנכסים הנכנסים ויוצאין עמה
77 ו-נכסי מלוג הם כחוקת יורשי האב של האשה. שכן עד שלא מתה
78 היו הנכסים שלה, ונמצא שהם בחזקת משפחתה, ואין היבם יכול
79 להוציאם מספק מחזקתם. ובגמרא (לח-ט). תבואר מחלוקת זו
80 בכמה דרכים.
81 אם כבר נכסה היבם ליבמה, הרי היא כאשתו לכל דבר. ויבואר
82 בגמרא (ט). מה באה המשנה להשמיענו בדבריה אלו. וכלבד
83 שתהא כתובה על נכסי בעלה הראשון – לאחר שימות היבם או
84 יגרשנה תגבה כתובתה רק מנכסי בעלה הראשון, ולא מנכסי
85 היבם. וטעם דין זה יבואר בגמרא (ש).

גמרא

87 הגמרא סברה עתה, שהמשנה מדברת ביבמה שפלו לה נכסים
88 בירושה מאביה לאחר מיתת בעלה, כשהיא שומרת יבם. מקשה
89 הגמרא: מאי שנא דין הרישא בשומרת יבם בעודה בחייה, ולא
90 פליגי בית שמאי, ומודים הם שנכסיה עומדים בחזקתה ובידה
91 למוכרם וליתנם במתנה אפילו שהיא כספק נשואה ליבם, ומאי
92 שנא דין הרישא בשומרת יבם שמתה בפליגי בו בית שמאי,
93 וסוברים שנכסי מלוג שלה אינם בחזקת יורשיה אלא הם חולקים
94 אותם עם היבם.
95 מתרצת הגמרא: אמר עולא, הרישא מדברת ביבמה הנפלה ליבום
96 כשהיא ארוסה. ואילו הרישא מדברת ביבמה הנפלה ליבום כשהיא
97 כבר נשואה לבעלה. מפרשת הגמרא את דבריה: וקבך עולא, זיקת
98 היבם בארוסה של אחיו שמת עושה אותה כספק ארוסה לו,
99 ומאחר שלשית בית שמאי בכתובות (פ) ארוסה יכולה למכור
100 נכסים שנפלו לה לאחר אירוסה לכתחילה, כל שכן בשומרת יבם
101 מן האירוסין שאינה אלא ספק ארוסה, שבידה למוכרם. ואף בית
102 הלל הסוברים שארוסה לא תמכור לכתחילה, מודים הם בשומרת
103 יבם שאינה אלא ספק ארוסה שמוכרת ונותנת לכתחילה.
104

1 דרבי חזקיה, ודאי שיש לי אצלך דרך אחת בתוך שדותיך,
2 ואפילו שכל זמן שהיו ארבעת השדות ביד ארבעה בעלים שונים
3 נפסק דין המוציא מחבירו עליו הראיה מחמת הספק, מכל מקום
4 לאחר שהלוקח קנה את כולו נסתלק ספק זה, ומכיון שעתה אני
5 בא בטענת ברי, בטל הדין הקודם שנפסק מחמת הספק. אכל הקא
6 בספק ובני יבם מי איכא למימר הכי שהספק תובע בטענת ברי את
7 חלקו בנכסי היבם. הרי הוא עצמו אינו יודע האם מגיע לו חלק
8 בנכסים אלו משום שהוא בן היבם, או משום שהוא בן המת
9 הראשון ותובע את מה שנטל היבם מנכסי אביו שלא כדין. ואף
10 שטוען שממה נפשך יש לו לישל חלק בנכסי היבם, מכל מקום
11 מאחר שבכל טענה בפני עצמה אינו אלא ספק, אף אדמון מודה
12 ש'קם דינא, ולא בטל הדין הקודם שהיבם זכה בחצי מנכסי המת
13 הראשון.

14 הגמרא ממשיכה לדחות גם את תליית דברי רבי ירמיה בשיטת
15 אדמון: ורבי ירמיה אמר לה, אמא דאמרי הדר דינא בספק ובני יבם,
16 אפילו לשיטת רבנן. שכן עד כאן לא קאמרי רבנן התם במי שאבדה
17 לו דרך שאינו יכול לתובעה מהלוקח, אלא משום דאמר ליה
18 הקונה, 'אי שתקת שתקת, ואי לא תשוק אלא תתבענה ממני,
19 מהדנא שטרא למרויהו, ולא מצית לאשתמעו דינא כהדיוהו –
20 אחזיר את שטרות השדות לבעליהן הקודמים ולא תוכל לתבוע
21 מהם בדין כלום, שכן כל אחד מהם ידחה אותך אצל חבירו. אכל
22 הקא בספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי היבם, מי איכא למימר
23 הכי שיוכלו בני היבם להביא לידי כך שיפסיד הספק את חלקו
24 שממה נפשך מגיע לו.

25 הגמרא מביאה את דין הספק בירושת הסבא: ספק ויבם שפאו
26 לחלוק בנכסי סבא – אביהם של המת והיבם (צירור א), ספק אמר
27 על עצמו, האי נכרא פר מיתנא הוא – שמא אני הוא בנו של המת
28 ועל כן פליגא דידי הוא – מחצית מנכסי הסבא היא שלי, שהרי אבי
29 יורש מחצית זו ואני יורשה מכווח. ואילו יבם אמר, את פרא דידי
30 את – שמא אתה בני ולא בן המת, ואני יורשו היחיד של הסבא
31 ולית לה ולא מידי – ואין לך כלום בנכסי הסבא, הני יבם ודאי יורש
32 בנכסי הסבא, והספק אינו אלא ספק יורש בהם, ואין ספק מוציא
33 מידי ודאי, ועל כן יורש היבם את כל נכסי הסבא, ואין לספק בהם
34 כלום.

35 הגמרא מביאה דין נוסף בירושת הסבא: ספק ושני בני היבם שפאו
36 לחלוק בנכסי סבא וצירור ב, ספק אמר, תהוא נכרא פר מיתנא הוא
37 – שמא אני בנו של האב הראשון ופליגא מנכסי הסבא דידי הוא
38 מכח אבי שהוא בנו, ואת המחצית השניה תחלקו אתם מכח
39 ירושת אביכם היבם שהוא בנו השני של הסבא, ויבם יבם אמרי,
40 אחנא את – שמא אחינו אתה, ואבינו הוא היורש היחיד של
41 הסבא, ומנתא את לה כהדן – ועל כן עלינו לחלוק בינינו בשוה
42 את ירושתו. לפיכך, פליגא דקמודי להו שקלי – נוטלים בני היבם
43 מחצית מנכסי הסבא שהספק מודה בה שהיא שלהם. ותילתא דקא
44 מזוז ליה שקל – ונוטל הספק שלישי מנכסי הסבא שהרי בני היבם
45 מודים שהוא שלו, שכן גם אם הוא אחיהם יש להם לחלוק בין
46 שלשתם את ירושתו. ולאחר שהם נוטלים מחצית והוא נוטל
47 שלישי, פש להו דנקא – נותרה ששית מנכסי הסבא, והני ששית זו
48 מומן המוטל כספק, וחולקין אותה ביניהם, מחצית ממנה נוטל
49 הספק ואת מחצית האחרת נוטלים בני היבם.

50 הגמרא מביאה דנים נוספים בענין זה: ספק ויבם שבאו לחלוק
51 בנכסי ספק זה שמת ללא בנים וצירור ג, הסבא אומר, שמא הספק
52 הוא בן בני המת ואני יורשו לבדי, והיבם אומר שמא הספק הוא
53 בני ואני יורשו. או שבאו סבא וספק לחלוק בנכסי היבם שמת ואין
54 לו בן אחר וצירור ד, הסבא אומר לספק שמא הינך בן האב הראשון

יבמות. החולץ ליבמתו – פרק רביעי דף לח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שינויזלץ)" קמג רש"י

1 הווי יבם ודאי וספק ספק — פירש בקונטרס: דאי — שידע מאיזה כח הוא בא, ומחוקק
2 בנכסים, ולא דמי לההוא דרב מרשריא דלעיל, דהתם אף על גב דספק אית ליה
3 בנכסים וזכיה ממנה נפשוך — אפילו הכי לא חשיב ודאי, דלא ידע מכח מי הוא בא עליהם.
4 משמע מתוך פירושו דקרי ודאי מה שודאי נוטל חלק בנכסים, ובפרק "מי שמת" (בבא בתרא
5 קנח, ב), גבי הא דתנן: נפל הבית עליו ועל אמו אלו
6 ואלו מדרים שיהלוק, פירש רבינו שמואל
7 שיהלוקו יורשי האם, דהיינו: אחי האם מאביה,
8 עם יורשי הבן, היינו: אחי בן מן האב ראובן, ולא
9 רצה לפרש יורשי האם — בני האם דהיינו אחו
10 הבן מן האם דהיינו בנימין — דאם כן הוה ליה
11 בנימין ודאי וראובן ספק ואין ספק מוציא מידי
12 ודאי, ואין נראה כלל, דאטו מפני שהוא ודאי
13 במקצת הנכסים היא ודאי בבולין ועוד: דאמר
14 התם, ומייתי ליה לקמן גבי נפל הבית עליו ועל
15 אביו ועליו ועל מורישיו, היתה עליו כתובת
16 אשה ובעל חוב כו', ומסיק דיורשי האב — אחו
17 הבן, אלמא, אף על גב דיש לאב בנים אחרים לא
18 חשבינן להו ודאי, וכן בפרק קמא דבבא קמא
19 (טו, א) גבי אחים שחלקו וכו' בעל חוב ונטל חלקו
20 של אחו מן, דאמר רב אסי: ונטל רביעי בקרקע
21 או רביעי במעות, משום דמספקא ליה אי כיוורשים
22 דמו אי כלקוחות, ולא אמרינן שלא יטול כלום —
23 שהרי זה המוחק הוא ודאי במקצת נכסים, וכן זה
24 אומר כולה של זה אמר חציה שלי גבי "שנים
25 אוחוסים בטלית" (בבא מציעא ב, א), אלא הא דקרי
26 הכא יבם ודאי, היינו: משום שהיבם הוא ודאי
27 יורשו של סבא, אבל ספק — הוא ספק אם הוא
28 יורשו כלל, אבל התם, בנפל עליו ועל אמו — לא
29 הוי בנימין ודאי יורש בכל חצי האחר, דאם מזה
30 רחל קודם יוסף — הוי ראובן נמי יורשו, וכן הובל
31 הבית עליו ועל אביו, אם מת האב קודם — הוי
32 בעל חוב יורש, ולא כן האחר, ו**בית הלל**
33 אומרים הנכסים בחזקתן — בפרק "מי שמת" (בבא
34 בתרא קנח, א) פליגי בבחאי גוונא בית שמאי ובית
35 הלל, גבי נפל הבית עליו ועל אשתו, וקאמר
36 בגמרא: בחזקת מי? פירושו: בית הלל דקאמרי
37 נכסים בחזקתן, דהיינו נכסי צאן ברזל — בחזקת
38 מי? רבי אלעזר אמר: בחזקת יורשי האשה, רבי
39 יוחנן אמר: בחזקת יורשי הבעל, וריש לקיש אמר:
40 חלוקו, ופירש בקונטרס בפרק "האשה שנפלה"
41 (כתובות פב, ב) דכי הכי דפליגי התם — הכי נמי
42 פליגי אמתניתין דהבא! ורבינו הם אמר דלא

43 דמיא דך להדחם, דהכא לא פליגי בית שמאי בכתובה אלא בנכסי מלוג, דכאמר בגמרא
44 דכתובה שיידה, מדקתני יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי אב כו', אבל התם קתני סתמא
45 יחלוקו, משמע דבכתובה נמי פליגי, דהיינו טעמא: דהתם, אם הבעל מת תחלה — הריא
46 האשה כמו שגבתה כתובתה, אבל הכא שהיא זקוקה ליבם — אין לאשה כלום בנכסי הבעל
47 עד אחר החליצה, ולא ניתנה כתובה לגבות ממיה, ואפשר דכולהו אמוראי מורו הבא
48 דנכסי צאן ברזל הוי בחזקת יורשי הבעל, והא דלא רעיבינו עם כתובה — כדי ליתן טעם
49 לדברי, כלומר: בחזקת מי שהיו עד תתה, דהיינו בחזקת הבעל, אבל בכתובה — דבר פשוט
50 הוא יותר שהיא בחזקת הבעל מנכסי צאן ברזל שהיא הביאה מבית אביה ושמה אותם

51 לבעל, וכן צריך לומר למאן דאמר התם בחזקת יורשי הבעל, ואם תאמר: ולמאן דאמר בחזקת יורשי האשה —
52 לזו בחזקת יורשי האם? ויש לומר: דשמא קסבר ההוא תנא דירושתי יורשי הבעל דרבנן, אי נמי: אפילו קסבר דהוי דאורייתא, כיון דלאו מכח קורבה קאתין — מוקמינן להו בחזקת האשה
53 טפי, אי נמי: משום הכי לא מוקמינן להו התם בחזקת יורשי האם, משום דריגילות הוא שהאם היא מתה קודם, דקא חשיב בריש "יש נוחלין" (בבא בתרא קח, א) פורענות כשהבן מת תחלה,
54 לפיכך לא החזיקום בחזקת האם, ואם תאמר: ויורשי האשה הדיכי גבו כתובה? הא קיימא לן כרב ושמואל דאמרי: בפרק "כל הנשבעין" (שבועות מו, א) דאין אדם מוריש שבועה לבניו ומיהו,
55 לבית שמאי נחיא, דאית להו: שטר העומד לגבות — כגבוי דמי, והוה כמוחזקין בממון, דכמה ברייתות דפרין מינייהו לרב ושמואל שבועות משיב התם ראתה כבית שמאי, ולרבי אלעזר
56 דאמר בחזקת יורשי האשה — ניהא, דאיהו פליג בהדיא בשבועות (מז, א) אדרב ושמואל, אבל רבי יוחנן, דאמר בחזקת יורשי הבעל, ופירש דנכסים בחזקתם הוא טעם לדבר — למה לי?
57 תיפוק דלא דאין אדם מוריש שבועה לבניו ויש לומר, דהיא הנותנת: דלפי שהנכסים בחזקת הבעל אינה מורשת, שאם היו בחזקת האשה היתה מורשת, כמו לבית שמאי דאמרי בגבוי דמי,
58 אי נמי, אמר רבינו יצחק: דאיבא לאאוקא במטלטלי, ואיתנהו בעניייהו, שנטול בלא שבועה, הא דלא משני הכי בשבועות, אלא דחוק להחמייה בבית שמאי, משום דהתם ככתובה איידי,
59 אבל הכא דאיידי בנכסי צאן ברזל כשהביא מבית אביה, דריגילין להיות בעניייהו, דאין דרך לבעלה למכור, ואיבא למאן דאמר לקמן (טו, ב) המכנסת שום לבעלה, אם רצה הבעל למכור —
60 לא ימכור.

1 **דרבי חד אית לי נכך** — וטענת ברי הוא, דידע מאי קתבע מניה, מי איבא למימר הכי
2 — הא לא ידע מאי קא תבע מניה, אי פלגא בנכסי מיתנא אי פלגא מנתא בנכסי יבם,
3 ומכח שתי טענות הוא בא עליהם, בכל אחת ואחת אומרים לו: הבא ראיה, **סבא** — אבי
4 המת ודיבם, הוי **יבם ודאי** — יורש, ויודע מכח מי הוא בא ומחוקק בנכסים, ולא דמי
5 להדיא דרב מרשריא דלעיל, דהתם, אף על גב
6 דספק אית ליה וזכיה בנכסים ממנה נפשוך, אפילו
7 הכי לא חשיב ודאי, דלא ידע מכח מי הוא בא
8 לירש, מכח מה הוא בא עליהם, פלגא דקא מודה
9 להו שקלי — משום זהובים שנטולן שלשה,
10 תילתא דקא מודו ליה — שני זהובים תילתא
11 דכולהו נכסי, שקיל — דהא אמרו ליה אחווא
12 את, ואינהו הוו תרי ואיהו שלישי, **פש דנקא** —
13 דקמינצו עליה, האי אמר: כולה דידי, והני
14 אמרי: כולה דידן, הוא נוטל חצי, ובין שניהם
15 חצי, **סבא ויבם בנכסי ספק** — סבא אמר: האי
16 בר מיתנא הוא, וכיון דאין לו יורש אני קודם,
17 דתנן (בבא בתרא קטו, א): האב קודם לכל יוצאי
18 ירכו, ויבם אמר: בני הוא ואני יורשו דהאב
19 קודם, או **סבא וספק בנכסי יבם** — שאין ליבם
20 בן אחר, סבא אמר: את בר מיתנא, ואני יורש את
21 בני מקום שאין לו בן, וספק אמר: בנו אני, ואני
22 יורשו, חולקין — דדלמא כולהו דהאי והלמא
23 כולהו דהאי, ואין לושר האב ודאי מחוקק, דאם
24 זה בנו — אין כאן לאב כלום, **משנה** שומרת
25 יבם — ממתנת ומצפה ליבם, כמו: עניה זו לשוא
26 שומרה, ביאף על פי בכתובת (סב, ב), שנפלו לה
27 נכסים — מאביה, וסלקא דעתן שנפלו לה
28 כשהיא שומרת יבם, ובנכסים הנכנסים ויוצאים
29 עמה — היינו נכסי מלוג, שהקן שלה קיים,
30 וכשהיא נכנסת בעמה, וכשהיא יוצאת
31 יוצאת עמה, הכי גרסינן: בית שמאי אומרים
32 יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב — דספק
33 נשואה היא, וזכה היבם בחצי ירושתו מספק,
34 שהבעל יורש את אשתו, וזו שספק נשואה היא
35 אצלו זכי בפלגא, אבל בכתובתה מודים בית
36 שמאי בחזקת הבעל היא, ולא פליגי בה יורשי
37 האב, וטעמא דכולה מתינתן בחזקת אבמרי,
38 **גמרא** מאי שנא רישא דלא פליגי ומאי שנא
39 סיפא דפליגי בית שמאי — מאי שנא רישא
40 כשהיא קיימת דלא פליגי בית שמאי, אלא בכח
41 דילה מחוקקין לבכסי, דקאמרי: מוכרת ונותנת
42 לכתחלה, ומאי שנא סיפא, דפליגי כשמתה לא

43 מוקמי נכסי מלוג בחזקת יורשיה? הכי גרסינן: אמר עולא רישא דנפלה כשהיא ארוסה
44 — שנפלה לייבום מאירוסין, ונפלו הנכסים לה כשהיא שומרת יבם, **סיפא** דנפלה — לפניו
45 לייבום, כשהיא נשואה — הלכך רישא דלגבי ארוסה ממש קיימא לן לבית שמאי תמכור,
46 כדתנן לקמן, כל שכן זו שאינה אלא זקוקה בעלמא, ובית הלל דאמרי בארוסה ודאי לא
47 תמכור לכתחלה, אבל אם מכרה ונתנה קיים, הבא משום דספק ארוסה היא דאגידא ביה,
48 ולא אשתו ממש היא — מרודו בית הלל דמוכרת ונותנת לכתחלה.

סיפא

49 לבעל, וכן צריך לומר למאן דאמר התם בחזקת יורשי הבעל, ואם תאמר: ולמאן דאמר בחזקת יורשי האשה —
50 לזו בחזקת יורשי האם? ויש לומר: דשמא קסבר ההוא תנא דירושתי יורשי הבעל דרבנן, אי נמי: אפילו קסבר דהוי דאורייתא, כיון דלאו מכח קורבה קאתין — מוקמינן להו בחזקת האשה
51 טפי, אי נמי: משום הכי לא מוקמינן להו התם בחזקת יורשי האם, משום דריגילות הוא שהאם היא מתה קודם, דקא חשיב בריש "יש נוחלין" (בבא בתרא קח, א) פורענות כשהבן מת תחלה,
52 לפיכך לא החזיקום בחזקת האם, ואם תאמר: ויורשי האשה הדיכי גבו כתובה? הא קיימא לן כרב ושמואל דאמרי: בפרק "כל הנשבעין" (שבועות מו, א) דאין אדם מוריש שבועה לבניו ומיהו,
53 לבית שמאי נחיא, דאית להו: שטר העומד לגבות — כגבוי דמי, והוה כמוחזקין בממון, דכמה ברייתות דפרין מינייהו לרב ושמואל שבועות משיב התם ראתה כבית שמאי, ולרבי אלעזר
54 דאמר בחזקת יורשי האשה — ניהא, דאיהו פליג בהדיא בשבועות (מז, א) אדרב ושמואל, אבל רבי יוחנן, דאמר בחזקת יורשי הבעל, ופירש דנכסים בחזקתם הוא טעם לדבר — למה לי?
55 תיפוק דלא דאין אדם מוריש שבועה לבניו ויש לומר, דהיא הנותנת: דלפי שהנכסים בחזקת הבעל אינה מורשת, שאם היו בחזקת האשה היתה מורשת, כמו לבית שמאי דאמרי בגבוי דמי,
56 אי נמי, אמר רבינו יצחק: דאיבא לאאוקא במטלטלי, ואיתנהו בעניייהו, שנטול בלא שבועה, הא דלא משני הכי בשבועות, אלא דחוק להחמייה בבית שמאי, משום דהתם ככתובה איידי,
57 אבל הכא דאיידי בנכסי צאן ברזל כשהביא מבית אביה, דריגילין להיות בעניייהו, דאין דרך לבעלה למכור, ואיבא למאן דאמר לקמן (טו, ב) המכנסת שום לבעלה, אם רצה הבעל למכור —
58 לא ימכור.

1 **זיקת** נשואה עושה ספק נשואה — ואפילו הכי, לבית הלל הוה בחוקת יורשי האב. דחוקה
 2 עדיפא, שיש לנו לחזוק נחלה בחוקת אותו השבט. **דאי** סלקא דעתך דאי
 3 נשואה התנן נפלו לה ב' — ממכמה משניות דתנן פרק "יש נחולץ" (בבא בתרא קחא)
 4 שהבעל יורש את אשתו הוה מצי למפרקי אלא מסיפא דהווא דאיתיה לעיל נחא ליה
 5 לאיתיה. **הויא** לה אידי דאי — שהגון שלה.

6 **קסברי** בית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי
 7 דמי — אביי גופיה אית ליה הכי
 8 בפרק "האשה שנפלה" (כתובות פא,א), דלבתר
 9 דשמע מרבה סברה. **בית שמאי** נטולת
 10 כתובה ולא שותות — והא דתנן בריש פרק
 11 "ארוסה" (סוטה גג,ב). ארוסה ושומרת יבם לא
 12 שותות ולא נטולת כתובתן, ולא פליגי בית
 13 שמאי! אמר רבינו יצחק: דהתם היא נתנה אצבע
 14 בין שיניה, שנסתרה ואסרה עצמה על בעלה. אבל
 15 הכא, בשעה שנסתרה היתה יכולה ליבדק
 16 בשתיקה: ועוד: דבארוסה ושומרת יבם אין
 17 לחושבה כעוברת על דת, כיון שאינה יכולה
 18 ליבדק, כדקאמר התם בגמרא.
 19 **בית הלל** אומרים או שותות או לא נטולת
 20 כו' — הא דגרס במסכת סוטה
 21 (כד,א): לא שותות ולא נטולת כתובה — כתבו
 22 שם כמו שמגיה התלמוד כאן. **דאבי** לותביה
 23 מהא — ואם תאמר: אדרבה, תקשי ליה למה
 24 נטולת כל הכתובה מספק? ויש לומר: לפי שהיא
 25 באה בטענת ברי, והירשין בטענת ספק.
 26 **לירש והללו פאין לירש**, ויחלוקו. **איתבייה אביי**: ולבית שמאי אין ספק מוציא מידי **ודאי**!
 27 **והתנן**: נפל הבית עליו ועל אביו, עליו ועל מורישיו, והיו עליו פתובת אשה ובעל חוב, **יורשי**
 28 **האב אומרים**: הבן מת ראשון ואחר כך מת האב. ובעל חוב אומר: האב מת ראשון ואחר
 29 **כך מת הבן**, בית שמאי אומרים: ויחלוקו, ובית הלל אומרים: דנקיים בחזקתן. והא **הכא**,
 30 **יורשי האב - ודאי**, ובעל חוב - ספק, וקאיתי ספק ומוציא מידי **ודאי**! **קסברי** בית שמאי:
 31 **שטר העומד לגבות כגבוי דמי**. וקנא תימרא - דתנן: מתו בעליהן עד שלא שתו, בית שמאי
 32 אומרים: נטולת פתובתן ואינן שותות, ובית הלל אומרים: או שותות או לא נטולת פתובתן.
 33 או שותות? **והביא האישי את אשתו**! אמר רחמנא, **ולפא!** **אלא**: מתוך שלא שותות לא
 34 נטולת פתובתן. והא **הכא**, דספק הוא, ספק זנאי ספק לא זנאי, וקאיתי ספק ומוציא מידי
 35 **ודאי**! **אלא שמע מינה**: שטר העומד לגבות כגבוי דמי. ואביי, לותביה מהא! **דלקא פתובת**
 36 **אשה שאני**, משום חינוא. ולותביה פתובה דמתניתין! לא פליגי. ולא? והא קתני: **מתה**, מה
 37 **יעשה בכתובתה ובנקיים הנכנסים ויוציאין עמה**? בית שמאי אומרים: יחלוקו **יורשי הבעל**
 38 **עם יורשי האב**, ובית הלל אומרים: נכסים בחזקתן! הכי קאמר: **מתה**, מה יעשה בכתובתה,
 39 **ושבקה**. נכסים הנכנסים ויוציאים עמה, בית שמאי אומרים: יחלוקו **יורשי הבעל עם יורשי**
 40 **האב ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן**. אמר רב אשי: מתניתין גמי דקא, דקתני: יחלוקו
 41 **יורשי הבעל עם יורשי האב**, ולא קתני **יורשי האב עם יורשי הבעל** - שמע מינה. **אביי אמר**:
 42 **רישא דנפלו לה פשהיא שומרת יבם**, סיפא דנפלו לה פשהיא תחתיה דבעל.

1 **זיקת** נשואה עושה ספק נשואה — ואפילו הכי, לבית הלל הוה בחוקת יורשי האב. דחוקה
 2 עדיפא, שיש לנו לחזוק נחלה בחוקת אותו השבט. **דאי** סלקא דעתך דאי
 3 נשואה התנן נפלו לה ב' — ממכמה משניות דתנן פרק "יש נחולץ" (בבא בתרא קחא)
 4 שהבעל יורש את אשתו הוה מצי למפרקי אלא מסיפא דהווא דאיתיה לעיל נחא ליה
 5 לאיתיה. **הויא** לה אידי דאי — שהגון שלה.

6 **קסברי** בית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי
 7 דמי — אביי גופיה אית ליה הכי
 8 בפרק "האשה שנפלה" (כתובות פא,א), דלבתר
 9 דשמע מרבה סברה. **בית שמאי** נטולת
 10 כתובה ולא שותות — והא דתנן בריש פרק
 11 "ארוסה" (סוטה גג,ב). ארוסה ושומרת יבם לא
 12 שותות ולא נטולת כתובתן, ולא פליגי בית
 13 שמאי! אמר רבינו יצחק: דהתם היא נתנה אצבע
 14 בין שיניה, שנסתרה ואסרה עצמה על בעלה. אבל
 15 הכא, בשעה שנסתרה היתה יכולה ליבדק
 16 בשתיקה: ועוד: דבארוסה ושומרת יבם אין
 17 לחושבה כעוברת על דת, כיון שאינה יכולה
 18 ליבדק, כדקאמר התם בגמרא.
 19 **בית הלל** אומרים או שותות או לא נטולת
 20 כו' — הא דגרס במסכת סוטה
 21 (כד,א): לא שותות ולא נטולת כתובה — כתבו
 22 שם כמו שמגיה התלמוד כאן. **דאבי** לותביה
 23 מהא — ואם תאמר: אדרבה, תקשי ליה למה
 24 נטולת כל הכתובה מספק? ויש לומר: לפי שהיא
 25 באה בטענת ברי, והירשין בטענת ספק.
 26 **לירש והללו פאין לירש**, ויחלוקו. **איתבייה אביי**: ולבית שמאי אין ספק מוציא מידי **ודאי**!
 27 **והתנן**: נפל הבית עליו ועל אביו, עליו ועל מורישיו, והיו עליו פתובת אשה ובעל חוב, **יורשי**
 28 **האב אומרים**: הבן מת ראשון ואחר כך מת האב. ובעל חוב אומר: האב מת ראשון ואחר
 29 **כך מת הבן**, בית שמאי אומרים: ויחלוקו, ובית הלל אומרים: דנקיים בחזקתן. והא **הכא**,
 30 **יורשי האב - ודאי**, ובעל חוב - ספק, וקאיתי ספק ומוציא מידי **ודאי**! **קסברי** בית שמאי:
 31 **שטר העומד לגבות כגבוי דמי**. וקנא תימרא - דתנן: מתו בעליהן עד שלא שתו, בית שמאי
 32 אומרים: נטולת פתובתן ואינן שותות, ובית הלל אומרים: או שותות או לא נטולת פתובתן.
 33 או שותות? **והביא האישי את אשתו**! אמר רחמנא, **ולפא!** **אלא**: מתוך שלא שותות לא
 34 נטולת פתובתן. והא **הכא**, דספק הוא, ספק זנאי ספק לא זנאי, וקאיתי ספק ומוציא מידי
 35 **ודאי**! **אלא שמע מינה**: שטר העומד לגבות כגבוי דמי. ואביי, לותביה מהא! **דלקא פתובת**
 36 **אשה שאני**, משום חינוא. ולותביה פתובה דמתניתין! לא פליגי. ולא? והא קתני: **מתה**, מה
 37 **יעשה בכתובתה ובנקיים הנכנסים ויוציאין עמה**? בית שמאי אומרים: יחלוקו **יורשי הבעל**
 38 **עם יורשי האב**, ובית הלל אומרים: נכסים בחזקתן! הכי קאמר: **מתה**, מה יעשה בכתובתה,
 39 **ושבקה**. נכסים הנכנסים ויוציאים עמה, בית שמאי אומרים: יחלוקו **יורשי הבעל עם יורשי**
 40 **האב ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן**. אמר רב אשי: מתניתין גמי דקא, דקתני: יחלוקו
 41 **יורשי הבעל עם יורשי האב**, ולא קתני **יורשי האב עם יורשי הבעל** - שמע מינה. **אביי אמר**:
 42 **רישא דנפלו לה פשהיא שומרת יבם**, סיפא דנפלו לה פשהיא תחתיה דבעל.

ואין כאן חוקה לזה יותר מזה. אם האב מת ראשון — וחזוק בעל חוב מיד, ולא אמרינן הא מחוסר גובינא. ואם בן מת ראשון — וחזוקו יורשים. מתו בעליהן. כל אשה שקנא לה בעלה ונסתרה, ומת עד שלא שתתה — ונטלת כתובתה. ואף על פי ששמו זנתה ואין לה כתובה — לא שותות, דבעינן "והביא האישי את אשתו", וליבא. **מיד ודאי** — מיד יורשי הבעל, שהן מוחזקין ודאי, מוציאה זו כתובה מספק. **אלא** — לאו שמע מינה, קסברי בית שמאי: שטר העומד לגבות — כגבוי דמי, וכיון שמת — עמוד הנכסים מיד בחוקת האשה, ויורשים קאתו לאפקי מינה משום ספק זנאי, ולא אתי ספק ומוציא מידי דאי. דאי לא כגבוי דמי, וטעמא משום דאתי ספק ומוציא מידי דאי הוא — הוה להו למימר יחלוקו, ונשווי ספק כודאי. אבל לעלוי מינה — ליבא למאן דאמר. וגבי נפל הבית קאמר יחלוקו, דכי נמי אמרינן כגבוי דמי — לא מצינו לבעל חוב לשווי דאי טפי מירשין, שהרי לא החזוק בו זה בנכסים, והוה שטר עליו ולא על האב, הלכך ספק וספק הוא: אם האב מת ראשון — נמצא חוב חזוקו, דהאי שטר כגבוי דמי, ויורשים אינם כלום, ואם הבן מת ראשון — נמצאו יורשין ויורשין ובעל חוב אין כלום. **ואביי** — דלא אסיק ארעתיה מהבית משום טעמא דשטר העומד לגבות, כי אותביה לרבה מנפל הבית, דתנן במי שמת" בבבא בתרא בסדר ישועות. **לותביה אביי** — דמתניתין היא בסדר נשים. דהכא נמי ספק מוציא מידי דאי. **ואביי** — לוחבי לא אותביה מכתובה. דקסבר: שאני כתובה משום זנאי. שיהיו נטולין ב' בעיני הנשים ויתרצו להנשא. לפיכך החזיקוהו ספק. ולותביה מכתובה דמתניתין — דאמרי בית שמאי יחלוקו. דקסלקא דעתך השתא דבית שמאי נמי אכתובה אמרי יחלוקו, וקאתו יורשין ידיה מספק וגבו פלגא דכתובה מיבם דהוי דאי. והתם ליבא למימר משום חינוא, דהתם מתה, וגבי יורשין לא היישין לחינוא, כדאמר ביאלמנה ניונות" (כתובות צו,ב). אלא אם כן הדי יורשים נקבות. לא פליגי — דמדוד בית שמאי שהיא בחוקת יורשי הבעל, דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים. וכל שהיא מתה בחייו של יבם — לא גבו יורשים דילה כתובה. דיבם במקום בעל קאי. ואף על גב דשמעינן ליה לאביי בכתובות פרק "האשה" (פא,א): ניתנה כתובה לגבות מחיים לבית שמאי — הני מילי להתחייב יבם בקבורתה. דאמרו: מינה קא ירית כתובה ולא מאחיו. אבל דלישקלו יורשין דילה כתובתה — לא שמעינן ליה. דקא נמי כו' — וטעמא לא משום דשטר העומד לגבות הוא, דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים. **יורשי הבעל עם יורשי האב** — נכסי מלוג. **אביי** — מהדר ארישא דשמעתין שטרות, מאי שנא רישא דלא פליגי ומאי שנא סיפא דפליגי. ותרציה: לאו משום דברישא היא קיימת וסיפא משום דליתא, ודאי סיפא נמי אי כשדאי יבם נפלו לה מדוד בית שמאי שומרת יבם, וכל שכן דאין רישא דאין ונכסים בחזקתן. אלא: רישא דנפלו לה כשהיא תחת בעלה שומרת יבם לפיכך מוכרת לכתובתה. והוא הדין אם מתה — יורשיה יורשין אותה. דלא מהניא זמיה זמיה למיקני נכסי ונכסי דהשתא. **סיפא** — דנפלו לה כשהיא תחת בעלה שומרת יבם.

יבמות דף ל"ח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קמ"ה

60 קיים הכלל 'אין ספק מוציא מידי ודאי', והתנן במשנה (ב"ב קנ"ג), 'נפל
 61 הכית עליו ועל אביו, או עליו ועל אחד ממורישיו ומתו שניהם, ואין
 62 ידוע מי מת תחילה, והיו עליו ועל הבן או על הירושן חוב של
 63 כתובת אשה ושל בעל חוב, ולא היו לו נכסים לגבות מהם את חובו
 64 מלבד הנכסים שירש ממורישו, יורשי האב אומרים, שמא הבן מת
 65 ראשון ואחר כך מת האב, ונמצא שלא ירש הבן את נכסי אביו,
 66 ואין לבעל חוב זכות לגבות מהם, ואילו בעל חוב אומר, שמא האב
 67 מת ראשון ואחר כך מת הבן, ונמצא שירש הבן את נכסי אביו
 68 קודם שמת ונשתעבדו לפירעון חובי, נחלקו תנאים בדין זה. פ"ת
 69 שפמ"א אומרים, הרי זה ממון המוטל בספק, והלוקו יורשי האב
 70 נכסיו עם הבעל חוב. ובית הלל אומרים, נכסים כהןקתן של יורשי
 71 האב, שהרי בודאי ירשו אותם, ואין הבעל חוב יכול להוציאם
 72 מספק, שכן הלכה בירדנו 'המוציא מחבירו עליו הראיה'. מסיק
 73 אב"י את קושיותו: והא ה"א יורשי האב ודאי זוכים בנכסים, שהרי
 74 אפילו אם מת האב ראשון והבן ירש אותו, קרובי האב יורשים את
 75 הבן מיד בשעת מיתתו, ואף אם נשתעבדו הנכסים לבעל חוב מכל
 76 מקום הם עדיין מחוסרים גביה. ואילו הבעל חוב אינו אלא ספק
 77 בנכסי אלו, שהרי אם מת הבן תחילה מעולם לא נשתעבדו
 78 הנכסים לפירעון חובו. וכמך סוברים בית שמאי שהבעל חוב
 79 נוטל מחצה מוכח שלשיתם קאמי – ובאן ספק מוציא מידי ודאי,
 80 ואם כן איך יתכן שמורים הם שאין היבם אוכל פירות נכסי מלוג
 81 בחיי היבמה משום שאין ספק מוציא מידי ודאי.
 82 מתרצת הגמרא: לעולם אין ספק מוציא מידי ודאי לדברי הכל,
 83 אלא קסקרי בית שמאי ששטר העומד לגבות כגבוי דמי, ואף קודם
 84 שגבה הבעל חוב את חובו מנכסי הלוה הרי הוא נחשב כמחוקק
 85 בהם. לפיכך חולק הבעל חוב מספק את נכסי האב עם יורשי האב,
 86 שכן אינם ודאים בנכסים אלו יותר ממנו. שהרי אם מת האב,
 87 תחילה, מיד בשעת מיתתו כשבנו יורש את נכסיו הרי הם
 88 משתעבדים לבעל חוב, והוא נעשה מחוקק בהם.
 89 הגמרא מוכיחה כדבריה: וקמ"א תימרא – מנן אתה אומר שבית
 90 שמאי סוברים ששטר העומד לגבות כגבוי דמי, ממה דתנן בסוטה
 91 (כ"ד), אשה שקינא לה בעלה והתרה בה שלא תתייחד עם אדם
 92 פלוני, והלכה ונסתרה עמו, מביאה הבעל לבית המקדש, כדי
 93 להשקותה מן המים המאריים, והמים בודקים אותה אם זינתה או
 94 לא. ואם מתו בעליהן של הסוטות עד שלא שתי – לפני שנבדקו
 95 על ידי שתיית המים, בית שמאי אומרים, נוטלות כתובתן ואינן
 96 שותות. שכן אין משקים את האשה אלא בחיי בעלה, כפי שיבואר
 97 בסמוך. ואף שאשה שזינתה תחת בעלה מפסידה את כתובתה,
 98 וכל זמן שלא שתתה עדיין היא עומדת בספק שמא זינתה תחתיו,
 99 מכל מקום מספק היא נוטלת את כתובתה. ובית הלל אומרים, או
 100 שותות את המים ונוטלות את כתובתן, או לא שותות ולא נוטלות
 101 כתובתן.
 102 הגמרא מפסיקה באמצע ראייתה מדברי בית שמאי, ותמחה
 103 בדברי המשנה: איך אמרו בית הלל בסוטות שמתו בעליהן או
 104 שותות, והרי 'הביא האיש את אשתו אל הפה' אמר ר' קמ"א
 105 (במדבר ה' טו), ולאחר שמת הבעל ליבא להבאה זו. מתרצת הגמרא:
 106 אלא כך אמרו בית הלל, מתוך שלא שותות מחמת שמתו בעליהן,
 107 לפיכך לא נוטלות כתובתן, שהרי אין ספק הזנות יכול להתברר
 108 לאחר מיתת הבעל, וכל זמן שהן בספק אינן גובות כתובה מנכסי
 109 הבעל, שהרי הירשים מחוקקים בהם, והמוציא מחבירו עליו
 110 הראיה.
 111 הגמרא מסיקה את ראייתה בשיטת בית שמאי: והא ה"א קמ"א בסוטה
 112 דקסקי הוא האם יש לזון כתובה, שהרי קסקי זנאי – וזנו תחת
 113 בעליהן קסקי לא זנאי, נאף על פי כן סוברים בית שמאי דקאמי ספק
 114 חוב של האשה ומוציא מידי הירשים שהם ודאי בעליהם של נכסי
 115 אביהם לאחר מיתתו. והדבר תמוה, שהרי אף אם ספק מוציא מידי
 116 ודאי מכל מקום אינו עדיף מן הודאי, ולכל היותר היה לה לגבות
 117 חצי כתובתה, ולא את כולה. אלא שמע מינה שלדעת בית שמאי
 118 שטר הכתובה העומד לגבות כגבוי דמי, ומכח השטר שבידה היא

1 וכן סובר עולא, שזיקת יבמה שמת בעלה כשהיא נשואה עושה
 2 אותה כספק נשואה ליבם. ומאחר שבנשואה גמורה שמתה זוכה
 3 הבעל בנכסי מלוג שלה, סוברים בית שמאי ביבמה מן הנישואין
 4 שמתה שהיא כספק נשואה, שמספק חולקים את נכסיה בין
 5 יורשיה לבין היבם. ובית הלל סוברים שמספק יש להעמיד את
 6 הנכסים בחזקתם.
 7 מוכיחה הגמרא: בהכרח סובר עולא שזיקת יבמה ארוסה עושה
 8 אותה רק כספק ארוסה, משום דאי סלקא דעתך שהיא כנדאי
 9 ארוסה, איך שנינו עליה במשנתנו שמודים בית הלל שהיא מוכרת
 10 ונותנת לכתחילה את נכסיה ומעשה המכירה או המתנה קיים.
 11 והתנן – והרי שנינו במשנה בכתובות (ס"ב) אשה שנפלו לה נכסים
 12 מבית אביה משנתארוסה – לאחר שנתארסה, בית שמאי אומרים,
 13 תמכור – בידה למוכרם לכתחילה בעודה ארוסה, ובית הלל
 14 אומרים, לכתחילה לא תמכור, ואלו ואלו מודים, שאם מכרה ונתנה
 15 בדיעבד המעשה קיים. ואם יבמה מן האירוסין נחשבת כארוסה
 16 ודאית, איך מודים בית הלל במשנתנו שמוכרת את נכסיה
 17 לכתחילה. אלא שמע מינה שזיקת ארוסה עושה רק ספק ארוסה,
 18 ולכן בידה למכור לכתחילה.
 19 וכן מוכח שזיקת נשואה עושה אותה רק כספק נשואה, משום דאי
 20 סלקא דעתך שהיא כנדאי נשואה, איך שנינו במשנתנו שאם מתה
 21 בית שמאי אומרים והלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב בנכסי מלוג
 22 שלה. והתנן במשנה בכתובות (ס"ב) אשה שנפלו לה נכסים מבית
 23 אביה משנישאת – לאחר שנשאת, אלו ואלו – בית שמאי ובית
 24 הלל מודים שאם מכרה ונתנה נכסים אלו שהבעל מוציא מידי
 25 הלל ונותנת, ואף בדיעבד אין מעשה קיימים. הרי שמשעת הנישואין
 26 גדול כח הבעל בנכסים אלו מכח האשה, ואם כן מדוע אמרו בית
 27 שמאי שירשי האשה חולקים בהם לאחר שמתה. אלא שמע מינה,
 28 שזיקת נשואה עושה אותה רק כספק נשואה, ועל כן סוברים בית
 29 שמאי שמאחר שיד היבם ויד היבמה שוים בנכסיה, ואין יורשיהם
 30 מוחזקים בהם אלו יותר מאלו, יחלקו ביניהם את ירושתה.
 31 רבה דוחה את דברי עולא: אמר ליה ר' לוי לעולא, לדברך
 32 שביבמה מן הנישואין שהיא כספק נשואה סוברים בית שמאי
 33 שחלוקה עדיפה על חזקה, אם כן אדמפלגי – (עד שנחלקו) על בית
 34 הלל בגובה פירוש נכסי מלוג ולענין ירושתה לאחר המיתה של היבמה
 35 היבמה, לפלוגי – (בחלקו) בית שמאי ובית הלל כתייה של היבמה
 36 ולפירות – ולענין אכילת פירותיהם. שלדעת בית שמאי, מאחר
 37 שבאשה נשואה הבעל אוכל לבדו את פירות נכסי מלוג שלה,
 38 ביבמה מן הנישואין שהיא כספק נשואה יש לו ליבם לחלוק מספק
 39 פירות אלו עם היבמה. ולדעת בית הלל הנכסים בחזקתה, ועל כן
 40 מספק אין היבם אוכל את פירותיהם.
 41 רבה מפרש את החילוק שבין הרישא לסיפא באופן אחר: אלא
 42 אמר רבה, אידי ואידי – בין ברישא ובין בסיפא מדובר ביבמה
 43 דנפלה ליבום כשהיא נשואה, וזיקת יבמה נשואה עושה אותה
 44 כספק נשואה. אך ברישא המדברת באופן דאיה קיימא – שהיבמה
 45 עדיין קיימת, הנה לה איהי – (היבמה) ודאי מוחזקת בנכסי מלוג,
 46 שהרי גופם ודאי שלה, ואילו אינה – (יורשי בעלה), כלומר היבם,
 47 רק ספק זכות יש להם בנכסים, שכן זיקת נישואין עושה אותה רק
 48 כספק נשואה, ואין ספק מוציא מידי ודאי. ומטעם זה אף אין היבם
 49 אוכל פירות נכסים אלו בחייה, שהרי גופם ודאי שלה, ואין בידו
 50 להוציא את פירותיהם מספק. ואולם בסיפא המדברת ביבמה
 51 דמתה, הללו יורשי הבעל פאין לירש אותה וגם תללו – (יורשי
 52 האשה פאין לירש אותה, ומאחר שספק הוא האם היא כנשואה
 53 והיבם יורשה, או שאינה כנשואה וקרוביה יורשים אותה, ונמצא
 54 שאין אלו מוחזקים יותר מאלו בירושתה, סוברים בית שמאי
 55 שהיא ממון המוטל בספק, והלוקו בה. ובית הלל סוברים, שמכיון
 56 שירשי האשה הם קרובים ודאים שלה, וכבר הוחזקה נחלה זו
 57 בחזקת משפחתה, יש להעמידה על חזקתה, ואין היבם נוטל בה
 58 כלום.
 59 אב"י מקשה על דברי רבה: איתיביה אב"י לרבה, וכי לבית שמאי

60 מי אָמַרְי – האם אמרתי שאין המאמר קונה לענין שיטול חלק
61 בירושת היבמה, הרי לא באתי לומר אלא שאינה נפטרת מחליצה.
62 הגמרא מביאה הוכחה מצד אחד וקושיא מצד אחר לשיטת אביי
63 בביאור משנתנו: אָמַר רב פפא דייקא דמתניתין – מדיק לשון
64 משנתנו יש להוכיח בנותיה דאביי, שהסיפא מדברת בנכסים
65 שנפלו לה בעודה תחת בעלה הראשון, ואף על גב דלפי זה קשיא
66 מדוע היא דנה דווקא ביבמה שמתה. הדיוק מלשון המשנה כדברי
67 אביי הוא ממה דקתני בה 'נכסים הנכנסים ויוצאים עמה', שהן נכסי
68 מלוג. ומוכיח רב פפא: מאי נכנסין ומאי יוצאין – להיכן הם נכנסים
69 ומאי הם יוצאים. וכי לאו 'נכנסין' הם לרשות הפעל כשנישאה לו,
70 ו'יוצאים' מרשות הפעל ונכנסים לרשות האב לאחר שמת הבעל.
71 אם כן בהכרח מדובר בנכסים שנפלו לה בהיותה תחת בעלה
72 וכדברי אביי, שהרי אם כדברי רבא שנפלו לה הנכסים לאחר
73 מיתת בעלה, הלא מעולם לא נכנסו לרשות הבעל. ממשיך רב
74 פפא בביאור דבריו: ומוכח מדיוק זה כדברי אביי, ואף על גב
75 דקשיא על דבריו ממה ששינוי מתה מה יעשה בכתובתה. שכן
76 לדברי אביי, אדמפלגי [עד שנחלקו] בית שמאי ובית הלל בגופה
77 ולאחר המיתה – מי יורש את גוף נכסי היבמה לאחר מיתתה, לפלגו
78 בתייה ולפירות – הלא יש להם לחלוק גם בחיי היבמה ולענין
79 אכילת פירות נכסיה. שלדעת בית שמאי שיד היבם והיבמה שוים
80 בנכסים אלו יש לו ליבם ליטול חצי מהפירות, ולדעת בית הלל
81 שיהיה עדיפה מידו אין לו בהם כלום. ומסיק רב פפא: והו' לא מיידי
82 – אין להשיב על ההוכחה האמורה מלשון משנתנו לדברי אביי,
83 אפילו שעדיין קשה על דבריו מדוע לא נחלקו גם לענין הפירות.
84 שנינו במשנתנו: פנסה הרי היא כו' כאשרו לכל דבר. שואלת
85 הגמרא: למאי הלכתא – איזו הלכה באה המשנה להשמיענו
86 בדבריה אלו. אָמַר רבי יוסי בר הנינא, לומר שאם ירצה היבם הרי
87 הוא מנרשע בגט לאחר שבא עליה וקנאה, ואינה צריכה חליצה.
88 ופתיורה – ויכול להחזירה לאחר שגירשה.
89 מקשה הגמרא: הלא מה שפגמשה בגט לאחר היבום הוא פשיטא,
90 שהרי כבר קיים בה את מצותה, ומה הוצרכה המשנה להשמיענו
91 דין זה. מתרצת הגמרא: סלקא דעתך אמינא, הואיל וכתוב בפרשת
92 יבום (דברים כה ה) 'ולקחה לו לאשה ויבמה' אָמַר רחמנא, ועדיין נבומי
93 הראשון עליה, שכן משמע מלשון הכתוב שגם לאחר שולקה
94 עדיין היא קרויה 'במה' וזיקתה עליה, ועל כן בפליצה אין – דווקא
95 על ידי חליצה נפקעת זיקתה, ואינה נישאת לאחרים אלא בגט
96 וחליצה, אבל בגט בלבד לא תותר להנשא. קא משמע לן משנתנו,
97 שלאחר שכנסה נעשית כאשרו לכל דבר, וניתרת לשוק בגט
98 בלבד.
99 הגמרא מבארת את המשך דברי רבי יוסי בר חנינא: הלא מה
100 שפתיורה לאחר שייבמה וגירשה פשיטא שאין איסור דבר, ומה
101 הוצרכה המשנה להשמיענו דין זה. מתרצת הגמרא: סלקא דעתך
102 אמינא, מצוה דרמיא רחמנא עליה עכדה – מאחר שכבר קיים את
103 מצות יבום שהטילה עליו התורה, אם כן השתא – כעת אחר
104 שקיים מצותו, תחזור ותיקום עליה [ו]תעמוד עליו [באיסור אשת
105 אה, כדן אשת אח שלא במקום מצוה. קא משמע לן משנתנו שלא
106 כן הוא, אלא היא כאשרו לכל דבר, וכשם שמותר לאדם להחזיר
107 את גרושתו, כן מותר לו להחזיר את יבמתו לאחר שגירשה.
108 שואלת הגמרא: ואימא הני נמי – שמא נאמר שייבמה שהתיבמה
109 אינה יוצאת בגט בלבד אלא צריכה גם חליצה, וכן שמא אסור לו
110 להחזירה לאחר שגירשה. משיבה הגמרא: אָמַר קרא 'ולקחה לו
111 לאשה ויבמה', ולכאורה תיבת 'לאשה' מיותרת, שכן היה די
112 שיכתב 'ולקחה לו ויבמה', ובא יתור זה ללמדנו, שבין שלקחה הרי
113 היא פאשתו לכל דבר, ויכול לגרשה בגט בלבד בלא חליצה, וכן
114 יכול להחזירה לאחר גירושה.
115 שנינו במשנתנו: ובלבד שתתא בתותיה כו' על נכסי בעלה
116 הראשון, אבל היבם אינו מתחייב לפרוע את כתובתה מנכסיו
117 אפילו לאחר שייבמה. ולאחר שמת היבם אינה גובה אלא מנכסי
118 בעלה הראשון שירש אותם היבם. מפרשת הגמרא: מאי מעמא אין

1 מפרשת הגמרא: ונקבר אביי, שלדעת בית הלל ידו של הבעל היא
2 כְּיָדָה של האשה, וכח שניהם בנכסיה שוה. ואולם יד היבם גרועה
3 מידה, שכן אינה נשואה לו לגמרי אלא היא זקוקתו בלבד. לפיכך
4 ידה של היבמה עדיפה מידו בנכסיה, והרי הם בחזקתה, ויורשי
5 אביה יורשים אותה ולא היבם. אך בית שמאי סוברים שבנשואה
6 יד הבעל עדיפה מיד האשה והוא מוחזק בנכסיה יותר ממנה,
7 ואילו יד היבם שהיא גרועה מיד הבעל שוה ליד היבמה וכח
8 שניהם בנכסיה שוה, ועל כן יחלקו היבם ויורשי אביה את
9 ירושתה.
10 רבא דוחה את דברי אביי בביאור משנתנו ומפרשה באופן אחר:
11 אָמַר ליה רבא לאביי, אי מדובר בנכסים הנפלו לה מבית אביה
12 בְּשֵׁהיא עדיין תחתיו הפעל הראשון, דכּוּלֵי עֲלֵמָא – בית שמאי ובית
13 הלל לא פליגי אלא מודים דידו של הבעל עדיפא מידה של אשתו,
14 והבעל מוחזק בנכסיה יותר ממנה. ואם כן היבם שירד בדרגה
15 אחת מדרגת הבעל אינו עדיף מיד האשה, אלא יד שניהם שוה,
16 ועל כן הוא חולק את ירושתה עם יורשיה. לפיכך אי אפשר
17 להעמיד את משנתנו באופן זה, מלמא אידו ואידו – בין ברישא ובין
18 בסיפא מדובר בנכסים הנפלו לה מבית אביה בְּשֵׁהיא שומרת יבם,
19 ולא היה לבעלה הראשון זכות בהם מעולם. ומה ששינוי ברישא
20 שאין ליבם זכות בנכסיה, מדובר ביבמה דלא עבד בה היבם קידושי
21 מְאָמַר לפני שנפלו לה נכסים אלו. שמאחר שאין ליבם בה אלא
22 אלא זיקת יבום בלבד, לדברי הכל אין הזיקה מקנה לו שום זכות
23 בנכסיה. לפיכך גם לשיטת בית שמאי בידה למוכרם, וכן אם מתה
24 אינו יורשה. ואילו בסיפא מדובר ביבמה דעבד בה היבם קידושי
25 מְאָמַר, ובאופן זה נחלקו בית שמאי ובית הלל מי יורשה.
26 הגמרא מפרשת את מחלוקת בית שמאי ובית הלל לשיטת רבא:
27 שנינו במשנה לעיל (כט), שלדעת בית שמאי מאמר קונה ביבמה
28 מן התורה, ולדעת בית הלל אינו קונה אלא מדרבנן, אבל מן
29 התורה אין היבמה נקנית אלא בביאה. ונקבר רבא, שמאמר לדעת
30 בית שמאי עושה את היבמה כודאי ארוסה וספק נשואה. שהמאמר
31 עושה אותה ודאי ארוסה לדחות בְּצָרָה, שאם קידשה היבם
32 בקידושי מאמר, ואחר כך נפלה לפניו ליבום אחותה שהיתה
33 נשואה לאח אחר שמת אף הוא בלא בנים, השניה נאסרת עליו
34 כדן אחות אשה ונדחית מיבום, ושוב אינה אוסרת את בעלת
35 המאמר משום אחות זקוקתו. ואלוהם אין המאמר עושה אותה
36 אלא כספק נשואה לחלוק בנכסים, שאם מתה יחלקו היבם ויורשי
37 היבמה את נכסיה ביניהם, ולא כודאי נשואה לענין שיירשנה
38 היבם לבדו. ובית הלל לשיטתם שמאמר אינו קונה כלל מן
39 התורה, סוברים שאף אינה נחשבת לספק נשואה לענין שיטול
40 היבם חלק בירושתה, אלא יורשיה יורשים את כל נכסיה.
41 הגמרא מביאה שיטות אמוראים קודמים שנחלקו במחלוקת אביי
42 רבא: איתמר משמיה דרבי אלעזר בנותיה [כמותו] דרבא בביאור
43 משנתנו, ואיתמר משמיה דרבי יוסי ברבי חנינא בנותיה דאביי
44 בביאור משנתנו. מקשה הגמרא: וזמי [וכן] אָמַר רבי אלעזר הני
45 שלדעת בית שמאי מאמר עושה אותה לספק נשואה לענין
46 ירושתה, והא אָמַר רבי אלעזר, מְאָמַר לְבֵית שְׁמַאי אֵינוֹ קוֹנֵה אֶלְמָא
47 לענין לדחות בְּצָרָה בלבד, שאם לאחר המאמר נפלה אחותה לפני
48 היבם מאז אחר נדחית האחות מיבום משום ערות אחות אשה.
49 ומשמע מדבריו שרק לענין זה קונה המאמר ולא לענין ירושת
50 בעלת המאמר.
51 מתרצת הגמרא: איפוך – אכן יש להפוך את שיטות אמוראים אלו,
52 שרבי אלעזר פירש את דברי משנתנו כאביי, ורבי יוסי ברבי חנינא
53 הוא זה שפירשה כרבא. עוד מתרצת הגמרא: ואי בעית אימא,
54 לעולם לא תיפוך את שיטותיהם, ואמר לך רבי אלעזר, כי אמרי אַמָּא
55 [מה שאמרתי] שאין מאמר קונה ביבמה אלא לענין לדחות
56 בצרה בלבד, היתה כוונתי דלא כגי [לא דין] לה בגט בלבד כדי
57 לצאת מרשות היבם כדן יבמה שנקנתה לגמרי ביבום, אלא דקעי
58 נמי חליצה כדי להפקיע את זיקתה, שכן אין המאמר נחשב ליבום
59 גמור המפקיע את זיקת היבמה. אבל לענין לחלוק בנכסים דלא קני

יבמות. החולץ ליבמתו – פרק רביעי דף לט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קמז רש"י

1 **וספק** נשואה לחלוק בנכסים – לעיל פרק "ארבעה אחין" (כטז). גרס רבה, גבי מאמר
 2 לבית שמאי נישואין עושה או אירוסין עושה, דמתוך תשובתו משמע דמדה דאין
 3 יורשה. **אף על גב** דקשיא מתה. לרבא נחא, דדוקא לאחר מיתה מהני מאמר לחלוק
 4 בנכסים, אבל מחיים – לא, דהויא לה אידי ודאי ואיתוהו ספק, ומכל מקום לא בעי רישא
 5 לאוקמי בעבד בה מאמר, דמשום דהויא אידי
 6 ודאי אין נראה לרבא דתמכור לכתחלה, לחכי
 7 מוקף לה בלא עבד בה מאמר. אף על גב דלרבה
 8 דלעיל מוכרת לכתחלה משום האי טעמא, משום
 9 דהויא אידי ודאי – רבא לית ליה האי סברא,
 10 בהלכות פסוקות דרב יודאי גאון פסיק כאביי, דרב
 11 פפא בתרא קאי כוותיה. והא דלא חשב בעי"ל
 12 קג"ם – משום דאיירי בה אמוראי. **אשה** הקנו
 13 לו מן השמים – ואם תאמר: ומה מרויח בכך
 14 היבם? כיון דאי לית לה מראשון תקינו לה רבנן
 15 טרפא ומי ובי תימא: שאם מכר מראשון נכסיו טרפא
 16 מלקוחות, אף על פי שיש בני חורין לשני – אם כן
 17 תהא קלה בעיניו להוציא! ואומר רבינו יצחק:
 18 דנפקא מינה שיכול היבם למכור שדותיו, ואפילו
 19 אשתרוף אחר כך שדות של מת – לא טרפא
 20 ממשעבדי, ואם היתה אשתו – טורפת מוק.
 21 ומיהו, למאי דבעי למימר בסוף פרק קמ"ג מי שהיה
 22 נשוי (כתובות טהא), דאי אשתרוף בני חרי לא
 23 טרפא ממשעבדי – קשה ויש לומר: דנפקא מינה
 24 אם גירשה ואחר כך אשתרוף שדותיו של מת,
 25 דלא גביא מבני חרי דשני.
ובחרש – וטוטה – מדלא קאמר עד שיתרפא,
 26 משמע דאפילו תלה לייבם לאלתר
 27 – אין שומעין, לפי שאין חוסמין אותו. והוא הדין
 28 דדחה מיצי למינקט מוכח שחין.
גבי אחין לא רצו לא לייבם ולא לחלוץ אמאי
 29 חחרין בו – אפילו לא רצו לייבם אלא
 30 לחלוץ הימ למיפוך.
 31 אמר

1 וקסבר אביי יוד כידה – מיאוקי פלוגתייהו בנפלו לה תחתיו, ואפילו הכי לבית הלל
 2 נכסים בחזקתן – קסבר אביי: נשואה יוד כידה, ולא יותר. הלכך, כשמת ואין ליבם בה
 3 אלא זיקה – יוד גריעא מידה, ונכסים בחזקתה. ובית שמאי פליגי ואמר: נשואה, יוד
 4 עדיפא מידה, וכשמת – יד היבם כידה, וחילוקי. ובכתובות ב"הכותב" (פגא) נמי פליגי
 5 אביי ורבא, דקאמר אביי: יוד כידה, ורבא אמר:
 6 יוד עדיפא מידה. ואמרין תתם: נפקא מינה
 7 לשומרת יבם. יודו עדיפא מידה – ואפילו בית
 8 הלל מודו דשקלי יורשי הבעל בנכסים. הכי
 9 גרסינן: אלא אידי ואידי דנפלו לה כשהיא
 10 שומרת יבם רישא דלא עבד בה מאמר – קודם
 11 שנפלו לה הנכסים, הלכך זיקה לא מחזיא ולא
 12 מידו בנכסים. וסיפא דעבד בה מאמר – ובית
 13 שמאי לטעמייהו, דאמר: מאמר קני, בפרק
 14 "ארבעה אחין" (יבמות כטא) בית שמאי
 15 אמרי: אשתו עמו בו, ובית הלל לטעמייהו,
 16 דאמר: לא קני. וקסבר רבא – קנין מאמר לבית
 17 שמאי קני כודאי ארוסה וספק נשואה. כלומר,
 18 אף על גב דבית שמאי ודאי ארוסה משוי לה
 19 לדדות בצרת אחותה משום אחות אשה,
 20 כדתני: אשתו עמו, מיהו לא כודאי נשואה
 21 משוי לה, למינאי יבם כולה יורשה דילה, אלא
 22 ספק נשואה, וחילוקי. כמותה דאביי – דסיפא
 23 בדנפלו לה כשהיא תחת הבעל. דקשיא מתה –
 24 לקמן מפרש. ויוצאין מרשות הבעל כשמתה –
 25 אלמא דנפלו לה תחת בעלה. אדמיפלי גנופה
 26 – של קרקע, ולאחר מיתה. ליפלו בחייה
 27 ולפירות – והאיל וטעמא משום דידו כידה. ותו
 28 לא מידו – אין להשיב על כך, דודאי דקא
 29 כותיה. וקשיא ליה מתה. שפגריה כגם – ולא
 30 בעי חליצה. ומחזירה – אם רצה, ולא מיתסרא
 31 עליה. ויבמה – אף על פי שלקחה – קרי ליה
 32 "יבמה", ואימא הכי נמי – אכולה מילתא קאי.
 33 ולקחה לו – "ויבמה" מצי למכתב, למח ל'
 34 דכתבי "לאשה" שמע מינה: הרי היא כאשתו.
 35 "ויבמה", אי לכדריב בפרק קמא (לעיל טא)
 36 – לאסור צרות ורעות, אי לכדריבן – ויבמה בעל
 37 כרחה. אשה הקנו לו – לייבם. מן השמים –
 38 ולא שיעבד נכסיו לכתובתה, ויכול למוכרן בכל
 39 עת שרצה. ואי לית לה פראשון – דלית ליה
 40 נכסים. **משנה** מצוה בגדול – מ"והה
 41 הבהור" (דברים כד). לא רצה בו – מפרש
 42 בגמרא. תלה בקמן – קטן ממש. ובגדול –
 43 יודה גדול האחים במדינת הים, ויש לו אח כאן
 44 הגדול מן האחין שלפניו. ותלה גדול האחין
 45 שלפניו בו, לומר: המתני לו, שהוא גדול ממני,
 46 שמא ייבם אותך. והכי מוכח בגמרא, דאמרין,
 47 תא שמע: ובגדול עד שיבא ממדינת הים – אין
 48 שומעין לו. ואי סלקא דעתך חליצת גדול
 49 עדיפא – אמאי אין שומעין לו? ניטור דלמא
 50 אתי וחילץ. אלמא אותו שבמדינת הים גדול
 51 שבכל האחין הוא. ע"ד מצוה – שאף על פי
 52 שאחין שבמדינת הים גדול ממך, כיון דאתה
 53 גדול האחין שלפניו – ע"ד מצוה, דשהוי
 54 מצוה לא משהינן, והכי מפרש בגמרא.
גמרא ביאת קטן וחליצת גדול – גדול רוצה
 56 לחלוץ וקטן וממנו רוצה לייבם. והאי קטן –
 57 לאו קטן ממש הוא. דקטן לאו בר חליצה ויבום
 58 הוא. שמא ימצא טריס. ואפילו מאן דלא חייש
 59 למיעוט, וקטן מותר לייבם – הכא ודאי סוגיא דשמעתין מוכחא דלאו קטן ממש הוא, מדקפריך לקמן. תלה בקטן עד שיגדיל, ושני ליה: שהוי מצוה לא משהינן. אלמא: בקטן ממש
 60 כולו מודו. במקום גדול ביאת קטן לאו כלום הוא – דהא מצוה אנדול ומאי. אלא לחלוץ וקטני מהלכין על כל האחין – אולי יבמה. ואמאי חוויין אצל גדול – אי אמרת בשלמא
 61 דכל לא רצה ורצה דמתניתין אייבום קאי – להכי חזרין אצל גדול: דכיון דכולו בעי למיחלוץ, ואיהו נמי בעי למיחלוץ – איהו קריס. אלא אי אמרת אפילו מיחלוץ לא בעי, אמאי
 62 חזרין אצל גדול? פשיטא דלמכפייה למיחלוץ, ונכפין לדידהו, ולא נטרח בית דין כולי האי.

למיעוט, וקטן מותר לייבם – הכא ודאי סוגיא דשמעתין מוכחא דלאו קטן ממש הוא, מדקפריך לקמן. תלה בקטן עד שיגדיל, ושני ליה: שהוי מצוה לא משהינן. אלמא: בקטן ממש כולו מודו. במקום גדול ביאת קטן לאו כלום הוא – דהא מצוה אנדול ומאי. אלא לחלוץ וקטני מהלכין על כל האחין – אולי יבמה. ואמאי חוויין אצל גדול – אי אמרת בשלמא דכל לא רצה ורצה דמתניתין אייבום קאי – להכי חזרין אצל גדול: דכיון דכולו בעי למיחלוץ, ואיהו נמי בעי למיחלוץ – איהו קריס. אלא אי אמרת אפילו מיחלוץ לא בעי, אמאי חזרין אצל גדול? פשיטא דלמכפייה למיחלוץ, ונכפין לדידהו, ולא נטרח בית דין כולי האי.

1 אמר רב אין כופין - פירש בקונטרס: כי נחא לתרויהו לייבם - אין כופין לחלוץ משום
2 מצוה, דנימא דלא למצוה מכונני. אבל אם לא רצה לייבם מחמת שתתן אמתלא
3 לדבריה, אם אין כולין להטעותו - כפינן ליה, וחליץ. וממכה שחין ובורסי שהביא בקנט'
4 נראה דאין ראייה. שהן מאותם שכופין להוציא מן הבעל. אבל בשאר אמתלא - אין נראה

5 לומר דכופין. דאם לא כן - למה היו טורדין לקמן
6 בפרק 'מצות הליצה' (קרא), להטעותו? וכפורה
7 לחלוץ? ומאגרת מרד אין ראייה. דאם כן - בלא
8 אמתלא נמי, והתם הוי טעמא משום דמצות
9 חליצה קודמת, ויעוד, דקאמר התם רבי
10 יוחנן: תבע לייבם - אין נוקטין לו. השתא לחלוץ
11 כופין - ואין נוקטין לייבם מבעיא? ועוד: מדקאמר
12 בדיחך תלה רחמנא - משמע אפילו בזמן הזה,
13 דמצות חליצה קודמת, ורבינו תם גריסי: מצות
14 יבום קודמת למצות חליצה, אמר רב: אין כופין.
15 וקאי אבראשונה שהיו מתכוונין לשם מצוה,
16 וקאמר דאין כופין לייבם. וכי הוה אתו דקמיה
17 דרב, אותו שהיו מתכוונים לשם מצוה. ורב יהודה
18 נמי דאתקין אי צבית לייבומי - באותן שבאין
19 לפנינו לחלוץ איירי, שאותן אם היו מייבמין היו
20 מתכוונים לשם מצוה, שהרי לא היו מתכוונים לשם
21 נוי ולשם אישות. שלא היו חוששים לייבם אלא
22 לחלוץ. אבל אחריני - אין מנדיחין לייבם, אלא
23 אדרבה כופין לחלוץ. ואומר רבינו תם: והלכה
24 כאבא שאול, כסתם מנהגינן דבכורות (י.ג.א.) ולא
25 כרמי בר חמא דאמר: חזרו לומר דמצות יבום
26 קודמת כרבנן. ועוד: דבריש מכילתין אויך
27 מנהגינן דפרק קמא (ג.א.) כאבא שאול, ובפרק
28 'בית שמאי' (יבמות קט.א.) תני בר קפרא: לעולם
29 ידבק אדם בחליצה. כאבא שאול. וסתמא דגמרא
30 בפרק 'אף על פי' (כתובות סד.א.) כאבא שאול,
31 ולעיל בשמעתין דמשמע דביאה עדיפא -
32 במתכוין לשם מצוה איירי. ורבינו תנאל פסק כאן
33 דמצות יבום קודמת. חזרו בו בפ' 'מצות חליצה',
34 ופסק דמצות חליצה קודמת. **דמתחזיא** לן
35 בבי דינא על ארעא - נראה דלא גרסינן על
36 ארעא. ולא צריך. כדאמר בפרק 'מצות חליצה'
37 (לקמן ק"ב.) גבי הוא אתרו ודיא נוצא וקלטתו
38 הרוח.

39 **ולשום** אישות - דתיפוק ליה עליה שם
40 אישות. אמור רבינו יצחק: כי אין
41 פירושו כהדיא דבסמך רצה לשם נוי - כונסה,
42 רצה לשם אישות - כונסה, דהווא לשם אישות
43 - היינו לשם מצות יבום. וכדאי גונא איבא
44 בפרק 'הבא על יבמתו' (יבמות נ"ב.) אפילו שנידים
45 שוגגין או מיידיים, דהווא מיד - לשם זנות, ולא
46 הוי כהווא דקאמר התם דרבי רחמנא ביאת שונג
47 כמזיד, דהווא מיד במתכוין לשם מצוה, וכן
48 אפילו הוא שונג ודיא מידה.
רצה

36 **למצות יבום**. אמר רמי בר חמא אמר רבי יצחק: חזרו לומר מצות יבום קודמת לחליצה
37 **אכשור דרי?** מעיקרא סברי לה כאבא שאול, ולכפוף סברי לה פרבנן. דתניא, אבא שאול אומר: הפונם את יבמתו לשם נוי,
38 **ולשום אישות**, וילשום דבר אחר - באילו פוגע בערוה, וקרוב אני בעיני להיות הולך ממור. ותכמים אומרים: "יבמה יבא עליה"
39 - **מכל מקום**. מאן תנא להא דתנו רבנן: "יבמה יבא עליה" מצוה. שבתחלה היתה עליו בכלל היתר, נאסרה, וחזרה והותרה,
40 **יכול תחזור להתיירה הראשון** - תלמוד לומר: "יבמה יבא עליה" מצוה. מאן תנא? אמר רבי יצחק בר אבדימו: אבא שאול היא,
41 **והכי קאמר: "יבמה יבא עליה"** מצוה, שבתחלה היתה עליו בכלל היתר, רצה לשם נוי - פונסה, רצה לשום אישות - פונסה.
42 **נאסרה, חזרה והותרה, יכול תחזור להתיירה הראשון** - תלמוד לומר: "יבמה יבא עליה", למצוה. רבא אמר: אפילו תימא רבנן,
43 **והכי קאמר: "יבמה יבא עליה"** - מצוה. שבתחלה היתה בכלל היתר. רצה - פונסה, רצה - אינו פונסה. נאסרה, חזרה והותרה,
44 **יכול תחזור להתיירה הראשון, רצה - פונסה, רצה - אינו פונסה?** הא אנדה ביה, בכדי תיפוק? אלא אימא:
45 **רצה - פונסה, רצה - חולץ לה**. תלמוד לומר: "יבמה יבא עליה" - מצוה. אימא רישא: "מצות תאכל במקום קדוש" - מצוה,
שבתחלה

1 התם תנו - במסכת בכורות. אמר רב אין כופין - ואי נחא לתרויהו לייבומי, אין כופין
2 אותו לחלוץ, דנימא לאו למצוה מכונני ופגע באיסור אשת אתא. אלא, אי בעי - מייבם.
3 ומיהו, היבא דהוא צבי לייבומי ואידו אמרה לא בעינא ליה, ואמרה דברים ניכרים, אי
4 מצינו לאטעויהו ולומר לה: חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתים זוז - מטעינן ליה, ואי
5 לא - כפינן ליה וחליץ. דאמר רב ששת (יבמות
6 ד.א.) מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין
7 חוסמין אותה, ולא תימא מוכה שחין דוקא,
8 אלא כל אמתלא שתתן לדבריה, דאמר
9 ב"תמיד" (כתובות ע"ז.) מעשה בצדיין בבורסי
10 שמת ולו אח בורסי, ואמרו חכמים: יכולה
11 שתאמר: לאחך הייתי יכולה לקבל, ולך איני
12 יכולה לקבל. ועוד: פסקין הלכתא בא"ף על פי'
13 (כתובות סד.א.) כותבין אגרת מרד על ארוסה,
14 ואין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם. ומכל
15 הלין טעמי כפינן ליה דחליץ, ושקלה כתובה.
16 וכל הני אין כופין להבא. היבא דתרויהו נחא
17 להו. איקרבת - הקרבה. אטעל - צדד לה
18 רגל ימין. דאיחתי לטא - דבעינן רוק הנראה
19 לעיני דיינין, בפרק 'מצות חליצה' (יבמות ק"ב.)
20 ואקרינאו - "לא חצצת לקחתה". בערים -
21 שצריך להביא שני עדים שהוא אחי המת
22 מאביו. אכשור דרי - בתמיה: וכי נתבשרו
23 ההורות! יבמה יבא עליה שמה - גרסין: ולא
24 גרס הכא למצוה, אלא לקמן בתירווצא דרב
25 יצחק בר אבדימו. שבתחלה - עד שלא קדשה
26 אחיו. נאסרה - כשקדשה אחיו. וחזרה והותרה
27 - כשמת בלא בנים. יכול תחזור להתיירה
28 הראשון - מפרש לקמן. מאן תנא - ומאי
29 קאמר. אבא שאול היא - והכי קאמר: יבמה
30 יבא עליה יתירה, משמע: לשם מצות יבום,
31 דכתב "ויבמה". רבא אמר אפילו תימא רבנן -
32 ולא היתני למצוה, אלא מצוה. יבמה יבא עליה
33 מצוה - מצוה עליו ליבמה, יותר מן החליצה.
34 יכול תחזור להתיירה הראשון - ותו לא. דאי
35 בעי - לא כניס לה, תלמוד לומר: יבמה יבא
36 עליה - מצוה. בכדי תיפוק - בתמיה. פנות
37 תאכל - קרא יתירה הוא. דכתיב ברישא דקרא:
38 "והנותרת מן המנחה יאכלו".
שבתחלה

1 **אית דאמרי: בביאה** - כולי עלמא לא פליגי דביאת
2 **קמן עדיפא. כי פליגי** - בחליצת קמן, והכי איתמר:
3 **חליצת קמן וחליצת גדול** - פליגי בה רבי יוחנן ורבי
4 **יהושע בן לוי. חד אמר: חליצת גדול עדיפא, וחד**
5 **אמר: כי הרדי ניהו. מאן דאמר חליצת גדול עדיפא**
6 **- דהא מצוה בגדול. ואידך: כי אמרינן מצוה בגדול**
7 **- לענין יבום, אכל לענין חליצה** - פתדי ניהו.
8 **תנו: לא רצו** - חזרין אצל גדול, מאי לאו: לא רצו
9 **לייבם אלא לחלוץ, וקתני חזרין אצל גדול, ושמע**
10 **מיהו: חליצת גדול עדיפא! לא, לא רצו** - לא לחלוץ
11 **ולא לייבם. דכוותיה גבי גדול** - לא רצה לא לחלוץ
12 **ולא לייבם, אלא אמאי חזרין אצל גדול, למכפיהו?**
13 **לכפיהו לדידהו! פון דמצוה עליה דידיה רמיא** -
14 **לדידיה פייפינן. תא שמע: תלה בגדול עד שיבא**
15 **ממדינת הים** - אין שומעין לו. ואי סלקא דעתך
16 **חליצת גדול עדיפא, אמאי אין שומעין לו? נינמר**
17 **דלמא אתי וחליץ! ולשמעיה, בקמן עד שנגדיל אין**
18 **שומעין לו, אמאי? נינמר דלמא גדיל ומייבם, אי**
19 **נמי אתי איהו ומייבמה. אלא כל שהווי מצוה לא**
20 **שהינן. תנו תתם: מצות יבום קודמת למצות חליצה.**
21 **בראשונה שהיו מתכוונין לשם מצוה, עכשו שאין**
22 **מתכוונין לשם מצוה** - אמרו: מצות חליצה קודמת
23 **למצות יבום. אמר רב: אין כופין. כי אתו לקמיה**
24 **דרב, אמר להו: אי בעית - חלוץ, אי בעית - יבם,**
25 **ברידך תלא רחמנא, ואם לא יחפוץ האישי, הא אם**
26 **חפץ - אי בעי חליץ, אי בעי יבם. ואף רב יהודה**
27 **סבר אין כופין. מדאתקין רב יהודה בגיטא דחליצה:**
28 **איך פלונית בת פלוני אקרבת ית פלוני יבמה קדמנא**
29 **לבי דינא, ואשתמדעניהו דאחיה דמיתנא מאבא ניהו, ואמרי ליה: אי צבית ליבם** - יבם,
30 **ואי לא** - איטלע לה רגליך דימינא. ואיטלע לה רגלא דימינא, ושרת סיניה מעל רגלוהי,
31 **ורקת באנפוחי רוקא דמתחזיא לבי דינא על ארעא. ורבי חיאי בר אויא מסיים בה משמיה**
32 **דרב יהודה: ואקרינאו מה דכתיב בספר אורייתא דמשה. אשתמדעניהו, פליגי בה רב אחא**
33 **ורבינא. חד אמר: בעדים, וחד אמר: אפילו קרוב, אפילו אשה. והלכתא: גלווי מילתא**
34 **בעלמא הוא, ואפילו קרוב ואפילו אשה. בראשונה שהיו מתכוונין לשם מצוה** - מצות יבום
35 **קודמת למצות חליצה, ועכשו שאין מתכוונין לשם מצוה** - אמרו: מצות חליצה קודמת
36 **למצות יבום. אמר רבי יצחק: חזרו לומר מצות יבום קודמת למצות חליצה. אמר ליה רב נחמן בר יצחק:**
37 **אכשור דרי? מעיקרא סברי לה כאבא שאול, ולכפוף סברי לה פרבנן. דתניא, אבא שאול אומר: הפונם את יבמתו לשם נוי,**
38 **ולשום אישות, וילשום דבר אחר** - באילו פוגע בערוה, וקרוב אני בעיני להיות הולך ממור. ותכמים אומרים: "יבמה יבא עליה"
39 **- מכל מקום. מאן תנא להא דתנו רבנן: "יבמה יבא עליה" מצוה. שבתחלה היתה עליו בכלל היתר, נאסרה, וחזרה והותרה,**
40 **יכול תחזור להתיירה הראשון** - תלמוד לומר: "יבמה יבא עליה" מצוה. מאן תנא? אמר רבי יצחק בר אבדימו: אבא שאול היא,
41 **והכי קאמר: "יבמה יבא עליה"** מצוה, שבתחלה היתה עליו בכלל היתר, רצה לשם נוי - פונסה, רצה לשום אישות - פונסה.
42 **נאסרה, חזרה והותרה, יכול תחזור להתיירה הראשון** - תלמוד לומר: "יבמה יבא עליה", למצוה. רבא אמר: אפילו תימא רבנן,
43 **והכי קאמר: "יבמה יבא עליה"** - מצוה. שבתחלה היתה בכלל היתר. רצה - פונסה, רצה - אינו פונסה. נאסרה, חזרה והותרה,
44 **יכול תחזור להתיירה הראשון, רצה - פונסה, רצה - אינו פונסה?** הא אנדה ביה, בכדי תיפוק? אלא אימא:
45 **רצה - פונסה, רצה - חולץ לה**. תלמוד לומר: "יבמה יבא עליה" - מצוה. אימא רישא: "מצות תאכל במקום קדוש" - מצוה,
שבתחלה

יבמות דף לט תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קמט

61 שהתקין רבי יהודה לכתוב 'אי צבית לייבם' מוכח שהרשות
 62 בידו לייבם.
 63 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור נוסח שטר חליצה:
 64 'אשתמודעיהו' שנזכר בשטר זה, פליגי בה רב אחא ורביןא, כיצד
 65 מתברר שאיש זה הוא היבם. חד אמר, דבר זה צריך להתברר בשני
 66 עדים כשרים, כדון כל דבר שבערורה. וחד אמר, די אפילו בעדות
 67 של קרוב ואפילו בעדות אשה הפסולים לשאר עדויות. והלכתא,
 68 גלוני מילתא בעלמא הוא, שכן אין זו עדות על גוף מעשה החליצה,
 69 אלא רק שזה הוא אדם פלוני, ועל כן אפילו קרוב ואפילו אשה
 70 כשרים לעדות זו.
 71 הגמרא חוזרת לדון בדברי המשנה שהובאה לעיל: בראשונה שהיו
 72 מתפוננין לשם מצוה, מצוה יבום קודמת למצוה חליצה, ועכשיו
 73 שאין מתפוננין לשם מצוה, אמרו מצוה חליצה קודמת למצוה יבום.
 74 אמר רמי בר חמא אמר רבי יצחק, לאחר מכן שוב חזרו לומר,
 75 שמצוה יבום קודמת למצוה חליצה. אמר ליה רב נתנן בר יצחק
 76 לרמי בר חמא, וכי אכשור דרי – הוכשרו הדורות! לעומת הדורות
 77 הקודמים וחזרו להתכון לשם מצוה. השיבו רמי בר חמא: לא
 78 משום כן חזרו לומר שיבום קודם, אלא דמעיקרא כברי לה פאמא
 79 שאול האוסר יבום שלא לשם מצוה, ולכפוף סברי לה ברבנן
 80 שמוטר לייבם גם שלא לשם מצוה. דתניא, אבא שאול אומר,
 81 הפונם את יבמתו לשם הנזי שלה, ולשום שיצא עליו שם אישות
 82 ויקרא נשוי, ולשום דבר אחר של ממונ וכדומה. הרי הוא פאילו
 83 פונע באיסור ערוה, וקרוב אני בעיני להיות תולד הנוול מביאה זו
 84 ממור כדון הנוול מביאת חיבי כריתות. שכן לא הותר איסור
 85 אשת אח אלא לצורך מצוה יבום, והבא עליה שלא לשם מצוה זו
 86 הרי הוא כבא עליה שלא במקום מצוה. והקמים אומרים, נאמר
 87 (שם כה ה) 'במה יבא עליה', הרי שהותרה לו יבמתו מפל מקום –
 88 בכל אופן שהוא.
 89 שואלת הגמרא: מאן תנא – מי שנהו להא ברייתא דתנו רבנן, מה
 90 שנאמר 'במה יבא עליה', מצוה. שבתחלה לפני שנתקדשה היבמה
 91 לאחיו היתה עליו – על היבם – ככלל היתר, וכשנתקדשה לאחיו
 92 נאסרה עליו באיסור אשת את, ולאחר שמת אחיו ללא בניס חזרה
 93 והותרה לו ביבום. יבול – שמא (תאמר) שתחזור לגמרי להתירה
 94 הראשון כמלפני קידושי אחיו, תלמוד לומר 'במה יבא עליה',
 95 מצוה. שואלת הגמרא: מאן תנא – מי הוא התנא ששנה כן ומה
 96 פירוש דבריו. אמר רבי יצחק בר אבדימי, שיטת אבא שאול היא,
 97 והכי קאמר, נאמר 'במה יבא עליה וגו' ויבמה; לשם מצוה של
 98 יבום. שבתחלה היתה עליו ככלל היתר גמור, ואם רצה לכונסה
 99 לשם נזי כונסה, רצה לשום אישות כונסה. ולאחר שנתקדשה
 100 לאחיו נאסרה עליו, ולאחר מכן חזרה והותרה לו ליבום. יבול
 101 תחזור להתירה הראשון כמלפני קידושי אחיו, תלמוד לומר 'במה
 102 יבא עליה', רק לשם מצוה הותרה לו.
 103 הגמרא מביאה פירוש אחר בדברי הברייתא: רבא אמר, אפילו
 104 תימא שהברייתא שנויה בשיטת רבנן מובנים דבריה, והכי קאמר.
 105 'במה יבא עליה', יש מצוה ביבום יותר מבחליצה. שהרי בתחלה
 106 היתה היא עליו ככלל היתר, שאם רצה רשאי לכונסה, ואם רצה
 107 אינו חייב לכונסה. ולאחר קידושי אחיו נאסרה עליו, וכשמת אחיו
 108 חזרה והותרה ביבום. יבול תחזור להתירה הראשון כמלפני קידושי
 109 אחיו, ואם רצה כונסה, ואם רצה אינו כונסה. הגמרא מפסיקה
 110 באמצע דברי רבא ומקשה: וכי יתכן לומר שאם רצה אינו כונסה,
 111 הא היבמה אגידה ביה – אגודה בו, בכדי תישפוק – וכי תצא
 112 להנשא לאדם אחר בלא כלום. מתרצת הגמרא: אלא אימא, אם
 113 רצה כונסה ואם רצה חולץ לה. הגמרא חוזרת להמשך ביאור
 114 הברייתא: תלמוד לומר 'במה יבא עליה', שאין זו רשות בלבד אלא
 115 היא מצוה.
 116 הגמרא מקשה על ביאור רבי יצחק בר אבדימי בדברי הברייתא:
 117 אימא מה ששינוי ברישא של ברייתא זו בתורת כהנים, מה שנאמר
 118 באבילת שיירי מנחות (ויקרא טו) 'מצוה תאכל במקום קדש' היא
 119 מצוה.

1 הגמרא מביאה מחלוקת זו באופן אחר: אית דאמרי, בביאה פולי
 2 עלמא לא פליגי דביאת קמן עדיפא מחליצת גדול. כי פליגי
 3 בחליצת קמן. והכי איתמר, חליצת קמן וחליצת גדול, פליגי בה רבי
 4 יוחנן ורבי יהושע בן לוי. חד אמר, חליצת גדול עדיפא על חליצת
 5 קמן, וחד אמר, כי הדרי ניהו – שתידון שוות. מפרשת הגמרא: מאן
 6 דאמר חליצת גדול עדיפא. דהא עיקר המצוה היא בגדול האחים,
 7 ככתוב (דברים כה) 'והיה הכבוד אשר תלד'. ואידך – אך השני סובר,
 8 כי אמרין מצוה בגדול, רק לענין יבום הוא, אבל לענין חליצה
 9 הגדול הקטן פתדרי ניהו.
 10 הגמרא מנסה להוכיח ממשנתנו שחליצת גדול עדיפה: תנן, לא
 11 רצו האחים חזרין אצל הגדול. מאי לאו, לא רצו לייבם אלא רצו
 12 לחלוץ, ומכל מקום קתני 'חזרין אצל גדול' שיחלוץ. ואם כן שמע
 13 מינה, שחליצת גדול עדיפא מחליצת קטן. דוחה הגמרא: לא כן
 14 הוא, אלא מדובר באופן שלא רצו לא לחלוץ ולא לייבם. מקשה
 15 הגמרא: אם כן גם במה ששינוי בתחילת המשנה הדנותיה
 16 – (בדומה לזה) גבי גדול שאם לא רצה מבקשים מהאחים, יש
 17 לפרש שלא רצה הגדול לא לחלוץ ולא לייבם. אלא שפני זה יקשה,
 18 אמאי חזרין בית דין דווקא אצל הגדול למכפיה – לכפותו, הלא
 19 יש לכפיהו לידהו – לכפות אותם כמותו, שהרי חליצת כולם
 20 שוה. מתרצת הגמרא: בין דעיקר המצוה עליה ידיה רמיא
 21 – מוטלת עליו, לדידיה פייפינן לחלוץ או לייבם.
 22 הגמרא מנסה להוכיח ממשנתנו שחליצת שניהם שוה: תא שמע,
 23 תלה היבם את סירובו בגדול האחים ואמר שימתינו לו עד שיבא
 24 ממדינת הים ויחלוץ, אין שומעין לו. ואי סלקא דעתך שחליצת גדול
 25 עדיפא מחליצת קטן אמאי אין שומעין לו, נימיר – (נמתין) דלמא
 26 אתי הגדול ויחלוץ, שהרי חליצתו עדיפה. דוחה הגמרא: ולעמיק
 27 – הלא גם לדברך יקשה על מה ששינוי שאם תלה פאחיו הקטן
 28 ואמר שנמתין לו עד שיגדיל, אין שומעין לו, אמאי אין שומעים לו.
 29 נימיר דלמא גדיל הקטן ומייבם, שהרי יבום הצעיר עדיף על חליצת
 30 הגדול. (אי נמי אתי איהו ומייבמה – וגם קשה מדוע אין ממתנים
 31 לגדול שיבוא ממדינת הים, הלא שמא לכשיבוא יתרצה לייבם,
 32 ויבואו ודאי קודם לחליצה). אלא בהכרח כל שהני מצוה לא
 33 שתינן – אין משהיא את המצוה כדי לקיימה לאחר זמן באופן עדיף
 34 יותר, ועל כן אין להמתין לחליצת הגדול.
 35 הגמרא דנה בדון קדימת חליצה ליבום בדורות אחרונים: תנן התיב
 36 בבכורות (ג) 'מצוה יבום קודמת למצוה חליצה בראשונה – בדורות
 37 קדמונים שהיו מתפוננין לייבם לשם מצוה, אבל עכשיו שאין
 38 מתפוננין לשם מצוה, אמרו חכמים שמצוה חליצה קודמת למצוה
 39 יבום, ויבוארו הדברים הללו. ואמר רב, אף שבזמן הזה מצוה
 40 חליצה קודמת, מכל מקום רצו היבם והיבמה לייבם הרשות בידם,
 41 ואין בופין אותם לחלוץ. וכי אתו יבם ויבמה לקמיה דרב, אמר להו,
 42 ואי בעית – (אם תרצה) חלוץ, אי בעית ייבם, שהרי פדירך תלא
 43 רחמנא – ברצונך תלטה התורה קיום מצוה זו. שנאמר בפרשת
 44 יבום (דברים כה) 'ואם לא יחפץ האיש לקחת את יבמתו וגו' ויחליצה
 45 נעלו מעל רגלו, הא אם חפץ מייבם, הרי שהדבר תלוי ברצונו, אי
 46 בעי חליץ ואי בעי ייבם.
 47 ואף רב יהודה סבר שאין בופין אותו לחלוץ והרשות בידו לייבם.
 48 וכן מוכח מדאיתקין רב יהודה בנימא – (בשטר) דחליצה לכתוב בו,
 49 ראינו אף פלונית בת פלוני אקנתת ית פלוני יבמה קנמנא לבי דינא
 50 – הביאה את היבם לפנינו לבית דין, ואשתמודעיהו דאחיה דמיתנת
 51 מאבא ניהו – והכונסה שהוא אחי המת מהאב, ואמרי ליה אי צבית
 52 – (אם ברצונך) לייבם. וכן לא יאושלע לה רגליו דיימינא – ואם
 53 לאו צדד את רגלך היבמה לצורך החליצה, ואישלע לה רגלא
 54 דיימינא ושרת סיניה מעל רגלוי – וצייד היבם את רגלו הימנית,
 55 והתירה היבמה את רצועות המנעל מעל רגלו, וחלצה את נעלו.
 56 וירקת באפוחי ורקא דמתחויא לבי דינא על ארעא – וירקה לפניו
 57 על הארץ רוק שנראה לעיני בית הדין. ורבי תימא בר אימי היה
 58 מסתים בה משמיה דרב יהודה, שכמו כן כותבים 'ואקרינהו מה
 59 דכתיב בספר אוייתא דמשח' – לקחתה' כדי שיענה אחריו. ומכך
 60 משה (שם כה ח) 'תלפתה לקחתה' כדי שיענה אחריו.

59 כשהם מצה גמורה ולא חלוט. שואלת הגמרא: אלא חלוט מצה
 60 היא דקאמרין – מה שנתבאר בברייתא שחלוט הוא כמצה ועל כן
 61 הוצרך הכתוב למעטו מאכילת מנחות, למאי הלכתא – לענין מה
 62 נאמר דין זה שהוא נחשב כמצה. משיבה הגמרא: דין זה בא לומר,
 63 שצדק יוצא פה (בחלוטה) ידי חובתו באכילת מצה בפסח. דאף על
 64 פי החליטה לעיסה במים רותחים מעיקרה קודם אפייתה, מכל
 65 מקום בין דהדר אפייה (שחור ואפאה) בנותר להם עוני קרינא
 66 ביה, ואדם יוצא פה ידי חובתו בפסח.

משנה

67 החולץ ליבמתו הרי הוא כאחד מן האחיז לנחלה, ולא הפסיד את
 68 חלקו מחמת החליצה, אלא חולק בנכסי אחיו המת עם שאר
 69 האחים. ואם יש להם שם אב, הנכסים של האב, שכן אב קודם
 70 לאח בירושה. אך הפונם את יבמתו וזה ככל הנכסים של אחיו
 71 המת, ואפילו שאביהם חי. רבי יהודה אומר, בין כך ובין כך – בין
 72 בחליצה ובין ביבום, אם יש שם אב הנכסים של האח המת הם של
 73 אב, ולא של היבם.

גמרא

75 שנינו במשנתנו: החולץ ליבמתו הרי הוא כאחד מן האחיז לנחלה.
 76 מקשה הגמרא: פשיטא שלא איבד את זכותו בירושה משום
 77 החליצה. מתרצת הגמרא: המשנה באה להשמיענו שאינו יורש
 78 את כל נכסי המת, משום דלקא דעתך אמינא דחליצה במקום יבום
 79 קרינא, ונשקול (ויטול) החולץ בוליה נכסי המת כשם שהמייבם
 80 נוטל את כולם. קא משמע לן שאין דין החולץ כדין המייבם. דוחה
 81 הגמרא תירוץ זה: אי הכי – אם באה המשנה לגרע את חלקו של
 82 החולץ, מדוע אמרה 'הרי הוא כאחד מן האחיז', הלא 'אינו אלא
 83 כאחד מן האחים' מביעי ליה לומר. מתרצת הגמרא תירוץ אחר:
 84 אלא סלקא דעתך אמינא, הואיל ואפסדה מיבום לקניסה – מאחר
 85 שהחולץ פסל את היבמה מיבום של שאר האחים יש לקנוסו.
 86 להפסיד את חלקו בירושה, קא משמע לן שאינו מפסיד את חלקו.
 87 שנינו במשנתנו: אם יש שם אב נכסים של אב. מפרשת הגמרא:
 88 דאמר רב (בב קטו). האב קודם לכל יוצא ירכו בירושת בנו שמת
 89 בלא בניו.

91 שנינו במשנתנו: הפונם את יבמתו וכו' זכה בנכסי אחיו. הגמרא
 92 מביאה את מקור דין זה: מאי פשיטא יורש היבם את אחיו, משום
 93 ש'יהיה הפכור אשר תלד יקום על שם אחיו, אמר רבנא (דברים כ)
 94 ו' והרי כשמיבם קם תחתיו לנחלה.

95 שנינו במשנה: רבי יהודה אומר וכו', אם יש שם אב נכסים של אב.
 96 אמר עולא, הלכה ברבי יהודה. וכן אמר רבי יצחק נפחא, הלכה
 97 ברבי יהודה. ואמר עולא, ואיתנא ו-יורש אומרים) רבי יצחק נפחא,
 98 מאי פשיטא דרבי יהודה שהאב זוכה בנכסים אף במקום יבם, משום
 99 דבתיב בפרשת יבום 'יהיה הפכור אשר תלד יקום על שם אחיו
 100 המת, שדין היבם כדין הפכור. מה פכור אין לו פתחי האב חלק
 101 בנכסיו, אף האי יבם נמי אין לו חלק בנכסי אחיו פתחי האב, ואינו
 102 יורשם אלא כשאין האב קיים. שמא תאמר, אי מה פכור נזמל פי
 103 שנים בירושה לאחר מיתת האב, אף האי יבם שיש לו אב נזמל פי
 104 שנים לאחר מיתת האב, ויטול גם את חלק אחיו המת מנכסי האב,
 105 לא כן הוא. שהרי מדי (וכו') יקום על שם אביו' בתיב, הלא רק
 106 יקום על שם אחיו בתיב ולא על שם אביו. ומכיון שלא זכה בחלק
 107 אחיו בשעה שמת שוב אינו זוכה בו, שהרי עתה שוב אינם ירושת
 108 האח אלא ירושת האב.

109 מקשה הגמרא: רבי יהודה הסובר שבמקום שיש אב אין היבם
 110 עומד תחת אחיו לנחלה, אימא שרק היבא דליבא אב דלשקול
 111 (שנטול) נחלה של המת, התקיים מצות יבום, אבל היבא דאיבא
 112 אב, דלא שקיל היבם נחלה, שמא לא התקיים מצות יבום.
 113 מתרצת הגמרא: מידי יבום נחלה תלה רבנא – וכי תלתה התורה

1 שפתחלה קודם שהוקדשה המנחה היתה היא עליו (על הכהן)
 2 ככלל היתה אכילה גמור, אך משהוקדשה נאפרה עליו באכילה
 3 עד שתקמץ ויוקטר קומצה למזבח. ומשהוקטר קומצה היתה
 4 והותרה לו באכילה. יכול (שמא תאמר) שתחזור עתה המנחה
 5 להיתירה הראשון, תלמוד לומר 'מצות תאכל במקום קדש', מצוה.
 6 הגמרא מבררת את דברי הברייתא: בשלמא לרבא דאמר על
 7 הסיפא של הברייתא העוסקת במצות יבום, הא מני רבנן היא
 8 הסוברים שיבום מותר בכל אופן שהוא, ומפרש בדבריה שיבום
 9 אינו היתר בעלמא אלא מצוה, אם כן אף הקא לענין מנחה יש
 10 לפרש כן, והכי קאמר. 'מצות תאכל במקום קדש', מצוה היא.
 11 שפתחלה היתה עליו ככלל היתה, שאם רצה אוכלה ואם לא רצה
 12 אינו אוכלה (ומשהוקדשה נאפרה, ומשהוקטר קומצה היתה
 13 והותרה. יכול תחזור להיתירה הראשון, כפי שיבואר בסמוך).
 14 הגמרא מפסיקה באמצע דברי הברייתא ומקשה עליהם: איך
 15 שנינו 'רצה אוכלה רצה אינו אוכלה', וכי אם רצה אינו אוכלה,
 16 והקתיב (שמות כט א) 'ואכלו אתם אשר כפר בהם', ושנינו בברייתא,
 17 שכתוב זה מלמד שהכהנים אוכלים מהקרבנות ועל ידי אכילה זו
 18 הפעלים שהביאו את הקרבנות מתפטרין. ואם כן איך יעלה זו
 19 הדעת שלא יתחייב הכהן לאכול את שיירי המנחה, הרי אכילתו
 20 מכפרת על הבעלים. מתרצת הגמרא: אלא היה מקום לומר, שאם
 21 רצה הכהן המקריב את המנחה לאוכלה הרי הוא אוכלה בעצמו,
 22 ואם לא רצה לאוכלה, פתן אחר אוכלה. משיבה על כך הברייתא:
 23 תלמוד לומר, 'מצות תאכל במקום קדש', מצוה היא. שלכתחילה
 24 יש מצוה שתאכל המנחה דווקא על ידי הכהן שהקריבה.

25 מסיקה הגמרא את קושייתה: אלא לרב יצחק בר אבדימי, דאמר
 26 שהסיפא של הברייתא בשיטת אבא שאול היא שנויה, ובאה
 27 להשמיענו שאין היבמה חוזרת לגמרי להיתרה הראשון אלא
 28 מותרת רק ביבום שהוא לשם מצוה, אם כן הקא ברישא הדנה
 29 באכילת המנחה, מאי תרי וזוני איבא – אלו שני אופנים יש
 30 באכילתה, ואיזה אופן אכילה באה המשנה למעט. ובי תימא
 31 לפרש בכונת הברייתא, יכול אם רצה לאכלה לתאבון אוכלה,
 32 ואם רצה לאכלה אכילה נפה אוכלה, תלמוד לומר 'מצות יאכל'
 33 שאסור לאוכלה אכילה גסה, הלא אי אפשר לפרש כן. שהרי
 34 אכילה נפה מי (וכו') שמה אכילה, והאמר ריש לקיש, האוכל
 35 אכילה נפה כיום הפסחים פטור מעונש של 'כי כל הנפש אשר לא
 36 תקנה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה' (ויקרא כג ט), משום שהוא
 37 מזיק את עצמו באכילה זו והיא נחשבת לעינוי ולא לאכילה. אם
 38 כן מובן מאליו שאין לאכול מנחה באכילה כזו, שהרי נאמר בה
 39 (ויקרא ט) 'ואכלו אהרן ובניו', ולמה הוצרך הכתוב למעטה.

40 מתרצת הגמרא: אלא כך יש לפרש את דברי הברייתא, יכול רצה
 41 לאוכלה מצוה אוכלה, רצה לאוכלה חמין אוכלה, תלמוד לומר,
 42 'מצות תאכל'. דוחה הגמרא: והקתיב כבר במנחה (ויקרא ט) 'לא
 43 תאפה חמין חלקם נתתי אתה', ואמר ריש לקיש, שיש לדרוש
 44 מסמיכות תיבת 'חלקם' לילא תאפה חמין, ואפילו חלקם של
 45 הכהנים הוא בכלל איסור לא תאפה חמין, ולא רק הקומץ שנקטר
 46 על המזבח נאסר בכך. אם כן אין צורך ב'מצות תאכל' כדי לאסור
 47 את אכילת שיירי המנחות בחימוץ.

48 הגמרא מתרצת תירוץ אחר: אלא יש לפרש בכונת הברייתא,
 49 שמא תאמר שאם רצה לאוכלה כשהיא אפוייה מצוה אוכלה, רצה
 50 לאוכלה חלוט (קמח שנחלט במים רותחים) אוכלה, תלמוד לומר
 51 'מצות תאכל' ולא חלוט. דוחה הגמרא תירוץ זה: האי חלוט תיבי
 52 דמי – מה הוא, אי מצוה היא, הא מצוה היא, ואיך משמע למעט
 53 מ'מצות תאכל'. ואי לא מצוה היא למה הוצרך הכתוב למעטו,
 54 הלא 'ואכלו מצות' אמר כבר רבנא (ויקרא יב), ואם כן אין צורך
 55 ב'מצות תאכל' כדי למעט חלוט. מתרצת הגמרא: לא קושיא היא
 56 זו, שכן לעולם אימא לך שחלוט מצוה היא, ולקחי תנא ביה קרא –
 57 ולכך שנה הכתוב ואמר 'מצות תאכל' אף שכבר נאמר 'ואכלוה
 58 מצות' כדי לעקב – לחייב לכתחילה לאכול את שיירי המנחה

יבמות. החולץ ליבמתו – פרק רביעי דף מ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שחינוצ'ן) קנא רש"י

1 שבתחלה – קודם שהוקדשה מנחה זו, היתה עליו בכלל היתר. ונאסרה – כשהוקדשה,
2 וחזרה והותרה בהקטרת הקומץ. 'כול תחזור וכו' – כדמפרש. כשלמא לרבא דאמר רבנן
3 היא – ומצה קתני, ולא קתני למצה. הכי קאמר כו' ואכלו אותם – את הקדשים "אשר
4 כופר בהם", כי היכי דתורה כפרה שלימה. רצה הוא – כהן שעבד עבודתה. אלא לרב
5 יצחק – דתני למצה, ואבא שאול היא. הכא
6 מאי תרי גונוי איכא – דקא ממעט תנא יכול
7 תחזור להיתירה הראשון – תלמוד לומר דלא.
8 הוא לכיב למימר תחזור להיתירה הראשון,
9 רצה לשם מצוה אוכלה. רצה שלא לשם מצוה
10 אוכלה, תלמוד לומר דלא – דהא כל כמה
11 דבעי ליכלה, היתם הוא כי בעיל שלא לשם
12 מצוה פגע בערונה. אבל הכא – מאי קעביד?
13 ועל כרחך בתרי גונוי בעיא לאוקמי, דומיא
14 דרישא. אבילה נסה מי מקריא אבילה והאמר
15 ריש לקיש כו' – ובין דלאו אבילה היא,
16 מ'ואכלו אחך ובניך דרישא נפקא. פטור –
17 דלא עבר על "אשר לא תעונה", שאף זה ענינו
18 הוא, שמויק את עצמו. אלא – תרי גונוי הכי
19 תיבעי למימר: רצה מצוה אוכלה רצה חמץ
20 אוכלה, תלמוד לומר: "מצות תאכל" – ולא
21 חמץ. לא תאפה חמץ חלקם נתיי איתיה –
22 דלחי מין "חלקם" לילא תאפה חמץ", לומר:
23 אפילו שירי מנחה, שהם חלקם של כותנים – לא
24 תאפה חמץ, ומהתם נפקא. חלוט – ברותחים.
25 רצה חלוט אוכלה – תלמוד לומר: מצוה, ולא
26 חלוט. אי מצה היא מצה היא – והיכי מימעט
27 ממשמעות ד"מצות תאכל". ואי לאו מצה היא
28 מצוה אמר רחמנא – בשירי מנחת חובה,
29 דכתיב ב"צ את אהרן: "ואכלו מצות", והוא
30 הדין לשאר מנחות, ולמה לי "מצות תאכל".
31 **משנה** הרי הוא כאחד כו' – ולא הפסיד
32 חלקו בכובשי אחריו. וכה נכבשי האח – ואפילו
33 גירשה למחר. **גמרא** פשישא – דלא איבד
34 זכותו. מהו דתימא – כלומר, לאו לאשמועינן
35 דלא איבד זכותו נתיא לה, אלא לאשמועינן
36 דלא שבקי כולוהו נכסי. אי הכי – דלגורעי
37 אתא, הוה ליה למיתני: אינו אלא כאחד כו'.
38 הכי גרסינן: אלא סלקא דעתך אמינא ליקנסיה
39 הואיל ואפסדה מיבום – שפסלה על האחין.
40 אף היא נמי – לאחר מיתת האב, אם מת האב
41 לאחר יבמו של זה – מודה רב יהודה דנטול זה
42 חלקו וחלק אחיו. על שם אחיו כתיב – ולא על
43 שם אביו כתיב, ויבין דבענין שקם על שם אחיו
44 לא שקל – תו לא שקיל. ודאי שקיל השתא –
45 לא מנכסי אחיו שקיל, אלא מנכסי אביו, דהא
46 ירתיתוהו. היכא דאיכא אב דלא שקיל – יבם
47 נחלה – לא תתקיים מצוה יבום. איכסייה –
48 כלולה מתניתין, דמשנה שאינה צריכה היא.
49 אמר ליה לא – וסמיה, דאת הלכה כרבי
50 יהודה אתנין, ומשנה צריכה הואי. ומיקשה
51 הוא דקשיא לך – היכי שביק רבנן ועביד כרבי
52 יהודה, ואפכת לה, ושפיר עבדת דאפכת לה.
53 **משנה** אסור בקיבוציה – כאילו היא
54 אשתו, וכל קרובות הנאסרות מחמת אשה
55 גמורה – אסורות מדרבנן בחלוצה.
הוא

1 **רצה** כהן אחר אוכלה – והא דרדשינן בפרק שני דקדושין (ג.א.): "לכל בני אחך תהיה
2 איש כאחיו" – היינו של אותו משמר, או של אותו בית אם. אי נמי: הכא מרבי
3 ולפינן, דכהן המקריב צריך שיאכל ממנה ולא כולה. **מאי** תרי גונוי איכא – דליכא
4 למימר רצה לשם סעודה אוכלה רצה לשם מצוה, דאין צריך שיהובין לשם מצוה, אלא שלא
5 יהא אוכלה אבילה גסה.
6 **אבילה** גסה ביום הכפורים פטור – ואם
7 תאמר: דאמר בפרק "מי שאמר הריני
8 נזיר" (נזיר ג.א.): "כי ישרים רכני ה' צדיקים ילכו
9 בם ופושעים יכשלו בם" (הושע יד) – משל לשני
10 בני אדם שצלו פסחיהו, אחד אכלו לשם פסח
11 ואחד אכלו אבילה גסה, ומשמע התם דהריווהו
12 נפקי, אלמא הויא אבילה ויש לומר: דתרי עניני
13 אבילה גסה הם.
14 **מצות** אמר רחמנא – פירש בקונטרס:
15 "ואכלה מצות אצל המזבח" וגו',
16 ובשמיני של מלואים כתיב. ואפילו לשמואל
17 דאמר בריש "הקומץ רבה" (מנחות יט.ג) דלא
18 לפינן דורות משעה – שמא הכא איכא שום
19 יתור.
20 **שנה** בה קרא לעכב – דך דהכא לא הוי כמו
21 "שנה עליו הכתוב לעכב" דעלמא,
22 דמדיכא תיתי לעכב? דלמא למצה הוא, דאמר
23 רחמנא דלא ליעבד חלוט. אלא לעכב. כלומר:
24 דבעינן מצוה מעלייתא, ולא חלוט.
25 **כיון** דהדר אפייה בתנור – או באילפס, לחם
26 איקרי, ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח.
27 הוא דאמר בפרק "כל שעה" (פסחים ל.ב): "לחם
28 עוני" – פרט לחלוט ואשישה – אמר רבינו תם:
29 היתם כלא הדר אפייה בתנור. ועוד אמר רבינו
30 תם: היתם בחלוט גדול, דומיא דאשישה, ולא
31 חשיב לחם עוני לפי שהוא גדול, ולא משום
32 דחלוט, אי נמי: היתם בכלילתו קשה, והכא
33 בכלילתו רכה, כגון סופגנין או חלת המשרת,
34 דמפרש התם דהיינו חלוט של בעלי בתים, דלא
35 מחייב בחלה, ולא חשיב לחם אלא על ידי אפיה.
36 ולהכי חשיב שפיר לחם עוני, אף על גב דחלוטיה.
37 אבל בלילתו עבה – מיספל לעשות, דחשיב לחם
38 עשירות אפילו לא הדר אפייה. ובפרק "כל שעה"
39 (שם) הארכת.

1 **רצה** כהן אחר אוכלה – והא דרדשינן בפרק שני דקדושין (ג.א.): "לכל בני אחך תהיה
2 איש כאחיו" – היינו של אותו משמר, או של אותו בית אם. אי נמי: הכא מרבי
3 ולפינן, דכהן המקריב צריך שיאכל ממנה ולא כולה. **מאי** תרי גונוי איכא – דליכא
4 למימר רצה לשם סעודה אוכלה רצה לשם מצוה, דאין צריך שיהובין לשם מצוה, אלא שלא
5 יהא אוכלה אבילה גסה.
6 **אבילה** גסה ביום הכפורים פטור – ואם
7 תאמר: דאמר בפרק "מי שאמר הריני
8 נזיר" (נזיר ג.א.): "כי ישרים רכני ה' צדיקים ילכו
9 בם ופושעים יכשלו בם" (הושע יד) – משל לשני
10 בני אדם שצלו פסחיהו, אחד אכלו לשם פסח
11 ואחד אכלו אבילה גסה, ומשמע התם דהריווהו
12 נפקי, אלמא הויא אבילה ויש לומר: דתרי עניני
13 אבילה גסה הם.
14 **מצות** אמר רחמנא – פירש בקונטרס:
15 "ואכלה מצות אצל המזבח" וגו',
16 ובשמיני של מלואים כתיב. ואפילו לשמואל
17 דאמר בריש "הקומץ רבה" (מנחות יט.ג) דלא
18 לפינן דורות משעה – שמא הכא איכא שום
19 יתור.
20 **שנה** בה קרא לעכב – דך דהכא לא הוי כמו
21 "שנה עליו הכתוב לעכב" דעלמא,
22 דמדיכא תיתי לעכב? דלמא למצה הוא, דאמר
23 רחמנא דלא ליעבד חלוט. אלא לעכב. כלומר:
24 דבעינן מצוה מעלייתא, ולא חלוט.
25 **כיון** דהדר אפייה בתנור – או באילפס, לחם
26 איקרי, ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח.
27 הוא דאמר בפרק "כל שעה" (פסחים ל.ב): "לחם
28 עוני" – פרט לחלוט ואשישה – אמר רבינו תם:
29 היתם כלא הדר אפייה בתנור. ועוד אמר רבינו
30 תם: היתם בחלוט גדול, דומיא דאשישה, ולא
31 חשיב לחם עוני לפי שהוא גדול, ולא משום
32 דחלוט, אי נמי: היתם בכלילתו קשה, והכא
33 בכלילתו רכה, כגון סופגנין או חלת המשרת,
34 דמפרש התם דהיינו חלוט של בעלי בתים, דלא
35 מחייב בחלה, ולא חשיב לחם אלא על ידי אפיה.
36 ולהכי חשיב שפיר לחם עוני, אף על גב דחלוטיה.
37 אבל בלילתו עבה – מיספל לעשות, דחשיב לחם
38 עשירות אפילו לא הדר אפייה. ובפרק "כל שעה"
39 (שם) הארכת.

1 **שבתחלה** היתה עליו בכלל היתר, נאסרה, וחזרה
2 והותרה, וכול תחזור להיתירה הראשון, – תלמוד
3 לומר: "מצות תאכל במקום קדוש" מצוה. כשלמא
4 לרבא, דאמר הא מיני רבנן היא – הכא הכי קאמר:
5 "מצות תאכל במקום קדוש" מצוה. שבתחלה היתה
6 עליו בכלל היתר, רצה – אוכלה, רצה – אינו
7 אוכלה. נאסרה, חזרה והותרה, וכול תחזור להיתירה
8 הראשון – רצה אוכלה, רצה אינו אוכלה. רצה אינו
9 אוכלה? והכתיב: "ואכלו אתם אשר כפר בהם"
10 מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתפריין! אלא:
11 רצה – הוא אוכלה, רצה – בהן אחר אוכלה, תלמוד
12 לומר: "מצות תאכל במקום קדוש" – מצוה, אלא
13 לרב יצחק בר אבדימי, דאמר אבא שאול היא –
14 הכא מאי תרי גונוי איכא? וכו' תימא: רצה – לתאבון
15 אוכלה, רצה – אכילה גסה אוכלה, אכילה גסה כו'
16 שמהו אכילה? והאמר ריש לקיש: האוכל אכילה גסה
17 ביום הכיפורים – פטור מ'לא תענה'! אלא: רצה
18 מצוה אוכלה, רצה – חמץ אוכלה, והכתיב: "לא
19 תאפה חמץ חלקם", ואמר ריש לקיש: ואפילו חלקם
20 לא תאפה חמץ! אלא: רצה – מצוה אוכלה, רצה –
21 חלוט אוכלה. האי חלוט היכי דמי? אי מצוה היא
22 הא מצוה היא, ואי לא מצוה היא – "מצות" אמר
23 רחמנא! לא, לעולם אימא לך מצוה היא, ולהכי תנא
24 ביה קרא – לעכב. אלא חלוט מצוה היא דקאמרינן,
25 למאי הלכתא? לומר שאדם יוצא בה ידי חובתו
26 בפסח, אף על פי דחלוטיה מעיקרא, בין דהדר אפייה
27 בתנור – "לחם עוני" קרינא ביה, ואדם יוצא בה ידי
28 חובתו בפסח. **משנה** החולץ ליבמתו – הרי הוא
29 פאחד מן האחין נחלה, ואם יש שם אב – נכסים של אב. הפונם את יבמתו – זכה בנכסים
30 של אחיו. רבי יהודה אומר: בין כך ובין כך, אם יש שם אב – נכסים של אב. **גמרא**
31 פשימא! סלקא דעתך אמינא: חליצה במקום יבום קיימא, ונשקול כולוהו נכסי, קא משמע
32 לן. אי הכי "הרי הוא פאחד מן האחיים"? אינו אלא פאחד מן האחיים מיבעי ליה! אלא,
33 סלקא דעתך אמינא: הואיל ואפסדה מיבום לקנסיה, קא משמע לן. "אם יש שם אב".
34 דאמר מר: אב קודם לכל יוצאי ירכו. "הפונם את יבמתו וכו'". מאי מעמא? "יקום על
35 שם אחיו" אמר רחמנא, והרי קם. "רבי יהודה אומר וכו'". אמר עולא: הלכה פרבי יהודה.
36 וכן אמר רבי יצחק נפחא: הלכה פרבי יהודה. ואמר עולא ואיתימא רבי יצחק נפחא: מאי
37 מעמא פרבי יהודה – דכתיב: "ותיה הפכור אשר תלד", בפכור: מה בכור אין לו פתני האב
38 אף האי נמי אין לו פתני האב. אי מה בכור נוטל פי שנים לאחר מיתת האב – אף האי
39 נוטל פי שנים לאחר מיתת האב! מידו "יקום על שם אביו" פתיב? "יקום על שם אחיו"
40 פתיב, ולא "על שם אביו"! אימא: היכא דליפא אב דלשקול נחלה – התקיים מצוה יבום,
41 היכא דאיפא אב, [דלא] שקיל נחלה – לא התקיים מצוה יבום! מידו יבום בנחלה תלה
42 רחמנא? יבומי מיבומי ואי איפא נחלה – שקולי, ואי לא – לא שקיל. יתיב רבי חנינא קרא קמיה דרבי ינאי, ויתיב וקאמר: הלכה
43 פרבי יהודה. אמר ליה: פוק קרי קריוד לברא, אין הלכה פרבי יהודה. מני תנא קמיה דרב נחמן: אין הלכה פרבי יהודה. אמר
44 ליה: אלא פמאן, ברבנן? פשימא, יחיד ורבים הלכה פרבים! אמר ליה: אסמיה? אמר ליה: לא, את "הלכה" אתנינך, ומיקשה
45 הוא דאקשי לך, ואפכת, ולמאי דאפכת – שפיר אפכת. **משנה** החולץ ליבמתו – הוא אסור בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו.
הוא

1 אכל אמה ואם אמה לא – הוא דתנן בפרק שני (יבמות ג,בג) אחד חולץ ואחד מייבם.
 2 אלמא שרי באחותה שאני משום דאימור ידידה איתרמי ליה. והא נמי דתנן
 3 לקמן בפרקין (מא.א): החולץ ליבמתו ונשא אחיו את אחותה – היינו דיעבד.
 4 **וליתני** אחין מותרין בכולן קשיא – הא דלא קאמר אלא שמע מינה דלא גזרו שניות
 5 בחלוצה, היינו משום דלקמן מסיק דגורו. ולא
 6 שייך לשנויי תנא ושירי, כיון דלא תנא שום שניה
 7 אלא הני דאורייתא לחוד. **אמימר** מוקי לה
 8 כו' – כל סוגיא דשמעתין דלא כאמימר,
 9 כדפרשתי לעיל (כא,ב דיבור המתחיל "אמימר").
 10 **בנו** בתו לאו משום חולץ – לא בעי לאוקמי
 11 בבן בתו דסבא דומיא דבן בנו – דלא מיירי בבן
 12 בנו דסבא, דאם כן הויה ליה אשת אחי אביו
 13 דאורייתא. **שמע** מינה גזרו שניות בחלוצה –
 14 הוא דלא תני במגניתי; אבי אמו וכן בתו –
 15 משום דתנא ושירי. ומיהו רבי חייא. דקתני מגניא,
 16 קשה דלא תנא בן אחותו וכן אחיו מן האם ויש
 17 לומר: דלא תנא אלא ארבע. כנגד ארבע של דרבי
 18 תורה.

דך

1 **הוא אסור באמה, ובאם אמה, ובאם אביה, ובבתה,**
 2 **ובבת בתה, ובבת בנה, ובאחותה בזמן שהיא קיימת,**
 3 **והאחין מותרין. והיא אסורה באביו, ובאבי אביו,**
 4 **ובכנו, ובבן בנו, באחיו, ובבן אחיו. מותר אדם**
 5 **בקרובת צרת חלוצתו, ואסור בצרת קרובת חלוצתו.**
 6 **גמרא איבעיא להו: גזרו שניות בחלוצה או לא?**
 7 **בערוה דאורייתא גזרו בהו רבנן שניות, בחלוצה לא**
 8 **גזרו רבנן שניות, או דלמא לא שניא? תא שמע:**
 9 **"הוא אסור באמה ובאם אמה", ואילו "אם אם**
 10 **אמה" – לא קתני. דלמא היינו טעמא דלא תני –**
 11 **משום דקבעי למיתני סיפא "והאחין מותרין", ואי**
 12 **תנא "אם אם אמה" הוה אמינא: האחין מותרין**

1 **הוא אסור בו' – כל הך עריות דאורייתא נידחו באשתו, וגזרינהו רבנן בחלוצתו. בזמן**
 2 **שהיא קיימת – אאחותה קאי, ולא אשאר עריות. כאביו – משום כלתו. ובאבי אביו –**
 3 **משום כלת בנו, אף על גב דבאשתו גמורה אין אסורה לאבי אביו אלא מדברי סופרים,**
 4 **דהא כלת בנו משניות דרבנן היא – ואפילו הכי גזרו רבנן נמי בחלוצה. בבנו – משום**
 5 **אשת אב. בכן בנו – משום אשת אבי אביו,**
 6 **שהיא מן השניות. כאחיו – משום אשת את. מותר אדם**
 7 **בקרובת צרת חלוצתו – ולא אמרינן צרה**
 8 **בחלוצה, ואסור בקרובותיה. ואסור בצרת**
 9 **קרובת חלוצתו – לאונן חלץ לאמה, והחל**
 10 **נשואה לנכרי ולה צרה, ומת הנכרי – אסורה**
 11 **הצרה לראובן. וטעמא מפרש בגמרא.**
 12 **גמרא** גזרו שניות בחלוצה או לא – כגון אם
 13 אם אמה ואם אם אביה, דגבי אשתו מיתסרו
 14 עליה משום שניות, כדתיני רבי חייא בפרק
 15 "ביצד" (יבמות כב,א). רביעי שבחמיו
 16 ושבחמות. שניה הבא מתי? בערוה דאורייתא
 17 – כלומר, באשתו, דאמה ואם אמה הוה ערוה
 18 דאורייתא – גזרו רבנן שניות, אבל בחלוצה,
 19 דאפילו עריות ידידה דרבנן – לא גזרו שניות
 20 בהן. או דלמא לא שניא – וממתינתין לא דייק.
 21 דקתני: היא אסורה באבי אביו משום כלת בנו
 22 דהוי שניה – הא קמיתנין לה לקמן עלה דהא
 23 מלתא. ומדוד ליה. לאונן חלץ לא משום חולץ,
 24 אלא בשביל המת שהיתה זו אשתו גמורה,
 25 לפיכך אבי אביו אסור בה משום כלת בנו. הוה
 26 אמינא האחין מותרין – לא קאי אלא אם
 27 אמה, דלא גזרו שניות בדיקה. אבל אמה ואם
 28 אמה, דהוו להו עריות דאורייתא לגבי אשה
 29 גמורה – לא משתרו אדון, דגזרו עריות בדיקה
 30 ואפילו לאחר חליצה. נימא דיתו שליחותיהו
 31 עבד, משום הכי לא תנייה. תא שמע מן בנו
 32 מאי לאו משום חולץ דהוי ליה אשת אבי אביו
 33 – והיא מן השניות. לא משום מיתנא – שהיתה
 34 זו אשתו גמורה, ואסורה על בן בנו חולץ,
 35 דהויה ליה אשת אחי אבי אביו. וקסלקא דעתך
 36 דהא נמי משניות היא. והא אמימר פכשי בו' –
 37 בפרק "ביצד" (לעיל כא,ב). אמימר מוקי לה –
 38 להאי בן בנו דמתינתין אסבא, אביהן של מת;
 39 חולץ דתנא ברישא, דקתני: היא אסורה באביו,
 40 והדר תני ובכנו של אביו – שהוה אחי המת
 41 והחולץ, וקמה עליה בלא יבנה משחלץ לה
 42 האחד, ולכן בנו של אביהם, דהויה ליה אשת
 43 אחי אביו. וקתני אחיו פן האם – שהיה זה אחיו
 44 מן האם, או בן אחיו מן האם, ולאו משום חולץ
 45 – דאם כן הויה לה שניות בחלוצה, דהא ליתא.
 46 אלא אשת אחי האב מן האם, והא בשניות תנינן
 47 לה. אלא משום מיתנא. דהוי שניה משום ערוה
 48 דאורייתא, דאשתו מעלייתא הוה. ובגון שהיו
 49 דיבם והחולץ אחין מן האב ומן האם, ולשניהם אח מן האם שלא מן האב. דתני רבי חיאי – בחלוצה. ארבע מדברי תורה – כלומר, דלגבי אשתו הויין דאורייתא. אב – של חולץ,
 50 אסור בה מן התורה מפני המת. דהויה ליה כלתו של אב. ובנו – של חולץ, שהיה המת אחי אביו, וערוה היא לגביה. ואחיו – של חולץ, דהוה נמי אחי המת. וקם ליה בי"לא יבנה",
 51 וכן אחיו – של חולץ, שהיה המת אחי אביו. אביו – משום כלת בנו. ובאבי אמו – משום כלת בתו. וכן בנו – קסלקא דעתך משום חולץ. דהויה ליה אשת אבי אביו. וכן בתו –
 52 דהויה ליה אשת אבי אמו. וכל הך שניות נידחו. הכי גרסינן: תא שמע ובאבי אמו מאי לאו משום חולץ דהויה ליה כלת בתו לא משום מיתנא דהויה ליה כלת בתו – ובגון שהיו
 53 אחין אף מן האם. אמימר מוקי לה – דהאי כדקאמרת משום חולץ, וקסבר גזרו שניות בחלוצה אבל מאן דאסר באשת אחי אבי האב – מצי לאוקמי משום מיתנא, ותיבעי לך אי גזרו
 54 שניות בחלוצה או לא. באיסורה קיימא – חלוצה היא דקיימא בי"לא יבנה" ותו לא, אבל צרתה קיימא עליה באיסור אשת אח כבדת, והולד ממור. אי אמרת בשלמא צרה אבירא
 55 קיימא – באיסורא קמא, ולא אמרינן חלוצה שליחותא ידידה עבדא. משום הכי שרי באחותה – דלאו אחות חלוצה היא. ולגבי ידידה נמי, כיון דחלוצה לאו שליחותא ידידה עבדא –
 56 לא משרא ליה בי"לא יבנה", אלא באיסורא קמא קיימא. אלא אי אמרת צרה בחלוצה דימא – דחלוצה שליחותא ידידה עבדא, ומשוו ליה בי"לא יבנה" – אם כן הויה לה צרה בחבתי דרבי
 57 ואמאי שרי באחותה? דרבי יוחנן – בפרק קמא (לעיל יב,ג). ולא על צרתה ברת – החולץ ליבמתו, חזרו ובא הוא או אחד מן האחין על צרתה. ותפסית. לא דהא ראיא דרבי יוסף
 58 דאיתי ממתינתין – ראיא היא? וכי חלוצה גופא דאורייתא (דרבנן היא). דכי אמרינן צרה בחלוצה יאסר באחות הצרה. והאמר ריש לקיש – לקמן אמתניתין דלקמן. כאן שנה רבי
 59 – במשנה זו למדנו רבי אחות גרושה מדברי תורה וכו'. ולקמן מפרש לה. וכיון דאחות חלוצה גופא דרבנן, בחלוצה – גזרו באחותה, בצרה – לא גזרו. מאי שניא – רישא קרובת
 60 צרת חלוצה דשריא, ומאי שניא סיפא צרת קרובת חלוצתו ששתיהן נכריות, היא וצרתה נשואות לנכרי, וקתני אסור?
 61

כימות דף מ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קנג

1 לאו נאסרה בו משום החולץ, דתניא לה ככלת בנו של אבי אביו. 59
 2 דהרי גם כלה גמורה של בנו אינה אסורה עליו מן התורה אלא רק 60
 3 משום שניות, ומכל מקום גזרו גם בחלוצה על איסור שניות זה. 61
 4 דוחה הגמרא: לא משום החולץ היא אסורה עליו, אלא משום 62
 5 מיתנא – בעלה המת, דהרי תניא לה חלוצה זו פלת פנו המת, 63
 6 ומחמת כן היא אסורה עליו. 64
 7 הגמרא מביאה ראייה אחרת: תא שמע, שנינו במשנה, ואסורה 65
 8 החלוצה בפנו של החולץ, ומשום דתניא לה לגבי בן בנו של 66
 9 החולץ, לפי שהחלוצה נחשבת כאשת החולה, ונמצא דתניא לה 67
 10 (משום) לגבי בן בנו אשת אבי אביו, ואף שגם אשתו הגמורה של 68
 11 אבי אביו אינה אסורה עליו מן התורה, אלא רק משום איסור 69
 12 שניות דרבנן. הרי שאסרו חכמים שניות גם בחלוצה, דוחה 70
 13 הגמרא: לא משום איסור חלוצה היא נאסרת על בן בנו, אלא 71
 14 משום מיתנא – בעלה המת, ומשום דתניא לה לגבי בן בנו של 72
 15 החולץ אשת אחי אבי אביו של האח המת, שאסרו חכמים משום 73
 16 שניות. אבל בחלוצה לא גזרו על שניות, אלא רק על קירבה 74
 17 דאורייתא. מקשה הגמרא על דחיה זה: תא אמרימ (לעיל כא) מכשר 75
 18 – ומתיר באשת אחי אבי אביו, וסובר שלא גזרו עליה משום שניות, 76
 19 ולשיתנו בהכרח אסורה החלוצה על בן בנו של החולץ משום 77
 20 שהיא נחשבת כאשתו של החולץ, ואם כן מוכח שגזרו בחלוצה 78
 21 גם על איסור שניות, כגון אשת אבי אביו. 79
 22 הגמרא מפרשת את דברי המשנה באופן אחר: אמרימ מוקי לה 80
 23 – ומעמידו את איסור בן בנו בחלוצה כבר נרא דקפא – בבן בנו של 81
 24 אבי החולץ וציור או. שכן הזכירה המשנה קודם לכן שאסורה 82
 25 באביו של החולץ, והוסיפה שהיא אסורה מן התורה גם בבנו של 83
 26 אבי החולץ שהוא אחי החולץ והמת, וגם על בן בנו שהוא אבי אביו 84
 27 של המת היא אסורה מן התורה משום אשת אחי אביו. מקשה 85
 28 הגמרא: אי הכי, בנו ובן בנו של אבי החולץ תנינו אחיו וכן אחיו 86
 29 של החולץ שנזכרו בהמשך המשנה, ומדוע שנתה אותם המשנה 87
 30 פעמיים. מתרצת הגמרא: תנא – שנה) במשנה את דין אחיו ובן 88
 31 אחיו של החולץ מן האב שאסורים בחלוצה מן התורה, ואחר כך 89
 32 קתני את דין אחיו ובן אחיו של החולץ מן האם, וכגון, שהמת 90
 33 והחולץ היו אחים מן האב ומן האם, ולזהם אח נוסף מן האם ולא 91
 34 מן האב. שהחלוצה אסורה לאח זה, מחמת המת, לפי שהיא אשת 92
 35 אח של אב במקום מצוה, שהרי הוא אח בעלה המת ולא מאב, אלא 93
 36 הותר כלל ליבום, והוא איסור ערה מן התורה. ובן אסורה לבנו 94
 37 של אח זה, משום איסור אשת אחי האב מן האם, שאיסורו מחמת 95
 38 שניות דרבנן, אך אין האיסור מחמת החולץ, אלא מחמת המת, 96
 39 וגזרו בה שניות כיון שהיא מן הנישואין, ואין ראייה אם גזרו שניות 97
 40 בחלוצה. וציור ב). 98
 41 הגמרא מוכיחה מברייתא שאסרו שניות גם בחלוצה: תא שמע, 99
 42 שנינו בברייתא דתני רבי תייא, ארבע קירבות אסורות בחלוצה 100
 43 מדברי תורה, וארבע אסורות בה מדברי סופרים. ואלו הקרובים 101
 44 האסורים בה מן התורה, אב של החולץ אסור בה משום שהיא 102
 45 אשת בנו המת ואסורה עליו מן התורה משום כלתו. ובנו של 103
 46 החולץ אסור בה משום שהיא אשת אחי אביו האסורה עליו מן 104
 47 התורה. ואחיו של החולץ אסור בה משום שהוא גם אחי המת, 105
 48 ואשת אח לאחר חליצתה אסורה מן התורה. וכן בן אחיו של 106
 49 החולץ אסור בה משום שהיא אשת המת, ואסורה עליו מן התורה 107
 50 משום אשת אחי אביו וציור ג). כל אלו אסורים בחלוצה מדברי 108
 51 תורה, ואלו אסורים בה מדברי סופרים, אבי אביו של חולץ אסור 109
 52 בה מדין שניות משום כלת בנו, וכן אבי אמו של חולץ אסור בה 110
 53 מדין שניות משום כלת בתו. וכן בנו של חולץ אסור בה מדין 111
 54 שניות משום אשת אבי אביו, וכן פתו של חולץ אסור בה מדין 112
 55 שניות משום אשת אבי אמו. כל אלו אסורים בה מדברי סופרים. 113
 56 מוכיחה הגמרא: קתני מיהא בברייתא שאסורה החלוצה באבי 114
 57 אביו של החולץ מדברי סופרים. מאי לאו משום חולץ היא אסורה 115
 58 עליו, ומשום שהחלוצה נחשבת כאשת החולץ תניא לה לגבי אבי 116
 59 אביו ככלת בנו, ואף שגם כלתו הגמורה של בנו אינה אסורה אלא 117

1 שמדברי סופרים נחשבת החלוצה כגרושת החולץ, וכשם שאסרה 1
 2 התורה את קרובות אשתו אף לאחר גירושה, כן אסרו חכמים את 3
 4 קרובות חלוצתו. על כן הוא (החולץ) אסור באמה כשם שאם 5
 6 גרושתו אסורה עליו משום חמותו, ובאם אמה שהיא כאם חמותו, 7
 8 ובאם אביו שהיא כאם חמיו, ובבתה, ובבת פתה, ובבת פנה, ובכל 9
 10 אלו הוא אסור אף לאחר מיתת חלוצתו, כשם שהוא אסור בהן אף 11
 12 לאחר מיתת גרושתו. וכן אסור החולץ באחותה של חלוצתו בזמן 13
 14 שהיא (החלוצה) קיימת, כשם שאסור באחות גרושתו אף לאחר 15
 16 שגירשה. 17
 18 רק היבם אסור בכל אלו, ואלו שאר האחים של המת מותרין בהן, 19
 20 שכן החלוצה נחשבת רק לגרושתו של החולץ, ולא לגרושת שאר 21
 22 האחים. 23
 24 וכמו כן אסורה החלוצה בקרובי החולץ, כשם שאשה אסורה 25
 26 בקרובי בעלה אף לאחר גירושה. ונמצא שהיא אסורה באביו של 27
 28 החולץ משום איסור כלתו, וכן אסורה באבי אביו של החולץ 29
 30 משום כלת בנו שאסורה מדרבנן באיסור שניות לעריות, וכן 31
 32 אסורה בפנו של החולץ, ובבן פנו, וכן אסורה באחיו של החולץ 33
 34 כשם שהוא אסור בגרושת אחיו, וכן אסורה בבן אחיו של החולץ, 35
 36 כשם שהוא אסור בגרושת אחי אביו מן התורה. 37
 38 מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו, שאם היו לאח המת שתי נשים, 39
 40 וחולץ אחיו לאחת מהן, רק קרובות החלוצה אסורות עליו, אבל 41
 42 קרובות הצרה מותרות לו. ואסור אדם בצרת קרובת חלוצתו, 43
 44 שאם היתה נשואה קרובת החלוצה לאדם אחר שיש לו אשה 45
 46 נוספת, גם אשתו השניה אסורה על החולץ לאחר מיתת בעלה. 47
 48 ובגמרא יבואר טעם דין זה. 49
 50 **גמרא** 51
 52 הגמרא מביאה ספק בדין איסור קרובות חלוצתו: חכמים גזרו על 53
 54 כמה קרובות שמותרות מן התורה, ואסרו אותן באיסור שניות 55
 56 לעריות, ואיכפא להו, האם גזרו חכמים על שניות גם בחלוצה, או 57
 58 לא. מפרשת הגמרא את צדדי הספק: האם רק בקרובות אשתו כגון 59
 60 חמותו ואם חמותו שהן ערוה דאורייתא, גזרו בהו רבנן שניות 61
 62 והוסיפו לאסור גם את אבן אמה, אבל בחלוצה שאין אמה 63
 64 ואם אמה אסורות על החולץ אלא מדרבנן, לא גזרו רבנן להוסיף 65
 66 עליהן שניות ולאסור גם את אמה של אבן אמה חלוצתו. או דלמא, 67
 68 לא שפא, והשוו לגמרי את דין חלוצתו לדין אשתו. 69
 70 הגמרא פושטת את הספק מדרבי משנתנו: תא שמע, שנינו במשנה, 71
 72 הוא (החולץ) אסור באמה ובאם אמה, ואילו אם אב אמה לא קתני 73
 74 במשנתנו שהיא אסורה על החולץ. הרי שגזרו בחלוצה רק על 75
 76 קרובות שבאשתו הן ערוה מן התורה. דוחה הגמרא: ודלמא גזרו 77
 78 על השניות גם בחלוצה, ותינו מעמא – והטעם – דלא תני במשנתנו 79
 80 שגם אם אבן אמה אסורה, הוא משום דקבעי – שרצוהו התנא 81
 82 למיתני בספא, והאחין של החולץ מותרין בקרובות החלוצה. ואי 83
 84 תנא ברישא שהחולץ אסור באבן אבן אמה, הנה אמנא שמה 85
 86 שנאמר בספא שהאחין מותרין נאמר דקאב באבן אבן אמה, שמשום 87
 88 שאף באשתו אינה ערוה דאורייתא לא גזרו בה על אחי החולץ, 89
 90 אבל באבן אמה ובאמה של החלוצה לא הותרו אחי החולץ, ודינם 91
 92 כחולץ עצמו משום שחלץ לה בשליחותם. על כן כדי שלא נבוא 93
 94 ליידי טעות זו, שנתנה המשנה באיסור קרובות חלוצה רק את אמה 95
 96 ואם אמה, ומעתה מוכן מדברי הסיפא שאף הן מותרות לאחים. 97
 98 מקשה הגמרא על דחיה זו: מטעם זה אין לה למשנה להמנע 99
 100 מלהשמיענו שאסרו שניות גם בחלוצה, וליהני אם אבן אמה, 101
 102 ובסיפא ליתני האחין מותרין בחולץ, ומעתה לא נבוא לטעות ולומר 103
 104 שהאחים מותרים רק באבן אבן אמה. מסיקה הגמרא: אכן אם 105
 106 נאמר שאסרו שניות גם בחלוצה, קשיא מדוע לא הוזכרה אם אבן 107
 108 אמה במשנתנו. 109
 110 הגמרא מבקשת להוכיח ממשנתנו להיפך, שגזרו על שניות 111
 112 בחלוצה: תא שמע, שנינו במשנה, היא אסורה באביו ובאבי אביו. 113
 114 מוכיחה הגמרא: קתני מיהא אבי אביו של חולץ, מאי לאו – האם 115
 116

58 אשתו וְחֻרָה וְהוֹתֵרָה מאיסור אחות אשה תְּחַזֵּר לְהִתְיַדָּה הָרֵאשֹׁן
59 ביבום כבשעת נפילתה.
60 הגמרא מקשה על רב מבריייתא: מְיָבֵיב רַב הַמְּנוּנָא לרבא, שנינו
61 בבריייתא, שְׁלֹשָׁה אָחִין שָׁנִיִּים מֵהֶם נִשְׁאוּיָן לְשֵׁתֵי אָחִיוֹת, שראובן
62 נשא את רחל ושמעון נשא את לאה אחותה, וְאַחַר מוֹפְתָה – ולוי
63 לא היה נשוי, וּמָת רַאוּבֵן שהוּא אַחֵר מִכָּלֵי אָחִיוֹת בלי בנים,
64 וְעָשָׂה בָּהּ הַמּוֹפְתָה ברחל אשת ראובן מֵאִמָּה, וְאַחַר כֵּךְ מָת שִׁמְעוֹן
65 אָחִיו הַשֵּׁנִי, ונפלה גם לאה אשתו ליבום לפני לוי, וְאַחַר כֵּךְ מָתָה
66 לאה אָשֶׁתוֹ של שמעון האח אָחֵרָיו וראה ציור, רחל אשת ראובן
67 שהיא אִוְתָה יָבָמָה שֶׁנִּפְלָה ראשונה לפני לוי חוֹלְצַת לוֹ וְלֹא
68 מְיָבֵיבָתָה, שכן לאחר שנפלה לפניו לאה אחותה במיתת שמעון
69 בעלה נאסרה עליו רחל לעולם, ואף לאחר מיתת לאה. מסיקה
70 הגמרא את קושייתה: וְאִמָּאֵי הִיא מַמְשִׁיכָה להיאסר על לוי, הלא
71 הִיָּהּ כִּיבָמָה שְׁהוֹתֵרָה וְנִאֲסְרָה וְחֻרָה וְהוֹתֵרָה, שהרי בשעת
72 נפילתה מראובן עדיין היתה מותרת לו ורק לאחר מכן נאסרה,
73 ואם כן לדברי רב דינה שְׁתַּחֲזֹר לְהִתְיַדָּה הָרֵאשֹׁן לאחר מיתת
74 לאה.
75 אִישְׁתִּיק רבא ולא השיב לרב המנונא דבר. לְבָתֵּר דְּנִפְקֵי –לאחר
76 שיצאו רב המנונא, אָמַר רבא לעצמו, אִמָּאֵי לֹא אָמַרְתָּ לִּי,
77 שהבריייתא בשיטת רבי אֶלְעָזָר הִיא שְׁנַיִם, ואילו רב סובר בשיטת
78 חכמים החולקים עליו. דְּהָרִי אָמַר רבי אלעזר במשנה להלן (sup),
79 המחזיר את גרושתו ואחר כך מת בלא בנים, אינה נופלת ליבום,
80 שכן בזמן שהיתה גרושה מבעלה נאסרה על אחיו, שהרי אילו
81 היה מת באותה שעה לא היתה ראויה ליבום, וכיון שְׁעָמְדָה עֲלָיו
82 –על היבם) שָׁעָה אַחַת בְּאִיסוּר נִאֲסְרָה עֲלָיו עוֹלָמִית, ומבואר
83 בדבריו, שאף שבתחילה היתה ראויה ליבום ורק לאחר שגירשה
84 הופקעה מיבום, מכל מקום אינה חוזרת להיתר לאחר שחזר
85 ונשאה. אבל חכמים חולקים וסוברים שהיא מותרת ביבום, משום
86 שיבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתרה הראשון.
87 רבא חזר בו מתירו: הָדַר אָמַר רבא, אין להעמיד את הבריייתא
88 כרבי אלעזר, משום דְּאִיסוּר –שיש לומר] דְּמַתְּ אָמַר רבי אֶלְעָזָר
89 שכשנאסרה חזרה והותרה, אסורה עולמית. רק הִיא דְּלֹא הִיא
90 –ואויהו) ליבום בְּשַׁעֲתָה נְפִילָה, שכן נאסרה בשעת גירושה קודם
91 שמת בעלה ונפלה ליבום. אָבָל הִיא דְּהוּא ליבום בְּשַׁעֲתָה נְפִילָה,
92 כאופן השנוי בבריייתא שבשעה שמת ראובן בעלה הותרה בפועל
93 ללוי, מִי –וכין] אָמַר רבי אלעזר שאם לאחר מכן נאסרה וחזרה
94 והותרה שלא תחזור להיתרה הראשון. וכיון שלא מצינו שבדין
95 הבריייתא [לגבי מאמר] חולקים רבי אלעזר וחכמים, אם כן כמי
96 סוברת הבריייתא, אלא שמע מינה שבדין הבריייתא לפי כולם
97 אסורה, ולא אומרים שיבמה שהותרה ונאסרה חזרה והותרה
98 חוזרת להיתרה הראשון, ואם כן אי אפשר לומר שרב סובר
99 כחכמים, ממילא קושיית רב המנונא קיימת, וטוב עשה רבא
100 ששתק.
101 שוב חזר בו רבא וקיים את תירו: הָדַר אָמַר רבא, אין – אכן דין
102 הבריייתא תלוי במחלוקת רבי אלעזר וחכמים. וְהִתְנַיָּא – שכן שנינו
103 בבריייתא, המקדש את אחות יבמתו לאחר שנפלה היבמה לפניו
104 ליבום, רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, לאחר שְׁמָתָה יָבָמָתוֹ מוֹתֵר בְּאִשְׁתּוֹ וכבר
105 אינה אסורה עליו משום אחות זקוקתו. אבל אפילו לאחר שְׁמָתָה
106 אָשֶׁתוֹ עדיין אסור ביבמתו, וְאִתָּה יָבָמָה חוֹלְצַת וְלֹא מְיָבֵיבָתָה. אם
107 כן הבריייתא לעיל בשלשה אחים סוברת כרבי אלעזר, ורב סובר
108 כחכמים החולקים עליו במשנה (sup), ומתירים גרושה מוחזרת
109 ביבום.
110 שואלת הגמרא: אם כן לִימָא שְׁמַמְיָא וְרַב אִסְי הסוברים שאף
111 לאחר שמתה אשתו אסור ביבמתו, דְּאָמַר –(סוברים] כְּרַבִּי אֶלְעָזָר
112 ולא כחכמים. משיבה הגמרא, אִפִּילוּ תִּימָא שהם סוברים כְּרַבִּינָן,
113 לא יקשה עליהם מדוע אסרו את אשתו לאחר מיתת יבמתו. שכן
114 יסברו שְׁעַד כָּאֵן לֹא קָמִיפְלֵי –לא נחלקו] כְּרַבִּי עֲלִית דְּרַבִּי אֶלְעָזָר
115 והתירו, וְלֹא מְשֻׁם דְּמִנְפִּילָה וְאִלֵּיךְ לֹא מוֹתֵסַר עֲלֵיהֶו – משעת
116 מיתת הבעל שהיא שעת נפילתה ליבום לא נאסרה היבמה על

1 משיבה הגמרא: הֵךְ דְּאִוְלָא בְּהַרָה לְבֵי דִינָא – קרובת החלוצה
2 שדרכה להתלוות אליה כשהולכת לחלוץ בבית דין, וְנִזְרֵי בְּהוּ רַבִּינָן
3 בצרותיה ואסרו אותן על החולץ, שמא יסברו הרואים שחלץ
4 לקרובה, ואם נתיר את צרתה יבואו להתיר גם צרת חלוצה
5 שאסורה מן התורה כמבואר לעיל (sup). אבל הִיא צרת חלוצה דְּלֹא
6 אִוְלָא בְּהַרָה לְבֵי דִינָא, ואין לחשוש שמא יחליפו ביניהן ויאמרו
7 שנשא את קרובת חלוצתה, לֹא וְנִזְרֵי בְּהוּ רַבִּינָן בקרובותיה לאסורן
8 על החולץ.
9 **משנה**
10 החולץ לִיבָמָתוֹ, וְנָשָׂא אָחִיו אַתְּ אַחֻתָּהּ של החלוצה, וּמָת אַח זֶה
11 ונפלה אשתו ליבום לפני החולץ, הרי היא חוֹלְצַת וְלֹא מְיָבֵיבָתָה,
12 משום שהיא קרובת חלוצתו. אבל צריכה חליצה, משום שמן
13 התורה אינה אסורה עליו, והיא זקוקה לו. וְכֵן הַמְּגַרֵּשׁ אַתְּ אָשֶׁתוֹ,
14 וְנָשָׂא אָחִיו אַתְּ אַחֻתָּהּ, וּמָת אַח זֶה ונפלה אחות זו ליבום ממנו
15 לפני המגרש, הרי זו פְּטוּרָה אַף מן החליצה. שכן אחות גרושתו
16 עומדת עליו באיסור 'אחות אשה' מן התורה, וערוה פטורה מיבום
17 וחליצה.
18 שוֹמְרֵת יָבָם שֶׁמְּמַתִּינָה ליבם שייבמה, שְׁקִידֵשׁ אָחִיו של בעלה המת
19 אַתְּ אַחֻתָּהּ לאחר מיתת הבעל, מְשֻׁם רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בְּתֵרְדָא אָמַר,
20 אוֹמְרִים לוֹ לְמַקְדֵּשׁ, הִמְתֵּן עַד שֶׁשָּׁעָה אַחֵר מְעָשָׂה יבום או חליצה
21 ביבמה, ואז תותר לך ארוסתך שהיא אחותה. אבל קודם לכן אסור
22 באחותה משום אחות זקוקתו. אך לאחר שחלץ לה [וליבמה] אָחִיו
23 האחר או בְּנָתָהּ, פקעה זיקתה, ומעתה יבגום אַתְּ אָשֶׁתוֹ שהיא
24 אחותה. וכן אם מָתָה הַיָּבָמָה יבגום הַמְּקַדֵּשׁ אַתְּ אָשֶׁתוֹ שהיא
25 אחותה, שכן במיתתה פקעה זיקתה, ושוב אין אחותה נחשבת
26 לאחות זקוקתו.
27 אם מָת הַיָּבָם ולא נותר אח אחר שיחלוץ או ייבם מלבד זה
28 שקידש את אחותה, יוציא אח זה אַתְּ אָשֶׁתוֹ [אחות היבמה] בְּגִמְטָה,
29 וְאֵת אָשֶׁת אָחִיו היבמה יוציא בְּחֻלְצָה. שכן זו שהתקדשה לו
30 אסורה עליו משום אחות זקוקתו, והיבמה אסורה עליו משום
31 אחות אשה.
32 **גמרא**
33 שנינו במשנתנו: וכן המגרש את אשתו ונשא אחיו את אחותה ומת
34 הרי זו פטורה. מקשה הגמרא: מָאי יָבָן הַמְּגַרֵּשׁ, הלא אין דין
35 המגרש שזה לדין החולץ שנשנה לפניו, שכן אחות גרושה פטורה
36 אף מחליצה, ואילו אחות חלוצה חולצת. מתרצת הגמרא: אִמָּא
37 –(אמר] בדברי המשנה אָבָל הַמְּגַרֵּשׁ.
38 אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, כָּאֵן בְּמִשְׁנָה זו שָׁנָה רַבִּי, שאיסור אַחֻת גְּרוּשָׁה
39 הוא מְדַבְּרֵי תוֹרָה, ולכן פטורה אף מן החליצה, אבל איסור אַחֻת
40 חֻלְצָה הוא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, ועל כן חולצת ולא מתייבמת.
41 שנינו במשנתנו: שוֹמְרֵת יָבָם שְׁקִידֵשׁ וכו', משום רבי יהודה בן
42 בתירא אמרו, אומרים לו המתן עד שיעשה אחיך מעשה. אָמַר
43 שְׁמוּאֵל, לְכָה כְּדַבְּרֵי רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בְּתֵרְדָא הסובר שמדרבנן זיקה
44 נחשבת כאישות, ואוסרת על היבם את קרובות זקוקתו כאילו הן
45 קרובות אשתו.
46 הגמרא מסתפקת בדין יבמה זו: אִיבְעִיָּא לְהוּ, יבמה שקידש היבם
47 את אחותה, ואחר כך מָתָה אָשֶׁתוֹ, מוּהוּ דִּינוּ בְּיָבָמָתוֹ. האם לאחר
48 שמתה אשתו מותר באחותה היבמה, שהרי לאחר מיתת אשתו
49 ניתרת אחותה, או מאחר שנאסרה עליו שעה אחת משום אחות
50 אשה, פקע ממנה דין יבום לעולם, והרי היא אסורה עליו כאשת
51 אח שלא במקום מצוה. הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין
52 זה: רַב וְרַבִּי חֲנִינָא דְּאָמְרֵי תְרַוְוִיָּהוּ – שניהם אמרו שלאחר שְׁמָתָה
53 אָשֶׁתוֹ מוֹתֵר בְּיָבָמָתוֹ, שְׁמוּאֵל וְרַב אִסֵּי דְּאָמְרֵי תְרַוְוִיָּהוּ, שאף לאחר
54 שְׁמָתָה אָשֶׁתוֹ אָסוּר בְּיָבָמָתוֹ. מפרשת הגמרא: אָמַר רַבָּא, מָאי מְעָמָא
55 דְּרַב הַמְּתִיר אַתְּ הַיָּבָמָה לאחר מיתת אשתו, מְשֻׁם דְּהוּא יָבָמָה
56 שְׁהוֹתֵרָה בשעת נפילתה ליבום, וְרַק לאחר מכן כשקידש את
57 אחותה נִאֲסְרָה עליו באיסור אחות אשה, ועל כן לאחר שמתה

יבמות. החלוץ ליבמתו – פרק רביעי דף מא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קנה
 רש"י
 תוספות

1 הך דאולא בהדה לבי דינא – פירש בקונטרס: כשלאה חולצת מוליכה אחותה עמה
 2 לבית דין, ואיכא דסברי שרחל חלצה ולהכי אסורה גם צרתה, אפילו שתיקן נשואת
 3 לכברי, דאינהו סברי שרחל וצרתה נשי אחיו היו, שהי חלץ לרחל. ותימה גדולה פירש,
 4 דהא תנן במתניתין: ובאחותה כומן שהיא קיימת, דא מתה – שריאו ותנן נמי לקמן (ט,א):
 5 חלץ לה ומתה מותר באחותה. ואמאי? הא סברי

שלאחותה חלץ? ועוד, דתנן: האחין מותרין, אף
 6 על גב דאולי בהדיה לבי דינא? ועוד: דלא מיתסר
 7 צרה אלא דוקא במצוה, כדאמרינן בפרק קמא
 8 (יבמות ה,א), ולעיל בריש "ארבעה אחין" (ב,א)
 9 גבי התחיל באחות מייתי לה למתניתין דהבא,
 10 דהיינו ששניקן נשואת לאחיו, ופירוש הקונטרס
 11 יש לישב קצת בשואה לאחיו ולא לכברי. ונראה
 12 לרבינו יצחק דגרסינן: הא דאולא בהדיה לבי
 13 דינא, פירוש: שהולכת לחלוץ, וכיון דחלצה –
 14 דמיא לגרושה טפי, ואסור גם צרת קרובתה
 15 כנשואה לאחין, דמיא לצרת ערה. אבל
 16 כשחולצת צרת לאה ולא לאה – לא דמיא לאה
 17 לגרושה, ואפילו רחל שהיא קרובת צרת חלוצה
 18 שריא, ויש ספרים דלא גרסי לא בהדיה ולא
 19 בהדה, אלא: הא דאולא לבי דינא הוא דלא
 20 אולא. **ויציא** את אשתו בגט – בפרק
 21 "ארבעה אחין" (יבמות ט,א) לא בעי למימר דיו?
 22 היא? למעוטי הך דהבא דפשע, כדפרישתי לעיל.
 23 **מתה** אשתו מותר ביבמתו – ומתניתין דקתני
 24 מתה יבמתו, ולא נקט מתה אשתו, דהוי
 25 רבותא טפי – אידי דבעי למיתני מת היבם תנא
 26 נמי מתה היבמה. **מאי** טעמא דרב משום דהוי
 27 יבמה שהותרה – ואף על פי דבפרק "ארבעה
 28 אחין" (יבמות כ,ב) שרי רב אפילו לא הותרה
 29 לכתחלה, דקאמר: מתה הראשונה מותר בשניה
 30 – היינו דוקא בדיק דרבנן, אבל הבא – אחות
 31 אשה דארייתא, דוקא משום דהותרה.
 32 **עשה** בה מופנה מאמר – לא אצטרך אלא
 33 לאפוקי מבית שמוא, דאמר (יבמות
 34 כט,א): מאמר קונה קנין גמור. אי נמי: נקט עשה
 35 בה מאמר לאשמיעינן דאף על גב דאין זיקת
 36 השניה מגורה – אפילו הכי אסרת את זו.
 37 **ואמאי** תיחוי יבמה שהותרה כו' – תימה:
 38 דלא פריך מהך ברייתא לרב בריש
 39 פרק "ארבעה אחין" (יבמות כ,א), ולשני דרבי
 40 אלעזר היא, כדמשני הבא. **הדר** אמר אימור
 41 דאמר רבי אלעזר כו' – אכתי הוה מצי למימר
 42 דטעמא דרבי אלעזר כדמפרש לקמן ב"בית
 43 שמוא" (קט,א), אבל בהך ברייתא דלמא לא
 44 פליגי.

אמאי

אפילו תימא ברבנן, עד פאן לא קמייפלי רבנן עליה דרבי אלעזר – אלא משום דמנפילה
 34 ואילך לא מיתסר עליהו, אבל הכא דאיתסר – אפילו רבנן מודו. **משנה** היבמה לא תחלוץ
 35 ולא תתייבם עד שיש לה שלשה חרשים, וכן כל שאר הנשים לא יתארוס ולא ינשאו עד
 36 שיהיו להן שלשה חרשים אהד בתולות ואהד בעולות, אהד גרושות ואהד אלמנות, אהד
 37 נשואות ואהד ארוסות. רבי יהודה אומר: הנשואות יתארוס, והארוסות ינשאו, חוץ מן
 38 הארוסות שביהודה, מפני שלבו גם בה. רבי יוסי אומר: כל הנשים יתארוס, חוץ מן האלמנה,
 39 מפני

מפני

בתולות לארוסות, בין נשואות לבעולות? הנשואות יתארוס – דטעמא משום להבחין בין זרע ראשון לזרע שני הוא. שלא תלד ספק בין הנשואות לראשון ספק בין שבעה לאחרין,
 58 ובאירוסין ליכא למימר הכי. והארוסות ינשאו – מיד, דהא לא איבערא מן הראשון, חוץ מארוסה שביהודה – דתנן פרק קמא דכתובות (ב,א). ביהודה היו מייחדים החתן והכלה
 59 קודם כניסתן לחופה כדי שיהיו לבו גס בה – כלומר: רגיל ומצוק עמה – שלא יחיו בושין זה מזה בבעילת מצוה. הלכך, חיישינן דלמא בעיל. כל הנשים יתארוס – רבי יוסי אנשואות
 60 קאי, והכי קאמר רבי יהודה: כל הנשים נשואות יתארוס, כדקאמרת. ולא גזרינן אירוסין אטו נשואין. ומיהו, בהא פליגינא עלך, שלא חלקת בין אלמנה לגרושה, והתרת אלמנה ליאירס
 61 בתוך ימי אבלה – ואנא סבירא לי: אלמנה מן הנשואין לא תאירס כל שלשים ימי אבלה.

מפני

1 הך דאולא בהדה לבי דינא – כשלאה חולצת מוליכה אחותה עמה לבית דין, וכולי
 2 עלמא לא ידעי די מנייהו יבמתו, ואיכא דסברי דלרחל חלץ, וכי נסיב צרת רחל, דהיינו
 3 צרת קרובת חלוצתו, אמרי: צרת חלוצתו נסיב. דאינהו סברי שרחל וצרתה נשי אחיו הוו,
 4 שהי חלץ לרחל. **האי דלא אולא בהדה לבי דינא** – כשהיבמה חולצת אף צרתה הולכת
 5 עמה. הלכך, כי נסיב אחות צרה – לא אמרינן
 6 אחות חלוצתו נסיב.

7 **משנה** ולא מתייבמת – והואי לה אחות
 8 חלוצתו. ומיהו, מחלוצה לא מפטרא,
 9 דמדארייתא רמיא קמיה, ואף על גב דאחותה
 10 קיימת. דאחות חלוצה אינה אלא מדברי
 11 סופרים. וכן המניש – בגמרא בעי: מאי יוכי?
 12 פטורה – אף מן החלוצה, דיוצאה משום אחות
 13 אשה, והאיל ואשתו קיימת. ואחות גרושה
 14 מדברי תורה, דכתיב (ויקרא יח): "עליה בהייה"
 15 – כל שבחיה. ושומרת יבם שקרש – אחו מן
 16 האחין את אחותה לאחר שנפלה זו לפניכה,
 17 והזקה לכולן. המתן – מלכנסו, דקא פגעת
 18 באחות זקקה. עד שעשה מעשה – שיכנסו
 19 האחין את היבמה או יחלצו, ותעקר זיקתה
 20 ממך. מתה היבמה יכנסו את אשתו – דאפילו
 21 כנסה ומתה – מותר באחותה. מת היבם – ולא
 22 נותר לו אח אלא זה. **ואת אשת אחיו בחלוצה**
 23 – אבל יומי לא, דאחות גרושתו היא.

24 **גמרא** הלכה כרבי יהודה – דיש זיקה,
 25 ואלימא למיסרא עליו. מהו ביבמתו
 26 – מי אמרינן: כיון דמתה – פקע איסור אחות
 27 אשה, ושריא. או דלמא, אף על גב דפקע איסור
 28 אחות אשה, קם עליה ביסורא אשת אח, והאיל
 29 ונאסרה עליו שעה אחת בשעה שהיתה זקקה
 30 ליבם, ואין אני קורא בה "יבמה יבא עליה" –
 31 דהי היא כאשת אח שיש לה בנים, ואסורה
 32 עלמית עליו. **מאי טעמא דרב** – דשרי, הרי
 33 נאסרה עליו שעה אחת! שהותרה – בשעת
 34 נפילתה. **נאסרה** – כשקדש זה אחותה. ואחד
 35 כך פת אחיו – השני, ונפלה אחותה, ואסרתה
 36 לראשונה עליו משום אחות זקקה. ואף על גב
 37 דעבד בה מאמר, כדתנן בפרק "ארבעה אחין",
 38 בית הלל אומרים: אוי לו על אשתו, ואוי לו על
 39 אשת אחיו. ואחד כך מתה אשתו של שני אחיו
 40 – ונשארה בעלת מאמר וכו'. רבי אלעזר היא –
 41 בפרק "בית שמוא": המגרש את האשה והחזירה
 42 – ומותרת ליבם, רבי אלעזר אומר, והאיל
 43 ועמדה עליו שעה אחת ביסור גרושת אח.
 44 דבשעת נפילה לא איתחאסי – דמקמי נפילה
 45 איתסרא עליה. מתה יבמתו – אמקדש אחות
 46 יבמתו קאי. חולצת – כשמואל ורב אסי. עד
 47 כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אלעזר – בפרק
 48 "בית שמוא" אלא גבי מגרש אשה והחזירה,
 49 משום דמנפילה ואילך לא איתסרא עליה,
 50 ואיסור שבחיה אחיו לא מהני. השתא, דליכא
 51 למימר אין אני קורא בה בשעת נפילה – דלאו
 52 בשעת נפילה הוא. אבל בברייתא דמקדש
 53 אחות יבמתו, דמנפילה ואילך איתסרא עליה,
 54 דהרי אין אני קורא בה בשעת זיקת יבום "יבמה"
 55 יבא עליה, לא פליגי. **משנה** לא תחלוץ –
 56 מפרש טעמא בגמרא. בתולות ובעולות ארוסות
 57 ונשואות – בגמרא בעי: מאי הפרש איכא בין

34 אפילו תימא ברבנן, עד פאן לא קמייפלי רבנן עליה דרבי אלעזר – אלא משום דמנפילה
 35 ואילך לא מיתסר עליהו, אבל הכא דאיתסר – אפילו רבנן מודו. **משנה** היבמה לא תחלוץ
 36 ולא תתייבם עד שיש לה שלשה חרשים, וכן כל שאר הנשים לא יתארוס ולא ינשאו עד
 37 שיהיו להן שלשה חרשים אהד בתולות ואהד בעולות, אהד גרושות ואהד אלמנות, אהד
 38 נשואות ואהד ארוסות. רבי יהודה אומר: הנשואות יתארוס, והארוסות ינשאו, חוץ מן
 39 הארוסות שביהודה, מפני שלבו גם בה. רבי יוסי אומר: כל הנשים יתארוס, חוץ מן האלמנה,
 39 מפני

מפני

בתולות לארוסות, בין נשואות לבעולות? הנשואות יתארוס – דטעמא משום להבחין בין זרע ראשון לזרע שני הוא. שלא תלד ספק בין הנשואות לראשון ספק בין שבעה לאחרין,
 58 ובאירוסין ליכא למימר הכי. והארוסות ינשאו – מיד, דהא לא איבערא מן הראשון, חוץ מארוסה שביהודה – דתנן פרק קמא דכתובות (ב,א). ביהודה היו מייחדים החתן והכלה
 59 קודם כניסתן לחופה כדי שיהיו לבו גס בה – כלומר: רגיל ומצוק עמה – שלא יחיו בושין זה מזה בבעילת מצוה. הלכך, חיישינן דלמא בעיל. כל הנשים יתארוס – רבי יוסי אנשואות
 60 קאי, והכי קאמר רבי יהודה: כל הנשים נשואות יתארוס, כדקאמרת. ולא גזרינן אירוסין אטו נשואין. ומיהו, בהא פליגינא עלך, שלא חלקת בין אלמנה לגרושה, והתרת אלמנה ליאירס
 61 בתוך ימי אבלה – ואנא סבירא לי: אלמנה מן הנשואין לא תאירס כל שלשים ימי אבלה.

מפני

1 **אמאי** לימא תידיו תיובתא דרבי יוחנן – ואם תאמר: דלמא לא תחלוץ משום שמה
2 תסמוך על אותה חליצה לישא לשוק, וחישינן שמא תמצא מעוברת ולד של
3 קיימא, וולד אינו פטור עד שיצא לאויר העולם! ויש לומר: דלהא ליבא למיחש, דתוך שלשה
4 ודאי לא תנשא, ולאחר שלשה נמי, אם תמצא מעוברת לא יבא לטעות. ועוד: שלא ישא
5 אדם מעוברת חברו. **משום** דמפסיד לה מזוני
6 – לפי טעם זה לא תחלוץ דמתניתין – עצה טובה
7 קא משמע לך. **אלא** ארוסה גרושה מאי איבא
8 למימר – ואם תאמר: לריש לקיש ארוסה, כיון
9 דלא מיעברתא, אמאי לא תחלוץ? יש לומר:
10 דלריש לקיש נזרו ארוסה אטו נשואה. אבל לרבי
11 יוחנן, דנשואה גופה משום כרוז בעלמא, ליבא
12 למגור. ותימה: דאמאי נקט גרושה? דמארוסה
13 גרידא הוה מצי למיפרך. **קרא** עליו המקרא
14 הוה – ואם תאמר: לריש לקיש תקשי ליה מרבי
15 יוסי! ויש לומר: דלריש לקיש נמי אינה חולצת תוך
16 שלשה, משום דאינה עולה ליבום.
17 **הספקות** חולצות ולא מתיבמות – מהדיא
18 דבפרק שני (יבמות כג.ב.) ומי
19 שקידש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו קידש,
20 הוה מצי למיפרך, אלא שזיה צריך להאריך. אבל
21 מהדיא דרבי "ארבעה אחין" (לעיל כו.א.)
22 דחולצות ולא מתיבמות – לא הוה מצי למיפרך,
23 דלעולם אין לה לישב ולהתעק, אבל הכא –
24 יכולה להמתין עד שיתברר הספק, כהדיא דלעיל
25 שיכולה להמתין עד אחר השלשה, ומיהו, מהדיא
26 דספק קידושין דבפרק "ארבעה אחין" (לעיל ל.ב.)
27 הוה מצי למפרך.
28 **אילימא** ספק קידושין תתייבם ואין בכך כלום
29 – דלא בעי למימר שנולד ספק
30 קידושין בערה, והוי ספק אם היא צרת ערוה או
31 לא – דאם כן הוה ליה למימר דספקות צרותיון
32 חולצות ולא מתיבמות. ובספק גירושין הוה מצי
33 לאוקמי דלא מתיבמות, שמא היא גרושת אחיו.
34 **הא** קטנה דלא בת איעבורי – ואפילו למאן
35 דלא גזר לקמן (מגב.ב.) קטנה אטו גדולה – הני
36 מילי לענין הבחנה בשאר נשים, אבל לענין יבמה
37 – מודה. **עמד** ברין וברח – לאו בברח
38 – בשבילה איירי, שרועה לעגנה ואין רועה לא
39 לייבם ולא לחלוץ. דהא בפרק בתרא דכתובות
40 (קד.ב.) פריך מינה לשמואל דדייש לצרירי, ואם
41 בשבילה ברח – אמאי אתן לן למיחש לצרירי?
42 אלא בברח מחמת מרדין או מחמת ממון איירי.
43 ולא חוקא ברח. דהוא הדין חלה, דכיון דלא
44 בשבילה ברח, אלא מחמת אונס שאירע לו – מה
45 לי ברח מיה ליה חלה. ובהוראי אמר בירושלמי בפרק
46 "אף על פי" דהוא הדין חלה. ולא כמו שפירש
47 בקונטרס דהם חוקא ברח, אבל חלה לא. והא
48 דבעיא בריש בתובות (א.א.): חלה מאי – היינו
49 שחלה מיד בהנעת זמן, אבל הכא – שחלה אחר שעמד ברין, דהוה לו לכנסה לאלתר קודם
50 שאירע לו אונס. ונראה לרבינו יצחק, דוקא בנחרצה ליבום וברח, אבל לא נחרצה אלא
51 לחלוץ – אין נראה שיתקנה לה חכמים מונות מיבם, כיון דאין סופו לייבם אלא לחלוץ.
52 דוקא ברח תקנה לה מונות משלה, אבל לא ברח – לא, משום דלא שכיח שיאחר מליבם,
53 כיון דאיתיה קמן ונחרצה, דמשום זמן מועט שרגיל לאחר לא תקנה לה מונות. ומיהו בפרק
54 "ארבעה אחין" (יבמות כט.ב.) משמע קצת דכי לא ברח נמי חייב במונות. דקאמר: כשעמד
55 ברין ופסקו לה מונות משלה, ואינו מכיר כלל ברח. אף על גב דהתם איירי בעבד בה מאמר,
56 דפרירשית לעיל – לענין זה אין שום סברא לחלק בין עשה בה מאמר ללא עשה אלא כשיש
57 שני יבמין, דאי לא עשה מאמר לא זה ולא זה לא – מחייב במונות, לא זה ולא זה, אפילו
58 נתרנה אחד מהם ליבם וברח. ואצטרך התם לאוקמי בעבד בה מאמר, משום דבענין אחר
59 לא הוה מצי מיפרך. וקצת נראה דמחמת קנט שנקסוהו חכמים שלא כנסה – תקנה לה מונות.
60 דהא אין מעשה ידיה שלו. כדאמר בפרק בתרא דכתובות (קד.ב.): "אי משום מעשה ידיה לא משעבדא ליה. ולמאי דפירשית דבשלא ברח אין לה מונות – אינו ראה דמעשה ידיה אינו
61 שלו, דאין לחוש שמא אמר לה צאי מעשה ידך למנותך" – דאבתי לא משעבדא ליה עד שיברח ויפסקו לה מונות. ומיהו, אומר רבינו יצחק, דלפירושו זה טפי הוי ליה למימר דלא מיידיב
62 במונותיה.

1 **מפני האיבול** גמרא בשלמא לא תתייבם – שפמי
2 יהיה הולך בן קיימא, וקא פגע באיפור אשת אח
3 דאורייתא. אלא לא תחלוץ – אמאי? לימא תיהו
4 תיובתא דרבי יוחנן דאמר: חליצת מעוברת שמה
5 חליצה! ולא מי אותביניה לרבי יוחנן דהא זימנא?
6 לימא מהא נמו תיהו תיובתא! לא, הכא היינו
7 טעמא שפמי יהא ולד בן קיימא, ונמצאת אתה
8 מצריכה פרוז לכהונה, ונצרכה! דלמא אפא דהוא
9 בחליצה ולא הוי פתכרוה, ומפסלוה מן הכהונה.
10 תינה אלמנה, גרושה מאי איבא למימר? משום
11 דמפסיד לה מזונות. תינה נשואה, ארוסה גרושה
12 מאי איבא למימר? אלא משום דרבי יוסי. דתניא:
13 מעשה באדם אחד שפא לפני רבי יוסי, אמר לו:
14 מהו לחלוץ בתוך שלשה? אמר לו: לא תחלוץ.
15 ותחלוץ וכה בכך? קרא עליו מקרא זה: "ואם לא
16 חפץ" הא אם חפץ – יבם, כל העולה ליבום – עולה
17 לחליצה כו'. מתיב רב היננא: הספקות חולצות ולא
18 מתיבמות. מאי ספקות? אילימא ספק קדושין, אמאי
19 לא מתיבמות? תתייבם ואין בכך פלוס! אלא לאו –
20 ספק שקידש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו מהן
21 קידש, וקתני: חולצת! הכי השתא? אלא, אם יבא
22 אליהו ויאמר דהא קידש – בת חליצה וייבום היא,
23 הכא אם יבא אליהו ויאמר דהא לא איעברה – מי
24 משגח ביה ויבמינן לה? הא קטנה דלאו בת איעבורי
25 היא, ואפילו הכי צריכה להמתין לשלשה חדשים.
26 תנו רבנן: יבמה, שלשה חדשים הראשונים – נזונת
27 משל פעל, מכאן ואילך – אינה נזונת לא משל פעל
28 ולא משל יבם. עמד ברין וברח – נזונת משל יבם,
29 נפלה לפני יבם קטן מאי? מיבם – לית לה, מפעל –
30 מאי? פליגי בה רב אחא ורבינא: חד אמר: אית לה,
31 וחד אמר: לית לה, והלכתא: לית לה, משמיא קנסוה.
32 תנו רבנן: יבמה שחלצו לה אחים בתוך
33 שלשה – צריכה להמתין שלשה חדשים,
לאחר

1 מפני האיבול – אבילות. והאי כל הנשים יתארו – לאו למעוטי ארוסה לינשא, דהתם
2 כרבי יהודה סבירא ליה. דגבי הבחנה רבי יוסי מקיל טפי מרבי יהודה, כדאמר בשלהי
3 גמרא ד"ארבעה אחים" (יבמות לה.א.), אלא באבילות אתו לפלוגי עליה. **גמרא** אלא
4 לא תחלוץ אמאי – ולאחר שלשה, אם אינה מעוברת – תנשא, או אם הפילה – תנשא,
5 דהא חליצה. לימא תיהו תיובתא דרבי יוחנן –
6 ומשום הכי לא תחלוץ שמא תפיל ותנשא
7 בחליצה זו, וחליצת מעוברת לא שמה חליצה.
8 ולא מי אותביניה – בריש פירקין (לה.ב.) לימא
9 מהא נמי תיהו תיובתא – ונפקא מינה דאי
10 מיתרצא קמייתא – תיקום דך, ומפסיד מאי
11 איבא למימר – אמאי לא תחלוץ, אם היתה
12 גרושה מאחר קודם שנשאה אחיו של זה, דהא
13 פסולה היא לכהונה וקיימא, מאי איבא למימר?
14 אמאי לא תחלוץ? פשוט מזוני – דאית לה כל
15 שלשה מנסכי בעלה, כדתינא בברייתא
16 בשמעתי. ואי חליצה – לית לה מזוני, ואידי
17 מצי מנסבא עד לאחר שלשה, ומפסיד לה.
18 אריסה וגרושה – גרושה שנתארה ומת בעלה,
19 ונפלה ליבום מן האירוסין – תחלוץ בתוך
20 שלשה. דהבא לאו משום מזוני איבא –
21 דארוסה לית לה מזוני מבעל, ולא משום כרוז
22 לכהונה – דהא פסולה היא משום גרושין
23 קמאי. אלא משום דרבי יוסי – כל העולה
24 ליבום כו', וזו הואיל ואינה עולה ליבום בתוך
25 שלשה, כדאמרן לעיל שמא יפגע באשת אח –
26 אינה עולה השערה לפני הוקנים לחליצה.
27 ולרבי יוחנן לא תיקשי, דאי חליצה – דאי
28 חליצה, דהאי אינה עולה לחליצה – לאו
29 חליצה פסולה משמע, שהרי כמה נשים שנינו
30 חולצות ולא מתיבמות היבא דלא אפשר,
31 אלמא חליצה היא. ומיהו, דהא דאפשר
32 לאמתני עד שתראה ליבום משחינן. **אילימא**
33 ספק קידושין – כגון זרק לה אחיו קידושין, ספק
34 קרוב לו ספק קרוב לה. אמאי לא מתיבמת –
35 תתייבם ממה נפשך: אי היא יבמתו – שפיר
36 מייבם, ואי לאו קידושין הוו – נכרית בעלמא
37 נסיב. שקידש אחת משתי אחיות ואין יודע איזה
38 מהן קידש – ומת, שתיקן חולצות ולא
39 מתיבמות, דלא מצי ליבומי, דלמא פגע
40 באחות זקוקה. והא הכא דאינה עולה לייבום
41 ועולה לחליצה, ולא אמתינן תמתין עד שיבואו
42 עדים ויבררו את יבמתו. הכי השתא – התם
43 עולה לייבום היא, אי הוה ידעינן לה. אבל הכא,
44 אם יבא אליהו ויאמר לא מיעברא – מי
45 משגיחין ביה ותתייבם? הרי קטנה דלאו בת
46 איעבורי היא כו' – הלכך לא חליצה. וכל הנך
47 דאמר רבנן חולצות ולא מתיבמות, כגון אחות
48 חלוצתו ואחות זקוקתו וספק צרת ערוה – התם
49 משום דלא אפשר הוא, דאם כן לעולם תאסר. הלכך, כיון דמדאורייתא בת יבום היא
50 – חליצה. אבל כאן, דאפשר לשהוי – משחינן, ויצא הדבר בהיתר. שלשה חדשים
51 הראשונים – שאינה יכולה להנשא מחמת בעלה. נזונת משל בעלה – שכן כתב לה
52 "את תהא יתבא בביתו ומתונא מנסכי כל יומי מיגר ארמלותיך". מכאן ואילך אינה נזונת
53 לא משל בעל ולא משל יבם – ואינה דומה לשאר אלמנה. דהתם, כל זמן שלא נשאת
54 לאחר ואומרת: מחמת פלוני בעלי שכבודו גדול עלי – יש לה מונות. אבל דך – אגידא
55 ביבם, לפיכך אין לה על נכסי בעל מונות. ולא משל יבם – עד שתכנס לחופה. עמד
56 ברין – שתבעתו ברין; או כנס או פטור. וברח. נזונת משל יבם – דקסינן ליה. צריכה
57 להמתין – עד שיהיו לה שלשה חדשים מיום מיתה.

הוי

61 ומה פקד, קרא עליו רבי יוסי מקרא זה (הרי"ם כה"ט), אם לא יחפזין
 62 האיש לקחת את יבמתו ועלתה יבמתו השערה וגו', וחלצה געלו
 63 מעל רגלו. וממה שנאמר בחליצה אם לא יחפרץ משמע, הא אם
 64 חפץ לייבם, יבם – בידו לייבם. ומכאן שדווקא כל יבמה העולה
 65 (והראויה) לייבום עולה לשער בית דין לחליצה כשאין היבם חפץ
 66 לייבמה בו, אבל כל יבמה שאינה ראויה ליבום אף אינה ראויה
 67 לחליצה. ואף יבמה תוך שלשה חדשים ממתת בעלה אינה ראויה
 68 ליבום, שמא תמצא מעוברת ואין נוהג בה דין יבום, ועל כן אף אין
 69 לה לחלוץ בזמן זה.
 70 הגמרא מקשה על דברי רבי יוסי: מתיב רב חנינא, שנינו בברייתא,
 71 הפסקות חולצות ולא מתיבמות. מבררת הגמרא: מאי הן הפסקות
 72 אלו, אילימא ספק קידושין – שספק הוא האם התקדשו לאח המת
 73 והן זקוקות ליבום, אמאי לא מתיבמות, תתייבם, ואין פקד כלום.
 74 שכן ממה נפשך, בין אם היא אשת המת ובין אם לאו הרי היא
 75 מתרת לאחיו. אלא לאו – ואלא ודאי מדובר בספק שקידוש המת
 76 אחת משתי אחיות רחל ולאח ואינו יודע איזו מהן קידש, ולאחר
 77 שמת אין ידוע מי מהן זקוקה ליבום. ששתיהן חולצות ואינו
 78 מתיבמות, משום שאסורות על היבם מספק, שכן אם רחל היא
 79 אשת המת אסורה עליו משום שהיא אחות זקוקתו, ואם לאו היא
 80 אשת המת אסורה עליו רחל מטעם זה וראה ציורו. והרי אין אף
 81 אחת מהן ראויה ליבום, ומכל מקום קתני שהיא חולצת, ואין
 82 אומרים לה להמתין עד שיתברר בעדים מי היא אשת המת. ואם
 83 כן אף יבמה תוך שלשה חדשים תחלוץ אפילו שאינה ראויה
 84 ליבום, ולא תצטרך להמתין עד שיתברר אם היא ראויה ליבום.
 85 מתרצת הגמרא: הכי השתא – וכי כך נראה בעיניך עתה לדמות
 86 דין זה לדין יבמה תוך שלשה חדשים. הלא התם ספק קידושין,
 87 אם נבא אליהו ויאמר דהא א-שאת זאת קידש המת, ודאי בת
 88 חליצה וייבום היא, ונמצא שלפי האמת החולצת ראויה גם ליבום,
 89 אלא שמחמת חסרון ידיעתנו אנו אוסרים אותה על היבם, ועל כן
 90 יחלוץ לשתייהן, וזו שמקודשת ניתרת לשוק בחליצה זו. אבל הקא
 91 ביבמה תוך שלשה חדשים ממתת בעלה, אף אם נבא אליהו ויאמר
 92 דהא לא איעברה (ו-שאינה מעוברת) מי משנה ביה ויבמינן לה – וכי
 93 נשגיח בדבריו ונתיירנה ביבום. שהרי אף שסיבת איסורה ליבום
 94 היא מחמת הספק שמא נתעברה, מכל מקום לאחר שתיקנו
 95 חכמים להמתין הרי זה איסור ודאי, וגם אם יתברר שאינה
 96 מעוברת יעמוד האיסור בעינו. נמצא שהיא יבמה שאינה עולה
 97 ליבום, ועל כן אף אין לה לחלוץ. הגמרא מוכיחה כדבריה: דהא
 98 קמנה דלאו בת איעבורי היא (ו-שאינה בת עיבור), ואפילו הכי
 99 צריכה להמתין שלשה חדשים. הרי שאין זה ספק איסור אלא איסור
 100 ודאי.
 101 הברייתא דנה בזוונות היבמה: תנו רבנן, יבמה שעדיין לא
 102 התייבמה או חלצה, בשלישה חדשים הראשונים לאחר מיתת בעלה
 103 נזונת מנכסיו של הפעל, שהרי בתוך זמן זה היא מגועה מחמתו
 104 מלהנשא לאחרים. אבל מכאן ואילך אינה נזונת לא משל בעל ולא
 105 משל יבם. ואם עמד היבם בדין, שתבעתו היבמה שיכנסנה או
 106 יחלוץ לה, ויבמה, קונסים אותו שתהא נזונת משל יבם.
 107 הגמרא דנה בדין מזונות יבמה שנפלה לפני קטן: נפלה לפני יבם
 108 קטן וצריכה להמתין לו עד שיגדל ויחלוץ או ייבם (מאי), מנכסי
 109 היבם ודאי לית לה מזונות, שהרי אין בידו ליבם או לחלוץ, ואין
 110 שום סיבה לקונסו. אבל בענין מזונות מנכסי הפעל לאחר שעברו
 111 שלשה חדשים ממתת בעלה, מאי דינה. מביאה הגמרא: פליגי בה
 112 רב אחא ורב בינא. חד אמר אית לה מזונות מנכסיו, משום שאין בידה
 113 להתייבם או להינשא לאדם מהשוק עד שיגדיל היבם. וחד אמר
 114 לית לה מזונות מנכסי הבעל, ככל יבמה שאינה נזונת מנכסי
 115 הבעל לאחר שלשה חדשים. מסיקה הגמרא: והלכתא, לית לה
 116 מזונות לא מנכסי הבעל ולא מנכסי היבם, ומשמאי קנסיהו שתיפול
 117 לפני יבם קטן, ולא יהיו לה מזונות מאף אחד מהם.
 118 הברייתא דנה בדין יבמה שחלצה שלא כדין בתוך שלשה חדשים:
 119 תנו רבנן, יבמה שחלצה לה אחים בתוך שלשה, אסורה להנשא
 120 לשוק מיד אחר החליצה, אלא צריכה להמתין שלשה חדשים מיום
 121 מיתת הבעל.

1 מפני האיבול (והאבלות) על בעלה שמת, אבל אסור באירוסין
 2 מפני שיש בהם שמחה.

גמרא

3 שנינו במשנתנו: היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם בתוך שלשה
 4 חדשים. שואלת הגמרא: בשלמא לא תתייבם עד שלשה חדשים
 5 ממתת הבעל, שהרי יש לחשוש שמא התעברה מבעלה הראשון
 6 ויהיה תולד בן קיימא, והרי היא אשת אח שיש לו בנים שאין בה
 7 מצות יבום, ואם תתייבם נמצא דקא פגע היבם באיסור אשת אח
 8 דאורייתא. אלא מה שנינו שלא תחלוץ עד שלשה חדשים אינו
 9 מובן, אמאי לא תחלוץ מיד, ואם יתברר לאחר שלשה חדשים
 10 שאינה מעוברת תותר לה להנשא. ובהכרח שטעם משנתנו הוא
 11 משום שחליצת מעוברת אינה חליצה אפילו אם לבסוף תפיל,
 12 וכדברי ריש לקיש לעיל (טז). ועל כן אסרה לחלוץ תוך שלשה
 13 חדשים, שמא תימצא מעוברת ותפיל, ותסמוך על חליצה זו
 14 ותינשא לאדם מהשוק ללא חליצה נוספת. ואם כן לימא (והאם
 15 נאמר) שממשנתנו תיקו תיבמתא דרבי ויחנן דאמר חליצת מעוברת
 16 שקמה חליצה, שהרי לדבריו אין שום טעם שתמתין שלשה חדשים
 17 עד שתחלוץ.
 18 הגמרא מפסיקה באמצע קושייתה ושואלת: ומה בכך שתיהי
 19 ממשנתנו קושיא על רבי יוחנן, ולאו מי אוחביניה לרבי יוחנן דהא
 20 זיבמא – וכי לא דחינו כבר את דבריו פעם אחת לעיל (לז) מחמת
 21 דברי הברייתא. משיבה הגמרא: אכן כבר קשה על דבריו
 22 מברייתא, אלא שעדיין יש לשאול, האם לימא מהא משנה נמי
 23 תיקו תיבמתא על דבריו.
 24 מתרצת הגמרא: לא קשה ממשנתנו על רבי יוחנן, משום דהקא
 25 יינו מעמא שלא תחלוץ תוך שלשה חדשים, שמא היא מעוברת
 26 ויהא תולד בן קיימא, ונמצאת חליצתה שלא לצורך ואינה נפסלת
 27 לכהונה מדין חלוצה, והרואים את חליצתה יסברו שהיא חלוצה
 28 ופסולה לכהונה, ונמצאת שאתה מצריכה פרוז לכהונה – שכדי
 29 להתירה לכהונה יצטרכו להכריז עליה שחליצתה לא היתה
 30 חליצה.
 31 מקשה הגמרא: ונצרכה – מה בכך שנצריך כרוז להכשירה
 32 לכהונה, וכי משום כך יש לאסור עליה את החליצה. מתרצת
 33 הגמרא: דלימא איבא דהואי בחליצה ולא הוי פהריה – שמא ישנם
 34 בני אדם שנכחו בשעת החליצה ולא בשעת ההכרזה, ומשום כך
 35 יסברו שהיא חלוצה ומפסולה (ו-ויפסולה) מן הכהונה, ואם תינשא
 36 לכהן יבואו להתיר חלוצה לכהונה. על כן אסרו עליה לחלוץ תוך
 37 שלשה חדשים, כדי שיתברר האם היא אכן צריכה חליצה ולא
 38 תחלוץ שלא לצורך.
 39 מקשה הגמרא: תינח לפי טעם זה מדוע אלקנה לא תחלוץ עד
 40 שלשה חדשים, אבל יבמה שהיתה גרושה לפני שנישאה לבעל
 41 זה שנפלה ממנו ליבום מאי איבא למימר, ומדוע לא תחלוץ בתוך
 42 שלשה חדשים, הלא גם ללא חליצה היא אסורה לכהן מחמת
 43 גירושיה, ומה בכך שתחלוץ בטעות. הגמרא מביאה טעם אחר
 44 להמתנת גרושה: אף גרושה צריכה להמתין עד שתחלוץ, משום
 45 דמפסיד לה מזונות בחליצה. שכן יבואר להלן שבמשך שלשה
 46 חדשים לאחר מיתת הבעל נזונת היבמה מנכסיו, אבל אם חלצה
 47 בתוך הזמן הזה אינה נזונת מנכסי הבעל. ומאחר שאסורה
 48 להנשא עד לאחר שלשה חדשים לא יהיו לה מזונות כלל, לא
 49 מבעלה ולא מאדם אחר.
 50 הגמרא מקשה על טעם זה: תינח לפי טעם זה מדוע יבמה שהיתה
 51 גרושה למת לא תחלוץ עד שלשה חדשים, אבל יבמה שהיתה רק
 52 ארוסה למת, וקודם שנתארסה לו היתה גרושה מאדם אחר, מאי
 53 איבא למימר, הלא גם ללא חליצה אין לארוסה מזונות, וכן היא
 54 אסורה לכהונה מחמת גירושיה, ואם כן מדוע עליה להמתין
 55 שלשה חדשים. הגמרא מביאה טעם אחר להמתנת שלשה חדשים
 56 לחליצה: אלא צריכה להמתין מלחלוץ עד לאחר שלשה חדשים,
 57 משום טעמו דרבי יוסי. דתינא, מעשה באדם אחד שקא לפני רבי
 58 יוסי ואמר לו, מהו דין היבמה לחלוץ בתוך שלשה חדשים ממתת
 59 בעלה. אמר לו רבי יוסי, לא תחלוץ. אמר לו אותו אדם, ותחלוץ,
 60 בעלה.

60 לבעלה השני וימות בלי בנים ותתחייב בחליצה, יפטרו אותה
 61 בטעות מחליצה משום שיסברו שכן זה נולד לה מבעלה השני. וכן
 62 יש לחשוש שישמור את נכסיו, לשוק, שאם יש לבעל הראשון של
 63 אמו בן שמת ללא בנים, ואין שם אח אחר מלבדו, הרי היא נוקטת
 64 לו ליבום, ומאחר שיטעו לומר שהוא בן השני יסברו שאין לאח
 65 המת אחים, יתירו את אשתו לשוק בלא חליצה.
 66 הגמרא מביאה קושיא על דברי רבא: מתיב רב הנניח, שנינו
 67 בברייתא, בבבלי – בכל הנשים שאסרו חכמים להתייבם או
 68 להינשא, אני קורא בהן שטעם איסורן הוא משום תקנת ערוה.
 69 ואילו כאן ברין המתנה שלשה חדשים הטעם הוא רק משום תקנת
 70 הילד, להבחין אם נולד מהראשון או מהשני. ואם איתא כדברי
 71 רבא שהחשש הוא שמא ישא את אחותו מאביו, אם כן פולחן
 72 – כל תקנות אלו, וגם דין המתנה הוא משום תקנת ערוה, ולמה
 73 שנתה הברייתא שהוא משום תקנת ודל. מתרצת הגמרא: אף
 74 לדברי רבא היא תקנת המתנה היא משום תקנת ילד, ולא לפני
 75 פהו ערוה – שלא יפגע הולד באיסור ערוה. מה שאין כן בשאר
 76 הנשים שאסרו חכמים עליהן להתייבם או להינשא, שטעם
 77 האיסור הוא משום שלא יעברו היבם והיבמה עצמם על איסור
 78 ערוה.
 79 הגמרא שבה לבאר את תקנת משנתנו. מקשה הגמרא: בשלמא
 80 תמתינן שני חדשים ותנשא – מה שאמרו שלא תינשא לאחר
 81 שני חדשים ממייתת הבעל או מגירושה מובן, משום דהיינו ספקא,
 82 שאם תלד לאחר תשעה חדשים מנישואיה יתעורר ספק אי הולד
 83 הוא בר תשעה חדשי עיבור ונולד לקמא – מהראשון, או אי בר
 84 שבקעה חדשי עיבור הוא ונולד לבתרא – מהאחרון. אלא שעדיין
 85 קשה, מדוע עליה להמתין שלשה חדשים, תמתינן חדש אחד בלבד
 86 ותנשא, ואי לשבקה חדשים מנישואיה ילדה אין ספק דהאי ולד בר
 87 שבקעה חדשי עיבור ונולד לבתרא הוא, שהרי אם הוא מהראשון
 88 נמצא שנולד בחודש השמיני לעיבורה, ולא יתכן כדבר הזה, שכן
 89 אין האשה יולדת בר קיימא אלא לאחר שבעה חדשי עיבור או
 90 לתשעה, אבל הנולד בחודש השמיני אינו חי. ואי לתמניא
 91 לשמונה חדשים מנישואיה ילדה אין ספק דהאי ולד בר תשעה
 92 חדשי עיבור ונולד לקמא הוא, שהרי לא יתכן שילדה לשני
 93 בחודש השמיני לעיבורה, שכן הנולד לשמיני אינו חי.
 94 מתרצת הגמרא: אין די בחודש אחד של המתנה, משום דאי נמי
 95 לתמניא ילדה – גם אם תלד בחודש השמיני לנישואיה איכא למימר
 96 דבנו של בתרא הוא, שכן דלמא לא נתעברה מיד לאחר נישואיה
 97 אלא אישתהווי אישתתא – (השתתתה) חדש אחד ורק לאחר מכן
 98 איצטרך – (התעברה), ונמצא שנולד לשבעה חדשי עיבור מהשני.
 99 שוב מקשה הגמרא: ותמתינן רק שני חדשים ונחצה ותנשא, ובאופן
 100 זה לא יתעורר שום ספק בולד, דהרי אי לשבקה חדשים מנישואיה
 101 ילדה, אין ספק דהאי ולד בר שבקעה חדשי עיבור ונולד לבתרא הוא,
 102 שכן כבר עברו תשעה ונחצי חדשים ממייתת בעלה, ולא יתכן
 103 שימשך זמן עיבורה יותר מתשעה חדשים. ואי לשתא ופלגא
 104 – (לששה וחצי) חדשים מנישואיה ילדה, אין ספק דהאי ולד בר
 105 תשעה חדשים ונולד לקמא הוא, דהרי אי בר בתרא הוא נמצא
 106 שלא נמשך עיבורו אלא ששה וחצי חדשים בלבד, והלא בר שתא
 107 ופלגא לא חיי – אינו חי. מתרצת הגמרא: אי נמי לשתא ופלגא
 108 ילדה – גם אם תלד לששה וחצי חדשים מנישואיה איכא למימר
 109 דבנו של בתרא הוא. משום דאמר מר זוטרא (נדה לח) – אפילו למה
 110 דאמר שילדת לתשעה חדשים אינה יולדת למקומעין – אינה יכולה
 111 ללדת ולד חי אלא רק לאחר תשעה חדשים שלמים, מכל מקום
 112 אשה שילדה לשבקה חדשים יולדת אפילו למקומעין – לשבעה
 113 חדשים שאינם מלאים. שצאמר בלידת שמואל הנביא (שמואל א' א'
 114 ט) 'יהי לתקופת הימים ותהר חנה ותלד בן' וגו'. מיעוט 'תקופות' –
 115 לשון רבים של 'תקופות' הוא לכל הפחות שתיים, ומיעוט 'ימים' אף
 116 הוא לכל הפחות שניים, והשנה מחולקת לארבע תקופות של
 117 שלשה חדשים (עירובין נג). נמצא שילדה לאחר עיבור של שתי
 118 תקופות שהן ששה חדשים, ועוד שני ימים. הרי שאשה יכולה

1 ואם חלצו לה האחים לאחר שלשה חדשים ממייתת הבעל, אין
 2 צריכה להמתין עוד שלשה חדשים, אלא נישאת מיד לאדם
 3 מהשוק. היו אומר, שהשלשה חדשים של המתנה שאמרו חכמים
 4 הם משעת מיתת הבעל, ולא משעת חליצת הכנס.
 5 מקשה הגמרא: מאי שנא מנמי שצריכה האשה להמתין אחריו
 6 שלשה חדשים עד שתינשא אחר, ונחלקו אמוראים בגיטין (יה)
 7 ממתי נמנים שלשה חדשים אלו. דרב אמי, משעת הניתנה של
 8 הגט תמתין שלשה חדשים, ושמואל אמר, די שתמתין שלשה
 9 חדשים משעת הכתיבה של הגט, שכן מאותה שעה אינו מתייחד
 10 עמה ואין לחשוש שמא נתעברה ממנו. אך לדעת רב אין להתייחד
 11 עד לאחר שיעברו שלשה חדשים משעת הניתנה, שכן יש לחשוש
 12 למי שכתב גט לאשתו הראשונה ולאחר חודש כתב גט לשניה,
 13 ונתן את שניהם באותו היום, שאם נתיר לראשונה להינשא לאחר
 14 שני חדשים (שהם שלשה חדשים מכתיבת גיטה), יבואו להתיר
 15 באותו זמן גם את השניה. ולדברי רב גם בחלוצה יש לגזור
 16 שתמתין שלשה חדשים מהחליצה ולא ממייתת בעלה, שהרי אם
 17 נתיר ליבמה שחלצה שלשה חדשים לאחר מיתת בעלה להינשא
 18 מיד לאחר החליצה, יבואו להתיר גם יבמה שחלצה בסמוך
 19 למייתת בעלה להינשא ללא המתנה.
 20 מתרצת הגמרא: אמר רבא, לא גזרו כן בחלוצה משום קל וחומר,
 21 אם איסור ברת של אשת אח התרת לאחר שלשה חדשים ממייתת
 22 הבעל, שכן הותר לו כבא אז על אשת אחיו ולייבמה, איסור לאו
 23 של יבמה לשוק, לא כל שכן שיש להתיר לחלוצה לאחר שלשה
 24 חדשים ממייתת הבעל, ואין להצריכה להמתין עוד שלשה חדשים
 25 מהחליצה.
 26 שנינו במשנתנו: וכן שאר כל הנשים שנתאלמנו או נתגרשו לא
 27 יתאסרו ולא ינשאו עד שיהו להן שלשה חדשים. שואלת הגמרא:
 28 בשלמא יבמה לא תתייבם עד שלשה חדשים ממייתת הבעל
 29 דאמרן לעיל (מא), שמא התעברה מבעלה בולד בן קיימא, והרי
 30 היא אסורה על היבם באיסור אשת אח שיש לו בנים. אלא בשאר
 31 כל הנשים אמאי צריכות להמתין שלשה חדשים ממייתת הבעל או
 32 מהגירושין. משיבה הגמרא: אמר רב נחמן אמר שמואל, צריכות
 33 להמתין משום דאמר רבא (בראשית יז ט) 'להיות לך לאלהים ולירעה
 34 אחריו', ומכאן שאין השכינה שורה אלא על מי שיחוסר לאביו
 35 ברור, ולא על מי שאין ידוע מי אביו. על כן על הגרושת
 36 והאלמנות להמתין שלשה חדשים, כדי להבחין בין ירעו של ראשון
 37 לירעו של שני. שכן אם לא ימתינו, אם ילדו לאחר שבעה חדשים
 38 מנישואיהן השניים לא נדע אם הולד הוא מהבעל הראשון או
 39 מהשני, כפי שיבואר להלן.
 40 מתיב רבא, שנינו בברייתא, לפיכך צרי וניירת שהיו נשואים זה לזו
 41 לפני גירותם, צריבין להמתין שלשה חדשים לאחר גירותם עד
 42 שינשאו שוב זה לזה. והרי קמא מאי להבחין בין ראשון לשני איכא,
 43 הלא נישאת שוב לאותו אדם, ומדוע עליה להמתין. מתרצת
 44 הגמרא: קמא בגרים נמי איכא טעם להמתנה, כדי להבחין בין ירעו
 45 שנירע בקדושה לאחר שנתגירו ירע שלא ירע בקדושה לפני
 46 שנתגירו.
 47 הגמרא מביאה טעם אחר להמתנת כל הנשים: רבא אמר, אלמנה
 48 וגרושה צריכה להמתין שלשה חדשים משום ציורה, שפאם הבן
 49 שיוולד לה ישא את אחותו מאביו. וראה ציור 8. שאם תינשא מיד
 50 לאחר מיתת בעלה או לאחר גירושה, שמא היא מעוברת מהבעל
 51 הראשון, ותלד בן לאחר שבעה חדשים מנישואיה לשני, ויטעו
 52 ויאמרו שהולד בנו של השני ונולד לאחר שבעה חדשי עיבור, וילך
 53 וישא את בת בעלה הראשון שנולדה לו מאשה אחרת, משום
 54 שיסבור שאינה אחותו. וכן יש לחשוש שמא תלד אמו בן נוסף
 55 מבעלה השני, וימות בן זה ללא בנים, ויבם ספק זה את אשת אחיו
 56 זה שאינו אחיו אלא מאמו, משום שיסבור בטעות שנולד מהבעל
 57 השני, והמת הוא אחיו גם מאביו, ונמצא עובר על איסור אשת
 58 אח, שכן אין נוהג דין יבום באשת אח מאם. וכן יש לחשוש שיוציא
 59 בן זה את אמו לשוק להינשא ללא חליצה. שכן אם לא תלד אמו

יבמות. החולץ ליבמתו – פרק רביעי דף מב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קנט רש"י

1 היו – כלומר, היו לומד מכאן שלשה חדשים שאמרו כו'. ומאי שנא מנפ דרב אמר
2 משעת נתינה – ואף על גב דמשעת כתיבה לא נתייחד עמה, דאם כן הוה ליה גט ישן,
3 ואפילו הכי משעת נתינה מנינן, הכי נמי נמני משעת חליצה. לאיסור ברת – ליבם,
4 התרת לאדור שלשה חדשים מיד. לאיסור לאו – לשוק, לא כל שכן דמותרת לאדור
5 חליצה מיד, הואיל ועברו שלשה חדשים מימם
6 מיתה. ולודע אחרך – שאין השכינה שורה
7 אלא על הוודאים, שזרעו מיוחס אחריו. והכי
8 נמי קיימא לן בנדרים (ב.ב.א.) "וברותי מכם
9 המורדים והפושעים ב" – אלו בני ערבוביא. נר
10 וניורת – גר שנתגיר ואשתו עמו – צריכים
11 להמתין שלשה חדשים, לפרוש זה מזה. והבא
12 מאי להבחין איבא? הרי אין כאן ראשון ושני.
13 רבא אמר שמא ישא אחותו מאביו – אם נשאת
14 תוך שלשה ילדה, הווא בן תשעה לראשון
15 ונולד בביתו לן בנדרים, וסבור שהווא בנו וישא את
16 בת בעלה הראשון שיש לו מאשה אחרת. והיא
17 אחותו מן האב. ומייבם אשת אחיו מאמו –
18 שאם תלד לאחרון בן אחר, וישא אשה וימות
19 בלא בנים, ויבימה זה, כסבור שהווא אחיו
20 מאביו, ונמצא מייבם אשת אחיו מאמו שלא
21 מאביו, וחיבב ברת. ויוציא את אמו לשוק – אם
22 לא תלד אמו לישא וימות, וכסבור שהווא בנו,
23 ותנשא אמו לשוק בלא חליצה. ויפטר את
24 יבמתו לשוק – אם יש לו אח מאביו הראשון,
25 ולא היו לו בנים ומת, ואין שם אח אלא הוא,
26 והווא סבור שהווא בן האחרון, ונמצאת אשת בנו
27 של ראשון חזקה לו נשאת לשוק בלא חליצה.
28 וגבי גר וניורת לחדא מהני הוא דאיכא למחש, כגון
29 בלא חליצה ויבם אחיו מאמו, שמא
30 מעוברת היתה, וכשתלד סבורה היא שכן שבעה
31 הוא, ובקדושה נורע, ותחזור ותלד בן אחריו
32 וישא אשה וימות בלא בנים, ויבם זה את
33 אשתו, דסבור שגם הוא נורע בקדושה. וכיון
34 שהווא נורע שלא בקדושה, וסתם נכריה וזנה היא
35 – איכא למימר שמא אינו בנו של זה, ונמצא
36 נושא אשת אחיו מאמו. כבולין אני קורא בהן –
37 כל נשים שאסרו חכמים להנשא או להתייבם,
38 קורא אני בהן תקנת ערוה, כדי שלא יבאו ליד
39 ערוה. וכאן – בהמתנה של שלשה חדשים
40 שאסרו חכמים לשאר נשים אין כאן תקנת
41 ערוה, אלא תקנת הולד, להבחין בן מי הוא. ואם
42 איחא – דנשני חכמים לשמא ישא אחותו בלא
43 אביו – הא נמי תקנת ערוה היא. ולא לפגע ולד
44 – בערוה, אבל כל שאר הנאסרות – איכא
45 תקנתא היא ובעל עצמו דלא לפגע בערוה. הא
46 בר שבקה לברתא הוא – דאי מקמא איבערא
47 כשמת – אישתבח דבר תמניא הוא. ובר תמניא
48 לא חיי. אי נמי לתמניא ילדה כו' – תירוצא
49 הוא. אישתחי – לאחור שנשבעה. והווא הדין נמי
50 דנמי לתרוצי אי נמי בשבועה ילדה – איכא
51 למימר בר תשעה לקמא הוא. מעיקרא חדש
52 אחר איבערא קודם מיתתו. אלא הואיל ותיריך
53 למילתיה בחדא, ואוקד דאבתי איכא ספק – סגי
54 ליה בכי. אפילו למאן דאמר – במסכת נדה,
55 בפרק "בנות כותים", ויהי לתקופות הימים –
56 הרי ששה חדשים ושני ימים. ותמתין פשהו –
57 שבעה או שבעים, וכי מלו שלשה חדשים –
58 ליום מיתת בעלה, שדרך עובר להיות ניכר –
59 ליבדקה ברדיה, כדרך נשים. ואי מעברא – ודאי בר קמא הוא, דאי בר בתרא הוא אכתי לא הוה מינכר, דלא מלו שלשה חדשים לנשואיה, דחסר ליה ההוא משוה שהמתניה. ואי
60 לא מינכר ולבחר הכי מינכר – ודאי בר בתרא הוא. בהילוכה – מוליכין אותה בעפר תיחוח, אי מעברת היא – פסיעותיה ניכרות ומעמיקות יותר משאר נשים, שהוליד מבידה. כך
61 מצאתי בתשובת הגאונים. מחפה עצמה – שלא תראה מעוברת, כדי שלא יבינו שכן הראשון הוא, וירש בנכסי בעלה שני. היבא דקים לן כו' – הואיל וטעם המתנה משום ולד
62 הוא, שלא יהא ספק, כשאנו יודעים ודאי שהיא מעוברת מראשון – תנשא ומשני; גורה שמא תעשה כו'. רדייה נמי – לא ימשע עם אשתו מעוברת, שמא תחזור ותתעבר, וידחק
63 אחיו וימער צורת פניו, כסנדל הזה שאין לו צורה. אי למאן דאמר כמון כמון – פלוגתא היא בפרק קמא (יבמות יב.ב.), דחסה – שממעכו בשעת תמישמי. דחסה – לשון לחץ,
64 שחלוצו, כדאמר לקמן (ק.ג.א.) גבי חליצה: צריך למדיחיה לברעיה. הא נמי חיים עולויה – שאין אדם מתכוין להרוג הנפש. למניקה קיימא – כשתלד מניקתו.

יבמות. החולץ ליבמתו - פרק רביעי דף מב עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" תוספות

רבי יוסי אומר כל הנשים יתארוסו - בעירובין (מ,א) פירש בקונטרס דאפילו ארוסת דוקא יתארוסו, אבל ינשאו - לא, דגור רבי יוסי ארוסה אטו נשואה. ואין נראה. דאי גרס בבביתא דרדופה רבי יוסי מתיר ליארס ולנישא מיד - אם כן קשיא דרבי יוסי אדרבי יוסי, דהכא גזר אפילו ארוסה אטו נשואה, כל שכן דההא ליה למיגזר נשואה רדופה אטו שאינה רדופה ואפילו גרס בבביתא דרדופה רבי יהודה

— מכל מקום קשיא, דהיינו מוכח בפרק "מי שהוציא ארוה" ובגמרא דיחידא פליג עליה מברייתא דרדופה, ותנא קמא דמתניתין הוא רבי מאיר? דלמא רבי מאיר דרדופה הוא כרבי יוסי דמתניתין, דלא שרי אלא ליארס, אבל לינשא - לא, וצריכות להמתין שלשה חדשים דקאמר רבי מאיר, היינו מלינשא, אבל ליארס - מיד שרי, ואף על גב דקתני סתמא צריכות להמתין, הכי נמי קתני בפרק "ארבעה אחין" (יבמות לה,א) גבי גזירה ושבויה ואנוסה ומפונה צריכות להמתין סתמא, דברי רבי יהודה. ועל כרחק היינו דוקא לינשא, דליארס אפילו נשואה שרי הכא רבי יהודה. ועוד: היינו מוכח בגמרא דהדר ביה רבי יוחנן ממתניתין דברמא, דקתני כולן צריכות להמתין. דלמא לינשא קאמר, אבל ליארס שרי? ונראה כמו ושפירש רש"י כאן, דרבי יוסי שרי נמי ארוסה ושבויה ואנוסה ומפונה צריכות להמתין באיבול לחודיה. ומיהו, מה שהביא ראיה דשמעינן לרבי יוסי דמיקל בהבטחה טפי מרבי יהודה בסוף פרק "ארבעה אחין" (שם) - אינה ראיה, דלמא בגזירת ואנוסה מיקל, משום דמתהפכת שלא תתעבר, כדאמרין לעיל (לה,א). אבל לעולם גזר ארוסה אטו נשואה. ומברייתא דרדופה היה יכול לזקוק א' גרס בה רבי יוסי, דלא גזר אפילו נשואה רדופה אטו שאין רדופה - כל שכן דלא גזר ארוסה אטו נשואה. והא דפסקי רבי יוחנן כרבי יוסי, ולא נקט רבי יהודה, כיון דשנייה שוין - משום שבא לפסוק כרבי יוסי גם באיבול. או נקט רבי יוסי כדפירש בקונטרס משום דנימוקו עמו. ואם תאמר: כשמגיה בגמרא (לקמן מ,א): אימא רבי יוסי אימא כל הנשים ינשאו, ופריך. ולית ליה לרבי יוסי להבחין? ומאי קשיא ליה? נימא דכל הנשים לאו דוקא, וארוסות דוקא קאי, ולא אנשואות, דמעיקרא נמי לא הוי "כ"ל" דוקא, דלא הוי קאי אלא אנשואות, דארוסות שרי אפילו לינשא! ויש לומר: דלא דמי, דהשטא הוי כל דוקא, וקאי שפיר בין אארוסות בין אנשואות, אלא שהדיוק דמשמע יתארוסו - אין, ינשאו - לא, לא קאי אכל נשים אלא אנשואות לחוד. אבל פשטא דמתניתין אבל נשים קאי. אבל קשה לרבינו תם, דקתני לקמן בבביתא: וכולן לא ינשאו עד שיהיו להם שלשה חדשים. משמע אפילו ארוסות כמו כל הנשים. ודחוק לחלק בין וכולן לכל הנשים. ואמר רבינו תם: דגרס בבביתא דרדופה רבי יוסי מתיר ליארס, ולא גרס לינשא. וגזר רבי יוסי ארוסה אטו נשואה. ודחוק הוא למחוק הספריים, דבבביתא גרס לינשא. ועוד, דליארס אפילו נשואה שרי. הלכה

ואי מינכמא דלמא מעיקרא - לאחר לידתה, ומיעבר עליה הלכה, וקטלה לברה ברעב. מפספסא ליה - מאכילתו. לא יחב כעל - משום דלאו בריה הוא. וליחבעיניה ליוורשים - של בעל ראשון. אשה בושא לבא לבית דין - ולתבעו יורשים בשביל בנה. והורגת את בנה - על כרחא מת בנה ברעב. הוי נינהו בתולות הוי נינהו איסות - הא חדא היא. דהיינו משכחת לה בתולה יבמה אם לא ארוסה? הכי קאמר - כלומר, לא תחני אחת ואחת, דמשמע תרי מילי, אלא כולה חדא קתני. ופרושי קמפרש: אחת בתולות ואחת בעולות, וכגון שנתארמלו או נתגרשו בין מן האירוסין, דהיינו בתולות, בין מן הנשואין, דהיינו בעולות. הלכה כרבי יוסי - דשרי ארוסות לינשא, והיאל וליכא למיחש לזרע ראשון, ונשואה ליארס. והאי דנקט רבי יוסי ולא רבי יהודה, דהא רבי יהודה נמי שרי ארוסה לינשא ושבויא, אלא משום דרבי יוסי נמוקו עמו. מכלל דיחידא פליג עליה - תנא קמא דאמר לא ינשאו ולא יתארוסו אחת ארוסות ואחת בתולות, דאסא אפילו ארוסות ליארס כל שכן לינשא - יחידא היא. ולא סתמא דרבים היא. הכי גרסינן אין והתניא - בניחוחא. רדופה - רגילה. וגם סמוך למיתתו עמדה בבית אביה זמן מרובה, דליכא למימר מעוברת היא. או שהיה לה כעס - ולא שימשה. עקרה - שנעקר רחמה, ונטלה האם שלה. אילונית - ממעי אמה לקויה היא, ואין לה סימני שער ודדים. או שאינה ראויה לילד - לאיתויה (מתמתן) ממו או חולי. כולן צריכות להמתין - דגזרו שאינה ראויה אטו ראויה. מפנתינתא דברמא - שנשנית בכרם ביבנה, מחמת אותה משנה חזר בו. בכרם ביבנה - שהיו יושבים שורות שורות כעין הכרם. לא חש לקיטוחיה - למה שהוא טחון ומוציא מפיו, כלומר לדיבורו. סתם ואחר כך מחלוקת היא - דהא איפילו עלה רבי יוסי ורבי יהודה. מחלוקת ואחר כך סתם - בין סתם אחריה מיד באחד מהם, בין סתם אחריה משכבת אחרת באותו הסדר. נתון, נתון צמר לצבע, דמחלוקת בבבא קמא ב"הגזול" (ק,ב). וסתם בבבא מציעא (עו,א). כל המשנה יזר על התחנותה. וסתם לן כרבי יהודה. דאמר: אם השבח יתר על היציאה בו - הלכה כסתם. סתם ואחר כך מחלוקת - כי מתניתין. מניקיש - מלקט ממנו הלכות פסוקות, הלכה כפלוגי ופלוגי.

דלמא איעברה, ומעפר חלכה, וקטלה ליה. אי הכי ידירה נמו! ידירה מומקמא ליה כביצים וחלב. ידירה נמו מומקמא ליה כביצים וחלב! לא יחב לה בעל. ולתבעיניה ליוורשים! אמר אבני: אשה בושא לבא לבית דין, והורגת את בנה. "אחת בתולות ואחת בעולות". הוי ניהו בתולות והוי ניהו ארוסות, הוי ניהו בעולות והוי ניהו נשואות? אמר רב יהודה, הכי קאמר: אחת בתולות ואחת בעולות שנתארמלו או שנתגרשו, בין מן הארוסין בין מן הנשואין. רבי אלעזר לא על לבי מדרשא, אשפחיה לרבי אסי, אמר ליה: מאי אמור רגנן בבי מדרשא? אמר ליה, הכי אמר רבי יוחנן: הלכה פרבי יוסי. מפלל דייחידא פליג עליה? אין, והתניא: הרי שהיתה רדופה לילך לבית אביה, או שהיה לה פעם בבית בעלה, או שהיה בעלה חבוש בבית האסורין, או שהיה בעלה זקן או חולה, או שהיתה היא חולה, או שהפילה אחר מיתת בעלה, או שהיתה עקרה, או יקנה, או קטנה, או אילונית, או שאינה ראויה לילד - צריכה להמתין שלשה חדשים, דברי רבי מאיר. רבי יהודה מתיר ליארס ולנישא מיד. אמר רבי חייא בר אבא: חזר בו רבי יוחנן. אמר רב יוסף: אי הדר ביה - ממתניתא דברמא הדר ביה. דתניא, אמר רבי ישמעאל בגו של רבי יוחנן בן ברוקה: שמעתי מפי חכמים בכרם ביבנה: פולן צריכות להמתין שלשה חדשים. אמר ליה רבי ירמיה לרבי יריקא: פי עיילת לקמיה דרבי אבהו רמי ליה: מי אמר רבי יוחנן הלכה פרבי יוסי? והאמר רבי יוחנן: הלכה כסתם משנה, ותנן: כל הנשים לא ינשאו ולא יתארוסו עד שיהיו להם שלשה חדשים, אחת בתולות ואחת בעולות! אמר ליה: דרמא לך הא - לא חש לקמחיה; סתם ואחר כך מחלוקת היא, ואין הלכה כסתם. דאמר רב פפא ואיתימא רבי יוחנן: מחלוקת ואחר כך סתם - הלכה כסתם, ואחר כך מחלוקת ואין הלכה כסתם. ואין הלכה כסתם. מסתמיך ואזיל רבי אבהו אפכפיה דרבי נחום שמעיה, מניקיש ואזיל הלכתא מיניה. בעא מיניה: מחלוקת ואחר כך סתם מאי? אמר ליה: הלכה כסתם. ואחר כך מחלוקת מאי? אמר ליה: אין הלכה כסתם. סתמא דמתניתין ומחלוקת בבביתא מאי? אמר ליה: הלכה כסתם. מחלוקת במתניתין וסתמא בבביתא מאי? אמר ליה: ובי

כרבי יוסי - ולא גרסינן כרבי יהודה. דהא בפרק "מי שהוציא ארוה" (עירובין מו,ב) קאמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן: רבי מאיר ורבי יהודה - הלכה כרבי יוסי. רבי יהודה רבי מאיר ורבי יוסי - הלכה כרבי יוסי. הייק דליתנהו לתני כללי מדאיצטרך רבי יוחנן לפסוק תאמר: דהא אמרין בגרש שמכח ביצה (ב,א). גבי יש שבת סתם לן תנא כרבי שמעון. דתנן: מחתיב הדלועין בו, אף על גב דפליגי רבי יהודה בספא. וקאמר רבי לא היתה ביבילה מערב שבת ואם יש לומר: דהוי דלא חשיב חשיב גזר - מכל מקום חשיב כרבי לבי יחיד. ואם תאמר: בפרק "זמורי" י"י (שבת פ,א) דפריך: ומי סבר רבי יוחנן ברבי שמעון אמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה, ותנן: נזיר חופי ומפספס אבל לא סורקו! ומאי קשיא? דסתמא בניזיר (מ,ב) ופלוגתא בפרק שני דביצה (כג,א) ומי סבר קירוד וקרוצו, וברתי מסכתי אמר בפרק קמא דמסכת עבודה זרה (ו,א) אין סדר למשנה! וליכא למימר דרבי יוחנן אית ליה הלכה כסתם, אפילו בסתם ואחר כך מחלוקת - דהא קאמר הכא בהדיא אליבא דרבי יוחנן סתם ואחר כך מחלוקת היא? ויש לומר: דהיא סתם ואחר כך מחלוקת מודה רבי יוחנן דאין הלכה כסתם, אבל בתרי מסכתי - אית ליה לרבי יוחנן דהלכתא כסתם. וטעמא דרבי יוחנן משום דמסתמא אית לן למימר דמחלוקת ואחר כך סתם הוא, ולא סתם ואחר כך מחלוקת, דאין לנו לומר שחזר בו רבי מפסקו עד שנראה בפירוש. ומיהו, שאר אמוראי אית ליה דברתי מסכתי אין סדר למשנה ואין הלכתא כסתם. ואם תאמר: דבפרק "כל גזות" (עירובין צב,א) פסק רבי יוחנן כרבי שמעון, בין עירובין בין לא עירובין. ופריך: והא אמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה ומייתי סתם משנה דבפרק "חלוץ" (שם ע"ב), היינו סתם ואחר כך מחלוקת ותייך הרב רבינו אחרי כך? דעיקר קשיא לרבי יוחנן אינה אלא דלא גזר בעירובין, ובהו הדבר הוי מחלוקת ואחר כך סתם, מחלוקת בשלש חצירות בשם שהוציא ארוה" (שם מה,ב) וסתם בפרק "חלוץ", אבל בפרק "כל גזות" לא פליגי גמריה. ומיהו קשה, דבסוף פרק קמא דמסכת עבודה זרה (כא,א), גבי שכירות בתים, פסק שמואל כרבי יוסי, אף על גב דסתם לן בתר הכי רבי מאיר!

1- ומריבה) עם בעלה כשהיתה בבית בעלה ולא שימשה עמו, או
 2 שְׁהָיָה בַּעֲלָה כְּבוֹשׁ בְּבֵית הָאִסּוּרִין, או שְׁהָיָה בַּעֲלָה זָקֵן או חוֹלָה
 3 שאינו יכול לשמש, או שְׁהָיְתָה הֵיא חוֹלָה ולא יכלה לשמש עם
 4 בעלה, או שְׁהִפְלִיָה את עוברה אַחַר מֵיתָת בַּעֲלָה ולא יתכן שהיא
 5 מעוברת ממנו, או שְׁהָיְתָה עֲקָרָה שֶׁנֶּעְקַר רַחְמָהּ, או שהיא זָקֵנָה או
 6 קְטַמָּה או אִילוּנִית שאינן בנות עיבור ולידה, או שְׁאַיְנָה רְאוּיָה לִילֵד
 7 מטעם אחר, כגון מחמת חולי או סם, אפילו שבכל אופנים אלו אין
 8 חשש שמא התעברה מבעלה הראשון, הרי היא צְרִיכָה לְהִמְתִּין
 9 שְׁלֹשָׁה יְרָשִׁים, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסֵי, שְׁגוּרוֹ עַל כָּל אֵלוֹ, מִשּׁוּם שֶׁאִם
 10 נִתְּרַ לְהֶן לְהִנְשֵׂא מִיֵּד יָבוּאוּ לְהִתְיַר גַּם נְשִׁים שְׂרָאוּיֹת לְהִתְעַבֵּר.
 11 רַבִּי יְהוּדָה מְתִיר בְּכָל הַנְּשִׁים הָאֵלוֹ לְיִאֲרֵם וְלִיְנַשֵּׂא מֵיֵד, וְלֹא גֹזֵר
 12 עליהן משום נשים הראויות לילד. הרי שרבי מאיר הוא התנא
 13 הסובר שגורו על נשים אלו שאינן ראויות לילד אטו הראויות
 14 לילד, ומשום כן גזר גם בארוסה אטו נשואה. נמצא שאין זו שיטת
 15 רבים אלא שיטת יחיד בלבד.
 16 רבי יוחנן חזר בו משום ברייתא אחרת: אָמַר רַבִּי תַּיִי אֲבָא, הָוּר
 17 פּוּ רַבִּי יוֹחָנָן מַמַּה שֶׁפֶסַק כִּרְבִי יוֹסֵי, וְפֶסַק כְּתָנָא קָמָא. אֲגַמְרָא
 18 מִפְרִישָׁה אֵת טַעַם חֻזְרָתָה: אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אִי אֲכַן הָדָר בֵּיהּ – חָזֵר בּוֹ
 19 רַבִּי יוֹחָנָן מִפְתִּיחָא דְּבְרָמָא הָדָר בֵּיהּ – מִשּׁוּם הַבְּרִייתָא שֶׁנִּשְׁנֵתָה
 20 בְּכַרַם בִּיבְנֵה חוּר בּוֹ. דְּתַנַּיָא, אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעְיָל בְּנֵו שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן כֵּן
 21 בְּרוּקָה, שְׂמַעְתִּי מִפִּי חֲכָמִים בְּפָרְסָה בְּבִנְיָה, פּוֹלֵן – כָּל הַנְּשִׁים
 22 צְרִיכוֹת לְהִמְתִּין שְׁלֹשָׁה יְרָשִׁים לְאַחֵר מֵיתָת בַּעֲלֵיהֶן או גִּירוּשָׁהוּ,
 23 ואפילו אלו שאינן ראויות לילד, משום שגורו עליהן אטו הראויות
 24 לילד.
 25 הגמרא מביאה קושיא על דברי רבי יוחנן קודם חזרתו: אָמַר לִיה
 26 רַבִּי יְרֵמְיָה לְרַבִּי יוֹסֵי, בִּי עָוִילַת לְקַמֵּיהּ – כִּשְׁתַּבּוּא לְפָנָיו דְּרַבִּי
 27 אֲבָהוּ רַבִּי לִיה – תְּקַשָּׁה לוֹ, מִי – וְכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שְׁהִלְכָה כְּרַבִּי
 28 יוֹסֵי, שְׂאָרוּסָה מוֹתֵרַת לְהִתְאַרֵס וְלִהְיֵנְשָׂא מִיֵּד וְנִשׂוּאָה מוֹתֵרַת
 29 לְהִתְאַרֵס מִיֵּד, וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן עַצְמוֹ שְׁהִלְכָה בְּסַתָּם מִשְׁנֵה בְּכָל
 30 מְקוּמָה, וְהִרִי תָנָן בְּמִשְׁנֵתָה שְׁנוּיָה בְּסַתָּה, כָּל הַנְּשִׁים לֹא יִנְשְׂאוּ וְלֹא
 31 יִתְאַרְסוּ עַד שְׁנֵי הָלַם שְׁלֹשָׁה יְרָשִׁים, אַחַת בְּתוּלוֹת וְאַחַת בְּעוֹלוֹת
 32 וְכִי אַחַת נִשׂוּאוֹת וְאַחַת אֲרוּסוֹת. וְאִם כֵּן אֵיךְ סַתֵּר אֵת דְּבָרֵי עַצְמוֹ
 33 וְפֶסַק כִּרְבִי יוֹסֵי.
 34 אָמַר לִיה רַבִּי זְרִיקָא לְרַבִּי יְרֵמְיָה, דְּרַמָּא לָךְ הָא לֹא חַשׁ לְקַמְתִּיהּ –
 35 מִי שֶׁהִקְשָׁה לָךְ סַתִּירָה זוֹ אִינוּ מְרִיגֵשׁ אֵת קַמְהוֹ. כְּלוּמַר, אִינוּ מִבְּיָן
 36 אֵת הַדִּיבּוּרִים שֶׁהוּא טוּחֵן וּמוֹצִיא מִפִּיו. שֶׁכֵּן מִשְׁנֵתָה בְּסַתָּם וְאַחֵר
 37 כִּף מִתְּלוֹקָת הֵיא, שְׁהֵרִי בְּהַמְשַׁכָּה מוֹבְאִים דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי
 38 יְהוּדָה שְׁחֻלְקִים עַל דִּין זֶה, וְבוֹאוּפֵן זֶה אִין הִלְכָה בְּסַתָּם. עַל כֵּן פֶּסַק
 39 רַבִּי יוֹחָנָן כִּרְבִי יוֹסֵי וְלֹא כְּתָנָא קָמָא. רַבִּי זְרִיקָא מוֹכִיחַ כְּדִבְרֵיהּ:
 40 הִרִי אָמַר רַב פָּסָא, וְאַתִּיתָמָא רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁדוּקָא כְּשֶׁקוּדָם מוֹבָאת
 41 מִתְּלוֹקָת תְּנַאִים וְאַחֵר כִּף נִשְׁנֵית שֵׁיטָה אַחַת מְהוֹ בְּסַתָּם, הִלְכָה
 42 בְּסַתָּם, שֶׁכֵּן מִכָּר שִׁסְתַּמָּה מִשְׁנֵה בְּסִטְטָה זוֹ לְאַחֵר שְׁחַבְיָהָ אֵת
 43 הַשֵּׁיטָה וְהָרָשׁוּנָה נְרַאָה שֶׁהִסְתַּבֵּר לֶהּ יוֹתֵר עַמְמָה שֶׁל הַשֵּׁיטָה
 44 הַשְּׁנִיָּה. אֲבָל אִם קוּדָם נִשְׁנָה בְּמִשְׁנֵה דִין בְּסַתָּם וְאַחֵר כִּף הוֹבֵאָה
 45 מִתְּלוֹקָת בְּדִין זֶה, אִין הִלְכָה בְּסַתָּם. וְאַף בְּמִשְׁנֵתָה הוֹבֵאָה שֵׁיטָת
 46 רַבִּי יוֹסֵי לְאַחֵר שֵׁיטָת תְּנָא קָמָא שֶׁנִּשְׁנֵתָה בְּסַתָּם, וְעַל כֵּן פֶּסַק רַבִּי
 47 יוֹחָנָן כִּרְבִי יוֹסֵי.
 48 הַגְּמָרָא מְבִיאָה כְּלָלִים שׁוֹנִים בְּהַכְרַעַת הַהִלְכָה: מִסְּתַמִּיף וְאוֹיֵל רַבִּי
 49 אֲבָהוּ אֲפַתְפִּיָה דְּרַבִּי נְחוּם שְׂמַעִיה – רַבִּי אֲבָהוּ נִסְמַךְ בְּהִלְכָתוֹ עַל
 50 כְּתַב רַבִּי נְחוּם שֶׁמְשׁוֹ, וְזִהִיה רַבִּי נְחוּם בְּנַקְיָתוֹ וְאוֹיֵל הִלְכָתָא מִיָּהִיָּה
 51 מִלְּפָנֵי שְׁמוּעָה מִמְּנוּ הַלְכוֹת וְסוֹקוֹת. בְּעָא מִיָּהִיָּה – שָׂאל אוֹתוֹ רַבִּי
 52 נְחוּם, אִם קוּדָם נִשְׁנֵתָה בְּמִשְׁנֵה מִתְּלוֹקָת וְאַחֵר כִּף נִשְׁנֵתָה בַּה
 53 שֵׁיטָה אַחֵרַת בְּסַתָּם, מָאִי הֵיא הַהִלְכָה. אָמַר לִיה רַבִּי אֲבָהוּ, הִלְכָה
 54 בְּסַתָּם. עוֹד שָׂאלוּ: סַתָּם וְאַחֵר כִּף מִתְּלוֹקָת, מָאִי הֵיא הַהִלְכָה. אָמַר
 55 לִיה רַבִּי אֲבָהוּ, אִין הִלְכָה בְּסַתָּם. עוֹד שָׂאלוּ: כַּשֵּׁיטָה בְּסַתָּא
 56 דְּמִתְּנִיתִין – מִשְׁנֵה סַתָּם לְלֹא מִחְלוּקָת, וְיִתְּלוֹקָת בְּכִרְיִיתָא –
 57 וּבְבִרְיִיתָא שְׁנוֹי דִין זֶה בְּמַחְלוּקָת, מָאִי הֵיא הַהִלְכָה. אָמַר לִיה רַבִּי
 58 אֲבָהוּ, הִלְכָה בְּסַתָּם מִשְׁנֵה. עוֹד שָׂאלוּ: אִם מוֹבָאת מִתְּלוֹקָת תְּנַאִים
 59 בְּמִתְּנִיתִין – בְּמִשְׁנֵה וְיִתְּלוֹקָת בְּכִרְיִיתָא – וְהַבְּרִייתָא סוֹתְמַת כַּשֵּׁיטָה
 60 אַחַת בְּלָבָד וְלֹא מְבִיאָה מִתְּלוֹקָת בְּדִין זֶה, מָאִי הֵיא הַהִלְכָה. אָמַר
 61 לִיה רַבִּי אֲבָהוּ,

1 ואם תינשא יש לחשוש לְמָא אֵיעָבְרָה – (תתעבר) מבעלה השני
 2 לאחר לידתה ומעָבַר – (ויתעבר) חֲלָכָה ולא יוכל הולד לינוק
 3 ממנה, וְנִמְצָא דְּקַמְלָה לִיה – (שהורגת את בנה) ברעב.
 4 מקשה הגמרא: אִי הָבִי בַּאֲשֵׁתוֹ דִּידֵיהּ נְפִי יש לנו לאסור תשמיש
 5 כשהיא מינקת, שמא תתעבר ויתעבר חלבה וימות בנם. מתרצת
 6 הגמרא: בֵּבן דִּידֵיהּ אִין לְחָשׂוּשׁ לְכַךְ, שֶׁכֵּן אִם יִתְעַבֵּר חֲלָכָה
 7 מִמְּקַמָּא לִיה – (תאכילנו) בְּבִיצִים וְחֵלֵב ולא ימות.
 8 מקשה הגמרא: אִם כֵּן, דִּידֵיהּ נְפִי – גַּם כְּשִׁמְיַנְקַת אֵת בְּנָה שֶׁלָּהּ
 9 מבעלה הראשון, מדוע אסרו לשאתה. הלא אף אם תתעבר
 10 מהשני ויתעבר חלבה לא ימות הבן, שהרי מִמְּקַמָּא לִיה
 11 – (תאכילנו) בְּבִיצִים וְחֵלֵב. מתרצת הגמרא: בֵּבן שְׁנוּלַד לֶה מִבְּעֵלָה
 12 הָרָאשׁוֹן, אִם יִתְעַבֵּר חֲלָכָה וְלֹא תוּכַל לְהִנְיָקוֹ לֹא יִהְיֶה לָהּ הַבְּעֵל
 13 השני דמים כדי לקנות לו ביצים וחלב משום שאינו בנו, וימות
 14 מרעב.
 15 מקשה הגמרא: וְלִיתְּבָעִינָה לְיוֹרְשִׁים – הלא יש לה לאשה לתבוע
 16 את דמי הביצים והחלב מיורשי בעלה הראשון וליטלם מנכסי
 17 הירושה, שהרי האב מחויב לזון את בנו, ואם מת האב גובים
 18 מנכסיו. מתרצת הגמרא: אָמַר אֲבָי, אֵשֶׁה בּוֹשָׁה לְבֹא לְבֵית דִּין, וְיִשׁ
 19 לְחָשׂוּשׁ שֶׁמֶא לֹא תִתְבַע אֵת יוֹרְשֵׁי בְּעֵלָה בְּשָׁבִיל בְּנָה, וְאִם תִּינְשֵׂא
 20 שֵׁמָא תִתְעַבֵּר וְיִתְעַבֵּר חֲלָכָה, וְנִמְצָא שֶׁהִיא הוֹרְגָתָ אֵת בְּנָה בְּרַעַב.
 21 שנינו במשנתנו: כָּל הַנְּשִׁים צְרִיכוֹת לְהִמְתִּין שְׁלֹשָׁה יְרָשִׁים
 22 מִלְּהִתְאַרֵס וְלִהְיֵנְשָׂא, אַחַת בְּתוּלוֹת וְאַחַת בְּעוֹלוֹת, אַחַת גְּרוּשׁוֹת
 23 וְאַחַת אֲלֵמֻנוֹת, אַחַת נִשׂוּאוֹת וְאַחַת אֲרוּסוֹת. מקשה הגמרא: הֵי
 24 נִיהוּ – (מי הן) בְּתוּלוֹת וְהֵי נִיהוּ אֲרוּסוֹת, הלא היינו הן הן הן, שהרי
 25 יתכן שבתולה תפול ליבום אלא אם כן היתה מאורסת למת,
 26 ומדוע הוצרכה המשנה לכתוב את שתייהן, הלא די שתכתוב
 27 בתולה ומכר נבין שהכוונה לארוסה. וכמו כן יש להקשות: הֵי נִיהוּ
 28 בְּעוֹלוֹת, וְהֵי נִיהוּ נִשׂוּאוֹת – הלא היינו הן הן הן, שכן אם נישאה
 29 הרי היא בעולה. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֲכַן 'אַחַת
 30 נִשׂוּאוֹת וְאַחַת אֲרוּסוֹת' אִינוּ דִין בְּפָנֵי עַצְמוֹ, אֲלֹא הוּא פִּירִישׁ לְדִין
 31 הַקּוּדָם, וְהָבִי קָאָמַר, 'אַחַת בְּתוּלוֹת וְאַחַת בְּעוֹלוֹת' שְׁנֵתְאַרְמְלוֹ
 32 – (נתאלמנו) או שְׁנֵתְנָרְשׁוּ, כְּלוּמַר בֵּינָן בְּתוּלוֹת שֶׁנִּתְאַלְמְנוּ או
 33 נִתְנָרְשׁוּ מִן הָאִירוּסִין, וְכֵן בְּעוֹלוֹת שֶׁנִּתְאַרְמְלוּ או נִתְנָרְשׁוּ מִן
 34 הַנְּשׂוּאִין, צְרִיכוֹת לְהִמְתִּין שְׁלֹשָׁה יְרָשִׁים.
 35 שנינו במשנתנו, שרבי יהודה חולק על דברי חכמים, ואומר שלא
 36 גזרו על ארוסות שנתאלמנו או נתגרשו להמתין שלשה חדשים,
 37 אלא מותר להן להינשא מיד. שהרי טעם הגזירה הוא משום
 38 החשש שמא תתעבר ולא נדע של מי העובר, וחשש זה אינו קיים
 39 אלא באופן שהיתה נשואה לראשון, אבל אם היתה רק ארוסה לו
 40 בודאי לא נתעברה ממנו. וגם על הנשואות שנתאלמנו או נתגרשו
 41 לא גזרו להמתין אלא עד לנישואיהן, אבל מותר להן להתארס
 42 מיד. שכן רבי תנינא איתא לשני קיים החשש האמור, אבל אם רק
 43 תתארס לו בודאי לא תתעבר ממנו. וגם רבי יוסי סובר כרבי
 44 יהודה, שארוסות מותרות להינשא מיד ונשואות מותרות
 45 להתארס מיד. אבל לדעת חכמים גזרו על ארוסות אטו – (משום)
 46 נשואות, וכן גזרו על אירוסיין אטו נישואין.
 47 הגמרא דנה איך נפסק להלכה במחלוקת זו: רַבִּי אֶלְעָזָר לֹא עָל
 48 – (לא בא) לְבִי מְדַרְשָׁא. אֲשָׁפְחִיהּ – (מצא) רבי אלעזר לְרַבִּי אֶסִי
 49 וְאָמַר לִיה, מָאִי אָמְרוּ – (מה אמרו) רַבִּין בְּבִי מְדַרְשָׁא. אָמַר לִיה רַבִּי
 50 אֶסִי, הָבִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּבֵית הַמְּדֵרֵשׁ, הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי
 51 שֶׁהַנְּשׂוּאוֹת מוֹתֵרַת לְהִתְאַרֵס מִיֵּד, וְהָאֲרוּסוֹת מוֹתֵרַת לְהִנְשֵׂא
 52 מִיֵּד. אֲמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר: מְפָלַל דִּיתְרִיחָא פְּלִיג עָלֵיהּ – האם מוכח
 53 מדברי רבי יוחנן שפסק להלכה כרבי יוסי שהתנא קמא במשנתנו
 54 שחולק על רבי יוסי, וסובר שבין ארוסות ובין נשואות צריכות
 55 להמתין בין לנישואין ובין לאירוסיין, הוא יחיד ולא רבים. שכן
 56 אילו היתה זו דעת רבים היתה נפסקת הלכה כמותם ולא כרבי
 57 יוסי. אמר לו רבי אסי, אִין – אֲכַן תְּנַא קָמָא הוּא יְחִיד.
 58 רבי אסי מביא ראייה לדבריו ששיטת תנא קמא היא דעת יחיד:
 59 וְהִתְנַבֵּא – שֶׁכֵּן שֶׁנִּינוּ בְּבִרְיִיתָא, הֵרִי שְׁהִיתָה הָאֲשֶׁה דִּידֵיהּ – (רגילה)
 60 לְיָמָךְ לְאַחֵר נִישׂוּאֵיהּ לְבֵית אֲבִיהּ בְּעִיר אַחֵרָת, וגם זמן רב לפני מות
 61 בעלה לא שהתה עמו אלא היתה בבית אביה, או שְׁהָיָה לָהּ בְּעַם

אגרות קודש

בי"ה, י"ד מ"ח, תשי"ב
ברוקלין.
שלום וברכה!

... מוסגי"פ המכתבים שהמציאם לי לקריאה... בגוף השקוי"ט של מכתבים המצורפים, מוסגר בקשר לזה גם קטע מכ"ע היו"ל בדענווער, ולכאורה כל הנ"ל מחפשים **בדוקא** דרכים חדשים, והנה מובן וגם פשוט שאם זהו דרכים חדשים למטרה הישנה, הנה מקום לדון ולעיין האם נכון הדבר, אף שאמרו חז"ל כל הדרכים בחזקת וכו' אבל באם ח"ו [ועי"פ השמועה יש מקום לחשש זה], מחפשים גם "מטרות" חדשות בדוקא או - בנוסח אחר, דת חדשה, הרי מעיקרא דדינא יש פירכא, ולכאורה הדרך סו"ס הוא עי"י הדגשת פסק דין המשנה, אשר המעשה - המקובל - הוא העיקר והקדמת נעשה לנשמע הי' תנאי **מוכרח** לקבלת התורה, ולא רק בימים ההם אלא בכל יום ויום, אלא שעתה הדבר בנקל יותר הרבה, לאחרי הנסיון של כמה אלפי שנה, שהראה הנצחיות של התורה והמצוה, והרי בעניני תורה ומצות אין מקום למסחר, ז.א. שיוותרו באופן פרינציפיוני על חלק מהם ובלבד שיקבלו על עצמם חלק השני, כי אף שבהנוגע לקיום בפועל, הציווי להשתדל בקיום דקדוק קל של ד"ס אפילו עי"י קל שבקלים ורשע גמור ר"ל, אין זה בנין אב ולימוד כלל להקמת שיטה חדשה במסחר בדת, ובודאי שהאריכות בכל זה הוא למותר לגמרי, ויהי רצון שלא יתרשם מהחשש מה תהי' התגובה של אלו שעומד עמהם בקישור, באם יודיעם את כל הנ"ל כיון שלא דברי הם ולא דבריו, כ"א פסק דין בתוה"ק תורת חיים כפשוטה, והרי יכול לציין מקורם ברמב"ם וכו' נוסף על המבואר בספרי דברי הימים לבני ישראל פרק בתנועות המתחדשות או המסלפות דת ישראל ותורתו, ומובן ג"כ שברשותו לצטט גם אותי, שידוע שזה דעתי או שכתבתי זה באחד ממכתבי וכו' אבל כנ"ל הדבר מוסכם מראשי ראשונים ועד לאחרון שבאחרונים.

ז"ע נתי' מכו' מז' מ"ח עם המוסגי"ב.

בברכה לבשו"ט בכל הנ"ל.

בי"ה, ט"ו מ"ח, תשי"ב
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ בעל מרץ וכו' מו"ה נחמן שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מ"א מ"ח עם המצורף אליו, ובטוחני חזק אשר כאו"א מאני"ש הקטנים עם הגדולים יוסיפו כח ועוז לכל עניני מוסדות ליובאוויטש אשר במחנם בכלל ובפרט בהנוגע להמצב הנוכחי בעניני כספים ובאופן דעד כדי השתדלות הנקראת בשם יגיעה ותקוים ההבטחה דיגעת ומצאת, והרי הכרח הוא שיעשו הנ"ל בהנ"ל ככל הדרוש ובסגנון חז"ל כמאן דבעי למהוי, ואין לך דבר העומד בפני הרצון ובפרט כשיתבוננו שזהו טובתם האמיתי גם בעניניהם הפרטים וכמובן מהמבואר בכ"מ ולראש ולראשונה בשיחות רבותינו נשיאנו זצוקללה"ה נבגי"מ זי"ע.

ובפרט שנמצאים אנו השנה בשנת המאתים להסתלקות הילולא של הבעש"ט, אשר תחלת פעולתו בקדש בגלוי הי' בחינוך על טהרת הקדש של ילדים וקטני בני ישראל, והרי הימים האלה (כשהם) נזכרים (ה"ה גם) ונעשים, להצליח בזה.

ומובן שברשותו למסור תוכן האמור או להראות גם המכתב עצמו לכל אני"ש שי.

בברכת הצלחה מרובה בעבודה האמורה ולבשו"ט בקרוב ממש.

ב"ה, י"ז מ"ח, תשי"ב
ברוקלין.
ברכה ושלוש!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבה מח' מ"ח ולשאלתה;

(א) בהנוגע לטיפול של הפנים.

בכלל נכון הוא, שהרי האדם נצטוו לעשות התלוי בו בדרך הטבע והתורה נתנה רשות לרופא לרפאות, אלא שצריך למצוא רופא מומחה במקצוע, וביותר בכזה שיש אצלו נסיון רב במקצוע שאז בקל יותר יקבע את הטיפול המתאים לפניה.

(ב) כיון שיש לה שני אחים בוגרים ממנה וכו'.

הרי אף שצודקת שבהנוגע לנשואין של אחות אין זה עכוב, בכל זה כדאי שתדבר על דבר זה עם רב מורה הוראה בסביבתה והוא יפסוק לה כן בכח הסמיכה שלו, שאז הענין נעשה דעת תורה.

(ג) בהנוגע לנשואין בכלל.

ידועה אחת העצות בזה, שתחליט בתוקף המתאים אשר לכשתנשא תנהג ביתה על יסודי התורה והמצוה, בשמירת חוקי ודיני טהרת המשפחה, שמירת שבת ואכילת כשר וכו', והשי"ת הרואה ללבב אשר החליטה באמת ובתוקף וגם תעשה כן, ימציא לה זיווגה המתאים לפני' בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

ב"ה, כ"ד מ"ח, תשי"ב
ברוקלין.

מר אשר זעליג שי

שלוש וברכה!

מסרו לי שאלתו בהנוגע לנוסח התפלה.

בכלל נוסח הפסוקים בתפלה הוא, כמובן ככתוב בתנ"ך, אלא לפעמים ישנם כמה נוסחאות או שטעות הדפוס הוא בתנ"ך, ומזה הוא השינוי בסידור, ובכתוב בירמ"י יז, ז, מבטחו צ"ל הטי"ת בפתח, כנדפס ברוב התנ"ך [אף שבאיזה מהם מובא בקמ"ץ, ולכן יש סידורים בנוסחא בקמ"ץ].

בהזדמנות זו, כיון שהכל בהשגחה פרטית, שפנה אלי בזה, אעוררו על ההכרח לקבוע לימוד בפנימיות התורה, אשר בדורנו נתגלתה בתורת החסידות, שאם בכל הזמנים ובכל המקומות הי' הכרח בזה, עאכו"כ בתקופתנו ובמדינה זו ביחוד.

ובפרט מהנכון אשר ישמור על התקנה דאמירת השיעור תהלים חדשי - כמו שנחלק התהלים לימי החודש - בכל יום אחר תפילת הבוקר.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1. **י.** אם נשתתק המפטיר באמצע ההפטרָה דינו כמו בספר תורה שהבא לסיים תחתיו לא יתחיל ממקום
 2. שפסק הראשון אלא צריך לחזור ולהתחיל ממקום שהתחיל הראשון^{כדכס"ט} כמו שנתבאר בסימן ק"מ⁵⁶
 3. (ועי' שם אם צריך לחזור ולברך בתחלה):

סימן 197 דין ההפטרָה וברכותיה טע"ף י

הלכתא רבנא

כז] שהתחיל הראשון - אם נשתתק אחרי סיום ההפטרָה קודם שבירך את הברכות שלאחריה - אחר יברך את הברכות במקומו⁵³.
 כח] שהתחיל הראשון - אמר המפטיר הברכה שלפניה על דעת לקרות הפטורת פרשת השבוע, והזכירוהו שהפטורה אחרת צריך לקרות היום - אין צריך לחזור

ציונים והוספות

53) כף החיים ס"ק כו. וכל עניין הקורא שמחליפו אינו צריך לקרוא שוב בתורה, אלא קורא מיד ההפטרָה כדלעיל טע"ף ט.
 54) שערי אפרים שער ט טע"ף לא (מהברכ"י ס"ק ט), ובשור"ת אג"מ ח"א סי' לו פסק שאם מצא טעה בספר וצריך להביא לו ספר אחר יש לברך שוב אף אם היתה דעתו על ההפטרָה הנכונה, אמנם לנוהגים שכל הקהל קוראים ההפטרָה בשקט הרי כיוון להוציא את הקהל ואין צריך לחזור על הברכה.
 55) כף החיים ס"ק כה: ולא דמי לש"ץ שנשתתק באמצע התפלה שמתחיל מתחלת ברכה טעה זה דהתם כבר יצאו הציבור י"ח מאותם ברכות שקרא הראשון, משא"כ בהפטרָה שצריך לברך לפניה ולאחריה, כ"כ ב"י בשם הריב"ש. מיהו נראה שזהו דוקא למנהגם שהיה המפטיר

קורא לבדו והציבור שומעים מפיו כמו קריאת התורה וא"כ הברכה נמי היא כמו ברה"ת שמכוין להוציא עצמו ולא לאחרים כמ"ש בב"י סי' ק"ס, אבל לדידן שנוהגין כדברי האר"י ז"ל שכתב בשה"מ פ' ואתחנן שכל אדם צריך לקרות ההפטרָה בפיו ולא לסמוך על המפטיר וזולתי אל הברכות שצריך לכיין לשומעם ולענות אחריהם אמן, א"כ לפ"ז היא ברכות ההפטרָה להוציא עצמו ולהוציא אחרים ג"כ והיא כמו ברכת השופר בסי' תקפ"ה דאם התחיל ולא יכול להשלים ישלים האחר על סמך ברכת ראשון, אם היה שם בשעת ברכה ונתכוון לה.
 56) סי' זה בשוע"ר לא הגיע לידינו. ובשו"ע שם ס"א: הקורא בתורה ונשתתק, העומד יתחיל ממקום שהתחיל הראשון, ויברך בתחלה ובסוף; ולהרמב"ם לא יברך בתחלה. הגה: ואפילו בזמן הזה שש"ץ קורא, דינא הכי.

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 14 **יא** מרחץ שהאור ניסוקת מבחוץ מתחתיו אם סתמו מערב
 15 שבת אותן הנקבים שהמרחץ מתחמם על ידו מותר
 16 לרחוץ בו במוצאי שבת מיד שהרי לא נתחמם כלל בשבת
 17 אבל אם לא סתמו נקביו מערב שבת אע"פ שמאליו הוחם
 18 בשבת צריך להמתין לערב בכדי שיעשו לפי שהוחם באיסור
 19 שאסור להיות נקביו פתוחים בשבת כשיש אש תחתיו גזרה
 20 שמא יתחה בגחלים:
 21 **יב** אסרו חכמים ליכנס למרחץ אפילו להזיע בלבד מפני
 22 עוברי עבירה שהיו רוחצין בחמין ואמרו מזיעין אנחנו
 23 ויש אומרים שאפילו לעבור במרחץ במקום שיכול להזיע
 24 אסור אף על פי שאינו מתכוין לכך:
 25 **יג** עיר שישראל ונכרים דרים בה ויש בה מרחץ רוחצת
 26 בשבת אם רוב נכרים מותר לרחוץ בה למוצאי שבת
- 1 **ט** מותר לרחוץ ידיו במורסן מפני שהוא גבול כל אחר יד
 2 ואע"פ שיש להחמיר שלא לגבל ע"י שינוי בשבת אלא
 3 אם כן נתן המים מערב שבת כמו שנתבאר בסי' שכ"ד מכל
 4 מקום כאן שאינו נותן מים ממש על המורסן אלא שלוקחו
 5 בידיים רטובות מותר לדברי הכל:
 6 **י** אסור לרחוץ ידיו במלח וכל שכן בבורית או שאר חלב
 7 מפני שנימוח על ידו והרי זה כמוליד בשבת ודומה
 8 למלאכה כמו שנתבאר בסי' ש"כ שאסור לרסק שלג או ברד
 9 מטעם זה ולדברי האומרים מטעם איסור לרסק שלג וברד
 10 הוא משום גזרת סחיטת פירות העומדים למשקין שאף
 11 השלג והברד למימיהם הם עומדים כמו שנתבאר שם אם
 12 כן בורית ושאר חלב שאינן עומדים למשקין מותר לרסק
 13 לכתחלה אבל יש להחמיר כסברא הראשונה:

9 ואינו מצוי ואין רגילים לסוך בו אלא לרפואה ואם הוא
10 מקום שמצוי בו שמן ודרך בני אדם לסוכו שלא
11 לרפואה מותר לסוך בו אפילו לרפואה ובמקומות אלו שאין
12 נוהגין לסוך בשמן כי אם לרפואה אסור לסוך בשום שמן
13 לרפואה מפני שהדבר ניכר שמתכוין לרפואה ולכן אסור
14 לסוך הראש שיש בו חטטין:
15 **ב** מותר לסוך ולמשמש ביד על כל הגוף להנאה ובלבד
16 שישנה מדרך חול דהיינו שיסוך וימשמש ביחד ולא
17 ימשמש בכח אלא ברפיון ידים:
חלק ב סימן שכז, דיני סיכה בשבת טע"פ א"ב

1 מיד שמן הסתם הוחמה בשבת בשביל הנכרים שהם הרוב
2 ואם רובה ישראל צריך להמתין עד כדי שיוחם ואפילו
3 במחצה על מחצה צריך להמתין כן לפי שמן הסתם הוחמה
4 בשבת בשביל שניהם:

חלק ב סימן שכז דיני רחיצה בשבת טע"פ ט"ג

5 **א** החושש במתניו לא יסוך שמן וחומץ (מעורבים) מפני
6 שאין דרך לסוך בהם אלא לרפואה וכל שהדבר ניכר
7 שמתכוין לרפואה אסור מטעם שיתבאר בסי' שכ"ח אבל סך
8 הוא בשמן (לבדו) אבל לא בשמן ורד לפי שדמיו יקרים

לקוטי תורה

29 בלבו ונרגשת מאד אצלו, בכחינת דעת והרגשה
30 כאילו רואה.

31 וזה נקרא "הגדלת האמונה", שאין הכוונה
32 שהאדם נעשה יותר מאמין - שהרי אמונה אמיתית,
33 גם במדריגה הפשוטה ביותר, היא בוודאות גמורה
34 בלי שום ספק ח"ו כנ"ל; אלא "הגדלת" האמונה
35 משמעה, שהאמונה לא נשארת בכחינת "מקיף"
36 אלא היא מתקרבת לנפש האדם, להיות קבועה
37 בלבו עד שהיא משפיעה על חייו.

38 [להלן יבאר שהתורה ומצוות' הם ה"מזון"
39 המחזקים את האמונה, שתהי' "קבועה ותקועה בלב
40 ונפש האדם", אלא קודם שיבאר איך אפשר להמשיך
41 את האמונה שתהי' קבועה בלבו ונפשו - מביא רא'ו
42 שכן יהי' לעתיד לבא:]

43 וכמו שיהיה לעתיד לבא כדכתיב ומלאה הארץ
44 דעה, פירוש, הארץ היא האמונה, שנקראת
45 בשם ארץ שהיא המדרגה התחתונה שאין בה
46 גילוי אלא אמונה בלבד.

47 ביעודים דלעתיד-לבא נאמר "כי מלאה הארץ
48 דעה את ה'", שהפירוש הפנימי בזה הוא, ד"ארץ"
49 הוא כינוי למדריגה היותר נמוכה בנפש האדם,
50 וזהו ענין האמונה, היות דכשיש לאדם רק אמונה
51 בה', אע"פ שהוא בוודאות גמורה בלי שום ספק
52 ח"ו, מ"מ אין אלקות נרגש בחושי אדם (כנ"ל),
53 וכנ"ל דזוהי תכונת האמונה שהיא מרחוק "במה
54 שלא נודע ונגלה", ונמצא שאין כאן שום גילוי
55 בנפש ולכך נק' ארץ.

1 **תוכן הפרק:** ענין "הגדלת" האמונה, שתהא קבועה
2 ותקועה בלב האדם.

3 והנה כתיב שכן ארץ ורעה אמונה, פירוש ורעה
4 מפרנס, שצריך לפרנס ולהמשיך מזון להגדיל
5 את האמונה, עד שתהיה קבועה בלב האדם ג"כ
6 בכחינת דעת והרגשה וכאלו רואה כו'.

7 גדר האמונה הוא, דגם כשאדם מאמין באיזה
8 דבר באמת, שאין שום ספק אצלו באמיתית הענין,
9 מכל-מקום אין הדבר נרגש בו אלא נשאר רחוק
10 ומובדל ממנו עד שאפשר לו לאדם להתנהג בהיפך
11 ממש מכפי המחוייב מאמונתו.

12 וכמאמר רז"ל גנבא אפום מחתרתא רחמנא
13 קריא (גנב העומד על פי המחותרת על מנת לגנוב,
14 קורא אל הקב"ה שיצליח בגניבתו), ועומק כוונת
15 חז"ל היא, שאין קריאת הגנב רק מן השפה ולחורץ,
16 אלא הוא מאמין באמת שהצלחתו בגניבתו תלוי'
17 רק בהקב"ה (ולכן קורא אליו ית'), אלא שמכל-
18 מקום אין אמונתו פועלת עליו לחדול מגניבה
19 שהיא היפך ציווי השי"ת, לפי שהאמונה אצלו היא
20 בכחינת "מקיף" בלבד, היינו שהיא נשארת
21 "רחוקה" מן האדם וכחותיו, ובמילא אינה
22 משפיעה עליהם שישתנו ויתאימו כפי המחוייב
23 מצד אמונתו זאת.

24 וזהו שנאמר "ורעה אמונה", שאדם צריך
25 לפרנס את עצמו עם האמונה שבו, דכמו בגשמיות
26 כשאדם אוכל מאכל גשמי מתחזקים על ידי זה
27 כוחותיו הרוחניים ונרגשים אצלו יותר, כך צריכים
28 להמשיך את האמונה לתוך נפשו, שתהי' קבועה

41 באורו של הקב"ה שנקרא בשם "אדם", וכמפורש
42 בנבואת יחזקאל ועל דמות הכסא דמות כמראה
43 אדם), שמזה מובן, שכשם שיש באדם רמ"ח
44 אברים, כך אצל הקב"ה יש רמ"ח אברין כביכול.

45 ומה הם "אבריי" הקב"ה (שאינן לו גוף ולא
46 דמות הגוף ח"ו)? הנה על זה אמרו בזהר, רמ"ח
47 מצוות-עשה הן רמ"ח אברין דמלכא. והטעם
48 שנמשלו המצוות לאברים הוא, דכמו שבכל א'
49 מרמ"ח אברי הגוף מלובש כח וחיות מהנפש
50 המתאים לתכונת ומזג האבר ההוא, כך למעלה
51 כביכול, שבכל מצוה ומצוה מרמ"ח מצוות-עשה
52 מלובש "אור" אחר מאור אין סוף ב"ה.

53 אמנם, האור האלקי שנמשך על ידי קיום רמ"ח
54 מצוות-עשה, אינו אור מוגבל ומצומצם מאור
55 הממלא כל עלמין, אלא מאור אין סוף ב"ה בכבודו
56 ובעצמו, הסובב כל עלמין.

57 וזהו עומק הכוונה בתואר "אדם העליון",
58 הדנה ידוע דשם "אדם" הוא מלשון "אדמה
59 לעליון", היינו שבחינת "אדם" דומה למה
60 שלמעלה ממנו (וכנ"ל, שאדם התחתון הוא בצלם
61 ודמות "אדם העליון"); ומכיון שגם "אדם העליון"
62 נקרא בשם "אדם" - על שם "אדמה לעליון" - על
63 כרחק צריך לומר, שבחינת "אדם העליון" דומה
64 להאור האלקי שלמעלה ממנה. והיינו כפי שנתבאר
65 לעיל, שב"רמ"ח אברין דמלכא" (הן רמ"ח מצוות-
66 עשה, בחינת "אדם העליון") נמשך אור הסובב כל
67 עלמין (שלמעלה מגדר עולמות).

68 ונמצא, שעל ידי מצוות נמשך באדם גילוי אור
69 אין סוף ב"ה הסובב כל עלמין, ולפיכך ע"י מצוות
70 נקבעת האמונה בנפש האדם.

71 [מובן ופשוט דזה שהאדם יכול להמשיך אור אין
72 סוף ב"ה ע"י המצוות, אין זה מצד מעלתו וגדולתו -
73 שהרי הוא יתברך מובדל מגדר העולמות ולא שייך לומר
74 שאדם נברא בעל גבול יכול להמשיך (בכח עצמו) אור
75 אין סוף ב"ה בנפשו.

76 אלא הטעם הוא לפי שתורה ומצוות הן פנימיות
77 רצונו של הקב"ה (ראה תניא פרק כ"ג), שהקב"ה
78 בעצמו "מלובש" כביכול בהן, ולפיכך ע"י קיום
79 התומ"צ נעשה צוותא וחיבור בין הקב"ה והאדם
80 המקיים המצוות.

1 כי נעוץ תחלתן בסופן, שאין גילוי תחלתן אלא
2 בבחינת סופן.

3 והא בהא תליא, דהיות שמדובר בהקב"ה
4 בכבודו ובעצמו שהוא מובדל לגמרי מגדר עולמות
5 (בבחינת סובב כל עלמין), לכן אי אפשר להיות
6 שום גילוי בחושי האדם, ולא שייך בזה אלא ענין
7 האמונה בלבד, וכמ"ש בספר יצירה "נעוץ תחלתן
8 בסופן", פירוש, הקב"ה עצמו שהוא תחילת הכל
9 מתגלה רק ב"סופן" (בחינת "ארץ"), היא האמונה.

10 ובחינת אמונה זו תהיה מלאה דעה, שתהי'
11 בבחינת הכרה והרגשה וכאלו רואה וכו'.
12 וכמ"ש ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כו'.
13 וזהו החידוש דלעתיד-לבא, שאז תמלא "הארץ
14 דעה", פירוש, שהקב"ה עצמו, שבזמן הזה אפשר
15 רק להאמין בו (בבחינת "ארץ" שבאדם), יהי'
16 נרגש בחושי האדם, בבחינת דעת והרגשה, וכמ"ש
17 "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר גו'", שתהי' ראי'
18 באלקות.

19 [להלן (פרק ה') יבאר ששלימות ענין הדעת
20 (והרגשה) בהקב"ה עצמו תהי' רק לעתיד לבא, אך מכל
21 מקום נצטוינו גם בזמן הזה "ורעה אמונה" כנ"ל,
22 להמשיך את האמונה בבחינת הרגשה (וכמו שמבאר
23 בפרטיות יותר להלן פרק ד').

24 ומעתה יבאר כיצד אפשר להיות דבר כזה,
25 שהקב"ה בכבודו ובעצמו שהוא קדוש ומובדל מגדר
26 עולמות יהי' נרגש בנפש האדם:]

27 והמשכה זו להיות הגדלת האמונה הוא ע"י
28 תורה ומצוות, שעליהם נאמר נעשה אדם
29 בצלמנו כדמותנו, רמ"ח מצות הם רמ"ח אברין
30 דמלכא, בחינת אדם אדמה לעליון, שהם הן
31 רמ"ח המשכות מבחינת סובב כל עלמין.

32 כדי שיהי' גילוי אלקות בנפש, לא רק בבחינת
33 אמונה (שהיא "מרחוק") אלא באופן שיהי' נרגש
34 בנפש, "ורעה אמונה" - ה"ז ע"י קיום התורה
35 והמצוות, כי ע"י תורה ומצוות נמשך גילוי אלקות
36 בנפש האדם המקיים אותן.

37 וביאור הענין:

38 כתיב "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", היינו
39 שצלם ודמות האדם התחתון הוא בדומה כביכול
40 לצלם דמות הקב"ה (שלכן מצינו שיש מדריגה

41 אליו, וכבן קטן הקורא לאביו לבא אליו להיות עמו
42 בצוותא חדא".

43 ונמ"ח זו צדקה להחיות רוח שפלים, על ידי
44 אתערותא דלתתא אתערותא דלעילא להיות
45 המשכת טובב כל עלמין בבחינת ירידה
46 והשפלה להחיות רוח שפלים.

47 גמילות חסדים היא כענין הצדקה, שפעולתה
48 היא "להחיות רוח שפלים", ולפיכך הוי נתינת
49 צדקה "אתערותא דלתתא" שעל ידה נמשך אור אין
50 סוף ב"ה על האדם, דאע"פ שהוא ית' מצד עצמו
51 רם ונשא למעלה מגדר עולמות, ה"ה יורד ומשפיל
52 א"ע כביכול "להחיות רוח שפלים".

53 ועבודה זו קרבנות, בחינת רשפי אש שלמטה
54 ליכלל באש שלמעלה.

55 ו"עבודה" - זו קרבנות - ענינה "אשה ריח
56 ניחוח לה", שהיו מעלים את הקרבן ע"ג המזבח
57 ושם הי' עולה כליל באש המערכה, ובחז"ל אמרו
58 שהיו שני מיני אש, אש שירדה מלמעלה ואש
59 שלמטה (דאע"פ שירדה אש מלמעלה, מצוה
60 להביא מן ההדיט), ונמצא שבמזבח נכללו שני
61 מיני האש - אש שלמטה ואש שלמעלה - יחד.

62 וכן הוא ענין הקרבנות בעבודת האדם, שהאדם
63 צריך לעורר בלבו רשפי אש האהבה להקב"ה
64 בתשוקה וכלות הנפש, עד שיכלל באש שלמעלה.

65 וכן בתפלה שכנגד הקרבנות תקנו, ברוך שאמר
66 ופסוקי דזמרה, להגדיל מדורת האש האהבה
67 שממטה למעלה, באומרו ברוך שאמר והיה
68 העולם, דהיינו במאמר אחד ואח"כ נפרט ע"י
69 מ' מאמרות כו'.

70 וזהו גם ענין עבודת התפלה שכנגד קרבנות
71 תקנו, שכל מטרת התפלה היא לעורר רשפי אש
72 האהבה להקב"ה, שזהו תוכן פסוקי דזמרה שבהם
73 מתואר כיצד כל ענין בריאת העולם אינו תופס
74 מקום לגבי הקב"ה עצמו, דכל ענין הבריאה הוא
75 ע"י "ברוך שאמר" - אמירה אחת, וזהו ענין
76 "במאמר אחד יכול להבראות", וכמבואר הפירוש
77 בזה, שממאמר אחד נברא כללות ענין העולמות
78 והנבראים, והוא כמו ה"כלל" שבו כלולים כל
79 הפרטים בהעלם, וט' מאמרות שלאח"ז הם פירוט
80 ה"מאמר אחד" - ונמצא, שכל ענין הבריאה אינו
81 אלא "אמירה אחת" של הקב"ה.

1 להלן יבאר בפרטיות יותר, דזה שאמרנו שע"י
2 קיום המצוות נמשך אור אין סוף ב"ה בנפש האדם,
3 למרות שהוא יתברך מובדל לגמרי מגדר הנבראים -
4 אין זה רק מצד הנקודה הכללית שבכל המצוות כולן
5 (שהן רצון העליון ב"ה), אלא גם מצד הגדר הפרטי
6 שבכל אחד משלשת העמודים דתורה עבודה וגמילות
7 חסדים:]

8 ודרך כלל נחלקין הרמ"ח מצות לג' קוין, ימין
9 ושמאל ואמצע, והם תורה ועבודה וגמילות
10 חסדים.

11 תנן: על שלשה דברים העולם עומד, על
12 התורה, על העבודה (קרבנות), ותפלה במקום
13 קרבנות תקנו) ועל גמילות חסדים. והם כנגד ג'
14 "קוין" - ימין שמאל ואמצע.

15 פירוש: מבואר בספרי הקבלה, שעשר ספירות
16 העליונות נחלקות לשלשה "קוין" - ימין שמאל
17 ואמצע. בג' כוחות המוחין - חכמה היא בימין,
18 בינה בשמאל, ודעת - בקו האמצעי; וכן במדות:
19 חסד (ואהבה) - בקו הימין, גבורה (ויראה) - בקו
20 השמאל, ותפארת - בקו האמצעי (וכן - הנצח
21 בימין, ההוד בשמאל, והיסוד באמצע).

22 וכן כללות התורה ומצוותי' (היינו כל רמ"ח
23 מצוות-עשה) - הנכללות בג' העמודים דתורה
24 עבודה וגמילות חסדים - נחלקות לג' קוין אלו:
25 תורה היא בקו האמצעי, גמילות חסדים בקו הימין,
26 ועבודה בקו השמאל.

27 [ומעתה יבאר הטעם שכל א' משלשת עמודים -
28 תורה עבודה וגמילות חסדים - יש בכוחו להמשיך
29 גילוי אור אין סוף ב"ה הסובב כל עלמין:]

30 תורה הוא שמותיו של הקב"ה, קורא בתורה
31 הוא כמו שקורא בשם וכו'.

32 ידוע מאמר חז"ל שהתורה היא "שמותיו של
33 הקב"ה", ונמצא שמי שקורא (ולומד) תורה ה"ז
34 עד"מ כמו הקורא לחבירו בשמו, שע"ז חבירו
35 פונה אליו בכל עצמותו, וכך ע"י לימוד התורה
36 פונה הקב"ה בכל עצמותו כביכול אל האדם
37 הלומד תורה.

38 ולכן נקרא עסק התורה "בלשון קריאה, קורא
39 בתורה, פירוש שעל ידי עסק התורה קורא להקב"ה
40 לבוא אליו, כביכול כאדם הקורא לחבירו שיבא

- 21 ותקועה בלב ונפש האדם.
 22 וזהו הטעם שע"י "עבודה" נמשך גילוי אור
 23 אין סוף ב"ה על נפש האדם, כי "כמים הפנים
 24 לפנים כן לב האדם לאדם" כתיב, "פירוש, כמו
 25 שכדמות וצורת הפנים שהאדם מראה במים, כן
 26 נראה לו שם במים אותה צורה עצמה, ככה ממש
 27 לב האדם הנאמן באהבתו לאיש אחר, הרי האהבה
 28 זו מעוררת אהבה בלב חבירו אליו ג"כ להיות
 29 אוהבים נאמנים זה לזה בפרט כשרואה אהבת
 30 חבירו אליו".
- 31 וככה הוא בין הקב"ה לישראל עם קרובו,
 32 דכאשר בני"י מעוררים בלבם אהבה כרשפי אש אל
 33 הקב"ה, הרי זה מעורר כביכול אהבת הקב"ה
 34 לישראל, ונמשך ומתגלה להם בכל עצמותו.
 35 וכאשר נמשך גילוי אור אין סוף ב"ה בנפש
 36 האדם (ע"י תורה עבודה וגמ"ח) אזי אפשר לאדם
 37 להרגיש אור אין סוף ב"ה, וכך נקבעת האמונה
 38 בהקב"ה בלב האדם, בבחינת דעת והרגשה, עד
 39 שהוא כאילו רואה כו'.
- ד"ה וידעת היום פרק שלישי
- 1 ובן בהללויה כי נשגב שמו לבדו רק הודו גו'
 2 וירם קרן לעמו וגו' לבני ישראל עם קרובו וגו',
 3 וכיוצא בזה משאר פסוקים, שמהם נמשך רשפי
 4 אש והתלהמות הלב.
 5 וגם אח"כ אומרים "כי נשגב שמו לבדו (רק)
 6 הודו על ארץ ושמים", וכמשנת"ל הפירוש בזה,
 7 שרק "הוד" והארה מבחינת "שמו" מתפשט על
 8 השמים והארץ להחיותם ולקיימם.
 9 וזהו גם פירוש המשך הכתוב "הודו גו' וירם
 10 קרן לעמו", דאינו מובן מהי השייכות זה לזה
 11 שמפני שהודו על ארץ ושמים, לכך וירם קרן
 12 לעמו? אלא, שעל ידי ההתבוננות בבחינת "הודו"
 13 מתרומם קרן בני"י, ששרש נשמות ישראל הוא
 14 מבחינת סובב כל עלמין, ונמצא שלישראל עם
 15 קרובו נמשך הקב"ה בכל עצמותו ומהותו - "וירם
 16 קרן לעמו".
 17 וכאשר האדם מתבונן בזה יתעורר באהבה
 18 גדולה להקב"ה בהתלהבות ורשפי אש גדולים.
 19 ועי"ז כמים הפנים לפניו וגו', ממשיך למטה
 20 בחינת סובב כל עלמין, שתהי' אמונה זו קבועה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

- 16 החכמה כנ"ל אם לא על ידי צמצום ומק"פ בתחלה
 17 שאז נמשך ע"י בחי' קו כו' וד"ל (וכמו במשל דכח
 18 ההיולי הנ"ל הנה הגם שממנו נמצא כל מיני חכמות
 19 שלומד כנ"ל מ"מ מה שממציא איזה שכל וסברא
 20 בפרט ענין דבר חכמה זהו נמשך ע"י הלמוד והעיון
 21 מכח ומקור השכל שמאיר באותה שעה רק שזה עצמו
 22 לא היה ביכולתו כלל אם לא בחי' כח ההיולי שלו
 23 שהוא טוב ומסוגל לכשילמוד שיתחכם כו' וכ"ה בכח
 24 היולי דאומנו' כו' דמה שיכול אומנות בפרט זהו מצד
 25 הלמוד שלמד אומנו' זו וא"א לומר שמה שמצייר הכלי
 26 הוא נמשך מכח ההיולי מאחר שאינו בגדר וסוג
 27 מלאכה כו' רק אעפ"כ מה שיש ביכולתו ללמוד
 28 מלאכה אומנות זו הוא מכח ההיולי שהוא טוב ומסוגל
 29 לזה כו' עד שמציאות קיום האומנות הזאת הוא מכח
 30 ההיולי אבל לא גוף התהוות למוד האומנות כו' וד"ל):
- 1 (צ) והנמשל מכל זה יובן למעלה בבחי' סוכ"ע
 2 שמקיף לד' עולמות כו' ומאיר בכל
 3 ההשתלשלות מחכמ' ולמטה מטה אחרי התהוותם
 4 דוקא להיות מציאות היש שלהם הנקרא בחי' כלי
 5 דהיינו גם אחרי התהוות של בחי' אור החכמה למעלה
 6 שזהו כמו אור השכל שבאדם הנה מאיר בו מבחי'
 7 סובב להיות החכמה במציאות יש בכל פרט שבה
 8 שנקרא כלי המגביל לאור כנ"ל וכן לכל מציאות
 9 האורות שנמשכו מבחי' הקו מראשו לסופו בסוף עולם
 10 העשיה בכלן מאיר מבחי' סובב דוקא כמו כח ההיולי
 11 שממנו נמצאו כל הכחות והוא הנותן כח לכל בחי'
 12 ובחי' אחרי התהוותה כו' וד"ל אבל גוף התהוות
 13 החכמה ממקורה הוא נמשך דוקא מבחינת הקו והחוט
 14 ולא מבחינת סובב כי מבחי' סובב שלפני הקו א"א
 15 להיות שום התהוות דבר מה אפי' מהות דאור וכח

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

18 הליכות עולם לו, וכיחוד כלים דאצי' עם האורות,
 19 משא"כ בירידת העליון למטה כיון שהכלי לא נזדכך
 20 הזדככות עצומה כהנ"ל א"כ אף שעכ"ז נמשך בו
 21 גילוי אור העליון ממש כי הוא ית' כל יכול מ"מ אין
 22 הגילוי אור מתייחד כ"כ עם הכלי ע"ד איהו וחיוהי
 23 וגרמוהי חד כו', ויש מעלה ג"כ בירידת האור למטה
 24 כי כשיתגלה גילוי גדול כזה שיוכל להתגלות אור
 25 הסוכ"ע לגוף ממש מבלי הזדככות עצומה כ"כ שע"ד
 26 עליות העולמות צריך מקום שרש הגילוי להיות
 27 ממקום גבוה יותר בכדי שיוכל לבוא ולירד
 28 ולהשתלשל הגילוי למטה בגוף ממש, וא"כ גילוי
 29 סובב בממלא אז ההשגה שמשגיגין למטה נמשך שרשו
 30 ממקום גבוה יותר מן מה שמשגיגין בעליית ממלא
 31 לסובב כי אז א"צ להיות הגילוי ממקום גבוה כ"כ
 32 כמו שרש הגילוי שמלמעלה למטה, וכידוע שמה
 33 שמקור שורשו ממקום גבוה יותר יוכל לבוא
 34 ולהתגלות למטה יותר.

ערב שבועות תרס"ז

1 וזהו ג"כ כענין המחלוקת בפ"י ושמתי כדכור ח"א
 2 שוהם וח"א ישפה, דמיכאל שהוא מדת החסד
 3 בחר שוהם שהוא מדרגתו של יוסף הצדיק דהיינו
 4 שיהי' גילוי אלקות מלמעלה למטה והגם שלא ישתנו
 5 העולמות ממדריגתן כ"כ לפ"ע גילוי האור אעפ"י כ
 6 יהי' בהם הגילוי הגדול והעצום וכמ"ש ונגלה כבוד
 7 ה' וראו כל בשר כו', וגבריאל שמדתו גבורה בחר
 8 ישפה בחי' בנימין הצדיק דהיינו שיתעלו העולמות
 9 ויזדככו זיכוך ועילוי רב עד שיהי' בחי' כלי הראוי
 10 לקבל הגילוי העצום ההוא, ואמר הקב"ה להוי כדין
 11 וכדין שיתקיימו שני הבחי' ושיהי' שני המדריגות
 12 מלמעלה למטה ומלמטה למעלה, והיינו ג"כ פי'
 13 והתהלכתי בתוכם שני בחי' שבהולכים והוא כי יש
 14 מעלה בכל א' משני בחינות, כי הנה ע"י עליות
 15 העולמות שהתחתון מזדכך כ"כ הזדככות עצומה
 16 להיות כפי בחי' העליון הרי ע"ז נמצא מתאחד יותר
 17 עם גילוי האור ע"ד איהו וחיוהי חד ממש ע"ז נאמר

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

13 במ"ת כתי' וירד ה' על הר סיני הגם כי העולם לא
 14 נזדכך עדיין כלל, ונמצא כי יש מעלה בקיום תומ"צ
 15 שקיימו האבות על קיום המצות שלנו שהרי הם פעלו
 16 זה ע"י אתעדל"ת שלהם בהכנה במס"נ, משא"כ קיום
 17 המצות שאנו מקיימי' הנה מקיימי' המצות גם ע"פ
 18 כוונה הפשוטה, עד"מ בהנחת תפילין צריך לכוין
 19 לשעבד הלב והמוח, אבל אם מניח תפילין רק שיודע
 20 שצריך להניח טלית ותפילין ולהתפלל בהם, ועצם ענין
 21 התפלה היא כמ"ש ויפתוהו בפיהם ובלשונם יזכו לו
 22 ולבם לא נכון עמו (תילים ע"ח ל"ו ל"ז), וכן קיום
 23 המצות הוא כמ"ש ותהי יראתם אותי מצות אנשי'
 24 מלומדה.

בס"ד. ש"פ ויקרא פ' זכור. ל"ב.

זכור ג' עמלק

1 וא"כ לפ"ז צ"ל מהו השבח שאמר במד"ר אם
 2 עשיתם כך הרי אתם בנים של אברהם שנמשל
 3 לאפר מאחר שע"י התורה הרי זכינו לבחי' היותר גבוה
 4 ונעלה כו' וכשאומר הרי אתם בנים של אברהם ה"ז
 5 ירידה ממעלת ישראל ע"י קבלת התורה. אך הענין הוא
 6 דהנה מבואר במ"א שורש ההפרש בין מלמעלמ"ט
 7 למלמטלמ"ע, שמלמטלמ"ע כתי' מי יעלה בהר ה' נקי
 8 כפים ובר לבב כו' שחשיב שם הרבה דברי' עד כי יוכל
 9 לבוא לעלות בבחי' הר ה', אבל מלמעלמ"ט לא יש
 10 מונע כלל, וכמשל שני' שעומדי' זה בגובה ההר וזה
 11 בעמק שיש שני אופנים באופן יחודם כו' כמ"ש במ"א
 12 באורך שירידת העליון הוא בנקל יותר הרבה כו', ולכן

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

31 המדריגות כולם הן מאותו מקור, והסיבה שיש בהם
 32 מעלה ומטה, זה מחמת הצמצום. ככל שהצמצום
 33 וההסתר של האור הוא חזק יותר, הרי הוא בחינת מטה
 34 יותר, וכנזכר לעיל בתחילת הפרק שצריך להיות מיעוט
 35 בסוף המדריגה העליונה בכדי שיהיה נאצל המדריגה
 36 התחתונה, והיינו מה שהריחוק ממקור האור הוא סיבת
 37 המיעוט, - הנה לא זוהי הסיבה בלבד כי אם שהמדריגה
 38 התחתונה מפני שהיא בעצם תחתון במדריגה זהו סיבת
 39 מיעוט והעלם האור בו),
 40 ולפי זה - ההסבר שהוסבר לעיל שהסיבה ל"מעלה"
 41 ו"מטה" הוא הקירוב והריחוק מאור הקו - הוא
 42 שהמדריגה שהיא עליונה בעצם (מצד שרשה ומקורה)
 43 נאצלה בבחינת קירוב היינו בבחינת עליונו של הקו,
 44 והיא בבחינת ריבוי האור והגילוי, והמדריגה שהיא
 45 תחתונה בעצם נאצלה בבחינת ריחוק ובבחינת מיעוט
 46 והעלם בו)
 47 כלומר, לעיל הוסבר שהסיבה לחילוק בין המדריגות,
 48 היא באופן הקבלה מאור הקו, שהמדריגה העליונה
 49 מקבלת מהחלק העליון של הקו ולכן היא "מעלה" כי
 50 מקבלת הרבה אור, והמדריגה התחתונה מקבלת מהחלק
 51 התחתון של הקו, ולכן היא "מטה" כי מקבלת פחות
 52 אור, הנה על זה מבאר הרבי נ"ע שהסיבה להבדל זה
 53 גופא כינין שאותה מדריגה מקבלת מראשית הקו, הוא
 54 בגלל שהיא במדריגתה העצמית, גבוהה יותר, ולכן היא
 55 נאצלה בבחינת קירוב לעליונו של הקו. והמדריגה
 56 התחתונה היא תחתונה בעצם, ולכן היא נאצלה
 57 בתחתית הקו (ולא שזה שהיא תחתונה הוא בגלל
 58 שנאצלה בתחתית הקו).
 59 ועיין מה שיתבאר לקמן פרק מ"ד¹⁰). - שם מבאר על
 60 פי דברי הזוהר שלכל מידה יש "מדה גבול ותחום" -

1 בשורות דלהלן מבאר הרבי נ"ע, כי ההבדלים בספירות
 2 ובעולמות בין מעלה ומטה, אינם רק באופן גילוי האור,
 3 כמות האור שמתגלה בכל ספירה, אלא עיקר המעלה
 4 והמטה הוא בהבדלים איכותיים שישנן בין הספירות
 5 ובין העולמות, ומתוך אותם הבדלים איכותיים,
 6 משתלשל עניין ריבוי ומיעוט האור.
 7 אבל בעצם הענין דמעלה ומטה בעולמות וספירות -
 8 המושג האמיתי של מעלה ומטה אין זה בחינת המעלה
 9 רק מה שהמדריגה העליונה היא בבחינת ריבוי האור
 10 לגבי המדריגה התחתונה, אין זה עיקר ההבדל בין
 11 המעלה והמטה רק המעלה ומטה הוא בעצם מדריגתן
 12 - יש הבדלים עצמיים בין המעלה והמטה, מלבד כמות
 13 האור המאירה בו,
 14 שהעליון הוא למעלה במדריגתו בעצם מהתחתון, והוא
 15 גם כן בבחינת ריבוי אור באותה מעלה ומדריגה שהוא
 16 בו" - ה"מעלה" הוא שונה בעצם מדריגתו מהמטה,
 17 ונוסף לשוני העצמי שביניהם הרי יש בו גם את ריבוי
 18 האור.
 19 במאמר המוסגר מבאר, כי שני ההבדלים (בעצם
 20 המדרגה, ובריבוי האור) הרי הם תלויים זה בזה:
 21 (וסיבת הריבוי והמיעוט באור הוא גם כן מצד המעלה
 22 ומטה בעצם מדריגתן, - ריבוי האור תלוי במדריגת
 23 הספירה מצד עצמה דהספירה שהיא מעלה בעצם
 24 מדריגתה מאיר בה ריבוי האור (והאור הוא גם כן עליון
 25 במדריגה) - כלומר, גם האור המרובה שנמצא בספירה
 26 העליונה, אין זה רק ריבוי בכמות, אלא האור גופא הוא
 27 עליון יותר, באיכותו. וזו שהיא בבחינת מטה בעצם
 28 מצד מדריגתה היא בבחינת מיעוט האור בו"
 29 (והיינו דלא רק הצמצום בסדר ההשתלשלות הוא סיבת
 30 המיעוט וההעלם, - כלומר יכולנו לחשוב שבעצם

וההפסק שעי" הכלים. וכמ"ש בביאורי הזוהר אמאמר הזוהר דבמדבר
 דק"ן ע"ב במ"ש אתחם בתחומי שוהו מצד הכלים כו', והר"ע המיעוט
 שבהספירה עצמה שמתמעט אורה בהמדרי' תחתונות שבה בכדי שיהי'
 אצ"י הספי' שלמטה ממנה כו', דהגבלה הזאת הוא ע"י הכלים כו', להיות
 שהכלים כשם שמגבילים את האור להיות בבחי' מציאות דבר כמו"כ
 המדידה בהע"ס הוא ע"י הקו שמוודד אופני הגילויים בהע"ס ועושה בהם
 מעלה ומטה בבחי' ריבוי ומיעוט באור והגילוי כו', וכמו"כ בחי' המעלה
 ומטה בעצם מדריגתן שהחכ' תהי' באופן כך וכך ובינה באופן כך וכך כו'
 הכל הוא מן הקו. להיות שהקו בשרשו יש בחי' ע"ס שהן ע"ס הגזרות כו'.

10. וזה לשונו שם: ובוהו פ' פנחס דרנ"ז ע"ב אי' דכל ספי' אית
 לה שם ידיעא ומדה וגבול ותחום כו', ויש לומר דמדה הוא המדידה בעצם
 מהות ומדרי' הספי' שהחכ' היא במהות ומדרי' כו' והבינה במהות ומדרי'
 אחרת וכח"ג בכל הספי' מה שמתחלקים בעצם מדריגתן ז"ע מדה כו'. וכ"ו
 מפי' הרמב"ן על הס"י פ"א מ"ה מדתן עשר שאין להם סוף דכ' ואע"פ
 שהדברים יש להם שיעור ומדה והן עשר אותה מדה שיש להם אין לה סוף
 כו'. נראה דענין מדה הוא בעצם המהות שבוהו הן מתחלקים לעשר כו'.
 הנה כל מדה היא בבחי' א"ס כו' (והראב"ד ז"ל מפרש שם עיני הא"ס בעיני
 עשר כו'. ונראה שוהו מ"ש הרמב"ן ז"ל אח"כ כי המוטבע כו'). וענין גבול
 ותחום אי' בלקו"ת בהביאור דירד הגבול שהוא עיני א'; ויש לומר דגבול
 הוא ההגבלה באופן הגילוי אם בריבוי או במיעוט כו', ותחום הוא ההגבלה

5 שלמדנו לפני כן שהמעלה והמטה הוא בריבוי ומיעוט
6 האור ובקירבת המדרגה אל אור הקו, עם מה שהתחדש
7 בפרק זה, שזהו הברל בעצם מדרגתו.

1 שההבדלים בין הספירות, זה גם בעצם מדרגתו, וגם
2 בגילוי האור, וגם בשביל האצלת המדרגות הנמוכות
3 מהן.
4 עד כאן זה היה במאמר המוסגר, כיצד משתלב מה

שבת פרשת מטות מסעי תער"ב

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהרי"צ

ספר המאמרים – ה'תרפ"ט

27 היו אנשי סדום רעים אלו לאלו⁶³ מצד עצם טבעם
28 הרע, ואברהם ידע כל זה, ומפל-מקום ויגש אברהם
29 ויאמר האף תספה צדיק עם רשע⁶⁴, ואיתא במדרש
30 (במקומו⁶⁵): "אפי' שאתה מביא לעולמך, אתה מכלה
31 בו את הצדיקים ואת הרשעים", והינו דאברהם אבינו
32 עליו השלום מצד גדל הנדיבות שלו שהוא איש הטוב
33 והחסד בעצם, מצא גם באנשי סדום איזה ענינים
34 שבגללם יוכל לבקש רחמים עליהם, דהנה איש הטוב
35 והחסד הוא הפך לגמרי מאיש הרע, וכשם שהאיש הרע
36 הנה מצד עצם טבע הרע הנה הוא מוצא בכל דבר
37 ובכל אדם רק רע, וגם מי שהוא אדם פשוט הנה הוא
38 מצד עצם טבעו הרע מוצא בו ענין לא טוב, הנה כמו
39 כן הוא באיש הטוב בעצם, שהוא מוצא בכל דבר ובכל
40 אדם רק טוב, לזאת הנה אברהם אבינו עליו השלום
41 מצד עצם מדת טובו וחסדו חפץ למצא איזה ענינים
42 טובים גם באנשי סדום, ולהיותו שפל וענו בעצמו ספן
43 את עצמו בגופו בעדם להתפלל עליהם בשביל
44 להצילם, וזהו ויגש אברהם ויאמר⁶⁶, ופרש רש"י⁶⁶:
45 "מצוינו הגשה למלחמה – ויגש יאב⁶⁷, הגשה לפיוס
46 – ויגש אליו יהודא⁶⁸, והגשה לתפלה – ויגש אלזהו
47 הנביא⁶⁹, ולכל אלה נכנס אברהם, לדבר קשות ולפיוס
48 ולתפלה", דכל זה לפי שהיה נדיב בגופו והיה נדיב
49 בנפשו, דאברהם אבינו למד ברבים להפיר את מי
50 שאמר והיה העולם⁷⁰, וכמו שכתוב⁷¹ "ואת הנפש אשר
51 עשו בחרן", ותרגם "נית נפשתיא דשעבידו לאורייתא",
52 וזהו "ואת הנפש אשר עשו", ופרש רש"י "שהכניסן

1 (ה) ויבאור הענין, דהנה כתיב⁶² "מכרף רעהו בקול
2 גדול בפקר השפים, קללה תחשב לו"
3 (אזתה ברכה – קללה היא לו לחברו, רש"י ערכין טז, עמוד
4 א), דמתוך שכתו בא לספר בגנותו של זולתו, ובפרט
5 דעקר ענין השבח שמשבחים הוא בשביל הגנות
6 שמונים אותו אחר כך, וכמו שאנו רואים בכמה בני
7 אדם האוהבים לדבר אודות זולתם לספר בעשרו וכו',
8 הנה לכד זה שעוסק בדברים בטלים, הנה בא לספר
9 בגנותו של חברו, וישנם כאלו אשר זה דרכם פסל למו
10 להרבות דברים להזיק לחברו בכונה, והוא מצד טבע
11 הרע שבנפשו, דכל הרע הנ"ל והנה, אינו אלא לזולתו,
12 אבל לגופו ובשרו הוא טוב ואוהב את עצמו במאד,
13 והגם שהוא קמץ וכילי, הנה כל זה הוא רק בהנוגע
14 אל הזולת, ואפלו בני ביתו פנ"ל, אבל לעצמו הוא
15 טוב, וגם לפעמים הולך בשרירות לבו בעניני עיון
16 ותענוג, דלא מיבעי' באכילה ושתייה שאינו מקמץ
17 בשביל עצמו כלל, אלא אפלו גם בדברים המותרים
18 לגמרי, ובפרט באשר יקרה לו איזה חלי או שאר
19 יסורים, אז הוא מרבה בהוצאות גדולות פאחד הפזרנים
20 הגדולים, ותובע ודורש אשר גם אחרים ישתדלו
21 בטובתו, וככה טחו עיני מראות את כל העולות אשר
22 עשה כל ימיו והיסורים אשר גרם לבני אדם, עד כי
23 מטעה את עצמו לחשב כי מגיע לו שאחרים ישתדלו
24 לטובתו, והוא מפני שאהבתו לעצמו מכסה בעיני עצמו
25 על עצמו. וכל זה הוא רק לעצמו, צו זך איז ער גוטה,
26 אבל בהנוגע להזולת הוא איש רע וקשה בכרזל, וכן

(67) דברי הימים א יט, יד.

(68) ר"פ ויגש.

(69) מלכים א יח, כא.

(70) ראה לעיל פרק ד. וש"נ.

(71) לך לך יב, ה.

(62) משלי כו, יד.

(63) ראה לעיל פרק ה. וש"נ.

(64) וירא יח, כג.

(65) ב"ר פמ"ט, ח.

(66) עה"פ. מתנחומא באבער וירא טז.

12 מְכַסֶּה וְנֶעְלָם, דְּזוּהוּ מַה שְּׁפָלְלוּת הַתְּהוּוּת הָעוֹלָם
13 הַגִּשְׁמִי נִקְרָא "טֹבֵעַ", וּבִלְשׁוֹן הָעוֹלָם נֹאטוּר, דְּהַטֹּבֵעַ
14 הוּא רַק מְכַסֶּה עַל הָאוּר הָאֱלֵקִי, אָבֵל הָעֶקֶר הוּא
15 אֱלֵקוּת.
16 קִצּוּר. "מְבַרְךָ רַעְהוּ בְּקוֹל גְּדוֹל", בְּרַכְתּוֹ קָלְלָהּ, הֵן אֵל
17 הַמְדַבְּרִים בְּעֶשְׂרוֹ וּפְרַנְסְתּוֹ שֶׁל זוֹלָתוֹ, אָבֵל
18 לְעֶצְמוֹ הוּא טוֹב וְאִינוּ מְקַמֵּץ כָּלֵל. "וַיִּגֶשׁ אַבְרָהָם"
19 לְהַתְּפַלֵּל עַל אֲנָשֵׁי סְדוֹם, אֵף כִּי יָדַע כִּי הֵם רָעִים
20 וְחֻטְאִים, לְפִי שְׂאִישׁ טוֹב הוּא מוֹצֵא טוֹב בְּכָל אָדָם,
21 וְהִיָּה נְדִיב בְּנַפְשׁוֹ שֶׁהַסְּבִיר לְפָל דְּטֹבֵעַ עֶצְמוֹ הוּא
22 אֱלֵקוּת.

ליל ד', ט"ו כסלו ותרפ"ט, בסעודת שלייער וארמעט.

1 תחת פנפי השכינה⁷², על ידי זה שלמדך דעת⁷³
2 והסבירם להכיר את האמת הטבע עצמו הוא אלקות,
3 וזהו דכתיב⁷⁴ "ויטע אשל כו' ויקרא שם בשם הוי'
4 א-ל עולם", דעולם ואלקות הוא אחד⁷⁵, דהעולם הוא
5 טבע, אבל האמת הוא הטבע עצמו הוא אלקות⁷⁶,
6 וזהו⁷⁷ "ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם", דהוי' ואלקים
7 פלא חד⁷⁸, דהוי' הוא גלוי, ואלקים בגימטריא
8 הטבע⁷⁹, שהוא מה שהאור האלקי הוא מסתר, כמו
9 דבר הנטבע במים שהמים מכסים עליו מפל צד ופנה,
10 הרי הדבר הוא ישנו במציאותו ממש אלא שהוא
11 מכסה, בן הוא בהאור האלקי שבעולם ומלואו שהוא

(72) עכ"ל רש"י.

(73) ראה רמב"ם הל' ע"ז פ"א ה"ג.

(74) וירא כא, לג. ודרשו חז"ל (סוטה י, א): אל תקרא ויקרא
אלא ויקריא, מלמד שהקריא אברהם אבינו שמו של הקב"ה כפי
כל עובר ושב.

(75) ראה לקו"ת תבוא מב, ד. מג, ג. אוה"ת שם ע' תתשט
ואילך. סה"מ תרע"ח ע' סו. המשך תער"ב ח"א ע' רנו ואילך.
וראה מקומות שצויינו בהערה 75.

(76) ראה גם ד"ה שובה תר"ץ פ"ב ואילך (סה"מ תר"ץ. סה"מ

ח. השמות הוי' ואלקים - הכל אחד.

לקוטי דיבורים

19 קהלת לענינגראד תשלח תלגרמה או מכתב ערוך
20 בסגנון זה, הלכנו תיכף אל היושב ראש והוא קיבל
21 אותנו ברוב עונג... ובחיצוניותו הראה לנו את רוב
22 השתתפותו בצערינו, ויען ויאמר כי מראש הי' לנו
23 לשער ולחכות על מאסרו, אחרי כל בכל עת עבודת
24 רבינו שליט"א לטובת הכלל בלי רשיון מהממשלה
25 ידע הוא היו"ר כי רעה נגד פניו חו"ש, ולפיכך
26 משתדל הוא עתה אשר לכל קהלה וקהלה יהי' רשיון
27 על כל עבודתם הכללי, ובשביל זה ראה את ההכרח
28 בהכנסי' דתית כללית, ועתה הלא בעיניכם תראו
29 נחיצותה והכרח, ועוד הרבה דברים בהנוגע
30 להכנסי' כללית דיבר אתנו, גם השתדל להרגיע
31 ולהשקט את רוחינו כי אין סכנה בדבר, וכי עונשו
32 יהי' להיגרש על שלשה שנים לסיביר אבל לא אחד
33 אנחנו כולנו ידענו כי אין תוכו כבדו, ובאותה שעה
34 שהוא משתתף בצערינו לפנינו, ברור הי' אצלינו כי
35 הרבה יותר השתדל במאסרו... בהפסק דין אשר
36 אומר בראש, בזה, אמת האמת, ובכלל הסתכלתי

1 ביום הראשון למאסרו הוחלט אשר חתנו הרש"ג
2 שליט"א יסע למסוקוע ולהשתדל שם ע"י הקהלה
3 דשם, ואנחנו פשפשונו מכירים להיו"ר דגפא"ו בל"ג.
4 כל ההשתדלות שלנו בימים הראשונים, הי' רק
5 להודיע בבירור, העוד יוסף חי? ולידע בבירור אי'
6 מקום כבודו? ואם נמסר לו התפילין? ולרוב צערנו
7 ודאבוננו נודענו רק ביום עש"ק יום השלישי למאסרו,
8 אחרי אשר קבלו בביהמא"ס אוכל למסור לרבינו
9 שליט"א אשר ע"פ חוק מקבלים מקרובי האסורים
10 רק פעם בשבוע, בכל יום הששי לשבוע, ומסימן זה
11 אשר נמסר האוכל ומחתימתו על הקבלה, היתה
12 שמחה גדולה עד מאוד.

13 ממאסקווע מסרו לנו ע"י התלפון אשר הקהלות
14 הגדולות דכל המדינה כמו מאסקווע, מינסק, חרקוב,
15 שלחו תלגרמות בשם כל ישראל לקאלינין אשר
16 מבקשים ליתן לרבינו שליט"א חופש, וכי ערבים הם
17 בעדו אשר אין בו שום חטא ועון נגד הממשלה
18 "אפאליטיטשנע" "הוגו" ומייעצים אותנו אשר גם

22 שישתדל שיקבל את הדעפאטאציא, כי מנהג הגפא"ו
 23 לא להניח לשום בן אדם יהיה מי שיהיה לגשת גם
 24 קרוב לפתחם, ובשלוש אלה השאלות, אומר כל אחד
 25 מהנאספים את דעתו וסברתו, חלקי הבונה וחלקי
 26 הסותר, הצעת ה' לעסמאהן היתה לא לילך עד אשר
 27 יתברר הדבר בבירור גמור סיבתו וטעמו של המאסר,
 28 כי אפשר חטא נעלם יש בו, אשר אז אינה לפי כבודה
 29 של הקהלה הנכבדה להצדיקו ולערוב עבורו... היו"ר
 30 בערמתו אמר כי יש לו מכירים אשר על ידם יודע
 31 את חטאו, מחר או בעוד יומיים, ועל ידם יפעול כי
 32 יקבל היו"ר דגפא"ו את הדעפאטאציא, והמהירות
 33 בזה אך למותר, ולהצעה זאת הסכימו הנותרים
 34 מצדם, ואנחנו הפצרנו אותם עד בוש לא לאחר ולא
 35 לעכב רק למחר ולילך לא יאחר מיום ג', וכי
 36 הראב"ד יבוא... ערב ללון ויכין את עצמו ליום
 37 השלישי ועוד מי ההולכים? הוחלט אשר שלושה
 38 מהם הראב"ד ה' לעסמאן והיו"ר, ומצינו חתנו של
 39 רבינו שליט"א ולא יותר, ובזה נפרדנו מאתם. סוף
 40 דבר כי ערמתו של היו"ר עמדה לו שאמר אשר ע"י
 41 מכיריו לא נודע לו כלל, ונדחה הדבר, לא הלכו כי
 42 לא רצו לילך.

מכתב (ב) רא"ח אלטהויו

1 בפניו הצוהבות וראיתי כי אף אם לבושו לפנינו דוקא
 2 אבל בתוכו נאפד נקמה... ומלא שמחה אשר נתפטר
 3 ממנגדו, ומעתה יעשה מה שלבו חפץ, וע"ד הנייר
 4 אשר דורשים אנחנו מאתו? השיב אותנו כי מוכרח
 5 הוא לאסוף אסיפה קטנה באלו הימים וכי בטח לא
 6 יהי' עיכוב מצדו וכן מצידם, וכן הי' כי קבלנו אותו,
 7 ואני בעצמי שלחתי ביום ש"ק אחד להגפא"ו דל"ג
 8 והעתקה למאסקווע.
 9 אחרי נתעוררה הצעה כי מהקהלה דל"ג עם
 10 הראב"ד הרד"ט שי' בראשם ילכו דיעלעגאציא
 11 להיו"ר דגפא"ו, לבקשו פא"פ על חופש רבינו
 12 שליט"א בערבות אשר יקבלו הם עליהם וע"ד הצעה
 13 זאת היתה אסיפה בנאות דשא... דיטסקא... בבית
 14 הראב"ד שי' מאתנו הי' חתנו של רבינו שליט"א
 15 הרש"ג והאברך הרמ"מ שי' שניאורסאהן ואני,
 16 ומצדם הי' הראב"ד, היו"ר, גורוויץ, ה' לעסמאהן, ה'
 17 גינזבורג. הקבלת פנים, הכיבוד לכיבוד האורחים
 18 הנכבדים השיבה בעת האסיפה הכל היה ברוב ערך
 19 וכבוד... החילופי דברים ודו"ד בין הנאספים
 20 העיקרים אלו הם: הא' אם לילך בכלל? הב' מי ומי
 21 ההולכים? הג' לפשפש איזה מכיר להיו"ר דגפא"ו

אגרות קודש

ב"ה ג' י"ט תמוז, רפ"ג,
 ראסטוב דאן

כבוד הרב הנכבד והנעלה, המחבב דברי
 ראשונים, והמייקר ארחות אבות
 הלאום, מוהר"ר חיים שי' בלאך

1 שלום וברכה

2 במענה על מכתב כבודו מיי"ט סיון העבר, המבאר גודל
 3 התוכן ללקוט שושנים בכרם ישראל, ובהם יראה במופת
 4 חי, "הישראל בגולה מורדף ומעונה, ועם זה מחזיק
 5 בתומו, בתורת השם ובמצוותיו ית', וככובי שמים
 6 מעלותיהם ומדותיהם של ישראל מאירים, האמונה,
 7 התוקף, הצניעות, הסבלנות, הרחמנות, הביישנות,
 8 הגמילות חסדים, עוד ועוד".
 9 כבודו, בעזרתו ית' לקח טורח זה על עצמו, לאסוף,

10 לסדר, לבאר (כמובן בהנוגע לדברי הימים והדומה, ולא
 11 בהנוגע לעצם השאלה, הן בפירוש, או בהלכה) ולהבליט
 12 דבר זה על אופנו, טוב ונכון הדבר במאד. אמנם עבודה
 13 רבת הערך הלזו דורשת עיון רב, תעצומות גדולה, וזהירות
 14 מתונה, כי הן הנה אבני קדש, הקשה לקנותן ככלי זהב,
 15 ונוח חלילה לאבדן ככלי זכוכית, וכאמרם ז"ל (ירושלמי
 16 שקלים פ"ב ה"ז) האומר שמועה בשם אומרו יראה בעל
 17 שמועה כאלו עומד נגדו.
 18 ובדבר הסכמה, הנה דברי הראשונים ז"ל אינם
 19 צריכים הסכמה, כמובן לכל, ובדבר שנצרך הסכמה, הנה
 20 אנכי הנני מתרחק מזה עד קצה האחרון.
 21 והאל הטוב יהי' בעזר כבודו, אשר יוכל מלאות חפץ
 22 לבבו הטובה, להקים את הספר הילקוט המיועד, ויהי
 23 בכלל מזכי הרבים.

אג"ק מוהרריי"צ נרך יד

פרשת חיי שרה

כג « ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה: » ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ פנען ויבא אברהם לספר לשרה ולביתה: » ויקם אברהם מעל פניו מתו וידבר אל בני-חת לאמר: » גרותי-אשכב אנכי עמכם תנו לי אחות-קבר עמכם ואקברה מתו מלפני: » ויענו בני-חת את-אברהם לאמר לו: » שמענו ׀ אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו במבחר קברינו קבר את-מתך איש ממונו את-קברו לא-יכלה ממוך מקבר מתך: » ויקם אברהם וישתחו לעם-הארץ לבני-חת: (ט)
 ׀ וידבר אתם לאמר אם-יש את-נפשכם לקבר את-מתי מלפני שמעוני ופגעו לי בעפרון כך צחר: ׀ ויתן לי את-מערת המכפלה אשר-לו אשר בקצה שדה בכסף מלא יתננה לי בתוככם לאחות-קבר: ׀ ועפרון ישב בתוך בני-חת ויען עפרון החתי את-אברהם באזני בני-חת לכל באי שער-עירו לאמר: ׀ לא-אדני שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר-בו לך נתתיה לעיני בני-עמי נתתיה לך קבר מתך: ׀ וישתחו אברהם לפני עם-הארץ: (ישראל)
 ׀ וידבר אל-עפרון באזני עם-הארץ לאמר אך אם-אתה לו שמעני נתתי כסף השדה קח ממוני ואקברה את-מתי שמה: ׀ ויען עפרון את-אברהם לאמר לו: ׀ אדני שמעני ארץ ארבע מאת שקל-כסף בני ובינד מה-הוא ואת-מתך קבר: ׀ וישמע אברהם אל-עפרון וישקל אברהם לעפרן את-הכסף אשר דבר באזני בני-חת ארבע מאות שקל כסף עבר לפחר: »

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוסי שיחות ה עמ' 110)

את מערת המכפלה (כג, ט)

איתא בזהר, ש' המכפלה" היינו ה' כפולה, שתי האותיות ה' שבשם חיי. ויש לשאל, מה הקשר בין פרוש זה למערה

כפשוטה. ויש לומר, דהנה הנשמה למעלה היא בדרגת צדיק, ועל ידי וידתה למטה היא מגיעה לדרגת בעל תשובה, ועם סיום עבודתה והסתלקותה מן הגוף היא מגיעה לשלמות התשובה. ובתשובה, תשוב ה', הרי ישנה ה' כפולה: תשובה תפאה, תשוב ה' תפאה; תשובה עלאה, תשוב ה' עלאה.

שני ׀ ויקם ׀ שדה עפרון אשר במכפלה אשר לפני ממרא השדה והמערה אשר-בו וכל-העין אשר בשדה אשר בכל-גבלו סביב: ׀ לאברהם למקנה לעיני בני-חת בכל באי שער-עירו: ׀ ואחרי-כן קבר אברהם את-שרה אשתו אל-מערת שדה המכפלה על-פני ממרא הוא חברון בארץ פנען: ׀ ויקם השדה והמערה אשר-בו לאברהם לאחות-קבר מאת בני-חת: ׀ כד ׀ ואברהם זקן בא בימים ויהוה ברך את-אברהם בכל: ׀ ויאמר אברהם אל-עבדו זקן ביתו המשל בכל-אשר-לו שים נא ירך תחת ירכי: ׀ ואשבעך ביהוה אלהי השמים ואלהי הארץ אשר לא-תקח אשה לבני מבנות הפנעני אשר אנכי וישב בקרבו: ׀ כי אל-ארצי ואל-מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק: ׀ ויאמר אליו העבד אולי לא-תאבה האשה ללכת אחרי אל-הארץ הזאת ההשב אשוב את-בנד אל-הארץ אשר-יצאת משם: ׀ ויאמר אליו אברהם השמר לך פן תשוב את-בני שמה: ׀ יהוה ׀ אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי ומארץ מולדתי ואשר דבר-לי ואשר נשבע-לי לאמר לזרעך אתן את-הארץ הזאת הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני משם: ׀ ואם-לא תאבה האשה ללכת אחריך ונקית משבעתי זאת רק את-בני לא תשב שמה: ׀ וישם העבד את-ידו תחת ירך אברהם אדניו וישבע לו על-הדבר הזה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 68)

ואברהם זקן בא בימים (כד, א)

הזהר מפרש שאברהם עבד עבודתו במשך כל ימי חייו, עד שכל ימיו היו "יומין שלימין". ויש להבין, הרי אברהם הפיר את בוראו בגיל שלש, ואם כן חסרו לו שלש שנים. ויש לומר, דהנה הפרה זו היתה תוצאה של תקירה ודרישה שעשה בשנים שלפני זה, ובלשון הרמב"ם: התחיל לשוטט בדעתו. . עד שהשיג את דרך האמת. ומכיון שאותן שנים היו בגדר הנגה והכשרה להפכת בוראו, שיף לומר גם עליהן שהיו "יומין שלימין".

זהב כקע משקלו ושני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם: כ ויאמר בתמי את הגדי נא לי היש בית אביד מקום לנו ללון: כ ויתאמר אליו בת בתואל אנכי בן מלכה אשר ילדה לנחור: כ ויתאמר אליו גם תבן גם מספוא רב עמנו גם מקום ללון: כ ויקד האישי וישתחו ליהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 97)

וכל טוב אדוניו בידו (כד, ז)

שטר מתנה כתב ליצחק על כל אשר לו (רש"י)

יצחק הנה בארץ ישראל, מקום הקדשה, והוא עצמו היה "עולה תמימה", ואלו רבקה היתה בחוץ לארץ, בביתם של בתואל ולבן. הנשואין שלהם מבטאים אפוא חבור שני קצוות: רוחניות וגשמיות, נשמה וגוף. וחבור זה הוא תכלית בריאת העולם - השפנת קדשה אלקית בארץ והפיכתה לקלי להשראת אור ה'. לכן נתן אברהם ליצחק את כל רכושו, היינו שהשקיע בנשואין אלו את כל-כלו, את כל מהותו.

שלישי ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו וילך וכל טוב אדניו בידו ויקם וילך אל ארם נהרים אל עיר נחור: כ ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים לעת ערב לעת צאת השאבת: כ ויאמר | יהוה אלהי אדני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם: כ הנה אנכי נצב על עין המים ובנות אנשי העיר יצאת לשאב מים: ד והיה כתיב הנער קרי הנערה אשר אמר אליה הטינא כדף ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אתה הכחת לעבדך ליצחק ובה אדע פיעשית חסד עם אדני: כ ויהי הוא מרם פלה לדבר והנה רבקה יצאת אשר ילדה לבתואל בן מלכה אשת נחור אחי אברהם וכדה על שכמה: כ כתיב והנער קרי והנערה טבת מראה מאד בתולה ואיש לא ידעה ותדר העינה ותמלא כדה ותעל: כ וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמליני נא מעט מים מברך: כ ויתאמר שתה אדני ותמהר ותדר כדה על ידה ותשקה: כ ותכל להשקתו ויתאמר גם לגמליך אשאב עד אם יכלו לשפת: כ ותמהר ותער כדה אל השקת ותרץ עוד אל הבאר לשאב ותשאב לכל גמליו: כ והאיש משתאה לה מחריש לדעת ההצליח יהוה דרכו אם לא: כ ויהי כאשר פלו הגמלים לשותות ויקח האיש גם

רביעי כ ויאמר ברוך יהוה אלהי אדני אברהם אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדני אנכי בדרך נתני יהוה בית אחי אדני: כ ותרץ כתיב הנער קרי הנערה ותגד לבית אמה בדרים האלה: כ ולרבקה אח ושמו לבן וירץ לבן אל האיש החוצה אל העין: כ ויהי | בראת את הגזם ואת הצמידים על ידי אחתו וכשמעו את דברי רבקה אחתו לאמר פה דבר אלי האיש ויבא אל האיש והנה עמד על הגמלים על העין: כ ויאמר בוא ברוך יהוה למה תעמד בחוץ ואנכי פניתי הפית ומקום לגמלים: כ ויבא האיש הפיתה ויפתח הגמלים ויתן תבן ומספוא לגמלים ומים לרחץ רגליו ורגלי האנשים אשר אתו: כ כתיב וישם קרי וישם לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם דברתי דברי ויאמר דבר: כ ויאמר עבד אברהם אנכי: כ ויהוה ברך את אדני מאד ויגדל ויתן לו צאן ובער וכסף וזהב ועבדו ושפחת וגמלים

כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: ^ב וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עֶבֶד
אֲבָרְהָם אֶת־דִּבְרֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֶרְצָה לַיהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות כ עמ' 330)

וְאָבֹא הַיּוֹם (כד, מב)

יָפָה שִׁיחָתָן שֶׁל עֶבְדֵי אֲבוֹת לִפְנֵי הַמָּקוֹם (רש"י)

שיחה זו עסקה בדברים פשוטים ונאמרה לאנשים פשוטים (בתואל ולבן), אבל נאמרה בשליחותו של אברהם, וכפי שפתח אליעזר את דבריו: "עבד אברהם אנכי". יש כאן רמז, אם כן, לעבודה של עסוק בעניני חלין, "שיחה" לשם שמים. ויפה כחה של "שיחה" זו, כי על-ידה פועלים שגם הקב"ה "ישח" ויהיה את העולם, "הוא שח ויהי". וכמבאר בחסידות, שגריאת העולם נחשבת "שיחת חלין" אצל הקב"ה, משום שהעולם הוא אין ואפס לגבי ה'.

חמישי ^ב וַיֹּצֵא הָעֶבֶד פְּלִי־כֶסֶף וְכֹלֵי זָהָב וּבְגָדִים
וַיִּתֵּן לְרַבְקָה וּמְגִדָּתָה נָתַן לְאִחִיהָ וּלְאִמָּהּ:
^ג וַיֵּאבְדּוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עִמּוֹ וַיְלִינוּ
וַיִּקְוּמוּ בַּבֶּקֶר וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי לְאֹדְנִי: ^ד וַיֹּאמֶר
אִחִיהָ וְאִמָּהּ תֵּשֵׁב כְּתִיב הִנֵּנִי קְרִי הִנְעִרָה אֶתְנֹו
יָמִים אֹו עֲשׂוֹר אַחַר תִּלְדֶּךָ: ^ה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
אֶל־תֵּאָחֲרוּ אֹתִי וַיְהִי הַצְּלִיחַ דְּרָפִי שְׁלַחֹנִי
וְאֶלְכָה לְאֹדְנִי: ^ו וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא כְּתִיב לִנְעֹר
קְרִי לִנְעִרָה וְנִשְׁאַלָה אֶת־פִּיהָ: ^ז וַיִּקְרָאוּ לְרַבְקָה
וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ תִּתְּלָכִי עִם־הָאִישׁ הַזֶּה וְתֹאמְרִי
אֵלָיו: ^ח וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־רַבְקָה אִחֹתָם וְאֶת־מִנְקַתָּהּ
וְאֶת־עֶבֶד אֲבָרְהָם וְאֶת־אֲנָשָׁיו: ^ט וַיְבָרְכוּ אֶת־
רַבְקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחֲתֵנוּ אֵת הַיּוֹם לְאֶלְפֵי רַבְקָה
וַיִּירָשׁ זְרַעֲךָ אֶת שְׂעֵר שְׁנָאוֹ: ^י וְתָקַם רַבְקָה
וְנִעְרָתֶיהָ וְתִרְפַּנְנָה עַל־הַגְּמָלִים וּתִלְכְּנָה אַחֲרֵי
הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת־רַבְקָה וַיִּלְדֶּךָ: ^{יא} וַיִּצְחַק
כֹּא מְבֹאֵא בְּאֵר לְחֵי רֹאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ
הַנָּגֶב: ^{יב} וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ בְּשָׂדֵה לִפְנֵי עָרֵב
וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה גְמָלִים בָּאִים: ^{יג} וְתִשָּׂא
רַבְקָה אֶת־עֵינֶיהָ וְתִרָא אֶת־יִצְחָק וּתִפֹּל מֵעַל
הַגְּמָל: ^{יד} וְתֹאמֶר אֶל־הָעֶבֶד מִי־הָאִישׁ הַלֵּוֹה
הַהַלֵּךְ בְּשָׂדֵה לְקִרְאֹתֵנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֹדְנִי

וְחַמְרִים: ^א וְתִלְדֶּךָ שָׂרָה אִשְׁתִּי אֹדְנִי בֵן לְאֹדְנִי
אַחֲרֵי זְקִנְתָּה וַיִּתֵּן־לוֹ אֶת־פְּלִיאָשֶׁר־לוֹ:
^ב וַיִּשְׁבַּעֵנִי אֹדְנִי לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבְנִי
מִבְּנוֹת הַבְּנֵי־עַנִי אֲשֶׁר אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּאֶרְצוֹ: ^ג לֹא־אִם־
לֹא אֶל־בְּיַת־אָבִי תִלְדֶּךָ וְאֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְלִקְחַתָּ
אִשָּׁה לְבְנִי: ^ד וַאֲמַר אֶל־אֹדְנִי אֵלֶי לֹא־תִלְדֶּךָ
הָאִשָּׁה אַחֲרָי: ^ה וַיֹּאמֶר אֵלֶי יְהוָה אֲשֶׁר־
הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנָיו יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ אֵתְךָ וְהִצְלִיחַ
דְּרָפְךָ וְלִקְחַתָּ אִשָּׁה לְבְנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית
אָבִי: ^ו אֹו תִנְקַח מֵאֵלְתִי כִי תְבֹא אֶל־מִשְׁפַּחְתִּי
וְאִם־לֹא יִתְּנֶנּוּ לְךָ וְהָיִיתָ נָקִי מֵאֵלְתִי: ^ז וְאָבֹא
הַיּוֹם אֶל־הָעַיִן וַאֲמַר יְהוָה אֱלֹהֵי אֹדְנִי אֲבָרְהָם
אִם־יִשְׁדֶּךָ־נָא מִצְּלִיחַ דְּרָפִי אֲשֶׁר אֲנֹכִי הִלְכֶךָ
עָלֶיהָ: ^ח הִנֵּה אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־עַיִן הַמָּוִם וְהִיָּה
הָעֲלֻמָּה הַיְצִיאת לְשֹׂאֵב וְאִמְרַתִּי אֵלֶיהָ הַשְּׁקִינִי
נָא מְעַמְמִים מִכֶּדֶךָ: ^ט וַאֲמָרָה אֵלֶי גַם־אֲתָה
שְׂתֵה וְגַם לְגַמְלֶיךָ אֲשֹׂאֵב הוּא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־
הִכִּיחַ יְהוָה לְבֶן־אֹדְנִי: ^י אֲנִי טָרַם אֶכְלָה לְדַבֵּר
אֶל־לְפִי וְהִנֵּה רַבְקָה יִצֵּאת וְכִדָּה עַל־שִׁכְמָהּ
וְתִרְדֶּה הָעַיִנָּה וְתִשָּׂאֵב וַאֲמַר אֵלֶיהָ הַשְּׁקִינִי נָא:
^{יא} וְתִמְחֹר וְתִתְּרַד כִּדָּה מֵעָלֶיהָ וְתֹאמֶר שְׂתֵה
וְגַם־גַּמְלֶיךָ אֲשָׁקָה וְאִשְׁתִּי וְגַם הַגְּמָלִים
הַשְּׁקִתָּה: ^{יב} וְאֲשָׂאֵל אֹתָהּ וַאֲמַר בְּתִמִּי אֵתְךָ
וְתֹאמֶר בְּתִבְתּוֹאֵל כִּי־נִחֹר אֲשֶׁר יִלְדֶה־לוֹ
מִלְכָּה וְאֲשֶׁם הַנּוֹם עַל־אִפָּהּ וְהַצְּמִידִים עַל־
יָדֶיהָ: ^{יג} וַאֲקַד וְאִשְׁתַּחֲוָה לַיהוָה וְאֶבְרַךְ אֶת־
יְהוָה אֱלֹהֵי אֹדְנִי אֲבָרְהָם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּדֶרֶךְ
אֵמֶת לִקְחַת אֶת־בֵּת־אֹחִי אֹדְנִי לְבְנֹו: ^{יד} וְעַתָּה
אִם־יִשְׁכֶּם עֲשִׂים חֶסֶד וְאֵמֶת אֶת־אֹדְנִי הַגִּידוּ לִי
וְאִם־לֹא הַגִּידוּ לִי וְאִפְנֵה עַל־יָמִין אֹו עַל־
שְׂמֹאל: ^{טו} וַיַּעַן לְבֶן וּבְתוֹאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי־הוּא יֵצֵא
הַדָּבָר לֹא נֹכַח דְּבַר אֵלֶיךָ רַע אֹו־טוֹב: ^{טז} הִנֵּה־
רַבְקָה לִפְנֶיךָ קַח וְלֶךָ וְתֵהִי אִשָּׁה לְבֶן־אֹדְנֶיךָ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 149)

ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו (כה, ט)
מבאן שעשה ישמעאל תשובה והוליד את יצחק לפניו (רש"י)

עקר חטאו של ישמעאל היה טענתו שהוא הבכור ונטל פי שנים; הוא לא הפיר באמת, שהוא בן השפחה בלבד, שאיננו יורש, והיורש האמתי הוא יצחק, בן הגבירה. לכן רומזת התורה על תורתו בתשובה דוקא בכך שהקדים את יצחק בעת קבורת אברהם: בכך גלה שהוא חוזר בו מטענתו הקודמת ומפיר את האמת.

שביעי י ואלה תולדות ישמעאל בן-אברהם אשר ילדה הגר המצרית שפחת שרה לאברהם: י ואלה שמות בני ישמעאל בשמתם לתולדתם בכר ישמעאל גבית וקדר ואדבאל ומבשם: י וישמע ודומה ומשא: ט חדר ותימא יטור נפיש וקדמה: ט אלה הם בני ישמעאל ואלה שמותם בחצריהם ובמיתותם שנים עשר נשים לאמתם: י ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלשים שנה ושבע שנים ויגוע וימת ויאסף אל-עמיו: י וישפנו מחוילה עד-שור אשר על-בני מצרים באכה אשורה על-פני כל-אחיו

נפל: פפפ ק"ה פסוקים, יהוד"ע סימן

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר המאמרים מזקוט א עמ' שלט)

ויקברו אלקים את יצחק בנו (כה, יא)

יש לדייק בזה, הרי ברכה, שענינה המשכה והשפעה, היא משם הני, ואלו שם אלקים הוא מדת הדין והצמצום. ויש לומר, שלאחר מותו של אברהם, שמדתו חסד, האירה מדתו של יצחק, גבורה, ולכן נמשכו גם הברכות משם אלקים, השם של גבורה. ומבאר בחסידות, שברכות אלו נעלות יותר מהברכות הנמשכות מחסד. שכן, חסד הוא בטבע הקרירות ולכן השפעתו מגבלת, ואלו גבורה היא בחמימות והשפעתה היא בתגברת.

חצי קדיש

ותגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחיבון וביומיוכו ובחיי דכל בית ישראל,

ותקח הצעיר ותתכם: ט ויספר העבד ליצחק את פליהדברים אשר עשה: ט ויבאה יצחק האלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהילו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם יד עמ' 135)

ויצא יצחק לשים בשדה (כד, ט)

יצחק תקן תפלת מנחה . . ואין שיחה אלא תפלה (ברכות

כו, ב)

יצחק יצא ל"שדה", שאינו שיף לקדשה, כמו שכתוב "ויהי עשו . . איש שדה", כדי לתקנו ולהעלותו לקדשה. זהו גם ענינה של תפלת מנחה, שומנה באמצע היום, באשר האדם נמצא בעצומו של הלהט בעסקיו, ואף על פי כן הוא עומד להתפלל: בכך הוא פועל תקון העסק והעלאתו לקדשה (גם העסק שלפני התפלה וגם העסק שלאחריה).

ששי כה א ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה: ב ותלד לו את זמרן ואת יקשן ואת מרן ואת מדין ואת ישבק ואת שושן: ג ויקשן ילד את שבא ואת דרן ובני דרן היו אשורם ולטושים ולאמים: ד ובני מדין עיפה ועפר וחנד ואתידע ואלדעה כל-אלה בני קטורה: ה ויתן אברהם את כל-אשר-לו ליצחק: ו ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל-ארץ קדם: ז ואלה ימי שני-חיי אברהם אשר-חי מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים: ח ויגוע וימת אברהם בשיבה טובה זקן ושבע ויאסף אל-עמיו: ט ויקברו אתו יצחק וישמעאל בניו אל-מערת המכפלה אל-שדה עפרן בן צחר החתי אשר על-פני ממרא: י השדה אשר-קנה אברהם מאת בני-חית שמה קבר אברהם ושרה אשתו: יי והיו אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו וישב יצחק עם-באר לחי ראוי: פ

בְּחִצְרֵיהֶם וּבְמִירְתָּם שְׁנַיִם-עָשָׂר נְשִׂאֵם
 לְאִמָּתָם: ^י וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמַעְאֵל מֵאֵת שְׁנֵה
 וְשִׁלְשִׁים שְׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים וַיָּגֹעַ וַיָּמָת וַיֵּאָסֶף
 אֶל-עַמּוּיוֹ: ^י וַיִּשְׁכְּנוּ מַחְוִילָה עַד-שׁוּר אֲשֶׁר עַל-
 פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶכָה אֲשׁוּרָה עַל-פְּנֵי כָל-אֶחָיו
 נָפַל:

פפפ ק"ה פסוקים, יהוד"ע סימן

בְּעֵלְא וּבְזִמֵּן קָרִיב וְאָמְרוּ אָמֵן: אִמֵּן יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא
 לְעָלְמָא וּלְעָלְמָא עַלְמָיָא. יְחַבְרָד: יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא
 וּלְעָלְמָא עַלְמָיָא. יְחַבְרָד, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם,
 וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֵהּ רַבָּא דְקֻדְשָׁא
 בְּרִיךְ הוּא. אִמֵּן לְעֵלְא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא,
 תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָא, דְאִמְרִין בְּעַלְמָא, וְאָמְרוּ אָמֵן: אִמֵּן
 מַפְטִיר ^{טו} אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמַעְאֵל וְאֵלֶּה שְׁמֹתָם

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר-שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עַץ-חַיִּים הִיא לַמְּחֻזְקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי-נַעַם, וְכָל-נִתְיַבְחִיָּה שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בְּיַמִּינָהּ,
 בְּשִׁמְאֵלָה עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יי חֲפִץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאָדִיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
 הַנֵּאמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל
 עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצָדֵק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(א) בָּא בְּיָמִים, בְּיַמֵּי הַזְּקֵנָה. וְלֹא יָחֵם לוֹ, בְּשִׂרְאֵת דְּוֵד אֵת הַפְּלֹאֵךְ עוֹמֵד בִּירוּשָׁלַיִם וְחָרְבוּ בְּיָדוֹ, הַצִּמְצוֹן דְּמוֹ מִיְרָאָתוֹ. (ב) סְכָנָת, מְסַמְכָת.

עטרת מרים

א וְהַמֶּלֶךְ דְּוֵד זָקֵן בָּא בְּיָמִים הַזְּקֵנָה בָּא בְּזִמְנוֹ לְפִי תַּיִמִים, וְיִכְפְּהוּ בְּבִגְדֵים וְלֹא יָחֵם לוֹ לֹא תִּהְיֶה בְּשׂוֹר מִתְחַפֵּם: ב וַיֵּאמְרוּ לוֹ עַבְדּוֹ

הפטרה לקריאה בציבור ולשמו"ת לפרשת

חיי שרה במלכים א פרק א

א א וְהַמֶּלֶךְ דְּוֵד זָקֵן בָּא בְּיָמִים וְיִכְפְּהוּ בְּבִגְדֵים וְלֹא יָחֵם לוֹ: ב וַיֵּאמְרוּ לוֹ עַבְדּוֹ

ה) מתנשא, מתפאר. וחמושים איש רצים לפניו, כמנהג המלכים שהולכים לפניהם חילים בכלי זון. ו) ולא עצבו, לא הכעיסו. ולקדך שהפונע חוכמה מבנו מביאו לידי מיתה. אחרי אבשלום, ולפי זה היה עקשיו גדול האחים, כי אמנו ודניאל ואבשלום כפר מתו, ולכן חשב

שלו משפט המלוכה. ט) צאן ובקר ומרוא, הצאן והבקר היו מהפרעה, והמרוא הוא צאן ובקר שהם מפסמים בבית על האבוס. עם אבן הזחלת, סמוך לאבן שהיו מים וזחלים אצלם, ולכך נקראה "אבן הזחלת". עין רגל, כך נקרא הפענוע, על שם שהיו מכפסים שם בגדי צמר ומתקנים אותם על ידי פעימה ברגלים. י) ואת שלמה אחיו לא קרא, כי ידע שנתן הנביא התנבא על שלמה למלך. יב) ומלטי את נפשך ואת נפש בנך, כי חשש שאם ימלך אדניהו הוא ימות את בת שבע ואת שלמה כדי שלא

יבקשו לאדני המלך נערה בתולה ועמדה לפני המלך ותהי'לו סכנת ושכבה בחיקך וחס לאדני המלך: ויבקשו נערה יפה בכל גבול ישראל וימצאו את-אבישג השונמית ויבאו אתה למלך: והנערה יפה עד-מאד ותהי' למלך סכנת ותשרתהו והמלך לא ידעה: והאדניה בן-חגית מתנשא לאמר אני אמלך ויעש לו רכב ופרשים וחמושים איש רצים לפניו: ויבאו אביו מימיו לאמר מודע פכה עשית וגם-הוא טוב-תאר מאד ואתו ילדה אחרי אבשלום האחים, כי אמנו ודניאל ואבשלום הנדולים מבנו כפר מתו, ובכבוד זה חשב גם בן אשר לו משפט המלוכה: ויהיו דבריו ונעמו בדבר הזה היו עם יואב בן-צרויה ועם אביתר הכהן כי יואב ידע כי דוד היה שונא אותו, שהרי קללו על שהרג את אבנר ואבשלום וגם עמשא בן דודתו (ד"ה א-ב ט). ויעזרו אחרי אדניהו כדי שימנה אותו שר צבא אם ימלך, ואביתר הכהן גם בן עזור, לפי שדוד סלקו מן הכהונה הגדולה ושם מתתיו את צדוק: ח וצדוק הכהן ובניהו בן-יהויאדע ונתן הנביא שגבא לדוד ששלמה ימלך (ד"ה א-ב ט): ושמע'י ורעי והגבורים אשר לך דוד לא ידעו: ואת-הגבורים לאמר הלא ידעו: ואת-הגבורים לאמר הלא ידעו: ואת-הגבורים לאמר הלא ידעו: ואת-הגבורים לאמר הלא ידעו:

ויבקשו לאדני המלך נערה בתולה שהבתולה יפה לחפם מן הפעולה ועמדה לפני המלך להיות מוכנה לו ותהי'לו סכנת מהפמת ושכבה בחיקך וחס לאדני המלך: ג ויבקשו נערה יפה כי היפי יורה על רבו חדם, המוליד רב חכם בכל גבול ישראל וימצאו את-אבישג השונמית ויבאו אתה למלך: ד והנערה יפה עד-מאד ותהי' למלך סכנת ותשרתהו והמלך לא ידעה (מהררין כב א) משום לא ידעה לו נשים (דברים יז יז), וכבר היו לו שמונה נערה (רש"י שם): ה והאדניה בן-חגית מתנשא היה מראה פעמנו נשיאות והדלה לאמר פאילו אמר אני אמלך ויעש לו רכב לרכבו בו ופרשים וחמושים איש רצים לפניו: ויבאו אביו מימיו מעודה, אם כי עשה דבר מה שלא כהוגן, לא היה אביו מעציבו לאמר מודע פכה עשית ובכבוד זה חשב שכל מעשיו הוגנים, וראוי הוא למלוכה וגם-הוא טוב-תאר מאד וגם בכבוד היפי חשב שהגון הוא למלכות ואתו ילדה אמו אחרי אבשלום ואם בן היה עתה גדול האחים, כי אמנו ודניאל ואבשלום הנדולים מבנו כפר מתו, ובכבוד זה חשב גם בן אשר לו משפט המלוכה: ז ויהיו דבריו ונעמו בדבר הזה היו עם יואב בן-צרויה ועם אביתר הכהן כי יואב ידע כי דוד היה שונא אותו, שהרי קללו על שהרג את אבנר ואבשלום וגם עמשא בן דודתו (ד"ה א-ב ט). ויעזרו אחרי אדניהו כדי שימנה אותו שר צבא אם ימלך, ואביתר הכהן גם בן עזור, לפי שדוד סלקו מן הכהונה הגדולה ושם מתתיו את צדוק: ח וצדוק הכהן ובניהו בן-יהויאדע ונתן הנביא שגבא לדוד ששלמה ימלך (ד"ה א-ב ט): ושמע'י ורעי והגבורים אשר לדוד עדינו

ועצבו אביו מימיו לאמר מודע פכה עשית וגם-הוא טוב-תאר מאד ואתו ילדה אחרי אבשלום: ויהיו דבריו עם יואב בן-צרויה ועם אביתר הכהן ויעזרו אחרי אדניהו: ח וצדוק הכהן ובניהו בן-יהויאדע ונתן הנביא ושמע'י ורעי והגבורים אשר לדוד לא היו עם-אדניהו: ט ויזבח אדניהו צאן ובקר ומרוא עם אבן הזחלת אשר-אצל עין רגל ויקרא את-כל-אחיו בני המלך ולכל-אנשי יהודה עבדי המלך: י ואת-נתן הנביא ובניהו ואת-הגבורים ואת-שלמה אחיו לא קרא: יא ויאמר נתן אל-בת-שבע אם-שלמה לאמר הלא שמעת כי מלך אדניהו בן-חגית ואדנינו דוד לא ידע: יב ועתה לכי איעצך נא עצה ומלטי את-נפשך ואת-נפש בנך

העצמי, אלעזר בן אחימי, שפא בן אגא חררי, אשר היו בחמידות עם דוד (שמואל-ב כג ח): לא היו עם-אדניהו: ט ויזבח אדניהו צאן ובקר ומרוא שור פסם עם אבן הזחלת על שם שהיו חמים וזחליו ונגרים סמוך לה אשר-אצל עין רגל ויקרא את-כל-אחיו בני המלך ולכל-אנשי יהודה עבדי המלך: י ואת-נתן הנביא ובניהו ואת-הגבורים ואת-שלמה אחיו לא קרא שידע כי דוד עם שלמה, שהתנבא עליו הנביא למלך: יא ויאמר נתן אל-בת-שבע אם-שלמה לאמר הלא שמעת כי מלך אדניהו בן-חגית ואדנינו דוד לא ידע שאם ידע היה מיתה בדבר, שהרי נאמר לו כנבואה כי שלמה ימלך: יב ועתה לכי איעצך נא עצה ומלטי את-נפשך ואת-נפש בנך שלמה כי אם ימלך אדניהו, גודאי יהרג אתכם, למען

עטרת מרים

לא תקו לו לשמן בדבר המלכה: יג לְכִי וּבֹאִי | אֶל־הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאָמַרְתְּ אֵלָיו הֲלֹא־אֵתָהּ אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ נִשְׁבַּעְתָּ לְאַמְתָּךְ נְתַן הַנְּבִיא שָׁמַע וְאֵת מִבַּת שָׂבַע לְאַמֵּר כִּי־שְׁלֹמֹה בְנֵךְ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּאִי וּמִדְּוַע מֶלֶךְ אֲדֹנָיְהוּ: יד הִנֵּה עֹדֶךָ מִדְּבַרְתָּ שֵׁם עַם־הַמֶּלֶךְ וְאֵנִי אָבֹא אַחֲרָיִךְ וּמִלְאֲתִי אֶת־דְּבָרֶיךָ: טו וּתְבֹא בַת־שָׂבַע אֶל־הַמֶּלֶךְ הַחֲדָרָה בְּלֹא רְשׁוֹת וְהַמֶּלֶךְ זָקֵן מְאֹד חָלֵשׁ וְאֲבִישָׁנָה הַשְּׂוֹנְמִית מִשְׁרַת אֶת־הַמֶּלֶךְ: טז וּתְקַד בַּת־שָׂבַע וּתְשַׁתְּחוּ לַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִהֶלֶךְ הֵייתָ לֹא חִתָּה רַעֲלָה לְבֹא אֵלָיו יוֹ וְתֹאמְרִי לוֹ אֲדֹנָי אֵתָהּ נִשְׁבַּעְתָּ בַּיהוָה אֱלֹהֶיךָ לְאַמְתָּךְ

כִּי־שְׁלֹמֹה בְנֵךְ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּאִי: יח וְעַתָּה הַדָּבָר נַעֲשֶׂה עִתָּה הַנְּהַג אֲדֹנָיְךָ מֶלֶךְ וְעַתָּה אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ לֹא יָדַעְתָּ מִזֶּה לֹא אֲחִשׁוּד אֲחִידָךְ שֶׁבְּכַתֵּךְ עַל הַשְּׂוֹנְמִית וְהַדָּבָר נַעֲשֶׂה בְּיַד־עַתָּה: יט וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־וִצְאֹן לָרֶבֶץ וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְאֲבֹתָיִךְ הַכְּהֵן וְלִיֹּאֲבֵי שֵׁר הַצְּבָא וְלִשְׁלֹמֹה עֲבָדָךְ לֹא קָרָא זֶה מַעֲד שְׂוֹדַע כִּי הַכֹּסֶתֶת הַמִּלְכוּת לְשֹׁמֵה וְלָכֵן לֹא קָרָא: כ וְאַתָּה אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ עֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ הַכֹּל תוֹלֵם עֵינֵיהֶם כִּד לְהַגִּיד לָהֶם מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא אֲדֹנָי־הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו וְקִבְלוּ מֵאֲחֵרָיו: כא וְהִלָּה כְּשֶׁכֵּב אֲדֹנָי־הַמֶּלֶךְ עַם־אֲבֹתָיו וְהִיָּיתִי אֵנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חֲטָאִים חֲסָרִים וּמְנוּעִין מִן הַגְּדֹלָה כְּמוֹ (שׁוֹפְטִים כ טו): קוֹלַע אֵל הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יִחָסֵא: כב וְהִנֵּה עֹדְנָה עִירוֹ מִדְּבַרְתָּ עַם־הַמֶּלֶךְ וְנָתַן הַנְּבִיא בָּא אֵל חֲצֵר בֵּית הַמֶּלֶךְ: כג וַיִּגִּידוּ לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר הִנֵּה נְתַן הַנְּבִיא וְנָתַן הַנְּבִיא וְנָתַן אֵל לַפְּנֵי הַמֶּלֶךְ מִן חֲצֵר בָּא לַפְּנֵי אֵל הַבַּיִת וַיִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ עַל־אִפּוֹ אֲרָצָה: כד וַיֹּאמֶר נְתַן אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ אֵתָהּ אָמַרְתָּ אֲדֹנָיְהוּ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּאִי: כה כִּי | יָרַד הַיּוֹם וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־וִצְאֹן לָרֶבֶץ וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְלִשְׂרֵי הַצְּבָא וְלְאֲבֹתָיִךְ הַכְּהֵן וְאִי אֲפָשֶׁר שֶׁכֵּל זֶה יַעֲשׂוּ בְּלֹא דַעַת הַמֶּלֶךְ וְהַנֶּגֶם אֲכָלִים וְשִׁתִּים לַפְּנֵיו וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ יְחִי הַמֶּלֶךְ אֲדֹנָיְהוּ: כו וְלִי אֲנִי־עֲבָדְךָ וְלְצֹדֵק הַכְּהֵן וְלַבְּנֵיהוּ בְּיַהֲוִידַע וְלִשְׁלֹמֹה עֲבָדְךָ לֹא קָרָא: כז אִם מֵאֵת אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ נְהִיָה הַדָּבָר וְלִשְׁלֹמֹה עֲבָדְךָ לֹא קָרָא: כז אִם מֵאֵת מִצְוַת אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ נְהִיָה הַדָּבָר הַנְּהַג הַנְּבִיא וְנָתַן הַנְּבִיא אֵנִי לְמַה וְלֹא הוֹדַעְתָּ אֶת־עֲבָדְךָ מִי

שְׁלֹמֹה: יג לְכִי וּבֹאִי | אֶל־הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאָמַרְתְּ אֵלָיו הֲלֹא־אֵתָהּ אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ נִשְׁבַּעְתָּ לְאַמְתָּךְ לְאַמֵּר כִּי־שְׁלֹמֹה בְנֵךְ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּאִי וּמִדְּוַע מֶלֶךְ אֲדֹנָיְהוּ: יד הִנֵּה עֹדֶךָ מִדְּבַרְתָּ שֵׁם עַם־הַמֶּלֶךְ וְאֵנִי אָבֹא אַחֲרָיִךְ וּמִלְאֲתִי אֶת־דְּבָרֶיךָ: טו וּתְבֹא בַת־שָׂבַע אֶל־הַמֶּלֶךְ הַחֲדָרָה וְהַמֶּלֶךְ זָקֵן מְאֹד חָלֵשׁ וְאֲבִישָׁנָה הַשְּׂוֹנְמִית מִשְׁרַת אֶת־הַמֶּלֶךְ: טז וּתְקַד בַּת־שָׂבַע וּתְשַׁתְּחוּ לַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִהֶלֶךְ הֵייתָ לֹא חִתָּה רַעֲלָה לְבֹא אֵלָיו יוֹ וְתֹאמְרִי לוֹ אֲדֹנָי אֵתָהּ נִשְׁבַּעְתָּ בַּיהוָה אֱלֹהֶיךָ לְאַמְתָּךְ כִּי־שְׁלֹמֹה בְנֵךְ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּאִי: יח וְעַתָּה הַדָּבָר נַעֲשֶׂה עִתָּה הַנְּהַג אֲדֹנָיְךָ מֶלֶךְ וְעַתָּה אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ לֹא יָדַעְתָּ מִזֶּה לֹא אֲחִשׁוּד אֲחִידָךְ שֶׁבְּכַתֵּךְ עַל הַשְּׂוֹנְמִית וְהַדָּבָר נַעֲשֶׂה בְּיַד־עַתָּה: יט וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־וִצְאֹן לָרֶבֶץ וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְאֲבֹתָיִךְ הַכְּהֵן וְלִיֹּאֲבֵי שֵׁר הַצְּבָא וְלִשְׁלֹמֹה עֲבָדְךָ לֹא קָרָא זֶה מַעֲד שְׂוֹדַע כִּי הַכֹּסֶתֶת הַמִּלְכוּת לְשֹׁמֵה וְלָכֵן לֹא קָרָא: כ וְאַתָּה אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ עֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ הַכֹּל תוֹלֵם עֵינֵיהֶם כִּד לְהַגִּיד לָהֶם מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא אֲדֹנָי־הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו וְקִבְלוּ מֵאֲחֵרָיו: כא וְהִלָּה כְּשֶׁכֵּב אֲדֹנָי־הַמֶּלֶךְ עַם־אֲבֹתָיו וְהִיָּיתִי אֵנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חֲטָאִים חֲסָרִים וּמְנוּעִין מִן הַגְּדֹלָה כְּמוֹ (שׁוֹפְטִים כ טו): קוֹלַע אֵל הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יִחָסֵא: כב וְהִנֵּה עֹדְנָה עִירוֹ מִדְּבַרְתָּ עַם־הַמֶּלֶךְ וְנָתַן הַנְּבִיא בָּא אֵל חֲצֵר בֵּית הַמֶּלֶךְ: כג וַיִּגִּידוּ לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר הִנֵּה נְתַן הַנְּבִיא וְנָתַן הַנְּבִיא וְנָתַן אֵל לַפְּנֵי הַמֶּלֶךְ מִן חֲצֵר בָּא לַפְּנֵי אֵל הַבַּיִת וַיִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ עַל־אִפּוֹ אֲרָצָה: כד וַיֹּאמֶר נְתַן אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ אֵתָהּ אָמַרְתָּ אֲדֹנָיְהוּ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּאִי: כה כִּי | יָרַד הַיּוֹם וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־וִצְאֹן לָרֶבֶץ וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְלִשְׂרֵי הַצְּבָא וְלְאֲבֹתָיִךְ הַכְּהֵן וְאִי אֲפָשֶׁר שֶׁכֵּל זֶה יַעֲשׂוּ בְּלֹא דַעַת הַמֶּלֶךְ וְהַנֶּגֶם אֲכָלִים וְשִׁתִּים לַפְּנֵיו וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ יְחִי הַמֶּלֶךְ אֲדֹנָיְהוּ: כו וְלִי אֲנִי־עֲבָדְךָ וְלְצֹדֵק הַכְּהֵן וְלַבְּנֵיהוּ בְּיַהֲוִידַע וְלִשְׁלֹמֹה עֲבָדְךָ לֹא קָרָא: כז אִם מֵאֵת אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ נְהִיָה הַדָּבָר וְלִשְׁלֹמֹה עֲבָדְךָ לֹא קָרָא: כז אִם מֵאֵת מִצְוַת אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ נְהִיָה הַדָּבָר הַנְּהַג הַנְּבִיא וְנָתַן הַנְּבִיא אֵנִי לְמַה וְלֹא הוֹדַעְתָּ אֶת־עֲבָדְךָ מִי

שי למורא
וערערו על מלכותו. או פרושו,
שימלטו מבניו אם יהיו עבדים
לאדניהו. טו) זקן מאד, חלש
מאד. כא) חטאים, חסרים
ומנועים מן הגדולה. כד) אתה
אמרת, בחמייה.

עטרת מרים

קפא

ישב על־כפא אדני־המלך אחריו: כח ויען המלך דוד ויאמר קראו־לי לְבַת־שֶׁבַע כִּי נִתְחַקָּה מֵאֲצִלוֹ בָּוֹא נָתַן וּתְבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וּתַעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: כֹּס וַיִּשְׁבַּע הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חַי־יְהוָה אֲשֶׁר־פָּדָה אֶת־נַפְשִׁי מִכַּל־צָרָה: לֹכֵי כֹּס פֶּאֶשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ אוֹ בַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְנִךְ יִמְלֹךְ אַחֲרָי אַחַר מוֹתִי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּאֵי תַחְתָּי כִּי בֵן אֶעֱשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה לְחַמְלִיכֵי מִיָּד בְּחַיִּי: לֹא וּתְקַד בַּת־שֶׁבַע אִפְּסִים אֶרֶץ וּתִשְׁתַּחֲוֶי לַמֶּלֶךְ וּתֹאמַר יְחִי אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעַלְמֵי חַי נַפְשׁ לְעַלְמֵי הַכָּא:

הַיּוֹה וְלֹא הוֹדַעְתָּ אֶת־עַבְדְּךָ מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּאֵי אֲדֹנָי־הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: כח ויען המלך דוד ויאמר קראו־לי לְבַת־שֶׁבַע וּתְבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וּתַעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: כֹּס וַיִּשְׁבַּע הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חַי־יְהוָה אֲשֶׁר־פָּדָה אֶת־נַפְשִׁי מִכַּל־צָרָה: לֹכֵי כֹּס פֶּאֶשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ בַּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְנִךְ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּאֵי תַחְתָּי כִּי בֵן אֶעֱשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה: לֹא וּתְקַד בַּת־שֶׁבַע אִפְּסִים אֶרֶץ וּתִשְׁתַּחֲוֶי לַמֶּלֶךְ וּתֹאמַר יְחִי אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעַלְמֵי הַכָּא:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שָׁפֵל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ: שִׂמְחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עַבְדְּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁבִיט הַזֶּה, שְׁנַתְּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יְתַבָּרֶךְ שְׁמוֹךְ בְּפִי כָּל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבִיט:

לוח זמנים לשבוע פרשת חיי־שרה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
17:21	16:23	17:10	17:13	16:43	16:46	9:39	9:37	8:45	8:42	8:10	8:07	6:08	6:03	באר שבע (ח)
17:18	16:13	17:07	17:10	16:42	16:46	9:40	9:37	8:45	8:42	8:09	8:07	6:10	6:05	חיפה (ח)
17:18	16:05	17:07	17:11	16:45	16:49	9:38	9:36	8:43	8:40	8:08	8:05	6:07	6:02	ירושלים (ח)
17:19	16:23	17:09	17:12	16:42	16:46	9:40	9:38	8:45	8:42	8:10	8:07	6:09	6:04	תל אביב (ח)
17:06	16:00	16:53	17:00	16:16	16:24	10:06	10:03	9:18	9:13	8:32	8:28	7:01	6:52	אוסטריה, וינה (ח)
20:54	19:52	20:41	20:34	20:11	20:04	10:43	10:45	9:31	9:33	8:47	8:51	6:00	6:05	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:12	16:07	16:59	17:06	16:24	16:31	10:07	10:04	9:18	9:13	8:33	8:29	6:59	6:50	אוקראינה, אודסה (ח)
16:41	15:35	16:27	16:34	15:51	15:59	9:40	9:37	8:52	8:47	8:06	8:02	6:35	6:26	אוקראינה, דונייצק (ח)
16:51	15:44	16:37	16:45	16:01	16:09	9:52	9:48	9:04	8:59	8:17	8:13	6:47	6:38	אוקראינה, דניפרופטרובסק (ח)
17:13	16:04	16:59	17:06	16:21	16:29	10:19	10:15	9:32	9:27	8:44	8:39	7:19	7:09	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
17:05	15:56	16:51	16:58	16:13	16:21	10:12	10:08	9:25	9:20	8:36	8:32	7:12	7:02	אוקראינה, קייב (ח)
17:40	16:39	17:27	17:34	16:56	17:03	10:32	10:29	9:43	9:38	8:59	8:55	7:22	7:14	איטליה, מילאנו (ח)
18:35	17:44	18:26	18:25	18:02	18:02	9:57	9:57	8:55	8:54	8:25	8:24	5:55	5:54	אקוואדור, קיטו (ח)
20:18	19:19	20:06	20:00	19:38	19:32	10:19	10:20	9:08	9:09	8:27	8:30	5:41	5:45	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
21:30	20:24	21:17	21:09	20:43	20:36	11:06	11:07	9:52	9:54	9:04	9:08	6:17	6:23	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
17:34	16:34	17:22	17:27	16:52	16:57	10:11	10:08	9:18	9:15	8:39	8:36	6:50	6:43	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:21	16:21	17:09	17:14	16:38	16:43	10:01	9:58	9:09	9:05	8:29	8:26	6:42	6:35	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:22	16:21	17:10	17:15	16:38	16:44	10:01	9:59	9:10	9:06	8:30	8:26	6:43	6:36	ארה"ב, גרסי סיטי (ח)
17:55	16:53	17:42	17:48	17:10	17:16	10:39	10:36	9:48	9:44	9:07	9:03	7:23	7:15	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:03	17:09	17:52	17:55	17:26	17:30	10:19	10:17	9:24	9:21	8:50	8:47	6:46	6:41	ארה"ב, האוסטון (ח)
17:28	16:31	17:17	17:20	16:49	16:53	9:52	9:50	8:58	8:55	8:22	8:19	6:24	6:19	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:08	17:15	17:58	18:00	17:32	17:35	10:16	10:15	9:20	9:18	8:47	8:45	6:39	6:35	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:16	16:15	17:04	17:09	16:32	16:38	9:57	9:54	9:06	9:02	8:26	8:22	6:40	6:33	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:14	16:13	17:02	17:07	16:30	16:35	9:57	9:54	9:06	9:01	8:25	8:21	6:40	6:33	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:18	18:25	19:08	19:05	18:44	18:41	10:08	10:08	9:02	9:02	8:30	8:30	5:51	5:52	בוליביה, לה-פס (ח)
17:48	16:38	17:33	17:41	16:54	17:03	10:57	10:53	10:11	10:05	9:21	9:17	7:59	7:49	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:49	16:39	17:34	17:42	16:56	17:04	10:57	10:53	10:10	10:05	9:21	9:17	7:58	7:48	בלגיה, בריסל (ח)
19:05	18:15	18:55	18:51	18:34	18:30	9:39	9:39	8:31	8:31	7:56	7:57	5:14	5:16	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:52	17:57	18:42	18:38	18:16	18:12	9:27	9:28	8:19	8:20	7:45	7:46	5:03	5:05	ברזיל, ריו-דה-ז'נירו (ח)
17:05	15:59	16:50	16:58	16:13	16:22	10:16	10:12	9:29	9:24	8:40	8:35	7:18	7:08	בריטניה, לונדון (ח)
17:09	15:59	16:54	17:02	16:12	16:22	10:27	10:23	9:42	9:36	8:49	8:44	7:34	7:23	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
17:09	15:59	16:54	17:02	16:15	16:24	10:23	10:19	9:37	9:32	8:46	8:41	7:28	7:17	גרמניה, ברלין (ח)
17:33	16:24	17:19	17:27	16:41	16:49	10:39	10:35	9:52	9:47	9:04	8:59	7:38	7:28	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:11	18:22	19:01	18:56	18:41	18:37	9:38	9:38	8:29	8:30	7:53	7:55	5:10	5:13	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:34	17:42	18:25	18:26	18:00	18:02	10:31	10:29	9:32	9:30	9:01	8:59	6:46	6:43	הודו, מומבאי (ח)
18:31	17:39	18:22	18:23	17:57	17:59	10:26	10:25	9:28	9:26	8:57	8:55	6:41	6:38	הודו, פונה (ח)
16:57	15:51	16:43	16:50	16:08	16:15	9:55	9:51	9:06	9:01	8:21	8:16	6:48	6:39	הונגריה, בודפשט (ח)
17:25	16:25	17:13	17:18	16:42	16:47	10:06	10:03	9:14	9:10	8:34	8:30	6:48	6:40	טורקיה, איסטנבול (ח)
17:55	16:56	17:43	17:48	17:14	17:18	10:28	10:25	9:35	9:32	8:57	8:54	7:05	6:59	יוון, אתונה (ח)
17:19	16:13	17:06	17:12	16:30	16:37	10:15	10:12	9:26	9:21	8:41	8:37	7:08	6:59	מולדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת חיי־שרה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
18:31	17:39	18:21	18:23	17:57	17:58	10:28	10:27	9:30	9:28	8:58	8:57	6:44	6:41	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
20:31	19:20	20:16	20:06	19:39	19:30	9:46	9:48	8:30	8:33	7:36	7:42	4:50	4:57	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)
17:48	16:54	17:38	17:41	17:12	17:15	10:00	9:58	9:04	9:02	8:30	8:28	6:24	6:20	נפאל, קטמנדו (ח)
19:23	18:33	19:14	19:13	18:51	18:50	10:48	10:48	9:46	9:45	9:16	9:16	6:47	6:46	סינגפור, סינגפור (ח)
16:39	15:28	16:24	16:32	15:44	15:53	9:52	9:48	9:06	9:01	8:15	8:11	6:56	6:46	פולין, ורשא (ח)
18:46	17:55	18:37	18:34	18:13	18:11	9:46	9:46	8:41	8:41	8:10	8:10	5:33	5:34	פרו, לימה (ח)
17:57	16:53	17:44	17:50	17:10	17:17	10:50	10:47	10:01	9:56	9:17	9:13	7:40	7:32	צרפת, ליאון (ח)
18:01	16:55	17:47	17:54	17:12	17:20	11:03	10:59	10:15	10:10	9:28	9:24	7:59	7:50	צרפת, פריז (ח)
18:11	17:20	18:01	18:01	17:38	17:38	9:42	9:41	8:40	8:39	8:10	8:10	5:44	5:42	קולומביה, בוגוטה (ח)
17:38	16:38	17:25	17:31	16:55	17:01	10:25	10:22	9:35	9:30	8:53	8:49	7:12	7:04	קנדה, טורונטו (ח)
17:11	16:08	16:58	17:04	16:25	16:32	10:03	10:00	9:14	9:09	8:30	8:26	6:53	6:45	קנדה, מונטריאול (ח)
17:20	16:23	17:09	17:13	16:40	16:45	9:46	9:44	8:53	8:49	8:16	8:13	6:19	6:14	קפריסין, לרנקה (ח)
17:53	16:37	17:37	17:46	16:54	17:04	11:16	11:11	10:32	10:25	9:37	9:32	8:27	8:15	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
17:24	16:11	17:08	17:17	16:27	16:38	10:51	10:46	10:07	10:00	9:11	9:06	8:04	7:52	רוסיה, מוסקבה (ח)
17:35	16:29	17:22	17:28	16:46	16:54	10:32	10:28	9:43	9:38	8:58	8:54	7:25	7:16	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
17:39	16:38	17:26	17:33	16:55	17:02	10:37	10:33	9:48	9:43	9:03	8:59	7:30	7:21	שווייץ, ציריך (ח)
18:21	17:30	18:11	18:12	17:48	17:49	10:08	10:06	9:08	9:07	8:37	8:36	6:18	6:15	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחות י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוונדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: **יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזוֹ חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלְשִׂמְחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחְזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אֹיֵב וְאֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיִּזַת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמְכַל-פּוֹרְעָנִיּוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לְחֵן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְּמַלְנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלָתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:**

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00451
09/11/2014

P.P.
שולם
1949
תל אביב

